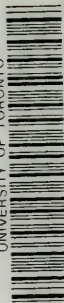

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00827099 3

PURCHASED FOR THE
UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

FROM THE
CANADA COUNCIL SPECIAL GRANT

FOR
CATALAN LANGUAGE & LITERATURE 68

FLORA DE CATALUNYA

QK

329

C2

V.3

FLORA DE CATALUNYA

Família 59. — UMBEL·LÍFERES Juss.

(*Umbel·líferes*, terme botànic, com *crucíferes*; de *umbel·la*, dimin. de *umbra*, com cupulífera, de *cupula*. El castellà diu demés *aparasolado*, de *parasol* o *quitasol* ⁽¹⁾.)

Plantes de flors hermafrodites, rarament polígames o dioiques, quasi sempre en *umbel·la* i freqüentment involucrada; calze adherent, de llim nul, 0-5-dentat; corol·la de 5 pètals iguals o els 2 externs més grans, caducs, enters o escotats, plans i freqüentment amb 1 lòbul encorbat; 5 estams epiginis, 2 estils divergents sostinguts per un disc deprimit o cònic (*estilopodi*); fruit format per 2 aquenis llisos, guarnits de 5 o 9 costelles \pm sortides, de vegades alats o espinosos, soldats per una de les cares (*commissura*) i separant-se a la maturitat de baix a dalt, restant adherits per l'àpex a un eix central (*columneta*); espais intercostals dels aquenis amb canals resinífers, visibles en la secció transversal del fruit: herbes, rarament arbustes, de fulles simples, generalment dividides, embeinadores; troncs estriats, solcats, sovint fistulosos. Ordinàriament són aromàtiques o viroses, excitants o alimentícies.

1	{	Flors en 1-3 verticils sobre peduncles axil·lars, filiformes, més curts que'ls pecíols; fulles peltato-fistonades, fruit comprimit, aquenis amb 5 costelles filiformes	Hydrocotyle.
		Flors en capítols solitaris o reunits en umbel·la irregular, fruit cobert d'agullons ganxuts o d'escames blanques	2.
		Flors en umbel·la, simple o composta	3.
2	{	Fruit globulós, erijat d'agullons ganxuts; fulles generalment totes radicals, planta inerme	Sanícula.
		Fruit ovoide, escamós; tronc fullós, planta espinosa	Eryngium.
3	{	Fulles enteres, coriàcies; flors grogues, fruit ovoide comprimit ⁽²⁾ , aquenis amb 5 costelles filiformes	Bupleurum.
		Fulles palmatipartides, flors blanques o rosades, fruit subprismàtic, de secció transversal circular; aquenis amb 5 costelles inflades, plicatodentades	Astrantia.
		Fulles pinnati- o bi- o tripinnatisectes	4.

(1) *Helosciadium* ve a ésser la expressió tècnica grega d'una umbel·lífera dels pantans.

(2) Aplatat perpendicularment a la *commissura*.

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT DE CIENCIES

Umbel·líferes.

- 4 { Flor central de cada umbel·la hermafrodita i assegurada, les laterals masculines i pedicel·lades; fulles, involucre i sèpals espinosos, **Echinóphora.**
Varies flors fèrtils a cada umbel·la. 5.
- 5 { Aquenis amb agullons, calze de 5 dents distintes 6.
Aquis sense agullons 11.
- 6 { Follíoles de l'involucre pinnatisectes, umbel·la de 8-40 radis, fruit deprimít ⁽¹⁾, costelles secundàries alades, amb agullons quasi seriats; cara commissural de la llavor plana **Daucus.**
Follíoles de l'involucre enteres o nul·les o algunes pinnatífides 7.
- 7 { Fruit deprimít, cara commissural de la llavor plana, costelles secundàries carenades, amb agullons 2-3 seriats; dents del calze alenades, fulles 2-3 pinnatisectes, bràcties de l'involucre enteres . . **Orlaya.**
Fruit comprimit 8.
- 8 { Cara commissural de la llavor quasi plana, costelles secundàries amb agullons robustos, ganxuts, uniseriats, les primàries cobertes de vetes blanquinoses **Durieua.**
Cara commissural de la llavor canaliculada 9.
- 9 { Secció transversal del fruit en forma de un 8, costelles primàries i secundàries consemblants, amb agullons 2-3 seriats; dents del calze setàcies, fulles pinnatisectes **Turgenia.**
Secció transversal del fruit el·líptica, costelles primàries filiformes, les secundàries alades o nul·les; dents del calze lanceolades 10.
- 10 { Costelles secundàries alades, amb agullons, generalment 1-seriats; fruit més gran, de 3 mm.; involucre nul o bé oligofil **Cáucalis.**
Costelles secundàries imperceptibles, amb agullons multiseriats; fruit de 2 a 3 mm., involucre oligofil **Torilis.**
- 11 { Plantes dioiques, fruit ovoide, comprimit; costelles filiformes, pètals de les flors masculines caragolats cap endins, els de les femenines simplement replegats; involucre nul o monofil **Trinia.**
Plantes de flors hermafrodites o polígames 12.
- 12 { Aquenis sense costelles, llisos o coberts de petits tubèrculs ganxuts prolongats en bec que porta 10 costelles, més curts que'ls aquenis; involucre nul o bé oligofil **Anthriscus.**
Aquis amb 9 costelles 13.
Aquis amb 5 costelles 16.

(1) Aplanat paral·lelament a la commissura.

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

- 13 { Costelles secundàries no alades 14.
 { Costelles secundàries, al menys les marginals, alades; les primàries
 filiformes 15.
- 14 { Calze de llim nul, fruit dídim, aquenis subglobulosos, amb 5 vetes i
 costelles secundàries rugoso-glanduloses, poc sortides . . **Bífora.**
 { Calze de 5 dents desiguals, persistents; fruit globós, costelles primàries
 flexuoses, les secundàries carenades **Coriandrum.**
 { Calze de 5 dents iguals, curtes; fruit oblong, costelles primàries i se-
 cundàries totes iguals, sortides **Siler.**
- 15 { Fruit de secció transversal-el·líptica, aquenis amb les 4 costelles se-
 cundàries alades, flors blanques o rosades, involucre polifil,
Laserpitium.
 { Fruit de secció transversal-sublinear, solament les 2 costelles secundà-
 ries marginals, alades, i les dorsals filiformes; flors grogues, involu-
 cre nul o bé oligofil **Thapsia.**
- 16 { Aquenis amb costelles alades 17.
 { Aquenis amb costelles \pm sortides, però no alades 27.
- 17 { Fruit comprimit, les 3 costelles dorsals alades, les marginals poc sor-
 tides; calze de 5 dents, planta de 1-2 m., involucre polifil,
Molopospermum.
 { Fruit deprimit 18.
- 18 { Aquenis amb les 5 costelles alades, calze de llim nul, planta de
 2-5 dm., involucre nul o monofil **Selinum.**
 { Aquenis solament amb les 2 costelles marginals alades 19.
- 19 { Costelles marginals aproximades, flors groguenques, umbel·la de 8-15 ra-
 dis, involucre i petit involucre polifil **Levísticum.**
 { Costelles marginals lleugerament entreobertes, flors blanques, umbel·les
 de 20-40 radis, involucre nul o bé oligofil, petit involucre polifil,
Angélica.
- 20 { Plantes glabres, fulles inferiors 1-4 pinnatisectes 21.
 { Plantes peludes o pubescents, fulles lobades o pinnatisectes 24.
- 21 { Plantes anuals, d'arrel prima; flors grogues, umbel·les de 15-30 radis,
 fulles 3-pinnatisectes, en lacínies filiformes **Anethum.**
 { Plantes perennes, d'arrel gruixuda 22.
- 22 { Llim del calze i involucre nuls, flors blanquinoses, pètals escotats,
 arrel tuberosa **Imperatoria.**
 { Llim del calze 5-dentat 23.

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT DE CIENCIES

Umbel·líferes.

- 23 { Involucre oligopolifil, flors blanques, verdes o grogues; pètals escotats, **Peucedanum.**
Involucre nul, flors grogues, pètals enters **Férula.**
- 24 { Flors grogues, llim del calze nul o quasi nul, pètals enters . . . 25.
Flors blanques, llim del calze 5-dentat, pètals escotats . . . 26.
- 25 { Involucre i petit involucre polifils, marge del fruit gruixut, convex;
arrel gruixuda **Opopanax.**
Involucre i petit involucre nuls o 1-2-fils, marge del fruit prim i pla,
arrel cònica **Pastinaca.**
- 26 { Involucre nul o bé oligofil, caduc; fruit glabre o breument pubescent,
amb el marge pla i prim; arrel gruixuda **Heracleum.**
Involucre polifil, fruit ericat o tuberculós, amb el marge convex, grui-
xut, blanquinós i tuberculós; arrel prima **Tordylium.**
- 27 { Llavor i freqüentment aquenis canaliculats a la cara commissural. 28.
Llavor i freqüentment aquenis plans a la cara commissural. . . 32.
- 28 { Fruit terminat per un bec 1-4 veg. més llarg que'ls aquenis, umbel·les
de 1-3 radis, involucre nul o de 1 folíola, pinnatisecta. **Scandix.**
Fruit atenuat a l'àpex però no bequerut 29.
Fruit no atenuat a l'àpex, quasi dídim 31.
- 29 { Planta glabra, d'arrel bulbiforme; tronc afil a la base, fulles caulinars
dividides en lacínies linears **Conopodium.**
Planta \pm pilosa, d'arrel no bulbiforme; tronc fullós des de la base,
fulles amb els segments ovats o lanceolats, incisodentats . . 30.
- 30 { Fruit oblongo-linear, de 6-15 mm., gris o groguenc a la maturitat;
planta no aromàtica **Chaerophyllum.**
Fruit oblong, de 20-30 mm., nigro-olivaci a la maturitat; planta d'olor
d'anís **Myrrhis.**
- 31 { Aquenis amb les 5 costelles dorsals molt sortides, les marginals im-
perceptibles; flors vírido-groguenques, umbel·les de 6-15 radis, invo-
lucre nul **Smyrnum.**
Aquenis amb les 5 costelles dorsals iguals, obtuses, undulato-fistona-
des; flors blanques, umbel·les de 10-20 radis, involucre oligofil, fulles
3-5 veg. pinnatisectes, troncs tacats de porpra . . . **Conium.**
- 32 { Pètals enters, amb la punta erecta o lleugerament inflexa . . 33.
Pètals enters, escotats o bilobats, amb 1 lòbul encorbat o caragolat
cap endintre 35.

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

- 33 { Pètals ovats, umbel·les breument pedunculades, opositifòlies; involucre nul o bé oligofil, fruit comprimit; plantes de llocs humits, **Helosciadium.**
 { Pètals el·líptics, umbel·les llargament pedunculades; plantes dels prats de muntanya 34.
- 34 { Llim del calze nul, fruit el·lipsoide, aquenis amb les costelles carenades, involucre nul, petit involucre de 3-8 foïoles . . . **Meum.**
 { Llim del calze 5-dentat, fruit ovoide, aquenis amb les costelles gruixudes, carenades; involucre oligofil **Dethawia.**
- 35 { Llim del calze nul 36.
 { Llim del calze 5-dentat 47.
- 36 { Fruit quasi dídim, flors vírido-groguenques, pètals suborbiculars, enters o lleugerament escotats; plantes aromàtiques 37.
 { Fruit ovalat, oblongo-globulós; no dídim 38.
- 37 { Tronc finament estriat, fulles inferiors 2-3 pinnatisectes, umbel·les curtament pedunculades, involucre 1-3-fil, petit involucre polifil, **Petroselinum.**
 { Tronc sulcato-angulós, fulles inferiors pinnatisectes, umbel·les breument pedunculades, involucre i petit involucre nuls . . **Apium.**
- 38 { Pètals enters o caragolats cap endintre 39.
 { Pètals \pm escotats, amb 1 lòbul inflex 41.
- 39 { Involucre i petit involucre polifils, flors d'un blanc verdós, planta carnosa, fruit ovoide, amb costelles tallants **Crithmum.**
 { Involucre nul o bé oligofil, fruit oblong, amb costelles obtuses . . 40.
- 40 { Involucre i petit involucre nuls, flors grogues, pètals trasovats, fruit petit, aromàtic; plantes de més de 1 m. d'altura . . **Feniculum.**
 { Involucre nul o bé oligofil, petit involucre polifil, flors groguenques, verdoses; pètals lanceolats; fruit gran, no aromàtic . . **Xatardia.**
- 41 { Fruit globulós, costelles sortides, espesses, carenades, les marginals més gruixudes; involucre nul o monofil, petit involucre de 3-5 foïoles linears, reflexes **Æthusa.**
 { Fruit ovoide o bé oblong, comprimit o de secció circular . . 42.
- 42 { Costelles del fruit sortides, subalades; umbel·les de 12-40 radis, involucre nul o bé oligofil, llim del calze nul 43.
 { Costelles del fruit obtuses o filiformes 44.

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT DE CIENCIES

Umbel·líferes.

G. 275. - *Daucus*.

- 43 { Flors verdoses, pètals ovats o bé oblongs, quasi enters, asseguts, de base ampla i truncada; estils més curts que l'estilopodi, fulles de contorn oblong **Silaus**.
 { Flors blanques, pètals trasovats, escotats, breument unguiculats; estils més llargs que l'estilopodi, fulles de contorn triangular, **Ligústicum**.
 44 { Folióles de l'involucre 3-fides o 5-fides, pètals bilobats, desiguals; lim del calze nul, umbel·les de 10-80 radis **Ammi**.
 { Folióles de l'involucre nul·les o enteres, pètals escotats 45.
 45 { Arrel fibrosa o fusiforme, umbel·les de 6-15 radis, fulles 2-pinnatisectes, amb lacínies linears o capil·lars **Carum**.
 { Arrel cònica o fusiforme, segments de les fulles ovats o bé oblongs. 46.
 46 { Pètals bífids, blancs; involucre i petit involucre oligofil, umbel·les de 3-6 radis, arrel cònica **Sison**.
 { Pètals escotats, blancs o rosats; involucre i petit involucre nuls, umbel·la de 6-30 radis, arrel fusiforme **Pimpinella**.
 47 { Pètals enters, caragolats cap endins; flors blanques, umbel·les de 12-25 radis, involucre nul o bé oligofil, fruit el·lipsoide, costelles filiformes **Endressia**.
 { Pètals \pm escotats, amb 1 lòbul inflex; flors blanques o rosades. 48.
 48 { Fruit subglobulós, umbel·les de 8-20 radis, involucre i petit involucre polifils, amb les folíoles grans i reflexes; plantes de llocs humits. **Sium**.
 { Fruit ovoide o bé oblong 49.
 49 { Dents del calze acrescents, fruit oblong, no contret a l'àpex; estils per lo menys tan llargs com la meitat del fruit, umbel·les de 2-30 radis, involucre nul o bé oligofil **Cenanthe**.
 { Dents del calze no acrescents, fruit contret a l'àpex 50.
 50 { Fruit comprimit, costelles un xic sortides, iguals; pètals bífids, umbel·les de 5-10 radis, involucre nul o bé oligofil **Ptychotis**.
 { Fruit no comprimit, costelles gruixudes, les laterals generalment més amples; pètals escotats, umbel·les de 3-40 radis, involucre nul o polifil **Séseli**.

Gènere 275. — **DAUCUS L.**

(*Daucos* i *daucum*, δαῦκον Plin., la pastanaga, la pastinaca dels llatins; Apul. porta les formes *daucion* i *daucites*; ho deriven de un δαίω, que vol dir encendre, pels seus efectes medicinals.)

Flors blanques o rosades, involucre i petit involucre polifils, amb les bràcties del primer pinnatisectes i les del segon enteres o trifides; calze de

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 275. - Daucus.

5 dents molt curtes, pètals escotats, els exteriors freqüentment radiants, bífids; estils curts; fruit ovoide, deprimit; aquenis amb 9 costelles, les 5 primàries filiformes i eriçades de vetes divergents, les 4 secundàries alades i amb una filera d'agullons: herbes aspres, amb freqüència biennals, d'arrel cònica i fulles 2-3-pinnatisectes.

- 1 { Fulles consistents o subcarnoses, bipinnatisectes; radis de les umbel·les fructíferes robustos; bràcties del petit involucre lanceolades, consistents 2.
- 1 { Fulles blanques o poc consistents; radis de les umbel·les fructíferes febles, contrets en niu d'ocell; bràcties del petit involucre linears o lanceolades, primes 3.
- 2 { Flor central no purpurina; umbel·les fructíferes planes o convexes; fulles radicals de contorn ovalat, bipinnatisectes, consistents; plantes de 10-30 cm. **D. gummifer.**
- 2 { Flor central purpurina; umbel·les fructíferes còncaves; fulles radicals de contorn triangular, bipinnatisectes, subcarnoses; plantes de 30-80 cm. **D. Gingidium.**
- 3 { Flor central no purpurina; umbel·les petites, de 10-15 radis, primis; fulles inferiors oblongues, bipinnatisectes . . . **D. marítimus.**
- 3 { Flor central de la umbel·la purpurina 4.
- 4 { Base de la umbel·la dilatada; fulles triangulars, tripinnatisectes; petit involucre més llarg que les umbel·les . . . **D. máximus.**
- 4 { Base de la umbel·la no dilatada, fulles oblongues, bipinnatisectes; petit involucre més curt que les umbel·les . . . **D. Carota.**

D. gummifer

1,127. — **D. gummifer Lamk.**

(liter. que porta goma: s'ha compost de gummi (γόμμη), la goma.)

Biennal, tronc de 1-3 dm., flexuós, gruixut, xaparro, ramificat, amb les branques esteses, aspres; fulles inferiors de contorn ovalat, 2-pinnatisectes, de segments ovats o bé oblongs, pinnatipartits, amb les divisions dentato-mucronades, les superiors assegudes, amb beina dilatada, totes consistents; flors blanques o vermellcses, les exteriors radiants, la central no purpurina; umbel·les fructíferes planes o convexes, radis forts, base de la umbel·la no dilatada; involucre més curt que

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT DE CIENCIES

Umbel·líferes.

G. 275. - *Daucus*.

la umbel·la, de bràcties pinnatisectes; petit involucre de bractèoles *lanccolato-apiculades*, les externes 2-3-dentades; fruit *ovoide*, amb agullons més curts que l'amplada del fruit, terminats per 1-3 puntes rectes o ganxudes.

Geografia. — Roques del litoral: La Escala, Cadaqués. = La Selva (Vay.), Argelès (Conill in Hb. Cad.). — Jul.-Ag.

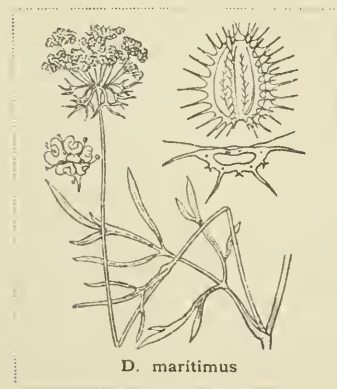
D. *Gingidium*

1,128. — *D. Gingidium* L.

(gingidion, γγγίδιον, Plin., la xicoira; la pastanaga silvestre.)

Biennal, tronc de 3-8 dm., piloso-híspid, erecto-flexuós, de branques dretes; fulles *subcarnoses*, de pecíols molt pilosos, les inferiors de contorn *triangular*, 2-pinnatisectes, de segments *ovats*, pinnatifids o pinnatipartits, amb les divisions *fistionades*, mucromulades, les superiors assegudes, amb beina dilatada; flors *blanquinoses*, petites, les exteriors *apenes radiants*, la central estèril *purpurina*; radis forts, no encorbats en les umbel·les fructíferes *en niu d'ocell*; base de la umbel·la *no dilatada*, involucre més curt que la umbel·la, de bràcties *pinnatisectes*, amb el pecíol comú ample, estriat, blanquinós pel marge; divisions *lanccolato-acuminades*, petit involucre de bractèoles *lanccolato-agudes*, 1-3-dentades; fruit *ovoide*, petit, amb agullons iguals a l'amplada del fruit, alenats.

Geografia. — Roques del litoral: Blanes, abundant a la roca *Palomera*, Lloret de Mar, a Sta. Cristina. = Calella; Blanes (Salv.); S. Feliu de Guíxols, Cadaqués, La Selva, Port-Vendres (Bub.). — Juny-Ag.

D. *maritimum*

1,129. — *D. maritimum* Lamk. — Raça del *D. Carota* L., apud Rouy.

(per la seva estació a la vora del mar.)

Biennal, tronc de 3-4 dm., ramificat, de branques pàtulo-erectes; fulles inferiors *blanes*, 2-pinnatisectes, de segments *lanccolats*, curts, les superiors assegudes, amb beina estreta i segments *linears*; flors *blanques* o *vermelloses*, les exteriors no radiants, la central *no purpurina*; umbel·les mitjanes, de 10-15 radis

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 275. - Daucus.

prims, no encorbats; base de la umbel·la *no dilatada*, involucre més curt que les umbel·les, de bràcties pinnatisectes, amb els segments linear-acuminats; bractèoles del petit involucre enteres, linear-acuminades, estretament vorejades de blanc; fruit *ovoide*, amb agullons *alcnats*, *ganxuts*, *quasi de l'amplada del fruit*.

β *serratus* Lge. — La major part del fruit amb agullons curts, ascendants, dentiformes, confluents a la base.

Geografia. — Roques marítimes del litoral de Barcelona.

La β *serratus* Lge. — *D. serratus* Moris, a Lloret de Mar (Csta.). — Maig-Juny.

D. máximus

1,130. — D. máximus Desf.

(per la talla gegantesca.)

Sinonímia. — Pastanaga; *cast.* guitamo.

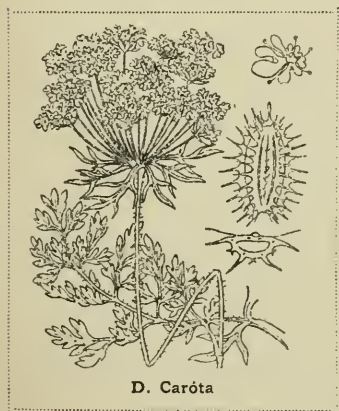
Biennal, tronc de 8-15 dm., dret, pelut a la base, de branques pàtulo-erectes; fulles blanques, de pecíol i nervis peluts, les inferiors de contorn *triangular*, 3-pinnatisectes, de segments ovats, *inciso-dentats*, de dents agudes, les superiors assegudes, amb beina llarga, estriada i segments més curts; flors *blanques*, les exteriors *radiants*, la central *purpurina*; umbel·les fructíferes grans, radis nombrosos, desiguals, encorbats *en niu d'ocell*; base de la umbel·la *molt dilatada*, involucre de bràcties pinnatisectes, segments linear-acuminats, involucre petit, poc més llarg que les umbel·les, de bractèoles enteres o pinnatífides, molt desiguals, escarioses al marge i pestanyoses; fruit *ovoide*, petit, amb agullons *ganxuts*, *dilatats a la base*, més llargs que l'amplada del fruit.

Geografia. — Cultivada i alguna vegada subespontània al litoral. — Abr.-Jul.

1,131. — D. Caróta L.

(significa una llegum o verdura ap. Apic.; ho deriven del celta kar, vermell, com beta.)

Sinonímia. — Pastanaga, bufanaga; *cast.* zanahoria; *fr.* la carotte; *angl.* carrot. V. *Sium*.

D. Caróta

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT DE CIENCIES

Umbel·líferes.

G. 275. - *Daucus*.

Biennial, tronc de 3-10 dm., dret, aspre, estriat, ramificat, de branques esteses; fulles blanques, les inferiors de contorn *oblong*, *2-pinnatisectes*, de segments *ovats* o bé *oblongs*, *inciso-dentats*, les superiors assegudes sobre una beina curta, de segments linears; flors blanques o rosades, les exteriors radiants, la central ordinàriament *purpurina*; umbel·les fructíferes grans, de 20-40 radis molt desiguals, *encorbats en niu d'ocell*; base de la umbel·la *no dilatada*, involucre polifil, de bràcties *pinnatisectes*, de segments ampleument membranoso-blanquinosos al marge, linear-alenats; petit involucre tan llarg com les umbel·les, de bractèoles enteres, 3-fides, subulato-acuminades; fruit *el·lipsoide*, *mitjà*, amb agullons alenats, distints a la base, de l'amplada del fruit.

Geografia. — Terres cultivades i ermots des del litoral fins als Pireneus. — Juny-Set.

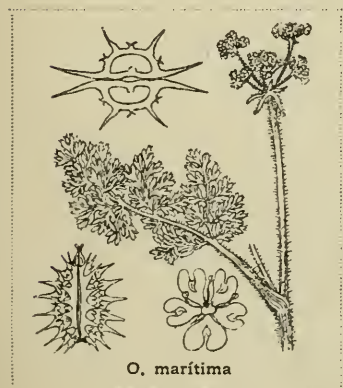
FLORA DE CATALUNYA

Gènere 276. — ORLAYA HOFFM.

(En memòria de Orlay, un metge de Moscou.)

Flors blanques o vermelloses, en umbel·les opositifòlies, de 2-5 radis; involucre i petit involucre polifils, de bràcties enteres, rarament trifides; calze amb 5 dents, triangular-alenades; pètals escotats, amb una punta inflexa, els exteriors radiants, bífids; fruit ovoide o bé oblong, deprimit; aquenis amb 9 costelles, les 5 primàries filiformes, eriçades de vetes recorbades, les 4 secundàries carenades, amb 2-3 rengles d'agullons: herbes anuals, d'arrel cònica i fulles 2-3 pinnatisectes de segment curt.

- 1 { Radis de les umbel·les molt desiguals, flors molt petites, les exteriors apenes radiants; estils més curts que l'estilopodi, bràcties involucrals herbàcies; plantes peludes **O. marítima.**
- 1 { Radis de la umbel·la quasi iguals, flors bastant grans, les exteriors radiants; estils més llargs que l'estilopodi, bràcties involucrals escarioses al marge: plantes glabrescents **2.**
- 2 { Umbel·les de 2-3 radis, involucre de 2-3 bràcties; flors perifèriques, 2-3 veg. majors; fruit oblong, poc atenuat a l'àpex, **O. platycarpus.**
- 2 { Umbel·les de 2-5 radis, involucre de 5-8 bràcties; flors perifèriques, 7-8 veg. majors; fruit ovoide, molt atenuat a l'àpex, **O. grandiflora.**

1,132. — *O. marítima* Koch.

(per l'estació de la planta.)

Tronc de 5-15 cm., vírido-cendrós, pubescent, ramificat des de la base; branques ascendents, fulles llargament peciolades, 2-3-pinnatisectes, amb les divisions curtes, oblongues o linears; flors blanques o vermelloses, petites, apenes radiants; umbel·la terminal breument pedunculada, les laterals sostingudes per peduncles robustos, llargs, subscapiformes, cilíndrics, pubescents, estriats, 2-6 radis molt

desiguals, el central molt curt; radis de les umbel·les iguals, involucre de

Umbel·líferes.

G. 276. - Orlaya.

2-5 bràcties desiguals, linear-acuminades, enteres o 2-3-fides, *herbàcies*; petit involucre semblant a l'involucre, però de bractèoles generalment enteres; dents del calze triangulars, estils *més curts* que l'estilopodi cònic; fruit *el·lipsoide*; agullons *dilatats a la base i ganxuts en estrella a l'àpex*.

Geografia. — Comú als arenals marítims de tot el litoral. — Abr.-Juny.

O. platycarpus

1,133. — O. platycarpus Koch.

(de fruit oblong, aplanat; format com platyphyl·lon, que ja's troba en grec; nom d'una eufòrbia de fulles amples.)

Tronc de 2-4 dm., verd clar, dret, suberit·gat, ramificat, de branques ascendents; fulles inferiors llargament peciolades, les superiors assegudes en una beina amplem·t escariosa al marge, 2-3-pinnatisectes, en divisions oblon·gues, curtes; flors blanques o rosades, pètals de les exteriors 2-3 veg. més grans; umbel·les llargament pedunculades, peduncles relativa·ment primets, estriats, glabrescents, 2-5 radis *quasi iguals*; involucre i petit involucre de 2-3 bràcties, *amplem·t escarioses* al marge, lanceolades i ordi·nàriament enteres; dents del calze *alcenades*, estils *molt més llargs* que l'esti·lopodi; fruit *oblong, gros, poc atenuat a l'àpex*; agullons *vermel·losos, un poc dilatats a la base, ganxuts a l'àpex, de l'amplada del fruit*.

Geografia. — Terres de conreu i llocs herbosos: Terrassa r., sembrats de S. Llorenç del Munt i de l'Ubach; Gelida, litoral de Barcelona, r. (Salv.!); Espluga de Francolí, Aiguafre·da (Llen.). — Juny.

O. grandiflora

1,134. — O. grandiflora Hoffm.

(de flors grans; terme botànic modern, no clàs·sic; cf. parviflora.) ⁽¹⁾

Tronc de 2-4 dm., verd clar, diet, ramifi·cat; branques ascendents, glabres; fulles infe·riors peciolades, les superiors assegudes en una beina escariosa al marge, aquelles 3-pinnati·sectes; divisions linear-lanceolades, curtes, mu·cronulades; flors *blanques*, pètals de les exte·riors 7-8 veg. més grans; umbel·les llargament

(1) Multiflorus, l'emplea Isid.

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 276. - Oriaya.

pedunculades, peduncles primets, estriats, glabres, 2-8 *radis quasi iguals*; involucre i petit involucre *de 5-8 bràcties, amplement escarioses* al marge, enteres, les del primer lanceolato-acuminades, les del segon el·líptico-acuminades; dents del calze alenades, estils *molt més llargs* que l'estilopodi discoidal; fruit *ovoide, grosset, atenuat a l'àpex*; agullons *blanquinosos, no dilatats a la base, alenats, ganxuts, més curts que l'amplada del fruit*.

Geografia. — Terres calisses i argiloses: Vallvidrera; freqüent prop Barcelona (Salv.); comú des de Tarragona a Vilaller, Castanesa i demés valls pirenenques (Csta.); Creixenturi, S. Joan de les Abadesses, a Ripoll, Camprodón (Vay.), Cardona, camí de Serrateix a Berga (Puj. C.), Espluga de Francolí, Vall d'Aran, les Bordes (Llen!), entre Salardú i Tredós (Coste et Soulié). — Abr.-Ag.

Gènere 277. — **DURIEUA BOISS. ET REUT.**

(Michel Charles Durieu de Maisonneuve, 1796-1878, eminent botànic, benemèrit de la Flora del S. de França, d'Espanya i sobre tot de l'Algèria, en lloc de *Durieu* (1).)

Flors blanques, petites, en umbel·la, assegudes, opositifòlies, de 3-5 radis molt desiguals; bràcties de l'involucre desiguals, alguna petita, entera, lineal, altres semblants a les fulles caulinars; petit involucre de 3-5 bractèoles linear-lanceolades, enteres o pinnatifides; llim del calze nul, petals petits, quasi orbiculars, escotats i terminats per un lòbul inflex, pestanyosos; estils molt curts, divergents; fruit oblong, comprimit; cara commissural de la llavor quasi plana, costelles primàries cobertes de vetes blanques, pluriseriades, les 4 secundàries amb agullons daurats, uniseriats, distints a la base, estrellats i ganxuts a l'apex, iguals o més llargs que l'amplada del fruit: herbes anuals, arrel cònica, tronc de 12 dm., dret o ascendent, flexuós, simple o ramificat des de la base, hispídule-escabrós, com tota la planta; fulles totes peciolades, de contorn lanceolato-ovat, 2-3-pinnatisectes, de divisions lanceolato-linears, curtes, petites.

D. hispánica

1,135. — *D. hispánica* Boiss. et Reut. — *Daucus Durieu* Wk. *Cácalis hispánica* Lamk.

(dedicada per Willkomm a Durieu, com l'*Isocetes Duriei*.)

Geografia.—Barcelona, al peu del barranc de Nova-Belén, vessant meridional del Tibidabo (Senn., Llen., Cad.) legi 22 Maj. 1910. Vid. Pau. Muntanyes de Poblet (Font).

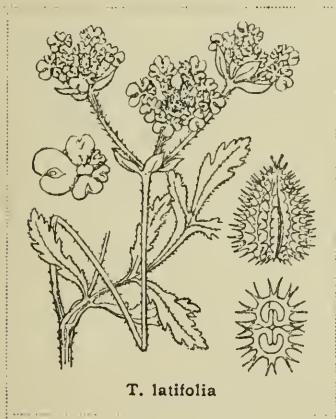
(1) Seguint a *Jussieu*, ortografia variada que ja no era segura per al mateix Linn.

FLORA DE CATALUNYA

Gènere 278. — **TURGENIA** HOFFM.

(Nom llatinitzat per ésser dedicada a Turgeneff, estadista conseller rus.)

Flors vermelles o rosades, en umbel·les llargament pedunculades, opositifòlies, de 2-4 radis desiguals, robustos; involucre i petit involucre de 2-4 bràcties iguals, oblongues, enteres, amplament escarioses al marge; calze de 5 dents setàcies, pètals trasovats, escotats, amb la punta inflexa, els exteriors radians, bífids; estils curts, drets; fruit ovoïdo-acuminat, gros, comprimit, de secció transversal en forma de 8; aquenís amb 9 costelles quasi iguals, les marginals amb agullons curts, uniseriats, els altres amb agullons robustos, alenats, 2-3-seriats; herbes anuals, de rel cònica, tronc de 2-5 dm., dret, ramificat, solcat, híspido-escabrós, com tota la planta; fulles pinnatisectes, de segments oblongs, inciso-asserrats.

1,136. — **T. latifolia** Hoffm.

(de fulles amples; correspon a *platyphyllos*.)

Sinonímia. — Cadells, catxurros; *cast.* cadillos, quiijones.

Geografia. — Camps argiloso-calissos: Sembrats de Montjuïc; Bages, Pla del Llobregat, Vallès, la Segarra (Csta.); Manresa, Navarcles, Castellgalí (Font), prop Ardèvol (Puj. C.) i Llers (Senn.). — Maig-Ag.

N. B. Sembla poc comú.

FLORA DE CATALUNYA

Gènere 279. — CÁUCALIS L.

(καυκαλίς Plin., herba semblant al fonoll: assimilat al *C. grandiflora*: ho fan venir d'un νέω o νέω (νεῖμα, cf. el cementiri), ajeure's o dormir, per l'hàbit humil de la planta o perquè s'agafa als que passen i la toquen (1).)

Flors blanques o rosades, en umbel·les de 2-4 radis quasi iguals; involucre nul o 1-2-fil, petit involucre polifil; calze amb 5 dents lanceolades, pètals trasovats, escotats, amb una punta inflexa, els exteriors radiants, bífids; fruit oblong o el·lipsoide, comprimit, de secció transversal el·líptica; aquenís amb 9 costelles, les 5 primàries filiformes, cobertes de vetes, les 4 secundàries més sortides, amb llargs agullons, 1-3-seriats; herbes anuals, de rel cònica, fulles 2-3 pinnatisectes.

- 1 { Umbel·les llargament pedunculades, generalment de 3 radis; fruit el·lipsoide, gros (8-10 mm.); costelles secundàries amb agullons robustos, ganxuts, 1-seriats **C. daucoídes.**
 { Umbel·les curtament pedunculades, generalment de 2 radis; fruit oblong, petit, 4-5 mm.; costelles secundàries amb agullons prims, rectes, 2-3-seriats **C. leptophylla.**

C. daucoídes

1,137. — *C. daucoídes* L.

(per les fulles de daucus, doncs, semblança.)

Sinonímia. — Cadells; cast. cadejos, cadillos, cachurrera menor.

Tronc de 1-4 dm., dret i ascendent, simple o ramificat des de la base, glabrescent o hispídul a la part inferior; fulles inferiors peciolades, 2-3 pinnatisectes, amb els últims segments linears, enters o incisos, mucronulats; flors blanques o rosades, en umbel·les llargament pedunculades, ordinàriament de 3 radis robustos; involucre nul o monofil, bractèoles del petit involucre desiguals, criçades; estils divergents, iguals a l'estilopodi, cònic; fruit *el·lipsoide*, llarg, de 8-10 mm., *atenuat pels 2 caps, coronat per les dents lanceolato-obtusiuscules*

(1) El nom alemany del *Cáucalis* és die Hasfdolde, això és, umbel·lífera que s'enganxa; anglès: bur-parsley.

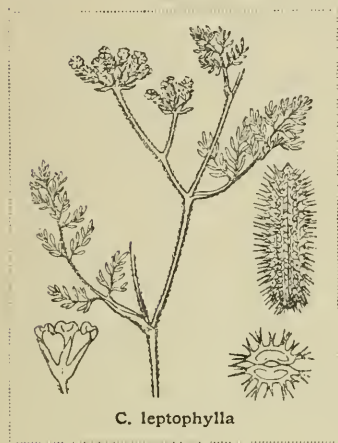
PUBLICACIONS DE L'INSTITUT DE CIENCIES

Umbel·líferes.

G. 279. - Cáucalis.

del calze; costelles primàries adornades de puntes engruixides a la base, les secundàries amb un rengle d'agullons robustos, rectes, ganxuts, tant o més llargs que la amplada del fruit.

Geografia. — Terres arenoso-estèrils, des del litoral al Pireneu. — Maig-Juny.

1,138. — *C. leptophylla* L. — *C. parviflora* Lamk.

(*leptophyllon* (λεπτόφυλλον) *Plin.*; també una *eufòrbia*, com *platyphyllon*; *minor* o *minus*, llatí: així *lepton centaureon* és la *centaura menor* o *petita*, *Plin.*)

Tronc de 1-4 dm., dret, flexuós; ramificat, aspre, amb petits pèls setiformes, aplicats, reflexos; fulles inferiors peciolades, petites, 2-pinnatisectes, de segments linears obtusiúsculs, hispids; flors blanques o rosades, petites; umbel·les curtament pedunculades, ordinàriament de 2 radis robustos, curts; bractèoles del petit

involucre escarioses al marge, ericades, acuminades; estigmes asseguts sobre l'estilopodi cònic; fruit *linear-oblong*, de 4-5 mm., poc alenat pels caps, coronat per les dents lincar-acuminades del calze, amb les costelles primàries adornades de puntes curtes, alenades, i les secundàries de 2-3 rengles d'agullons prims, drets i molt aspres.

Geografia. — Llocs pedregosos, àrids: Montcada, vores dels camins, boscos de l'Ubac, cap a la Portella; Montsant (Csta.), Cardona (Puj. C.!), Montserrat (Marcet), Organyà (Bubani). — Juny-Jul.

Gènere 280. — **TORILIS ADANS.**

(Tractant-se de Adanson, es forjava els noms; Gaertner l'adopta, junt amb altres botànics; probablement no tenen sentit de res, si no és barreja o composició de *Tordylium* i *Cáucalis*.)

Flors blanques o rosades, petites, en umbel·les de 2-12 radis; involucre nul o bé 1-5-fid, petit involucre polifil, calze de 5 peces lanceolades, pètals trasovats, escotats, amb una punta inflexa; els exteriors freqüentment radiants, bífids; fruit ovoide, petit, un poc comprimit, de secció transversal el·líptica; costelles primàries filiformes, erigades de petites puntes, les secundàries imperceptibles, cobertes d'agullons o tuberculs multiseriats; herbes anuals, d'arrel cònica, tronc primet, aspre, cobert de petits agullons aplicats, reflexos; fulles inferiors 2-pinnatisectes.

- 1 { Umbel·les opositifòlies, assegudes o breument pedunculades, de 2-3 radis; aquenis centrals tuberculosos, els perifèrics solament per la cara interna **T. nodosa.**
 { Umbel·les terminals llargament pedunculades, aquenis coberts d'agullons tuberculosos per la cara interna 2.

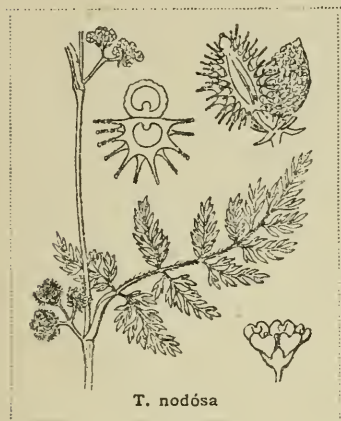
- 2 { Umbel·les de 2-4 radis, aquenis tuberculosos per la cara interna i coberts d'agullons per fora, fulles dimorfes, les inferiors 2 pinnatisectes i les superiors simples 3-sectes **T. heterophylla.**
 { Umbel·les de 3-12 radis, aquenis totalment coberts d'agullons, fulles totes 2-pinnatisectes 3.

- 3 { Involucre nul, de 1-2 bràcties curtes; umbel·les de 3-8 radis; flors perifèriques més grans, agullons del fruit rectes i abultats a l'àpex, **T. helvética.**
 { Involucre de 4-5 bràcties alenades, umbel·les de 5-12 radis, flors quasi totes iguals; agullons del fruit curvato-ascendents o aprimats a la punta **T. Anthriscus.**

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 285. - Torilis.

1,139. — *T. nodosa* Gaertn. — *Tordylium nodosum* L.

(*de nodus, nus; nuosa.*)

Tronc de 1-4 dm., ramificat; branques nombroses i difuses; fulles inferiors llargament peciolades, 3-pinnatisectes, de segments linears, enters o incisos, ciliato-mucronulats; flors blanques o rosades, iguals, regulars; umbel·les petites, opositifòlies, sentades o amb 2, rarament 3 radis molt curts, robustos i desiguals, hispids; involucre nul, bractèoles del petit involucre linears, desiguals, més llargues que'ls pedicels; estils molt curts, drets; estilopodi cònic;

fruits ovoides, petits, els centrals tuberculosos, els perifèrics tuberculosos per la cara interna i coberts per fora d'agullons drets, alenats, ganxuts i molt aspres.

Geografia.—Comuníssima en paratges herbosos des del litoral al Pireneu.—Maig-Juny.

1,140. — *T. heterophylla* Guss.

(*de fulles variables; pròpiament d'una altra mena, i fins d'una sola en comparació d'una altra que's pren per la ordinària i regular.*)

Tronc de 2-5 dm., dret, ramificat; branques pàtulo-erectes; fulles *dimorfes*, les inferiors bipinnatisectes, de segments ovato- o bé oblongo-partits, amb les divisions enters o inciso-dentades, mucronulades, les fulles superiors enters o 3-sectes, de segments linears-enters o denticulato-asserrats; flors blanques o rosades, les perifèriques un poc irregulars; um-

bel·les terminals, llargament pedunculades, de 2-4 radis prims, quasi iguals; involucre nul, bractèoles del petit involucre linears, quasi iguals, eriçades, més llargues que'ls pedicels i més curtes que'ls radis; estils drets, divergents; estilopodi discoidal, fruit ovoid, petit; aquenis coberts de petits tuberculs cònics per la cara interna i d'agullons alenats, molt escabrosos i ganxuts per la part externa.

Geografia. — Llocs secs i àrids: Montserrat, Ubac, Montseny. = Cordillera del Tibidabo, S. Gervasi, Sarrià, Valldoreix (Senn.), la Sellera (Cod.), Manresa i altres llocs de Bages (Font). — Juny.

T. helvética

1,141. —T. helvética Gmel. —T. infesta Hoffm.

(Helvetii, són els suïssos; Gillet posa infecta; infestus significa maligne i enemig; cf. stérilis.)

Tronc de 2-5 dm., dret, ramificat; branques freqüentment esteses, fulles 2-pinnatisectes, de segments ovato-lanceolats, inciso-dentats, el terminal de les fulles superiors més llarg; flors blanques, les exteriors irregulars, més grans, radiants; umbel·les terminals llargament pedunculades, planes, de 3-5 radis, prims, quasi iguals; involucre nul o 1-3-fil, bractèoles del petit involucre linears, ericades; estils drets, divergents, ericats a la base, més llargs que l'estilopodi discoidal; fruit ovoide, totalment recobert d'agullons drets, ganxuts, aspres, tan llargs com l'amplada del fruit.

—Raça T. neglecta Roem. et Sch. —Segments de les fulles més grans i més llargs, flors exteriors molt radiants, fruit més gros, estils 3-5 veg. més llargs que l'estilopodi.

Geografia. — Camps àrids i llocs estèrils: al Vallès, comú per llocs herbosos; Bages, Penadès et alibi. = Regió mitjana (Csta.); Olot, Sagaró, Lladó (Vay.) et alibi.

La raça T. neglecta Roem. et Sch., comú als voltants de Tarrassa. = Camps de Barcelona, Falset, Ciurana, Espluga de Francolí (Csta.). — Maig-Jul.

T. Anthriscus

1,142. —T. Anthriscus Gmel.

(anthriscum, ἀνθρίσκον, una planta umbel·lífera.)

Sinonímia. — Cast. quijones, pie de gallina, encilla.

Tronc de 5-10 dm., dret, ordinàriament ramificat des de la base; branques pàtulo-erectes, fulles 2-pinnatisectes, segments ovato-lanceolats, pinnatifids o profundament dentats, el terminal lanceolato-allargat; flors blanques o vermellores, quasi regulars; umbel·les terminals, llargament pedunculades, convexes, de 5-12 radis filiformes, quasi iguals; involucre de 4-5 bràcties alenades, bractèoles d'igual forma, més curtes que'ls pedi-

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 280. - Torilis.

cels; estils estesos, glabres; estilopodi cònic, fruit *ovoide*, totalment cobert d'*agullons curvato-ascendents*, de punta fina, *recta*, *igualant apenes la meitat de l'amplada del fruit*.

Geografia. — Vores dels camins, des del Montserrat al Pireneu, però menys freqüent que'ls anteriors; Tossals del Bergadà (Puj. C.!); la Sella, r. r. (Cod.!); S. Hipòlit de Voltregà, Ripoll (Senn.!). — Maig-Jul.

Gènere 281. — **BÍFORA** HOFFM.

(Interpreten que té dues portes per les obertures o forats que presenta el fruit dídim, com si diguéssim els dos forats del nas.)

Flors blanques, en umbel·les de 2-7 radis, quasi iguals, involucre i petit involucre nuls o 1-fils, llim del calze nul, pètals trasovats, escotats, amb un lòbul inflex, iguals o els exteriors radiants; fruit *dídim*, glabre; aquenis globulosos, reticulato-rugosos, amb 5 solcs i costelles quasi imperceptibles; herbes anuals, primes, de rel cònica; fulles 1-2-pinnatisectes, de segments tripartits i divisions linears.

- 1 { Umbel·les de 2-3 radis curts (4-5 mm.); umbel·lules de 2-3 flors totes fèrtils; pètals quasi iguals, estil igual a l'estilopodi, fruit escotat per la base i mamellut a l'àpex. **B. testiculáta.**
 { Umbel·les de 5-7 radis llargs (7-20 mm.); umbel·lules multiflores, amb les flors centrals estèrils; pètals perifèrics radiants, estil 3 veg. més llarg que l'estilopodi, fruit escotat pels dos caps . . . **B. radians.**

1,143. — **B. testiculáta** DC.

(de dues bosses; cf. testiculáta (herba) *Apul.*, que és la *mercurial mascle* ⁽¹⁾.)

Sinonímia. — *Cast. cilantro menor.*

Tronc de 2-3 dm., dret, solcat, ramificat; fulles basilaris pinnatisectes, segments cuneïformes, 3-partits, inciso-dentats, les caulinars 3-pinnatisectes, de segments linear-aguts; flors quasi iguals, umbel·les de 2-3 radis curts, umbel·lules de 2-3 flors, totes fèrtils; involucre i petit involucre monofil, estil igual al *filopodi*,

fruit molt rugós, *escotat a la base, amb un petit mamelló cònic a l'àpex*; planta pudenta o fètida.

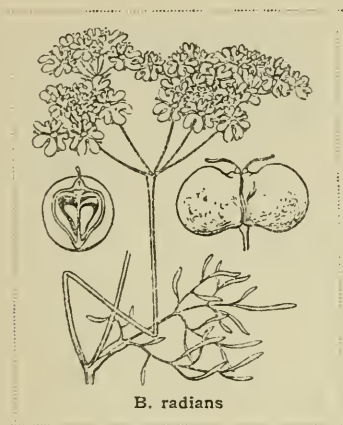
Geografia. — Camps del litoral i del Vallès i Bages. = Calella (Cuní); Pedrafita (Puigg.); Marlès, Casserres, Serrateix, Espunyoles, Avià, Berga, cap a Sallent (Puj. C.I); Solsona (Bub.); la Sellera, r. (Cod.I); la Cènia (Llen.I). — Abr.-Maig.

(1) Cf. *Verónica dídim*; *Orchis*.

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 281. - Bífora.

1,144. — *B. radians* Bub.

(de radius, radi o raig; per les flors de la perifèrie que són així.)

Tronc de 2-4 dm., dret, prim, fortament solcat, ramificat; fulles basils pinnatisectes, les caulinars 2-pinnatisectes, de segments estretament linears; flors perifèriques *radiants*, umbel·les de 5-7 radis bastant llargs, *prims*; umbel·lules *multiflores*, de flors centrals quasi regulars, estèrils; estil 3 veg. més llarg que l'estilopodi; fruit escotat pels 2 caps, no mamellut a l'àpex.

Geografia.—Tarrassa r. i tal veg. importat, maj. 1905 *legi*. Probablement dintre de Catalunya (Csta.); al baix Aragó, cap a Peñarroya (Loscos!). — Maig-Juny.

Gènere 282. — **CORIANDRUM L.**

(Grec *κορίαννον*; es fa venir de *κόρις*, la xinxa, per l'olor que fa la planta fresca i aixafada, i *ἄννον*, el lli (1).)

Flors blanques o vermelloses, les exteriors radiants, en umbel·les de 3-8 radis un poc desiguals, prims; involucre nul o 1-fil, petit involucre de 3-5 bractèoles linears, curtes, reflexes, unilaterals; calze de 5 dents lanceolades, desiguals, persistents; pètals escotats, els exteriors més grans, 2-fids; estils drets, divergents, més llargs que l'estilopodi cònic; fruit subglobulós, aromàtic, glabre; aquenis amb 9 costelles, les 5 primàries flexuoses, deprimides, les 4 secundàries carenades; herbes anuals, pudentes, d'arrel cònica, tronc de 3-5 dm., dret, estriat, violat a la base, glabre, ramificat; fulles inferiors pinnatisectes, de segments ovato-cuneïformes, inciso-dentats, les superiors 2-3-pinnatisectes, amb les divisions estretament linears, agudes.

C. sativum

1,145. — **C. sativum L.**

(que's cultiva, comú.)

Sinonímia. — Celiandria; *cast.* cilantro.

En la preparació de l'aigua de melissa o dels carmelites hi entra aquest fruit.

Geografia. — Comú a Sardanyola i Ripollet, on s'havia cultivat. = Cultivat i espontani a l'Empordà, al Vallès, Martorell (Salv.). — Maig-Juny.

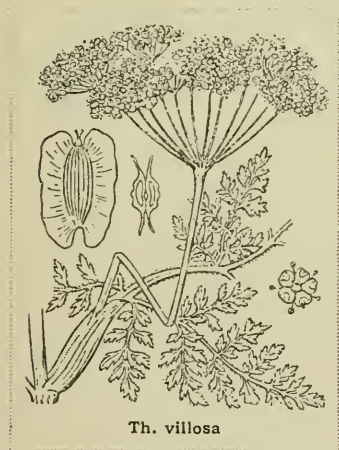
(1) El fruit és aromàtic i s'en fan confits, servint per a corregir el gust del ruibarbre i senet. V. *Arcangeli*.

FLORA DE CATALUNYA

Gènere 283. — **THAPSIA** L.

(*Σελία* Plin. és una espècie de fèrula o la llavor de la fèrula, trobada a l'illa de Thapsos.)

Flors grogues, en umbel·les grans, de 12-25 radis iguals, llisos, les umbel·les laterals més petites, freqüentment estèrils; involucre i petit involucre nuls; calze de 5 dents molt petites, pètals el·líptics, enters, amb una punta inflexa; estils reflexos, més llargs que l'estilopodi; frut deprimat, oval, escotat pels dos caps; aquenis de 9 costelles, les 5 primàries filiformes, les dues marginals ampleament alades; ales grogues, estriades transversalment, tan amples com el fruit o més, les altres 2 ales subfiliformes: herbes perennes, de rizoma gruixut, tronc de 5-10 dm., dret, robust, estriat, glabre; fulles glauques, les inferiors grans, gruixudetes, peciolades, piloso-erigades, de contorn ovat, 2-3-pinnatisectes, de segments oblongs, inciso-dentats, de lòbuls mucronulats, les superiors reduïdes a una beina, lanceolato-acuminada, groguenca.

1,146. — **Th. villosa** L.

(*de villus, peluda; és terme de botànica, prop. cabellut.*)

Sinonímia. — Croca, baladre (a la Segarra); *cast.* cañaheja, candileja, zumillo; *fr.* faux fenouil; *angl.* deadly carrot (és a dir pastanaga mortal) ⁽¹⁾.

Geografia. — Boscos de les cordilleres litoral i de l'interior, arribant fins a Talamanca; cap a l'Empalm; abundant als boscos del N. de Tarrassa. — Juny-Ag.

(1) La *Th. gargánica* L. dona la ben coneguda resina de tàpsia, que els àrabs anomenen bou nefa, Bou-Nefâ (deu o pare de la salut), de l'Algèria.

Gènere 284.—**LASERPITIUM** L.

(O *laser picium*, la pl. que dona el benjuí; el laser o silphium, suc d'una esp. de fèrula; el laser d'Hèrcules, *μυχόδαρις*, i la fulla máspetum; caulias succus Plin., com *rhizias*, el suc de les roses: *lac serpentium*.)

Flors blanques o rosades, en umbel·les de 10-50 radis; involucre i petit involucre quasi sempre polífid; calze de 5 dents petites, pètals trasovats, escotats, amb un lòbul inflex, els exteriors poc o gens radiants; fruit ovalat o bé oblong, deprimit; aquenis amb 9 costelles, les 5 primàries filiformes, les 4 secundàries alades; herbes perennes, robustes, de fulles 2-5 pin-natisectes.

1	{	Involucre 1-3-fil, caduc; fulles inferiors 3-ternatisectes, de pecíol com-
primit	L. Nestleri.
		Involucre polífil, persistent, fulles inferiors 2-5-pinnatisectes	2.
2	{	Bràcties de l'involucre pestanyoses, fulles inferiors 4-5-pinnatisectes,
últimes divisions lanceolato-linears, pecíol cilíndric, ales marginals
del fruit més amples	L. gállicum.
		Bràcties de l'involucre glabres, fulles inferiors 2-3-pinnatisectes, últi-
mes divisions oblongues o bé ovades, pecíol comprimit, ales del fruit
totes iguals	3.
3	{	Involucre estès, últimes divisions foliars oblongo-lanceolades, enteres,
atenuades a la base, ales més curtes que'l fruit	L. Siler.
		Involucre reflex, últimes divisions foliars ovades, asserrades, escotades
a la base, ales iguals al fruit	L. latifólium.

L. Nestleri

1,147.—**L. Nestleri** Soy.-Willd.—**L. trilóbum** Lap.—**Lacellia Nestleri** (ap. Bub.) ⁽¹⁾.

(dedicada a Nestler. *Nestlera* és una composta (senecion) que Sprengel va anomenar del nom de N. τριλόβος (de λοβός), no en llatí: per les fulles; cf. triquetrum.)

Tronc de 6-12 dm., dret, finament estriat,

(1) ... ad nomen proprium conversi *Lacelliam* suscipimus, a Della Cella Italo-Januensi, qui plantas orientales .. primus botanicorum strenue perquisitas et illustratas, ... tradidit. (Bubani).

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 284. - Laserpitium.

ramificat, glabre o híspid; fulles inferiors de *contorn triangular*, d'un verd bonic per sobre, més clares per sota, de pecíol *comprimit*, 3-ternatisectes, de segments *ovato-cordiformes* o bé *ovato-cunciformes*, serrato-mucronats, les superiors assegudes en una beina *ventruda*; flors blanques, umbel·les de 10-30 radis solcats, fortament pubescents; involucre de 1-3 *bràcties setàcies*, *glabres*, *caduques*, el petit involucre semblant a l'involucre; estils llargs, re-flexos; fruit *oblong*, *arrodonit a la base*.

Geografia.—Boscos de les muntanyes calisses; altures de Berga (Csta.); Peguera (Bub.); Cabrera (Senn.); Canigó (Gaut.), Prats de les Bordes, ribera de Ruda i Montgarri (Llen.); Salardú (Coste et Soul.). — Juny-Ag.

L. gállicum

1,148. — L. gállicum L.

(és a dir, francès; per la pàtria o habitació principal.)

Tronc de 3-8 dm., dret, estriat, ramificat, glabre; fulles d'un verd fosc, un poc lluent per sobre, pàl·lides per sota, de contorn triangular, les inferiors molt grans, de pecíol *cilíndric*, 4-5-pinnatisectes, amb els últims segments *oposats*, lanceolato-linears, mucronats, les superiors assegudes en una beina *no ventruda*; flors blanques o rosades, umbel·les grans, de 20-50 radis, estriats, un poc erigats; involucre polifil, persistent, reflex, de bràcties lanceolato-linears, acuminades, enteres o 2-3-fides, *pestanyoses*; estils pàtulo-reflexos, fruit *ovoide*, truncat pels dos caps, glabre; ales planes o ondulades, estriades transversalment, les marginals més amples, quasi iguals a l'amplada del fruit.

Geografia. — Llocs muntanyosos àrids: Montserrat, S. Llorenç del Munt, Montseny, Ribes, Pobla de Lillet, Olot et alibi. = Figueres (Senn.). — Juny-Ag.

L. Siler

1,149. — L. Siler L. — L. lancifolium Moench. Lacellia montana (Bub.).

(siler, és el salze; Auctores septentrionales veteres plures Umbelliferas quasdam Siler dixerunt, re non bene perpensa, diu Bubani op. laud.—Lancifolium s'ha format de lancea, la llança (no de lanx, cis, el plat de la balança), per les folio-

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT DE CIENCIES

Umbel·líferes.

G. 284. - Laserpitium.

les. cf. lanceolatus, que és terme botànic; cf. latifol-, aquilegifol-, cuneifolium.)

Tronc de 3-12 dm., dret, estriat, ramificat, glauc, glabre; fulles d'un verd pàl·lid, de contorn triangular, les inferiors grans, de pecíol *comprimit*, 2-3-*pinnatisectes* (pseudo re-sobre-recompostes); folíoles *lanceolades* o *lanceolato-oblongues*, *atenuades a la base*, *enteres*, mucronades, reticulato-venoses, de venes *translúcides*, les fulles superiors assegudes en una beina *ventruda*; flors blanques o rosades, umbel·les grans, de 30-40 radis; involucre *polifil*, *persistent*, *estès*, de bràcties linear-lanceolades, acuminades, *glabres*; el petit involucre semblant a l'involucre; estils reflexos, fruit *linear-oblong*, *arrodonit a la base*, *glabre*, lluent i molt olorós; ales *iguals*, planes o ondulades, *més estretes que'l fruit*.

Geografia. — Boscos i roques de les muntanyes: Puigreig, del Bergadà, un exemplar probablement accidental (Puj. C.); vall alta del Tec, r. r. r. (Gaut.); fons d'Artiga de Viella (Llen.); les Bordes, entre Arties i Salardú (Coste et Soul.). — Jul.-Ag.

L. latifolium

1,150. — L. latifolium L.

(de fulles amples.)

Sinonímia. — Tuxos, turbit; *cast.* cominos negros, rústicos, turbit de montaña.

Tronc de 5-12 dm., dret, finament estriat, glabre, eríçat, ramificat a l'àpex; fulles de contorn triangular, glabrescents, reticulato-venoses per sota, les inferiors molt grans, de pecíol *comprimit*, 2-3-*pinnatisectes*, (pseudo-recompostes o sobre-pseudo-recompostes), de folíoles *ovades*, *escotades* o *arrodonides a la base*, *obtus*

ses, crenato-asserrades, les fulles superiors assegudes sobre una beina *ventruda*; flors blanques, umbel·les grans, de 30-50 radis estriats i eríçats pel costat interior; involucre polifil, persistent, reflex; bràcties linears acuminades, glabres, bractèoles alenades; fruit ovalat, eríçat a les costelles primàries; ales iguals, comunament crispato-ondulades, iguals a la amplada del fruit.

α *glabrum* Soy.-Will. — Fulles glabres.

β *asperum* Soy.-Will. — Revers de les fulles i pecíols eríçats de pèls rígids i tuberculosos a la base.

Geografia. — Boscos i roques de les muntanyes: des del Montseny a Ribes; obaga de Segalés, al Bergadà, especialment la β *asperum* Soy.-Will.

La α *glabrum* Soy.-Will., a Ribes. = Bellmunt, S. Hipòlit, Berga (Senn.); Ruda, Montgarri (Llen.); les Bordes, Salardú, Tredós, Bonaigua (Coste et Soul.). — Juny-Jul.

FLORA DE CATALUNYA

Gènere 285.—**SILER** CRANTZ.

(Vegi's el que va dit abans: *Laserp. Siler*: en llatí la vimaguera, com *vimen*, *viburnum*; nom antic d'una esp. de salze.)

Flors blanques, umbel·les grans, llargament pedunculades, de 15-25 radis glabres i finament estriats; involucre i petit involucre nuls o bé oligofils, caducs; calze de 5 dents curtes, triangulars; pètals trasovats, escotats, amb 1 lòbul inflex; fruit oblong, deprimit, glabre, no alat; costelles totes iguals, obtuses; herbes perennes, tronc de 8-15 dm., dret, finament estriat, glabre, ramificat a l'àpex; fulles d'un verd bonic per l'anvers i glauques pel revers, les inferiors molt grans, de pecíol comprimit, 2-3-ternatisectes, amb els segments ovats o suborbiculars, *lobats* o crenato-mucronats, el terminal peciolulat i freqüentment cordiforme, trifid o tripartit.

1,151. — *S. trilobum* Crantz. — *Laserpitium trilobum* L.

(pels segments lobats de les fulles, com ja va dit ⁽¹⁾.)

Geografia. — Boscos de les muntanyes calcàries: Costabona, Montlouis (Lap.); Alberes del Pir. Or. a Puig Noerlos, r. r. r. (Gaut.); Puigreig, algun exemplar al peu del Llobregat, tal veg. accidental (Puj. C.); un ex. collit per Cod. a l'espadat del Far i un altre trobat per Senn. a Bellmunt de Torelló semblen pertanyer a aquesta espècie. — Juny-Ag.

(1) Cf. *Hepática triloba*; solament *lobus* en llatí (λοβός), un *solanum* o *morella* (Apul.).

Gènere 286. — **LEVISTICUM KOCH.**

(=*Ligusticum*, Plin., es fa derivar de *levare*, alleujar, calmar;
per les seves virtuts carminatives.)

Flors groguenques, umbel·les de 8-15 radis, involucre i petit involucre polifils, reflexos, de bràcties lanceolades, vorejades de blanc; llim del calze nul, pètals orbiculars, no escotats, amb un lòbul inflex; fruit ovoide-oblong, encorbat a la maturitat, un poc deprimit; aquenis de 5 costelles alades, les 2 marginals més ampleament: herbes perennes, pudentes, de tronc de 12-20 dm., dret, robust, fistulós, un poc estriat, ramificat a l'àpex; branques oposades o verticil·lades, fulles grans, lluents, d'un verd fosc, 2-3-pinnatisectes, de segments grans, rombals, peciolulats, enters i cuneïformes a la base, inciso-lobats a la meitat superior.

1,152. — **L. officinale Koch.**

(posseeix propietats medicinals.)

Sinonímia. — Apit bord de muntanya; *cast.* levístico, apio de monte; *fr.* ache de montagne, livèche ou séséli commun.

Geografia. — Comarca de Olot (Bolós Hb.); Santa Magdalena, prop Olot (Quer); Vall d'Aran (Isern!); cementiri de Salardú (Coste et Soul.); subespontània als prats dels Pireneus (Coste); cultivat per les seves propietats carminatives, emenagogues i vulneràries (Rouy). — Jul.-Ag.

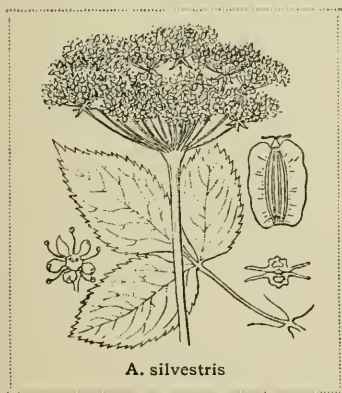
FLORA DE CATALUNYA

Gènere 287. — ANGÉLICA L.

(També aquí s'al·ludeix a les propietats excel·lents, com sobrenaturals, que s'atribuïen a una de les espècies; *angelicus*, *archangelicus*; també per la olor agradable, antipestilençial de l'arrel.)

Flors blanques o rosades, umbel·les de 20-40 radis quasi iguals, involucre nul o oligofil, petit involucre polifil, llim del calze nul, pètals lanceolato-acuminats, enters, amb punta dreta o encorbada; fruit ovalat, deprimit; aquenís de 5 costelles, les 3 dorsals filiformes, les 2 marginals alades, lleugerament entreobertes: herbes perennes, de tronc fistulós, estriat, ramificat; fulles grans, 2-3-pinnatisectes (pseudo-re- o sobre-recompostes); folíoles aserrades.

- 1 { Folíoles ovades, involucre generalment nul, pètals de punta erecta, ales marginals més amples que'l fruit, \pm ondulades, **A. silvestris.**
 { Folíoles lanceolades, involucre oligofil, pètals de punta encorbada, ales marginals més estretes que'l fruit **A. Razulii.**

1,153. — *A. silvestris* L.

(com borda o salvatge.)

Sinonímia. — Angèlica borda; *cast.* angélica silvestre (la angèlica carlina és la ajonjera).

Tronc de 5-15 dm., glauc o vermellós, fullós, poc ramificat; fulles inferiors llargament peciolades, molt grans, de contorn triangular, d'un verd bonic per sobre, més pàl·lides per sota, 2-3-pinnatisectes, de segments *ovato-acuminats*, *separats*, desigualment aserrats, venoso-reticulats, pubèruls pels nervis del revers, les fulles superiors assegudes en amples beines o reduïdes a la beina; umbel·les grans, de 20-30 radis decreixents de la perifèria al centre, estriats, pubescents; involucre *nul* o de 1-3 bràcties alenades, caduques; bractèoles del petit involucre d'igual forma, reflexes; punta dels pètals *dreta*; fruit *ovalat*, *escotat a la base*; ales marginals membranoses, \pm ondulades i entreobertes, més amples que'l fruit.

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT DE CIENCIES

Umbel·líferes.

G. 287. - Angèlica.

Geografia. — Comú als prats de la regió de les altes valls del Pirineu oriental i central.
— Jul.-Ag.

1,154. — *A. Razoulii* Gou. — *A. ébulifolia* La-Peyr. (Bub.) ⁽¹⁾.

(Rasouls i no Razoul fou qui comunicà la espècie a Gouan. DC. ja havia escrit *Rasoul-sii*.)

Tronc de 5-10 dm., fullós, poc estriat i poc ramificat; fulles inferiors llargament peciolades, molt grans, de contorn triangular, més pàl·lides per sota, 2-3-pinnatisectes, de segments estretament *lanceolato-aguts*, *acostats*, *decurrents a la base*, regularment i finament asserrats, pubescents i un poc aspres per sota; umbel·les grans, de 25-50 radis, insensiblement decreixents de la perifèrie al centre, estriats i pubescent-cendrosos; involucre de 1-5 *bràcties* llargues, setàcies, caduques; 4-6 bractèoles del petit involucre de la mateixa forma; punta dels pètals *inflexa*, fruit *ovato-oblong*, *apenes escotat a la base*; ales marginals membranoses, *tan amples com el fruit*.

Geografia. — Prats i pastures dels Pirineus: La Cerdanya, prop Montllouis; vall de Prats (Gaut.); vall d'Aran (Isern); Bagnères de Luchon (Bub.); Salardú, vall de Baños, Montgarri, Aiguamoix (Timb.); ribera de Ruda (Llen.). — Juny-Ag.

(1) *Panace alpina Ebuli foliis*, Boccon. Fulles del *Sambucus Ebulus*, sauquer bord.

FLORA DE CATALUNYA

Gènere 288. — SÉLINUM L.

(Sélinon, σέλινον, el julivert; sembla ésser una denominació genèrica grega de les umbel·líferes; ho deriven de σελήνη, la lluna (la lluent o que brilla) aquí per la forma de la llavor tallada transversalment (1).)

Flors blanquinoses, umbel·les denses, de 3-9 radis molt desiguals; umbel·lules denses, de radis iguals, solcats, glabres; involucre nul o monofil, petit involucre polifil, bractèoles alenades, llim del calze nul, pètals obcordats, amb punta inflexa, estesos; estils un poc més llargs que l'estilopodi hemisfèric; fruit ovalat, escotat a la base, petit, glabre; aquenís de 5 costelles alades, les marginals d'ales membranoses i el doble d'amples; herbes perennes, tronc de 1-6 dm., dret, solcat, simple o poc ramificat, subafil, glabre; fulles inferiors llargament peciolades, de contorn ovat, 2-pinnatisectes, amb els segments partits en lacínies linears, cuspidades, glabres, 1-2 fulles superiors asseguades sobre una beina.

S. pyrenaicum

1,155. — S. pyrenaicum Gou. — Angélica pyrenaica Spr.

(per la seva estació geogràfica.)

Sinonímia. — *Cast.* apio seco, apio de España; *angl.* milk-parsley.

Geografia. — Prats i pastures de les altes muntanyes: bastant comú a Núria, Puigllançada. = Bagà, al cim de la muntanya de S. Marc (Puj. C.); Ports de la Picada i de Benasc, Viella, Caldes i Montardó; Maladeta (Csta.); prats de Montgarri (Llen.); Ports de la Forqueta i Bonaigua (Bub.) i de Ruda (C. et S.). — Jul.-Ag.

(1) Així selenion (dimin.) és la paeonia, i selinophyllon la capillera o adiantum.

Gènere 289. — **ANETHUM L.**

(En grec ἀνῆθον, Plin., planta d'olor, fonoll. cf. anesum, ἀνῆθον=anisum.)

Flors grogues, umbel·les de 15-30 radis, filiformes, estriats, glabres, quasi iguals; involucre i petit involucre nuls; llim del calze nul, pètals enters, suborbiculars, truncats, de punta inflexa; fruit ovalat, petit, deprimit, aquenis de 5 costelles, les 3 dorsals filiformes, les 2 marginals alades; herbes anuals, d'arrel cònica, tronc de 2-5 dm. i més, dret, estriat, ramificat, glaucescent, glabre; fulles 3-4-pinnatisectes, de segments filiforme-capil·lars.

A. graveolens

1,156. — **A. graveolens L.**

(d'olor forta, no precisament jètida; la olor dels fruits és molt agradable i es diu si entren en la fabricació de la British gin; graveolens (*Ruta gr. et cactera*) significa també de mala olor. = No falta qui ho deriva de ἀῖθω i tindriem una doble Æthusa.)

Sinonímia. — Anet, fenoll pudent; cast. eneldo, hinojo hediondo; angl. dill.

Geografia. — Terrenys de conreu de la regió mediterrània i meridional de Catalunya: Igualada, cap a Tous; a Sallent (la riereta). = A la Segarra, part de l'Urgell (Csta.); Mollerusa (Senn.); salines de Cardona des de mas Llusà a Sampedor (Puj. C.!); Sagaró, Maià, Banyoles (Vay.). — Jul.-Set.

N. B. Encara que Llenas portà un exemplar recollit a les runes de Viella, considerem la planta procedent de cultiu i accidental a la Vall d'Aran.

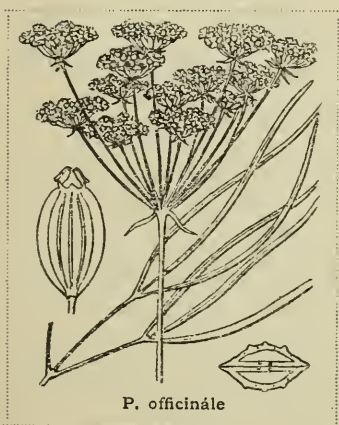
FLORA DE CATALUNYA

Gènere 290.—**PEUCÉDANUM L.**

(πευκέδανος, de πεύκη, el pi o larix (*Pinus marítima* L.; així com πίνος es el *P. pinea* L., i ἐλάτη el *P. picea* L.); pel gust del fruit, que recorda la fulla del pi, tal vegada (1).)

Flors blanques, rosades o grogues; umbel·les de 6-60 radis, involucre oligo-polifil, persistent o caduc, petit involucre polifil, persistent; calze generalment de 5 dents, pètals trasovats, iguals, escotats o subenters, de punta inflexa; estils reflexes, fruit ovalat o bé oblongat, deprimat; aquenis amb 5 costelles, les 3 dorsals filiformes, les 2 marginals alades: herbes perennes, glabres, de tronc estriat o solcat, macís o fistulós; fulles ternati- o pinnatisectes, glabres.

1	{	Fulles 3-6-ternatisectes, de segments filiformes, llargs, enters; involucre oligofil, caduc o persistent; flors grogues	2.
Fulles 2-3-pinnatisectes, de segments ovats, relativament curts, fesos o dentats; involucre polifil, persistent; flor blanques o rosades		3.	
2	{	Segments foliars de 4-6 cm., fruit ovalat (5 × 4 mm.), estils iguals a l'estilopodi	P. officinale.
Segments foliars de 6-12 cm., fruit trasovato-oblong (7 × 3 mm.), estils més curts que l'estilopodi		P. stenocarpum.	
3	{	Bràcties de l'involucre esteses, tronc fistulós, fulles 3-pinnatisectes, segments ovato-cuneiformes, pinnatífids	P. vénetum.
Bràcties de l'involucre reflexes, tronc macís		4.	
4	{	Fulles verdes per les 2 cares, de segments ovato-cuneiformes, 3-fids; pecíols i pedicels flexuosos, fruit suborbicular	P. oreoselinum.
Fulles glauques pel revers, de segments lobato-dentats; pecíols i pedicels rectes, fruit el·líptic		P. cervaria.	

P. officinale

1,157.—**P. officinale L.**

Sinonímia.—*Cast.* ervato, servato, hierba de Túnez; *fr.* queue de pourceau, fenouil de porc.

Tronc de 5-12 dm., dret, estriat, macís, ramificat; fulles inferiors molt grans, de pecíol cilíndric, 3-6-ternatisectes, de segments *linears* o *filiformes*, *acuminats*, de 3-6 cm., *enters*, *bastant rígids*; flors grogues, umbel·les de

(1) Algunes espècies fan una olor, resinosa; és el *pinastellus* de Apul. o sison agrion. Cf. μυρτίδανον, έρυθρόδανον. Per altra part πευκεδανός, amarc com la reina.

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT DE CIENCIES

Umbel·líferes.

G. 290. - Peucedanum.

20-60 radis iguals, filiformes, estriats, glabres; involucre de 2-3 o més bràcties setàcies, quasi sempre caduques; estils iguals a l'estilopodi; fruit *ovalat* o bé *ovat* (5 × 4 mm.), molt més curt que'l pedicel.

β *italicum* Lge. — Segments foliars linear-subcapil·lars, involucre polifil, persistent; pedicels apenes el doble de llargs que'l fruit.

Geografia. — Montserrat, no escàs a S. Jeroni, conglomerats de l'Ubac i Coll de Daví, la var. El tipus ha sigut indicat per Grau i Csta. a la muntanya de Queralt, sobre Berga; també per Puj. C. a Puigreig. — Jul.-Set.

P. stenocarpum

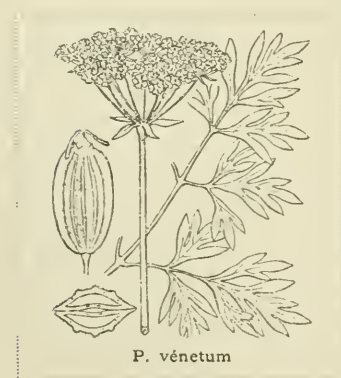
1,158. — *P. stenocarpum* Boiss. et Reut.

(στενο- de στενός, *estret*, *apretat*, opos. a εὐρύς i a πλατός; καρπός, *fruit*. Dioscor. *ῥοτὰ στενόφυλλος*, *de fulles estretes*.)

De molta afinitat amb la var. anterior, s'en distingeix pel seu tronc subsolcat, pels segments foliars més llargs (6-12 cm.), pel fruit més gran i *més estret*, trasovato-oblong o subespatulat (7 × 3 mm.); estils més curts que l'estilopodi, radis de les umbel·les nombrosos, desiguals, 1'5 veg. més llargs que'l fruit.

Geografia. — Montserrat, cap a Sta. Cecília; Berga, Bagà, Pobla de Lillet. = Besora, Vidrà (Vay); Montgrony (Senn.); Puigreig (Puj., sub. *P. paniculatum* Lois.). — Jul.-Ag.

N. B. Així resulta que al Montserrat es troben les dues espècies, el *P. officinale* L. β *italicum* Lge. a les altures de S. Jeroni, ja citada per Csta., i el *P. stenocarpum* B. et R., que havem trobat a Sta. Cecília.

P. vénetum

1,159. — *P. vénetum* Koch., subsp. del *P. alsaticum* L., apud Rouy.

(de la Venècia gàl·lica o cisalpina; de la Alsàcia (Elsass), entre els Vosges i el Rhin; espècie alpina.)

Tronc de 6-10 dm., dret, solcat, fistulós, glabre, ramificat; branques superiors oposades o verticil·lades, fulles d'un verd fosc per sobre, més pal·lides per sota, les inferiors grans, de contorn triangular, 3-pinnatisectes, de seg-

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 250. - Peucedanum.

ments *ovato-cuneiformes*, *pinnatifids*, amb els lòbuls lanceolats, mucronulats; flors *blanques*, umbel·les petites, llargament pedunculades, de 6-15 radis prims, estriats, aspres pel costat intern; involucre i petit involucre *polifils*, *persistents*, *estesos*; estil 1 veg. més llarg que l'estilopodi; fruit *clíptico-oblong*, pubescent.

Geografia. — Boscos humits i torrencers: Valldoreix, torrent de càn Major, abundant. = Cardona (Puj. C.); Castelló d'Empúries, r. r. (Senn.!). Piren. Orient. (Gaut.). — Ag.-Set.

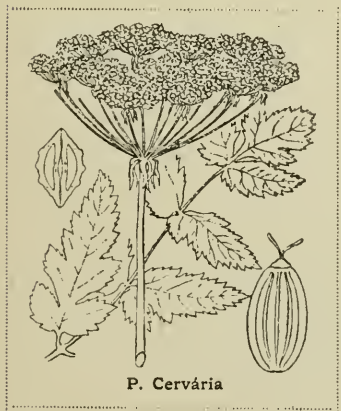
P. Oreoselinum

1,160. — P. Oreoselinum Moench.

(*ὄρεοσέλινον*, *liter. julivert de muntanya*, Plin. Cf. oreodaphne.

Sinonímia. — *Cast.* perejil de monte; *fr.* sélin de montagne.

Tronc de 5-10 dm., dret, estriat, macís, ramificat, glabre; fulles verdes per les 2 cares, pecíols i pedicels flexuosos, les inferiors 3-*pinnatisectes*, de segments ovato-cuneiformes, inciso-lobats; lòbuls lanceolats, breument mucronulats; flors *blanques*, umbel·les bastant grans, de 10-20 radis quasi iguals, estriats, glabres; involucre i petit involucre *polifils*, *persistents*, *reflexos*, de bràcties linear-acuminades, herbàcies; estils molt més llargs que l'estilopodi, fruit *suborbicular*, *escotat a l'àpex*, de marge ample i blanquinós.

P. Cervária

1,161. — P. Cervária Lap.

(*tradueixen: dels cèrvols; cervarium venenum és el nom d'una pl. desconeguda.*)

Tronc de 5-12 dm., dret, estriat, macís, ramificat, glabre, cobert a la base pels nervis de fulles destruïdes; fulles consistents, d'un verd clar per sobre i glauques

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT DE CIENCIES

Umbel·líferes.

G. 290. - Peucedanum.

per sota; pecíols i pedicels rectes, les inferiors 3-*pinnatisectes*, segments *ovato-lanceolats*, *lobato-dentats*; lòbuls *cuspidats*; flors *blanques* o rosades, umbel·les de 15-30 radis, un poc desiguals, estriats i pubèrulo-escabrosos pel costat intern; involucre i involucre petit *polifils*, *persistents*, *reflexos*; bràcties linears, membranoses al marge; estils *més llargs que l'estilopodi*, fruit *ovalat*, *no escotat*, de marge *estret*, més clar.

Geografia.—Boscos i llocs muntanyosos: prats de la vall de Ribes.=Collsacabra (Isern!); muntanya de Cabrera (Salv.); prop Olot (Csta.); Ciurel, Collfret, Platraver, Vidrà, Besora (Vay.); Puigreig (Puj. C.); Ripoll, S. Joan de les Abadesses; Llers, Figueres (Senn!). — Jul.-Ag.

FLORA DE CATALUNYA

Gènere 291. — IMPERATORIA L.

(Per metàfora s'ha donat aquest nom a la pl. per a expressar les seves moltes virtuts. És la raó que han tingut els anglesos per a dir-ne *masterwort* i els alem. *Meisterwurk*.)

Es distingeix del gènere *Peucedanum*, del qual forma el subgènere *Imperatoria* Rouy, pel llim del calze borrat, involucre nul i arrel tuberosa.

- 1 { Tronc fistulós, flors blanques o rosades, umbel·les de 30-40 radis, petit involucre polifil, caduc, més curt que'ls pedicels; estil més llarg que l'estilopodi **I. ostruthium.**
 { Tronc macís, flors blanques, umbel·les de 15-30 radis, petit involucre oligofil, persistent, més llarg que'ls pedicels fructífers; estil més curt que l'estilopodi **I. hispànica.**

I. ostruthium

1,162. — **I. ostruthium L. — Peucedanum ostruthium Koch.**

(cf. avis-struthius (de στρουθός, l'estruç.) fr. austruche; per la talla?)

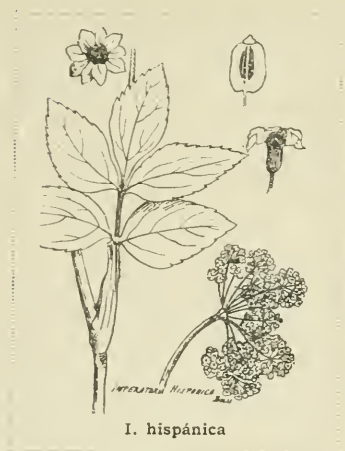
Sinonímia. — Salsufragi (cf. Heracl. Sphondylium).

Tronc de 4-6 dm., dret, rodó, estriat, verd, fistulós, un poc ramificat a l'àpex; fulles d'un verd bonic per sobre i un poc pàl·lides per sota, aspres pels nervis, les inferiors grans, llargament peciolades, ternati- o 2-ternatisectes, amb els segments peciolulats, ovats, freqüentment lobats, lòbul terminal a veg. 3-partit o 3-secte, simulant una fulla imparipinnada; asserrats, les superiors petites, assegudes sobre una beina ventruda, comunament vermellosa; flors blanques o rosades, umbel·les grans, de 30-40 radis, prims i molt desiguals; petit involucre polifil, caduc; estil més llarg que l'estilopodi; fruit més curt que'l pedicel filiforme, ovato-orbicular, escotat pels 2 caps; costelles acostades, marge pla, ample i prim.

Geografia. — Prats humits i torrents de les muntanyes: Montseny, Ribes, Núria; Olot, vores del Fluvià, = Berga (Csta.). — Jul.-Ag.

Umbel·líferes.

G. 291. - Imperatoria.

1,163. — I. hispánica Boiss. — Peucedanum hispànicum Wk.

(d'Espanya, pàtria principal.)

Tronc de 5-8 dm., dret, estriat, glaucescent, macís, glabre, simple; fulles inferiors ternades, amb els segments asseguts, rotundato-cuneïformes, serrato-dentats, les caulinars grans, pinnatisectes, de segments *amplament* ovats, el terminal més gran, enter o 3-lobat, les superiors més petites, assegudes en una beina *ventruda* o reduïdes a la beina; flors *blanques*, umbel·les de 15-30 radis desiguals, aspres; petits involucres 3-5-fils, de bractèoles setàcies, més

llargues que'ls pedicels florífers, més curtes que'ls fructífers; estils quasi el doble llargs que l'estilopodi, fruit petit, 2-3 veg. més curt que'l pedicel, ovato-suborbicular, superficialment escotat pels dos caps, blanc, freqüentment tenyit de violat, amb 3 costelles acostades i circuit d'ampla ala.

Geografia. — Trobada des de la Espluga de Francolí a Poblet i de Poboleda a la Cartoixa de Scala Dei (Salv. ex Csta.); Pobla de Cièrevoles (Gonz.); Caseras, als confins de l'Aragó (Losc. l in Hb. Cad.). — Ag.-Set.

FLORA DE CATALUNYA

Gènere 292. — FÉRULA Tourn.

(Planta de tronc llarg: ho deriven de *ferire*, perquè hi castigaven els nois, com amb la canya, amb més soroll que mal: la palmeta (cf. *porrus*) (1).)

Flors grogues, en umbel·les, la central gran, fèrtil, de 25-40 radis desiguals, prims; umbel·les laterals més petites, llargament pedunculades, sobrepasant la central, ordinàriament estèrils; involucre i petit involucre nuls, calze 5-dentat, pètals ovato-acuminats, enters o amb punta dreta o encorbada; estils reflexos, més llargs que l'estilopodi; fruit el·líptic, deprimat; aquenís amb 5 costelles, les 3 dorsals filiformes, les 2 marginals alades, arrodonits pels caps; herbes perennes, d'arrel llarga, grossa, ramificada; tronc de 1-2 m., dret, robust, estriat, glabre, ramificat, amb les branques superiors oposades o verticil·lades; fulles blanques, verdes per les 2 cares, de contorn triangular, pseudo-sobre-recompostes, amb els segments estretament linears o filiformes, llargs, estesos en un mateix pla, les inferiors amb pecíol cilíndric, les superiors amb ampla beina membranosa i límin curt o nul.

1,164. — *F. communis* L. — *F. nodiflora* G. et G.

(en *Botànica tenim* nodiflorus i nudiflorus; *Mesembryanth.*, *Helosciadium*; *Torilis nodosa*, *Jasminum nudiflorum*; de nodus, nu o nus (nusus), i nudus adj. nu, nua, nus.)

Sinonímia. — Canyaferla, canyafel·lera (és una de les pl. herbàcies de més talla); cast. cañaheja.

Geografia. — Comú de la Puda a Vacarisses, enfront de S. Salvador, bastant escassa; a càn Tobella, esquerra del Llobregat, al Cairat. = Montserrat, camí de càn Gomis (Marcet!); de la Puda a Vacarisses (Font!); Fort Sarraí, al Pir. Orient., r. r. (Gaut.); abundant a Puimòrens d'Aragó i a les muntanyes de Caspe i Alcañiz (Losc.). — Maig-Jul.

(1) Ferulago és una fèrula petita; cf. pastinago, ostriago, etc.

Gènere 293. — **OPOPÁNAX** KOCH.

(És propiament el suc de la pl. *pánax*: el nom *pánax* significa remei universal, que ho cura tot; ὀποπάναξ, Plin. cf. *salvia* (*sanatiu*); de ὀπός, saba; πᾶν, tot, i ἄζομαι, jo curo. Cf. *opocarpathon* (1).)

Flors grogues, en umbel·les nombroses, de 5-20 radis prims, estriats, agrupades i verticil·lades a l'extrem del tronc, formant una gran panotxa; involucre i petit involucre polifils, llim del calze nul, pètals suborbiculars, enters, amb un lòbul agut envoltat; estils reflexos, iguals a l'estilopodi deprimat; fruit deprimat, el·líptico-trasovàt; aquenís amb 5 costelles, les 3 dorsals filiformes, les 2 marginals alades, formant un marge gruixudet, estret, convex al voltant del fruit: herbes perennes, d'arrel molt gruixuda, groga, ramificada; tronc de 6-12 dm., dret, estriat, erigit a la base, glabre i ramificat a l'àpex; fulles un poc consistents, les primàries simples i cordiformes, les inferiors grans, de contorn triangular, ternat- o pinnatisectes, amb el pecíol erigit de pèls estrellats, de segments obliquament cordiformes, asserats, les fulles superiors quasi reduïdes a la beina.

O. Chirónium

1,165. — **O. Chirónium** Koch.

(de Chiron, el centaur Χείρων, mig home i mig cavall: tot això es refereix a l'ús medicinal de la planta. Chiron és un dels pares de la medicina, botànica i cirurgia. Mitològicament se'l representa per haver sigut el fill de Saturn o del Temps i de la Experiència. Moltes són les plantes que porten el seu nom i que's creu que foren descobertes primerament per ell (cf. Esculapí i altres). La aplicació o adaptació a la nostra pl. no és pas probable.)

Sinonímia. — Cast. zanahoria loca, panacea.

Geografia. — Costes àrides de la regió mediterrània: abundant al turó de Montcada; a la Cerdanya, cap a Rigulissa. = Nostra Senyora del Mont, r. (Vay. l in Hb. Cad.); Lladó (Senn.!). — Juny-Jul.

(1) Havem vist *caulias succus*, *rhizias* (sub *Laserpit.*); arrop (cast. rob o arrop; rabazuz), i mil d'altres, en que hi surt el suc de la planta que tenia un empleu, medicinal generalment.

FLORA DE CATALUNYA

Gènere 294. — PASTINACA L.

(Terminació comú a diverses plantes: scorpinaca (proserpinaca), verbenaca; com -ago (pastinàgo), i mil d'altres; tal veg. per l'arrel alimentícia; pastus — equivalent al *daucus* dels grecs (1).)

Flors grogues, en umbel·les de 6-15 radis desiguals, els exteriors 2-3 veg. més llargs que les umbel·les, la umbel·la central més gran; involucre i petit involucre nuls o 1-2-fils, llim del calze nul, pètals suborbiculars, enters, en punta linear envolta; estils reflexos, més llargs que l'estilopodi; fruit depri-mit, el·líptico-suborbicular, circuit d'un marge pla; aquenys de 5 costelles, les 3 dorsals filiformes, les 3 marginals alades, primes: herbes biennals, d'arrel cònica, tronc de 9-12 dm., angulós, dret, ramificat, amb les branques superiors oposades o verticil·lades, solcat; fulles pinnatisectes, de segments ovats, inciso-lobats o pinnatífids, desigualment dentats.

1,166. — *P. sativa* L.

(que's cultiva, per oposició a la espècie borda o silvestre.)

Sinonímia. — Xirivia o xaravia; cast. chiri-
riva.

α. silvestris DC. — *P. silvestris* Mill. — Arrel
prima, fulles pubescents.

β. edulis DC. — *P. sativa* Mill. — Arrel grui-
xuda, carnosà; fulles glabres.

Geografia. — La *α. silvestris* DC., comú per les valls
pirenenques inferiors de Ripoll, Ribes, etc.; la Sellera (Cod.), d'on a veg. descendeix fins
a la zona inferior. — Jul.-Ag.

(1) Pastinare (de pástinum) és cavar la terra. Cf. porcastrum, la verdolaga, i porca, solc.

Gènere 295. — **HERACLEUM L.**

(*Siser* i *heracleon* com *leontice* és la xirivia, que tindrien de comú l'aroma (cf. *careum*); pl. consagrada a Hèrcules, Ἡρακλῆς, pel port robust de moltes espècies; cf. *herculana*, que qualifica varies plantes (1).)

Flors blanques, en umbel·les de 12-40 radis; involucre nul o caduc ordinàriament, petit involucre polifil, calze 5-dentat, pètals trasovats, escotats, amb un lòbul inflex, els exteriors generalment radicans i bífids; fruit suborbicular, deprimit, rodejat d'un marge pla; aquenis de 5 costelles, les 3 dorsals filiformes, les 2 marginals alades: herbes perennes, de 1 m. o més d'altura; tronc dret, sulcato-angulós, fistulós; fulles aspres, palmatipartides o palmatisectes.

- 1 { Fulles albo-tomentoses per sota, les inferiors palmatipartides; fruit ovato-el·líptic, atenuat a la base **H. pyrenaicum.**
- 1 { Fulles verdes o cendroses per sota, les inferiors palmati- o pinnatisectes; fruit suborbicular o trasovat, poc o gens atenuat a la base. 2.
- 2 { Fulles verdes i glabres pel revers, les inferiors palmatífides; fruit suborbicular **H. montánium.**
- 2 { Fulles blanquinoses i pubescents pel revers, les inferiors pinnatisectes; fruit trasovat **H. Spondylium.**

H. pyrenaicum

1,167.—**H. pyrenaicum** Lamk., subsp. del **H. alpinum** L. apud Rouy.

(dels *Pireneus*: *habitació principal* (com *alpinum*.)

Tronc de 8-10 dm., pilós, poc ramificat; fulles verdes i glabres per sobre, *blanques, pubescents* o *tomentoses* per sota, les inferiors molt amples, llargament peciolades, de contorn *orbicular*, escotades a la base, *palmatífides*, amb 5-7 lòbuls ovats o lanceolats, acu-

(1) Clava Herculis és la nymphaea o nenúfar; el pollanc (*Populus*) li era dedicat, com a Jove l'alzina.

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 295. - Heraceum.

minats, asserrats, les superiors molt petites i assegudes en una beina ventruda, umbel·les grans, de 20-40 radis; pètals perifèrics obcordats, bífids, de lòbuls ovats; fruit suborbicular, ovato-el·líptic, escotat a l'àpex, atenuat a la base, glabre.

Geografia.—Prats humits dels Pireneus: de Prats de Molló a la vall d'Err; a la Cerdanya (Gaut.); vall de Llo (Compy.); casa de Bonaigua (Timb.); comú a les regions del faig i de l'avet, de la vall d'Aran (Llen.); Salardú, Tredós, Pla de Beret, etc. (C. et S.).—Jul.-Ag.

H. montanum

1,168. — *H. montanum* Schl. — *H. Panaces* G. et G. part.

(per la seva estació; panaces Heraclion, *Plin.*, l'*opopanax*, com panaces centaurion és la *centauria major*.)

Sinonímia. — Bellaraca, pàmpules; *cast.* panacea de Hércules.

Tronc de 8-10 dm., poc ramificat, erigit; fulles verdes i glabres per l'anvers, pubescents pel revers, les inferiors *palmatisectes*, pelades, amb 3 segments que surten del mateix punt, els laterals *lanceolats, indivisos del costat interior i 2-partits de l'exterior*, el del mig *profundament 3-lobat, de lòbuls iguals, lanceolato-linears*, les caulinar *ternades, de segments pinnatipartits o pinnatisectes*; pètals perifèrics, *cuneïformes, radiants, bífids, de lòbuls linears*; fruit *suborbicular, bastant gran, escotat a l'àpex, poc o gens atenuat a la base, glabrescent*.

H. Sphondylium

Geografia.—Pendents ombrívols de les altes muntanyes: Marges de Queralbs. = De Queralbs a Setcases, comú (Salv.); Tragurà, Vilallonga, Costabona, Notre Dâme du Coral (Vay.). — Jul.-Ag.

1,169. — *H. Sphondylium* L.

(*σπονδύλιον* és l'*acanthus* o branca ursina, i també el meum, *μηρον, sphondylium*, la *pastanaga silvestre*; difícilment pot fer-se aplicació del nom: carnós i articulat.)

Sinonímia. — Salsufragi; *cast.* esfondilio, talapradós.

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT DE CIENCIES

Umbel·líferes.

G. 295. - Heracleum.

Tronc de 10-12 dm., ramificat a l'àpex, piloso-eríçat; fulles grans, verdes i un poc aspres per sobre, pubescent-cendroses per sota, les inferiors i caulinars peciolades, *pinnatisectes*, amb 3-5 segments *peciolulats*, *angulosos*, *ovats*, *oblongs* o *lanceolats*, desigualment dentats, el terminal *més gran*, *cordiforme* o *cuneiforme*, *trífid*; pètals perifèrics cuneiformes, radiants, bífids, de lòbuls oblongs; fruit *trasovat*, *escotat a l'àpex*, glabre.

Geografia. — Prats i boscos humits: vall de Ribes, Núria. = Ull de Ter, Costabona (Vay.). — Jul.-Ag.

FLORA DE CATALUNYA

· Gènere 296. — **TORDYLIUM L.**

(τορδύλιον i τóρδυλον, la llavor del seseli (com la *thapsia*); l'herba saxifraga Bodaeus a Stapel creu que deriva de τóρνος i ἔλλω, donar voltes, per les llavors com tornejades (conjectural) ⁽¹⁾.)

Flors blanques o rosades, en umbel·les compostes, de 5-10 radis curts, gruixudets, eriçats, desiguals; involucre i petit involucre polifil, bràcties alenades, híspides; calze 5-dentat, dents linear-alenades, pètals trasovats, escotats, amb punta inflexa, els exteriors radiants; fruit suborbicular, deprimat, eriçat de pèls tuberculosos a la base, circuit d'un marge blanc, gruixut, híspid; aquenis de 5 costelles, les 3 dorsals filiformes, les 2 marginals dilatades en marge esponjós; herbes anuals, d'arrel prima, tronc de 3-9 dm., dret, sulcato-angulós, ramificat, escabrós per estar cobert de petites vetes reflexes; fulles piloso-escabroses, pinnatisectes, les inferiors de segments ovats, inciso-fistonats, obtusos, les superiors de segments lanceolats, el terminal llargament lanceolat, inciso-dentat, agut.

1,170. — **T. máximum L.**

(*superlatiu de magnus, gran, elevat.*)

Sinonímia. — *Angl.* hartwort; *al.* Drehkraut (on pot veure's el *tornus*), cóm el *mnium* o *funaria*: Drehmoos ⁽²⁾.)

Geografia. — Llocs incults, secs i pedregosos: Castelletdefels, al Vallés, a l'Ubac, la Mata; Hostalric, Montsolí, Ribes. = Puigreig, Serrateix, Marlès, Casserres (Puj. C.); Montserrat, Manresa, Moià (Font); Surroca (Senn.); Tarragona, Tortosa, Ciurana, Espluga (Csta.); Viella, Arties (Llen.), S. Joan de Toran, Salardú (C. et S.). — Maig-Juny.

(1) Llatí *tornus* i *vólvere*.

(2) Aquí amb la idea de que es torça, com assenyalant el temps; *funaria hygrometrica*, una molsa (Wetter-, Stern moos), a la manera que's diu del girasol o tornasol.

Gènere 297. — **CRITHMUM L.**

(Crethmos, κρήθμον, Plin., fonoll de mar; baticula de Plin., julivert mari. La η transcrita per ι, com *enicus*; també κρήθμον; es fa derivar de κρήνη, ordi, per la semblança dels fruits (1).)

Flors albo-verdoses, en umbel·les de 10-20 radis, curts, gruixudets, estriats, glabres; involucre i petit involucre polifils, de bràcties lanceolato-agudes, reflexes, llim del calze nul, pètals suborbiculars, enters, envoltats, amb un lòbul trasovàt; estils drets, més curts que l'estilopodi; fruit ovoide, esponjós, de secció transversal-suborbicular; aquenis amb les costelles iguals, carenades, tallants, les laterals un poc més amples; herbes perennes, de rizoma ramificat i *cundidor*, tronc de 1-4 dm., dret o ascendent, estriat, flexuós, subcarnós, glaucescent; fulles carnosos, 2-3-pinnatisectes, de segments linear-lanceolats, atenuats a la base, aguts, estesos, enters.

C. maritimum

1,171. — **C. maritimum L.**

(estació de la planta, encara que s'en trobi allunyada. cf. *Galium* i altres així.)

Sinonímia. — Fonoll marí; *cast.* hinojo marí (baticula de Plin.), perejil de la mar; *fr.* crête marine.

Geografia. — Roques del litoral i algunes parets de l'interior, com Castellgali a l'Horta de càn Font; Caldes de Montbui, Manresa, S. Feliu Sasserra, al Lluçanès. = Remunta a S. Fruitós de Bages, Pont de Cabrianes, Sallent, Serrateix (Puj. C.); Prats de Lluçanès (Vay.). — Jul.-Oct.

(1) Hi ha la *Inula crithmifolia* que passa per *Crithmum* en certs mercats. Quan es troba a la vora del mar es nota la propietat que té de descompondre l'aigua, prenent l'àlcali o sosa i deixant el muriàtic (Braddick).

FLORA DE CATALUNYA

Gènere 298. — **ENDRESSIA GAY.**

(Pren el nom de Endress, botànic alemany, explorador dels Pireneus.)

Flors blanques, en umbel·les petites, denses, quasi globuloses a la maturitat, de 12-24 radis curts, solcats, glabres; involucre nul, rarament oligofil; petit involucre de 1-5 bractèoles linear-alenades, calze 5-dentat, de dents alenades, acrescents; pètals ovato-lanceolats, enters, assegurats, amb la meitat superior envoltada; estils reflexos, 3 veg. més llargs que l'estilopodi; fruit el·lipsoide, de secció transversal suborbicular; aquenis de 5 costelles filiformes, separades, iguals; herbes perennes, de rizoma ramificat, tronc de 5-30 cm., dret, simple, glabre, fistulós, sulcato-angulós, llargament nu a la part superior; fulles inferiors llargament peciolades, de contorn oblong, pinatisectes, de segments palmatipartits, amb les divisions linear-cuspidades, les caulinars 1-3, més petites, assegurades en una beina estreta. Odor, et sapor herbae vix ulli (Bub.).

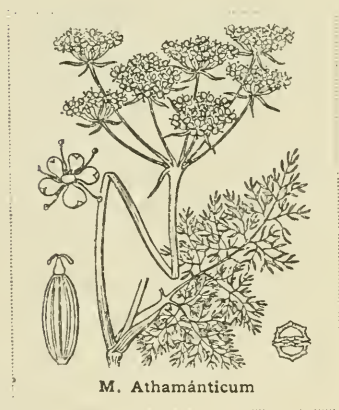
1,172. — *E. pyrenaea* Gay. — *Meum pyrenaicum* Gay.

Geografia. — Pastures altes del Pireneu: Núria; Coll de Pal. = Torreneules, Comabella, Ger, la Toza (Vay.); la Cerdanya (Csta.); Font-Romeu, Coll de la Perxa, prop Montlouis, vall d'Eyne (G. et G.); prats de tota la Cerdanya (Gaut.); Montgrony a la Coma Armada; Puigllançada (Senn.), — Jul.-Ag.

Gènere 299. — MEUM TOURN.

(μῆλον, com spondylium: diuen alguns autors, de μέλον, molt petit, al·ludint a les fulles, d'una gran delicadesa, tan fines com cabells.)

Flors blanques, la central de l'umbel·la i algunes de la perifèrie fèrtils, les demés estèrils; umbel·les de 6-15 radis molt desiguals, solcats, aspres pel costat intern, drets i rígids a la maturitat; involucre nul, petit involucre de 3-8 bràcties, linear-acuminades; llim del calze nul, pètals el·líptics, enters, atenuats pels 2 caps; fruit oblong, de secció transversal orbicular; aquenís de 5 costelles iguals, carenades, tallants; herbes perennes d'olor forta ⁽¹⁾, tronc de 1-4 dm., dret, estriat, simple o poc ramificat, glabre, subafil, fistulós; fulles de contorn oblong, les basilaris nombroses i llargament peciolades, de peciols incurvo-ascendents, 2-3-pinnatisectes, de segments nombrosos, dividits en lacínies curtes, capil·lars, les fulles basilaris escases i assegudes en una beina estreta, un poc escariosa al marge.

1,173. — *M. Athamánticum* Jacq.

(*Athamas*, Ἀθάμας, muntanya de la Tessàlia: *Athamanta Meum* de L.)

Sinonímia. — Meu, herba del meu, sistra; cast. pinillo oloroso (V. *Ajuga chamaepitys*).

Geografia. — Pastures de les altes muntanyes: Núria, cap a Vall d'Eyne. = Sobre Setcases, Carença; abundant sobre Luchon (Bub.); Baños de Tredós (Compñ. in Hb. Cad.); Port de la Bonaigua (Timb.); Ports de la Picada i de Benasc (Zett.); Port de Viella, Pic de Montartó, Pla de Beret, etc. (C. et S); abunda a Montcorbion i al camí del Port de Viella (Llen.). — Juny-Ag.

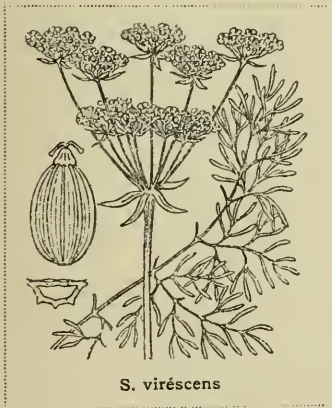
(1) S'ha comparat a la del pi: pinillo oloroso; peuceñanon.

FLORA DE CATALUNYA

Gènere 300. — **SILAUSS BESS.**

(Ap. Plini és una herba semblant a l'api; no falta qui ho fa venir de Sium o Selinum, tots noms que s'assemblen molt. Hi ha l'*Oenanthe silaifolia*.)

Flors verdoses, umbel·les de 12-16 radis, aspres pel costat intern, molt desiguals, els perifèrics 2-3 veg. més llargs; involucre i petit involucre de 5-7 bràcties linears desiguals, apiculades, les del petit involucre més petites i menys desiguals; llim del calze nul, pètals ovato-oblongs, asseguts, truncats a la base, apenes escotats, amb un nervi dorsal glabre; estils reflexos, més curts que l'estilopodi; fruit ovoide, glabre: herbes perennes, de rizoma fusi-forme, estolonífer; tronc de 4-10 dm., dret, un poc angulós, estriat, nu a la base, fullós i ramificat a l'àpex, fulles de contorn oblong, les inferiors llargament peciolades, 2-pinnatisectes; segments dividits en lacínies linears, aspres al marge, amb nervis opacs, mucronades.

S. viréscens

1,174. — *S. viréscens* Grsb.

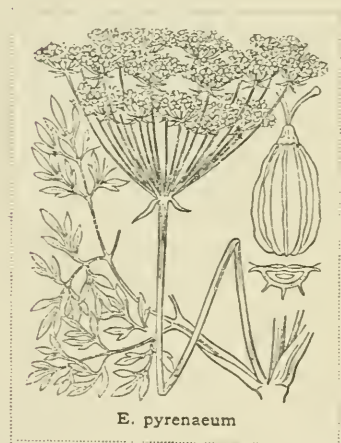
(per color de les flors, verdoses.)

Geografia. — Pastures de la regió subalpina: a la Cerdanya, valls d'Eyne a Orrí i de Llo (Oliv. ex Gaut.); als mateixos llocs (Senn. in Hb. Rouy); Font de Comps, al Conflent (Huet du Pav); Pir. Or. (Coste). — Juny-Agost.

Gènere 301. — **LIGÚSTICUM L.**

(Com *ligurinus*, de l'Itàlia antiga, Gènova; Dioscor. diu que abunda molt a la Ligúria, prop els Apenins, d'on li ve el nom.)

Flors blanques, umbel·les molt grans, de 20-40 radis desiguals, els centrals més curts, estriats, aspres pel costat intern, drets a la maturitat; involucre nul o de 1-4 bràcties, linear-alenades, dretes, petit involucre de 6-12 bractèoles desiguals, linear-acuminades, escarioses al marge; llim del calze nul, pètals trasovats, d'ungla curta, escotats, amb uu lòbul inflex i una ratlla bruna a l'esquena; estils reflexos, 1 veg. més llargs que l'estilopodi; fruit ovoïdo-oblong, llis: herbes perennes de rizoma gros, amb fibres a l'àpex; tronc dret, gruixut, solcat-angulós, molt ramificat; branques superiors freqüentment oposades o verticil·lades, fulles d'un verd bonic, lluent, de contorn triangular, les inferiors molt grans i llargament peciolades, 2-3-pinnatisectes; lacínies dels segments petites, linear-agudes, les fulles superiors assegudes en una beina estreta.

1,175. — **L. pyrenaicum Gou.**

Sinonímia. — Turbit; *fr.* livèche; *angl.* lovage; *al.* Bärrwurz (V. *Levisticum*).

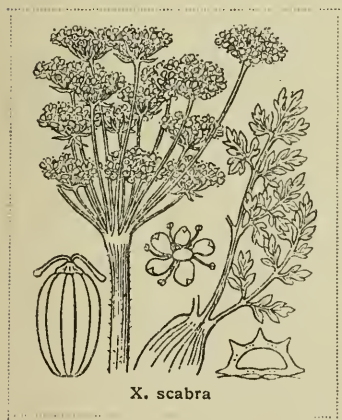
Geografia. — Pastures i costes dels Pireneus: Querolbs. = Collsacabra, Montseny (Csta.); Tragurà, Ciuret, Puigsacau (Vay.); Vidrà (Masf. M.º!); Setcases (Salv.); Camprodón (Isern!); Gavarró (Senn.); Pobla de Cèrvoles, al peu de Sierra la Llena (Gonz.!), Tredós, de Salardú a Beret (Llen.). — Jul.-Set.

FLORA DE CATALUNYA

Gènere 302. — XATARDIA MEISN.

(Dedicada a Xatart, apotecari botànic de Prats de Molló, als Pireneus Orient. (1).)

Flors d'un groc verdós, en umbel·les grans, contretes a la maturitat, de 12-35 radis molt desiguals i molt *aspres*, gruixuts, angulosos; involucre nul o 1-2 fil, petit involucre de 4-12 bràcties linear-alenades, caduques; llim del calze nul, pètals lanceolats, enters, allargats amb una lacínia envolta; estils reflexes, acrescents, 2 veg. més llargs que l'estilopodi; fruit oblong, gros, de secció transversal suborbicular; aquenis de 5 costelles gruixudes, obtusament carenades, les commissurals més grosses; herbes vivaces, d'arrel cònica, llarga, gruixuda, esponjosa, ramificada; tronc de 1-2 dm., dret o ascendent, gruixut, fistulós, ample, virido-violat, estriat o aspre a l'àpex; fulles de contorn triangular, 2-3-pinnatisectes, de segments linear-oblongs, mucronulats, les inferiors peciolades, les superiors assegudes en una beina ampla, membranosa i pintada de violeta,

1,176. — X. *scabra* Meisn. — *Selinum scabrum* Lap. — *Angélica scabra* Petit. — *Petitia scabra* Gay.

(dedicada per Gay al seu amic Petit, 1832 (hi ha una verbenàcia americana que porta el mateix nom en obsequi a un altre Joaquim Petit, 1763, botanòfil francès (2).)

Geografia. — Pedruscam pissarrós de la regió alpina dels Pir. Or.: Núria, Coma d'Eyne, fins al Collet (Vay.); valls d'Err i Eyne, roca de l'Àguila (Xatart, bot. plur.; Gaut., l. c.); Coma d'Eyne, als 2,700 m. (Senn.). — Ag.

(1) Bubani posa Xatartia (Gay Nob.): Sub eodem tempore Xatardiam nuncupavit Meisner, et ego, strictius ad nómínis orthographiam Xatartiam.

(2) Diu Bubani (op. laud): *scabram* cum La-Peyrouse ille (Meisner) denominavit speciem; ast mihi piguit dicere *scabram* stirpem dulcissimo, et humanissimo viro dicatam: ad utriusque patriam me converti (Xatartia *pyrenaea*).

Gènere 303.—**DETHAWIA ENDL.**

(Dedicada a M. Dethaw, amic dels botànics.)

Flors blanques, en umbel·les de 5-10 radis, quasi iguals, aspres pel costat intern; involucre de 1-3 folíoles molt desiguals, petit involucre polifil; bractèoles linears o linear-lanceolades, acuminades, ampleament escarioses al marge; calze 5-dentat, de dents agudes; pètals el·líptics, enters, aguts pels 2 caps; estils reflexos, 1 veg. més llargs que l'estilopodi; fruit ovoide, de secció transversal suborbicular, glabre, lluent; aquenis amb 5 costelles sortides, separades, obtusament carenades, iguals; herbes perennes, de rizoma gros, tronc de 1-4 dm., dret, prim, flexuós, quasi afil, poc ramificat o amb 1-2 branques a l'apex, envoltat a la base pels restos de les fulles antigues; fulles d'un verd pàl·lid, glabres, lluent, 3-pinnatisectes, de segments linears, fines, agudes, mucronades, les inferiors nombroses, acostades, llargament peciolades, les superiors assegurades sobre la beina.

D. tenuifolia

1,177. — *D. tenuifolia* Endl.

(*de fulles menudes; terme merament botànic; de tenuis (com exílis, grácilis), això és tènue.*)

Geografia. — Roques de les regions alpina i subalpina del Pir. central: Vall d'Aran (Isern!); mont Cagire, sota el port de Salau (Bub., C. et S.); pic de la Saleta (Timb.); Salvezines, Pir. Or. (Pourr. ex Bub.). — Jul.-Agost.

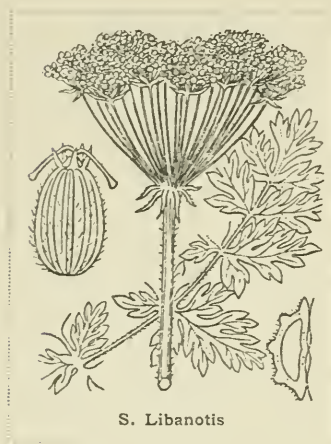
FLORA DE CATALUNYA

Gènere 304. — **SÉSELI L.**

(σέσελι, Diosc., = sil, nom de la saxifraga dels prats; també seselis, σέσελις, com κρότων i tordylum.)

Flors blanques o rosades, en umbel·les de 3-40 radis quasi iguals; involucre ordinàriament nul o polifil, petit involucre polifil; calze 5-dentat, pètals trasovats, escotats, amb una punta inflexa; estils quasi sempre reflexos, fruit ovoide o bé oblong, aquenis amb 5 costelles \pm prominents, gruixudes; herbes perennes o biennals, glabres o pubescents, de tronc sulcato-angulós o estriat, de fulles 1-3-pinnatisectes.

1	{	Involucre polifil; dents del calze llargues, alenades, caduques; segments de les fulles cuneato-ovats, pinnatífids	S. Libanotis.
		Involucre nul, raram. 1-3-fil; dents del calze curtes, persistents; segments de les fulles linears	2.
2	{	Petit involucre més curt que'ls radis de la umbel·lula	3.
		Petit involucre tant o més llarg que'ls radis de la umbel·lula	5.
3	{	Costelles dels aquenis agudes, llim de les fulles caulinars, petit, assegut en una beina inflato-vesicular; plantes de 2-10 cm.	S. nanum.
		Costelles dels aquenis obtusos, beines de les fulles caulinars no inflato-vesiculars; planta de 3-10 dm.	4.
4	{	Fulles inferiors de contorn oblong, 2-3-pinnatisectes, segments linears; umbel·les de 6-12 radis, estils més llargs que l'estilopodi, fruit oblong, a la fi glabrescent	S. montánium.
		Fulles inferiors de contorn triangular, 3-4-ternatisectes, segments filiformes; umbel·les de 3-6 radis, estils iguals a l'estilopodi, fruit ovoide, tuberculós	S. elátum.
5	{	Tronc tortuós, densament ramoso-dicotòmic, vírido-glaucescents; umbel·les de 3 radis, estils 1 veg. més llargs que l'estilopodi, fruit madur pubescent	S. tortuósum.
		Tronc dret, simple o poc ramificat, vírido-violat; umbel·les de 15-30 radis, estils iguals a l'estilopodi, fruit madur glabrescent,	S. annuum.

S. Libanotis

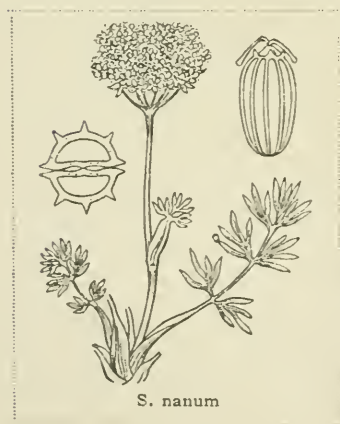
1,178. — *S. Libanotis* Koch. — *Libanotis montana* All.

(*λίβανωτίς* és el romaní, *φροψίαν*. (*λίβανος* és l'encens; *per la olor*; *libanítis* és el polion.)

Biennal, d'arrel fusiforme, coronada pels nervis de les fulles destruïdes; tronc de 3-12 decímetres, dret, angulós, ramificat a l'àpex, glabre o pubescent; fulles vírido-fosques per sobre, glaucescents per sota, les inferiors peciolades, de contorn oblong, 2-pinnatisectes, de segments *cuneato-ovats*, *pinnatifids*, de lacínies lanceolades o linears, fulles superiors generalment reduïdes a un pecíol embeinador; flors blanques, umbel·les grans, denses, de 20-40 radis, solcats, pubescents; involucre i petit involucre *polifils*, *persistents*, de *bràcties lanceolato-linears*, *acuminades*, *blanques al marge*, pestanyoses i a la fi reflexos; dents del calze llargues, alenades, caduques; estils *reflexos*, més llargs que l'estilopodi; fruit *ovoide*, de costelles gruixudes i *obtusos*, cobert de *petits pèls rígids*; planta polimorfa.

Geografia. — Boscos i muntanyes calcàries: Valls d'Eyne, Llo, Err i Carença; Cambredases (Gaut.); Coma d'Orri, sobre Setcases (Bub.); cultius de Lladó (Vay.! in Hb. Cad.); Renclusa (Zett.); del Portilló a les Bordes i Viella (Csta.); vall de Bohí (Gonz.!); Salardú, vall de Ruda (C. et S.). — Jul.-Set.

N. B. No consignem el *S. cinereum* Bub. — *Libanotis cretensis* Scop., que Bub. va veure, procedent de Cambredases, perquè no'l veiem confirmat.

S. nanum

1,179. — *S. nanum* Duf. — *S. montanum* ? *nanum* So. y-Will. — *Gaya pyrenaica* Gaud.

(*nanus*, *νῆνος*, *per la talla menuda*. Cf. *elátum*.)

Perenne, molt *cespitosa*, glauca, rizoma gruixut, ramificat, que produeix troncs de 2-10 centímetres, afils o amb una fulla asseguda en un pecíol inflat; fulles basilar de contorn ovat, 2-pinnatisectes, de segments *lanceolato-oblongs*, *curts*, *obtusos*; flors blanques o *vermelloses*, umbel·lula petita, terminal, subglobulosa, de 5-8 *radis curts*; petit involucre *més curt que'ls radis* de la umbel·lula, bractèoles lanceolades, quasi totalment herbàcies; dents del

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 304. - Séseli.

calze curtes, obtuses; estils reflexos, *més llargs que l'estilopodi*; fruit oblong, *pubescent*, de costelles *sortides i agudes*.

Geografia.—Roques calisses de la regió pirenenca alpina inferior: Núria (Vay.); pastures de Font-Lletera, Costabona, Cambredases (Gaut.); abundant a Peñablanca; al coll de Basivé i Castanesa (Zett.); Ruda (C. et S.). — Ag.-Set.

S. montánium

1,180. — S. montánium L.

(estació de la planta.)

Perenne, rizoma tortuós, ramificat, coronat pels nervis de les fulles destruïdes; tronc nombrosos, de 2-6 dm., drets o ascendents, rígids, poc estriats, ramificats i quasi afils a l'àpex; fulles glauques, de contorn *oblong*, les inferiors peciolades, amb el pecíol superiorment acanalat, 3-pinnatisectes, de segments *linears*, aguts, obscurament serrulats, les superiors assegudes en una beina llarga, estreta i escariosa al marge; flors *blanques* o vermelloses, umbel·les de 6-12 radis, curts, pubescents pel costat intern; involucre nul o de 1-3 bràcties petites o desiguals, bractèoles linear-acuminades, estretament escarioses al marge, *més curtes que'ls radis de la umbel·lula*; dents del calze petites, agudes, esteses; estils reflexos, *més llargs que l'estilopodi*; fruit primerament *ovoide* i *pubescent*, a la fi *oblong* i *glabrescent*, amb costelles *obtusament carenades*.

Geografia.—Roques calisses de les muntanyes: Bagà.=Montseny (Salv.!, Csta.); Puig-reig i Serrateix, r. (Puj. C.); Núria, Mòrens, Costabona (Vay.); Montgrony i Gombreny (Senn.); Cambredases; Peñablanca (Bub.); Viella (Llen.! in Hb. Cad.); zona inferior de la vall d'Aran (C. et S.). — Jul.-Oct.

S. elátum

1,181. — S. elátum L.

(de efferò; cf. *elátior*; significa alt i qualifica varies espècies botàniques: *Hieracium elatum*, etc.

Sinonímia.—Cast. hinojo de lobo.

Biennal, arrel fusiforme, gruixuda, ramificada; tronc de 3-5 dm., prim, glabre, poc estriat, molt ramificat des de la base; branques *fines*, *llargues*, *divaricades*; fulles d'un verd glaucescent, les inferiors acostades, breument peciolades, de pecíol cilíndric, contorn *triangular*,

Umbel·líferes.

G. 304. - Séseli.

3-4 *veg. ternades*, segments llargs, *linear-filiformes*; flors *blanques*, umbel·les de 3-6 *radis*, curts, filiformes, glabres; bractèoles del petit involucre lanceolato-acuminades, petites, escarioses a la base, esteses; dents del calze lanceolato-agudes, un poc recorbadades; estils *iguals a l'estilopodi*; fruit *ovoide*, al principi *pubescent* i tuberculós, però a la fi *glabre*, de costelles *carenades i obtuses*.

Geografia. — Llocs secs i pedregosos: Cardona, Pons, Tàrraga i altres indrets de la Segarra (Salv.!, Csta.!). al turó de Montpaytà de S. Fruitós de Bages (Puj. C.!).; abundant per ermots i vinyes de Collbaix, Manresa (Font!). — Juny-Ag.

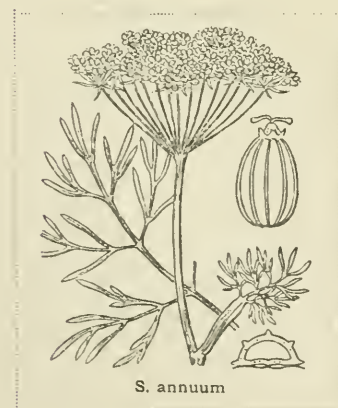

1,182. — *S. tortuosum* L.

(*per les branques sinuoses.*)

Sinonímia. — Cumí de Candia o de Marsella; cast. siselo, comino rústico.

Perenne, arrel cònica, llarga; tronc de 2-5 decímetres, flexuós, fort, glaucescents, estriat, densament ramoso-dicotòmic des de la base, amb les branques *tortuoses*, divaricades i entrecruades formant botja; fulles glauques, les inferiors grans, peciolades, amb el pecíol *superiorment canaliculat*, de contorn *triangular*, 2-3 *pinnatisectes*, de segments *linears*, *curts*, *carnosos*, *canaliculats* per sobre, les fulles superiors petites, assegudes en una beina curta, ampla, escariosa al marge o reduïdes a la beina; umbel·les *nombroses*, de 3-10 *radis* forts, solcats, aspres pel costat intern; bractèoles del petit involucre lanceolato-acuminades, escarioses al marge, *més llargues que'ls radis de la umbel·lula*; dents del calze petites, ovato-agudes; estils *divergents*, 1 *veg. més llargs que l'estilopodi*; fruit *ovoide*, *pubescent*, amb les costelles *obtusament carenades*.

1,183. — *S. annuum* L. — *S. bienne* Crantz. — *S. coloratum* Ehrh.

(*anual o biennal*; *coloratus per les flors quan són vermelles.*)

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 304. - Séseli.

Ordinàriament biennal, arrel cònica, coronada pels nervis de les fulles destruïdes; tronc de 3-6 dm., dret, estriat, glabrescent, comunament violat o purpurí, poc fullós i simple o ramificat a l'àpex, amb les branques erecto-ascendents; fulles glaucescents, les inferiors peciolades, de pecíol cilíndric i contorn *oblong*, 2-3-*pinnatisectes*, de segments linear-divergents, mucronulats, les superiors assegurades en una beina ampla, violada, escariosa al marge o quasi reduïdes a la beina; flors *blanques* o *vermelles*, umbel·les denses, de 15-30 radis estriats, aspres per dintre, drets a la maturitat; involucre nul o de 2-4 bràcties caduques, bractèoles del petit involucre lanceolato-acuminades, escarioses al marge, *iguals* o *més llargues que'ls radis de la umbel·lula*; dents del calze petites, obtuses, esteses; estils reflexos *iguals a l'estilopodi*; fruit *ovoido-oblong*, *glabre*, amb les costelles *estretes* i *separades*.

Geografia. — Prats i roques calisses de la zona superior: Abundant a la vall de Ribes. = Olot, Prats de Molló (Vay.); Corbera del Bergadà, cap a l'Estany (Puj. C.); la Sellera, S. Feliu de Pallarols (Cod.); S. Joan de les Abadesses, Surroca, Gombreny, Montgrony (Senn.). — Jul.-Set.

Gènere 305. — FENICULUM ADANS.

(El nom del fonoll (Plin.): dimin. de *fenum*, per la delicadesa de les fulles. (cf. *peucedanum* i *férula*), el marathrum (μαραθρον) dels grecs (1).)

Flors grogues, en umbel·les de 3-30 radis, involucre i petit involucre nuls, llim del calze quasi nul, formant una vora gruixudeta; pétals trasovats, enters, truncats i envoltats; estils molt curts; fruit ovoide o bé oblong, aquenis amb 5 costelles sortides, obtusament carenades; herbes perennes, de tronc drets, glaucs, estriats; fulles 3-4-pinnatisectes, de segments filiformes.

- 1 { Umbel·les de 15-30 radis, llargament pedunculades; beina de les fulles superiors més llarga que'l llim, segments de les fulles llargs, capil·lars, **F. officinale.**
Umbel·les de 5-10 radis, breument pedunculades; beina de les fulles superiors curta i ampla, segments curts i alenats. **F. piperitum.**

1,184. — *F. officinale* All. — *F. vulgare* Gaertn. — *F. capillaceum* Gilib. — *Anethum feniculum* L. (dulce).

(capillaceus, *fi*, delicat com un cabell (Plin.), com loliaceus, de *lolium*, zitzània o jull (2).)

Sinonímia. — Fonoll; *cast.* hinojo; *fr.* fenouil, aneth doux; *ital.* finocchio; *angl.* fennel; *al.* der Fenchel.

Rizoma fusiforme, gruixut, generalment multicaule; tronc de 1-2 m., robustos, glaucescents, estriats, glabres, ramificats, aromàtics; fulles inferiors grans, de contorn triangular, peciolades, 3-4-pinnatisectes, de segments llargs, capil·lars, les superiors petites, reduïdes a uns quants segments asseguts en una beina ampla, llarga (3-8 cm.), més llarga que'l llim

(1) Cf. *fenugracum* o *fenum graecum*: i aquí més aviat que una lleguminosa hi hem de veure una gramínia: *fenals*: *Brachypod.* *phoenicoides*, *loliaceum* o *Bromus*. Recordi's que *phoenicea* és la zitzània o jull, cominillo en *cast.* Cf. *Lolium* (ap. Dioscor. lxxv), ja's veurà a les gramínies.

(2) *Hippomarathrum* és el fonoll silvestre; *erithmum* el f. marí, i una reina que destila el fonoll és aguajaque, en *cast.* (d' l'àrab), com *almíciga* és la del llentiscle. Planta medicinal molt empleada.

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 305. - Feniculum.

i escariosa al marge; umbel·les grans, *llargament pedunculades*, de 15-30 *radis*, quasi iguals, *rígid*s, *glabres*; fruit *oblong*, *glaucesc*ent, d'uns 4 mm., d'olor d'anís, *dolç*.

Geografia.—Comú pels marges, des del Vallés a la falda del Pireneu. — Jul.-Nov.

1,185. — *F. piperitum* DC.—Subsp. de l'anterior ap. Rouy; simple var. β *piperitum* Caruel.

(de piper, el pebre; *piperitis* és el gíngebre: *tenim la Mentha piperita*.)

Molt afí de l'anterior, s'en distingeix per la talla més petita i troncs més prims; fulles *més petites*, segments de les inferiors *curts*, *alenats*, rígids, gruixudets i divaricats, les superiors amb beina *curta* (1-2 cm.) i *freqüentment sense llim*; umbel·les petites, *breument pedunculades*, de 5-10 *radis desiguals*, més prims; fruit més estret, dolç al principi, però a la fi molt acre i picañt.

Geografia.—Terrenys àrids de la regió mediterrània: Olot, Segaró et *alibi* (Vay.); Montjuic (Colm.); comú a la plana del Rosselló (Gaut.). — Jul.-Set.

Gènere 306. — **AETHUSA L.**

(*Ἀἰθουσα*, Plin., = *Ægusa*, una de les illes Egades; participi femení del verb *αἵθω*, cremar, per la acritud perillosa de la pl., la més dolenta de les umbel·líes venenoses, d'olor virosa i desagradable (1).)

Flors blanques, en umbel·les de 5-15 radis desiguals, estriats, escabrosos pel costat intern; involucre nul o monofil, petit involucre de 3-5 bractèoles linear-setàcies, reflexes, més llargues que la umbel·lula; lim del calze nul, pètals trasovats, escotats, amb un lòbul inflex, els exteriors radiants; estils molt curts; fruit ovoide-globulós, de secció transversal orbicular, glabre; aquenís amb 5 costelles sortides, obtusament carenades, les marginals un poc més amples i estretament alades; herbes anuals, d'arrel cònica, tronc de 2-6 dm., dret, fistulós, freqüentment solcat, amb ratlles vermelloses, ramificat, glabre; fulles d'un verd fosc, de contorn triangular, les inferiors peciolades, 2-3-pinnatisectes, de segments ovato-cuneiformes, pinnatífids, amb les lacínies lanceolato-linears, mucronades, les fulles superiors sentades en una beina estreta, escariosa al marge.

1,186. — **AE. Cynápium L.**

(*κυνος ἄπιον*, no clàssic; com *cynacantha* o *cynapanxis*, rosa canina; és a dir, api o julivert de gos; *cicuta menor*. Així *κύνων ξυλίνη* o *ξυλ. κ.* és la englantina (fr. *églantier*), un roser; *ἄπιον* o *ἄπιος* en grec no és umbel·lí, sinó la pera o una esp. d'eufòrbia.)

Sinonímia. — Julivert verdós, juliverdassa; cast. perejil traidor, cicuta menor, *apio de perro*, perejil bastardo; fr. *petite ciguë*, faux persil; angl. fool's parsley.

Geografia. — Runes, vores dels camins i prats de la regió subpirenenca: Hospitalet, al peu de coll de Jou. = La Cerdanya, Tragurà, Camprodón, Olot i muntanyes veïnes (Vay.); Font Fumina, sobre Queralbs (Puigg.); Surroca, Gavarrós (Senn.); vall de Viella, de les Bordes al Portilló de la vall d'Aran (Csta.); les Bordes (Llen.). — Juny-Set.

(1) Cf. *ophiusa*, l'herba elefantina; *anchusa*; *acthusa* no és clàssic, com a nom de planta; *sozusa* *σώζουσα* = *artemisia*, palic. fem. de *σώζων*, de *σώζω*; la que conserva sa, manté bo i sa, com la sàlvia (Diosc.); etc.

FLORA DE CATALUNYA

Gènere 307.—OENANTHE L.

(Apud Plin., una pl. i la flor del cep silvestre o *labrusca*; de οἶνος, vi, i ἄνθος, flor; perquè fa olor de la vinya.)

Flors blanques o rosades, en umbel·les de 2-12 radis, involucre nul o bé oligofil, raram. polifil, i caduc; petit involucre polifil, dents del calze acrescents, pètals trasovats, escotats, amb punta inflexa; estils erecto-divergents, iguals al fruit o més curts; fruit cilíndric, oblong, el·lipsoide o trasovoide, glabre; aquenis amb 3 costelles fines o obtuses, les marginals apenes més amples; herbes perennes, d'arrel freqüentment inflato-carnosa, tronc solcat o estriat, ordinàriament fistulós; fulles 2-3-pinnatisectes, de segments ovats o linears.

- 1 { Segments de les fulles radicals, trasovats o cuneïformes; umbel·les de 7-12 radis, fruit cilíndric o oblong 2.
 Segments de totes les fulles linears, umbel·les de 2-10 radis, fruit el·lipsoide o trasovoide 3.
- 2 { Tronc fistulós, umbel·les fructíferes planes, estils tan llargs com el fruit cilíndric, adornat d'un anell a la base; fibres radicals terminades en tuberositat ovoide OE. *pimpinelloïdes*.
 Tronc macís, umbel·les fructíferes convexes, estils la meitat més curts que'l fruit oblong, sense anell a la base; fibres radicals filiformes o terminades en tuberositat cilíndroide. OE. *Lachenalii*.
- 3 { Umbel·les de 5-10 radis llargs i prims, umbel·lules fructíferes convexes, fruit el·lipsoidal: plantes sense estolons, de tronc sulcato-angulós, tuberositats radicals ovoides o claviformes, OE. *peucedanifolia*.
 Umbel·les de 2-3 radis curts i gruixuts, umbel·lules fructíferes globuloses, fruit trasovoide; plantes estoloníferes, de tronc estriat, tuberositats radicals nul·les o fusiformes OE. *fistulosa*.

Umbel·líferes.

G. 307. - OEnanthe.

OE. pimpinelloides

1.187. — OE. pimpinelloides L.

(semblança amb la pimpinella o thryallis.)

Arrel fasciculada, formada de fibres *primes*, llargues, bruscament inflades cap a l'extrem en tuberositat ovoido-globosa, terminada en una llarga fibrilla; tronc de 3-6 dm., dret, *fistulós*, canaliculat; fulles inferiors 2-pinnatisectes, de segments *ovato-cuneïformes*, inciso-dentats, les superiors de 1-7 segments linear-aguts, molt llargs; flors *albo-groguenques*, umbel·les de 6-12 radis bastant iguals, solcats, que s'engruixeixen a la maduresa; involucre polifil, caduc; umbel·lules fructíferes apretades, *planes per sobre*; dents del calze llargues, estils tan llargs com el fruit *cilindroide*, circumt a la base d'un anell *callós*.

Geografia. — Prats i boscos del litoral: abundant a Tordera, Empalme, Sils i Hostalric, Blanes, cap a Sta. Cristina. = Cabanes, Pont de Molins (Senn.); la Cerdanya, prats de la Perxa (Gaut.). — Juny-Ag.

OE. Lachenalii

1.188. — OE. Lachenalii Geml.

(en honor de Wernerus de la Chenal, de Suïssa, autor de treballs de botànica i medicina, editats a Basilea. Hi ha el gènere Lachenalia (Uropetalum ⁽¹⁾.)

Arrel fasciculada, formada de fibres carnosos, llargues, filiformes o fusiformes cap a l'extremitat; tronc de 5-8 dm., dret, macís, primet, estriat; fulles inferiors 2-pinnatisectes, de segments trasovats o bé oblongo-cuneïformes, les superiors d'un reduït nombre de segments llargs, linears, aguts; flors *blanques*, umbel·les de 8-12 radis *prims*, *adhuc a la maduresa*; involucre nul o 1-5-fil, caduc; umbel·lules fructíferes *convexes*, estils la meitat més curts que'l fruit *oblong* o bé *ovoid*, atenuat, però sense anell a la base.

Geografia. — Prats i llocs humits: Comú al litoral del Prat, Càn Tunis; horta de Lleida. = Vic, Empordà (Csta.); S. Fruitós de Bages, r. (Puj. C.); la Sellera, r. (Cod.); Cabanes, Pont de Molins (Senn.). — Jul.-Ag.

(1) Cf. *Nardurus Lachenalii* (una gramínia).

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 307. - OE^{anthe}

OE. peucedanifolia

1,189. — OE. peucedanifolia Poll. — OE. filipenduloídes Thuill.

(de fulles de peucedanum: se semblen a la filipendula, per les tuberositats de la rel.)

Arrel fasciculada, formada de fibres inflades des de la base en tuberositats llargues, primes, ovoides o claviformes; tronc de 5-9 dm., dret, fistulós, sulcato-angulós, ramificat; fulles 2-pinnatisectes, totes de segments llargs, linears, les inferiors peciolades, les superiors assegudes en una beina llarga i estreta; flors blanques, pètals exteriors radiants, cuneïformes, fesos en lòbuls obtusos; umbel·les de 5-10 radis prims, àdhuc a la maturitat: involucre nul o de 1-3 bràcties, caduc; petit involucre oligofil, umbel·lules fructíferes convexes, clares; estils poc més curts que'l fruit el·lipsoïdal, atenuat pels 2 caps, sense anell a la base.

β *multiradiata* Senn. — Umbel·les de 15-23 radis, fibres radicals cilindroides.

Geografia. — Prats humits: Comarca d'Olot (Bolós Hb.); Pla de la Pinya (Vay.).

La β *multiradiata* Senn., als prats marítims de Castelldefels, Prat del Llobregat i la Farola (Senn.! in Hb. Cad.). — Jul.-Ag.

OE. fistulosa

1,190. — OE. fistulosa L.

(pel tronc fistulós, buit, tubulós.)

Fibres radicals primes o fusiformes, tronc de 3-10 dm., dret, trencadís, fistulós, poc ramificat i poc fullós, estriat, amb llargs estolons vermellosos; fulles totes peciolades, amb peciol fistulós, les inferiors 2-3-pinnatisectes, de segments linear-oblongs o linears, petits, les superiors pinnatisectes, de segments linears, amb llim petit, molt més curt que'l peciol; flors blanques o rosades, radiants; umbel·les llargament pedunculades, la terminal fèrtil, de 3 radis curts, gruixuts a la maturitat, estriats, fistulosos, les laterals estèrils, de 3-7 radis prims; involucre nul o 1-2-fil, petit involucre polifil, més curt que'ls radis; umbel·lules fructíferes globuloses, estils iguals al fruit trasovoïde-subtetràgon.

Geografia. — Prats i llocs pantanosos: La Junquera, Campmany, Castelló, Palau, Roses et alibi (Vay.); S. Climent i Cabanes (Senn.!); Roses (Bub.). — Maig-Juny.

Gènere 308. — **BUPLEURUM L.**

(Bupleuron, βούπλευρον, de βούς i πλευρά, lit. flanc (costat) de bou. Així buphthalmus: chrysanthem. coronarium L.; burrhinon = cynocephalion; bucranion, buglossos (1).)

Flors grogues, en umbel·les de 2-20 radis; involucre de 0-8 bràcties, petit involucre oligo-, polifil; llim del calze nul, pètals suborbiculars, enters, envoltats amb lòbul ample i truncat; estils molt curts; fruit oblong, ovoide o subglobulós, un poc comprimit; aquenís amb 5 costelles iguals, filiformes o subalades; herbes, raram. arbustos, de fulles enteres, \pm coriàcies, les caulinars assegudes o amplexicaules.

- 1 { Plantes llenyoses o subllenyoses, fulles persistents 2.
 { Plantes herbàcies 3.
- 2 { Arbustos de 1-2 m., fulles oblongo-lanceolades, atenuades a la base; umbel·les de 8-20 radis, involucre i petit involucre polifils, reflexos, caducs; costelles dels aquenís agudes **B. fruticósum.**
 { Subarbustos de 4-9 dm., fulles linear-lanceolades, no atenuades a la base; umbel·les de 3-7 radis, involucres gran i petit oligofils, estesos; costelles dels aquenís obtuses **B. fruticescens.**
- 3 { Plantes perennes, de rizoma gruixut o ramificat, fulles no persistents, les linears amplexicaules 4.
 { Plantes anuals, d'arrel prima, cònica 7.
- 4 { Fulles uninerves, molt reticulades, llargament lanceolades; aquenís alats **B. angulosum.**
 { Fulles 3-multinerves, poc o gens reticulades, oblongues o linears; aquenís àpters 5.
- 5 { Tronc subàfil, fulles rígides, les inferiors trasovato-oblongues, amb nervis molt prominents, un dels quals és marginal; umbel·les de 2-5 radis filiformes, bractèoles del petit involucre linears, diminutes, **B. rigidum.**

(1) *Buselinon*, és també un api (boví); però bumelia és el *fraxinus excelsior*; com bulapathum, βουβαλιον (βαλεις, σίκυς ἀγριος, cf. ecbalium), tenen el prefix βου- que és augmentatiu.

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 308. - Bupleurum.

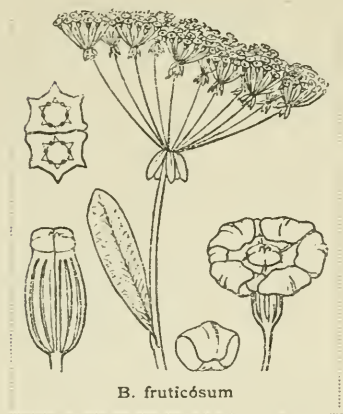
- 5 { Tronc fullós, fulles blanques o poc rígides, les inferiors linears o oblongo-ovades, amb nervis poc prominents, 1 ó cap marginal; umbel·les de 4-10 radis 6.
- 6 { Fulles un poc consistents, les inferiors linears, sense nervis marginals; bractèoles del petit involucre ovades, costelles dels aquenis poc prominents **B. ranunculoídes.**
Fulles blanques, les inferiors ovades o oblongues, amb 1 nervi marginal; bractèoles del petit involucre linears, costelles dels aquenis prominents **B. falcátum.**
- 7 { Fulles perfoliades, suborbicular-ovades, obtuses, de nervis radiants; involucre nul 8.
Fulles no perfoliades, linear-lanceolades, agudes, de nervis paral·lels; involucre oligofil 9.
- 8 { Fulles ovato-suborbiculars, bractèoles de l'involucre petit dretes després de l'antesi, fruit llis **B. rotundifólium.**
Fulles ovato-oblongues, bractèoles de l'involucre esteses després de l'antesi, fruit tuberculós **B. protractum.**
- 9 { Folíoles de l'involucre ovato-lanceolades, cuspidades, més llargues que'ls radis de la umbel·la; flors i fruit ocults pel involucre petit, **B. aristátum.**
Folíoles de l'involucre linears, més curtes que'ls radis de la umbel·la; fruits no amagats pel petit involucre 10.
- 10 { Fruit el·lipsoïdal, llis; fulles llargues, tronc dret 11.
Fruit subglobulós, tuberculós; fulles curtes, tronc decumbent. 12.
- 11 { Umbel·les de 2-3 radis, petit involucre 5-fil, més curt que les umbel·lules; fruit de 4 mm., no truncat; fulles 5-7-nerves . **B. juniceum.**
Umbel·les de 4-7 radis, petit involucre 5-fil, més llarg que les umbel·lules; fruit de 2 mm., truncat pels caps; fulles 3-5 nerves, **B. Gerardi.**
- 12 { Involucre de 1-4 bràcties curtes, petit involucre 3-5 fil, més curt que'l fruit que és gros, granuloso-tuberculós; costelles dels aquenis prominents, undulato-crespades; plantes de 1-5 decímetres. **B. tenuissimum.**
Involucres gran i petit 5-fils, més llarg que'l fruit que és petit, erigit de tuberculs blancs; costelles dels aquenis quasi borrades; plantes de 5-15 cm. **B. semicompósitum.**

Umbel·líferes.

G. 308. - Bupleurum.

1,191. — *B. fruticosum* L.

(*de frutex, frúticis; brancallós o arbusti.*)

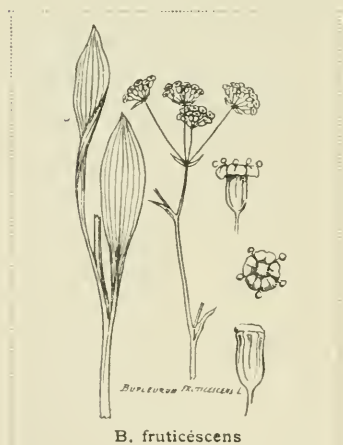
Arbust de 1-2 m., tronc dret, ramificat, poc estriat, fullós; fulles *oblongo-lanceolades, gruixudes, coriàcies, atenuades a la base, assegurades, mucronades, uninerves* però finament venesoreticulades, amb un marge estret transparent, d'un verd bonic per sobre i glauques per sota, persistents; umbel·les *convexes*, de 8-20 radis iguals; involucre i petit involucre *polifils, reflexos*, més curts que'ls respectius radis, *caducs* a la maturitat; fruit *oblong*, bru i lluent,

de estrelles agudes i prominents.

Geografia. — Boscos i erms de la zona litoral i part de la mitjana: Comú a la cordillera litoral, al Vallès i part de la comarca de Bages. = S. Feliu de Guíxols, Figueres, Llansà (Bub.). — Maig-Ag.

1,192. — *B. fruticescens* L.

(*fruticesco, treure tanys; de frutex, també; és terme de Plini.*)

Subarbust glaucescent de 4-9 dm., tronc dret, angulós, primet, molt ramificat des de la base, poc fullós a la regió superior, molt escabrós a l'inferior; fulles *lanceolato-linears, atenuades a la base, assegurades, acuminades, 3-nerves*, rígides, pubescent-escabriúscules als nervis i al marge; umbel·les petites, formant *panotxa*, de 3-7 radis iguals, filiformes; involucre gran i petit 3-6-fils, de bràcties alenades, molt petites, persistents, esteses; estils

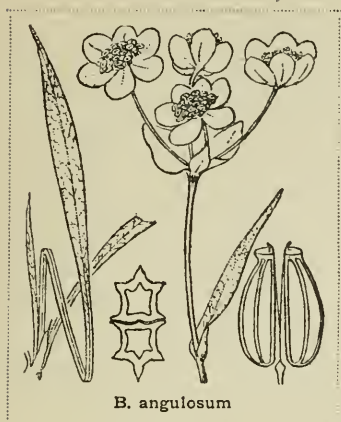
divergents, més curts que l'estilopodi; fruit el·lipsoidal, costelles dels aquenis *poc prominents, obtuses*.

Geografia. — Boscos, ermots i terres àrides: Comú des de la costa al Vallès, Montserrat, la Segarra, part d'Urgell i comarca de Bages. = Cardona (Salv.); Cardona, Pons, Conca de Tremp, Organyà (Bub.). — Jul.-Set.

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 308. - Bupleurum.

B. angulosum

1,193. — **B. angulosum L.** — **B. pyrenaicum Gou.**

(per les fulles, i per la estació de la planta.)

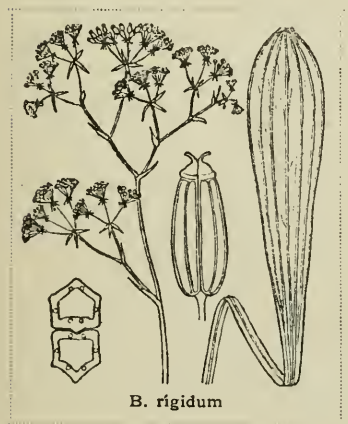
Perenne, rizoma gruixut, ramificat; tronc de 1-5 dm., dret, d'un verd glauc, simple o poc ramificat a l'àpex, fullós en tota la seva longitud, glabre, finament estriat; fulles 1-nerves, elegantment venoso-reticulades, les inferiors llargament lanceolades o lanceolato-linears, atenuades en llarg pecíol alat, acuminades, les caulinars totes amplexicaules, les superiors ovato-oblongues, acuminades; umbel·les de 3-6 radis, un poc desiguals, estriats, pubescents; involucre de 3-5 bràcties desiguals, ovato-obtuses o el·líptiques, esteses, persistents; petit involucre ordinàriament de 5 bractèoles groguenques, amplemment trasovades o suborbiculars, més llargues que la umbel·lula; fruit oblong, bru, llis; ales dels aquenís prominents.

var. *Nerii* Pau. — Fulles inferiors més estretes, amb pecíols llargs i estretament alats.

γ *lancifolium* Rouy. — Fulles inferiors curtes, arribant fins a la meitat del tronc.

Geografia. — Roques i llocs pedregosos de les muntanyes: Montserrat, abundant a la canal de S. Jeroni a Sta. Cecília; als Degotalls i canal dels Avellaners; al Bergadà, roques de Corbera pròximes al mas de l'Estany. = Vall d'Aran (Isèrnl); Port de Viella (Csta.); de Salau (Bub.); Montgarri, Organyà, vall de Tredós (Timb.); Artiga de Viella (Llen.). — Maig-Jul.

N. B. La planta de Viella i la del Torrent dels Avellaners, al Montserrat, creiem que corresponen a la var. *Nerii* Pau, mentres que la de Corbera s'aproxima més a la γ *lancifolium* Rouy.

B. rigidum

1,194. — **B. rigidum L.**

(rígids, dur, rígid; pel tronc i fulles que són així.)

Sinonímia. — Orella de llebra; cast. oreja de liebre; fr. buplèvre, oreille-de-lièvre; angl. hare's ear.

Perenne, rizoma ramificat, amb branques curtes, brunes; tronc de 3-6 dm.,

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT DE CIENCIES

Umbel·líferes.

G. 308. - Bupleurum.

dret, *rígid*, subàfil, ramificat; branques primes \pm obertes, estriat, glabre; fulles quasi totes basilar, *rígides*, *coriàcies*, glauques, *trasovato-oblongues*, breument acuminades, llargament peciolades, amb pecíol *semiamplexicaule*, amb nervis *molt sortits*, un dels quals és marginal, anastomosato-reticulats, les escasses fulles caulinar, linear-lanceolades, petites, *assegudes*; umbel·les petites, nombroses, en ampla *panotxa*, de 2-4 radis quasi iguals, *filiformes*; involucre gran i petit de 3-6 bràcties molt petites, linears, agudes, aplicades; estils estesos sobre l'estilopodi i més curts; fruit *ovoide-oblong*, llis; costelles dels aquenís *finés i poc sortides*.

Geografia. — Boscos, ermots i terres estèrils: des del litoral, Vallès, Bages, la Segarra, remuntant fins a la falda dels Pireneus. = Solsona, Berga, Figueres (Bub.); S. Llorenç dels Piteus (Isern!); Llers, Cabanes (Senn.). — Jul.-Set.

B. ranunculoïdes

1,195. — B. ranunculoïdes L.

(que té alguna cosa del ranunculus (cf. Ficaria ranunc.))

Perenne, rizoma ramificat, tronc de 1-5 dm., dret, estriat, fullós en tota la seva longitud, simple o un poc ramificat a l'àpex; fulles una mica consistents, les inferiors cespitoses, llargament peciolades, *linears* o *estretament lanceolades*, 3-7-nerves, però *sense nervi marginal*, les caulinar *ovades* o *lanceolades*, *amplexicaules*, totes acuminades; umbel·les de 4-10 radis *filiformes*, desiguals; involucre de 2-4 bràcties desiguals, ovades o lanceolades; petit involucre de 5-6 bràcties *grogenques*, *esteses*, *el·líptico-ovato-acuminades*, iguals a les umbel·lules o poc més llargues; fruit *ovoide*, vermell, llis; costelles dels aquenís *prominents*, però *no alades*: planta polimorfa.

β *caricinum* DC. — B. *caricifolium* Rchb. ⁽¹⁾. — Fulles inferiors linears, conduplicades o subconvolutes, umbel·les petites, de radis capil·lars.

Geografia. — Roques i terres pedregoses de les altes valls i regió alpina: Montseny, Rasos de Peguera, Ribes i Núria, abundant la β *caricinum* DC. = La Sella (Cod. I); la Cerdanya, Vall de Llo, Cambredases (Bub.); Surroca, Montgrony (Senn.); Montcorbion i la Forcadada (Llen.); Pla de Beret (Timb.); Ruda (C. et S.). — Jul.-Ag.

(1) De *carex*, *cáricis*, el càrritx (fr. laiche).

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 308.-Bup'eurum.

B. falcátum

1,196. — B. falcátum L.

(com una falç, corbat; per les fulles falciformes.)

Perenne, rizoma ramificat, de branques curtes, tronc de 3-6 dm., dret, flexuós, fullós, prim, angulós, ramificat a la part superior, amb les branques pàtulo-ascendents; fulles *poc consistents*, 5-7-nerves, amb els nervis poc marcats, un dels quals és marginal, i les inferiors llargament peciolades, lanceolades o oblongues, les superiors lanceolato-linears, asse-gudes, les caulinars comunament *falciformes*, apiculades; umbel·les de 4-10 radis quasi iguals,

filiformes; involucre de 1-4 bràcties petites, linears, desiguals; petit involucre de 5-6 *bractèoles lanceolato-linears, acuminades*, quasi iguals i tant o més llargues que'ls radis de la umbel·lula; estils estesos fins a la vora de l'estilopodi; fruit *ovoide*, bru, llis; costelles dels aquenis sortides, filiformes.

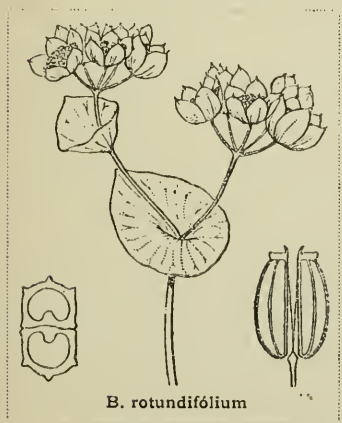
γ *petiolare* Lge. — B. *petiolare* Lap. — Fulles basilers de llim ovat o trasovat, obtuses, llargament peciolades, les superiors lanceolades o subespatulades, apiculades.

ε *angustifolium* Lec. et Lam. — Fulles basilers de llim llargament lanceolat, més llarg que'l pecíol.

Geografia. — Boscos i costes àrides dels Pireneus.

La ε *angustifolium* Lec. et Lam. a l'Adou del Bastareny.

La γ *petiolare* Lge. al santuari de Pallars, prop de Bagà. = Viella (Bourg. ! in Hb. Cad. !; Bub.); des de les Bordes al Portilló (Csta.); Arties i Salardú (C. et S.), i en tota la vall d'Aran fins a Montgarri (Llen.); la Cerdanya, Vall de Llo (Bub.). — Jul.-Ag.

B. rotundifolium

1,197. — B. rotundifolium L.

(de fulles rodones, Apul.)

Sinonímia. — Fr. bec-de-lièvre.

Annual, arrel cònica, tronc de 2-5 dm., dret, estriat, ordinàriament vermellós, ramificat a l'àpex, glabre; fulles inferiors oblongues, atenuades a la base, les demés *ovato-suborbiculars perfoliades*, obtuses, mucronulades, circumscrites d'un *estret marge transparent*, glaucescents, glabres; umbel·les de 4-8 radis *filifor-*

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT DE CIENCIES

Umbel·líferes.

G. 308. - Bupleurum.

mes, curts, quasi iguals; involucre nul, involucre petit de 3-5 bractèoles ampleament ovato-cuspidades, més llargues que la umbel·lula, erecto-connivents a la maturitat; fruit oblong, negre, llis; costelles dels aquenis filiformes, un poc prominents.

Geografia. — Sembrats i terres de conreu: Lloret de Mar, Caldes (al Farell); Mollet i Tarrassa del Vallès, r.; Montserrat, cap a càn Massana; Penadès, a la font del Llop, sobre la plana d'Ancosa; Corbera, Fumanya i Rebost del Bergadà; comú a la vall de Ribes. = Berga, Vich (Salv.!, Csta.); Olot (Vay.!, in Hb. Cad.); Moià, Collsuspina, Castellfollit del Boix i altres llocs de Bages (Font); Montgrony (Senn.); Viella, Arties i Salardú (Llen.). — Maig-Jul.

B. protractum

1,198. — B. protractum Lk. et Hoffm. — B. subovatum Link.

(protractus, de protraho, prolongar; allargat (com productus); subovatus (de ovatus), s'ha format com subrotundus, quasi ovat; per les fulles caulinars.)

Molt afí de l'anterior, s'en distingeix pel seu tronc flexuós, ramificat a la base, amb les branques divaricades, per les fulles caulinars més llargues, ovato-oblongues, sensiblement atenuades de la base a l'apex; per les umbel·les de 2-3 radis, bractèoles del petit involucre molt esteses, àdhuc a la maturitat; estils més llargs, fruit el doble gros, ovoide, fortament rugoso-tuberculós.

B. aristatum

Geografia. — Sembrats i terres argil·loso-calisses: Tarrassa, r. r.; Caldes, al Farell. = Camps del Pla de Barcelona, Plana de Vich (Salv.!, Csta.); S. Julià del Llor, S. Climent d'Amer (Cod.!). S. Pol; S. Feliu de Guíxols, Besalú (Bub.); Empordà, fins a Segaró i Besalú (Vay.); Llers (Senn.). — Maig-Juny.

1,199. — B. aristatum Bartl. — B. opacum Lge.

(com aristatus, que té arestes, per les bràcties de l'involucre, que també són opaques; es diu prop. de les espigues: aristatum spicum.)

Annual, arrel cònica, tronc de 5-25 cm.,

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 308. - Bupleurum.

erecto-flexuós, glauc, prim, ramoso-dicotomat a la part superior; fulles lanceolato-linears, acuminades, 3-5-nerves, amb 2 nervis marginals, les inferiors llargament peciolades, les superiors semiamplexicaules; umbel·les de 2-5 *radis curts i desiguals*, involucre de 3-5 bràcties *ovato-lanceolades, acuminato-aristades*, verdes, *opaques*, amb un estret *marge blanc* i nervis prominents, més llargues que'ls radis de la umbel·la; bractèoles del petit involucre de la mateixa forma, *translúcides*, amb 3-5 nervis anastomosats, *erecto-connivents*, que amaguen les flors i els fruits; fruit *ovoide, petit, negre, llis*; costelles dels aquenis *molt fines*.

Geografia.—Terres àrides: Serra de l'Ubac, Montserrat; part de Bages; Lleida, al ras de Gardeny. = Puigreig, Casserres, Marlès, Serrateix, Cardona, Espunyola, Avia, Berga, Sallent (Puj. C.); Collsuspina (Font); al Llussanés, Besora, Vidrà (Vay.); Vich (Puigg.); Santa Creu, Esquirol (Senn.). — Juny-Ag.

1,200. — *B. junceum* L.

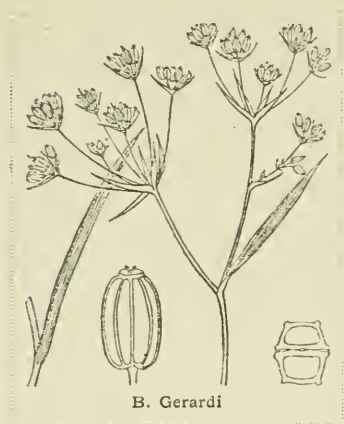
(les branques com de jonc; cf. *Spartium j.*; com *vinceus*; *flexible, propi per a lligar.*)

Annual, arrel cònica, tronc de 3-10 dm., *junciforme*, dret, fistulós, estriat, glabre, ramificat; branques esteses o ascendents, fulles *semiamplexicaules*, llargament *lanceolato-linears, acuminato-cuspidades*, amb 5-7 nervis poc marcats, estretament vorejades de blanc o finament serrulades; umbel·les *petites, nombroses*, formant ampla panotxa, de 2-3 *radis filiformes, desiguals*; involucre de 2-3 bràcties *lanceolato-linears, cuspidades, desiguals*, molt més curtes que'ls radis de la umbel·la; petit involucre de 3-5 bractèoles de la mateixa forma, més curtes que les flors, la meitat més que'l fruit; fruit *ovoide, grosset, bru, llis, més llarg que'l pedicel*; costelles dels aquenis *prominents, agudes*.

Raça ramosissima Coste.—Tronc molt ramificat, branques esteses i acostades.

Geografia. — Llocs secs i àrids: Des de la cordillera litoral fins al Pireneu: Montserrat, serra de l'Ubac; Ribes. = Montseny, les Garrigues (Salv.), cap als Piren. Centrals (Gonz.); vall de Bohí, del partit de Tremp (Bub.).

La *raça ramosissima* Coste, a la cordillera litoral (Senn.). — Jul.-Oct.

B. Gerardi

1,201. — *B. Gerardi* Jacq.

(Gérard (Ludovic), *A. de la Flora Gallo-provincialis*, París, 1761.)

Annual, arrel cònica, prima; tronc de 3-4 dm., dret, subfiliforme, estriat a la base i solcat a la part superior, ramificat; branques erecto-ascendents, glauc, glabre; fulles semi-amplexicaules, *estretament linear-lanceolades*, llargament acuminades, 3-5-nerves molt estretament vorejades de blanc i quasi imperceptiblement serrulades; umbel·les de 4-7 radis, capil·lars, molt desiguals; involucre de 3-5 bràcties *linear-acuminades*, petit involucre de 3-5 bràcties de la mateixa forma, tant o més llargues que la umbel·lula; fruit de 2 mm., subtruncat pels 2 caps, igual al pedicel; costelles dels aquenis *filiformes*, poc prominents.

Geografia. — Llocs àrids i pedregosos: Agullana, La Junquera, Vilarnadal (Vay.); Cardona (Puj. C.); La Sellera (Cod.); S. Genís, prop Barcelona (Puj. J.). — Jul.

N. B. En la planta de Cardona, remesa per Puj. C., són manifestes les diferències entre aquesta espècie i la anterior.

B. tenuissimum

1,202. — *B. tenuissimum* L.

(*supcrlat. de tenuis, menut: per les branques filiformes.*)

Annual, arrel cònica, tronc de 1-6 dm., prim, d'un verd fosc o glauc, dret o caigut, quasi afil, glabre, ordinàriament ramificat i florífer des de la base; branques pàtulo-erectes, quasi filiformes; fulles *linear-lanceolades*, *acuminato-cuspidades*, amb 3 nervis ben marcats, curtes, asseguades, les inferiors llargament atenuades a la base; umbel·les *terminals* molt petites, de 2-4 radis *prims* molt desiguals, les umbel·les laterals nombroses, breument pedunculades, compostes de umbel·lules de 2-5 flors, col·locades al llarg de les branques; involucre de 1-4 bràcties curtes i desiguals, *linear-acuminades*; petit involucre de 3-5 bractèoles de igual forma, més llargues que les flors i quasi iguals al fruit madur; fruit subglobulós, més ample que llarg, quasi dídum, granulosotuberculós; costelles dels aquenis *prominents*, *undulato-crespades*.

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 308. — Bupleurum.

Geografia. — Llocs àrids i arenosos: Litoral del Prat de Llobregat; Lleida; Bages. = Pla de l'Urgell, cap a Poal (Csta.); Plana de Vic (Masf.); Sallent, Puigreig, Marlès, Casserres, Serrateix, Cardona, Espunyola, Avià, Berga (Puj. C.); llac d'Ibars (Senn.). — Jul.-Ag.

1,203. — *B. semicompósitum* L.

(flors amb umbel·les simples i altres amb umbel·les compostes, que és el que's vol significar amb *semicompositus*, per meitat; com tenim *semiperfoliata* (*Euphorbia*); *semiglabrum* (*Geranium*); *semialbum*, *seminigrum* (*Verbascum*), etcètera.

Annual, arrel cònica, tronc de 1-3 dm., prim, ascendent, fullós, estriat, glauc, glabre, ramificat des de la base; branques filiformes, divaricades; fulles linear-lanceolades, acuminato-aristades, curtes, 3-5-nerves, les inferiors un poc atenuades a la base, finament serrulato-aspres al marge; umbel·les petites, de 3-6 radis filiformes, molt desiguals; involucre gran i petit de 5 bràcties linear-acuminades, dretes i més llargues que les flors i fruits; fruit petit, subglobuloso-dídim, negre, erícat de papil·les blanquinoses; costelles dels aquenis quasi borrades.

Subsp. β *glaucum* Bofill et Cst. — Tronc de 2-12 cm., més fullós; umbel·les, umbel·lules i fruits molt petits.

Geografia. — Terres arenoses estèrils: Puigreig (Puj. C.).

La subsp. *B. glaucum* Rob. et Cast. al ras de Gardeny, Lleida, Viloví del Penadès. = A càn Tunis, S. Pere Màrtir, Castelldefels, Tarragona i varis llocs de l'Empordà (Senn. *in litt.*). — Maig-Juny.

Gènere 309. — SIUM L.

(O sion, σιον, es fa derivar del celta *siw*, aigua; al·lusió comuníssima en plantes de localitat o estació aquàtica; cf. *apium*, els creixens *Nasturt. off.*)

Flors blanques, en umbel·les curtament pedunculades, opositifòlies, de 8-28 radis filiformes, desiguals, glabres; involucre i petit involucre polifils, de bràcties desiguals, lanceolades, enteres, inciso-lobades o pinnatisectes, 3-nerves, pàtulo-reflexes; calze 5-dentat, pètals trasovats, escotats amb un lòbul reflex; estils reflexos, 2 veg. més llargs que l'estilopodi; fruit petit, globuloso-dídim; aquenis amb 5 costelles filiformes; herbes perennes, de rizoma estolonífer, tronc de 4-8 dm., dret, fistulós, acanalat, fràgil, ramificat, de branques esteses, difuses; fulles llucents, pinnatisectes; segments ovato-lanceolats, desigualment inciso-dentats, acuminato-cuspidats, les inferiors llargament peciolades, les superiors assegudes en la beina peciolar.

S. angustifolium

1,204. — *S. angustifolium* L.

(de fulles estretes; correspon a στενόφυλλος.)

Sinonímia. — *Fr.* berle; *angl.* water-parsnip.

Geografia. — Vores d'aigües corrents i estanyades: Castelló d'Empúries. = Girona (Bub.); Camprodon, Banyoles, Baix Empordà (Vay.); pla d'Empúries (Trem.); Prat de Llobregat (Bofill). — Jul.-Ag.

N. B. Encara que s'ha indicat a Catalunya el *S. latifolium* L., no veiem cap cita concreta.

FLORA DE CATALUNYA

Gènere 310. — PIMPINELLA L.

(Es fa derivar de bis-pinnula-bipinnatisecta, seguint a Linnaeus: *bipennula*, dues vegades pinnat o penat, al·ludint a les fulles.)

Flors blanques o rosades, en umbel·les de 6-30 radis; involucres gran i petit nuls, llim del calze nul, pètals trasovats, escotats, amb un lòbul inflex; estils filiformes, estilopodi discoidal, fruit ovoide o subglobulós: herbes ordinàriament perennes, de fulles *pinnatisectes*, pseudo-compostes.

1	{	Plantes anuals, fulles basilar reniformes, umbel·les de 8-10 radis, fruit cobert de petits pèls aplicats	P. Anísium.
		Plantes perennes, fulles basilar pinnatisectes, umbel·les de 10-24 radis, fruit glabre.	2.
2	{	Tronc angulós, solcat, fistulós; fulles inferiors de contorn el·líptico-ovat, segments peciolulats, oblongo-ovats, aguts; estils més llargs que l'ovari	P. magna.
		Tronc cilíndric, finament estriat, ple; fulles inferiors de contorn lanceolato-ovat, segments sentats, ovats, obtusos; estils més curts que l'ovari	P. Saxifraga.

1,205. — P. Anísium L.

(ἀνίσον, sembla emparentat amb anethum i anísus, Plin.)

Sinonímia. — Matafaluga; *cast.* anís o mata-lahuga; *fr.* anis; *it.* anacio; *angl.* anise.

Anual, tronc de 3-5 dm., dret, angulós, pubescent, ramificat; fulles inferiors llargament peciolades, *reniformes*, crenato-lobades, les següents 3-sectes, de segments ovato-cordiformes o bé ovato-cuneïformes inciso-dentats, les superiors assegurades en la beina peciolar, 2-3-pinnatisectes, de segments lanceolats, enters; umbel·les de 8-10 radis filiformes, quasi iguals; estils divergents, varies veg. més llargs que l'estilopodi; fruit ovoide, cobert de petits pèls aplicats.

Geografia. — Alguna vegada cultivada pel seu fruit aromàtic: espontània al Montsant, Prades, segons Csta. — Jul.

Umbel·líferes.

G. 310. - Pimpinella.

P. magna

1,206. — P. magna L.

(de fulles grans, espècie gran.)

Sinonímia. — Cast. pimpinela, saxifraga mayor; fr. le grand boucage.

Vivaç, arrel fusiforme, gruixudeta; tronc de 2-10 dm., dret, *anguloso-solcat*, *fistulós*, pubescent, *fullós*, ramificat; fulles d'un verd clar i lluent per sobre, més pàl·lides per sota, les inferiors peciolades, de contorn el·líptico-ovat, *pinnatisectes*, de 5-7 segments oblongo-ovats, *peciolulats*, desigualment *dentato-pinnatífids*, el terminal 3-partit, a veg. cordiformes o cuneïformes, aguts, les fulles superiors petites, de pocs segments asseguts sobre la beina peciolar; flors *blanques* o *rosades*, umbel·les de 8-28 radis filiformes o subcapil·lars, quasi iguals, glabres; estils reflexos, *molt més llargs que l'ovari*; fruit *ovoide*, grosset, *rugós*, glabre.

Geografia. — Prats i boscos humits de les muntanyes: Ribes, Queralbs. = Ripoll, S. Joan de les Abadesses, Cabrera, Bellmunt, S. Hipòlit (Senn.!). Surroca, Ogasa, Sta. Pau, Freixanet, Vidrà (Vay.); Vilaller (Csta.); les Bordes, riberes de Viella, Aiguamoix i Ruda (Llen.); Tredòs (Timb.); Salardú (C. et S.). — Jul.-Ag.

P. Saxifraga

1,207. — P. Saxifraga L.

(al·ludeix a la estació de la planta; llocs pedregosos de les muntanyes.)

Sinonímia. — Cast. saxifraga menor; fr. petit bouquetin, pied-de-bouc.

Vivaç, arrel cònica, primeta; tronc de 2-6 decímetres, dret, *cilíndric*, prim, *ple*, *finament estriat*, pubescent, ramificat, quasi *afl* en sa major part superior; fulles d'un verd cendrós, pubescent per sota, les inferiors llargament peciolades, de contorn lanceolato-ovat, *pinnatisectes*, de segments *asseguts*, ovats, *inciso-fisionats*, *obtusos*, les fulles superiors de segments linears o reduïdes al peciòl; flors *blanques*, umbel·les de 8-16 radis subcapil·lars, quasi iguals, glabres; estils reflexos, *més curts que l'ovari*; fruit *ovoide*, petit, *llis*, glabre.

Geografia. — Freqüent per terres àrides des de la zona litoral fins al Pireneu. — Jul.-Set.

FLORA DE CATALUNYA

Gènere 311. — SISON L.

(σίσιον, Diosc. sison agrion és el peucedanum); hi ha siser i σίσαρρον, xerevia o xirivia (al. Rapunzel). També ho deriven del celta *sixun* (1).)

Flors blanques, en umbel·les nombroses, petites, de 3-6 radis filiformes, desiguals, glabres; involucres gran i petit oligofils, de bràcties linears, molt petites; llim del calze quasi nul, pètals suborbiculars, bífids, amb un lòbul inflex; estils curtíssims, estesos; fruit *ovoide-comprimit*, petit, glabre; aque-nis amb 5 costelles filiformes, obtuses; herbes biennals, d'arrel cònica, tronc de 5-15 dm., dret, flexuós, finament estriat, glabre, molt ramificat; branques primes, pàtulo-ascendents; fulles d'un verd clar, glabres, les inferiors peciolades, de contorn ovat, pinnatisectes, de segments ovato-oblongs, lobats a la base, inciso-asserrats, les superiors dividides en segments finament linears, assegudes a la beina peciolar. Olor aromàtica de gomorresina.

1,208. — S. amomum L.

(ἄμωμον, pl. semblant a l'api, d'un fruit perfunat, odorífer per excellència (2).)

Sinonímia. — *Angl.* hedge honewort (nom que pren d'haver-se usat al principi per a curar una inflor de les galtes anomenada *the hone*).

Geografia. — Torreneres i llocs humits: Comú a Terrassa, a Gelida. = Vallvidrera, Hostalric, Banyoles, S. Joan les Fonts (Olot) (Vay.); cordillera del Tibidabo (Senn.). — Juny-Jul.

(1) Cf. *sisymbrium nasturtium* L. = *terralis herba*; σισύμβριον o σίσυμβρον, *mentha aquatica* *p nepeta cataria*; *thymbra*; la satureja, i *thymbræum*, *mentha crispa* L.

(2) La planta fa una olor *sui generis*, no desagradable.

Gènere 312. — **CARUM L.**(Cáreum, *κάρων*, de Cària, prov. de l'Àsia Menor, segons Plini.)

Flors blanques, en umbel·les de 6-15 radis; involucres gran i petit nuls o mono-polifils, llim del calze nul, pètals trasovats, escotats, amb un lòbul inflex; estils reflexos, estilopodi deprimit; fruit ovoide o bé ovoide-oblong, aquenis amb 5 costelles filiformes, iguals; herbes d'arrel cònica o fibrosa, fulles 2-pinnatisectes, amb els segments linears o capil·lars.

- 1 { Involucres gran i petit polifils, umbel·les de 8-16 radis quasi iguals, segments de les fulles capil·lars, curts, nombrosos i aparentment verticil·lats; arrel fibrosa, de fibres lleugerament claviformes,
 1,209. **C. verticillátum.**
 Involucres gran i petit nuls o oligofils, umbel·les de 6-12 radis molt desiguals, segments de les fulles linears, arrel fusiforme,
 1,210. **C. Carvi.**

1,209. — **C. verticillátum Koch.** — **Bunium verticillátum G. et G.**

(format de *verticillus*, terme propi del fus, la rodanxa o pes que's posa a sota perquè rodi millor; després *verticillum*, la vèrtebra; per la disposició verticil·lada de les fulles, encara que aparent; *βοώνιον*, espècie de nap, difer. de *bunias*, *βουνιάς*).

Perenne, arrel curta, fasciculada, amb les fibres *inflato-claviformes*; tronc de 3-7 dm., dret, prim, fistulós, estriat, un poc ramificat i quasi afil a la part superior; fulles 2-*pinnatisectes*,

de segments *capil·lar-apiculats*, curts, nombrosos, estesos i simulant *verticils*, les inferiors llargues, esteses, llargament peciolades, les superiors petites i quasi reduïdes a la beina peciolar; umbel·les de 8-16 radis filiformes, quasi iguals, estesos, glabres; involucres gran i petit *polifils*, de bràcties curtes, linear-lanceolades, apiculades; estils 2 veg. més llargs que l'estilopodi, fruit ovoide-oblong, sense olor.

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 312. - Carum.

Geografia. — Prats i terrenys pantanosos: La Cerdanya, als prats de les Escaldes, 6 Jul. 1882 *legit* = La Cerdanya (Compy.); sobre Augustrina (Bub.); sobre Montlouis (Hb. Pourr. ex Gaut.) fins a Andorra; vall de la Tet a Montalba, r. r. (Gaut.); voltants de Luchon, vall de l'Hospital (Zett.); Fos (Jourtan, ex C. et S.). — Jul.

1,210. — **C. Carvi L. — Bunium Carvi M. B.**

(*Carum, carvi, diu el Nebrissensis, llavor d'aquesta planta; també carui* ⁽¹⁾.)

Sinonímia. — Cumí; *cast.* alcaravea, comino de prados; *ang.* caraway; *fr.* cumin des près, anis des Vosges.

Biennal, d'arrel carnosa, *fusiforme*, olorosa; tronc de 3-6 dm., dret, anguloso-assolcat, ramificat des de la base, glabre; fulles de contorn oblong, 2-*pinnatisectes*, de segments linears, curts, com creuats sobre el pecíol, les inferiors peciolades, les superiors assegudes a la beina peciolar, freqüentment adornada a la base de dos apèndices finament laciniats; umbel·les de 6-12 *radis* filiformes, molt desiguals, glabres, drets després de l'antesi; involucres gran i petit nuls o bé oligofils, estils 1 *veg.* més llargs que l'estilopodi; fruit ovoide, aromàtic.

Geografia. — Prats i boscos de les altes valls i regió subalpina: Sta. Fe de Montseny; abundant al Pla de Sallent, de Queralbs a Núria i altres prats d'aquelles muntanyes; Tagast, Puigllançada *et alibi* en el Pirineu. = Setcases, Llansà (Salv.); freqüent als Pirineus, Puigsacau, les Guillerries (Vay.); Ribera de Viella (Llen.); Arties, Ruda, Tredós, Pla de Beret, altres llocs de la vall d'Aran (C. et S.). — Juny-Ag.

(1) Forma una de les 4 llavors calentes: anís, fonoll, *carvi*, cumí. Les arrels tenen una aroma encara superior a la de la pastanaga. Cf. *Car. Bulbocastanum* Koch. (*il. pancacioloj*). En la paraula xirivia (*cast.* chirivía) es troba *carvi*.

Gènere 313. — AMMI L.

(ἄμμι, ammium, una espècie de cumí; ho deriven de ἄμμος, arena, sorra; per ser la localitat o estació més volguda de la planta: camps argilosos. Cf. *Ammophila* o *Arenaria* ⁽¹⁾.)

Flors blanques, en umbel·les de nombrosos (18-20) radis, poc desiguals; involucre gran i petit polifils, bràcties 3-pinnatisectes, bractèoles enteres, llim del calze nul, pètals trasovats, escotats, amb els lòbuls desiguals i punta inflexa; estils a la fi reflexes, més llargs que l'estilopodi, que és discoidal; fruit ovoide-oblong, comprimit, glabre; aquenis amb 5 costelles filiformes; herbes anuals, d'arrel cònica i fulles 1-3-pinnatisectes.

- 1 { Radis fructífers de les umbel·les filiformes, pàtulo-erectes, inserts en un receptacle no dilatat; segments de les fulles inferiors ovato-lanceolats, asserrats 1,211. *A. majus*.
 Radis fructífers de les umbel·les gruixudets, arquato-connivents, inserts en un receptacle dilatat; segments de les fulles inferiors linears, enters 1,212. *A. Visnaga*.

1,211. — *A. majus* L.

(comparatiu neutre (maior) de magnus; aquí gran, elevat (cf. *intermedium* ⁽²⁾.)

Sinonímia. — Cast. ami, ameos, ameo mayor, ameos bastardos o inodoros ⁽³⁾.

Tronc de 3-6 dm., dret, estriat, molt ramificat, glabre; fulles vírido-pàl·lides o glauques, molt polimorfes, les inferiors 1-2-pinnatisectes, de segments ovato-lanceolats, asserrats, dents albo-cartilaginoses a l'àpex, els segments de les fulles superiors linear-apiculats, enters;

umbel·les de nombrosos radis filiformes, pàtulo-ascendents, no convergents a la maturitat, inserts en un receptacle no dilatat; bràcties de l'involucre

(1) *Psamma arenaria* o *Arundo*: com ἄμμος també significa arena.

(2) Així *Chelidonium majus* L., *Thalictr. majus* Jacq., etc.

(3) Els veritables són els fruits del *Ptychotis coptica* DC. o *Ammi copticum* L., de Grècia i de l'Egipte. *Ameos* no és sinó el genitiu grec ἄμμιεως, com passa amb aloes, poleos, ireos i d'altres.

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

• G. 313. - Ammi.

ordinàriament 3-sectes, segments capil·lar-apiculats, bractèoles *més curtes* que les umbel·lules; fruit *petit*, amb costelles fines, però sortides.

α *serratum* Mutel. — α *genuinum* G. et G. — Segments de les fulles inferiors ovato-lanceolats, asserrats.

β *intermedium* G. et G. — *A. glaucifolium* Lap. ⁽¹⁾. — Segments de les fulles inferiors cuneïformes, inciso-dentats.

Geografia. — Camps i terres arenoses: Des del litoral al Vallès, a l'Urgell i Empordà. = La Sellera (Cód.).

La α *serratum* Mutel, a Lleida, Urgell i Palautordera del Vallès.

La β *intermedium* G. et G., a Terrassa. — Juny-Ag.

A. Visnaga

1,212. — A. Visnaga Lamk. — *Daucus Visnaga* L.

(de l'àrab *bixnaca*, que és *pastinaca*, altra umbel·lífera com la *xirivia*.)

Sinonímia. — Escuradents ⁽²⁾; cast. *biznaga*; fr. *herbe aux cure-dents*.

Tronc de 2-8 dm., dret, *robust*, estriat a la base, solcat a l'àpex, fullós, ramificat, glabre; fulles d'un verd fosc, 2-3-pinnatisectes, de segments *linear-apiculats*, *canaliculats*, *enters*, no *cartilaginosos al marge*, les inferiors peciolades, pecíol acanalat, amplexicaule, les superiors petites, amb els segments assegurats en la beina peciolar; umbel·les compostes de nombrosos radis, *bastant gruixuts*, els interiors més curts, *arquato-connivents a la maturitat*, inserits en un receptacle *dilatat*; bràcties de l'involucre 3-pinnatisectes, segments *linear-filiformes*, bractèoles tan o més llargues que les umbel·les; fruit *ovoide*, petit.

Geografia. — Terres de conreu i arenoses: Al litoral, Urgell, Segarra i part de Bages. = Vic, Olot (Csta., Bub.); Collsacabra (M.º Masf.); Manresa, Moià (Font); Empordà (Bub.); S. Hipòlit de Voltregà; Fortianell (Senn.). — Juny-Ag.

(1) No pas de *Glaucium*, sinó de *γλαυκός*, verd pàl·lid o gris, blavenc, color de l'oliva; llatí *glaucus*, verd de mar, aplicat al fullatge.

(2) Els peduncles de les flors d'aquesta planta s'empelen en alguns llocs com escuradents. Sembla que la planta més apropiada per això és la *Pistacia Terebinthus*.

Gènere 314. — PTYCHOTIS KOCH.

(És una paraula composta, segons diuen, de πτυχίς, plec, doble, i ὅτιον, orelleta; per tenir els pètals plegats, formant una cresta: myosotis acaba així.)

Flors blanques, en umbel·les de 4-14 radis filiformes, quasi iguals, penjants abans de la floració; involucre nul o de 1-4 bràcties setàcies, caduques; petit involucre de 2-5 bractèoles setàcies, persistents, iguals o més curtes que la umbel·lula; calze 5-dentat, pètals trasovato-cordiformes, bífids, amb 1 lòbul inflex; estils reflexos, més llargs que l'estilopodi cònico-deprimit; fruit oblong, petit, glabre; aquenis de 5 costelles filiformes, un poc sortides: herbes biennals, d'arrel cònica, tronc de 3-8 dm., prim, dret, estriat, ramoso-dicotòmic, glabre; fulles basilsars llargament peciolades, pinnatisectes, de 3-7 segments ovats, peciolulats, 3-5-partits, amb les divisions cuneiformes, inciso-dentades; fulles caulinars 2-pinnatisectes, de segments filiformes, els de les superiors asseguts a la beina peciolar.

1,213.—Pt. heterophylla Koch ⁽¹⁾.

α. longibracteolata mihi. — Pt. stenoloba Pau.
— Bractèoles més llargues que la umbel·lula.

Geografia. — Terres àrides i pedregoses de tot el país, des del litoral fins al Pireneu. — Juny-Set.

(1) Com diversifolius, de fulles variades, les primeres rodones, després estretes.

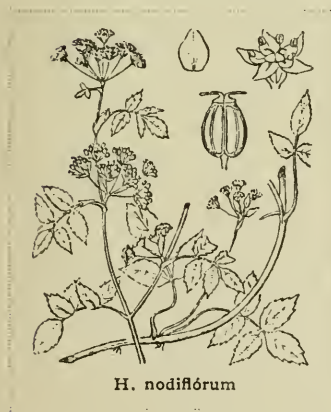
FLORA DE CATALUNYA

Gènere 315. — **HELOSCIADIUM** KOCH.

(Com si es digués: umbel·lífera dels pantans, marenys o maresmes; de ἑλος, cf. *palus*, i σκιάδιον, para-sol (dimin.); i com *selinon*; aquí qualifica la nostra pl.)

Flors blanques, en umbel·les opositifòlies, curtament pedunculades, de 4-12 radis filiformes; involucre nul o oligofil, petit involucre polifil, calze de 5 dents molt curtes, pètals ovats, enters, amb punta dreta o subinflexa; estils reflexes, més llargs que l'estilopodi; fruit ovoide o subglobulós, aque-nis amb 5 costelles filiformes, iguals, un poc sortides: herbes perennes d'ai-gües corrents o estanyades, de fulles pinnatisectes.

- 1 { Tronc radicant a la base, segments de les fulles ovato-lanceolats, um-bel·les asseguades o de peduncles més curts que'ls radis, involucre nul o 1-2-fil, fruit ovoide **1,214. H. nodiflorum.**
Tronc radicant en tota la seva longitud, segments de les fulles ovats o suborbiculars, peduncles de les umbel·les més llargs que'ls radis, involucre 4-5-fil, fruit subglobulós **1,215. H. répens.**

1,214. — H. nodiflorum Koch.

(de nodus, nus; sembla referir-se al peduncle, que és curt. i a veg. nul, com en el Mesembryanth. nodiflorum, els pètals són més curts que les divisions del calze, com la Férula nodiflora, d'involucre nul. V. Trochiscanthes nodiflorus.)

Sinonímia. — Crèixens borts, creixenera; cast. berraza, berrera.

Tronc de 2-12 dm., ascendent o ajagut, radicant als nusos inferiors, gruixut, fistulós, estriat, ramificat, glabre; fulles lluent, pinnatisectes, de segments ovato-lanceolats, obliquament asseguats, desigualment asserrats, les inferiors llargament peciolades, les superiors asseguades a la beina peciolar; umbel·les asseguades o de peduncles més curts que'ls radis, de 4-12 radis poc desiguals; involucre nul o 1-2-fil, caduc; bractèoles del petit involucre persistents, albo-escarioses al marge; fruit ovoide, glabre; aque-nis amb costelles sortides, blanquinoses. Planta polimorfa.

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT DE CIENCIES

Umbel·líferes.

G. 315. - Helosciádium.

α macrophyllum Cad. — Fulles grans, de segments oblongo-lanceolats, crenato-asserrats.

γ ochreatum DC. — Planta de 1-2 dm., tronc prim, radicant; fulles amb 1-2 parells de segments molt petits, el terminal més gran; umbel·les de 3-6 radis, involucre 1-2-fil.

Geografia. — Aigües estanyades i recs de tot el país.

La var. *α macrophyllum* Nob., als canals de sota Monjuic, i la *γ ochreatum* DC., a l'Ubac, a la Font de la Portella. — Maig-Ag.

1,215. — *H. répens* Koch., subsp. de l'anterior apud Rouy.

(rampant, de répere, arrossegar.)

Tronc de 1-5 dm., prim, *ajagut*, radicant en tots els nusos; fulles *pinnatisectes*, de segments *ovato-suborbiculars*, els laterals bífids i el terminal trilobat, desigualment dentato-lobats; umbel·les *bastant llargament pedunculades*, de peduncles ordinàriament més llargs que'ls radis en nombre de 4-7, llargs, subcapil·lars i quasi iguals; involucre de 4-5 *bràcties lanceolades, persistents*; bractèoles albo-escarioses al marge, fruit molt petit, *subglobulós*.

Geografia. — Aigües estanyades: Torelló (Hb. Csta.!); Prats de Molló (Lap.); frontera del Baix Aragó (Losc.!). — Jul.-Ag.

FLORA DE CATALUNYA

Gènere 316. — **TRINIA** HOFFM.

(Dedicat a C. Trinius, botànic rus, qui ha publicat alguns treballs sobre herbes.)

Flors blanques, dioïques, en umbel·les petites, nombroses, de 4-8 radis desiguals; involucres gran i petit nuls o monofilis, llim del calze nul, pètals enters, els de les flors masculines lanceolats, contrets en punta envolta, els de les flors femenines ovato-apiculats, amb punta inflexa; estils reflexos, molt més llargs que l'estilopodi deprimat; fruit petit, ovoide, comprimit, negre a la maturitat, glabre; aquenis amb 5 costelles filiformes, iguals; herbes biennals o perennes, d'arrel napiforme, coberta a l'àpex dels restos de les fulles velles; tronc de 1-3 dm., dret, flexuós, angulós, glabre, molt ramificat des de la base; branques pàtulo-erectes, fulles d'un verd pàl·lid, de contorn triangular, les inferiors peciolades, 2-3-pinnatisectes, de segments linears, canaliculats, mucronats i serrulato-aspres al marge; segments de les fulles superiors asseguts a una beina ampla i albo-escariosa al marge.

1,216. — *Tr. vulgaris* DC. — *Tr. dioica* Gaud.

α. platycarpa Rouy. — *Tr. púmila* Rchb. ⁽¹⁾. — Planta nana (3-5 cm.), segments de les fulles curts, oblongo-lanceolats.

Geografia. — Pastures seques i pedregoses de les muntanyes: S. Llorenç del Munt i Montcau, no escassa al cim; Caldes de Montbui (al Farell), Montsant; Rasos de Peguera. = Cabrera (Salv.); Bassegoda (Tex.); prats de Bassegoda, Collsacabra, Tabertet (Vay.); Darnius (Bolós); Prades (Puj. J.); Font de Comps; muntanya de Valmanya; Font-Romeu (Gaut.).

La *α platycarpa* Rouy, als Rasos de Peguera, 25 Jul. 1905 legi. — Maig-Jul.

(1) De les poques espècies dioïques que conté la família; *púmilus*, pres adjectivament: nan; nana.

Gènere 317. — PETROSÉLINUM HOFFM.

(πετροσέλινον és el julivert; cf. saxifraga i petrocarpos; per la estació preferent, de πέτρα, la pedra o roca.)

Flors blanques, rosades o vírido groguenques, en umbel·les de 2-20 radis; involucre 1-3-fil, petit involucre polifil, lim del calze nul, pètals sub-orbiculars, encorbats, enters o subescotats amb punta inflexa; estils drets o reflexos; fruit ovoide o subglobulós, aquenis amb 5 costelles filiformes, iguals; herbes anuals o biennals, glabres, d'arrel cònica i fulles 1-3-pinnatisectes.

- 1 { Flors blanques o rosades, umbel·les de 2-5 radis molt desiguals, estils drets, més curts que l'estilopodi; fruit ovoide, inodor; fulles de contorn lanceolat **P. ségetum.**
 Flors vírido-groguenques, umbel·les de 8-20 radis quasi iguals, estils reflexos, més llargs que l'estilopodi; fruit subglobulós, aromàtic; fulles de contorn triangular **P. sativum.**

P. ségetum

1,217. — **P. ségetum Koch.** — **Sison ségetum L.**

(genitiu plur. de *seges*, *ségetis*, dels sembrats; qualificatiu, sobre tot linneà, de moltes plantes: *Chrysanth.*, *Caucalis*, etc. Cf. *segetalis*.)

Anual, tronc de 3-6 dm., dret, finament estriat, poc fullós, molt ramificat; branques esteses, primes, quasi afiles; fulles de contorn lanceolat, pinnatisectes, de 13-19 segments ovato-oblongs, inciso-dentats, mucronats, les superiors de segments petits, molt nombrosos o reduïdes a la beina peciolar; flors blanques o rosades, en umbel·les de 2-5 radis drets, molt desiguals, com els de les umbel·lules pauciflores; involucre de 2-3 bràcties linear-alenades, petit involucre de 2-5 bractèoles, estils drets, més curts que l'estilopodi; fruit ovoide, inodor.

Geografia.—Camps argilosos frescals i llocs humits: S. Julià de Vilatorrada (Masf.); Font Salada, cap a Oló; Besora i S. Andreu del Coll, cap a Olot (Vay.). — Juny-Ag.

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 317. - Petroselinum.

1,218. — *P. sativum* Hofm.

(cultivat; de sero, satum, sembrar.)

Sinonímia. — Julivert ⁽¹⁾; cast. perejil; fr. persil; angl. garden parsley (l'api és *celery*); al. Petersilie; it. petroselina.

Biennal, tronc de 3-10 dm., dret, sulcatostriat, glabre, molt ramificat; fulles llents, de contorn *triangular*, les inferiors peciolades, 2-3-pinnatisectes, de segments *ovato-cunçiformes*, *inciso-dentats*, les superiors 3-sectes, de segments lanceolato-linears, enters; flors *viridogroguenques*, en umbel·les llargament pedunculades, de 8-20 radis filiformes, *estesos*, *quasi iguals*, com els de les umbel·lules *multiflores*; involucre de 1-3 bràcties linear-alenades, bractèoles del petit involucre curtes, capil·lars; estils *reflexos*, *més llargs que l'estilopodi*; fruit *subglobulós*, aromàtic.

Geografia. — Cultivat i espontani per camps i vinyes d'una gran part del país.—Juny-Ag.

(1) A la vall d'Aran Junbert (cf. vocabulari aranès de C.).

Gènere 318.— **APIUM** HOFFM.

(Nom donat pels llatins a distintes umbel·líferes dels pantans o maresmes; també ho deriven del celta *apon*, aigua, per la seva estació. Segons altres de *apis*, abella; cf. *apiaster*, la melissa i el julivert silvestre (1). Podria al·ludir a la olor, com certes pomes: *Apion*.)

Flors blanquinoses, en umbel·les subsèssils o breument peciolades, de 6-12 radis desiguals; involucre gran i petit nuls, llim del calze borrat, pètals suorbicular-cordiformes, enters, amb punta inflexa o envolta; estils reflexos, més llargs que l'estilopodi; fruit subglobulós, quasi dídím, comprimit; aquenís de 5 costelles filiformes, iguals: herbes biennals, d'arrel fusiforme, carnosa; tronc de 3-8 dm., dret, fistulós, fortament anguloso-solcat, molt ramificat; branques erectes, glabres; fulles lluent, subcarnoses, les inferiors llargament peciolades, pinnatisectes, de 5 segments peciolats, ovato-cuneiformes, inciso-lobato-dentats, el terminal 3-fid; fulles superiors asseguades a una beina estreta i reduïda a 3 segments oblongs, inciso-dentats.

1,219. — **A. graveolens** L.

(d'olor forta, no precisament dolenta, perquè aquí és molt agradable (2).)

Sinonímia. — Api o àpit; *cast.* apio, apio de laguna o palustre, apio silvestre; *fr.* ache (persil); *angl.* celery (parsley).

Geografia. — Prats i llocs inundats del litoral, al Vallés, Bages, Urgell, fins a la Cerdanya. — Jul.-Set.

(1) L'*apium silvestre* és una menta; *apium silvaticum*, l'artemisia (Isid.), que altres tradueixen *armuelle*, que és cosa ben distinta, és *Atriplex* (*fr.* arroche).

(2) Cf. *Anethum grav.*; però *Ruta grav.*, etc. És el d'aquesta planta un exemple notable dels efectes del cultiu, que d'una planta ingrata, gens bona per a menjar, en fa una verdura dolça, sucosa i blanca, d'una aroma molt apreciada. Cf. *Daucus* o pastanaga i tantes d'altres.

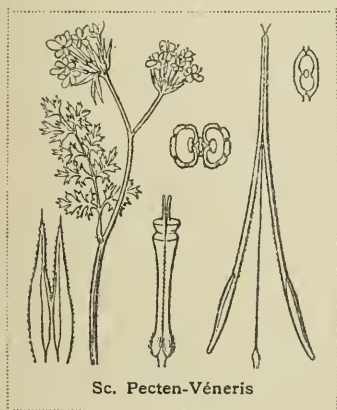
FLORA DE CATALUNYA

Gènere 319. — SCÁNDIX L.

(És el cerfull, com *anthriscus*, σκάνδιξ ο σκάνδουξ (1).)

Flors blanques, en umbel·les de 1-3 radis; involucre nul o de 1 bràctia pinnatisecta, petit involucre de 5 bractèoles enteres o 2-3-fides, llim del calze nul, pètals trasovats, truncats o escotats, amb punta inflexa; estils drets; fruit oblongo-linear, comprimit, eriçat; aquenis amb 5 costelles obtuses prolongats en un bec de 2-6 cm.: herbes anuals, d'arrel cònica, tronc dret, fulles 2-3-pinnatisectes, de segments linears.

- 1 { Bec del fruit de 4-6 cm., unes 4 veg. més llarg que'ls aquenis, depri-
mit; estils 2 veg. més llargs que l'estilopodi, bractèoles del petit in-
volucre 2-3-fides; plantes relativament robustes, **1,220. Sc. Pecten-Véneris.**
- 1 { Bec del fruit de 1-3 cm., 1-3 veg. més llarg que'ls aquenis, subcilín-
dric o depriimit; estils iguals a l'estilopodi o poc més llargs, brac-
tèoles del petit involucre generalment enteres; plantes febles . **2.**
- 2 { Bec tot lo més de 3 cm., recte, subcilíndric, 3 veg. més llarg que
l'aqueni **1,221. Sc. hispánica.**
- 2 { Bec tot lo més de 2 cm., freqüentment encorbat, comprimit, 1-2 veg.
més llarg que l'aqueni **1,222. Sc. austrális.**

Sc. Pecten-Véneris

1,220. — Sc. Pecten Véneris L.

(pinta de Venus en quasi totes les llengües, també la petxina, πτερίς, πτενός, per la forma del bec allargat del fruit, com una agulla (2).)

Sinonímia.—Agulles de pastor, pinta de Venus, agulles, forquilles; *cast.* peine de pastor o de Venus.

Tronc de 1-3 dm., robust, flexuós, pubescent-eriçat, ramificat, amb les branques esteses; fulles de contorn ovat, les inferiors llargament peciolades, 3-4-pinnatisectes, de segments li-

(1) *Scandulaca* és una *orobanche*.(2) Apenes li falta re a la Venus, sens sortir de la Botànica: el casc (*aconitum*); els cabells (*scolibrochon*); el gibrell (*dipsacus*); el mirall o espill (*specularia*); les celles (*achillea*); els dits (*cynoglossa*, *nimfea*); la corona (*sisymbrium*); el menjjar (*allium ascalon.*); el calçat (*cyripedium*). etc.

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT DE CIENCIES

Umbel·líferes.

G. 319. - Scàndix.

nears mucronulats, les superiors sentades en una beina *amplament esca-rioso-pilosa al marge*; umbel·les simples o de 2-3 *radis curts i gruixuts*, més curts que'l fruit; petit involucre de 5 bractèoles ovato-acuminades, 2-3-fides, pestanyoses; estil *el doble de llarg que l'estilopodi*, fruit *oblong-linear, aspre a les vores*; bec de 4-6 cm., prop de 4 veg. *més llarg que'ls aquenís, deprimit, de cares planes*.

Geografia. — Comú en terres de conreu des del litoral fins al Pireneu. — Maig-Jul.

Sc. hispánica

1,221. — *Sc. hispánica* Boiss. — *Sc. macrorrhynchus* Mey., subsp. de l'anterior apud Rouy.

(*Espècie espanyola, com el Scolymus hispanicus* L.; *μακρό ρογχος* (doblant la ρ. com en — *ρριος, αντίρριον*, i insistint en el caràcter del bec llarg, de *βόρχος* i *μακρός*).

Es distingeix de la espècie precedent, amb la qual té gran afinitat, per la seva talla menor, fulles més petites i segments més menuts, radis de la umbel·la *la meitat més curts*, bractèoles del petit involucre més petites, *linear-oblongues*, enteres o bífides; estils *iguals a l'estilopodi*; *tota la superfície* del fruit aspra, bec quasi dret, de 1-3 cm., 1-3 veg. *més llarg que'ls aquenís i 1 veg. més estret*, de cares convexes, *subcilíndriques*.

Geografia. — Conreus fronterers de la part oriental : camps de Fortià (Senn.); Provença (G. et G.); Pir. Or. (Csta., Rouy). — Maig-Jul.

Sc. australis

1,222. — *Sc. australis* L.

(del *Migdia*, cf. *boreal*. Com el *Celtis*, etc.)

Sinonímia. — *Cast.* quijones, perifollo insí-
pido, peine de niñas.

Tronc de 1-2 dm., prim, flexuós, pelut, amb algunes branques febles; fulles de contorn oblong, 2-pinnatisectes, de segments curts, molt estrets i mucronulats; umbel·les simples o de 2-3 radis més llargs que'l fruit, umbel·lules *multiflores*, amb els fruits joves paral·

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 319. - Scándix.

lells i divergents a la maturitat; petit involucre de 5 *bractèoles ovato-agudes, enteres*, rarament bífides, *blanques al marge*, pestanyoses, el doble llargues que'l pedicel, a la fi reflexes; estils *curtíssims*, de la meitat de l'estilopodi; fruit linear, de superfície *totalment aspra*; bec de 1-2 cm., 1-2 veg. *més llarg que'ls aquenís*, ordinàriament *un poc encorbat, comprimit*, escabrós, prim.

Geografia. — Comú per terres de conreu, principalment de les regions oriental i meridional d'Espanya (Amo). = Frontera del Baix Aragó (Losc.! in Hb. Cád.); pla d'Urgell (Tex.!). — Abr.-Maig.

Gènere 320. — **ANTHRISCUS** HOFFM.

(ἄνθριςκος, Plin., el cerfull; també anthriscum (V. Scandix.)

Flors blanques, en umbel·les de 3-16 radis quasi iguals; involucre nul o 1-3-fil, petit involucre de 2-5 bractèoles lanceolades, pestanyoses, esteses o reflexes; lim del calze nul; pètals trasovats, truncats o escotats, amb un lòbul inflex; estils connivents o erecto-divergents; fruit oblongo-linear o bé ovoide, comprimit, prolongat en bec més curt que'ls aquenis mancats de costelles, llisos o recoberts de petits agullons ganxuts: herbes anuals o perennes, \pm peludes, de fulles 2-3-pinnatisectes, de segments ovats o lanceolats, inciso-dentats.

1	{	Umbel·les terminals llargament pedunculades, de 7-16 radis, fruit oblongo-linear, llis i lluent, terminat en bec curt; plantes perennes, d'arrel llarga i gruixuda	1,223. A. silvestris.
		Umbel·les generalment laterals, sentades o breument pedunculades, de 3-7 radis; fruit ovoide o linear, amb bec ben marcat; plantes anuals, d'arrel prima	2.
2	{	Fruit ovoide, cobert d'agullons ganxuts, amb un cercle setós a la base; aquenis 3 veg. més llargs que'l bec, fulles inferiors 3-pinnatisectes,	1,224. A. vulgáris.
		Fruit linear, llis i lluent; aquenis 2 veg. més llargs que'l bec, fulles inferiors 2-pinnatisectes	1,225. A. Cerefolium.

1,223. — A. silvestris Hoffm.

(silvestre o salvatge, agrest, com bord; pl. venenosa.)

Sinonímia. — Cerfull bord; cast. cicutaria, perifollo silvestre, perifollo de asno; fr. persil d'âne; angl. rough chervil.

Perenne, rizoma llarguet i gruixut; tronc de 5-12 dm., dret, canaliculat, fistulós, ramificat, glabre; fulles lluent, peludes als pecíols i nervis, les inferiors llargament peciolades, grans, 2-3-pinnatisectes, de segments ovato-oblongs, inciso-dentats, aguts, les superiors sentades en una beina biauri-

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 320. - Anthriscus.

culato-pestanyosa; flors grandetes, les exteriors radiants; umbel·les *terminals* llargament pedunculades, de 7-16 radis filiformes, quasi iguals; involucre 1-3-fil, reflex; petit involucre de 5 bractèoles lanceolato-linears, escarioso-pestanyoses al marge, reflexes; estils erecto-divergents, més llargs que l'estilopodi; fruit oblongo-linear, llis i lluent, amb un bec 4 veg. més curt que'ls aquenís.

β *alpestris* Koch. — Fulles 2-pinnatisectes, de segments de contorn ovat o el·líptic, darreres divisions ovades molt obtuses.

γ *tenuifolia* DC. — Fulles 2-pinnatisectes, de segments profundament dividits en lacínies estretes i separades.

Geografia. — Boscos i prats de les muntanyes: Montseny, Montsolí; S. Llorenç del Munt, a Sta. Agnès. = Tragurà, Guillerries i Queralbs (Vay.); la Sellera (Cod. I); Berga (Puj. C.); Setcases (Bub.).

La β *alpestris* Koch. a Tragurà (Vay.), i la γ *tenuifolia* DC. a Benasc (Vay.). — Maig-Juny.

1,224. — *A. vulgaris* Pers.

(és comuníssima.)

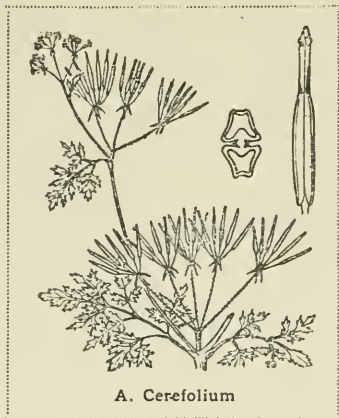
Sinonímia. — Cast. ahoga gatos, ahoga viejas; fr. cerfeuil des fous (cf. *Aethusa*).

Annual, d'arrel cònica, prima; tronc de 2-5 dm., feble, dret o ascendent, estriat, ramificat, glabre; fulles blanques, peludes, les inferiors peciolades, 3-pinnatisectes, de segments ovats, pinnatífids, de lòbuls curts, obtusos, mucronats, les superiors sentades en una beina albo-escarioso-pestanyosa al marge; umbel·les generalment *laterals*, sentades o breument pedunculades, \pm opositifòlies, de 3-5 radis filiformes, quasi iguals; involucre nul o 1-fil, petit involucre de 4-5 bractèoles lanceolato-acuminades, pestanyoses, esteses; estils molt curts, erecto-convergens; fruit ovoide, cobert d'agullons ganxuts, setós a la base, contret en bec angulós 3 veg. més curt que'ls aquenís; planta fètida.

Geografia. — Paratges herbosos i llocs incults: a l'Ubac, la Mata i S. Llorenç del Munt; castell de Tossa, al litoral; al Montsant. = Vallvidrera (Csta.); Plana de Vic (Puigg. I); Puig-reig (Puj. C.); Olot, Guillerries, S. Joan de les Abadesses, Camprodon (Vay.); Cadí (Jover!), la Sellera (Cod.). — Maig-Jul.

Umbel·líferes.

G. 320. - Anthriscus.

A. Cerefolium

1,225. — A. Cerefolium Hoffm.

(o caeref., el cerfull. Hi ha el gèn. chaerophyllum, χαίρεφυλλον (= arctophyllum, Apul.)

Sinonímia. — Cerfull; cast. perifollo.

Annual, arrel cònica, prima; tronc de 3-8 decímetres, dret, estriat, ramificat, gruixut, pubescent sota els nusos; fulles d'un verd pàl·lid, lluent, glabrescents, les inferiors llargament peciolades, 2-pinnatisectes, de segments ovats, pinnatipartits, amb els lòbuls curts, obtusos, mucronats; umbel·les *laterals quasi sentades*, subopositifòlies, de 3-5 *radis filiformes, iguals*, un poc peluts; involucre nul o 1-3-fil, petit involucre de 2-3 bractèoles lanceolato-acuminades, pestanyoses, reflexes; estils *curts, erecto-convergens*; fruit *linear, llis, lluent, sense pèls a la base*, negre, terminat en bec prim, *igual a la meitat dels aquenís*.

Geografia. — Cultivat i subespontani. — Maig-Ag.

FLORA DE CATALUNYA

Gènere 321. — CONOPÓDIUM KOCH.

(Com chenopodium d'un tipus com leontopodium, polypodium; Aegopodium és una altra umbel·lífera (αγιόπους); Catapodium una gramínia; de κῶνος, pinya (cf. κωνοφόρος, coníferes), κωνίον el fruit de la *Pistacia*: el suport del fruit o estilopodi és cònic.)

Flors blanques, en umbel·les de 3-12 radis quasi iguals; involucre nul o 1-2-fil, petit involucre de 2-5 bractèoles lanceolato-linears, albo-escarioses al marge; llim del calze nul; pètals iguals, blancs o rosats, trasovats, escotats, amb punta inflexa; estils drets o divergent-reflexos; fruit ovoide-oblong, glabre; aquenis de 5 costelles filiformes, obtuses; herbes perennes, de fulles 2-3-pinnatisectes, de segments estrets i arrel cònico-tuberosa.

- 1 { Umbel·les de 5-12 radis filiformes, estilopodi cònic, més estret a la base que l'àpex del fruit; estils erectes o erecto-divergents; tronc ramificat a l'àpex; arrel curta i bruscament terminada en una tuberositat com una avellana 1,226. **C. denudátum**.
 { Umbel·les de 3-8 radis capil·lars, estilopodi cònico-deprimit, més ample a la base que l'àpex del fruit; estils divergents o reflexos; tronc ramificat des de la base; arrel llargament atenuada en una tuberositat com un cigró 1,227. **C. ramósum**.

1,226. — **C. denudátum** Koch.

(de denúdo, despullar; cf. *Hierac. denud.* (*nudum*) (= glabre aquí); pel tronc nu a la base.)

Sinonímia. — Cumí (abusivament); cast. macuca portuguesa, castaña de tierra.

Arrel curta, bruscament terminada en una tuberositat de la magnitud d'una avellana; tronc de 2-4 dm., dret, lleugerament flexuós i nu a la base, estriat, ramificat a la part superior; fulles basilsars peciolades, de contorn triangular, 2-3-pinnatisectes, de segments pin-

natífids, amb les lacínies linears o lanceolato-linears, aguts, les superiors més petites, sentades en una beina curta, estreta i glabra o escarioso-pes-

tanyosa al marge; umbel·les de 5-12 radis filiformes; estils drets o lleugerament divergents, la meitat més curts que'l fruit; estilopodi cònic, de base més

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT DE CIÈNCIES

Umbel·líferes.

G. 321. - Conopódium.

estreta que l'àpex del fruit ovoide-cònic, comprimit, d'uns 4 mm., glabre, lluent, negre a la maturitat.

Geografia.—Comú en prats i boscos silíceo-pedregosos: Montseny, S. Hilari, les Guille-ries, Núria.=Puigsacau, Olot (Vay.); la Sellera (Cod.); Puigreig, Marlès, Serrateix, Casser-res, Cardona (Puj. C.); Coll de Portell; Pir. central (Csta.); comú a la Vall d'Aran (Llen !). — Jul.-Ag.

1,227. — *C. ramosum* Csta.

(*de ramus, que té moltes branques, brancut o brancallós.*)

Amb gran afinitat amb l'anterior, s'en diferencia essencialment per la *major feblesa* de la planta; arrel *llargament atenuada* en una tuberositat de la magnitud d'un *cigró*; tronc flexuós a la base, dret o ascendent, *ramificat fins a l'àpex*, ordinàriament un poc pilós; fulles inferiors llargament peciolades, 2-3-*ternatisectes*, de segments lanceolats, enters, mucronats, glabres, les caulinars més petites, les superiors 2-3-*fides*, de lacínies *linears*, sentades

en una beina peciolar estreta, un poc piloso-pestanyosa; umbel·les de 3-8 *radis capil·lars*, més llargs; estils *divergents* i a la fi *reflexos*, estilopodi *cònicodeprimit*, més ample a la base que l'àpex del fruit, simulant el conjunt un petit insecte; fruit *ovoide-oblong*, lluent i *bru* a la maturitat.

Geografia. — Boscos àrids i pedregosos de les muntanyes. Comú a la cordillera superior del Vallès, des del Montserrat fins al S. Llorenç del Munt, passant a la veïna comarca de Bages.=Prades, la Mola (Csta.); Coll de Portell (Puigg !); Collsuspina, Castelltallat (Font). — Maig-Juny.

N. B. Una forma del Montserrat que Pau considera compresa entre el *Conopodium denudatum* Koch i l'*Heterotaenia thalictrifolia* Boiss. (Prodr. III, 86), per la semblança de les seves fulles amb les de la *Fumaria confusa* Jord., ha sigut designada pel dit botànic amb la denominació de *Conopodium fumariaefolium* Pau.

FLORA DE CATALUNYA

Gènere 322. — **CHAEROPHYLLUM L.**

(Nom grec antic del cerfull, que ve a significar una pl. de fulles que fan una olor agradable, el mateix que chaerephyllon (scandix caerefolium L.) o chaerophyllum Col. χιρέφυλλον, vindria a ser com ελειο (ελος, pantan o maresma), heleocharis (= gratus, amans.)

Flors blanques o rosades, en umbel·les terminals de 6-20 radis; involucre nul o 1-3-fil, petit involucre de 5-8 bractèoles lanceolades, ordinàriament pestanyoses, reflexes; llim del calze nul, pètals obcordats, amb punta inflexa; estils drets o reflexos, tant o més llargs que l'estilopodi; fruit oblongo-linear, comprimit, atenuat a l'apex, però no bequerut, glabre, llis; aquenis de 5 costelles, sortides, iguals, obtuses: herbes perennes o biennals, \pm peludes, de fulles 2-3-pinnatisectes, segments ovats o lanceolats, inciso-dentats.

- 1 { Pètals pestanyosos, estils drets, tronc fistulós, no inflat sota dels nusos 1,228. Ch. **Cicutaria**.
 { Pètals glabres, estils a la fi reflexos, tronc ple, inflat sota dels nusos. 2.
 2 { Plantes biennals, d'arrel prima i fusiforme; fulles 2-pinnatisectes, de segments ovato-oblongs, obtusos; estils iguals a l'estilopodi; fruit de 6-7 mm 1,229. Ch. **témulum**.
 { Plantes perennes, de rizoma gruixut, ramificat; fulles 3-pinnatisectes, de segments ovato lanceolats, aguts; estils més llargs que l'estilopodi; fruit de 10-12 mm. 1,230. Ch. **aureum**.

1,228. — Ch. **Cicutaria** Vill. — Ch. **hirsútum** L.

(de cicuta, grec κόνηιον (*conium*), pl. venenosa; com *Spergula* i *Spergularia*; *cicuta*: quasi caecuta, ob internodia occulta Isid., esp. de canya o fèrula amb entrenusos.)

Vivaç, rizoma gruixut i ramificat; tronc de 3-10 dm., dret, no inflat sota dels nusos, fistulós, estriat, eríçat a la base, glabrescent a l'apex, ramificat; fulles blanques, més pàl·lides per sota, eríçades de pèls setosos als nervis, les inferiors llargament peciolades, grans, 2-3-pinnatisectes, de segments ovato-lanceolats, pinnatifids, de lòbuls aguts, les

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT DE CIENCIES

Umbel·líferes.

G. 322. - Chaerophyllum.

superiors sentades en una beina curta; umbel·les de 6-20 radis quasi iguals, bastant robustos i solcats, erecto-ascendents a la maturitat; involucre nul, petit involucre de 6-9 bractèoles lanceolato-acuminades, molt breument pestanyoses, reflexes; pètals *pestanyosos*, estils *drets*, *més llargs que l'estilopodi cònic*; fruit de 10-12 mm.

Geografia. — Vores de torrents, prats i boscos humits de les muntanyes: Montseny, vall de Sta. Fe; vall de Ribes, vores del Fresser. = Montserrat (Csta.); Núria (Salv., Vay., Senn.); Queralbs (Vay.); vall d'Aran, Aiguamoix, Ruda, Montgarri (Llen.); Lés (C. et S.); vall de Tredós (Timb.). — Juny-Agost.

Ch. témulum

1,229.—Ch. témulum L.

(traducixen uns autors penché, els fr., i els angl. rough; témulus no és llatí; temulentus sí; Myrrhis temulenta Sin. (M. temula Spreng.) que és la nostra espècie, i el cèlebre Lolium, que embriaga; temetum és el vi o beguda que se'n puja al cap (capiteux dels fr.) cf. τὸ μέθυ, de la mel fermentada.)

Biennal, arrel *prima*, *fusiforme*; tronc de 3-10 dm., dret, *fortament inflat sota dels nusos*, ple, estriat, ericàt a la base, amb taques brunes, ramificat a l'àpex; fulles pubescents, d'un verd fosc, les inferiors peciolades, 2-pinnatisectes, de segments *ovato-obllongs*, *obtusos*, *inciso-fistonats*, les superiors sentades en una beina estreta; umbel·les de 6-14 radis *designals*, un poc ericats; involucre nul o 1-fil, el petit involucre de 5-8 bractèoles *ovato-lanceolades*, *pestanyoses*, agudes, reflexes; pètals *glabres*, estils *tan llargs com l'estilopodi*, cònic, a la fi *reflexos*; fruit de 6-7 mm.

Ch. aureum

Geografia. — Boscos i llocs herbosos: Vall de Ribes; Bagà, vora del riu Greixa, abundant a S. Hilari, Montsolí i Guillerics. = Comú per bardissars (*setos*) (1), matolls de les muntanyes i valls pirenenques (Csta.); Osor (Cod.). — Juny-Jul.

1,230. — Ch. aureum L.

(daurat, d'or, pel fruit groguenc.)

Perenne, rizoma *gruixut*, *ramificat*, negre;

(1) Saepes, saepa.

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 322. - Chaerophyllum.

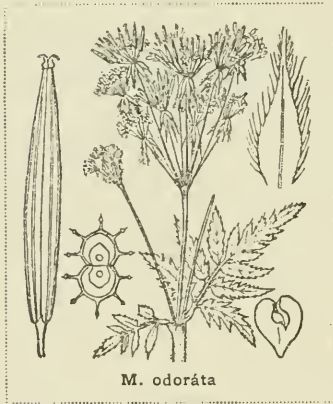
tronc de 5-10 dm., dret, *un poc inflat sota dels nusos*, ple, anguloso-estriat, \pm pelut i maculat, ramificat; fulles blanques, cobertes de pèls aplicats, les inferiors llargament peciolades, 3-*pinnatisectes*, de segments *ovato-lanceolats*, *pinnatifido-dentats*, acutiúsculs, el segment terminal més llarg i dentat, les fulles superiors sentades en una beina curta; umbel·les de 8-20 *radis* filiformes, *bastant desiguals*, glabres; involucre de 1-3 bràcties caduques, el petit de 6-7 bractèoles *lanceolato-acuminades*, *llargament pestanyoses*, reflexes; pètals glabres, estils *més llargs que l'estilopodi* cònic-deprimit, *reflexos*; fruit de 10-12 mm., *grogenc*.

Geografia.—Boscós i prats de les muntanyes: Queralbs, a la font de la Ruira. = Ripoll, Cabrera (Salv.!); Freixanet, Platraver, Puigsacau *et alibi*, prop d'Olot (Csta.); Camprodon (Bub.); Montgrony, Castellar d'en Huc, al cim de Bellmunt, Esquirol, S. Hipòlit de Voltregà (Senn.); Vall d'Aran, Artiga de Lin (Zt.); Artiga de Viella, Pumero (Llen.!); Arties, Salardú (C. et S.). — Jul.-Ag.

Gènere 323. — MYRRHIS SCOP.

(En Plini, herba semblant a la cicuta, cerfull moscat = *smyrrhiza*, per la olor aromàtica de la pl., de *μύρον* perfum, recordant la mirra o la murtra = *myrtis*, espècie de gerànim)

Flors blanques, en umbel·les de 6-15 radis filiformes, pubescents, drets a la maturitat; involucre nul, el petit de 5-8 bractèoles lanceolato-acuminades, membranoses, llargament pestanyoses, a la fi reflexes; llim del calze nul, pètals trasovats, amb punta inflexa; estils erecto-reflexos, més llargs que l'estilopodi cònic; fruit oblong, llarg (2-3 cm.), comprimit, atenuat a l'àpex, lluent i olivaci; aquenis de 5 costelles iguals, fortament carenades, agudes, buides per dintre: herbes perennes, d'olor d'anís⁽¹⁾, tronc de 5-10 dm., dret, robust, fistulós, pelut, estriat, ramificat; fulles grans, blanques, d'un verd pàl·lid, pubescents, 2-3-pinnatisectes, amb nombrosos segments oblongo-lanceolats, pinnatífids, amb les divisions apiculades.

1,231. — *M. odorata* Scop. — *Scandix odorata* L.

(per la olor d'anís, agradable, que fa.)

Sinonímia. — *Cast.* Mirra olorosa, perifollo oloroso o almizclado; *fr.* cerfeuil musqué; *ital.* finocchiella; *angl.* sweet-scented Myrrh; *al.* wohlriechender Kerbel.

Geografia. — Prats i boscos de les muntanyes: la Cerdanya, coll de Puigmörens r. (Gaut.); Port de Benasc (Zett.); Vall d'Aran (Isern!); Vall de Juela i de Tredós (Timb.); Vall de Ruda (C. et S.). — Juny-Ag.

(1) Cf. l'estrageon dels *fr.*; *cast.* estragón i dragoncillo; *Artemisia Dracunculus*, que fa la mateixa olòr. *angl.* tarragon (*V. tarchon*).

FLORA DE CATALUNYA

Gènere 324. — **MOLOPOSPERMUM W. KOCH.**

(Alguns diuen *Molosperrum*; però seguint l'ordre de Erwin Janchen és com havem posat; la etimologia la donen de *malope*, pels grecs, una malva arborescent, i això ja no s'entén prou. Conjecturem $\mu\lambda\omega\psi$ de $\mu\lambda\lambda\omega\nu$ i $\omega\psi$, d'un groc de codony o d'un verd de poma, com hem vist *aureum*.)

Flors blanques, en umbel·les de 30-40 radis robustos, anguloso-acanallats, glabres, quasi iguals, la terminal gran, les laterals més petites i verticil·lades; involucre de 6-9 bràcties lanceolato-acuminades, desiguals, enteres o inciso-dentades, reflexes; petit involucre polífil, calze de 5 dents foliàcies, ovato-obtuses; pètals lanceolato-acuminats, enters, de punta ascendent; estils erecto-divergents, a la fi reflexos, més llargs que l'estilopodi cònicodeprimit; fruit ovoide, bastant gros, comprimit, solcat, glabre; aquenís amb les 3 costelles dorsals alades i les 2 marginals poc sortides; herbes perennes, d'arrel gruixuda, carnosa, ramificada; tronc de 1-2 m., dret, gruixut, fistulós, estriat, glabre, ramificat, amb les branques superiors oposades o verticil·lades; fulles d'un verd bonic per sobre, més pàl·lides per sota, glabres, les inferiors molt grans, peciolades, 3-pinnatisectes, de segments lanceolats, pinnatífids, llargament acuminats, amb les divisions apiculades: planta fètida.

1,232. — M. cicutarium DC. — Ligústicum Peloponnesiacum L.

(per les fulles com de la cicuta.)

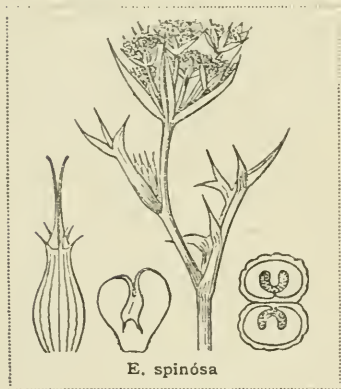
Sinonímia. — Coscoll, turbit (abusivament); cast. cejuda simple o hedionda, coscollo.

Geografia. — Roques espadades de les muntanyes: Núria, Coll de Jou = Setcases (Isern!); Berga, prop de la font dels Moixons (Csta.); Tragurà, Mörens, Costabona (Vay.); Capolat, sobre Espunyola (Puj. C.); Corbera, Montgrony (Senn.); Montgarri, Portilló (Bub.); Artiga de Viella (Llen.); Vall de Tredós (Timb.); Montartó, Port de la Frèche (C. et S.). — Juny-Ag.

Gènere 325. — ECHINOPHORA TOURN.

(És sinòn. de actinophora, conquilla radiada, no pl., ἐχινόφορα, cobert d'espines, eriçat, de ἐχῖνος, pels lòbuls espinosos de les fulles i de l'involucre i certament de tota ella, molt semblant a l'Eryngium (1).)

Flors blanques, radiants, polígames, la central sentada, hermafrodita i única fèrtil, les perifèriques pedicelades i masculines; umbel·les de 5-12 radis curts, gruixuts, angulosos, molt desiguals, pubescents; involucre de 5-8 bràcties lanceolato-linears, carenades, acuminato-espinoses, quasi tan llargues com la umbel·la; bractèoles del petit involucre de la mateixa forma, però més petites; calze de 5 dents alenades, espinoses; pètals trasovats, escotats, amb un lòbul inflex; estils llargs i drets; fruit oblong, comprimit, tancat en el receptacle i voltat pels ovaris avortats de les flors estèrils; aquenis de 5 costelles iguals, deprimides, ondulades; herbes perennes, d'arrel llarga i gruixuda; tronc de 1-3 dm., dret, robust, anguloso-solcat, glauc, glabre, ramificat, amb les branques disposades en corimb; fulles rígides, carneses, de contorn oblong, les inferiors breument peciolades, pinnatisectes, de segments enters i pinnatífids, canaliculats per sobre i carenats per dessota, espinosos.

E. spinosa

1,233. — E. spinosa L.

(de spina; com asper, acutus; cf. Prunus sp., Pallenis sp., a veg. aculeatus, com Ruscus, Paliurus. Rosa spinosissima, aciphylla, etc., etc.)

Sinonímia. — Cast. zanahoria marina.

Geografia. — Arenals marítims de Salou, Castelldefels, Prat del Llobregat, fins al golf de Roses. — Jul.-Set.

(1) Així pastinaca és peix i planta.

FLORA DE CATALUNYA

Gènere 326. — SMYRNIUM L.

(Esmyrnion, *σμύρνιον*, smyrn, olus, hipposelinum o julivert silvestre, perquè el suc fa olor com de mirra (Plin.); *σμύρνη*, nom grec de la pl. i de l'arbre de la mirra.)

Flors vírido-groguenques, en umbel·les de 5-15 radis desiguals, solcats i gruixuts a la maturitat, glabres; involucre nul, el petit de bractèoles molt curtes, triangular-agudes; llim del calze nul, pètals el·líptico-acuminats, enters, amb punta inflexa; estils reflexos, tant o més llargs que l'estilopodi cònic-deprimit; fruit ovoide-orbicular, gros, negre a la maturitat; aquenis amb les 3 costelles dorsals sortides i agudes, les marginals borrades; herbes biennals, d'arrel fusiforme, gruixuda, ramificada; tronc de 6-12 dm., dret, robust, fistulós, solcat, ramificat, amb les branques superiors oposades; fulles d'un verd bonic, lluent per sobre, pàl·lides per sota, les inferiors grans, llargament peciolades, 2-3-ternatisectes o pinnatisectes, de segments ovats, lobato-fistonsats, el terminal més ample i freqüentment 3-lobat, les superiors ternades, sentades en una beina ampla i barbuda, ordinàriament oposades.

1,234. — Sm. Olusatrum L.

(*holus atrum* = *smyrnium* o *marum* (*liter. verdura negra*), *herba de grana i arrel negres* (cf. *scorzonera*), *el fullatge també és fosc*.)

Sinonímia. — Apit de cavall; *cast.* apio caballar o equino, perejil macedonio; *fr.* macearon; *angl.* alexanders ⁽¹⁾.

Geografia. — Paratges herbosos del litoral. — Abril-Juny.

(1) Our English name Alexanders, is certainly a mere corruption of Olusatrum. Però cf. *Athamanta Macedonica* Spr. i els noms *fr.* i *ital.* macearon, macerone.

Gènere 327. — **CONIUM L.**

(Nom de la cicuta *κόνιον*, a Atenes, de *κῶνος*, per la inflorescència tal veg. (1).)

Flors blanques, en umbel·les de 10-20 radis filiformes, un poc desiguals, glabres; involucre 3-5-fid, el petit 3-fil, de bràcties lanceolato-acuminades, reflexes; llim del calze nul, pètals trasovats, subescotats, amb un petit lòbul encorbat; estils divergents i a la fi reflexos, més llargs que l'estilopodi; fruit ovoide-subglobulós, comprimit; aquenis de 5 costelles iguals, sortides, obtuses, ondulato-fistionades: herbes biennals, d'un verd fosc, *viroses*; tronc de 1-2 m., dret, robust, fistulós, estriat, glaucescent, *tacat de porpra* a la base, molt ramificat a l'àpex; fulles blanques, les inferiors llargament peciolades, grans, de pecíol freqüentment *maculat* i contorn triangular, 3-5-pinnatisectes, de segments ovato-oblongs, amb les divisions curtes i mucronulades, les superiors sentades sobre una beina curta.

1,235. — **C. maculátum L.**

(*com maculosus*, *tacat*, per les taques de porpra del tronc i pecíols)

Sinonímia. — Cicuta o ceguda major, fonoll de bou, julivert de galàpat, juliverdassa; *cast.* cicuta, perejil lobuno; *angl.* hemlock.

Geografia. — Runes i vores de camins: Montserrat, a l'encreuament del torrent de Santa Maria amb el camí de la Cova, i altres llocs; a la Barata, a la Mata, S. Llorenç del Munt; Montseny; S. Hilari; Rabost, camí de Puigllançada. = Runes d'edificis al litoral (Csta.); Vich (Salv.); Olot (Bolós, Tex.); la Cerdanya (Vay.); Salardú, Tredós (Llen.). — Maig-Juny.

N. B. No's consigna la *Cachrys laevigata* Lamk., referida a Ribesaltes (Gaut.) i altres llocs dels Pireneus Orientals pels autors francesos, perquè la única cita catalana, l'Empordà, de Ortega, no ha sigut posteriorment confirmada. Posseïm, sí, aquesta planta dels Algarbes.

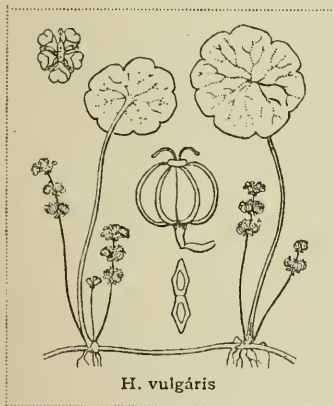
(1) Said by Linnaeus to be derived from *κῶνος*, powder, dust; but the application of the term is not evident. A les canyes o cicutes (cf. *férules*) el poble anglès les anomena *kecksics*.

FLORA DE CATALUNYA

Gènere 328.—HYDROCOTYLE Tourn.

(ὕδωρ, aigua; κοτύλη, vas o escudella: la fulla és rodona i un poc deprimida al centre, capaç de contenir unes gotes d'aigua.)

Flors blanques o rosades, molt petites, subsèsils, 4-6 en 1-3 verticils acostats, cap a l'apex, de peduncles axil·lars, filiformes, molt més curts que les fulles, nus o amb una beina membranosa a la base; llim del calze nul, de tub comprimit; pètals ovats, enters, aguts, de punta dreta; estils reflexos, més llargs que l'estilopodi; fruit suborbicular, escotat a la base i a l'apex, més ample que llarg, comprimit; aquenís de 5 costelles filiformes, amb protuberàncies vermelloses en els espais intercostals: herbes perennes, de 1-2 dm., de tronc prim, blanquinosos, radicans, que porten a cada nus un feixet d'arrels, 1-2 fulles i 1-2 peduncles; fulles llargament peciolades, peltades, orbiculars, amplemunt i superficial fisonades, amb 7-9 nervis radiants, poc marcats.

1,236.—*H. vulgaris* L.

Sinonímia. — *Cast.* sombrerillo de agua.

Geografia. — Llocs humits i turbosos: Entre els joncs als prats de la Llacuna (Salv.); Pir. Or., llacs del litoral, freqüent a Argelès (Lap.); Soreda (Gaut.). — Maig-Ag.

Gènere 329. — **ASTRANTIA L.**

(De ἀστράων, estel, i ἀντα, similar, per la disposició de l'involucre, de la *minor* sobre tot, que la fa tant formosa i bella)

Flors blanques o rosades, en umbel·les simples; involucre polifil, gran, *estès en estrella*; calze de 5 dents foliàcies aristades; pètals oblongs, conni-vents, enters, amb punta llarga, inflexa; estils reflexos, molt més llargs que l'estilopodi discoidal; fruit subprismàtic-el·lipsoidal, un poc comprimit; aquenis de 5 costelles inflades, plicato-dentades, buides, cobertes d'escames blanques i obtuses: herbes perennes, de tronc dret, fistulós, estriat, pauci-foli; fulles radicals llargament peciolades, palmatipartides o palmatisectes.

- 1 { Fulles d'un verd fosc, palmatipartides; divisions trasovato-cuneïfor-
mes, inciso-dentades; bràcties de l'involucre oblongo-lanceolades,
tant o més llargues que la umbel·la; dents del calze lanceolades,
llargament aristades: plantes bastant robustes. **1,237. A. major.**
Fulles d'un verd pàl·lid, palmatisectes; segments oblongo-lanceolats,
atenuats pels 2 caps, inciso-asserrats; bràcties de l'involucre lanceo-
lato-linears, ordinàriament més curtes que la umbel·la; dents del
calze ovades, breument i brusca aristades: plantes febles,
1,238. A. minor.

1,237. — A. major L.

Rizoma curt, negre, ramificat, coronat dels restos de les fulles destruïdes; tronc de 2-5 de-címetres, *fortament estriat*, simple o un poc ramificat a l'àpex, amb les branques curtes i oposades; fulles d'un verd fosc i lluents *per sobre*, les basilar llargament peciolades, *palmatipartides, cordiformes*; divisions *trasovato-cuneïformes, inciso-dentades*, freqüentment 3-fi-des a l'àpex, de dents aristades, les caulinar escasses, distants, petites i sentades sobre una beina ampla i escariosa al marge; umbel·les terminals i laterals en panotxa tirsoïdea, de radis filiformes, iguals, pubèruls; involucre de 12-16 bràcties *oblongo-lanceolades*, atenuades pels 2 caps, aristades, venoso-reticulades,

FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 329. - Astrantia.

blanques o purpurines, però verdes a l'àpex, *tant o més llargues que la umbel·la*; dents del calze *lanceolades, llargament aristades*; fruit oblong, un poc atenuat a la base, cobert d'escames obtuses.

Geografia. — Prats, boscos i pastures de les muntanyes: Montseny, Ribes, Núria i alt Bergadà. = Corbera, del Bergadà al bosc de Ginebret, a menys de 600 m. (Puj. C.); S. Hipòlit de Voltregà; entre Ripoll i S. Joan de les Abadesses (Senn.) — Jul.-Ag.

1,238. — A. minor L.

Es diferencia essencialment de l'anterior per ser *més feble i de menor talla* (3-4 dm.), fulles d'un verd pàl·lid, *palmatisectes*, de segments *més estrets, atenuats pels dos caps, inciso-asserrats*; umbel·les *més petites*, sostingudes per peduncles *més llargs i quasi filiformes*; bràcties de l'involucre *un poc menys nombroses, lanceolato-línears*, a lo més tan llargues com la umbel·la, sempre blanques, però verdes a l'àpex, poc aparentment venoso-reticulades; flors petites, dents del calze *ovades, obtuses*, breument i brusca *aristades*; fruit *ovoide*, cobert d'escames *acutiuscules*.

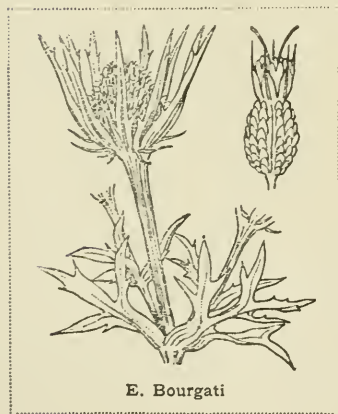
Geografia. — Roques humides i pastures de les muntanyes: Núria, des del Salt del Sas-tre. = Setcases, Costabona, Comabella (Vay.). — Jul.-Ag.

Gènere 330. — **ERYNGIUM L.**

(O erynge, ἑρύνγιον, centumcapita, planta bona per a les flatulències.)

Flors blanques o blaves, en capítol guarnit de palletes o escames i voltat d'un involucre espinós; dents del calze foliàcies, espinescents; pètals connivents, oblongs o trasovats, escotats, amb punta llarga i inflexa; estils llargs, erecto-divergents; fruit trasovoide, de secció transversal suborbicular, cobert d'escames; aquenis sense costelles: herbes perennes, glabres, de tronc fullós, fulles coriàcies i espinoses.

- 1 { Involucres de 10-12 bràcties, pàtulo-erectes, blaves, lanceolato-linears, enteres o amb 1-3 dents a cada banda; dents del calze dretes, escames del fruit ovato-obtuses, fulles palmatipartides, **1,239. E. Bourgati.**
- 1 { Involucres de 4-6 bràcties, esteses, blavenques o blanquinoses; escames del fruit acuminades **2.**
- 2 { Flors blaves, dents del calze esteses, bràcties involucrals blavenques, inciso-espinoses; fulles palmatilobades . **1,240. E. maritimum.**
- 2 { Flors blanques, dents del calze erectes, bràcties involucrals blanquinoses, enteres o sentades; fulles 1-2-pinnatisectes, **1,241. E. campestre.**

E. Bourgati

1,239. — E. Bourgati Gou. — E. Tournefortii (ap. Bub.).

Rizoma vertical, gruixut, negre; tronc de 2-4 dm., dret, estriat, simple o poc ramificat a l'àpex; fulles blavenques, amb nervis blanquinosos sortits, *orbicular-reniformes*, 3-sectes, de segments cuneïformes, els laterals 2-partits i el terminal 3-partit; divisions feses en lacínies lanceolato-acuminades, divergents, espinoses, les inferiors llargament peciolades, amb pecíol amplexicaule-embeinador, les superiors blaves i sentades sobre una ampla base; flors

blaves, capítol ovoide, pedunculat; involucre *blau*, de 10-12 bràcties *pàtulo-erectes*, *lanceolato-linears*, enteres o amb 1-3 espínules a cada costat, molt

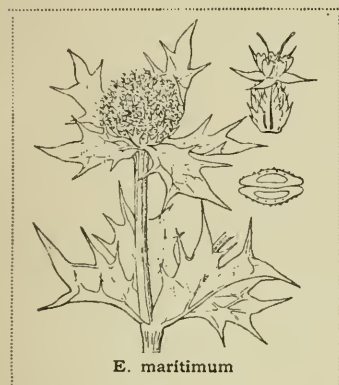
FLORA DE CATALUNYA

Umbel·líferes.

G. 330. - Eryngium.

nervudes; palletes del receptacle enteres, dents del calze fructífer lanceolato-acuminades, *erectes*; fruit *trasovoide*, cobert d'escames *ovato-obtuses*.

Geografia.—Pastures i llocs herbosos del Pireneu: al Bergadà, a la Font de Tagast; Coll de Jou, Coll de Pal; la Molina, Núria, Queralbs, Vall de Ribes, a la font dels *Quatre Canyos*. = Surroca, Puigsacau (Csta.); Vall d'Eyne (Bub.); Camprodon, Freixanet, Platraver (Vay.); Montgrony (Senn.). — Jul.-Ag.

E. maritimum

1,240. — E. maritimum L.

Sinonímia.—Càrt, panical marí; *cast.* cardo corredor marino, eringio marino azul; *angl.* sea-holly.

Rizoma llarg, *cundidor*, que produeix *estolons subterrànies*; tronc de 3-6 dm., dret, estriat, ramificat a l'àpex, blanquinós i superiorment blavenc; fulles *orbicular-reniformes*, fonament *palmatilobades*, amb els lòbuls anguloso-dentats, espinoses, amb els nervis molt sortits, blancs, glauques, les inferiors llargament peciolades; pecíol amplexicaule-embeinador, les superiors semiamplexicaules, oposades, 3-fides; flors *blavenques*, capítols subglobulosos, grossos, pedunculats; involucre de 2-6 *bràcties* esteses, *ovato-acuminades*, *inciso-espinoses*, nervudes; palletes exteriors del receptacle 3-*cuspidades*, dents del calze fructífer lanceolato-acuminades, *esteses en estrella*; fruit *trasovoide*, gros, cobert d'escames *estretes i acuminades*.

E. campéstre

Geografia. — Frequent als arenals marítims de tot el litoral. — Maig-Ag.

1,241. — E. campéstre L.

(*de la plana*: campester o campestris.)

Sinonímia.—Panical; *cast.* cardo corredor; *fr.* panicaut, chardon roulant.

Rizoma gruixut, llarg, bru, aromàtic; tronc de 3-6 dm., dret, robust, molt ramificat, amb les branques esteses i entrecreuades; fulles d'un verd clar, nervudes, de contorn ovat, 1-2-*pin-*

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT DE CIENCIES

Umbel·líferes.

G. 330. - Eryngium.

natipartides, amb les divisions lobato-dentades, espinoses, les inferiors llargament peciolades, amb el pecíol amplexicaule, les caulinars decumbents sobre un pecíol curt, *alat* i *auriculato-dentat a la base*, les superiors sentades; flors *blanques*, capítols ovoides o globulòsos, pedunculats; involucre de 4-6 *bràcties esteses*, lanceolato-linears, acuminades, *enteres* o *amb algunes espínules*; palletes del receptacle *enteres*, dents del calze fructífer lanceolato-acuminades, *dretes*; fruit *trasovoide*, cobert d'escames *acuminades*.

Geografia. — Comú per vores de camins i paratges incults, des del litoral fins al Pireneu. — Maig-Ag.

FLORA DE CATALUNYA

Gènere 331. — SANÍCULA L.

(De *sanare*, curar: se li assignen maravelloses virtuts vulneràries.)

Flors blanques o rosades, polígames, les masculines pedicelades i nombroses, les hermafrodites escasses i subsèssils, disposades en capítols globuloses, petits, reunits en umbel·la irregular, de 3-5 radis molts desiguals; involucre gran de 2-4 fulles, ordinàriament 3-partides, amb les divisions incises, el petit format de fulles bracteïformes, molt petites; calze de 5 dents foliàcies, lanceolato-aristades, dretes, acrescents; pètals trasovats, escotats, amb punta llarga, inflexa, connivents; fruit subglobulós, erichat d'agullons ganxuts; aquenis sense costelles: herbes perennes, de rizoma curt, gruixut, negre, ramificat; tronc de 2-5 dm., dret, prim, estriat, quasi àfil, simple, negrós, lluent; fulles d'un verd fosc, lluent, palmato-reniformes, 3-5-partides; divisions trasovato-cuneïformes, ordinàriament 3-lobades, inciso-asserrades, les radicals llargament peciolades, les caulinars 1-2-sentades prop de l'àpex.

1,242. — *S. europaea* L.

(*com Europensis, de l'Europa, pàtria.*)

Sinonímia. — *Cast.* sanícula, hierba de San Lorenzo.

Geografia. — Boscos i torrents ombrius del litoral, Vallès i la major part del país: Monsant, a l'Ubac, S. Llorenç del Munt, *et alibi.* — Maig-Juny.

Família 60. — ARALIÀCIES Juss.

(De *Aralia*, veu iroquesa, nom d'un arbust de la fam., originari del Canadà, de gran afinitat amb les umbel·líferes (1).)

Gènere 332. — HÉDERA L.

(Ho deriven del celta *hedra*, corda; altres de *haereo*, agafar-se.)

Plantes de flors hermafrodites, regulars, d'un groc verdós, en umbel·les simples, terminals, globuloses, de radis nombrosos, iguals, pubescents; calze, corol·la i androceu pentàmers, tub del calze soldat a l'ovari, llim molt estret, enter o 5-dentat; pètals lanceolats, pubescents, reflexos; estil persistent; fruit baia globulosa, negra, de 2-5 cel·les monospermes, coronada pel llim del calze; arbustos sempre verds, sarmentosos, fullosos, filaires, de troncs guarnits de grapes per a fixar-los als murs, roques o troncs dels arbres, de fulles alternes, peciolades, coriàcies, verdes, llustroses, persistents, les caulinars palmatinerves, de 3-5 lòbuls triangulars, les de les branques floríferes trasovato-cuneïformes, acuminades.

H. Hélix

1,243. — H. Hélix L.

(com hédéra, és el nom de l'eura. Cf. cissos.)

Sinonímia. — Eura; cast. hiedra; fr. lierre; angl. ivy.

Geografia. — Comú per torrents, marges, roques i boscos de llocs ombrius de tot el país. — Set.-Nov. — Fruit Des.

(1) Amér. Septentr. De Quebec va trametre, un metge francès a Fagon, l'any 1764 una espècie d'*Aralia*.

FLORA DE CATALUNYA

Família 61. — CÒRNIES DC.

(Del gènere *Cornus*.)

Plantes de flors hermafrodites, regulars, blanques, en corimbos compostos terminals, pedunculats; calze, corol·la i androceu tetràmers; tub del calze soldat a l'ovari, llim molt curt, 4-dentat; pètals oblongo-lanceolats, estesos, pubescents per fora; fruit drupa, de pinyol ossós, bilocular, de cel·les monospermes; arbustos de 1-3 m., de branques joves vermelloses, fulles oposades, peciolades, ovato-el·líptiques, acuminades, molt superficialment serrulades, verdes i glabres per sobre, més pàl·lides i pubescents per sota.

Gènere 333. — CORNUS L.

(De *cornu*, per la fusta durable i forta com banya: *bona bello cornus*, Virg., bon material per a armes de guerra, cf. *fráxinus*, etc.)

1,244. — *C. sanguinea* L.

(de color de sang, pel fruit.)

Sinonímia. — Sangrinyol, sangrell; *cast.* cornejo; *fr.* cornouiller; *angl.* dog-wood, cornel-sherry (cormier). Se'n fa un arrop, i carbó per a pólvora.

Geografia. — Comú per boscos, torrenteres i bardissars, des del litoral fins a la regió subalpina. — Abril-Maig. — Fruit Des.

CALICIFLORES GAMOPÉTALES

(De pètals units, soldats: γάμος, unió. Cf. gamosèpal.)

- 1 { Flors unisexuales, les masculines en capítol involucrat, les femenines solitàries o geminades, apètales, 5 estams, fruit aqueni, **Ambrosiàcies.**
- 2 { Flors hermafrodites i a vegades unisexuales per avortament . . . 2.
 { Flors insertes en un receptacle comú en capítol involucrat, fruit aqueni . . . 3.
 { Flors no insertes en un receptacle comú i rarament en capítol involucrat . . . 4.
- 3 { 4 estams d'anteres lliures, flors caliculades, fulles oposades, **Dipsàcies.**
 { 5 estams sinanteris, flors no caliculades, fulles raríssimament oposades . . . **Compostes.**
- 4 { Ovari lliure, 8-10 estams; plantes llenyoses, de fulles coriàcies i persistents; fruit capsular o bacciforme . . . **Ericàcies.**
 { Ovari adherent . . . 5.
- 5 { Fulles alternes, fruit capsular o bacciforme . . . 6.
 { Fulles oposades o verticil·lades, fruit aqueni o bacciforme . . . 7.
- 6 { Plantes herbàcies, 5 estams lliures o amb les anteres soldades per la base, fruit capsular . . . **Campanulàcies.**
 { Plantes llenyoses, 8-10 estams; petits arbustos de fruit bacciforme, **Vacciniàcies.**
- 7 { Fulles verticil·lades, 2 estils, fruit diaqueni, rares vegades bacciforme, **63. Rubiàcies.**
 { Fulles oposades, 1 ó bé 3-5 estils, fruit aqueni o bacciforme . . . 8.
- 8 { 1-3 estams, fruit aqueni; plantes herbàcies . . . **Valerianàcies.**
 { 4-5 estams, fruit bacciforme; plantes generalment llenyoses, **62. Caprifoliàcies.**

FLORA DE CATALUNYA

Família 62. — CAPRIFOLIÀCIES RICH.

(De *caprifolium* (Lonicera C.)

Plantes de flors hermafrodites, regulars o irregulars, blanques, vermelles o groguenques, ordinàriament en cimes o glomèruls terminals; calze de 5 dents curtes, corol·la de 5 lòbuls o bilabiada, 5 estams, fruit baia: arbustos de fulles oposades, enteres o \pm dividides.

1	{	Corol·la tubulosa, generalment bilabiada, amb el llavi superior 4-lobat; baies 2-3-cel·lulars, de cel·les polyspermes; fulles enteres,	335. Lonicera.
		Corol·la rotàcia 2.	
2	{	Fulles pinnatisectes (pseudo-compostes), asserrades; baia trisperma,	333. Sambucus.
		Fulles enteres, denticulades o palmatilobades; baia monosperma,	
			334. Viburnum.

Gènere 334. — **SAMBÚCUS** TOURN.

(O *sabucus*: la *sambuca* dels romans era un instrument de música fet amb la fusta d'aquest arbre, que no té més que pell i ossos (Plin.)

Flors blanques, groguenques o rosades, en cimes o tirsos; corol·la rotàcia, amb els lòbuls estesos i a la fi reflexos; 3 estigmes sentats, baia petita, negra o vermella a la maturitat, globulosa, 3-locular, de cel·les monospermes: arbres, arbustos o herbes perennes, medul·loses i fèrides, de fulles oposades, peciolades, pinnatisectes, serrulades.

1	{	Tronc herbaci, de 1 m. o més d'altura, estriat; fulles de 7-11 segments quasi sentats, estípules grans, anteres vermelles,	S. Ébulus.
		Tronc llenyós; arbre o arbust de més de 2 m., fulles 5-7 segments peciolulats, estípules petites o nul·les, anteres grogues 2.	
2	{	Flors blanques, molt oloroses, en corimbes subsegüents a les fulles; baia negra, medul·la blanca S. nigra.	S. racemosa.
		Flors albo-groguenques, poc oloroses, en tirsos o panotxes concomitants de les fulles; baia vermella, medul·la groguenca,	

1,245. — *S. Ébulus* L.

(o ebulum, *Apul.*, nom de la planta; olma, a Dàcia.)

Sinonímia.—Ebuls, pudols; *cast.* yezgo, sauquillo.

Perenne, de rizoma *cundidor*, tronc de 5-11 dm., *herbaci*, dret, robust, solcat, simple o poc ramificat, glabre o glabrescent, ple de medul·la blanca; fulles de 7-11 segments peciolulats, llargament lanceolato-acuminats, asserrats; estípules *foliàcies*, ovades, desiguals, dentades; flors blanques o vermelloses per fora, oloroses, en ampla cima repetidament tricotòmica, posteriors a les fulles; lòbuls de la corol·la ovato-aguts, anteres vermelloses, baia globulosa, negra a la maturitat.

Geografia.—Marges i terres argilenques humides, des de la zona inferior a la regió sub alpina. — Maig-Juny.

1,246. — *S. nigra* L.

(pel fruit (n'hi ha de verd i de vermell.)

Sinonímia.—Saüc, sauquer, bonarbre; *cast.* saüco; *fr.* sureau; *angl.* common elder.

Arbustos o arbres de 2-6 m., branques verrucoso-grisenques, plenes d'una medul·la blanca; fulles de 5-7 segments peciolulats, ovato-lanceolats, llargament acuminats, desigualment asserrats; estípules molt petites o nul·les, flors albo-groguenques, molt oloroses, en ample corimbe compost, amb les primeres divisions *quinades*; lòbuls de la corol·la ovato-arrodonits, anteres grogues; baia globulosa, ordinàriament negra a la maturitat.

Geografia.—Torreteres, boscos, bardissars i proximitats de les habitacions més o menys espontània; abundant a Montsolí. — Maig-Juny.

FLORA DE CATALUNYA

Caprifoliàcies.

G. 333. - Sambucus.

1,247. — *S. racemosa* L.

(arraïmat, per la disposició de les flors.)

Arbust de 2-4 m., de branques verrucoso-grisenques, plenes de medul·la bruna o groguenca; fulles de 5-7 segments peciolulats, oblongo-lanceolats, acuminats, finament asserats; estípules molt petites o nul·les, flors albegruenques, poc olorosos, en tirsos densos, terminals, coetanis de les fulles; baia globulosa, vermella de coral a la maturitat.

Geografia.—Bosc de la zona superior: Montseny, Queralbs, cap a la garganta del Pont de Cremals.= Montserrat (Colm., Csta.); la Molina, Carença, Costabona, Platraver, Bosc de la Tosca, de Olot (Vay.); Collsacabra (M.º Masf.l); Port de la Picada, Artiga de Lin (Zett.), Arties, Tredós (Timb.); Artigues de Lin, de Viella, Ruda, Aiguamoix, Montgarri, etc. (Llen.!); Port de Viella (C. et S.). — Maig-Jul.

Gènere 335. — VIBÚRNUM L.

(Sebastià Vaillant ho deriva de *viere*, lligar (Cf. vitex, vitis, vimen),
per la flexibilitat de les branques.)

Flors blanques o rosades, en umbel·les terminals de lacínies bípares; corol·la rotàcia, 5-lobada, 3 estigmes sentats; baia unilocular, monosperma: arbustos de fulles enteres, denticulades o palmatilobades, amb estípules o sense.

1	{	Fulles palmatilobades, amb estípules setàcies; flors perifèriques més grans, irregulars, estèrils; baia vermella	V. Ópulus.
		Fulles ovades, enteres o dentades, sense estípules; flors totes iguals, baies negres o blaves	2.
2	{	Fulles caduques, denticulades, obtuses, inferiorment tomentoses; baia vermella i a la fi negra	V. Lantána.
		Fulles persistents, enteres, agudes, coriàcies, glabrescents; baia negra o blavenca	V. Tinus.

1,248. — V. Ópulus L.

(alteració de populus, diu Loudon; en Plini, una espècie d'arç: rumnotina arbor.

Sinonímia. — Bola de neu, sauc doble, ma-toner; cast. sauco de agua, rosa de Gueldres, bola de nieve, mundillo (per la bola o globo); angl. Guelder rose.

Arbust de 2-4 m., de branques groguenques, glabres, trencadisses; fulles *palmatilobades*, de 3-5 lòbuls *sinuoso-dentats*, aguts, primes, glabres per sobre, pubescents per sota, caduques; pecíols llarguets, amb glàndules cupuliformes a la meitat superior; *estípules setàcies*; flors *blanques*, inodores, les perifèriques més grans, *radiants*, estèrils, les centrals més petites, *regulars*; umbel·les bastant llargament pedunculades; baies *globuloses*, d'un *vermell viu* a la maturitat.

β *stérilis* Coss. et Germ. — Flors totes estèrils, de corol·la rotàcia, umbel·la densa, globulosa.

Geografia. — Boscos humits de les muntanyes: Olot, al Pla de la Pinya (Vay.); a la vall d'Aran (Isern!); abundant a Vilac (Llen.); Tredós (C. et S.).

La β *stérilis* cultivada com a planta d'ornament. — Maig-Juny.

FLORA DE CATALUNYA

Caprifoliàcies.

G. 335. - Viburnum.

V. Lantana

1,249. — V. Lantana L.

(de lento, lligar, és a dir, flexible ⁽¹⁾.)

Sinonímia. — Tortellatge, cantillatge; *cast.* viburno, lantana, mentironera.

Arbust de 1-2 m., de branques grisenques, molt flexibles, cobertes d'un toment estrellat quan joves; fulles *ovades*, subcordiformes, gruixudes, *obtus*, *denticulades*, verdes i glabrescents per l'anvers, blanquinoses i amb un toment estrellat \pm abundant pel revers, que presenta els nervis *prominents* i acostats; pecíol *curt*, tomentós; estípules *nul·les*, flors *blanques*, oloroses, totes iguals, regulars i fèrtils; umbel·les denses, curtament pedunculades; dents del calze *obtus*; baia *ovoido-comprimida*, successivament *verda*, *vermella* i *negra*.

Geografia. — Boscos i costes calisses de la zona mitjana: S. Miquel del Fai, gran part de la comarca de Bages; Ripoll, Ribes *et alibi*. — Cardona, Vich, Berga, Olot, Tremp, valls pirenenques (Csta.); la Sellera, r. (Cod.); Bosost, les Bordes, Salardú, Montgarri (Llen.). — Abr.-Maig.

V. Tinus

1,250. — V. Tinus L.

(*Plini*; el refereixen a τινός (no τίνος), *petit*, *jove*.)

Sinonímia. — Marfull, llorer bord; *cast.* durillo, tino; *fr.* laurier-tin; *angl.* laurestine.

Arbust de 1-3 m., de branques grisenques i quan joves vermelloses i pubescents, fulles *ovades*, *coriàcies*, *enteres*; pecíol *curt*, pubescent-glandulós; estípules *nul·les*, flors *blanques* o rosades al botó, quasi inodores, totes iguals; umbel·les denses, curtament pedunculades, amb les branques bracteolades; dents del calze agudes; baia *subglobulosa*, d'un *negre blavenc* a la maturitat.

Geografia. — Boscos i torrents ombríus de la zona inferior i part de la mitjana: Abundant al litoral, al Vallès, Montserrat i part més meridional de Bages, sense passar de Sallent. — Febr.-Abr.

(1) De l'escorça se'n treu un vesc com de l'*llex*.

Gènere 336. — **LONICERA L.**

(Adam Lonicer, alemany, 1528-1586. Joan L. va escriure uns comentaris a Dioscòrides.)

Flors blanques, groguenques o vermelloses, axil·lars o en glomèruls terminals; corol·la tubulosa, bilabiada, amb el llavi superior 4-lobat, rarament quasi regular i acampanada; estil filiforme, estigma capitat o subtrilobat, baies 2-3-loculars, de cel·les monospermes; arbustos de poca talla, de tronc sarmentós, freqüentment filaire; fulles oposades, enteres, sense estípules.

- 1 { Flors en capítols terminals, troncs volubles, fulles superiors sentades o trabades 2.
Flors geminades, sobre peduncles axil·lars, troncs no volubles, fulles totes breument peciolades 5.
- 2 { Capítols sentats sobre el darrer parell de fulles trabades, marge foliar transparent 3.
Capítols llargament pedunculats, marge foliar-opac 4.
- 3 { Fulles persistents, molt coriàcies, ovato-el·líptiques; branques joves i corol·la glabres, estil erigit **L. implexa.**
Fulles caduques, poc coriàcies, ovato-suborbiculars; branques joves i corol·la pubescents, estil glabre **L. Caprifolium.**
- 4 { Fulles trasovato-obtuses, un poc coriàcies, les superiors trabades; corol·la glabra o pubescent **L. etrusca.**
Fulles ovato-lanceolades, agudes, membranoses, les superiors sentades; corol·la pubescent-glandulosa **L. Periclymenum.**
- 5 { Flors albo-groguenques, peludes; peduncles, branques joves i fulles peluts 6.
Flors albo-vermelloses, glabres; peduncles, branques joves i fulles glabres 7.
- 6 { Fulles ovato-agudes, peduncles tan llargs com les flors, corol·la bilabiada, amb el tub molt curt, estils peluts; 2 baies distintes vermelles **L. Xylosteum.**
Fulles ovato-obtuses, peduncles 2-4 veg. més curts que les flors; corol·la quasi regular, de tub tan llarg com el llim, estil glabre; baies soldades, nigro-blavenques **L. caerulea.**

- 7 { Peduncles tan llargs com les flors; corol·la acampanada, de tub apenes gibós, amb 5 lòbuls quasi iguals; filaments estaminals glabres, fulles glauques **L. pyrenaica.**
- 8 { Peduncles 3-4 veg. més llargs que les flors; corol·la bilabiada, de tub molt gibós; filaments estaminals peluts a la base, fulles verdes. **8.**
- 8 { Fulles petites, oblongo-el·líptiques, glabres; bràcties ovades, més curtes que l'ovari **L. nigra.**
- 8 { Fulles grans, ovato-oblongues, acuminades, pubescents per sota, pestanyoses; bràcties linears, 2-3 veg. més llargues que l'ovari; baies soldades, atropurpúries **L. alpígena.**

L. implexa

1,251. — L. implexa Ait.

(entrellaçat, abraçat; perquè s'infla i enreda.)

Sinonímia. — Mareselva, lligabosc; cast. madreseiva; zapaticos y calzas (a l'Aragó).

Arbust de 1-2 m., sarmentós i tortuós, glabre, àdhuc a les branques joves, que són \pm vermelloses; fulles persistents, coriàcies, ovato-el·líptiques, mucronades, circuïdes d'un marge transparent, glabres, lluent per sobre, glauques per sota, \pm trabades, les superiors per tota la base, simulant una fulla perfoliada;

flors groguenques, purpurines per fora, oloroses, en capítol sentat al centre de la fulla superior; calze de dents obtuses, corol·la 2-labiada, glabra, de tub més llarg que'l llim; estil erigit, baies ovoides, d'un vermell viu.

L. Caprifolium

Geografia. — Boscos de la zona inferior i part de la mitjana: Comú al Montserrat, cordillera superior del Vallès i part del Bages. = Port Vendres (Bub.). — Maig-Juny.

1,252. — L. Caprifolium L.

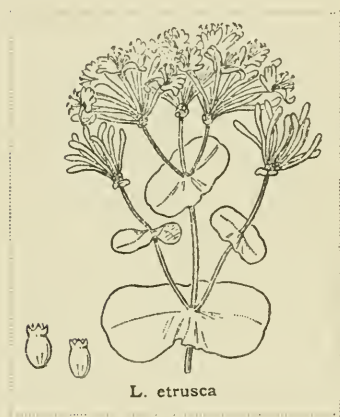
(nom poètic: fulla que s'enfila com una cabra; cf. capreolus, capreolatim ⁽¹⁾.)

Sinonímia. — Mareselva, dolçamel, xuclamel, gallet; cast. madreseiva; fr. chèvrefeuille.

(1) Capreida tal veg., i periclymenum, són el lligabosc; s'enreden com els sarments dels ceps.

Arbust de 1-2 m., sarmentós, voluble, de branques joves pubescents; fulles *caduques*, *poc coriàcies*, *trasovato suborbiculars*, circumdats d'un estret marge transparent, tant més *amplament trabades* quant més s'aproximen a l'àpex, les dels troncs estèrils *peciolades*; flors *groguenques*, *purpurines* per fora, oloroses, en *capítol sentat* al centre de la fulla superior; dents del calze obtuses, corol·la 2-labiada, *pubescent*, de tub més llarg que'l llim; *estil glabre*, baies *ovoides*, d'un vermell viu.

Geografia.—Cultivada i subespontània en algunes localitats, però no l'havem observada en les valls pirenenques. — Maig-Juny.

L. etrusca

1,253. — L. etrusca Santi.

(de l'Etrúria o Toscana (Itàlia); cf. Ibèrica, Tatàrica.)

Arbust de 1-3 m., sarmentós, freqüentment *pubescent*, *erícat*: fulles *caduques*, un poc *coriàcies*, *trasovato-obtuses*, sense marge transparent, generalment *glauques* o *pubescents* per sota, les basilaris *peciolades*, les mitjanes *sentades*, les superiors *trabades*; flors *groguenques* o *purpurines*, oloroses, en capítols terminals pedunculats; dents del calze *subagudes*, corol·la *pubescent* o *glabra*, de tub més llarg que'l

llim; estil *glabre*; baies *ovoides*, d'un vermell viu.

Geografia. — Boscos, torrents i marges des del litoral fins al Pireneu. — Maig-Juny.

L. Periclymenum

1,254. — L. Periclymenum L.

(περικλύμενος, Plin., nom grec del lligabosc, com clymenus; cf. cyclaminum.)

Sinonímia. — Lligabosc; cast. madreselva.

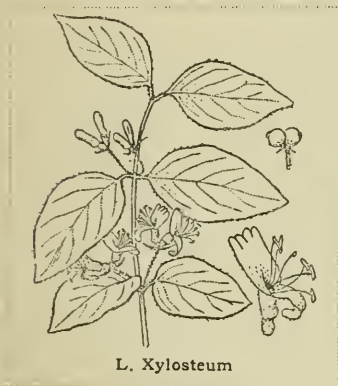
Arbust de 1-3 m., sarmentós, voluble, de branques joves pubescents a l'àpex; fulles *caduques*, generalment *blanes* i *primes*, *ovato-lanceolades*, *agudes*, *glabres*, *verdes* per sobre i un poc més *pàl·lides* per sota, breument *peciolades*, les superiors *sentades*, però *lliures*;

Caprifoliàcies.

G. 336. - Lonicera.

flors *grogenques*, amb estries vermelles, oloroses, en capítols terminals sostinguts per peduncles llargs i *pubescent-glandulosos*; dents del calze lanceolato-agudes, corol·la pubescent-glandulosa, de tub més llarg que'l llim, arquejat i dilatat cap a la gorja; estil glabre, baies *ovoides*, d'un *vermell viu*.

Geografia.—Boscós i vores de torrents: Empalme, Montseny, S. Hilari i Montsolí, Olot, marges de la Campa.=Serra la Pena, prop de l'Espluga de Francolí; muntanyes de Prades; valls pirenenques (Csta.); regió inferior de Núria (Vay.); la Sellera (Cod.); S. Hipòlit de Voltregà (Senn.); Banyeres de Luchon (Bub.); Fos (C. et S.). — Jul.-Ag.

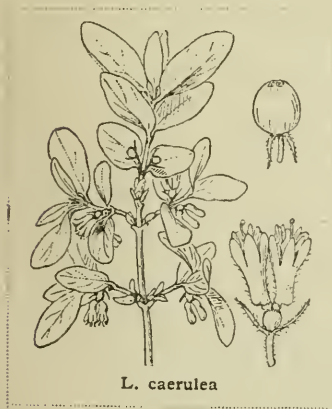

L. Xylosteum

1,255. — L. Xylosteum L.

(cf. triosteum; holosteum ⁽¹⁾, aquí referit a les llavors dures com ossos.)

Arbust de 1-2 m., dret, ramificat; branques joves pubescents, fulles caduques, *ovato-agudes*, blanques, pubescents, més pàl·lides per sota, *totes* curtament *peciolades*; flors *albo-grogenques*, inodores, axil·lars, geminades; peduncles peluts, tan llargs com les flors, amb *bràcties linears més llargues que l'ovari*; dents del calze obtuses, corol·la 2-labiada, de tub *gibós a la base, més curt que'l llim, peluda*; filaments estaminals i estil peluts; baies *globuloses, deprimides, apenes soldades a la base, d'un vermell bonic*.

L. caerulea

Geografia.—Boscós de les muntanyes: Cordillera superior del Vallès, des del Montserrat al Montseny, fins a la regió subalpina; Montsant.=Montgrony, Berga (Senn.); la Sellera (Cod.); Bosost, Artiga de Lin (Llen.); Salardú (C. et S.). — Maig-Juny.

1,256. — L. caerulea L.

(les baies són blaves, quasi negres.)

Petit arbust de 1 m. o menys, dret, de branques brunes, les joves *erigades*; fulles caduques, *ovato-obtuses* o *acutiúscules*, breument *peciolades*, un poc peludes per sota; flors *albo-grogenques*, inodores, axil·lars, geminades, breument *pedunculades*; peduncles peluts, 2-4 veg. més curts que les flors;

(1) ὀλοστέον, és un plantatge (Plin.), Cf. xylophyton, la consolda; xylyglycon, el garrofer; ξύλον, és fusta.

bràcties linears 2 veg. més llargues que l'ovari, corol·la peluda, quasi regular, infundibuliforme-acampanada, de tub gibós a la base, quasi igual al llim; filaments estaminals pubescents a la base, estil glabre, baies soldades, simulant una sola globulosa, nigro-blavenca.

Geografia. — Turberes i roques de les altes muntanyes: La Cerdanya, prop de Mont-louis (Bub., Gaut. i altres); Vall d'Aran, prop de Arties (Bub.). — Maig-Jul.

L. pyrenaica

1,257. — L. pyrenaica L.

(per la estació de la planta.)

Petit arbust de 1 m. o menys, dret, ramificat, de branques joves *glabres*, trencadisses; fulles caduques, un poc coriàcies, *trasovato-cuneïformes*, breument peciolades, mucronulades, *glabres*, glauques, especialment pel revers, reticulades, amb els nervis i un estretísim marge transparents; flors *blanques*, apenes rosades, oloroses, axil·lars, geminades, quasi tan llargues com el peduncle glabre; bràcties *lanceolato-agudes*, un poc més curtes que l'ovari; dents del calze lanceolades, corol·la quasi *regular, acampanada*, de tub apenes gibós a la base, més llarg que'l llim 5-lobat; estams *glabres*, estil *pelut* a la base; baies *globuloses*, apenes soldades a la base, *vermelles*.

Geografia. — Roques calisses de les muntanyes: Montsant, Montserrat, S. Llorenç del Munt, Montseny, Tagast, el Cadí, Castellar d'en Huc, Ribes, Núria. = Conca de Tremp, Organyà, Camprodon, Setcases, Montgarri (Bub.); Mall de l'Artiga (Llen.). — Maig-Jul.

L. nigra

1,258. — L. nigra L.

(les baies són negres. Cf. Sambucus n.)

Sinonímia. — Gatzarí (Vall d'Aran).

Arbust de 1 m. o més, dret, ramificat, de branques *brunes*, *glabres*; fulles caduques, *oblongo-el·líptiques*, primes, translúcides, breument peciolades, *glabres* quan adultes, pubescents pels nervis del revers quan joves, de nervis *opacs*; flors *blanques*, rosades per fora, axil·lars, geminades, 3-4 veg. més curtes que'ls

Caprifoliàcies.

G. 336. - Lonicera.

peduncles glabres; bràcties ovades, més curtes que l'ovari; corol·la 2-labiada, glabrescent, de tub marcadament gibós a la base, més curt que'l llim; filaments estaminals i estil peluts a la base, baies ovoides, un poc soldades a la base, coronades per les dents persistents del calze, negres.

Geografia. — Boscos i roques de les muntanyes: La Molina, Eyne, Setcases, Costabona (Vay.); Camprodon (Bub.); Montlouis (Gaut.); boscos d'Arties i altres de la Vall d'Aran (Csta.); Artiga de Lin (Llen.); prop de Luchon (Bub.). — Maig-Jul.

1,259. — *L. alpigena* L.

(la pàtria és alpina. Sinòn. de *Alpinus* o *Alpensis*, però no llatí: com *Apenninigena*.)

Sinonímia. — Gosul; dítès (a Berga).

Petit arbust de prop de 1 m., dret, ramificat, de branques blanquinoses, glabres; fulles grans (freqüentment de més de 1 dm.), *ovato-oblongues, acuminades, peciolades, pubescents per sota, pestanyoses; flors albo-rosades, axil·lars, geminades, 3-4 veg. més curtes que'l pe-*

duncle glabre; bràcties linears, 2-3 veg. més llargues que l'ovari; corol·la 2-labiada, de tub gibós a la base, més curt que'l llim; filaments estaminals i estil peluts, baies soldades simulant una sola, ovoides, atropurpúria.

Geografia. — Boscos i roques de les altes muntanyes: Prop de Berga, a la font dels Muixons (Graul); Setcases (Isern); Bac de la Presta, Costabona (Vay.); Vall de Llo, plana de la Cerdanya, prop de Montlouis (Gaut.); Montgrony (Senn.); Arties (Csta.); Montgarri (Bub.); Tredós, Aiguamoix, Ruda (Llen.); Montartó, Artiga de Lin (C. et S.). — Maig-Juny.

N. B. No's fa menció de la *Adoxa moschatellina* L. referida al Montseny i als Pirineus per Colm., ja que cap botànic l'ha trobada al primer lloc, i sembla que tampoc als escassos del Pirineu Central, on havia sigut indicada (Bub., II, 340).

Família 63.—RUBIÀCIES JUSS.

(Del gènere *Rúbia*.)

Plantes de flors hermafrodites, rarament polígames, regulars, petites, de color i d'inflorescència variables; calze adherent, 3-6-dentat; corol·la rotàcia o infundibiliforme, 3-5-lobada; 3-5 estams inserts a la corol·la, alternatipè-tals; 2 estils, 2 estigmes; fruit format per 2 aquenis que se separen a la maturitat, rares veg. bacciforme; herbes d'arrel *vermellosa*, tronc ordinària-ment quadrangular i fulles generalment verticil·lades.

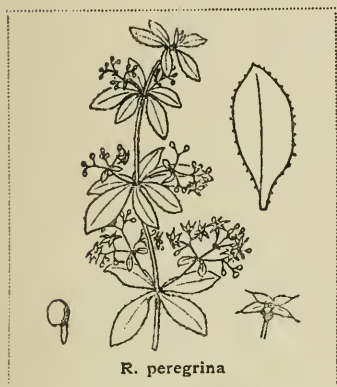
1	{	Corol·la rotàcia	2.
	{	Corol·la infundibiliforme	4.
2	{	Fruit bacciforme, negre; corol·la ordinàriament 5-lobada; tronc filaire, amb agullons; fulles verticil·lades per 4-6	337. <i>Rubia</i> .
	{	Fruit sec, corol·la 3-4-lobada	3.
3	{	Flors hermafrodites, corol·la 4-lobada; fruit format per 2 aquenis, se-
parables a la maturitat, no coronats pel calze; fulles verticil·lades
per 4 ó mes	338. <i>Galium</i> .
	{	Flors polígames, corol·la masculina 3-lobada, la femenina 4-lobada;
fruit format per 2 aquenis soldats, coronats per les dents del calze,
terminat per 2 banyes; fulles verticil·lades per 4	<i>Vaillantia</i> .
4	{	Fruit híspid, format per 2 aquenis coronats per 3 dents del calze acres-
cent; flors rosades o lilacines, fulles verticil·lades per 6.	<i>Sherardia</i> .
	{	Fruit llis, format per 2 aquenis no coronats pel calze	5.
5	{	Flors grogues, imbricades, en espiga terminal; corol·la 4-lobada, de lò-
buls connivents	<i>Crucianella</i> .
	{	Flors blaves, rosades o blanques, en capítol, corimbe o panotxa; co-
rol·la 4-fida, de lòbuls estesos	<i>Aspérula</i> .

Gènere 337.—RUBIA L.

(De *ruber*, vermell, roig: les arrels són tintòries.)

Flors groguenques, en cimes axil·lars oposades i terminals; llim del calze nul o quasi bé, corol·la rotàcia, de 5 lòbuls apiculats o aristats; fruit for-mat per 1-2 baies negres; tronc amb petits agullons ganxuts als angles, filaire; fulles verticil·lades per 4-6.

- 1 { Tronc persistent a la base, fulles persistents, sentades; anteres quasi rodones, estigma capitat **R. peregrina.**
Tronc no persistent a la base, fulles caduques, breument peciolades; anteres linear-oblongues, estigma claviforme . . . **R. tinctórum.**

1,260. — **R. peregrina L.**

(com si diguéssim: *extranger, exòtic; forastera.*)

Sinonímia. — Roja, esgarra-llengües; *cast.* rubia brava.

Tronc de 3-14 dm., ramificat, ajagut o filaire, *persistent a la base*, glabre; fulles *persistents, sentades*, ovato-lanceolades coriàcies, lluent, dentato-espinoses al marge i nervi dorsal, *apenes reticulades pel revers*; flors d'un groc pàl·lid, peduncles tricotòmics, amb bràcties ovato-rodones o el·líptico-lanceolades; lòbuls de la corol·la *bruscament cuspidats*, anteres *suborbiculars*, estigmes *capitats*; baies *subglobuloses*, negres, lluent, de la grandària d'un pèsol.

Geografia. — Marges i bardissars des del litoral fins al Pireneu. — Maig.

1,261. — **R. tinctórum L.**

(*genitiu plural de tinctor, el tintorer* ⁽¹⁾.)

Sinonímia. — Roja, rèbola, grança, rubia; *cast.* rubia, granza, royuela.

Es diferencia de l'anterior pel tronc *totalment anual* i per lo tant *no lignoso-persistent a la base*, per les fulles bastant grans, *ovato-lanceolades, caduques*, atenuades en *curt peciòl*, primetes, visiblement *reticulades pel revers*; flors d'un groc *més viu*, lòbuls de la corol·la ovato-lanceolats, *no cuspidats*; anteres *linear-oblongues*, estigmes *claviformes*.

Geografia. — Procedent d'antics cultius, no escasseja al Pla del Llobregat ni a l'Urgell, abundant com a mala herba a Lleida, Mollerusa, Golmes *et alibi*. = Sanahuja (Csta.).

(1) De l'arrel se'n treu un tint d'escarlata per al cotó, sobre tot de la pl. procedent de Holanda, més tard substituït per l'alitzarina. Tenyeixen les secrecions animals i fins i tot els ossos. S'emplea per als ronyons.

Gènere 338. — **GALIMUM L.**

(γάλλον, nom d'aquesta planta (1).)

Flors blanques, groguenques, verdoses o vermelloses, en glomèruls o cimes axil·lars o terminals; calze de llim nul o quasi bé, corol·la rotàcia, de llim 4, rarament 5-lobat; 4, excepcionalment 3 estams; fruit format per 2 aquenís separables a la maturitat, no coronats per les dents del calze: herbes anuals o perennes, de fulles ovades, lanceolades o linears, verticil·lades per 4-10.

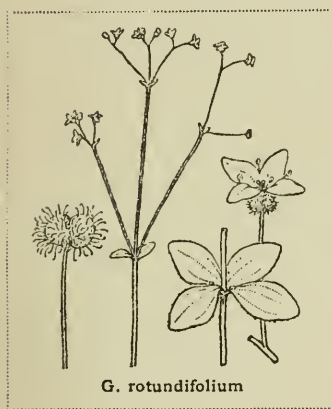
1	{	Fulles 3-nerves, obtuses, verticil·lades per 4; plantes perennes . . .	2.
	{	Fulles 1-nerves, generalment mucronades o apiculades . . .	4.
2	{	Flors blanques, hermafrodites, en cimes terminals; pedicels llargs, els fructífers rectes; fruit eriçat	G. rotundifolium.
	{	Flors grogues, polígames, en cimes axil·lars; pedicels curts, els fructífers reflexos; fruit glabre	3.
3	{	Peduncles amb bràcties; tronc eriçat de llargs pèls, fulles piloses, més curtes que'ls entrenusos	G. Cruciata.
	{	Peduncles sense bràcties; tronc i fulles glabres o pubescents, fulles tant o més llargues que'ls entrenusos	G. vernum.
4	{	Plantes anuals, tronc \pm escabrós	5.
	{	Plantes perennes	11.
5	{	Tronc robust, molt escabrós; flors blanquinoses, en petites cimes axil·lars; fruit gros (2 mm. diàm.).	6.
	{	Tronc prim, filiforme, poc escabrós; flors vírido-groguenques o vermelloses; fruit petit	8.
6	{	Cimes multiflores, més llargues que les fulles; pedicels fructífers rectes; fruit cobert de pèls ganxuts, tuberculosos a la base; fulles hispides per l'anvers	G. Aparine.
	{	Cimes triflores, més curtes que les fulles; pedicels fructífers recorbats o penjants; fruit glabre; fulles glabres per l'anvers	7.
7	{	Flors de la cima totes hermafrodites, 2-3 fruits coberts de petits tuberculs; fulles circuïdes d'agullons recorbats, verticil·lades per 6-8,	G. tricorné.
	{	Flors laterals de la cima masculines o estèrils; fruit quasi sempre solitari, cobert de verrugues còniques; fulles circuïdes d'agullons encorbats, verticil·lades per 5-6	G. saccharatum.

(1) Es diu falsament que aquesta pl. amatonà la llet. (Cf. fr. gaillet, caille-lait).

- 8 { Flors axil·lars, solitàries o geminades; tronc simple o poc ramificat; fruit oblong, fulles \pm ovades 9.
Flors en cimes terminals en panotxa; tronc molt ramificat; fulles \pm linears. 10.
- 9 { Peduncles extraaxil·lars, reflexos després de l'antesi; fruit subcilíndric, penjant sota les fulles, eriçat de pèls blancs estesos; fulles verticil·lades per 4-6, oblongo-lanceolades, obertes . 1,268. **G. murale.**
Peduncles axil·lars, drets o estesos després de l'antesi; fruit ovoide o trasovoide, eriçat de pèls blancs, estesos o ganxuts a l'àpex . 12.
- 10 { Tronc capil·lar, peduncle 1-2-flor; fruit trasovoide, eriçat de pèls ganxuts a l'àpex; fulles verticil·lades per 4, ovato-el·líptiques, verdes, **C. minútulum.**
Tronc filiforme, peduncle 3-7-flor; fruit ovoide, eriçat de pèls estesos; fulles verticil·lades per 4-6, reflexo-aplicades, lanceolato-oblongues, **G. verticillátum.**
- 11 { Panotxa estreta, oblonga, de branques curtes, pàtulo-erectes; pedicels fructífers poc més llargs que'l fruit; fulles verticil·lades per 5-6, rarament per 7, a la fi reflexes **G. parisiense.**
Panotxa molt prima, pauciflora, de branques capil·lars, nombroses, erecto-estesos; pedicels fructífers 5-12 veg. més llargs que'l fruit; fulles verticil·lades per 6-7, molt primes, a la fi reflexes, **G. tenellum.**
- 12 { Fruits híspids; flors vermelles, peludes per fora, en panotxa piramidal; fulles verticil·lades per 6-8: planta piloso-grisenca, **G. marítimum.**
Fruits glabres 13.
- 13 { Troncs escabrosos, amb agullons reflexos; flors blanques; fruits negrosos, glabres: plantes de terrenys inundats 14.
Troncs no escabrosos, glabres o eriçats 15.
- 14 { Troncs molt escabrosos; fulles acuminato-mucronades, verticil·lades per 6-7; anteres grogues; plantes que no es tornen negres per la dessecació **G. uliginósum.**
Troncs poc escabrosos o llisos; fulles obtuso-mútiques, verticil·lades per 4-5; anteres purpurines; plantes que's tornen negres per la dessecació **G. palústre.**
- 15 { Troncs robustos, drets o ascendents; panotxa terminal, dreta . 16.
Troncs febles, decumbents o cespitosos; panotxa difosa, umbel·liforme o cimes curtes 21.

- 16 { Flors grogues, panotxa oblonga, lòbuls de la corol·la obtusos; troncs obtusament angulosos; fulles linears, verticil·lades per 6-12, **G. verum.**
- 16 { Flors blanques, lòbuls de la corol·la generalment apiculats; troncs quadrangulars 17.
- 17 { Fulles trasovades, oblongues o lanceolades, en verticils de 6-8; tronc \pm inflat als nusos; pedicels fructífers divaricats, oberts o reflexos; fruit bru, ovoide 18.
- 17 { Fulles linears o alenades, rígides; tronc poc o gens inflat als nusos; pedicels fructífers drets o erecto-oberts; fruit negrós, globulós. 19.
- 18 { Flors blanquinoses, en panotxa ampla, de branques obertes; fulles trasovades o bé oblongues, amb el raquis poc sortit; plantes de 1 m. o més **G. Mollúgo.**
- 18 { Flors blanques, en panotxa estreta, de branques suberectes; fulles oblongues o lanceolato-linears, amb el raquis molt sortit; plantes de 2 8 dm. **G. erectum.**
- 19 { Troncs llenyosos a la base, escabroso-pubescents; fulles verticil·lades per 6-10, alenades, apiculades, escabroses, amb el raquis prominent, reflex, encurbades a l'àpex **G. fruticescens.**
- 19 { Troncs herbacis, glabres o pubescents; fulles verticil·lades per 6-8, linears, mucronades, no encurbades a l'àpex 20.
- 20 { Planta verda, freqüentment lluent; troncs marcadament quadrangulars; raquis de les fulles ample i deprimít; panotxa ampla, pedicels fructífers un poc divaricats **G. rigidum.**
- 20 { Planta glauca; troncs feblement quadrangulars; raquis prim i estret; panotxa ampla, pedicels fructífers drets **G. cinereum.**
- 21 { Planta difosa, ascendent; panotxa ovato-corimbiforme, de branques poc nombroses, no entrelligades; fulles lanceolades o lanceolato-linears, verticil·lades per 6-10, molt distants; raquis molt marcat, **G. silvestre.**
- 21 { Planta prostrato-cespitosa; fulles en verticils tan acostats que generalment cobreixen el tronc 22.
- 22 { Fulles trasovades, oblongues o lanceolades; troncs ajaguts, cespitosos; plantes que's tornen negres per la dessecació. 23.
- 22 { Fulles alenades, aristades; tronc ajagut o dret 24.
- 23 { Fulles trasovades o lanceolades; lòbuls de la corol·la aguts; fruit petit (1 mm.), tuberculós **G. saxatile.**
- 23 { Fulles trasovades o bé oblongues; lòbuls de la corol·la obtusos; fruit de 2 mm., llis **G. cometerrhizon.**

- 24 { Flors en panotxa; peduncles més llargs que les fulles; raquis gros i sortit; plantes que no s'ennegreixen per la dessecació, pubescents i híspides. **G. pusillum.**
- 24 { Flors en cimes 1-3-flores; peduncles iguals a les fulles o més curts; raquis poc sortit **25.**
- 25 { Peduncles 1-flors; fruit llis; raquis ample; plantes de 2-6 cm., que's tornen grogues per la dessecació **G. pyrenaicum.**
- 25 { Peduncles 1-3-flors; fruit tuberculós; raquis fi; plantes de 2-6 cm., que's tornen negres per la dessecació **G. caespitosum.**

G. rotundifolium

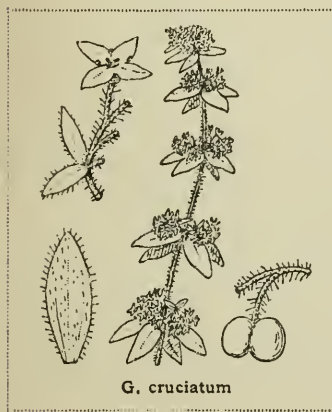
1,262. — **G. rotundifolium L.**

(de fulla rodona; rotundifolius Apul., com quinquefolius, aquifolius i altres).

Perenne, rizoma filiforme, tronc de 3-4 dm., prim, dret, simple o poc ramificat, fràgil, glabre o pubescent; fulles ovades, trinerves, primes, breument peciolades, mucronades, pestanyoses, glabres, verticil·lades per 4, distants; flors blanques, hermafrodites, en cimes tricòtomes, terminals, pauciflores, llargament pedunculades; pedicels divaricats, molt més llargs que les flors; lòbuls de la corol·la ovats, obtu-

siusculs; fruit erigit de pèls ganxuts.

Geografia. — Boscos de les muntanyes: Roques pròximes a Castelldefels (Csta.I); Vall d'Eyne, port de Viella (C. et S.); llocs ombrívols de la Ribera de Viella (Llen.I). — Maig-Jul.

G. cruciatum

1,263. — **G. cruciatum Scop.**

(propriament de crucio, posar en creu; per les fulles verticil·lades per 4, distants).

Sinonímia. — Creuera, crucida groga; fr. croisette.

Perenne, d'un verd groguenc, tronc de 2-8 dm., quadrangular, solcat, dret o ascendent, simple, erigit de llargs pèls blancs estesos; fulles ovato-el·líptiques, trinerves, amb els nervis laterals poc marcats, primes, pestanyo-

ses, pubescents, esteses i després reflexes, *verticil·lades per 4*, distants; flors grogues, polígames, de *olor de mel*, en cimes axil·lars *més curtes que les fulles*: peduncles *bracteolats i ericats*, els fructífers reflexos; les flors terminals *hermafrodites i fèrtils*, les laterals *masculines*; lòbuls de la corol·la *ovats, breument acuminats*; fruits *glabres, llisos*.

Geografia. — Boscos, prats i llocs herbosos, frescals: Des de les vores del Besòs a la zona superior: Montsolí, S. Miquel Sulterra, Ribes. = La Sellera (Cod.1); part oriental de Bages (Font); Vich (Masf.). — Maig-Juny.

1,264. — *G. vernum* Scop.

(vernus, de *ver*, de la primavera; com hibernus, de *l'hivern*).

Sinonímia. — Espunidella groga.

Perenne, rizoma cundidor, tronc de 1-3 decímetres, quadrangular, solcat, dret o ascendent, simple o poc ramificat, fullós, pubescent, glabrescent o glabre; fulles *ovato-rodones o lanceolades, trinerves, pestanyoses*, glabres o pubescents, *verticil·lades per 4*, esteses, poc distants; flors grogues, polígames, en cimes axil·lars *més curtes que les fulles*; peduncles *sense bràcties i glabres*, els fructífers reflexos; flors quasi totes fèrtils, lòbuls de la corol·la *lanceolato-acuminats*; fruits *glabres, llisos*.

Geografia. — Boscos i prats de les muntanyes: Montserrat, S. Llorenç del Munt, S. Miquel Sulterra, Ribes *et alibi*, fins a la regió subalpina. — Maig-Jul.

1,265. — *G. Aparine* L.

ἀπαρίνη, Plin., nom de la rèbola ap. Diosc. ⁽¹⁾).

Sinonímia. — Apegalós, rèbola; *cast.* amor de hortelano; *fr.* grateron o gratteron, rièble; *angl.* cleavers, catch-weed, scratch-w.

Anual, tronc de 1 m. o més, ascendent,

(1) Ho deriven de ἀπαίρω, emportar-se'n; el fruit s'agafa amb el que troba. *Philanthron* dels grecs: φιλάνθρωπος, Diosc., Plin., el'amiga de l'hon.εε, s'agafa als vestits, a la roba. Comparis el Xanthium i la bardana.

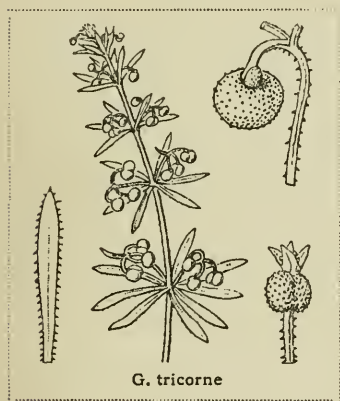
quadrangular, molt ramificat, filaire, armat als angles d'agullons recorbats, *inflato-hispids a les articulacions*; fulles *linear-oblongues*, atenuades a la base, mucronades, amb petits agullons encorbats a l'anvers i recorbats al marge i raquis, *verticil·lades per 6-8*; flors *blanquinoses*, en cimes axil·lars; peduncles multiflors, *més llargs que les fulles*, *suberectes* després de l'antesi; pedicels divaricats, lòbuls de la corol·la *oblongs*, més estrets que'l fruit que és *gros* (4-5 mm.), *erichat de pèls ganxuts, tuberculosos a la base*.

Subsp. *G. spurium* L.—Troncs no *inflato-hispids*; fruit 3 veg. més petit, xagrinat, glabre.

Geografia. — Comú per terres cultivades i llocs herbosos des de la costa al Pireneu.

La subsp. *G. spurium* L. a la muntanya la Mola, de Tarragona (Puj. J.). — Abr.-Oct.

N. B. Vist a l'herbari Csta. el *G. chamaeaparine* Wk. et Csta., de Vallvidrera, opinem, en quant permet apreciar l'estat de la planta, que es tracta d'una forma pigmea del *G. parisiense* L.

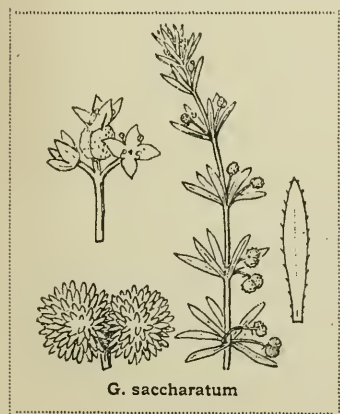
G. tricornis

1,266. — *G. tricornis* With.

(*tricornis*, Plin., de tres puntes, per les cimes que generalment són triflores).

Annual, tronc de 1-3 dm., dret o ascendent, quadrangular, amb agullons recorbats sobre els angles, simple o poc ramificat; fulles *lanceolato-linears*, glabres per l'anvers, armades al marge i raquis d'agullons recorbats, *verticil·lades per 6-8*; flors *blanquinoses*, en cimes axil·lars, 2-3-flores, *iguals o més curtes que les fulles*; peduncles fructífers *fortament recorbats*, lòbuls

de la corol·la *ovato-aguts*, fruit *gros* (5-6 mm.), *cobert de petits tubèrculs*.

G. saccharatum

Geografia. — Comú per terres cultivades des de la costa al Pireneu. — Maig-Juny.

1,267. — *G. saccharatum* All.

(de *saccharon*, σάκχαρον, sucre del bambú o de la canya; fr. *anis sucré*, per la forma berrugosa del fruit).

Annual, arrel prima, troncs de 1-4 dm., prostrato-ascendents, simples o poc ramificats, escabriuàsculs; fulles *lanceolato-linears* o *trasovato-oblongues*, mucronades, circuides de petits agullons encorbats, *verticil·lades per 5-6*, rara-

ment 7; flors *blanquinoses*, en petites cimes axil·lars 3-flores, més curtes que les fulles, les 2 flors laterals *musculines* i estèrils, la del mig *hermafrodita*; peduncles fructífers *recorbats*, lòbuls de la corol·la oblongo-aguts, fruit ordinàriament solitari, gros (5-6 mm.), cobert de *berrugues còniques*, blanquinoses.

Geografia. — Camps del litoral: Vallcarca; Gavà, abundant a la vora de la carretera que va a Brugués; Terrassa, Olesa de Montserrat; boscos de l'Ubac, r.; comú a Figueres i altres llocs de l'Empordà. = Portvendres, Banyuls (Gaut.). — Maig.

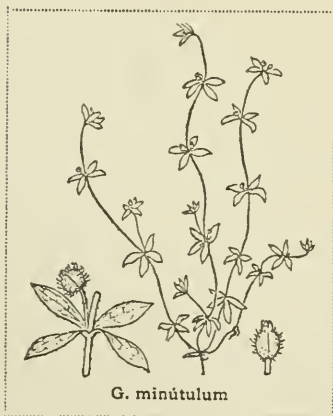

1,268. — *G. murale* All.

(*muralis, de muralla o paret* — *muralis herba* és la *parietaria*; també *muralium*; aquí denotant la estació de la pl.).

Annual, arrel molt prima, troncs de 5-20 centímetres, prostrato-cespitosos, filiformes, ramificats, glabres o hispids; fulles *oblongo-lanceolades* o *trasovades*, mucronades, ericades, *verticil·lades* per 4-6, les superiors oposades i a veg. solitàries; flors *groguenques*, extra-axil·lars; peduncles 1-3-flors, molt curts, els fructífers *reflexos*; corol·la molt petita, de lòbuls mútics, *en-corbats*; fruit subcilíndric, ericàt, sobre tot a l'àpex, de llargs pèls setiformes.

Geografia. — Muralles, vores de camins i llocs àrids: litoral de Barcelona; turons d'Horta, del Tibidabo, de Montcada *et alibi*. = Hospitalet, Prat (Csta.); Gavà (Vay.); Tarragona (Puj. J.). — Abr.-Juny.

1,269. — *G. minutulum* Jord.

(*diminutiu de minutus, molt petitet; la flor és molt petita.*)

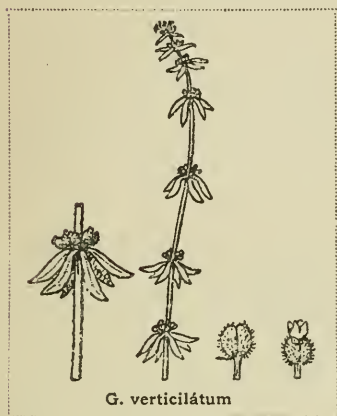
Annual, arrel molt prima, troncs *capil·lars*, de 2-8 cm., erecto-ascendents, simples o poc ramificats a la base, quadrangulars, amb diminuts agullons recorbats; fulles *ovato-el·líptiques*, curtament peciolades, *cuspidades*, primes, venuloses, *verticil·lades* per 4; flors *albo-groguenques*, axil·lars, solitàries o *geminades*; peduncles quasi iguals a les fulles, els fructí-

Rubiàcies.

G. 338. - Galium.

fers pàtulo-erectes; corol·la *molt petita*, de lòbuls acutiúsculs; fruit *trasovato-rodó*, erikat de pèls ganxuts, tan llargs com ell.

Geografia.—Llocs arenosos i roques granítiques: Cap de Creus (Vay.); Pireneu Oriental, Portvendres (Timb. ex Bub., Gaut, Rouy). — Maig-Juny.

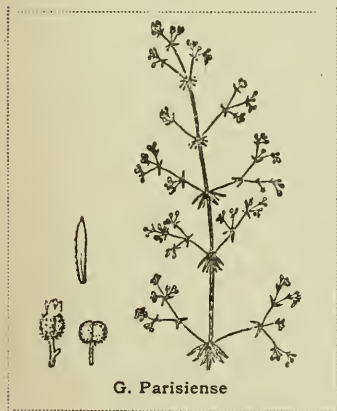
G. verticillatum

1,270. — G. verticillatum Danth.

(de verticillus; per les fulles i per les flors disposades — així com el rodet (cast. *tortera rodaja*, fr. *peson*) del fus).

Annual, tronc de 1-2 dm., dret, filiforme, ramificat des de la base, escabriúscul, tetràgon; fulles *verticil·lades* per 4-6, lanceolato-oblongues, cuspidades, reflexes i a la fi aplicades contra el tronc, glabrescents, escabriúscules al marge; flors *groguenques*, 3-7 en verticils axil·lars; pedicels 1-flors, drets, curts; fruit *ovoide*, erikat de pèls blancs, drets, quasi iguals al diàmetre.

Geografia.—Llocs pedregosos de les baixes muntanyes: Val d'Uxó, prop d'Horta (Tarragona) (Font!); Aragó, per tot el Maestrazgo; roques calisses de prop de Beceite (Losc.); Piren. Or., r. (G. et G., Bub.), cita vaga no confirmada (Gaut.). — Juny.

G. Parisiense

1,271. — G. Parisiense L. = G. Anglicum Huds.

(latí *Parisiacus*, de *Parisii*, *Lutetia Parisiorum*; *Anglicus*, format de *Angli* o *Anglii* (els saxons o britànics, pàtria de la espècie).

Annual, arrel prima, tronc de 1-3 dm., prim, dret o difús, un poc flexuós, molt ramificat, quadrangular, escabrós per petits agullons recorbats; fulles *linear-lanceolades*, mucronades, de raquis fi i adornat com el marge d'agullons encorbats, *verticil·lades* per 5-6, rarament per 7, al principi esteses, a la fi *reflexes*; flors *ví-*

rido-vermelloses, en petites cimes axil·lars, formant una panotxa *estreta-oblonga* que comença quasi a la base; pedicels fructífers capil·lars, pàtulo-erectes; corol·la *mol petita*, de lòbuls aguts; fruit *petitíssim*, *bru*, glabrescent.

α *nudum* Gr. et Godr. — Fruit glabre (*nua*).

β *vestitum* Gr. et Godr. — Fruit híspid (*vestida*).

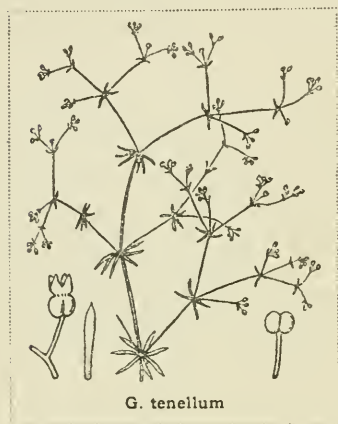
Rubiàcies.

G. 338. - Galium.

Raça *G. decipiens* Jord. — Tronc més robust, fulles més amples, fruit més gros, amb pèls més ostensiblement ganxuts.

Geografia. — Llocs secs i pedregosos: al litoral, Vallès, Bages, Empalme i Baix Empordà, no escassejant les dues var. i la raça. = St. Hilari, Empordà fins a Meyà (Vayr.); Montsant, Ciurana (Csta.). — Maig-Juny.

N. B. Una planta trobada a Montcada sembla aproximar-se a la *δ lasiocarpum* Reut. (1) = *G. divaricatum* Lmk.

G. tenellum

1,272. — *G. tenellum* Jord.

(diminutiu de tener, com pulchella de pulcher (cf. *Erythraea*.)

Annual, arrel molt prima, tronc de 1-2 dm., molt prim i feble, difús, ascendent, simple o ramificat, molt flexuós, escabrós; fulles *ovades* o *lanceolato-el·líptiques*, mucronades, molt *primas*, venuloses, amb agullons llargs i molt aguts al marge, en *verticils* de 6-7, molt separats; flors d'un *blanc groguenc*, en panotxa molt *prima*, pauciflora, de branques *capil·lars*, molt nombroses i erecto-estes; pedicels fructífers que arriben a un cm. de longitud, 5-12 veg. més llarg que'l fruit; corol·la molt petita, de lòbuls ovato-aguts, estesos; fruit *petitíssim*, cobert de pèls blancs, curts i ganxuts.

G. maritimum

Geografia. — Collet de Santa Bàrbara, prop d'Horta, de Tarragona (Csta.) — Jul.

1,273. — *G. maritimum* L.

(marítim, de les costes o del litoral, estació de la pl., no exclusiva).

Sinonímia. — Espunidella, llàgrimes d'ase.

Perenne, rizoma gruixut, troncs de 3-6 dm., robustos, ascendants, quadrangulars, fràgils, ramificats, coberts, com tota la planta, de llargs pèls grisencs, estesos; fulles *lanceolato-linears*, grisenques, *mucronades*, *revoltes* pel marge, ericades, reflexes, *verticil·lades* per 6-8, per 4 i àdhuc *oposades* cap a

(1) λάσιος, *villosus* pelut.

Rubiàcies.

G. 338. - Galium.

l'àpex; flors *vermelles*, rarament groguenques, petites, nombroses, *peludes per fora*, en *panotxa piramidal*, molt ramificada, amb les branques esteses o reflexes; bràcties ovades, tant o més llargues que'ls pedicels, que són filiformes, erigats, divaricats i apenes més llargs que'l fruit; corol·la petita, de lòbuls ovats, *llargament apiculats*; fruit petit, *erigat de llargs pèls*.

Subvar. *luteum* Rouy. — Flors groguenques.

Geografia. — Llocs secs i herbosos, des de la costa fins al Cadí, Ribes i S. Miquel Sultera, el tipus i alguna veg. la subvar. *luteum* Rouy. = Comú al Pireneu Oriental, on s'eleva fins a la vora de Montlouis (Gr. et Godr.; Rouy). — Juny-Ag.

G. uliginosum

1,274. — G. uliginosum L.

(uligo, uliginis, *humitat (natural) de la terra*; cf. fr. *uligineux*; *estació de la planta*).

Perenne, rizoma prim, tronc de 2-5 dm., feble, difús o ascendent, quadrangular, molt escabros; pèls *petits*, *agullons reflexos que porta als angles*; fulles *linear-lanceolades*, *agudes*, *cuspidades*, atenuades a la base, escabroses, amb una sèrie d'agullons encorbats i una altra de recobarts al marge, *verticil·lades per 6-7*; flors *blanques*, en cimes axil·lars i terminals curtes i separades, formant una panotxa estreta,

fluixa i fullosa; pedicels apenes més llargs que les flors, *divaricats* a la fructificació; lòbuls de la corol·la *ovato-aguts*, anteres *grogues*; fruit negrós, glabre, xagrinat, petit; planta que no's torna negra per la dessecació.

Geografia. — Llocs pantanosos o humits: Montseny (Senn.); la Cerdanya, als llacs de Puigmörens (Gaut.); Prats de la Vall d'Aran; al llarg del Garona (Zett., Csta.); prop de Luchon (Bub.); les Bordes, Aiguamoix, Ruda, Montgarri (Llen.). — Juny-Set.

G. palustre

1,275. — G. palustre L.

(palustris, *dels pantans*).

Perenne, rizoma molt prim, ramificat, radican; troncs de 2-5 dm., nombrosos, prostrato-ascendents, difusos, un poc radicans a la base i una mica aspres pels angles; fulles *oblongues* o bé *oblongo-linears*, *obtuses*, mútiques, glabres per les cares, escabroses pel marge i raquis

Rubiàcies.

G. 338. - Galium.

verticil·lades per 4-5; flors blanques o rosades, en cimes axil·lars i terminals, formant una panotxa difusa, llargueta, estreta i poc fornida, de branques al principi erectes, després cobertes i àdhuc reflexos; pedicels fructífers divaricatio-refractats, 1-2 veg. més llargs que'l fruit; lòbuls de la corol·la aguts, anteriors purpurines; fruit negrós, glabre, petit; planta que's torna negra per la dessecació.

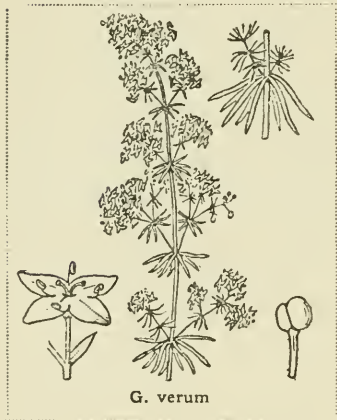
β *rupicola* Desm. — Tronc llis, lluent, sense agullons; fulles oblongo-espatulades, primes, sense agullons; cima pauciflora.

γ *elongatum* Lge. — Tronc robust, inflat de nusos, llis als angles; fulles lanceolades, grans, atenuades pels dos caps, poc escabroses al marge; panotxa ampla, multiflora; fruit gros.

Geografia. — Llocs inundats i estanyats i aigüerols d'una gran part del país: Prat del Llobregat, Castelldefels, Montcada, Tordera, la Costa, de Montseny, Santa Fe, St. Hilari *et alibi*. = La Cerdanya, Olot, Banyoles, a l'Empordà (Vay.); la Sellera (Cod.).

La var. β *rupicola* Desm., a Olot (Vay.), la Sellera (Cod.).

La γ *elongatum* Lge., al litoral, Montcada, Mollet (Csta.). — Maig-Ag.

1,276. — *G. verum* Scop.

(verus, veritable, és groc; cf. *spurium* ⁽¹⁾).

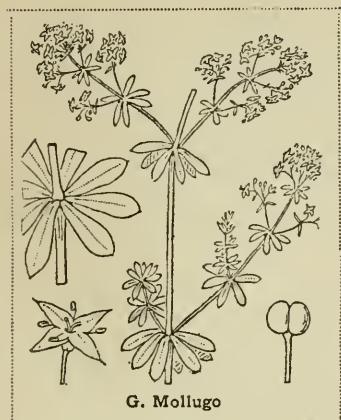
Sinonímia. — Espunidella groga; fr. petit muguet; angl. cheese-rennet, bedstraw.

Perenne, tronc de 2-5 dm., dret o prostrato-ascendent, rodó o molt obscurament angulós, simple o poc ramificat, de branques curtes, glabre o pubescent; fulles estretament *linear-mucronades*, revoltes pel marge, llunts per sobre i pubescent-blanquinoses per sota, llargues de 1-3 cm., *verticil·lades* per 8-12; flors grogues, oloroses, en panotxa terminal, oblonga, molt ramificada, de branques curtes, erectes, apretades; pedicels fructífers capil·lars, estesos, més llargs que'l fruit; lòbuls de la corol·la *obtusos* o *acutiúsculs*; fruit petit, glabre, llis; planta que's torna negra al secar-se.

var. γ *litorale* Bréb. — Planta ajaguda i un poc radicant, tronc d'entrenusos curts, panotxa curta, tirsoidea; flors d'un groc fosc.

Geografia. — Prats, pastures i llocs herbosos: al litoral, Vallès, Bages, S. Hilari *et alibi*. La γ *litorale* Bréb., al litoral, remuntant fins a la vora de Tordera. — Juny-Set.

(1) Es té per la espècie que fa pendre o amatonar la llet.

G. Mollugo

1,277. — G. Mollugo L.

(mollugo, nom de la *Stellaria* i de l'*Anagallis*).

Sinonímia. — *Espunidella* blanca; *cast.* rubia silvestre, galio blanco.

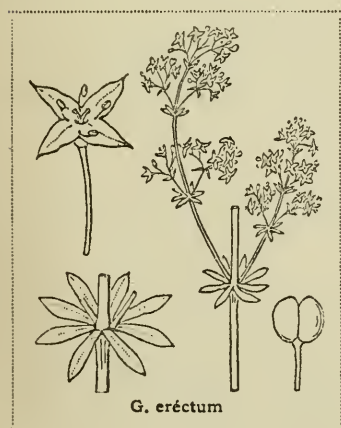
Perenne, tronc de 3-15 dm., dret o ascendent, *quadrangular*, *rígid*, *inflat als nusos*, *glabre* o *pubescent* a la base, *ramificat*; fulles *trasovades*, *oblongues* o bé *oblongo-lanceolades*, *mucronades*, *primes*, *lluents per sobre*, d'un verd clar per sota, de raquis estret, poc sortit, *verticil·lades per 6-8*; flors *blanques*, petites

i nombroses, en panotxa ampla, llarga o fluixa, de branques obertes o divaricades; peduncles fructífers *oberts*, *divaricats* o *reflexos*; lòbuls de la corol·la *apiculats*; fruit *ovoide*, petit, *glabre*, *xagrinat*.

Subsp. *G. elátum* Thuill. — Tronc bastant inflat als nusos, fulles més amples, panotxa ampla, de branques obertes; peduncles fructífers bastant divaricats i fins reflexos.

Geografia. — Bardissars i llocs selvosos: Plana de Vich (Salv.l, Csta.).

La subsp. *G. elátum* Thuill. — En altres llocs de la muntanya com Berga i més enllà (Csta.). — Juny-Ag.

G. erectum

1,278. — G. erectum Huds. — Subsp. de la anterior, apud Rouy. — var. β *erectum*, apud Fiori.

(*erectus*, dret, pel tronc).

Tronc de 2-8 dm., dret, *quadrangular*, un poc inflat als nusos, *llis*, *glabre* o *pubescent*; fulles *oblongues* o *lanceolato-linears*, *mucronades*, *gruixudetes*, un poc revoltes pel marge, de raquis molt sortit, *escabroses*, *reflexes*, *verticil·lades per 6-8*; flors *blanques*, nombroses, en panotxa *oblongo-estreta*, de branques *ascendent-erectes*; pedicels fructífers poc divaricats,

poc més llargs que'l fruit; lòbuls de la corol·la *apiculats*, fruit *grosset*, *glabre*, *xagrinat*.

δ *alpinum* Timb. — Planta nana, cespitosa, de fulles linears, punta molt estreta, pauciflora.

Rubiàcies.

G. 338. - Galium.

Geografia.—Altures del Montserrat: Entre Esparraguera i el Montserrat; Port de Viella (Csta.); Guardiola, Castellfolli del Boix (Font).

La *δ alpinum* Timb., al Port de Viella, Benasc i demés dels Pireneus Centrals (Csta.).—Juny-Ag.

1,279. — *G. frutescens* Cav.

(de frutescere, fer rebrots; com *Bupleurum* fr., és a dir arbustiu.)

Perenne, rizoma cundidor, estolonífer; troncs de 2-6 dm., rígids, llenyosos a la base, tetràgons, drets o ascendents, engruixits sobre la inserció de les fulles, molt ramificats, de branques erectes; fulles linears o lanceolato-linears, encorbades a l'àpex, mucronades, escabroses, un poc revoltes pel marge, verticil·lades per 6-10; flors d'un blanc groguenc, en panotxa oblonga, llarga i densa; branques floríferes des de la base, pedicels drets, més curts que les flors, els fructífers engruixuts a l'àpex, iguals al fruit o poc més llargs; lòbuls de la corol·la acuminats, inflexos; fruit glabre.

Var. *aciphyllum* Csta.⁽¹⁾ — Troncs púbbero-escabrosos, fulles hispido-escabroses, les inferiors reflexes, les superiors bastant encorbades.

Geografia. — Llocs àrids i pedregosos: la var. *aciphyllum* Csta. a l'Urgell, Serra de Balaguer, prop de Torreblanca; la Segarra, cap a S. Pubim. = Del Montsec a les Garrigues i des de Gandesa a Falset (Csta.). — Juny-Jul.

1,280. — *G. rigidum* Vill. = *G. lúcidum* All. ex parte.

(pel tronc rígid i lluent).

Perenne, rizoma llenyós, tronc de 3-6 dm., rígid, quadrangular, lluent, glabre o pubescent a la base, \pm inflat als nusos; fulles linears o estretament oblongo-linears, mucronades, gruixudes, subacanalades per sobre, de raquis ample, deprimit, verdes, al prin-

(1) Si la primera part no és *acus*, pot ser *àxiz*, punxa, per les fulles; ἀκρόφυλλος és quan les fulles són al cim, Cf *aquifolium*, *scabrifolium*.

Rubiàcies.

G. 338. - Galium.

cipi pàtulo-erectes, després reflexes i a veg. un poc encorbades per la punta, glabres i àdhuc llunts, però escabroses al marge, *verticil·lades per 6-8*, les florals petites; flors *blanques*, \pm oloroses, en panotxa \pm ampla, amb les branques pàtulo-erectes; lòbuls de la corol·la molt apiculats, pedicels fructífers un poc divaricats i més llargs que'l fruit, que és globulós, llis i negrós a la maturitat.

β *falcatum* Willk. = *G. corrudaefolium* β *falcatum* Wk. et Csta. = *G. corrudaefolium* Vill. — Fulles linear-alenades, revoltes pel marge, les superiors falcato-corbades, les del mig encorbades a l'àpex, les inferiors més amples, planes, reflexes.

Geografia. — Erms, marges, vores de camins: no escassa al litoral, Vallès i Bages. = Roques de Querals, fins a Núria, N.^a Senyora del Mont, Olot, Guillerics (Vay.).

La β *falcatum* Wk. a Tagamanent, Coll de Sta. Bàrbara, a la prov. de Tarragona (Csta.); Alt Empordà, Vilademires, Olot (Vay.); la Sellera (Cod.l). — Juny-Jul.

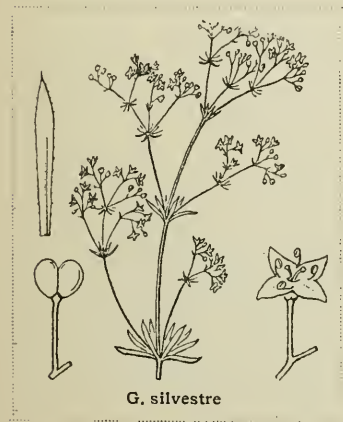
G. cinereum

1,281. — *G. cinereum* All. — Subsp. del *G. Mollugo* apud Rouy; de la anterior apud Fiori.

(cinereus color, és color de cendra, les fulles són d'un verd glauc).

Perenne, tronc de 2-4 dm., ascendent, un poc rígid, quasi cilíndric, glabre; fulles *linears*, mucronades, revoltes pel marge, de raquis prim i estret, *verticil·lades per 6-8*, d'un *verd glauc*; flors *blanques*, en panotxa ampla; branques pàtulo-erectes, pedicels drets, bastant més llargs que'l fruit; lòbuls de la corol·la *cuspidats*, fruit grosset, negrós, glabre, llis.

Geografia. — Llocs secs i àrids: St. Hilari, r. = Comarques de Vich, al Vallès, Pla de Barcelona *et alibi* (Csta.); cap a Bielsa (Campo!). — Maig-Jul.

G. silvestre

1,282. — *G. silvestre* Poll. = *G. umbellatum* Lmk. = *G. laeve* Th.

(s'ha format de umbel·la, per la inflorescència en corimbe; laevis o levis, llis pels troncs).

Perenne, rizoma prim, troncs de 1-4 dm., febles, radicants o estolonífers, difuso-ascen-

dents, glabres o pubescents; fulles *lanceolato-linears*, mucronades, un poc revoltos pel marge, de raquis *prim i sortit*, glabres, pubescents, escabroso-hispides o cobertes de papil·les, *verticil·lades per 6-9*; flors *blanques*, petites, en panotxa corimbiforme, de branques pàtulo-erectes, gràcils, poc nombroses, terminades en cimes repetidament tricotòmiques; pedicels fructífers drets, més llargs que'ls fruits; lòbuls de la corol·la *aguts*, no apiculats, anteres grogues; fruits negrosos, glabres, finament xagrinats: planta polimorfa.

♂ *papillosum* Lap. — Fulles llargues, linear-lanceolades, hispídides i cobertes de papil·les llueus, albo-nacarades.

ε *scabrifolium* Rchb. — Fulles linear-oblongues, sense papil·les, hispido-escabroses, entrenusos llargs.

δ *montanum* Vill. — Fulles glabres, troncs poc ramificats, entrenusos 3-6 veg. més llargs que les fulles.

γ *Lapeyrousianum* Jordan. — Fulles linears o sublanceolades, amb papil·les, ni hispídides ni escabroses; entrenusos 1-3 veg. més llargs que les fulles; flors en cimes umbel·lifformes, panotxa ovoide.

Geografia. — Boscos, erms i pastures: Vallès, Montserrat, S. Llorenç, Ribes, Bergadà *et alibi*. = Montsant, Montseny (Csta.); Ribes, Lluçanès, Basora, Segaró (Vay.).

La ♂ *papillosum* Lap. — Freqüent al boscos del Vallès. = Montserrat, Priorat, Montseny (Csta.); Plana de Vich (Masf.); Lluçanès, Guillerries, Olot, Empordà, Núria, Tragurà, la Cerdanya (Vay.).

La ε *scabrifolium* Rchb. — Comú a la Vall de Ribes, al Bergadà, a la font de Tagast. = La Molina (Vay.).

La δ *montanum* Vill. — A la Vall d'Eine (Vay.), la Cerdanya, de la Vall de Llo a Puigmörens (Gaut.).

La γ *Lapeyrousianum* Jord. — A la regió alta del Montseny, Núria (Puigg.), Senn. in hb. Cad.); Tragurà, Setcases (Vay.), Benasc, Maladetta (Csta.); Port de la Picada (Compñ.). — Juny-Jul.

G. pusillum

1,283. — *G. pusillum* L. — Subsp. del *G. pumilum* Lmk., apud Rouy.

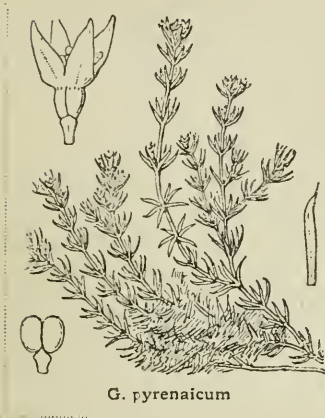
(*pumilus*, *nan*, *pigmeu*; *pusillus*, *de pusus*, *de talla petita*).

Perenne, cespitos, troncs de 5-12 cm., prostrato-ascendents, prims, un poc rígids, quadrangulars, *hispids*, de entrenusos curts; fulles estretament *lanceolato-linears* o *linear-alenades*, les inferiors més amples i molt curtes, llargament cuspidades, ordinàriament *hispides*, de raquis gruixudet i prominent, esteses o recor-

bades, *verticil·lades per 7-8*; flors *blanques*, en panotxa curta, *subumbel·li·forme*; branques ascendents, terminades per petites cimes; pedicels erecto-divergents, poc més llargs que'l fruit; lòbuls de la corol·la *aguts*, fruits bruno-verdosos, *glabres*, quasi llisos.

β *hirtum* Koch. (Prodr. II, 318). — Planta cano-hispida, fulles lanceolato-linears, encorbades a l'apex.

Geografia. — Roques de les muntanyes: Montserrat, al camí de la Cova. La β *hirtum* Koch. — Al cim del Montsant. — Maig-Jul.

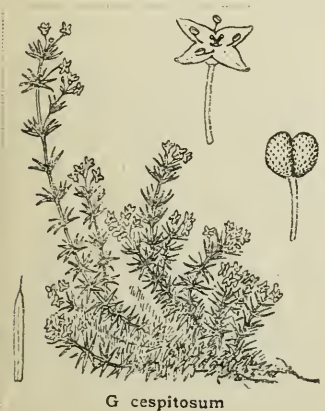

1,284. — G. pyrenaicum Gou. — Subsp. del G. púmilum Lmk. apud Rouy.

Perenne, densament cespitós, lluent i argenti, que's torna groc per la dessecació; tronc de 2-6 cm., prostrato-ascendents, prims, un poc rígids, glabres, d'entrenusos curts: fulles *linear-alenades*, *llargament cuspidades*, escarioses al marge, de raquis ample i sortit, *verticil·lades per 6*, densament *imbricades* i *aplicades*; flors *blanques*, *axil·lars*, *solitàries* als dos verticils superiors; peduncle més *curt* que les fulles, lòbuls de la corol·la *ovato-lanceolats*, ob-

tusos; fruit *glabre*, finament xagrinat.

Geografia. — Roques i pastures de la regió alpina dels Pireneus: Comú a Núria; rasos de Peguera, cap a la font de Tagast. = Cambradases, Setcases, Costabona, Carenga, Penyalanca (Bub.); altures pròximes a Montgarri, port de Urets i de Liat (Llen.); Montgrony, a Puig-nevada (Senn.). — Jul.-Ag.

1,285. — G. cespitosum Ram. — Subsp. del G. púmilum Lmk. apud Rouy.

(*de cespes o caespes, la gespa, mota de terra amb herba, gleba*).

Perenne, tronc de 2-6 cm., prims, ajaguts, formant *motes baixes, denses i blanques*, lluent i glabres, que's tornen negres o rosses per la dessecació; entrenusos molt curts; fulles *linear-lanceolades*, *acuminato-apiculades*, primes, petites (4-7 mm. llarg), lluent, de raquis fi i apenes sortit, *verticil·lades per 6-8*; flors *blan-*

ques, en petites cimes formades per *peduncles* 1-3-flors, *apenes més llargs que les fulles superiors*; lòbuls de la corol·la *ovato-lanceolats, obtusos*: fruit negre, *glabre, tuberculós*.

Geografia. — Roques i pastures de la regió alpina dels Pireneus: Costabona (G. et G.); Vall d'Eine (Gaut.); Pir. espanyols (Rouy). — Jul.-Ag.

G. saxatile

1,286. — *G. saxatile* L. = *G. Hercynicum* Weigg.

(*saxatilis*, denota la estació quasi com *petraeus*, a les pedres; *Hercynia silva* és a la *Germania*, habitació clàssica.)

Perenne, tronc de 5-35 cm., difusos, quadrangulars, ramificats, glabres, que produeixen a la base *branques estèrils, ajagudes, densament cespitoses*; branques floríferes dretes, primes, ascendents, d'entrenusos superiors separats; fulles *lanceolades*, les inferiors *ovato-rodones, mucronades, primes*, escabroses al marge, de ra-

quis fi i sortit; flors *blanques*, en panotxa formada de petites cimes tricotòmiques, més llargues que les fulles; pedicels fructífers drets, lòbuls de la corol·la *aguts, no apiculats*; fruit petit, *glabre, densament tuberculós*: planta que s'ennegreix per la dessecació.

G. cometerrhizon

Geografia. — Roques i pastures de les muntanyes síl·lies: Núria (Vay.), Vall d'Eine, Pla Guillem (Gr. et G.), Vall d'Aran, al mont Jèsoles (Timb.), S. Joan de Toran, Vagergues (C. et S.). — Juny-Ag.

1,287. — *G. cometerrhizon* Lap.

(per les arrels cabelludes; *καμήτης*, en sentit botànic; forma adjectivada neutra, com *μελανόρριζος*, nom d'el·lèbor negre).

Perenne, cespitosa, que's torna negra per la dessecació; rizoma prim, estolonífer; tronc llargs, nuosos a la base, ajaguts, fràgils, quadrangulars, llisos, d'entrenusos molt curts a la part superior i llargs a l'inferior; fulles *trasovato-linears, obtuscs, llises*,

Rubiàcies.

G. 338. - Galium.

carnoses, de raquis imperceptible, les superiors més llargues; flors *blanques*, rosades per fora, oloroses, en cima *densa, solitària, terminal*; pedicels fructífers *engruixits, obcònics*, més curts que les fulles; lòbuls de la corol·la *obtusos*, fruit el doble gros que el de l'anterior, *glabre, llis*.

Geografia. — Pedruscam de les altes muntanyes : Altures de Nùria, al Puigmal i Noucreus. = La Toza, Comabella, Ull de Ter, Costabona (Vay.); Cim de la Vall d'Eine (G. et G., Bub.); sobre Setcases, Vall de Carença, Puig Peric, Puig Carlit (Bub.); Bassibé (Puj. J.); altures sobre Melles r. (C. et S.). — Jul.-Ag.

Gènere 339. — **VAILLANTIA** DC.

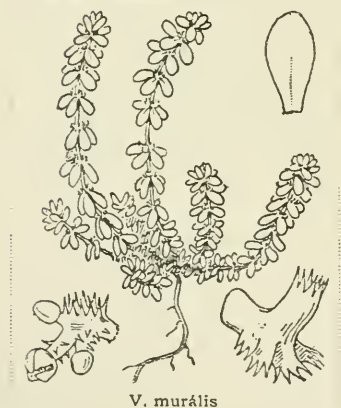
(Dedicada a Vaillant. V. *Galium Vaillantii* DC.)

Flors d'un verd groguenc o blanquinoses, molt petites, polígames, en cimes axil·lars subsèssils, triflores, les dos flors laterals de cada cima, masculines, la central hermafrodita, formant en conjunt una espiga interrompuda; llim del calze quasi nul, corol·la rotàcia, 3-lobada en les flors masculines, 4-lobada en les hermafrodites, 3 i 4 estams respect.; 2 estils, estigmes capitats; fruit compost de 2 aquenis soldats, amb 1 sola llavor madura; peduncle fructífer format dels 3 pedicels soldats i endurits de les flors de la cima; amb 1 cresta franjada i a veg. una banya dorsal i terminat amb 3 banyes, la mitjana de les quals s'encorba amagant l'aqueni: herbes anuals, d'arrel prima i petita, fulles verticil·lades per 4.

- 1 { Plantes glabres o pubescents a l'àpex, fulles trasovades, aquenis glabres, amb banya dorsal; llavor reniforme, llisa. 1,288. **V. murális**.
 { Plantes híspides, fulles oblongues, aqueni híspid, sense banya dorsal, globulós, tuberculós 1,289. **V. híspida**.

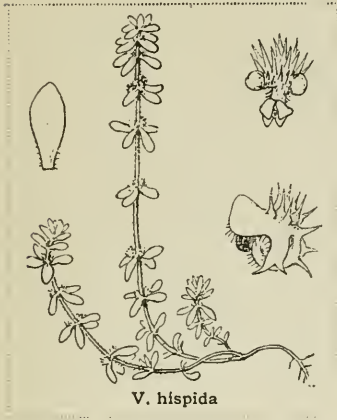
1,288. — **V. murális** L.

(de murus, i, muralla o paret; estació de la pl.)

Tronc de 5-10 cm., *prim*, protrato-ascendent, simple o poc ramificat, fullós, *glabre* o *un poc ericàt a l'àpex*; fulles *trasovades*, *obtus*, grassetes, de nervis poc marcats, *translúcides*, a la fi reflexes; flors d'un verd groguenc, en espiga fullosa, quasi tan llarga com el tronc o la branca; fruit *estès*, *glabre*, d'un blanc de marfil a la maturitat, *amb banya dorsal dreta*, breument *franjat* i *recorbat a l'àpex*: llavor *reniforme* o *semilunar*, *llisa*.

Geografia. — Roques i pedruscam del litoral: abundant al Cap de Creus; la Sabolla, tocant a Cadaqués; la Escala; Castelldefels. = Montjuic (Salv.!, Csta.). — Març-Maig.

1,289. --- V. hispida L.

(sinònim de asper, pel tronc).

Tronc de 5-15 cm., relativament *robust*, dret o ascendent, rígid, ramificat, fullós, trencadís, *escabroso-híspid*; fulles *oblongues*, *menys trans-lúcides*; flors *blanquinoses*, en espiga tan llarga com les branques; fruit estès, *erijat de pèls blancs*, *sense banya dorsal*, fortament *franjat*, *recorbat a l'àpex*; aqueni *globulós*, *tuberculós*.

Geografia. — Llocs secs i àrids: vessant meridional de la cordillera litoral, al peu del Tibidabo, prop de «Nueva Belén». 22 Maig 1910 *legerunt* Senn.I, Llen.I, Cad.

N. B. I. Aquesta planta no es diferencia d'exemplars procedents de Múrcia. II. Encara que Rouy sembla dubtar de la espontaneïtat d'aquesta espècie als llocs on fins avui ha sigut trobada, pel terreny esquistoso-pedregós, apartat de cultius i llocs habitats on viu, la creiem perfectament espontània i nova per a la flora catalana.

Gènere 340. — **ASPÉRULA L.**

(De *asper* amb la terminació—*ula*, diminutiva, que veiem en *Campanula*, *Primula*, *Ferula* i tants d'altres.)

Flors blaves, rosades o blanques, en glomèruls o cimes terminals; calze de dents petites, corol·la infundibiliforme o tubuloso-acampanada, de tub \pm llarg, 4- i rar. 3-5-fida, ordinàriament 4 estams; fruit format de 2 aque-nis subglobulosos, sense rastre o senyal del llim del calze; herbes general-ment perennes, de fulles ovades, lanceolades o linears.

- 1 { Flors en glomèruls terminals, involucrats 2.
- 1 { Flors en cimes terminals, acompanyades de 2 bràcties oposades . . . 3.
- 2 { Plantes anuals, flors blaves, més curtes que l'involucre de bràcties llar-gament pestanyoses 1,290. **A. arvénsis**.
- 2 { Plantes perennes, flors rosades, més llargues que l'involucre de bràc-ties breument pestanyoses 1,291. **A. hirta**.
- 3 { Corol·la infundibiliforme, de tub més llarg que'l llim; fulles linears, verticil·lades per 4 1,292. **A. cynanchica**.
- 3 { Corol·la acampanada, de tub pròximament igual al llim, de fulles el-líptiques o trasovades 4.
- 4 { Fruit híspid, fulles trasovades, verticil·lades per 6-8; planta olorosa quan seca 1,293. **A. odorata**.
- 4 { Fruit glabre, fulles el·líptiques, verticil·lades per 4; planta inodora quan seca 1,294. **A. laevigata**.

A. arvénsis

1,290. — A. arvénsis L.

(dels camps, estació.)

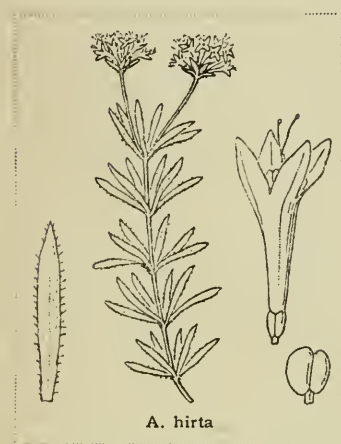
Annual, aïrel prima, tronc de 2-3 dm., dret, quadrangular, llis, però escabros als angles, ramoso-dicotòmic, \pm inflat als nusos; branques erecto-ascendents, fulles *oblongo-linears*, glabres, de marge i raquis fluixament i breu pestanyosos, *obtusos*, *verticil·lades* per 6-8, les inferiors *trasovades* i *verticil·lades* per 4; flors *blaves*, inodores, en glomèruls terminals, rodejades d'un involucre de bràcties *linears*, *des-iguals*, *llargament pestanyoses* i més llarg que

Rubiàcies.

G. 340. - Aspérula.

les flors; corol·la *infundibiliforme*, de tub més del doble llarg que'l llim; fruit madur *glabre*, llis.

Geografia. — Comú per terres cultivades des del litoral fins al Pireneu. — Abr.-Juny.

1,291. — A. hirta Ram.
(hirtus, aspre, eriçat, per les fulles).

Perenne, cespitosa, rizoma relativament gruixut, *llenyós*, breument estolonífer, multicaule; troncs de 8-10 cm., drets o ascendents, prims, quadrangulars, simples, glabrescents; fulles *linear-lanceolades*, *agudes* o *cuspidades*, uninerves, rígides, pàtulo-ascendents, *setosopetanyoses* al marge i raquis, més llargues que'ls entrenusos, *verticil·lades* per 6; flors *rosades*, en glomèrul terminal, rodejades d'un involucre de bràcties linears, desiguals, *breument pestanyoses*, més curt que les flors; corol·la *infundibiliforme*, de tub el doble llarg que'l llim; fruit *glabre*, llis, negre, lluent.

Geografia. — Boscos dels Pireneus centrals: des del barranc de Geles a la Artiga de Lin, Port de Viella (Csta.); Montgarri (Llen.l); Liat, Pla de Beret, Ruda (C. et S.). — Jul.-Ag.

1,292. — A. cynanchica L. — Subsp. aristata Fiori (Flora anal. d'Italia, III, 122).
= **A. aristata L. α brachysiphon Wk.** = **A. cynanchica L., var. longiflora Rchb.** (Csta., Catal.).

(cynanche és una inflamació de la gorja; com si es digués específic de la esquinància ⁽¹⁾).

Perenne, rizoma dur, *sublennyós*, fusiforme, multicaule; troncs de 2-6 cm., prims, ascendents o difusos, tetràgons o subcilíndrics, glabres; fulles inferiors *trasovades*, les superiors *estretament linears*, *desiguals*, 2 de elles molt més petites, *mucronato-aristades*, *revoltes pel marge*, de raquis sortit, blan-

(1) Anglès woodroef (= woodrowel), al·ludint a les garlandes de fulles (Turner: rowelles of spores), és a dir, que representen esperons 'cf. verticils, rodets: i el nom de Wilson, probablement d'aquest origen); βραχύς, curt; σίφων, tub buit, pel de la corol·la; aristatus (que s'aplica molt a les espigues) per algunes fulles.

quinós, *verticil·lades per 4*; bràcties *lanceolades, mucronades*; flors *albo-rosades*, en glomèruls terminals, formant una panotxa ampla i difusa, de branques obertes; corol·la *infundibuliforme*, de 5-7 mm., exteriorment papil·loso-escabiúscula, de tub apenes *el doble llarg que'l llim*; fruit *tuberculoso-papil·lós*; planta molt polimorfa.

Geografia.—Marges, vores de camins i llocs àrids, de la Costa al Pireneu or. i central. = Montserrat (Boiss. et Reut. ex Wk.). — Maig-Set.

N. B. I. Una planta que pel Juliol de 1905 i 1906 collírem als rasos de Peguera podria pertanyer a la var. *alpina* Lge.—II. Ja va observar Costa que la planta catalana no és el tipus de la espècie descrita.

A. odorata

1,293. — *A. odorata* L.

(*És planta que fa olor quan està seca. Recorda l'Anthoxanthum; aromatitza el vi, els vestits i és insecticida*).

Perenne, rizoma prim, cundidor, ramificat; troncs de 2-4 dm., drets, quadrangulars, simples, glabres, amb un anell de pèls curts, papil·losos sota dels nusos; fulles primes, glabres, lluent, aspres al marge, de raquis ben marcat, les inferiors *trasovades*, les superiors *oblongues*, totes *mucronato-cuspidades, verticil·lades per 6-8*; flors blanques, en cima terminal pauciflora; bràcties setàcies, corol·la *acampanada*, de tub *quasi igual al llim*; fruit *erigit de pèls ganxuts*; planta olorosa per la dessecació.

A. laevigata

Geografia.—Boscos frescos i ombrívols de les muntanyes: regió del faig i de l'avet, al Montseny, Artiga de Lin (Csta.); Notre Dame du Coral, Platravers, Bac de S. Valentí, prop d'Olot (Vay.); Viella, Portilló, Bertrem (Llen.); Tredós (Timb.). — Maig-Jul.

1,294. — *A. laevigata* L.

(*de laevigo; pels troncs llisos*).

Perenne, rizoma prim, no cundidor; troncs de 3-5 dm., ascendents, molt febles, quadrangulars, glabres, llisos, ramificats; fulles *el·líptiques, mútiques*, primes, uninerves, glabres, es-

Rubiàcies.

G. 340. - Aspérula.

cabroso-pestanyoses al marge, més curtes que'ls entrenusos, *verticil·lades* per 4; flors *blanques*, en cimes terminals i axil·lars, vàries veg. tricotòmiques, llargament pedunculades, pauciflores, formant una panotxa fluixa, fullosa; bràcties lanceolades, mucronulades; pedicels capil·lars, molt curts, drets; corol·la *acampanada*, de tub igual al llim, estams *inclosos*, anteres ovoides, subsèssils; fruit ovoide, *glabre*, rugoso-papil·lós, groguenc.

Geografia.—Boscos i llocs frescos: cordillera del litoral a S. Medí i al barranc de S. Cugat (Senn. in Hb. Cad.). — Juny-Jul.

N. B. No s'inclou la *H. galioides* M. Vieb. que Gaut. cita com a r. r. en alguna localitat fronterera, perquè no ens consta amb certesa que hagi sigut trobada a cap encontrada catalana, ja que la de Viella (Phil. ex Wk.) no ha sigut confirmada pels que modernament han herboritzat per la Vall d'Aran.

Gènere 341. — **SHERARDIA L.**

(A la memòria de Sherard, professor a Oxford, on posseïa un herbari i jardí famosos.)

Flors lilacines, petites, en glomèruls terminals de 4-8 flors, llargament sobrepassats per un involucre de 8 bràcties ovato-cuspidades, soldades a la base; calze de 6 dents alenades, dretes, acrescents, amb pèls aplicats; corolla infundibiliforme, de tub llarg, estret, cilíndric, 4-lobat, 4 estams i 2 estils, tots exserts; fruit trasovoide, escabriuàcul, format de 2 aquenís, coronat cada un per 3 dents del calze; herbes anuals, d'arrel prima, troncs de 2-4 dm., prims, difusos, quadrangulars, escabroso-pubescents; fulles ova-des o lanceolades, mucronades, 1-nerves, hispídul·es per l'anvers i marge, verticil·lades per 6, pàtulo-reflexes.

1,295. — *Sh. arvensis* L.

(estació campestre de la espècie.)

Geografia. — Abundant per camps i llocs herbosos de tot el país, des del litoral al Pireneu. — Abr.-Maig.

Gènere 342. — **CRUCIANELLA L.**

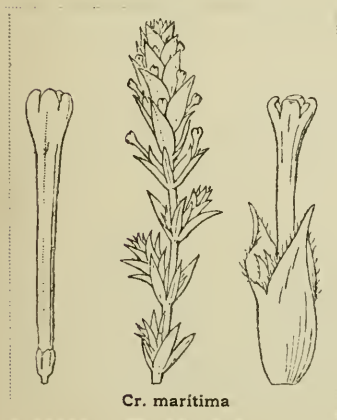
(Com *Valerianella*; de *crux*; *crucians*: posat en creu, per analogia; les fulles són verticil·lades per 4; anglès: Cross-wort.)

Flors grogues, en espigues terminals, circuïdes a la base de 2-3 bràcties en forma d'involucre; lim del calze nul, corol·la infundibiliforme, de tub llarg, 4-5-lobada, de lòbuls connivents, curts, comunament prolongats en punta setàcia, inflexa, 4-5 estams, estils bífids; fruit 2 aquenís oblongs: herbes glabres, de fulles ovades, lanceolades o linears, verticil·lades per 4-6.

1	{	Plantes perennes, rizoma i tronc llenyosos; fulles totes verticil·lades per 4, coriàcies, ovades o lanceolades, de marge blanc, cartilaginós; espigues breument pedunculades	1,296. Cr. marítima.
		Plantes anuals, arrel i tronc herbàcis; fulles superiors verticil·lades per 6, linear-alenades, herbàcies; espigues llargament pedunculades	2.
2	{	Corol·la pentàmera, espiga fluixa	1,298. Cr. pátula.
		Corol·la tetràmera	3.
3	{	Espigues compactes, curtes; fulles totes linear-alenades,	1,297. Cr. angustifolia.
		Espigues fluixes i llargues; fulles inferiors oblongues o trasovades,	1,298 ^{bis} . Cr. latifolia.

1,296. — **Cr. marítima L.**

(per la seva estació als arenys marítims.)

Cr. marítima

Perenne, rizoma gruixut, llenyós; tronc de 1-4 dm., ascendent, bastant robustos, subllen-yosos, tetràgono-cilíndrics, glabres, albo-ar-gentins, ramificats, de branques curtes i erec-tes; fulles *coriàcies*, *ovades* o *lanceolades*, *mu-cronades*, uninerves, albo-cartilaginoses i un poc revoltés al marge, glauques, glabres, erec-tes, *verticil·lades* per 4; espigues *breument pe-dunculades*, denses, oblongo-cilíndriques; bràc-ties *imbricades*, la externa *lliure*, *ovato-acumi-nades*, albo-escarioses i ciliato-escabroses al marge, les laterals *més petites* i

soldades fins a la meitat, *falcato recorbadés a l'àpex*; corol·la llargament exserta, de tub 8-10 veg. més llarg que'l llim, de lòbuls obtusos, terminats amb punta inflexa; aquenís *trasovats*, amb línies de pèls daurats, aplicats.

Geografia.—Arenals marítims de Salou, Castelldefels, Prat del Llobregat, fins a Roses. = Tarragona (Senn.). — Maig.

Cr. angustifolia

1,297. — Cr. angustifolia L.

(com *latifolius*, *acutifolius* i d'*altres*; per les fulles *linear-alenades* ⁽¹⁾).

Annual, arrel cónica, prima; tronc de 1-4 dm., dret, quadrangular, prim, escabriúscul al marge, \pm ramificat; fulles *linear-alenades*, *mucronades*, escabroses, 1-nerves, revoltes pel marge, de 1-2 cm., les inferiors *verticil·lades* per 4, les superiors per 6, erecto-aplicades; espigues llargament *pedunculades*, cilíndrico-tetràgones, densament *imbricades*; bràcties lliures, lanceolato-acuminades, *albo-escarioses al marge*, *verdes* i *carenades* per l'esquena, que és serrulato-escabrosa; corol·la petita, *apenas més llarga que les bràcties*; aquenís *ovoides*, amb línies de pèls daurats.

Cr. pátula

Geografia.—Llocs àrids i pedregosos: comú pels erms i boscos de llicorelles àrids de Tarrassa; Sallent i la comarca de Bages. = Litoral i comarques centrals, fins al Montseny, Tagamanent, Olot i falde del Pireneu (Csta.). — Maig-Juny.

1,298. — Cr. pátula L.

(*pátulus*, *obert*; per les branques *erecto-esteses* ⁽²⁾).

Annual, arrel cónica; tronc de 5-12 cm., prim, dret, quadrangular, escabriúscul, ramificat des de la base; branques *erecto-esteses* o *divaricades*, fulles *linear-alenades*, *mucronato-cuspidades*, 1-nerves, molt revoltes pel marge, un poc escabroses, les inferiors

(1) Correspon a στενόφυλλος.

(2) *Pátula fagus* és el faig de branques com ventalls.

Rubiàcies.

G. 342. - Crucianella.

verticil·lades per 4, les superiors per 6; espigues llargament pedunculades, fluïxes, ovato-cilíndriques; bràcties inferiors verticil·lades, les superiors oposades; corol·la 5-lobada; fruit madur negre.

Geografia. — Terres incultes, argiloso-guixenques, àrides : Lleida, al ras de Gardeny, Maig de 1890 *legi.* = Terra baixa d'Aragó, a les vores de l'Ebre (Losc., in Hb. Costa).

1,298^{bis}. — Cr. latifolia L.

(*latifolius: de fulles amples, per ser amplexes les inferiors.*)

Annual, arrel prima; tronc de 2-4 dm., dret o ascendent, simple o ramificat, prim, escabrós; fulles verdes, glabres, planes, esteses, escabroses al marge, verticil·lades per 4-6, en verticils distants, les inferiors oblongues o trasovades, les superiors lanceolato-linears, més llargues; espigues llargament pedunculades, linear-cilíndriques, molt llargues (6-16 cm. × 2-3 mm.), fluïxament imbricades; bràcties exteriors soldades a la meitat inferior, obtusament carenades, escarioso-pestanyoses al marge; flors grogues, corol·la poc exserta, de lòbuls llargament aristats; fruit trasovoïde.

Geografia. — Llocs secs i pedregosos del migdia : Reguers, prop de Tortosa, camí dels Ports d'Horta (Font!). — Maig-Juny.

Família 64. — VALERIANÀCIES DC.

(Pren el nom de la espècie principal: *Valeriana*.)

Flors generalment hermafrodites, \pm irregulars, en cimes terminals; calze adherent, dentat o acrescent, formant un plomall *plumós*; corol·la infundibiliforme, a veg. gibosa o esperonada a la base, de 5 lòbuls desiguals, 1-3-estams, inserts prop de la base del tub de la corol·la, 1 estil filiforme, 1-3 estigmes; fruit aqueni, a veg. 3-locular, amb 1 cel·la central monosperma i 2 laterals estèrils, coronat per un plomall o per les dents del calze; herbes d'arrel ordinàriament olorosa, fulles oposades o sense estípules.

1	{	Fruit trilocular, coronat de les dents del calze; flors en cimes dicotòmiques, corol·la regular, de tub curt, 3 estams; plantes anuals,	Valerianella.
		Fruit unilocular, coronat d'un plomall plumós; flors en cimes tricotòmiques, corol·la irregular; plantes perennes 2.	
2	{	1 estam, corol·la esperonada o gibosa	Kentranthus.
		3 estams, corol·la no esperonada, poc o gens gibosa a la base,	
			Valeriana.

Gènere 343. — KENTRANTHUS DC.

(O *centranthus*, encara que sembla preferir-se la *cappa* per als noms grecs; *Kentrophyllum*, de κέντρον (centria) agulló, punxa, clau, forat.)

Flors vermelles, blanques o rosades, en cimes tricotòmiques formant panotxa corimbiforme; llim del calze envolt a la florescència, transformat en plomall plumós a la maturitat; corol·la irregular, infundibiliforme, de tub esperonat o gibós a la base, 1 estam; aqueni 1-locular, ovoide, planoconvex, 1 i 3 costelles respect., coronat del plomall del calze: plantes glabres, de tronc llis, rodó i fistulós.

1	{	Plantes anuals, fulles caulinars pinnatisectes, corol·la petita (2-5 mm.), gibosa	1,299. K. calcitrapa.
		Plantes perennes, fulles caulinars enteres o subdentades, corol·la gran (8-14 mm.), esperonada	
			2.

- 2 { Fulles linears, enteríssimes; esperó de la corol·la quasi igual a l'ovari, **1,300. K. angustifolius.**
 Fulles ovades o el·líptico-lanceolades, esperó de la corol·la 1-2 veg. més llarg que l'ovari **1,301. K. ruber.**

K. calcitrapa

que'l llim, subilabiat, amb 2 lòbuls al llavi superior i 3 a l'inferior; aquenís glabres o hispíds.

K. angustifolius

1,299. — K. calcitrapa DC.

(equivalent a *chausse-trape*: lit. calçar, trampa; els aquenís poden ser hispíds ⁽¹⁾).

Anual, arrel cònica, prima; tronc de 1-5 dm., dret, glabre, estriat, freqüentment vermellós, simple o ramificat a la base; branques erectes, fulles inferiors peciolades, trasovades, enteres o lirades, les demés sentades, pinnatisectes, de segments inciso-dentats, el terminal més gran; flors rosades, dístiques i unilaterals sobre les branques de la panotxa corimbiforme; corol·la petita, breument gibosa a la base; tub més llarg

Geografia. — Camps arenosos i terres de conreu: al Vallés, Bages, Penadès, Montserrat i part de la Segarra; Empalm i Vidreres, internant-se per la prov. de Girona fins a Montsolí. = Priorat (Csta.); la Sellera (Cod.). — Abr.-Juny.

1,300. — K. angustifolius DC.

(per les fulles linears, estretes).

Perenne, rizoma gruixudet, olorós; troncs de 3-7 dm., drets, estriats, glabres, glaucs, simples o ramificats; fulles linears (8-15 cm. × 2'5 mm.), acuminades, enteríssimes, perfoliades, 1-nerves; flors rosades, rarament blanques, oloroses, en cima curta i densa; corol·la gran, subilabiada, amb 1 lòbul al llavi superior i 4 a l'inferior, esperonada, amb l'esperó aproximadament igual a l'ovari i la meitat del tub; aquenís glabres.

(1) En fr. *chausse-trape laineuse* és el card estrellat de flors armades d'espines; *muricatus*, *tribulus*, expressen idees semblants. Del llatí *calx*, *calcis* (*calcitrare*), taló, i trappa; al·ludint al calze espinós que se sembla a aquella màquina de guerra que servia per a detenir la cavalleria; *calcitripa* és el *Delphinium Consolida*.

Valerianàcies.

G. 343. - *Kentranthus*.

Geografia. — Roques i llocs pedregosos: Vall de la Seu d'Urgell, falda del Montsant, ports d'Horta, Escala d'Arnès i altres llocs muntanyosos a la part austro-occidental de Tarragona. — Maig-Juny.

K. ruber

1,301. — *K. ruber* DC.

(vermell, les flors tenen aquest color).

Sinonímia. — Lilà (abusivament); *cast.* hierba de S. Jorge, valeriana de espuela.

Perenne, rizoma gruixut, olorós; troncs de 4-8 dm., drets, estriats, ordinàriament vermellósos, simples o ramificats; fulles *ovato-acuminades* o *cl·líptico-lanceolades*, *acuminades*, multinerves, *enteres*, glabres, glauques, les inferiors peciolades, les superiors sentades; flors vermelles, rarament blanques, oloroses, en cimes fasciculades, formant panotxa oblonga; corol·la gran, subilabiada, de llavi superior 1-lobat i l'inferior 4-lobat, *esperonada*, amb l'esperó *el doble llarg de l'ovari i quasi igual al tub*; aqueni *glabre*.

Geografia. — Roques, murs i barrancs: al Vallés, als voltants de Tarrassa; part baixa de Bages, fins a Manresa; abundant al Montserrat. Una raça *albiflora*, subespontània a St. Hilari. = Abundant a la regió inferior fronterera de la Vall d'Aran (Llen., Coste et Soulié). — Maig-Set.

Gènere 344. — **VALERIANA L.**

(No és nom clàssic; els romans coneixien algunes espècies de valeriana: la *saliunca*, *hirculus* (cèltica); la *polemonia* o *philetaeria* (la grega); *phu* (Diosc.)

Flors hermafrodites, polígames o dioiques, rosades, blanques o groguenques, en cimes o *fascicles* tricotòmics terminals; calze de llim envolt, que's transforma en plomall plumós a la fructificació; corol·la quasi regular, infundibiliforme, de tub poc o gens pilós a la base, 5-lobada, 3 estams exserts; aqueni 1-locular, ovoido-oblong, plano-convex, amb 1 i 3 costelles respectiv., coronat del plomall: herbes perennes, de fulles oposades, enteres o \pm dividides; tronc cilíndric, llis, fistulós; rizoma comunament olorós.

- 1 { Tronc solcat, de 0'5-2 m.; fulles pinnatisectes o fortament dentades; flors hermafrodites, panotxa ampla 2.
- 1 { Tronc finament estriat, de 1-4 dm.; fulles al menys les basilar enteres; flors dioiques o polígames, panotxa \pm contreta 4.
- 2 { Fulles solament dentades, cordiformes, les caulinars a veg. acompanyades de 2 petits segments laterals; rizoma robust, sense estolons; aqueni oblongo-linear 1,302. **V. pyrenaica.**
- 2 { Fulles pinnatisectes, de segments nombrosos; rizoma curt, estolonífer; estolons terminats en roseta 3.
- 3 { Fulles de 11-21 segments lanceolats, enters o superficialment dentats; fulles de la roseta amb segments estrets i nombrosos; aqueni ovoido-oblong 1,303. **V. officinalis.**
- 3 { Fulles de 5-9 segments ovats o bé oblongs, fonament dentats; fulles de la roseta de 3-5 segments suborbiculars; aqueni ovoido-el·líptic, 1,304. **V. excelsa.**
- 4 { Rizoma estolonífer o tuberculós, que produeix un sol tronc; fulles basilar ovades o truncades, peciolades, les caulinars pinnatisectes, de segment terminal més gran 5.
- 4 { Rizoma no estolonífer ni tuberculós, que produeix varis troncs fèrtils o estèrils 6.
- 5 { Rizoma prim, estolonífer, quasi inodor; flors dioiques, les femenines 1-2 veg. més petites; aqueni glabre; plantes de llocs humits, 1,305. **V. dioica.**
- 5 { Rizoma gruixut, tuberculós, molt olorós; flors polígames, totes iguals; aqueni cobert de pèls sedosos; plantes de llocs àrids, 1,306. **V. tuberosa.**

- 6 { Fulles caulinars, de 3-7 segments enters, poc desiguals, les inferiors i les dels troncs estèrils trasovades; panotxa contreta,
 1,307. *V. globulariaefolia*.
 Fulles caulinars enteres o de 3 segments molt desiguals, panotxa fluixa 7.
- 7 { Fulles caulinars ovato-lanceolades, enteres; plantes verdes,
 1,308. *V. montana*.
 Fulles caulinars de 3 segments inciso-dentats; plantes glaucescents,
 1,309. *V. tripteris*.

V. pyrenaica

1,302. — *V. pyrenaica* L.
 (per la seva estació).

Planta d'un verd obscur, de rizoma gros, olorós, sense estolons; tronc de 7-14 dm., robust, dret, *solcat*, simple, pubescent als nusos; fulles grans, primes, *cordiformes*, amb *dents fondes i desiguals*, peciolades, les basilaris obtuses, les caulinars acuminades, freqüentment *trisetes*, amb els dos segments laterals més petits; flors rosades, *hermafrodites*, en cima multiflora, formant una ampla panotxa, adornada de bràcties linear-setàcies, pestanyoses, peludes a la base; aqueni *oblongo-linear*, glabre.

V. officinalis

Geografia. — Molt general per boscos ombrívols, als Pireneus de Catalunya, Andorra i Aragó (Csta.), rara al Pireneu Oriental, Vall de Llo; la Cerdanya a Mont-louis (Gaut.); Vall d'Aran (Bub.); Port de la Picada (Zett.); Artiga de Lin i de Viella (Llen.); Vall de Tredós (Timb.). — Juny-Jul.

1,303. — *V. officinalis* L.
 (és la espècie medicinal, encara que no exclusivament; l'arrel de la *V. pyrenaica* (Burseri) L. sp. (teste Bubani) seria preferible).

Sinonímia. — Valeriana.

Planta d'un verd clar; rizoma curt, amb un gran nombre de fibres molt oloroses i estolons terminats per una roseta de

Valerianàcies.

G. 344. - Valeriana.

fulles de segments estrets i nombrosos, freqüentment sense estolons; tronc de 5-15 dm., dret, robust, solcat, pubescent a la part inferior i als nusos, simple; fulles totes *pinnatisectes*, de 11-21 segments *lanceolats*, enters o un poc *inciso-dentats*; flors rosades, rarament blanques, *hermafrodites*, en cima *tricotòmica*, formant una panotxa ampla i estesa; bràcties *lanceolato-linears*, escarioses al marge i pestanyoses; estigma *trífid*, aqueni *ovoido-oblong*, comprimit, *glabre*.

Geografia. — Boscos humits i vores de torrents, sobre tot de les altes valls: Tarrassa, al torrent de Vallparadís, a l'Ubac, a la Barata (torrents), S. Llorenç del Munt, Montserrat, part or. de Bages, Montseny, Empalm, Sils, Berga, cap a la Font de Tagast; Fumanya, Ribes i demés de la zona superior. — Juny-Jul.

1,304. — *V. excelsa* Poir. — *V. sambucifolia* Mikom., subsp. de la anterior apud Rouy.

(*excelsus*, pel tronc elevat: les fulles semblants a les del saüquer, segmentades).

De gran afinitat amb la anterior se'n distingeix pel rizoma que produeix estolons terminats en roseta raquítica, de fulles amb 3-5 segments amples i suborbiculars; tronc robust i més elevat (1-2 m.), freqüentment acompanyat a la base de branques floríferes primes, llargues i nues; segments de les fulles menys

nombrosos (5-9), més amples i més fortament dentats; cimes més denses; aqueni més comprimit.

Geografia. — Vores d'aigües i prats humits: Vall d'Aran (Csta.); comuníssima per tota la vall, des de la regió del faig a la subalpina (Llen.); bastant comú a les valls inferiors del Pirineu Central (Zett., C. et S.); a la Cerdanya, prop del Bac de Llivia (Gaut.). — Juny-Ag.

1,305. — *V. dioica* L.

(les flors són dioiques).

Planta verda, de rizoma *prim*, *estolonífer*, llargament *radicant*, oblic, quasi inodor; troncs de 1-4 dm., drets, estriats, glabres, pubescents als nusos; fulles basilaris i les dels troncs estèrils *ovades* o *el·líptiques*, enters, llargament

peciolades, les caulinars superiors *pinnatisectes*, de 5-9 segments *lanceolato-linears*, *rosades*; flors *dioiques*, les femenines el doble petites, en *fascicles* terminals, fluixos els masculins i més densos els femenins; bràcties linear-agudes, escarioses al marge; estigma 2-4-fid; aqueni *ovoide*, *glabre*.

Geografia. — Prats humits i llocs pantanosos: a la Cerdanya i valls veïnes (Gaut.); Vall d'Eine, al Pont de la Llagona, sobre Montlouis i a la font dels Esclops (Bub.); ribera d'Aiguamoix (Timb.); Pla de Beret, cap a Montgarri (Llen.); Vall de Tredós, Salardú, Vall del Río Malo (C. et S.). — Maig-Juny.

1,306. — *V. tuberosa* L.
(pel rizoma).

Planta de rizoma *gruixut*, *tuberós*, oblic, molt olorós, *no estolonífer*; tronc de 1-2 dm., dret, estriat, glabre; fulles basilers *peciolades*, *trasovades* o *el·líptiques*, *obtuses*, *enteres*, les caulinars *pinnatisectes*, de 5-9 segments *linears*, el terminal més gran; flors *rosades*, polígames, en *fascicle* terminal tricotòmic, un poc contret; bràcties linears poc escarioses al marge, glabres; estigma 2-3-fid; aqueni *ovoide*, *erijat* entre les costelles.

Geografia. — Pastures seques de muntanyes calisses: Port de Benasc (Bub.); en varies localitats frontereres del Pir. Central i Or. (Zett., Gaut.); Pla de Beret, cap a les fonts de la Garona (Lap.). — Maig-Juny.

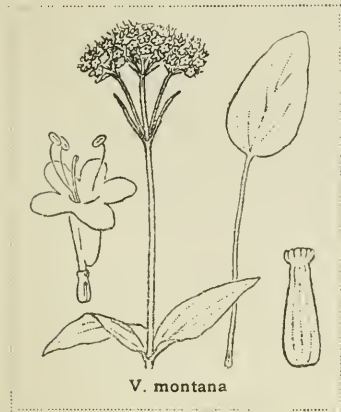
1,307. — *V. globulariaefolia* Ram.
(fulles de globularia.)

Planta de rizoma *llenyós*, olorós, *no estolonífer*, ramificat, amb branques horitzontals, terminades en roseta; troncs florífers de 1-2 decímetres, simples, glabres, estriats; fulles basilers i de les rosetes *trasovades* o *suborbiculars*, *enteres*, *peciolades*, les caulinars *pinnatisectes*, de 3-5 segments que's van estrenyent cap a la inflorescència, el terminal més gran; flors *rosades*, *polígames*, en *fascicles* terminals contrets; bràcties lanceolato-linears, escarioses al marge i subpestanyoses; aqueni *subtetràgon*, *glabrescent*, amb costelles *sortides* i *agudes*.

Valerianàcies.

G. 344. - Valeriana.

Geografia. — Roques de la regió alpina o subalpina del Pirineu : Coll de Jou; Núria. = Comabella, Coma de Vaca, Font Canaleta (Vay.); cadena principal de Costabona a la Vall de Llo (Gaut.); Vall d'Eine (Bub.); Coll de l'Hospital de Viella (Isern); Peñablanca; Port de Benasc (Zett.); de la Forqueta (Timb.); Port de Caldes, Aubert, Colomés, Marimagna (Llen.I); Vall de Juella, Ruda (C. et S.). — Juny-Ag.

1,308. — *V. montana* L.

(estació de la planta: de les muntanyes).

Planta de rizoma llenyós, no estolonífer, olorós, ramificat, amb branques terminades per rosetes estèrils i per troncs florífers de 2-5 dm., drets, estriats, glabres o pubèruls als nusos; fulles d'un verd bonic, lluent, les basilars i les de les rosetes estèrils ovato-cordiformes o suborbiculars i un poc decurrents sobre el pecíol, obtuses, les caulinars superiors ovato-lanceolades o subcordiformes, acuminades, ordinàriament sentades, totes enteres o superficialment dentades; flors rosades, polígames, en cima tricotòmica fluixa o fascicle corimbiforme; bràcties lanceolato-linears, ni escarioses ni pestanyoses; aqueni ovoido-lineal, glabre, de costelles primes i prominents.

β *ambigua* G. et G. — Fulles caulinars trisectes.

Geografia. — Boscos ombrius i roques humides de les muntanyes: Montserrat, abundant a la canal de S. Jeroni, a Sta. Cecília; Montseny; al Bergadà, bosc de Segalés, cap a Peguerà; Coll de Jou, Ribes, Núria. = La Molina, N.^a S.^a del Mont (Vay.); Artiga de Lin, Montgarri, Aiguamoix (Llen.I); Salardú (C. et S.).

La β *ambigua* G. et G. a Montserrat, camí de la font del Moro (Marcet!); Coll de Malrem (Vay.). — Maig-Jul.

1,309. — *V. tripteris* L. — Subesp. de la anterior, apud Rouy.

(per les fulles trisectes; πτέρις com πτερών, ala, com trilobat).

Es diferencia essencialment de la *V. montana* L., per les fulles d'un verd cendrós, glaucescents, les basilars i les de les rosetes estèrils ovades, cordiformes, llargament peciola-des, més grossament dentades, les caulinars trisectes, amb el segment terminal ovato- o lanceolato-acuminat, molt més gran que els la-

Valerianàcies.

G. 344. - Valeriana.

terals, *inciso-dentat*; bràcties de la cima *subescarioses* al marge i breument pestanyoses.

β *intermedia* Koch. — Fulles caulinars dentades o trilobades però de lòbuls enters.

Geografia. — Roques ombrívols de les muntanyes: Montseny a Puigsacarbassa; Núria. = La Molina; comú a Setcases i Costabona; Molló (Vay ! in Hb. Cad.); Montsant, runes de Scala Dei (Csta.); Prats de Molló; Vall d'Eine; Costabona, sobre Salau (Bub.). — Juny.

N. B. Al Montseny havem observat algún trànsit entre la planta típica i la β *intermedia* Koch, el que sembla confirmar la opinió de Rouy, segons la qual ni aquesta darrera planta ni la β *ambigua* G. et G., de la *V. montana*, deuen considerar-se com a varietats, sinó com a individus *anormals*, que en nombre molt reduït es troben accidentalment entre plantes normals.

Gènere 345. — VALERIANELLA POLL.

(Diminutiu format de Valeriana com tants d'altres: *fraxinella*.)

Flors hermafrodites, regulars, rosades, lilacines o blanquinoses, molt petites, en cimes dicotòmiques, terminades en glomèruls; llim del calze dret, persistent o acrescent, generalment irregular, 1-, multi-dentat, rarament nul; corol·la infundibiliforme, 5-lobada, de tub curt, ni esperonada ni gibosa, 3 estams lliures; fruit aqueniforme, coronat per les dents del calze, trilocular; cel·la central monosperma i les dos laterals estèrils, buides; herbes anuals, febles, de fulles basilar trasovades, enteres, en roseta i les caulinar oblongo-lanceolades, dentades o inciso-pinnatífides a la base.

- 1 { Llim del calze terminat per 3 banyes còniques, recorbadess, desiguals; branques i peduncles fructífers engruixits sota l'inflorescència, **1,310. V. echinata.**
- 1 { Llim del calze no terminat per 3 banyes còniques recorbadess; branques i peduncles fructífers primss sota l'inflorescència. **2.**
- 2 { Llim del calze nul, no distint del fruit; flors blanques, en glomèruls subglobulosos; fruit ovoide, més ample que llarg, amb 2-3 petites costelles a cada cara **1,311. V. olitoria.**
- 2 { Llim del calze distint del fruit, flors rosades o blanquinoses . . . **3.**
- 3 { Llim del calze fructífer més curt i estret que el fruit, reduït a 1-3 dents **4.**
- 3 { Llim del calze fructífer tan llarg i ample com el fruit, venoso-reticulat **7.**
- 4 { Fruit apenes més llarg que ample, ovoïdo-globulós; cel·les estèrils més grans que la fèrtil **5.**
- 4 { Fruit visiblement més llarg que ample, ovoïdo-cònic; cel·les estèrils capil·lars **6.**
- 5 { Llim del calze reduït a 3 dents triangulars, la del mig un poc més llarga; bràcties ovato-lanceolades **1,312. V. púmila.**
- 5 { Llim del calze truncat obliquament, auriculiforme; bràcties linears, **1,313. V. Auricula.**
- 6 { Llim del calze 2 veg. més curt que el fruit, agut, denticulat a la base; fruit de 2-5 mm., pelut; flors albo-rosades . **1,314. V. Morisonii.**
- 6 { Llim del calze 3 veg. més curt que el fruit, obtús, enter; fruit de 1 mm., glabre **1,315. V. microcarpa.**

- 7 { Fruits caducs, en glomèruls compactes, plans; llim del calze \pm obliquament truncat, peduncles fructífers engruixits cap a l'àpex . 8.
Fruits persistents, en glomèruls compactes, globulosos; llim del calze cupuliforme, peduncles fructífers no engruixits cap a l'àpex . 9.
- 8 { Llim del calze subcupuliforme, quasi tan ample com el fruit, aquest apenes de 2 mm.; bràcties més curtes que el fruit. 1,316. *V. truncata*.
Llim del calze subcupuliforme, un poc més ample que el fruit, aquest de 2-3 mm.; bràcties tan llargues com el fruit. 1,317. *V. eriocarpa*.
- 9 { Cúpula del calze fructífer poc oberta, acampanada, dividida fins a la meitat en 6 dents dretes; fruit obcònic-tetragonal; planta esbelta, pubèrula 1,318. *V. coronata*.
Cúpula del calze fructífer molt oberta, quasi rotàcia, dividida fins als 2 terços en 6 dents esteses; fruit turbinat; planta rabassuda, hispida 1,319. *V. discoidea*.

1,310. — *V. echinata* DC.

(*echinatus*, *erigat de punxes*; *pel llim del calze*).

Tronc de 1-2 dm., dret, bastant gruixut, glabre, estriat, ramoso-dicotòmic, a veg. des de la base; fulles glabres, sentades, les basilar *trasovato-espatulades*, quasi enteres, les caulinar *lanceolades*, incises o sinuoso-dentades; flors blanquinoses o lilacines, glomèruls *plans*, *densos*; peduncles fructífers engruixits a l'àpex, subclaviformes; bràcties dretes, lanceolades, apenes escarioses al marge, glabres, denticulades, iguals al fruit; llim del calze terminat en 3 puntes *cònic-alenades*, *recorbades*, la del mig, que correspon a la cel·la fèrtil, *més llarga i més robusta*; fruits *persistents*, glabres, els alars o terminals linears i rectes, els laterals *oblongo-subtetràgons*, *recorbats*, amb 3 angles, 3 costelles i 3 soles.

Geografia. — Sembrats i terres de conreu: Tarrassa, Olesa, a l'Ubac, bastant comú; Bages. = Algunes veg. al litoral (Salv.!). Prats de Rei (Puigg.!). Prades, Esplugas, a l'Urgell, la Sagarra (Csta.); Crespià i altres llocs de l'Alt Empordà (Vay.). — Abr.-Maig.

1,311. — *V. olitoria* Poll.

(*de l'hort o llegums*; *es cultiva i es mengen les fulles radicals*).

Sinonímia.—Canonges, margaridetes; *cast.* canónigos (hierba de los); *fr.* mâche, doucette, salade royale.

Tronc de 2-5 dm., dret, ramoso-dicotòmic des de la base, angulós, ericàt i aspre pels angles; fulles pestanyoses, les inferiors oblongo-espatulades, obtuses, enteres, les superiors més estretes, acutiúscules, freqüentment inciso-dentades a la base; flors *blanquinoses*, glomèruls *subglobulosos* i *densos*, peduncles *prims*, bràcties linear-espatulades, pestanyoses; llim del calze 3-dentat, dents desiguals, molt petites, invisibles en el fruit, aquest *molt caduc*, *lenticular*, *més ample que llarg*, amb un *solc marginal* corresponent a la unió de les 2 cel·les estèrils, 2 *petites costelles* a cada cara, cel·la fèrtil *gruixuda i esponjosa* a l'esquena, les 2 estèrils *més grans*, *contigües i separades per un embà incomplet i freqüentment avortat*.

Geografia.—Camps i terres incultes, arenoses: Montcada, Mollet, Palautordera, Gualba, Sils, Vidreres, Montsolí *et alibi*; Empordà; la Cerdanya. = Les Guilleries, Pireneu, Prats de Molló (Vay); les Bordes, Bosost i altres de la Vall d'Aran (Llen.). — Abr.-Juny.

V. pumila

1,312. — V. púmila DC. = V. membranácea Lois.

(de talla petita; les bràcties són apergamina-des).

Tronc de 1-3 dm., dret, prim, estriat, pubèrul i un poc aspre, sobre tot a la base, simple o ramoso-dicotòmic; fulles breument pestanyoses i aspres al marge, les inferiors linear-oblongues, enteres, les superiors *linear-lanceolades*, acuminades, *inciso-dentades* a la base; glomèruls *plans*, clarets; pedicels filiformes, bràcties ovato-lanceolades, *fortament escarioses* i *pestanyoses*; llim del calze format per 3 dents *triangulars*, *curtes*, *obtuses*, la del mig *més gran*; fruit *suborbicular*, *còncavo-convex*, amb 2 solcs *longitudinals* a la cara *convexa*, que la *divideixen* en 3 parts quasi iguals, la del mig *més sortida i carenada*, la cara *còncava* o *ventral* amb una *ampla cavitat al centre*; cel·les estèrils *contigües*, *més grans que la fèrtil*.

Geografia.—Camps i terres arenoses: comú al litoral, Vallès i Bages; St. Hilari i Montsolí. = Al Lluçanès, Olot, Empordà, les Guilleries, Sta. Coloma, Amer *et alibi* (Vay.); Vich (Masf.); Lleida, Tarragona (Csta.). — Abr.-Maig.

1,313. — V. Auricula DC. — V. rimosa Bast. β Auricula Rouy.

(aurícula, per l'apèndix en forma d'orella; rimosus, pel solc (com escletxa) de la cara ventral del fruit).

Tronc de 2-5 dm., dret, prim, estriato-angulós, erigit i aspre als angles, ramoso-dicotòmic a la part superior, amb branques llargues i divaricades; fulles breument pestanyoses i aspres al marge, les inferiors *oblongo-espatulades*, enteres, les superiors *lanceolato-linears*, enteres o dentato-incises a la base; glomèruls plans, clarets; pedicels filiformes, divaricats; bràcties linears, acutiúscules, apenes escarioses; llim del calze molt més curt i estret que el fruit, obliquament truncat, en apèndix auriculiforme, agut, enter o denticulat a la base; fruit generalment glabre, ovoido-subglobulós, un poc més llarg i ample, amb 1 solc longitudinal a la cara ventral, corresponent a la unió de les cel·les estèrils i de 3 costelles a les cares laterals i dorsal; cel·les estèrils contigües, més grans que la fèrtil.

Geografia. — Camps i terres cultivades: Montcada, S. Llorenç del Munt, Montseny, Montsolí; les Guilleries, abundant a la Mare de Deu del Coll, a Bages, a S. Vicens de Castellet; a l'Urgell, a l'horta de Balaguer. = Toses, la Cerdanya, Llo, Queralbs (Vay.); Tortellà (Tex.). — Maig-Juny.

1,314. — V. Morisoni DC. = V. dentata Poll.

(a la memòria de Robert Morison, professor de Botànica a Oxford † 1683; dentatus, per les fulles i llim del calze ⁽¹⁾).

Tronc de 2-5 dm., dret, un poc angulós, pubèrul, aspre als angles, ramoso-dicotòmic a la part superior; branques llargues i divaricades, fulles breument pestanyoses, les inferiors *oblongues*, enteres, les superiors *lanceolato-linears*, enteres o dentato-incises a la base; flors *albo-rosades*, glomèruls plans, clarets, pedicels prims, divaricats; bràcties lanceolato-linears, breument escarioses al marge

(1) Cf. *Poten'illa Morisoni* DC. Va néixer el 1620. És A. de l'*Hortus regius Blesensis* (Blois-Loire) Lond. 1669, i de *Plantarum Historia Universalis Oxonii* 1680, 3 vol. amb 296 taules. És un botànic sistemàtic del segle 17 pretournefortià.

Valerianàcies.

G. 345. - Valerianella.

i pestanyoses, més curtes que'l fruit; llim del calze 2 veg. *més curt i més estret que el fruit, obliquament truncat en apèndix auriculiforme, agut, denticulat a la base;* fruit ovoïdo-cònic, glabre o *pelut, convex per una cara, adornat d'una costella longitudinal filiforme i plana, i de l'altra, amb una depressió ovato-lanceolada, circuïda per una carena filiforme, formada de les cel·les estèrils.*

β *lasiocarpa* Boiss. ⁽¹⁾ — Fruit *híspid*, de costelles quasi invisibles.

Geografia. — Camps i terres cultivades: al Vallés, Palautordera, S. Llorenç del Munt, a l'Ubac, al Montserrat; a l'Urgell, Lleida, Menarguens, cap a Balaguer; S. Hilari i Guillerries. = Al Lluçanès i Pireneu, fins a Tragurà; Collsacabra, la Cerdanya, Sta. Coloma (Vay.); Cabanes (Senn.!); frontera occidental de Catalunya (Losc.!). — Abr.-Juny.

N. B. Únicament havem trobat la β *lasiocarpa* Boiss.

1,315. — *V. microcarpa* Lois. — Raça de la anterior apud Rouy.

(de fruit petit; així com *lasiocarpa*: de fruit híspid.)

Es diferencia de la espècie descrita, pel seu tronc *més curt* (3-25 cm.), quasi llis, ramoso-dicotòmic des de la base, amb les branques obertes o divaricades; glomèruls *més densos*, pedicels relativament *més gruixuts i subinflat*s a l'àpex; bràcties ovato-lanceolades, agudes, *dretes, més llargues que les flors, amplement escarrioses al marge*; apèndix auricular calicinal *més*

rodó, obtús, enter; fruit glabre o *cobert de petits pèls aplicats, més petit, la meitat més curt* (1 mm. de llarg) i *poc menys ample*, amb la depressió ventral *el·líptica i més marcada*.

β *pubérula* Gaut. = *V. pubérula* DC. — Fruit cobert de petits pèls aplicats.

Geografia — Camps i terres cultivades: el tipus a Cabanes (Senn.! in Hb. Cad.); la β *pubérula* Gaut. abundant als sembrats de Vidreres. = Sta. Creu de Olorde (Senn.! in Hb. Cad.). — Abr.-Maig.

(1) λάσιος, pelut.

V. truncata

1,316. — V. truncata DC.

(el llim del calze és truncat, com amputat).

Tronc de 5-25 cm., dret, estriat, un poc angulós, hispídul als angles, ramoso-dicotòmic generalment des de la base; fulles hispídulades, enteres, les inferiors *trasovato-espatulades*, enteres, les superiors *oblongo-linears*, enteres o denticulades a la base; glomèruls *plans*, *densos*; pedicels gruixudets, subinflat a l'àpex, poc divaricats; bràcties ovato-lanceolades, agudes, escarioso-pestanyoses, més curtes que el fruit; llim del calze molt *obliquament truncat*, formant un apèndix auriculiforme, *tan ample i quasi tan llarg com el fruit*, *quasi enter i apiculat*, poc venoso-reticulat; fruit *caduc*, petit (2 mm. llarg), *ovoide*, *plano-convex*, breument pelut, amb una costella dorsal i una altra *marginal* i una *depressió ventral superficial ovato-orbicular*.

Geografia.—Llocs secs i arenosos: Gavà, Montcada, Rubí; a l'Ubac, Vidreres, S. Vicents de Castellet. = Besalú, Dosquers, Meià (Vay.); vàries localitats de Bages pròximes a Manresa (Font).—Abr.-Maig.

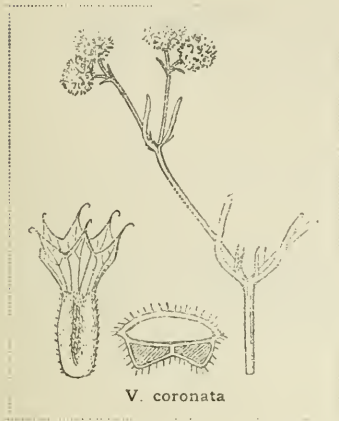
V. eriocarpa

1,317. — V. eriocarpa Desv. = V. campanulata Viv.

(*eriocarpa* vol significar fruit cotonós, com *erio-phorus* una espècie de seba cotonosa; *erioxylon* és el cotó-greco-llatí; *campana* o *sertula*, per la forma del llim calicinal. V. la espècie següent.)

Es distingeix fàcilment de la anterior, amb la qual presenta gran afinitat, per l'apèndix del llim calicinal un poc *obliquament truncat*, formant una *corona completa*, un poc més curta però més ampla que'l fruit, amb 5-6 dents, les anteriors més curtes, visiblement *venoso-reticulat*; fruit grosset (2-3 mm. de llarg), generalment *pelut*, *ovoide*, *hispídul*, *depressió ventral el·líptica*.

Geografia.—Camps i vinyes del litoral i del Vallès: al Papiol, Montcada, Olesa, Gelida, Sils, Vidreres. = Litoral de Girona fins a Sagaró; Banyoles, Crespià, Massanet de la Selva (sub. V. *campanulata* Viv.) (Vay.); Cabanes (Senn!). — Maig-Juny.

1,318. — *V. coronata* DC.

(*coronatus*, de corono, per la forma del llim del calze. *V.* la espècie anterior; aquí més remarkable).

Tronc de 2-4 dm., dret, gràcil, estriat, un poc angulós; hispídul als angles, ramoso-dicotòmic a la part superior; branques primes, llargues, esteses; fulles breument pestanyoses, les inferiors *oblongo-lanceolades*, enteres, les superiors linears, dentades o pinnatífides; glomèruls *subglobulosos* a la maturitat, densos; pedicels prims, bràcties *ovades*, aplicades, més curtes que el fruit, *amplament escariosos i pestanyoses*; llim del calze fructífer en forma de cúpula *acampanada*, tan llarga com el fruit però més ampla, membranosa, venoso-reticulada, glabra, dividida fins a la meitat en 6 dents triangular-aristades, ganxudes a l'àpex; fruit *ovoido-tetragonal*, pelut, persistent amb una costella filiforme dorsal, 2 laterals, i una depressió ventral oblonga.

Geografia.—Terres cultivades arenoso-àrides: Tarrassa, a l'Ubac, S. Fost, Palautordera, abundant a S. Marçal del Montseny; St. Hilari; Montsolí, les Guilleries, a la Mare de Deu del Coll; S. Vicents i altres de la comarca de Bages.=Collsacabra, Arbúcies (Vay.), Cardona (Bub.). — Abr.-Juny.

1,319. — *V. discoidea* Lois. — Subsp. de la anterior apud Rouy.

(*discoides* és: en forma de disc (δίσκος) o plat; la depressió central del fruit és orbicular *δισκοειδής* (εἶδος).

Tronc de 1-3 dm., dret, bastant gruixut, quasi rodó, piloso-hispídul, ramós o dicotòmic des de la base; branques erecto-divaricades, fulles piloso-escabroses, les inferiors *oblongues*, ± dentades, les superiors *oblongo-linears*, pinnatífides i fins pinnatipartides a la base; glomèruls a la fi *globulosos*, densos; pedicels gruixudets, bràcties verdes, *amplament escarioso-pestanyoses*; llim fructífer del calze en forma de cúpula molt oberta, quasi rotàcia, més llarga i més ampla que el fruit, peluda per les dues cares, dividida fins als dos terços en 6 dents

Valerianàcies.

G. 345. - Valerianella.

estesces, freqüentment bifides, totes terminades per una aresta llarga i ganxuda a l'àpex; fruit persistent, turbinat, tomentós, amb la depressió central ovato-orbicular.

Geografia. — Terres cultivades: al litoral, Vallés, S. Llorenç del Munt, Bages, Penedés, Sagarra, V. dreres i altres llocs de la Selva. = Al Empordà fins a Meià (Vay.), Vich (Masf.). — Abr.-Maig.

N. B. És possible la existència de la *V. carinata* Lois., citada a les Albères i en alguna altra localitat fronterera, i a la terra baixa de l'Aragó, però no en coneixem cap de genuïment catalana. Tampoc consignem la *Fedia cornucopiae* Gärtn., erròniament citada a Catalunya (V. la nostra *Memor. Ac. de Cienc.*, Barcel., 1910, pl. 18).

Família 65. — DIPSÀCIES DC.

(De dípsacos (δίψακος).)

Flors hermafrodites, subregulars, purpurines, blavenques o blanques, en capítol involucrat, insertes en un receptacle comú, adornat de palletes o de vetes, cada flor amb un calicle gamofil terminat per un llim escariós, enter o dentat; calze gamosèpal, adherent, contret cap a l'àpex en coll estret, voltant l'estil, bruscament dilatat i terminat en un llim cupuliforme, enter, dentat o aristat; corol·la infundibiliforme, 4-5-lobada, 4 estams lliures, 1 estil filiforme; estigma enter o 2-lobat, fruit aqueni, coronat del llim del calze i rodejat del calicle persistent; herbes perennes, anuals o biennals, de fulles oposades, sense estípules.

1	{	Involucre coriaci, llim del calze setiforme, pestanyós, caduc 2.	
		Involucre herbaci, llim del calze aristat o setós, caduc o persistent. 3.	
2	{	Bràcties involucrals espinescents, 1-2-seriades; calicle enter o 4-dentat, tronc amb agullons Dipsacus.	
		Bràcties involucrals no espinescents, multiseriades; calicle 8-10-dentat, tronc llis Cephalaria.	
3	{	Bràcties involucrals multiseriades, receptacle setós; calicle subestipitat, sense solcs; calze coronat de setes o de 6-10 arestes, caduc, Knautia.	
		Bràcties involucrals uni, 3-seriades; receptacle amb palletes, calicle sentat, amb 4-8 solcs o fossetes, coronat de 5 arestes persistents, Scabiosa.	

Gènere 346. — DIPSACUS L.

(De δίψα, sed, perquè a l'axil·la de les fulles hi queda sempre aigua clara que's pot beure i s'emplea com a cosmètic (1).)

Flors blanquinoses o purpurines, capítols globulosos, ovoides o cilíndrics; bràcties de l'involucre espinescents, 1-2-seriades, més llargues que les fulles del receptacle, coriàcies i acuminato-espinescentes, tant o més llargues que les flors; calicle sentat, tetràgon, amb 8 costelles, terminat per 4 dents

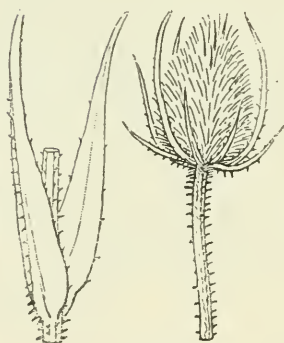
(1) Nom grecollatí (δίψακος), significa la diabetes que causa molta sed, i en Diosc., Gal., la planta linneana *D. Fullonum*.

Dipsàcies.

G. 346. - Dipsacus.

curtes; llim calicinal en forma de copa subtetràgona, pestanyós, caduc; corolla 4-lobada, estigma linear, enter: herbes biennals, de troncs robustos, acompanyat d'agullons.

- 1 { Bràcties de l'involucre arquato-ascendents, tant o més llargues que'l capítol, adornades d'agullons; palletes del receptacle més llargues que les flors, capítols ovoides, fulles amb agullons al marge i raquis, **1,320. D. silvestris.**
- 1 { Bràcties de l'involucre esteses o reflexes, més curtes que'l capítol, hispides però sense agullons; palletes del receptacle tan llargues com les flors. **2.**
- 2 { Flors lilacines, capítol cvoido-cilíndric; bràcties esteses, palletes del receptacle ganxudes; fulles coriàcies, trabades. **1,321. D. fullónum.**
- 2 { Flors blanques, capítol globulós; bràcties a la fi reflexes, palletes del receptacle erecto-setoses; fulles blanques, peciolades. **1,322. D. pilosus.**

D. silvestris

1,320. — D. silvestris Mill.

(estació de la pl.)

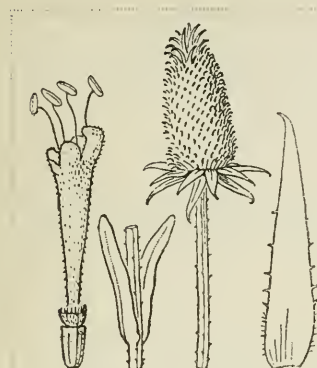
Sinonímia.—Cardó, cardot de peraire, escardot; pintes (a la Sellera); *cast.* cardencha salvaje o silvestre.

Tronc de 5-15 dm., dret, anguloso-solcat, amb agullons, medul·lós; fulles coriàcies, glabres, amb agullons al raquis, les basilar oblongues, breument peciolades i esteses a terra, les caulinars oblongo-lanceolades, trabades a la base, formant un clot: flors lilacines, capítols ovoides, grossos (5-8 cm. × 4 ample); bràcties de l'involucre linear-alenades, amb agullons i un raquis gruixut, arquato-ascendent, tant o més llarg que'l capítol; palletes del receptacle oblongues, dretes, escarioses, còncaves, bruscament terminades en aresta subulato-pestanyosa, més llargues que la corolla; calicle pubescent, de tub tetràgon; llim del calze pelut, tetràgon; aqueni oblong.

Geografia. — Comú pels prats i vores de torrents i reguerols, del litoral fins al Pireneu. — Jul.-Ag.

Dipsàcies.

G. 346. - Dipsacus.

D. fullonum

1,321. — D. fullonum Mill.

(genitiu plural com tinctorum: aquí, dels bataners o peraires: fullo, fullónis.)

Sinonímia.—Cardó, cardot de peraire, escardot; *cast.* cardencha, cardo de cardadores, peines; *fr.* chardon à foulon; *it.* dissaco; *al.* Kardendistel; *angl.* teasel ⁽¹⁾.

Tronc de 6-10 dm., dret, solcat, feblement agullonat, fistulós; fulles quasi inermes, les radicals oblongues, breument peciolades, en roseta, les caulinars lanceolades, enteres o dentades, trabades; flors lilacines, capítols ovoido-cilíndrics, de 4-6 × 3 cm.; bràcties de l'involucre lanceolato-linears, inermes, esteses, més curtes que'l capítol; palletes del receptacle oblongues, acuminato-recorbades, rígides, pubescent-escabroses, tan llargues com les flors.

Geografia.—Cultivat i subespontani en les immediacions de Sabadell, S. Cugat i altres llocs del Vallès. — Agost.

D. pilosus

1,322. — D. pilosus L.

(pelut, pel tronc; és la espècie més formosa; les llavors per als ocells).

Tronc de 5-15 dm., dret, solcat, amb agullons petits setiformes a la part superior, fistulós, pelut als nusos, ramificat; fulles inermes o amb el raquis breument aculeato-setós, les basilaris llargament peciolades, ovato-agudes, subcordiformes, inciso-fisionades, les caulinars trisectes; segment terminal molt gran, ovato-oblong, acuminat, dentat, els laterals molt més petits, obtusiúsculs; flors blanquinoses, capítols globulosos, capbaixos a la florescència; bràcties involucrals herbàcies, lanceolato-acuminades, llargament setoso-pestanyoses, a la fi reflexes;

(1) Aquesta espècie, la cultivada, és la que té les palletes del receptacle pròpies de les cardes, la pilosa no és així

Dipsàcies.

G. 346. - Dipsacus.

palletes del receptacle *ovato-acuminades*, escarioses, còncaves, setoso-pestanyoses a la part superior, tan llargues com les flors; calicle glabre, multi-denticulat; llim del calze 4-lobat; aqueni oblongo-trasovat, atenuat a la base.

Geografia. — Llocs frescos i humits: Vall de Ribes, al peu de la Corba, r.; general a les valls pirenenques (Csta.), Camprodon, Freixanet, Ciuret, fins a Olot, r. (Vay.); Collsacabra (Mar.^o Masferrer); Vall d'Aran, prop de Viella (Bub.); les Bordes, Artiga de Lin, Bertrem, Salardú (Llen.). — Juny-Ag.

Gènere 347. — **CEPHALARIA** SCHR.

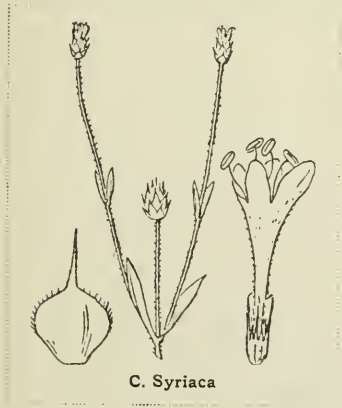
(De κεφαλή, cap; per la manera de creixer de les flors; terminació com *Scrofularia*, *Arenaria*, etc.)

Flors blanques o blanquinoses, en capítols ovoides o globulosos, drets; bràcties involucrals multiseriades, escarioses, ovades, pubescents; palletes del receptacle semblants en tot a les bràcties, iguals a les flors o més curtes; calicle sentat, tetràgon, amb 8 costelles, terminat per 8 arestes desiguales o multidentat; llim del calze setiforme, pestanyós, caduc; corol·la 4-lobada, estigma enter; herbes anuals o perennes, sense agullons, de tronc ramoso-tricotòmic.

- 1 { Plantes anuals, hirsuto-escabroses; capítols ovoides; bràcties i palletes aristades, tan llargues com les flors blavenques; calicle terminat per 8 arestes desiguales **1,323. C. syriaca.**
Plantes perennes, glabrescents; capítols globulosos; bràcties i palletes mútiques, més curtes que les flors blanquinoses; calicle multidentat-pestanyós **1,324. C. leucantha.**

1,323. — C. Syriaca Schr.

(de Síria, pàtria principal de la espècie).

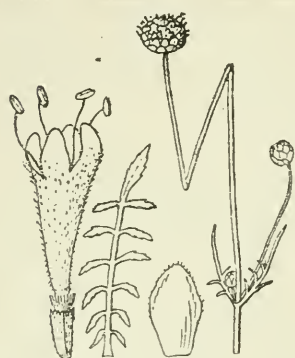
Annual, arrel cònica, tronc de 2-4 dm., dret, angulós, hirsuto-escabrós; fulles lanceolades, setoso-pestanyoses, enteres o dentades, les caulinars trabades; flors blavenques, capítols ovoides, petits (1 cm.); bràcties involucrals i palletes del receptacle ovoides, bruscament contretes en aresta rígida, tan llarga com el llim i com les flors; calicle pelut, terminat en 8 arestes desiguales, dretes, les 4 més llargues sobrepassant el

llim molt pelut del calze; lòbuls de la corol·la iguals, anteres vermelloses.

Geografia.—Sembrats i terres cultivades: Plana de Vich, Gurb (Mar.º Masf. in Hb. Cad.).
N. B. És idèntica a la de Castella, segons exemplars recollits per Pujol J.

Dipsàcies.

G. 347. - Cephalaria.

C. leucantha

1,324. — *C. leucantha* Schr.

(de flors blanques (cf. *Leucanthemum*.)

Sinonímia. — Falles, a Bagà; cast. escabiosa de flor blanca.

Perenne, de rizoma gruixut, *llenyós*, multi-caule; tronc de 5-10 dm., drets, *llisos*, solcats, fistulosos; fulles *glabrescents*, les basilaris ova-des, asserrades, destruïdes a la florescència, les caulinaris *pinnatisectes*, de segments lanceolats o linears, dentats o pinnatífids, el terminal més gran; flors *blanquinoses*, capítols *globulosos*, el doble grans; bràcties involucrals i palletes del receptacle ova-des, *mútiucs*, més curtes que les flors; calicle *multidentato-pestanyós*, que arriba a la base del llim pelut del calze; lòbuls exteriors de la corol·la un poc més grans, anteres *blanques*.

Geografia. — Marges i terres calisso-arenoses: des dels turons del Vallès fins al Pirineu. = Girona, Figueres (Bub.). — Jul.-Ag.

Gènere 348.—KNAUTIA COULT.

(Lin., volent honorar a Cristòfol Knaut, metge a Halle (Saxònia) 1636-1694 (1).)

Flors rosades o lilacines, en capítols semiesfèrics o subdiscoidals; involucre herbaci, multiseriat, més curt que les flors o igual; receptacle setós; calicle subestipitat, compresso-subtetràgon, sense vetes, híspid, de llim curt, obscurament dentat; llim del calze caduc, cupuliforme, pestanyós o subestrellat, amb 6-10 radis aristiformes, pàtulo-ascendents; herbes anuals o perennes, peludes o glabres, sense agullons.

- 1 { Plantes anuals, d'arrel prima, involucre de 8-12 bràcties, capítol subdiscoidal, llim del calze cupuliforme, coronat de pèls setiformes, curts, blancs **1,325. K. híbrida.**
- 1 { Plantes perennes, de rizoma gruixut, involucre de 12-16 bràcties, capítol semiesfèric, llim del calze dividit en 6-12 arestes dretes . . . **2.**
- 2 { Fulles d'un verd pàl·lid, la major part pinnatífides; flors exteriors més grans, llim del calze estipitat, igual als 2 terços del calicle; plantes de llocs secs **1,326. K. arvensis.**
- 2 { Fulles d'un verd clar, ordinàriament enteres; flors quasi iguals, llim del calze sentat o subsèssil, al més igual a la meitat del calicle; plantes de llocs frescos **3.**
- 3 { Fulles dentades, les inferiors breument contretes a la base, les demés ovato-lanceolades; arestes calicinales lanceolades, iguals a la meitat del calicle; planta generalment eriçada a la base. **1,327. K. silvática.**
- 3 { Fulles enteres o quasi enteres, les inferiors llargament contretes a la base, les demés lanceolato-linears, un poc trabades; arestes calicinales linears, apenes iguals al terç del calicle; planta glabra a la base, **1,328. K. longifolia.**

(1) Hi ha un altre Knaut (*Christian*, no *Christopher*), A. d'un sistema de plantes (1706) gens recomanable.

K. híbrida

1,325. — K. híbrida Coult.

(*hybrida* o *ibrida*, s. aplicat a animals engendrats de pares de races distintes, salvatge i domèstica; ὕβρις personifica la violència; cf. el centaure, monstre d'home i cavall; el triorchis, τριόρχης, n. de planta).

Annual, arrel prima, cònica; tronc de 2-5 dm., dret, anguloso-estriat, piloso-escabrós, un poc glandulós a l'àpex, fistulós; fulles peludes, aspres, les inferiors ovato-oblongues, atenuades en peciols, fisionades, lirades o pinnatífides, les superiors sentades, lanceolato-linears, enteres,

flors rosades o lilacines, les exteriors més grans; capítols quasi plans, involucre de 8-12 folíoles lanceolato-acuminades, setoso-pestanyoses, més curtes que les flors; calicle erigit, terminat per 2-4 dents desiguals; llim del calze subestipitat, caduc, en forma de copa, coronada de nombrosos pèls curts, blancs; aqueni prismàtico-quadrangular, comprimit.

β *integriifolia* G. et G. — Fulles totes simples, ± dentades.

Geografia. — Boscos i cultius de Montcada i Reixac, on s'observen trànsits entre el tipus i la varietat. — Maig-Juny.

K. arvensis

1,326. — K. arvensis Koch. — Trichera arvensis Schr.

(Schrader va formar aquest subgènere, de τριχ., τριχός, per les arestes del llim del calze; terminat com Scorzonera, Stellera).

Sinonímia. — Viudes bordes; cast. escabiosa, viuda silvestre.

Perenne, rarament biennal, de rizoma gruixut; troncs de 3-10 dm., drets, ordinàriament peluts, fistulosos, superiorment ramificats; fulles d'un verd grisenc, les inferiors peciolades, ovato-lanceolades, enteres, dentades o pinnatífides, les caulinars sentades, pinnatífides o pinnatipartides, de divisions enteres, la terminal més gran, rarament fulles totes enteres; flors rosades o lilacines, les exteriors més grans; capítols semiesfèrics, bràcties involucrals lanceolades, pestanyoses,

Dipsàcies.

G. 348. - Knautia.

més curtes que les flors; calicle pelut, compresso-tetragonal, denticulat a l'àpex; llim del calze estipitat o subsèssil, dividit en 8 arestes lanceolades, iguals als dos terços del calicle; planta polimorfa.

Subsp. *K. pratensis* Rouy. — Peduncles adornats de pèls curts, tomentosos, barrejats amb pèls llargs blanquinosos, clars; flors lilacines, llim del calze netament estipitat.

Raça *K. Timeroyi* Jordan. — Planta biennal, peduncles amb pèls glandulosos, 3-5 capítols, llim del calze sentat.

Var. *lucidifolia* Senn. et Pau. — Planta glabra, fulles quasi totes basilaris, llueus.

Geografia. — Boscos, prats, marges, des de la cordillera litoral fins a les valls del Pirineu. La *K. Timeroyi* Jord., var. *lucidifolia* Senn. et Pau, per llocs herbosos a Figueres (Senn. in Hb. Cad.). — Maig-Juny.

1,327. — *K. silvatica* Duby. — *Trichera silvatica* Schr. Subsp. de *K. arvensis* Koch, apud Rouy.

(estació boscana de la planta).

Perenne, de rizoma gruixut, tronc de 5-10 dm., dret, arrodonit, fistulós, generalment pelut, sobre tot a la base, superiorment ramificat; fulles d'un verd clar, \pm peludes, les inferiors llargament atenuades del mig a la base, les demés ovato-lanceolades, acuminades, fluixament fisionades o enteres; flors rosades o lilacines, quasi iguals; bràcties involucrals lanceolades, acuminades, quasi iguals a les flors; llim del calze subsèssil, arestes lanceolades, iguals a la $1/2$ del calicle; planta polimorfa.

γ *dipsacifolia* Heuff. (Fiori, III, 148). — *K. dipsacifolia* Host. — Fulles ovato-lanceolades o lanceolades, semblants a les del *Dipsacus pilosus* L., les inferiors atenuades en pecíol amplament alat, enteres o \pm profundament dentades; tronc fortament piloso-híspid a la base, amb pèls reflexos.

Geografia. — Llocs frescs i ombrívols de les muntanyes: Montcau i Masgranada, sobre Ordal; Montserrat; S. Pere Sacama, sobre Olesa; Segalés, al Bergadà; Ribes, Queralbs, Núria. — Camprodon, Talaixà, la Molina (Vay.); S. Feliu de Pallarols (Cod.); Viella i altres llocs de la Vall d'Aran (Llen.); Les, Salardú (C. et S.), la var. i el tipus. — Juny-Ag.

Dipsàcies.

G. 348. - Knautia.

1,328. — K. longifolia Koch. — K. Godeti Reut.

(de fulles llargues; correspondria a μακρόφυλλος);
(hi ha el gènere Godetia, onagr., nom propi.)

Perenne, tronc de 3-5 dm., rodó, fistulós, glabre inferiorment, quasi simple; fulles d'un verd fosc, glabres, lluent, totes llargament i estreta lanceolades o lanceolato-linears, acuminades, enteres o superficialment dentato-asserades; flors rosades, quasi iguals; peduncles peluts o pubescents, no glandulosos; capítols semiesfèrics, bràcties involucrals ovato-lanceolades, agudes, pestanyoses, quasi iguals a les flors; lim del calze subsèssil, arestes linears, apenes iguals a la tercera part del calicle.

Geografia. — Prats i pastures fresques de les muntanyes: regió subalpina de la Cerdanya (Gaut.); Viella (Timb.); Salardú, Riberes d'Aiguamoix i de Ruda (Llen.); Tredós, Ports de Benasc i de la Picada (C. et S.). — Juny-Set.

N. B. Creiem, amb Rouy, que aquestes dues darreres espècies són simples subespècies i tal veg. varietats del *K. arvensis* Koch.

Gènere 349. — SCABIOSA L.

(Ho deriven de *scabies*, lepra o sarna, per les qualitats sudorífiques de la planta.

Cf. el Gal. Aparine (1).)]

Flors purpurines, blaves o blanquinoses, en capítols discoidals, hemisfèrics o subglobulosos; involucre herbaci, 1-3-seriat, més curt que les flors o igual; receptacle amb palletes inermes, calicle sentat, tetràgon i terminat per 4 dents herbàcies o cilíndric i de llim escariós; calze de tub contret, llim en petita copa, terminada en 5 arestes \pm esteses en estrella, persistent; corol·la 4-5-lobada, estigma enter o escotat: herbes anuals o perennes, de fulles enteres o dividides.

- 1 { Calicle tetràgon, eriçat, de llim herbaci, quadrilobat; flors blaves, corol·la de 4 lòbuls iguals, fulles enteres o dentades, glabres, **1,329. Sc. succisa.**
- 1 { Calicle cilíndric, de llim escariós, ondulat o fistonat; corol·la de 5 lòbuls desiguals, fulles generalment dividides. **2.**
- 2 { Llim del calicle acampanat, curt, encorbat, fistonat, esponjós; calze llargament estipitat, capítol fructífer ovoido-oblong, fulles caulinars pinnatisectes **1,330. Sc. marítima.**
- 2 { Llim del calicle setiforme, ample, ni encorbat ni esponjós, amb plects i nombrosos nervis radiants; capítol fructífer subglobulós **3.**
- 3 { Tub del calicle molt pelut, sense solcs ni costelles, amb 8 fossetes a l'àpex; copa del llim ampla, de més de 4 mm. d'altura **4.**
- 3 { Tub del calicle pelut o pubescent, amb 8 solcs longitudinals, separats per costelles, terminat per una copa de 2-4 mm. d'altura **7.**
- 4 { Plantes anuals, copa del calicle més llarga que'l tub, arestes del calze lanceolades a la base, un poc més llargues que la copa; fulles caulinars pinnatisectes **1,331. Sc. stellata.**
- 4 { Plantes perennes, copa del calicle més curta que'l tub **5.**
- 5 { Fulles linears, enteríssimes, argentino-sedoses; arestes calicinales blanquinoses, apenes més llargues que la corol·la, **1,332. Sc. graminifolia.**
- 5 { Fulles pinnatipartides o pinnatisectes, arestes calicinales rosses, 1-2 veg. més llargues que la copa **6**

(1) S'hauria d'entendre herba scabiosa, que pròpiament seria ella mateixa la sarnosa, a exemple de *scrupulosus*, *salebrosus*; la forma botànica més comuna és — *aria*, *verrucaria*, *scrofularia*, *parietaria* i mil d'altres. *Scabiosa*, àspera, seria pel tronc pelut.

- 6 { Fulles pinnatisectes, de segments linears, enters; bràcties involucrals tan llargues com les flors, fossetes del calicle descobertes, arestes calicinals 2-3 veg. més llargues que la copa. **1,333. Sc. Ukrànica.**
- 6 { Fulles pinnatipartides, enters o pinnatífides, de divisions oblongo-lanceolades; bràcties involucrals la meitat més curtes que les flors, fossetes del calicle cobertes de pèls, arestes calicinals 1 veg. més llargues que la copa **1,334. Sc. macrópoda.**
- 7 { Arestes calicinals més curtes o poc més llargues que la copa del calicle, fulles caulinars generalment 2-pinnatisectes, capítols fructífers petits, globulosos **1,335. Sc. Gramuntia.**
- 7 { Arestes calicinals 3-4 veg. més llargues que la copa del calicle, fulles caulinars generalment pinnatisectes, capítols fructífers més grans, ovoides **1,336. Sc. Columbaria.**

1,329. — Sc. succisa L. — Succisa pratensis Mönch. ⁽¹⁾

Sinonímia.—Mossegada del diable; *cast.* mor-disco o bocado del diablo.

S. succisa

Perenne, rizoma *curt, truncat, negrós, sense estolons*; tronc de 3-8 dm., dret, rígid, un poc fistulós, estriat, ramificat, pubescent; fulles subcoriàcies, les inferiors llargament peciolades, oblongues, *enteríssimes*, generalment glabres, les superiors lanceolades, peciolades o sentades, enters o dentades; flors *blaves*, ra-rament rosades o blanques, *totes iguals*; capí-

tols hemisfèrics, globulosos a la fructificació; bràcties involucrals ovato-lanceolades, setoso-pestanyoses, 2-3-seriades, més curtes que les flors; palle-tes del receptacle lanceolato-acuminades, pestanyoses; corol·la de 4 lòbuls *iguals*, calicle *molt pelut, tetràgon*, de llim herbaci, *dividit en 4 lòbuls drets*; calze de llim molt petit, *terminat per 5 arestes negroses, el doble llargues del llim del calicle*.

Geografia.—Comú per prats i boscos humits de les zones mitjana i superior.—Juny-Set.

(1) *Succisus*, de *succido*, tallar. Un dels pocs exemples de *radix praemorsa* (bitten-off root). Sembla degut, segons Keith, a que la punta o cap de l'arrel seminal mor i per conseqüència es desenrotllen arrels horitzontals. El vulgus ho creu *mos del diable* (devil's-bit). Igual passa amb el *Plantago*, el *Trifolium* i altres plantes d'arrel subfusiforme. És vul-gar remei de la gonorrea.

Dipsàcies.

G. 349. - Scabiosa.

Sc. maritima

1,330. — Sc. marítima L. — Asterocéphalus marítimus Rchb.

(de ἀστήρ, κεφαλή, anàlogament a *Pterocephalus*, per certa disposició dels capitols.)

Sinonímia. — Viudes; cast. escabiosa de Indias, sombrero de viuda, de obispo, viuditas. (Cf. la *atropurpurea* L.; fr. fleur des veuves).

Annual o *perenne*, tronc de 3-12 dm., dret, simple o ramoso-dicotòmic, de branques esteses, glabre o pubescent; fulles inferiors peciolades, oblongo-espatulades, enteres o incises, les caulinars pinnatisectes, de divisions molt variables, el terminal més gran; flors ordinàriament rosades o lilacines, les exteriors *més grans*; capitols plans, però *ovoido-oblongs* a la fructificació; bràcties involucrals lanceolades, enteres, setoses, a la fi reflexes, més curtes que les flors; pалletes del receptacle linears, pestanyoses; corol·la de 5 lòbuls *desiguals*, amb 8 solcs longitudinals, separats per costelles pubescents, terminat per un llim *acampanat*, *escariós*, *curt*, *envolt* o caragolat cap endins, *esponjós*, *fistonat*; calze *llargament estipitat*, terminat per 5 arestes llargues, rosses.

β *atropurpurea* G. et G. — Flors grans, d'un porpra fosc.

Geografia. — Terres incultes i arenoses : al litoral, Vallès i part de Bages.

La β *atropurpurea* G. et G., cultivada i a veg. perfectament espontània als voltants de Tarrassa. — Juny-Nov.

Sc. stellata

1,331. — Sc. stellata L.

(de stello o stella; cf. *asterocephalus*).

Sinonímia. — Cardetes, a Lleida (Csta.).

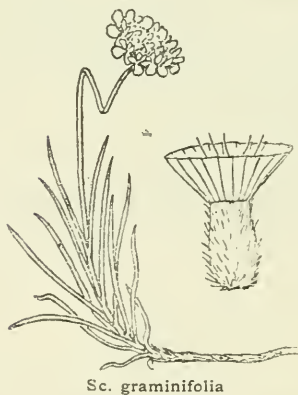
Annual, arrel cònica, tronc de 4-5 dm., dret, simple o ramificat, híspid; fulles basilar espatulades, peciolades, dentades, les caulinars lirato-pinnatífides, de lacínies lanceolades o linears, enteres o dentades, la terminal més gran; flors *blavenques*, les exteriors més grans; capítol fructífer *gran* (2-3 cm.), *globulós*; involucre de 10-16 bràcties lanceolades, enteres o incises, peludes, reflexes a la maduresa, quasi iguals a les flors; pалletes del

receptacle ovato-acuminades, còncaves; calicle rodó, *molt pelut, amb 8 fossetes a l'apex*, que no cobreixen els pèls, terminat per una copa escariosa, més llarga que'l tub; arestes del calze *poc més llargues que la copa del calicle*.

Subsp. *Sc. Monspeliensis* Jacq. — Planta de menor talla, tronc generalment ramificat des de la base, fulles basilaris lirades, les caulinars pinnatisectes; capítols la meitat més petits, involucre de 7-8 bràcties *pinnatisectes o pinnatifartides, més llargues que'l capítol*; palletes del receptacle *planes, no acuminades*; pèls del calicle cobrint parcialment les fossetes terminals, arestes calicinales *el doble llargues de la copa del calicle*; flors rosades, quasi totes iguals.

Geografia. — Terres incultes i cultivades, pedregoses. El tipus a la frontera de l'Aragó (Csta.); la subsp. *Sc. monspeliensis* Jacq. a Tarrassa i altres llocs del Vallès, la Sagarra, a l'Urgell, part de Bages, Vich (Masf.); prov. de Tarragona (Csta.); Sau, de les Guilleries, S. Quirze de Besora (Vay.); Berga, Organyà, conca de Tremp (Bub.). — Juny.

N. B. Creiem que a Catalunya s'han confós aquestes dues plantes. Nosaltres havem observat la *Sc. monspeliensis* Jacq., que no és fàcil confondre amb el tipus, segons exemplars de València, remesos per Pau.

Sc. graminifolia

1,332. — *Sc. graminifolia* L.

(de fulles de gramen.)

Perenne, rizoma ramificat, subllençós, que produeix troncs estèrils terminats en roseta de fulles i altres fèrtils de 1-3 dm., ascendents, fullosos a la base i superiorment àfils, prims, coberts de pèls aplicats; fulles *quasi totes basilaris, enteríssimes, agudes*, cobertes com els troncs de pèls *sericio-argentins, aplicats*; flors d'un *violat clar*, les exteriors més grans; capítols fructífers globulosos, bràcties involucrals lanceolades, peludes, més curtes que les flors, ascendents a la maturitat; calicle *rodó, molt pelut, cobrint els pèls totalment les 8 fossetes terminals*; copa blanquinosa, escariosa, més curta que'l tub; arestes del calze blanquinoses, apenes exsertes.

Var. *pyrenaica* Senn. et Pau. — Capítols la meitat més petits, bràcties involucrals més curtes.

Geografia. — Roques i garrics de la Nou a càn Petzi (Senn. in Hb. Cad.); muntanya de Cabrera (Colm.), cita no confirmada per cap botànic; distribuïda per Bordère com a planta dels Alts Pireneus i referida a les muntanyes de Núria en l'Hb. Pourret (Bub., II, 284). — Jul.-Ag.

Sc. Ukrànica

1,333. — Sc. Ukrànica L.

(de Oukrania = pais fronter; part meridional de la Rússia).

Perenne, rizoma *sublennyós*, del qual surten molts troncs de 6-12 dm., drets, ramificats superiorment; branques primes i ascendents, híspides; fulles basilars *linear-oblongues*, enteres, destruïdes a la florescència, les caulinars *pinnatisectes*, de segments linears, enters, aguts; flors *albo-groguenques* o *blavenques*, les exteriors més grans; bràcties involucrals estretament lanceolades, pestanyoses, iguals a les flors o més curtes; capítol fructífer *globulós*, palletes del receptacle subescarioses, linears, acuminades; calicle *rodó*, *pelut a la part inferior*, *glabre i amb 8 fosses a la superior*, terminat en copa blanquinosa, escariosa, quasi igual al tub; arestes del calze *setiformes*, *groguenques*, 4 veg. més llargues que la copa.

Geografia. — Llocs pedregosos: La Ràpita i Alfaques (Csta.). — Jul.-Set.

Sc macrópoda

1,334. — Sc. macrópoda Csta. — Sc. pulsatilloídes Boiss. β pallidaristata Nobis.

(de *peu llarg*, *pel rizoma*, i *per la semblança amb la pulsatilla*; el color de les arestes (*pallidus*, *buxeus*) dona la especificació β).

Perenne, rizoma *sublennyós*, llarg, dividit a l'àpex en vàries branques verticals, terminades en roseta, i troncs florífers de 4-12 cm., molt fullosos a la base, amb 1 parell de fulles a la meitat, generalment monocèfals; fulles vírido-blanquinoses, curtament peciolades, *pinnatisectes*, de segments pinnatipartits, incisos o enters; lacínies *ovato oblongues*, enteríssimes, acutiúscules; flors *vermelloses*, les exteriors més grans; capítol *globulós*, de 3-4 cm.; bràcties involucrals *ovato-lanceolades*, híspides, enteres o 2-3-fides, la meitat més curtes que les flors, reflexes a la maturitat; palletes del receptacle linears, corol·la molt peluda exteriorment, calicle *rodó*, *molt pelut*, amb 8 *fosses llargues*, *linears*, que *cobreixen totalment els pèls llargs i sedosos del tub*; copa terminal rossa, la meitat més curta que les arestes del calze, que són del mateix color.

Dipsàcies.

G. 349. — Scabiosa.

Geografia. — Terres argiloso-calisses: la Sagarra (Isern!); vora esquerra de la Ribera Ribagorzana; Pont de Muntanyana, Sopeira, Llautó, Abella, S. Romà, Vilamitjana, Tremp (Csta.); Organyà. — Jul.-Ag.

N. B. No veiem diferències essencials entre aquesta planta i la *Sc. pulsatilloides* Boiss., segons exemplars de l'Herb. Campo, de la Serra Nevada; ni semblen gaire constants les secundàries que senyala Csta. (Catàl. 117), per això opinem que la planta catalana podria ser mera var. de la de Boiss. (1).

Sc. Gramuntia

1,335. — Sc. Gramuntia L.

(de Gramont, naturalista).

Perenne, tronc de 3-8 dm., dret, cilíndric, pelut, ramificat; branques esteses, fulles pubescents o piloso-blanquinoses, les basilars oblongo-trasovades, *lirato*-pinnatifides o fistonades, les caulinars generalment *bipinnatisectes*; flors d'un *blau clar*, les exteriors més grans; capítols fructífers petits, *globulosos*; bràcties involucrals lanceolato-linears, més curtes que les flors; palletes del receptacle lanceolato-espatulades, acuminades, pestanyoses; calicle *trasovoido-tetragonal*, amb 8 solcs *longitudinals*, separats per *costelles pubescents*; arestes calicinales més curtes que la copa del calicle o sobrepasant-la un poc.

Sc. columbaria

Geografia. — Boscos secs i àrids: cordillera litoral; Montserrat; S. Llorenç del Munt; Montseny; Guilleries; abundantíssima a S. Hilari i S. Miquel Sulterra. = Olot, N.^a S.^a del Mont (Vay.); Vich (Masf.); Vidrà (Mar.^o Masf.). — Jul.-Ag.

1,336. — Sc. columbaria L.

(s'ha pres un *columbarius adj.* com *columbinus*. Cf. *Geranium columbinum*).

Sinonímia. — Escabiosa; *cast.* escabiosa de palomas.

Es diferencia essencialment de la anterior, amb la qual té gran afinitat, per les fulles caulinars ordinàriament *pinna-*

(1) En la pl. catalana els nervis de la corona i les arestes del calze són pàl·lids, aquestes quasi el doble llargues que aquelles; la pl. *Boissieriana* presenta nervis i arestes vermellosos, aquestes més del doble llargues que aquelles.

Dipsàcies.

G. 349. - Scabiosa.

tisectes, de segments *enters* o \pm *profundament incisos*; capítols fructífers *bastant grans*, generalment *ovoides*; arestes calicinales 3-4 *veg. més llargues que la copa del calicle*; planta polimorfa.

var. *Loretiana* Timb. — Planta de petita talla, fulles grans, totes basils, oblongues, fisionades o pinnatisectes, peludes; copa del calicle gran, oberta, 1 veg. i $\frac{1}{2}$ més curta que'l tub; arestes del calze curtes, 1 $\frac{1}{2}$ veg. més llargues que la copa.

var. *vestita* Jord. — *Sc. pyrenaica* All. — Fulles basils fisionades o incisives, les caulinars pinnatisectes; segment terminal més gran, arestes calicinales 3 veg. més llargues que la copa del calicle.

Geografia. — Costes i muntanyes àrides: Montserrat, Núria. = La Cerdanya. Vall d'Aran (Csta.); Segaró, Meià, Lladó (Vay.): Girona, vores del Ter (Bub., Cod.).

La var. *Loretiana* Timb. — A Surroca i Coll de Pal (Senn.).

La var. *vestita* Jord. — A les Bordes, Bosost (Llen.); Montartó, Salardú, Ruda (C. et S.). — Jul.-Set.

Família 66. — COMPOSTES ADANS.

(*Compositae*, scil. flores, això és en un mateix receptacle)

Plantes de flors hermafrodites, unisexuals o neutres per avortament, quasi sempre sentades en un receptacle comú, formant capítol (*calàtida*), rodejat d'un involucre (*periclini*); calze tubulós, adherent a l'ovari, de llim nul o transformat en plomall (*pappus*); corol·la 4-5-pètala, tubuloso-infundibiliforme o ligulada, 3-5-dentada, rarament sublabiada, 5 estams *sui-generis*; anteres que deixen entre sí un forat per a passar l'estil, que és filiforme i bífid; fruit *aqueni*, nu a l'àpex i més generalment terminat per un plomall; plantes anuals, biennals o perennes, quasi sempre herbàcies.

	{	Calàtides de flors centrals tubuloso-infundibiliformes, hermafrodites i les perifèriques ligulades, femenines o estèrils, rares veg. tubuloses; estil ni inflat ni articulat sota la bifurcació (<i>corimbiformes</i>)	2.
1	{	Calàtides de flors totes tubuloso-infundibiliformes, quasi sempre hermafrodites; estil inflat i articulat sota la bifurcació (<i>cinarocèfales</i>)	49.
	{	Calàtides de flors totes ligulades, hermafrodites; estil ni inflat ni articulat (<i>liguliflores</i>)	73.
2	{	Receptacle sense palles o rarament amb algunes palles a la perifèria	3.
	{	Receptacle amb palles; aquenis sense plomall, format de setes capil·lars i a veg. amb algunes arestes espinoses	41.
3	{	Aquenis tots o la major part amb plomall de setes capil·lars	4.
	{	Aquenis sense plomall de setes capil·lars	30.
4	{	Flors de la perifèria ligulades	5.
	{	Flors totes tubuloses o amb lígules curtes i poc aparents	17.
5	{	Calàtides de flors unicolores, grogues, rares veg. vermelles o brunes	6.
	{	Calàtides de flors bicolors, les centrals grogues; lígules blanques, rosades, blaves o violades	15.
6	{	Una sola calàtida portada per un tronc escamós i precursora de les fulles, totes radicals, suborbicular-cordiformes	354 Tussilago.
	{	Vàries calàtides portades per un tronc fullós, coetànies de les fulles o subsegüents a elles	7.
7	{	Periclini uni-, biseriat	8.
	{	Periclini imbricat	11.

Compostes.

- 8 { Periclini uniseriat, a veg. caliculat; calàtides en corimbos o solitàries, 366. *Senecio*.
 { Periclini biseriat 9.
- 9 { Plomall uniseriat; fulles radicals esteses en roseta, les caulinars oposades en nombre de 1-2 parells 365. *Arnica*.
 { Plomall pluriseriat; fulles alternes 10.
- 10 { Auenis perifèrics sense plomall 363. *Doronicum*.
 { Auenis tots amb plomall 364. *Aronicum*.
- 11 { Anteres sense apèndixs filiformes a la base; calàtides generalment en panotxa compacta; auenís cilíndrics 355. *Solidago*.
 { Anteres amb 2 apèndixs filiformes a la base 12.
- 12 { Auenís cilíndrics; plomall simple 13.
 { Auenís atenuats pels 2 caps; plomall doble 14.
- 13 { Auenís amb costelles; pèls del plomall lliures des de la base; receptacle llis o lleugerament alveolat 383. *Inula*.
 { Auenís sense costelles; pèls del plomall soldats a la base en 1 angle persistent, després de la caiguda d'aquells, formant una curtíssima corona cupuliforme-fistonada; alvèols del receptacle circuits d'una membrana dentada 385. *Cupularia*.
- 14 { Verticil exterior del plomall format per una corona dentada o lacinia-da; pèls del verticil interior apenes pestanyosos . 384. *Pulicaria*.
 { Verticil exterior del plomall format de pèls molt curts, els de l'interior molt llargs i pestanyosos 386. *Jasonia*.
- 15 { Tronc nu; fulles totes radicals; plomall format de pèls alternats amb curtes escames ovades 361. *Bellium*.
 { Tronc fullós; receptacle alveolat 16.
- 16 { Flors ligulades, uniseriades; alvèols del receptacle amb vores membranoses denticulades 360. *Aster*.
 { Flors ligulades, multiseriades; alvèols del receptacle amb vores enteres, 359. *Erigeron*.
- 17 { Fulles oposades, 3-5-sectes, de segments lanceolats, peciolats i enters, 350. *Eupatorium*.
 { Fulles alternes o radicals 18.
- 18 { Calàtides sostingudes per troncs afils o escamosos 19.
 { Calàtides sostingudes per troncs fullosos 20.
- 19 { Calàtides en raïm o en panotxa, precursors o coetànies de les fulles, que són grans i subreniformes 353. *Petasites*.
 { Calàtida solitària i terminal, coetània de les fulles, petites i orbiculars, 352. *Homogyne*.

Compostes.

- 20 { Periclini estret, de 3-8 bràcties uniseriades; fulles grans, cordiformes, **352. Adenostyles.**
 Periclini cilíndric, ovoide o hemisfèric, de bràcties nombroses; fulles no cordiformes 21.
- 21 { Anteres sense apèndixs a la base 22.
 Anteres amb 2 apèndixs filiformes a la base; plantes tomentoses, blanquinoses, groguenques o blanques 26.
- 22 { Periclini uniseriat, freqüentment caliculat; calàtides en corimbe terminal **366. Senecio.**
 Periclini imbricat 23.
- 23 { Plantes molt glabres; fulles nombroses i estretament linears, **356. Linosyris.**
 Plantes pubescents o tomentoses 24.
- 24 { Plantes albo-tomentoses; periclini ovoide o acampanat, de bràcties escarioses **357. Phagnalon.**
 Plantes pubescents, no tomentoses; periclini hemisfèric, de bràcties herbàcies, al menys les exteriors 25.
- 25 { Receptacle puntejat; pèls del plomall apenes pestanyosos, **358. Conyza.**
 Receptacle alveolat; pèls del plomall pestanyosos . **359. Erigeron.**
- 26 { Receptacle enterament nu; periclini ni cònic ni angulós 27.
 Receptacle amb palles a la perifèria, barrejades amb les flors; periclini ovoido-cònic o angulós 29.
- 27 { Bràcties del periclini esteses en estrella a la maturitat, **388. Gnaphalium.**
 Bràcties del periclini dretes o convergents 28.
- 28 { Plantes herbàcies, dioiques; calàtides en petit corimbe umbel·lifforme, **389. Antennaria.**
 Plantes herbàcies, hermafrodites; calàtides en capítol rodejat a la base de llargues bràcties tomentoso-estrellades . **390. Leontopodium.**
 Plantes subfrutiscents a la base; calàtides en corimbe; bràcties escarioses, grogues o blanques, glabres, lluentos . **387. Helichrysum.**
- 29 { Aquenis tots lliures **391. Filago.**
 Aquenis perifèrics tancats a les bràcties del periclini, doblades longitudinalment i soldades per la base **392. Logfia.**
- 30 { Flors totes tubuloses 31.
 Flors del centre tubuloses, les perifèriques ligulades i radiants . 35.
- 31 { Fulles enteres o dentades 32.
 Fulles pinnatipartides o pinnatisectes, al menys les inferiors . 34.

Compostes.

- 32 { Aquenis mitjans, fusiformes, contriets en coll glandulós, terminat en un disc cupuliforme, amb costelles; calàtides solitàries, penjants; plantes verdes 395. *Carpesium*.
 { Aquenis molt petits, trasovats, molt comprimits, sense costelles; plantes petites, albo-tomentoses 33.
- 33 { Aquenis adherits a les bràcties internes doblades en casc; receptacle sense palles; plantes de 6-20 cm. 393 *Micropus*.
 { Aquenis lliures; bràcties internes planes; receptacle sense palles al centre; plantes de 1-4 cm. 394. *Evax*.
- 34 { Aquenis amb costelles, terminats per un disc de igual amplada, amb vora coroniforme 368. *Tanacetum*.
 { Aquenis sense costelles, terminats per un disc més estret, sense vora coroniforme 367. *Artemisia*.
- 35 { Aquenis acuminats, falciformes o anulars, els exteriors d'esquena espinosa 396. *Caléndula*.
 { Aquenis regulars, mai falciformes ni espinosos 36.
- 36 { Aquenis molt comprimits, trasovats, sense costelles, rodejats d'una vora surtida, obtusa 362. *Bellis*.
 { Aquenis poc o gens comprimits, subcilíndrics o subtetràgons, amb costelles o estries 37.
- 37 { Receptacle cònic a la maturitat 373. *Matricaria*.
 { Receptacle pla o convex 38.
- 38 { Flors bicolors, les del centre grogues; lígules blanques i rarament purpurines 39.
 { Flors unicolors, totes grogues 40.
- 39 { Corol·les de disc del tub compresso-alat; aquenis amb 10 costelles, tots o solament els del disc sense plomall. 369. *Leucanthemum*.
 { Corol·les del disc de tub rodó; aquenis amb 5 costelles, tots amb corona \pm completa 370. *Pyrethrum*.
- 40 { Aquenis perifèrics compresso-tetràgons, 2-alats, amb 3 costelles a la esquena i 4 a la cara ventral, els del disc quasi cilíndrics, amb 10 costelles 371. *Chrysanthemum*.
 { Aquenis perifèrics triquetres, 3-alats, amb 6 costelles, els del disc comprimits, amb una ampla ala al marge intern i 5 costelles, 372. *Pinardia*.
- 41 { Fulles oposades, 3-5 dentades; aquenis amb 1-5 arestes espinoses, terminals, compresso-cuneïformes 380. *Bidens*.
 { Fulles alternes; aquenis sense arestes espinoses, terminals 42.

Compostes.

- 42 { Flors perifèriques ligulades, radiants 43.
 { Flors totes tubuloses o amb lígules curtíssimes i poc aparents 48.
- 43 { Lígules de llim suborbicular; aquenis trasovats, comprimits, circuits de
 marge estret 379. *Achillea*.
 { Lígules de llim oblong o el·líptic 44.
- 44 { Fulles \pm fonament dividides 45.
 { Fulles enteres 47.
- 45 { Aquenis plans, els exteriors amplament alats, d'ales auriculades a
 l'àpex; plomall coroniforme 376. *Anacyclus*.
 { Aquenis sense ales, però amb costelles 46.
- 46 { Receptacle cònic a la maturitat; aquenis obcònics. 374. *Anthemis*.
 { Receptacle hemisfèric a la maturitat; aquenis tetràgono-comprimits,
 375. *Cota*.
 { Bràcties exteriors del periclini herbàcies; flors ligulades uniseriades;
 aquenis trígons 381. *Asteriscus*.
- 47 { Bràcties exteriors del periclini espinescents a l'àpex; flors ligulades bi-
 seriades; aquenis perifèrics comprimits, alats, els centrals obcònics,
 382. *Pallenis*.
- 48 { Fulles bipinnatisectes; aquenis plans, els exteriors d'ala ampla, prima,
 transparent, prolongada en 2 lòbuls obtusos, divergents a l'àpex;
 planta peluda o glabrescent *Anacyclus*.
 { Fulles pinnatífides, linears; aquenis tetràgons, comprimits; planta verda
 o canescent 378. *Santolina*.
 { Fulles enteres; aquenis ovoïdo-glandulosos; planta coberta de abundant
 toment albo-níveo 377. *Diotis*.
- 49 { Flors d'un periclini imbricato-pentagonal cada una, blaves, en capítol
 esferoidal; plomall cupuliforme, curtíssim, caduc, 397. *Echinops*.
 { Flors sense periclini particular i rodejades totes d'un periclini ge-
 neral 50.
- 50 { Plomall caduc, format per setes reunides en anell per la base, rares
 veg. lliures 51.
 { Plomall persistent, format per setes lliures, no plumoses, a veg. nul. 66.
- 51 { Filaments estaminals soldats en tub 52.
 { Filaments estaminals totalment lliures 53.
- 52 { Flors perifèriques més grans, radiants, estèrils; aquenis subcilíndrics;
 plomall plumós 398. *Galactites*.
 { Flors purpurines, totes iguals; aquenis oblongo-trasovats, comprimits;
 plomall pestanyós 400. *Sylibum*.
 { Flors purpurines, iguals; aquenis subtetràgons; plomall de pèls llisos a
 la base i denticulats a l'àpex 399. *Tyrimnus*.

Compostes.

- 53 { Receptacle nu, carnós, amb alvèols fondos i denticulats; aquenis tras-
ovats, subtetragons, amb costelles i arrugues transversals, **401. Onopordon.**
Receptacle eriçat 54.
- 54 { Plomall amplament plumós 55.
Plomall llis, denticulat o rares veg. molt estretament plumós . 61.
- 55 { Aquenis peluts; palles del receptacle laciniades; plomall r-seriat. 56.
Aquenís glabres, llisos o rugosos; palles del receptacle enteres, fili-
formes 57.
- 56 { Periclínis hemisfèric; bràcties interiors radiants, colorades, pèls del plo-
mall soldats en fascicles, de 3-4 cada un, formant anell, **419. Carlina.**
Periclínis ovoide; bràcties interiors ni radiants ni colorades; pèls del
plomall soldats en anell per la base **426. Atractylis.**
- 57 { Bràcties periclínals carnosos a la base; anteres amb cúa i apèndix ter-
minal molt obtús; flors blaves; calàtides molt grans. **402. Cínara.**
Bràcties periclínals no carnosos; anteres sense cúa o molt curta i apèn-
dix lanceolat, agut; flors mai blaves 58.
- 58 { Periclínis o fulles o un i altres espinosos 59.
Periclínis i fulles no espinosos, aquestes tomentoses pel revers . 60.
- 59 { Bràcties periclínals terminades en espina pinnatisecta; estigmes lliures
a l'apex **403. Picnomon.**
Bràcties periclínals terminades en espina indivisa; estigmes trabats,
404. Cirsium.
- 60 { Calàtides grans, solitàries; bràcties periclínals terminades en un apèn-
dix escariós, orbicular, lacerat; fulles pinnatipartides. **416. Leuzea.**
Calàtides petites, en corimbe; bràcties periclínals enteres, circuïdes
d'un marge negrós; fulles enteres o dentades . . **416. Saussurea.**
- 61 { Plantes espinoses o espinuloses, al menys el periclínis 62.
Plantes completament inermes 64.
- 62 { Setes del plomall lliures; bràcties periclínals ganxudes; aquenis oblongs,
rugosos, amb costelles; fulles grans, indivises . . **421. Lappa.**
Setes del plomall soldats; aquenis llisos, angulosos; fulles ± divi-
dides 63.
- 63 { Fulles ± decurrents; receptacle eriçat de setes llargues; aquenis oblon-
go-comprimits, llisos; plomall denticulat . . . **405. Carduus.**
Fulles no decurrents, coriàcies, pinnatipartides; receptacle eriçat de
setes molt curtes; aquenis en forma de baldufa, angulosos; plomall
estretament plumós **406. Carduncellus.**

Compostes.

- 64 { Petit subarbust, de 2-4 dm.; fulles linears, verdoses per sobre i tomentoses per sota; periclini cilíndric; aquenis compresso-trígons, llisos 418. **Staezelina**.
Plantes herbàcies 65.
- 65 { Plantes subacaules; bràcties periclinals exteriors tomentoses; aquenis obpiramidals, rugosos; plomall pluriseriat en anell. 415. **Jurinea**.
Plantes visiblement caulescents; bràcties periclinals exteriors no tomentoses; aquenis oblongo-comprimits, llisos; plomall pluriseriat, amb els pèls exteriors curtíssims 414. **Serrátula**.
- 66 { Bràcties del periclini terminades en un apèndix agut, pestanyós o pectinat 67.
Bràcties del periclini sense apèndix 68.
- 67 { Tronc robust; fulles molt amples, verdes per l'anvers i tomentoses pel revers; calàtida solitària, de 6-7 cm. de diàam.; aquenis trasovats, amb costelles 408. **Rhaponticus**.
Tronc prim; fulles mai molt amples; calàtides més petites; aquenis llisos 409. **Centaurea**.
- 68 { Bràcties exteriors del periclini espinoses, tant o més llargues que les calàtides i de forma semblant a les fulles 69.
Bràcties exteriors del periclini no espinoses, més curtes que les fulles i de forma molt diferent 70.
- 69 { Fulles fortament espinoses; aquenis abaldufats, angulosos; plomall format de fulles amples i desiguals, generalment nul als aquenis perifèrics 411. **Kentrophyllum**.
Fulles espinuloses; aquenis cilíndrics, llisos; plomall format de 10 setes exteriors alternades amb altres 10 interiors més curtes, 412. **Cnicus**.
- 70 { Plomall nul; aquenis trasovoido-tetràgons, llisos i \pm comprimits; periclini biseriat; bràcties exteriors còrnies a la base; flors d'un color de safrà 407. **Carthamus**.
Plomall doble, l'interior format per 1 o varies escames 71.
Plomall simple, 1-, pluriseriat 72.
- 71 { Fulles dentades; bràcties del periclini sense nervis; aquenis glabres; plomall exterior el doble curt de l'aqueni, l'interior format de una sola escama, unilateral i ganxuda 410. **Microlonchus**.
Fulles pinnatisectes, de segments linears; bràcties del periclini nervoso-estriades; aquenis piloso-sedosos; plomall exterior el doble llarg de l'aqueni, l'interior format de 10 escames 413. **Crupina**.

Compostes.

- 72 { Fulles verdes; bràcties del periclini herbàcies, erectes; aquenis glabres; plomall pluriseriat; setes filiformes 414. **Serrátula**.
 72 { Fulles albo-tomentoses; bràcties del periclini escarioses, les interiors radiants, colorades; aquenis peluts; plomall 1-seriat, format de 5-10 setes alenades 422. **Xeránthemum**.
 73 { Palles del receptacle doblades i soldades amb els aquenis, que semblen amplament alats; plomall coroniforme; plantes molt espinoses, 456. **Scolymus**.
 73 { Palles del receptacle no soldades amb els aquenis; plantes inermes. 74.
 74 { Plomall nul o representat per escames, però mai per setes capil·lars. 75.
 74 { Plomall dels aquenis del disc al menys format de setes capil·lars. 80.
 75 { Aquenis sense plomall, arquejats, alenats, els exteriors en estel, els interiors caragolats 428. **Rhagadiolus**.
 75 { Aquenis amb plomall o sense, els exteriors no disposats en estel i si alguns ho estan els interiors no estan caragolats. 76.
 76 { Plomall coroniforme, molt curt; aquenis claviformes; flors blaves, 424. **Cichorium**.
 76 { Plomall nul; flors grogues 77.
 76 { Plomall, al menys el de les flors del disc, format de laminetes o de paelletes acuminades 78.
 77 { Tronc fullós; peduncles filiformes; calàtides en panotxa; aquenis claviformes, estriats 430. **Lampsana**.
 77 { Tronc escapiforme; peduncles claviformes; calàtides en corimbe; aquenis trasovato-pentagonals, amb 5 costelles . . . 429. **Arnoseris**.
 78 { Flors blaves; bràcties del periclini escarioses i argentines, les exteriors trasovades; plomall de 5-7 palles lanceolades. 423. **Catananche**.
 78 { Flors grogues; bràcties del periclini herbàcies, lanceolades . . . 79.
 79 { Aquenis cilindroides, corbats, estriats, els perifèrics de plomall ciati-forme, els del disc amb setes ademés dintre la tassa; fulles enteres o dentades 426. **Hedypnois**.
 79 { Aquenis biformes, els exteriors rodons i en plomall coroniforme, els interiors comprimits, alats, de plomall pallós; fulles pinnatipartides o runcinades 427. **Hyoseris**.
 80 { Plomalls, al menys els del disc, plumosos 81.
 80 { Plomalls tots escabrosos o denticulats. 89.
 81 { Receptacle amb escames argentines, caduques; periclini imbricat; aquenis atenuats en bec capil·lar o els perifèrics sense bec; plomalls tots plumosos 431. **Hypocheiris**.
 81 { Receptacle nu, sense setes ni escames. 82.

Compostes.

- 82 { Periclini 2-, multiseriat 83.
 { Periclini 1-seriat 88.
- 83 { Periclini biseriat; bràcties exteriors ovato-cordiformes; aquenis comprimits, rugosos, bruscament terminats en bec capil·lar tan llarg com el fruit 435. **Helminthia**.
 { Periclini multiseriat; bràcties exteriors mai ovato-cordiformes 84.
- 84 { Setes del plomall amb les barbes lliures, no creuades 85.
 { Setes del plomall amb les barbes difuses, creuades 87.
- 85 { Bràcties del periclini fluïxes, les exteriors generalment obertes o reflexes; plomall caduc, amb les setes soldades en anell per la base, 434. **Picris**.
 { Bràcties del periclini erecto-aplicades 86.
- 86 { Plomalls perifèrics coroniformes, els centrals plumosos; peduncles escapiformes 432. **Thrinchia**.
 { Plomalls tots plumosos o amb les setes dels perifèrics curtes i escabroses 433. **Leontodon**.
- 87 { Aquenis cilíndrics, assolcats, sostinguts per 1 estípit o peu més ample que'l fruit; receptacle pla; alvèols superficials; fulles laciniades, 438. **Podospermum**.
 { Aquenis cilíndroides, estriats, sentats; receptacle convex; alvèols fonsos; fulles rares veg. denticulades 437. **Scorzonera**.
- 88 { Aquenis comprimits, tuberculosos, terminats en 1 bec llarg, fistulós i dilatat a la base; receptacle pelut 436. **Urospermum**.
 { Aquenis fusiformes, escabrosos, terminats en bec llarg, filiforme; receptacle nu 439. **Tragopogon**.
- 89 { Aquenis biformes 90.
 { Aquenis ensiformes 91.
- 90 { Aquenis perifèrics comprimits, alats, els centrals fusiformes, tan llargs com el plomall, que és capil·lar i multiseriat 449. **Pterotheca**.
 { Aquenis perifèrics molt gibosos, amb plomall insert lateralment, els centrals rectes, subcilíndrics 448. **Zacintha**.
- 91 { Aquenis tots o al menys els del disc prolongats en bec 92.
 { Aquenis sense bec, generalment truncats 95.
- 92 { Aquenis aplastats, bruscament terminats en bec; plomall blanc; plantes lactescents 442. **Lactuca**.
 { Aquenis cilíndroides o fusiformes 93.
- 93 { Aquenis sense espines o tubèrculs a la base del bec, 451. **Barkhausia**.
 { Aquenis amb espines o tubèrculs a la base del bec 94.

Compostes.

- 94 { Periclini cilindroide, 1-seriat, caliculat; aquenis oblongs, cilindroides, amb costelles, terminats en corona escamiforme, del centre de la qual neix el bec del plomall 440. **Chondrilla**.
 { Periclini oblongo-acampanat, multiseriat; aquenis fusiformes, subcomprimits, amb costelles, guarnits d'espines a l'àpex, 441. **Taraxacum**.
- 95 { Calàtides penjants, compostes de 5 flors purpurines; periclini cilíndric, imbricat; aquenis sublinears. 443. **Prenanthes**.
 { Calàtides dretes; flors grogues, rarament amb les lígules blaves . 96.
- 96 { Plomall dels aquenis del disc de 4-5 setes, el dels aquenis perifèrics enteríssim, coroniforme; periclini multiseriat; bràcties setàcies; fulles dentades 425. **Tolpis**.
 { Plomalls tots iguals, formats de setes llargues i curtes, tomentosos; aquenis cilindroides, estriats, escabrosos; periclini imbricat; bràcties lanceolades; fulles pinnatipartides 447. **Zollukoferia**.
 { Plomalls tots iguals, formats de setes iguals 97.
- 97 { Receptacle d'alvèols pentagonals, que porten a les vores setes tant o més llargues que l'aqueni, que és cilíndric, amb 10 costelles i 10 dents a l'àpex 455. **Andryala**.
 { Receptacle nu o papil·loso-puntejat 98.
- 98 { Aquenis subprismàtics, un poc corbats, assolcats i coberts de grossos tubèrculs; periclini urceolat 446. **Picridium**.
 { Aquenis comprimits, truncats o atenuats a l'àpex, amb costelles longitudinals i arrugues transversals 99.
 { Aquenis rodons, estriats, sense arrugues transversals ni tubèrculs. 100.
- 99 { Periclini urceolat; lígules grogues 445. **Sonchus**.
 { Periclini cilíndric; lígules blaves 444. **Mulgedium**.
- 100 { Aquenis fusiformes, subtetràgons, en 4 solcs fondos i altres superficials; plomall blanc, tènue; planta estolonífera; rizoma fibroso-tuberculós 450. **Aetheorrhiza**.
 { Aquenis cilíndrics 101.
- 101 { Aquenis atenuats a l'àpex, no truncats; plomall d'un blanc de neu, 452. **Crepis**.
 { Aquenis truncats al menys a l'àpex; plomall ± ros 102.
- 102 { Aquenis truncats a l'àpex i a la base, estriats; plomall ros, 453. **Soyeria**.
 { Aquenis truncats a l'àpex i atenuats a la base, amb 10 costelles; plomall ros o d'un blanc brut 454. **Hieracium**.

I. — CORIMBÍFERES (Radiades)

(Corymbus, κόρυμβος, és propiament el raïm de l'eura, de forma piramidal (com estalactita); per la inflorescència.)

Gènere 350. — EUPATORIUM L.

(Nom històric, de Eupator — bon pare, — o sigui Mithridates VI, rei de Pontus, a qui fou dedicada la planta, per altre nom *agrimonia*.)

Flors totes tubuloses, hermafrodites, purpurines, ordinàriament 5 a cada calàtida, en corimbos terminals, densos; periclini imbricat, cilíndric, de bràcties obtuses, còncaues, les exteriors curtes, ovades, les inferiors llargues, linears, rosades; corol·les 5-fides, branques de l'estil llargues, erigades a la base; aquenís linear-cilíndrics, negres, glandulosos, amb 5 costelles; plomall 1-seriat, de pèls simples, més llargs que el fruit; receptacle nu: herbes perennes, tronc de 6-12 dm., dret, simple o ramificat, ordinàriament vermellós, pubescent, estriat; fulles caulinars oposades, curtament peciolades, palmatisectes, de 3-5 segments lanceolats, acuminats, grossament serrulats, subglandulosos per dessota, llisos per dessobre.

E. cannabinum

1,337. — *E. cannabinum* L.

(*cannabinus*, cosa de cànem, de cannabis o *cannabis*: això és de fulles de cànem; per la semblança.)

Sinonímia. — Canabassa, lladrecà; *cast.* canabina de agua, cáñamo silvestre acuático, cáñamazo; *anglès* hemp Agrimony; *fr.* chanvrin, herbe de Ste-Cunégonde.

Geografia. — Vores de torrents o llocs humits des de la costa fins al Pireneu. — Juny-Oct.

Gènere 351. — **ADENOSTYLES** **CASS.**

(Grec ἀδήν, glàndula, i πύλος, estil (u orgue femení); pels estigmes coberts de glàndules.
Cf. *Phystigma*, sense alteració desinencial.)

Flors totes tubuloses, hermafrodites, purpurines; calàtides pauci-multi-flores, en corimbos densos, terminals; periclini 1-seriat, paucifoli, cilíndric, de bràcties linears, obtuses o acutiúscules; corol·la 4-fida, estigmes glandulosos, aquenís fusiformes, de 10 costelles; plomall multiseriat, de pèls pes-tanyosos; receptacle nu; herbes perennes, de fulles caulinars alternes, grans, suborbicular-cordiformes, les inferiors llargament peciolades.

- 1 { Fulles d'un verd fosc per l'anvers, tomentoses pel revers, amb la sina basilar estreta, irregularment sinuato-dentades; calàtides 3-5-flores; periclini de 5 bràcties obtuses, de 4-5 mm. . **1,338. A. albifrons.**
Fulles d'un verd clar per l'anvers, pubescents pel revers, amb la sina basilar quasi tancada, regularment dentades; calàtides més grans, multiflores; periclini de 8-9 bràcties, acutiúscules, de 7 mm.,
1,339. A. pyrenaica.

A. albifrons

1,338. — A. albifrons Rchb. — **A. àlbida** Cass.

(de albus i frons, tis, per tenir una de les cares—en el nostre cas el revers—albo-tomentosa.)

Rizoma cundidor, amb nombroses fibres radicals llargues; tronc de 6-12 dm., dret, ramificat, pubescent, fortament estriat; fulles d'un verd fosc i glabres per dessobre, albo-tomentoses per dessota, les superiors auriculato-amplexicaules, les inferiors llargament peciolades, de llim gran, suborbicular-cordiformes, irregularment sinuato-dentades, totes amb la sina basilar ordinàriament estreta, separada per un lòbul cuneïforme, vorejat de 2 nervis gruixuts; flors purpurines, rarament blanques; calàtides de 3-5 flors, periclini de 5 bràcties obtuses, de 4-5 mm.

Geografia.—Vores de torrents, roques i llocs ombrosos del Pirineu: no escassa a Núria. =Costabona, Setcases, La Toza, Comabella, Font Canaleta (Vay.); vall d'Eine (Bub.); Ports de Benasc i de la Picada, Renclusa, Artiga de Lin (Zett.); cc. a tota la vall d'Aran (Llen.). — Jul.-Ag.

Compostes.

G. 351.-Adenostyles.

1,339. — *A. pyrenaica* Lange. = *A. albifrons* var. *viridifrons* Csta. subsp. de l'anterior ap. Rouy.

(per la habitació preferent als Pireneus.)

Molt semblant a la precedent, se'n distingeix per les fulles d'un *verd clar* per dessobre, *pubescents*, però no tomentoses, ni blanquinoses per dessota, *més regularment dentades*, amb la sina basilar *quasi tancada*; calàtides *més grans*, *multiflores*; periclini de 8-9 bràcties *acutiúscules*, de uns 7 mm.; corimbe *més fluix*, *més ample*, amb pedicels *més llargs* i *més prims*.

Geografia. — Vores dels torrents als Pireneus: Madràs (Gaut.); Costabona (Oliver ex Rouy); Arties i altres llocs de la vall d'Aran (Csta.); Artiga de Viella, Canal de Pumero (Llen.l). — Jul.-Ag.

Gènere 352. — **HOMOGYNE** CASS.

(De *ὁμοιος*, semblant, igual, i *γυνή*, pistil; per la semblança dels estigmes de les flors femenines i hermafrodites.)

Flors totes tubuloses, vermelloses, les del centre hermafrodites, les perifèriques femenines, 1-seriades, filiformes, en calàtide solitària, terminal, coetània de les fulles; periclini 1-seriat, de bràcties purpurines, un poc escarioses al marge, linears, obtusiúscules, freqüentment acompanyat d'un calicle paucifoli, de bràcties petites, obtuses; aquenis cilíndrics, de 5-10 costelles; plomall de pèls multiseriats, apenes pestanyosos; receptacle nu: herbes perennes, de rizoma prim, cundidor; tronc escapiforme, de 1-3 dm., dret, simple, llargament nu a la part superior, amb algunes escames linears cap a l'àpex i 1-2 foliiformes, distants a la part inferior; fulles quasi totes radicals, petites, orbicular-cordiformes, verdes i glabres per dessobre, pubescents i més clares per dessota, peciolades, superficialment fistonades.

1,340. — **H. alpina** Cass.

(per la seva habitació.)

Geografia. — Pastures de les altes muntanyes: altures de Núria i a la vall, sota dels narets. = Setcases, Costabona, Coma del Tec, Comabella, Gils (Vay.); vall d'Eine (Gaut.); vall Farrera, estany de Sotllo (Font); Port de Benasc i falda de la Maladetta (Zett.); Aubert, Liat, Montgarri (Llen.); Montartó, Tredós, Beret, Port de Viella (Coste et Soulier).—Jul.-Agost.

Gènere 353. — PETASITES Tourn.

(De *pétasus*, casquet, pròpiament de Mercuri o Hermes, com parassol; al·ludint a la forma de les fulles; amb la terminació que veiem en *Odontites*, *Otites* i en altres.)

Flors totes tubuloses o les perifèriques ligulades, les centrals hermafrodites i les de la circumferència femenines, blanques o purpures; calàtides ordinàriament en tirs, periclini acampanat o cilíndric, de bràcties 1-seriades, freqüentment caliculat; aquenís fusiformes, de 5-10 costelles; plomall de pèls multiseriats, a penes pestanyosos; receptacle alveolat; herbes perennes, de tronc escamós, fulles radicals, peciolades, de lim ± orbicular.

1	{	Flors perifèriques breument ligulades; calàtides d'un violat clar, en tirs fluix; fulles coetànies de les flors, orbiculars, denticulades, verdes per les 2 cares; flors d'olor de <i>vainilla</i>	1,341. <i>P. fragrans</i> .
		Flors totes tubuloses; calàtides en tirs dens	2.
2	{	Revers de les fulles tomentós, albo-níveo; flors blanques o rosades; tirs ovoide; bràcties del periclini acuminades	1,342. <i>P. niveus</i> .
		Revers de les fulles pubescent, grisenc; flors vermelloses; tirs oblong; bràcties del periclini obtuses	1,343. <i>P. officinalis</i> .

1,341. — *P. fragrans* Presl.

(per la olor que recorda la de la vainilla, d'on ve la denominació fr. de *héliotrope* d'hiver.)

P. fragrans

Rizoma cundidor, tronc de 2-4 dm., dret, simple, amb bràcties foliàcies, *ovato-lanceolades*, acuminades, amplexicaules; fulles coetànies de les flors, llargament peciolades, *suborbiculars* o *reniformes*, amb *petites dents cartilaginoses*, de lòbuls basilaris rodons, verdes per les 2 cares, glabres per dessobre, pubescents per dessota; calàtides d'un violat clar, en tirs fluix, oblong; bràcties periclinals brunes o verdoses, linears, agudes, les exteriors més curtes; flors albo-rosades, d'olor de *vainilla*, les perifèriques *subligulades*.

var. *laxiflorus* Csta. — Calàtides en panotxa, llargament pedunculades; bràcties violaci-verdoses, fulles caulinaris amb peciòl membranoso-embeinador.

Geografia. — Llocs argiloso-humits del litoral i de l'interior: S. Genís, a la cordillera litoral, Vallès, abundant a Tarrassa (Vallparadis), Bages, r. r. = Cap al Poble Nou, Badalona

Compostes.

G. 353. - Petasites.

(Vay.l, R. Bolósl); Montcada, muntanyes pròximes a Barcelona (Csta.). — Des.-Març (tot l'hivern).

N. B. En tots aquests llocs és la var. de Csta. la planta que es troba.

P. niveus

1,342. — *P. niveus* Baumg. — *P. vulgaris* Desf.

(de nix, nivis, la neu; blanc de neu, pel color del revers de les fulles.)

Tronc de 2-6 dm., dret, un poc llanós, amb escames foliàcies, lanceolato-linears, semiamplexicaules; fulles subsegüents a les flors, llargament peciolades, triangular-reniformes, sedoses, d'un blanc de neu per dessota, araneoses i a la fi glabrescents per dessobre, desigualment sinuato-dentades, amb els lòbuls basilar divergents, angulosos; fondo de l'escotadura vorejat d'un fort nervi, flors blanques o d'un rosa pàl·lid, tirs ovoide, \pm dens; bràcties periclinals vermellores, les interiors linear-oblongues, obtuses, escarioses al marge, les exteriors més curtes.

Geografia.—Roques i vores de torrents a les altes muntanyes: Vall de Benasc (Gr. et G. Zett., Bub.); Pireneu espanyol (Rouy). — Abr.-Maig.

P. officinalis

1,343. — *P. officinalis* Moench.

(s'havia empleat en medicina.)

Sinonímia.—Barretera, pota de cavall; cast. sombrerera, uña o pata de caballo (també la *P. niveus*).

Rizoma gruixut, carnós, cundidor; tronc de 2-5 dm., dret, simple, un poc llanós, amb escames filiformes, semiamplexicaules, purpures; fulles subsegüents a les flors, llargament peciolades, orbicular-cordiformes o subreniformes, desigualment dentades, de lòbuls basilar rodons, escotadura vorejada d'un fort nervi, verdes per dessobre, pubescents i grisenques per dessota; flors vermellores, tirs oblong, dens; bràcties periclinals brunes, les interiors oblongues, escarioses i violades al marge, les exteriors més curtes i molt més estretes, acuminades.

Geografia.—Prats humits i vores d'aigües corrents: Vallvidrera i Sarrià (Herb. Csta.).—Gener-Març.

Gènere 354. — TUSSILAGO L.

(De *tussis*, la tos, perquè es considera bèquica, sobre tot la flor; la terminació no ben explicada encara, és la de *solidago*, *plantago*, *filago*, etc. (1).)

Flors grogues, les del centre tubuloses, estèrils, les perifèriques multise-riades, ligulades, femenines, més llargues; calàtide solitària, dreta abans de l'antesi; periclini cilíndric, de bràcties 1-seriades, oblongo-linears, obtuses, violades i escarioses al marge, freqüentment acompanyat d'un calicle de poques bràcties, més curtes; aquenis fusiformes, de 5-10 costelles; plomall albo-sedós, de pèls capil·lars 1-seriats, subpestanyosos; receptacle alveolat; herbes perennes, de rizoma gruixut, carnós; tronc de 1-3 dm., dret, coto-nós, simple, monocèfal, escapiforme, amb escames ovato-lanceolades, obtu-ses, dretes, violàcies, semiamplexicaules; fulles totes radicals, subsegüents a les flors, peciolades, suborbicular-cordiformes, molt amples, sinuato-denta-des, verdes i glabres per dessobre, albo-tomentoses per dessota.

T. Farfara

1,344. — T. Farfara L.

(*rectament farfarus o farfugium: chamaeleuce*; també és el pollancre blanc; les fulles efectiva-ment s'aporten a les de nostre T. Farfara, to-mentoses pel revers. (2))

Sinonímia. — Pota de cavall o d'euga, fills abans que el pare; *cast.* tusilago, pie o uña de caballo.

Geografia. — Terres argiloso-humides de tot el país, des de la zona inferior a la pirenenca. — Març.

(1) *mucilágo* i *cartilágo*; pestanyen també aquí.

(2) Cf. Walde, *Lat. etym. Wörterb.*, s. v. *farferus*.

Gènere 355. — **SOLIDAGO L.**

(De *solidari*, unir, consolidar; per les seves propietats vulneràries (1).)

Flors grogues, en panotxa o raïm, les del centre tubuloses, hermafrodites, les perifèriques ligulades, 1-seriades, femenines; periclini ovoide, imbricat; aquenis cilíndrico-oblongs, adornat de costelles; plomall 1-seriat, de pèls pestanyosos; alvèols del receptacle dentats: herbes perennes, de fulles alternes.

- 1 { Calàtides mitjanes (17-10 mm.), en llarga panotxa foliosa o raïm simple; branques dretes; lígules radiants; planta polimorfa,
 1,345. *S. virga-aurea*.
 Calàtides petites (4-5 mm.), en panotxa curta, de raïms unilaterals, escorpioides; lígules molt curtes; tronc pelut,
 1,346. *S. canadensis*.

1,345. — *S. virga-aurea* L.

(o *virgaurea*, vara d'or; per la inflorescència en panotxa d'un groc daurat.)

Sinonímia.—Vara d'or; cast. vara de oro (2).

Tronc d'altura variable, dret, simple o ramificat a l'àpex, glabre o pubescent; fulles ovato-oblongues o lanceolades, quasi totes peciolades, un poc consistents, aspres al marge, dentades, les caulinars alternes, agudes, i les superiors subenteres; calàtides generalment nombroses, en raïms *fullosos*, *drets*, *simples* o *formant panotxa*; periclini fluix, de bràcties

desiguals, lanceolato-linears, agudes, groguenques, escarioses al marge; lígules oblongues, *radiants*; aquenis groguencs: planta polimorfa.

♂ *cámbrica* Huds. — *S. minuta* Lap. — Planta de 3-20 cm., tronc i peduncles peluts, fulles inferiors el·líptico-lanceolades, glabres; raïm curt, simple, dens; calàtides grans.

(1) Cf. *Consolida*, la consolida gran.

(2) Cf. *coma aurea* o *chrysocoma* = *Linowsyris*.

Compostes.

G. 355.-Solidago.

Geografia. — Torrents i boscos ombrosos de la zona mitja i superior.

La ♂ *cámbrica* Huds., a les roques de la Picada (Llen.!). Cambredases (Lap.).—Jul.-Set.

N. B. Publicarem aquesta var. o raça sub *S. alpestris* W. et K. (Fiori, III, 231).

S. Canadensis

1,346. — S. Canadensis L. — S. longifolia Schrad.

(és procedent del Canadà-Amèrica; per la habitació; longifolia, per les fulles llargues.)

Tronc de 10-15 dm., dret, pelut, molt fullós; fulles lanceolato-acuminades, atenuades a la base, curtament peciolades, 3-nerves, finament dentades a la meitat inferior, glabres, però escabroses al marge, les superiors lanceolato-linears; calàtides petites (4-5 mm. de llarg), en raïms unilaterals, escorpioides, formant una panotxa gran, piramidal, compacta, terminal; lígules curtes, oblongo-linears.

Geografia.—Originària de la Amèrica boreal, cultivada i naturalitzada en alguns llocs. —Vores del Ter (Cod.I). — Set.-Oct.

Gènere 356.—**LINOSYRIS DC.**

(Diuen que és per les fulles semblants a les del lli i a l'osyris (1).)

Flors grogues, totes tubuloses, hermafrodites, de corol·la 5-fida; calàtides en raïm corimbiforme, simple o compost, fullós; pedicels prims, amb bractèoles que es confonen amb les bràcties periclinals, que són imbricades, lanceolato-acuminades, pubescents; aquenis oblongs, sense costelles, pubescents; plomall biseriat, els pèls exteriors més curts; herbes perennes, de rizoma subllençós, amb llargues fibres; tronc de 1-6 dm., dret o ascendent, fullós, simple, glabre; fulles nombroses dretes, linears, atenuades pels dos caps, puntejades per dessobre, aspres al marge i per dessota.

1,347.—**L. vulgaris DC.**—**Aster Linosyris Bernh.**—**Chrysocoma Linosyris L.**

(χρυσός, or; κόμη, cabellera; pel color de les flors.)

Sinonímia.—*Cast.* manzanilla de pastor.

Geografia.—Boscos i pastures calcàries: en varis llocs de Catalunya als marges (Salv.l); Sabasona, prop del Castell (Masf.l). — Ag.-Oct.

(1) Cf. linóostis, la mercurial, λινόζωστις (de ζώννυμι.)

Gènere 357.—**PHAGNALON** **CASS.**

(Anagramat de γνάφαλον, borra o cotó. V. *Gnaphalium*; pel toment que la recobreix, planta cotonosa.)

Flors grogues, les centrals tubuloses, hermafrodites, les perifèriques filiformes, femenines, multiseriades; periclini ovoide o acampanulat, imbricat, de bràcties escarioses, a la fi esteses en estrella; calàtides terminals, solitàries o agrupades en reduït nombre; aquenis cilíndrics, sense costelles, petits, peluts; plomall 1-seriat, pestanyós; receptacle pla, nu; plantes ± llenyoses, de tronc i revers de les fulles albo-tomentosos.

1	{	Calàtides petites (5-8 mm.), algunes solitàries i la major part agrupades per 2-6, sentades o subsèssils; periclini ovoide; bràcties ovades, aplicades; fulles estretament linears . . . 1,348. Ph. sordidum.
		Calàtides quasi el doble majors, totes solitàries; periclini acampanat; bràcties linear-lanceolades; fulles lanceolato-linears o bé oblongues. 2.
2	{	Bràcties externes del periclini obertes o reflexes, les internes agudes; fulles caulinars lanceolato-linears, atenuades a la base, esteses, 1,349. Ph. saxatile.
		Bràcties externes del periclini aplicades, totes obtuses; fulles caulinars oblongues, semiamplexicaules, les superiors més estretes, ± ondulades al marge 1,350. Ph. rupestre.

Ph. sordidum

1,348.—Ph. sordidum DC. —Ph. tricephalum Cass.

(sórdidus, al·ludint sens dubte al toment que la vesteix: tricephalum, per les tres calàtides que formen les flors ⁽¹⁾.)

Sinonímia.—Conisa bruta (Cav.); cast. coniza sórdida.

Tronc de 2-4 dm., llenyós a la base, dret, molt ramificat, de branques primes, cobert d'un toment blanc que a la fi es desprèn en petits flocs; fulles *estretament linears*, enteres, obtusiúscules, albo-tomentoses, especialment pel revers, *revoltes pel marge*;

(1) Cf. *Aster miser*, per les flors.

Compostes.

G. 357 - Phagnalon.

calàtides petites (llarg. de 5-8 mm.), sentades o subsèssils, *solitàries* o reunides per 2-6, freqüentment per 3, a l'extrem de les branques adornades de 2-3 bractèoles; flors groguenques, periclini *ovoide*, de bràcties *estretament aplicades*, llunts, groguenques a la base, brunes a l'àpex, les exteriors *ovades*, *obtus*, les interiors *oblongues*, *agudes*.

Geografia.—Roques i murs del litoral, Vallès, S. Llorenç del Munt, Penadès, Montserrat, Bages.=Muralles de Girona, internant-se fins a Talaixà (Vay.); Llers, Molins, La Junquera (Senn.); la Mola (Csta.). — Maig-Juny.

1,349. — *Ph. saxatile* Cass.

(*per la seva estació a les roques o penyes.*)

Tronc de 2-4 dm., llenyós a la base, dret, fullós, molt ramificat, de branques dretes, cobert d'un toment blanc que a la fi cau en petits flocs; fulles *lanceolato-linears*, dretes, atenuades a la base, enteres, acutiúscules, vírido-araneoses per dessobre, molt tomentoses per dessota, amb el raquis prominent, un poc revoltos al marge; flors grogues, calàtides *quasi el doble grans*, totes solitàries a l'extremitat de peduncles llargs, prims, molt aviat nus; periclini *acampanat*, de bràcties glabres, llunts, brunes; les exteriors *obertes* o *reflexes*, lanceolades, obtusiúscules, les interiors oblongues, *agudes*.

Geografia.—Roques, marges, barrancs del Vallès, Terrassa, Olesa, S. Llorenç del Munt; Penadès, Montserrat; Bages.=Girona fins a Sagaró, Beuda, Castelló, Cadaqués (Vay.); Roses (Senn.); Vich (Masf.). — Maig-Agost.

1,350. — *Ph. rupestre* DC. — *Ph. Tenorii* Presl.

(*de rupes, la roca; de Michel Tenore, A. de la Flora Napolitana, 4 vols. fol. Neap., 1811.*)

Tronc de 2-3 dm., llenyós, ajagut a la base, ramificat, cobert d'un toment blanc; fulles vírido-araneoses per dessobre, albo-tomentoses per dessota, ordinàriament *sinuato-dentades*, les inferiors *oblongues*, *atenuades a la base* o *subtrasovades*, semiamplexicaules, les superiors més estretes, un

Compostes.

G. 357.- Phagnalon.

poc revoltes pel marge; flors grogues, calàtides solitàries, a l'extremitat de peduncles llargs, prims, aviat despallats; periclini gran com en la anterior, acampanat; bràcties del periclini *totes aplicades*, les exteriors ovades, les interiors oblongues, *totes obtuses*.

Raça *Ph. Annotinum* Jord. — Fulles més estretes, poc dentades; periclini de bràcties molt desigualment imbricades, *les interiors acutiúscules*.

Geografia. — Roques, marges de camps i vinyes: Cordillera litoral; Vallès, Terrassa, Olesa; Gelida, Montserrat; Bages. = Cardona; partit de Tortosa (Csta.); Cambrils (Senn.).

La raça *Ph. annótinum* Jord. (de un any, cf. *serótinus*, tardà), prop d'Horta, Tarragona (Font!).

Gènere 358. — CONYZA LEYSS.

(Per altre nom *Pulicaria*, perquè fa fugir els mosquits; cf. *κόνωψ*, mosquit, *κόνιζα* (inula pulicaria, L., PLIN., alem. Flohkraut.)

Flors blanquinoses, les perifèriques femenines, multiseriades, de corol·la filiforme, truncada en 2-3 dents, les centrals hermafrodites, poc nombroses, de corol·la tubulosa, 5-dentada; periclini ovoïdo-hemisfèric, de bràcties multiseriades, quasi iguals; aquenis linear-trasovoides, comprimits, sense costelles, pubescents; plomall uniseriat, finament pestanyós; receptacle pla o convex, amb petits punts hemisfèrics (puntejat) o finíssimes puntes (fibril·lífer); herbes anuals, d'un verd cendrós, pubescents o peludes, de fulles ovato-oblongues o lanceolades, linears, híspides o pubescents, alternes.

- I { Calàtides en panotxa corimbiforme; fulles inferiors lanceolato-linears, pubescents per les 2 cares, uninerves, atenuades a la base, enteres o amb 1-2 dents 1,351. **C. ambigua.**
Calàtides en panotxa racemiforme, molt llarga (fins a 4 dm.); fulles inferiors ovato-oblongues, híspides, aspres, multinerves, peciolades, amb varies dents. 1,352. **C. Naudini.**

C. ambigua

1,351. — **C. ambigua** DC.

(ambiguus, incert o equívoc, i també multiforme o polimorfa.)

Tronc de 2-5 dm., dret, estriat, simple o ramificat, amb les branques més llargues que el tronc principal; fulles pubescents per les 2 cares, *uninerves*, mucronades, les inferiors lanceolades, atenuades en pecíol embeïnador, les caulinars linears, sentades; calàtides petites, en raïms curts, clars, terminals; periclini pubescent, de bràcties linears, agudes; plomall *blanc*.

Geografia. — Comuníssima per terres cultivades, llocs arenosos, incults de la zona inferior i part de la superior; Vallès, Penadès, Bages, Vich, Empordà *et alibi*. — Jul.-Set.

Compostes.

G. 358. - Conyza.

C. Naudini

1,352. — C. Naudini Bonnet (ex Pau). —
C. Gouani W. ⁽¹⁾.

Es diferencia de la anterior per la seva major talla (1-2 m.), més robusta, arrel perenne; fulles aspres, pestanyoses al marge i raquis, glabrescents en el restant, *multinerves*, les inferiors *ovato-oblongues*, obtuses, amb algunes dents a cada banda, el doble llargues que en la espècie anterior (fins a 12 cm.), molt més amples (fins a 3 cm.), les caulinars lanceolades; calàtides agrupades a l'extremitat de les branques formant una *panotxa racemiforme*, llarga (fins a 4 dm.); bràcties del periclini lanceolades, obtuses, pestanyoses al marge; plomall *ros*.

Geografia. — Oriunda de Canàries, sembla bastant difosa per Catalunya: Vallès, no escassa; Penadès; la Escala. = Empordà (Senn.l). — Ag.-Oct.

N. B. La planta catalana presenta el tronc *piloso-hispid* i no *glabrescent*, com diu el Prodr.

(1) Antoine Gouan, *Illustrationes botanicae*, 1773; *Hortus regius Monspelienis*, 1762.

Gènere 359. — ERIGERON L.

(És el verdader sinònim de *senecio*, mera traducció del grec; de ἔρπ (ἐξρ), la primavera, i γέρων, un vell, perquè ja és *vella* al començar la estació (1).)

Flors purpurines o blanques, les perifèriques femenines, estretament ligulades, multiseriades, les centrals hermafrodites o masculines, tubuloses, de corol·la 5-dentada; periclini cilíndric o hemisfèric, multiseriat, imbricat; aquenís linear-oblongs, comprimits, sense costelles; plomall 1-seriat, raram. ± 2-seriat, pèls breument pestanyosos; receptacle un poc convex, alveolat, nu, d'alvèols superficials, no dentats: herbes anuals, biennals o perennes, de fulles alternes.

- 1 { Plantas anuals o biennals, no cespitoses; tronc policèfal; lígules dretes, grogues i escassament més llargues que les flors del disc . . . 2.
Plantas perennes, cespitoses; tronc mono-, oligocèfal; lígules esteses, nombroses i quasi el doble llargues de les flors del disc . . . 3.
- 2 { Calàtides de 3-5 mm. diàm., molt nombroses, en llarga panotxa piramidal; lígules blanques; aquenís més llargs que'l periclini, **1,353. E. canadensis.**
Calàtides de prop de 1 cm. diàm., generalment solitàries a l'extremitat de les branques, en corimbe racemiforme, fluix; lígules violades o blavenques, més llargues que'l periclini . . . **1,354. E. acris.**
- 3 { Periclini hispido-llanós; troncs monocèfals, paucifolis; fulles radicals espatulades, atenuades en peciol molt més llarg que'l llim; bràcties del periclini agudes. **1,355. E. frigidus.**
Periclini glabre, pubescent o subllanós; tronc 1-6-cèfal, **1,356. E. alpinus.**

E. canadensis

1,353. E. canadensis L.

(altres diuen canadense, fent neutre el nom grecolatí masculí erigeron, erigerontis. V. Senecio).

Annual, tronc de 3-15 dm., dret, estriat, ramificat, hispido-pubescent, molt fullós; fulles d'un verd bonic, pubescents, pestanyoses, les inferiors peciolades, oblongues o trasovades, amb algunes dents superficials, les supe-

(1) Altres ho deriven de ἔριον, pel o llana; pel plomall blanc de l'aqueni. Per a una i altra denominació cf. *Erophila*, *Erianthus*.

Compostes.

G. 359. - Erigeron.

riors linears, llargament atenuades a la base, enteres, agudes; calàtides *petites, molt nombroses*, en raïms que formen una *llarga panotxa*; periclini *cilíndric*, de bràcties fluïxes, linears, escarioses al marge; flors perifèriques blanquinoses, de lígula dreta, curta, apenes exserta; aqueni pàl·lid, pubescent; plomall clar, fràgil.

Geografia. — Comú per terrenys pedregoso-arenosos de tot el país. — Set.-Oct.

E. acris

1,354. — E. acris L.

(acris, o acer, encara que masculí, V. altres epítets de Linneus: Ranunculus, Aster. V. The saur. l. lat.)

Biennal, tronc de 1-5 dm., dret, simple o ramificat, generalment vermellós, superficialment estriat, pubescent; fulles pubescents, les radicals en rosetó, ovato-lanceolades, atenuades en pecíol, les caulinars linear-acuminades, *esteses*: calàtides generalment solitàries a l'extremitat de cada branca formant una panotxa corimbiforme, fluïxa; periclini hemisfèric, pu-

bescient o pelut, de bràcties purpurescents, linear-acuminades; flors perifèriques violades o blanques, de lígula *dreta*, estreta, *ben exserta*; aquenis pàl·lids, amb una línia taronjada al marge, pubescents; plomall *fornit*, fràgil.

β *asteroides* DC. — var. *podolica* Rchb. — Corimbe dens, lígules *esteses*, molt més llargues que les flors centrals i que'l plomall; fulles caulinars dretes, escabroses.

Raça *E. pseudo-elongatus* Rouy. — Tronc ramificat a la part superior, amb pèls blancs, horitzontals; fulles inferiors lanceolato-espatalades, obtuses, les superiors linear-oblongues, glabres, però llargament pestanyoses; plomall ros, la meitat més llarg que'l periclini.

E. frigidus

Geografia. — Bastant comú per boscos i llocs herbosos des del Vallès fins al Pireneu.

La β *asteroides* DC., al Montserrat, cap a Sta. Cecília; una pl. cultivada per Senn. a Ripoll sembla pertanyer a la raça *E. pseudo-elongatus* Rouy. — Jul.-Set.

1,355. — E. frigidus Boiss. — Aster alpinus var. hispídus Lge.

(per la estació, en regions fredes.)

Perenne, rizoma multicaule, tronc de 4-8 cm., dret, simple, crispato-pubescent, paucifoli, monocèfal; fulles inferiors *densament cespitoses, espatulato-lanceolades*, llargament atenuades en pecíol alat, les superiors escasses, lanceolato-linears, obtuses, sentades, amb llargues pestanyes llanoses, blanques; calàtides *solitàries, terminals*, mitjanes (16-18 mm. diàm.); periclini hemisfèric, de bràcties linears, agudes, *densament llanoses*; flors perifèriques lilacines, de ligules *esteses, 2-3-seriades*, llargament exsertes; plomall el doble llarg que'l aqueni.

β *pyrenaicus* Cad. et Pau. — *E. frigidus* Gaut., Rouy et auct. Pyren., non Boiss. — *E. uniflorus* auct. cat., non L.

Comparada amb la estirpe de Serra Nevada l. cl., se'n diferencia pel tronc de 5-10 cm., més robust; fulles inferiors fluixament cespitoses, oblongo-linears, atenuades en pecíol la meitat més curt que el llim; calàtide major (pròximament 1 cm. diàm.); bràcties periclinals interiors llargament cuspidades, ligules rosades o blanques, més estretes, més llargues.

Geografia. — Pastures de les altes muntanyes: Núria, Puigmal, Finestrelles, Coma d'Eine, Rasos de Peguera, Puigllançada. = Vall d'Eine (Gaut.); Maladetta (Zett.); muntanya de Gausac, Port de Benasc (Llen.). — Jul.-Ag.

1,356. — *E. alpinus* L.

(igualment per la seva estació.)

Tronc de 5-30 cm., dret, pubescent o glabrescent, estriat, simple o poc ramificat, de branques monocèfals; fulles pestanyoses, pubescents o glabrescents per les 2 cares, les inferiors oblongo-trasovades, *mucronulades*, atenuades en llarg pecíol alat, les superiors linear-lanceolades, distants, sentades, semiamplexicaules; calàtides *solitàries, terminals* o en nombre de 2-5 a l'extremitat de les branques; periclini ± pelut o glabrescent, de bràcties *linear-acuminades*, quasi iguals, esteses en la meitat superior; flors perifèriques purpurines, rosades o blanques, estretes, quasi una veg. més llargues que'l plomall, que és *poc més llarg que l'aqueni*; flors femenines inferiors tubuloses, ordinàriament nombroses, però a veg. escasses o nul·les.

α *typicus* Beck. — Planta de 10-25 cm., mono-, oligocèfala; troncs, fulles i periclini ericats de pèls bastant rígids; calàtides grans.

Raça *E. pyrenaicus* Rouy (Flor. Franc., VIII, 158) — var. *pyrenaicus* Cad. et Pau (Mem. R. Ac. de Cienc., 1907, 16). — *Aster pyrenaicus* Pourr. —

Compostes.

G. 35na. - Erigeron.

Planta de 2-8 cm., monocèfala, glabra o glabrescent; fulles inferiors no mucronulades, obtuses i a veg. subescotades; calàtides petites, periclini poc ericçat i a veg. quasi glabre.

Geografia.—Pastures i roques de les altes muntanyes. La α *typicus* Beck. a Núria, Puigmal. = Coma de Vaca, Comabella, la Toza (Vay.); Surroca, la Maladetta (Csta.); Port de la Bonaigua (Llen!).—La var. *pyrenaicus* Cad. et Pau, a Núria, Puigmal, Coma de Vaca, Rasos de Peguera. = Agudes del Montseny (Senn.); Saburedo (Llen.); Areo (Font!).

N. B. Aquest gènere i l'anterior donen lloc a varis híbrids, com la *Conyza Rouyana* Senn. (*C. Gouani* \times *Erigeron canadense*); la *C. Flahaultiana* Senn. (*Erig. canad.* \times *C. ambigua*), i altres no escasses als voltants de Barcelona.

Gènere 360. — **ASTER L.**

(ἀστὴρ, l'estel, per la disposició radiada de les flors ligulades, que a la circumfèrència afecten raigs; l'A. *Atticus* és la *Convallaria* (fr. muguet.)

Flors perifèriques ligulades, blavenques o lilacines, femenines, fèrtils o estèrils, uniseriades, les centrals tubuloses, 5-dentades, hermafrodites; periclini hemisfèric o acampanat, de bràcties 2-3-seriades; aquenis oblongs, comprimits, sense costelles; plomall 2-3-seriat, de pèls quasi iguals, breument pestanyosos; receptacle pla, alveolat; alvèols \pm rodejats d'una membrana dentada: herbes quasi sempre perennes, de fulles alternes, les caulinars sentades.

- 1 { Fulles caulinars semiamplexicaules, un poc dentades; calàtides grans, 1-5 terminals; bràcties periclinals linear-lanceolades, acuminades, les exteriors reflexes; plantes pubescent-híspides, **1,357. A. pyrenaeus.**
- 2 { Fulles caulinars atenuades a la base, mai dentades 2.
Troncs monocèfals; calàtides grans (3-4 cm. diàm.); bràcties del periclini lanceolades, obtuses, les interiors apiculades, **1,358. A. alpinus.**
- 3 { Troncs oligo-policèfals; calàtides en corimbe 3.
Plantes \pm aspres, propies de terrenys àrids 4.
Plantes glabres, propies de terrenys salobrencs 5.
- 4 { Fulles inferiors oblongo-espatulades, obscurament trinerves, tomentoso-aspres; corimbos clars; peduncles amb poques bractèoles; bràcties del periclini linears, cendroses, obtusiúscules, estretament fimbriato-escarioses al marge, pubescents **1,359. A. Willkommii.**
Fulles linears 1-3-nerves, glabres, puntejades; corimbos densos; peduncles amb moltes bractèoles; bràcties del periclini oblongues, purpúrines, obtuses, amplemunt escarioses al marge, glabrescents, **1,360. A. acris.**
- 5 { Calàtides mitjanes, multiflores, 3-6 a l'extremitat de les branques, formant ampla panotxa corimbiforme; bràcties periclinals verdoses; lígules quasi el doble llargues del periclini . **1,361. A. Tripolium.**
Calàtides petites, pauciflores, nombroses al llarg de les branques, formant ampla panotxa piramidal; bràcties periclinals escarioso-argentes al marge; lígules quasi iguals al periclini, **1,362. A. Barcinonensis.**

A. pyrenaicus

1,357. — *A. pyrenaicus* DC.
(dels *Pireneus*.)

Perenne, tronc de 4-8 dm., dret, simple, pubescent-híspid, molt fullós; fulles un poc consistents, aspres al tacte, ericades per les dues cares, sentades, 3-nerves, les radicals *trasovades*, fluixament fistonades, les caulinars *oblongo-lanceolades*, agudes, *semiamplexicaules*, *dentades a la meitat superior*; flors ligulades, blaves, lilacines, les tubuloses grogues; calàtides grans (prop de 5 cm. diàm.), *solitàries* o 2-8 *terminals*, en *curt corimbus*; bràcties periclinals lanceolato-linears, fluixes, pubescent-glanduloses, pestanyoses, *llargament acuminades*, les exteriors *recurves a l'àpex*; aquenis peluts, plomall albo-rosat.

Geografia.—Vores de reguerons i llocs cespitoso-humits dels alts *Pireneus* centrals: Catalunya r. r. (Coste); el lloc clàssic on la trobà Lapeyr. i d'on procedia la planta que es cultivava al Jardí de París és la muntanya de *Esquierry*, d'on sembla que ha desaparegut. Zetterst. diu que l'hi va trobar, però que posseeix varis exemplars allí recollits per Philippe i Bordère; Bubani afirma que l'hi recollí el 20 d'agost de 1838 i que es troba a *Medassoles* i *Coll de Fortes*. Les cites de Quer (falda de Coll de Jou) i de Isern (Set-Cases) ex Colmeiro deuen referir-se a la *A. alpinus* L.

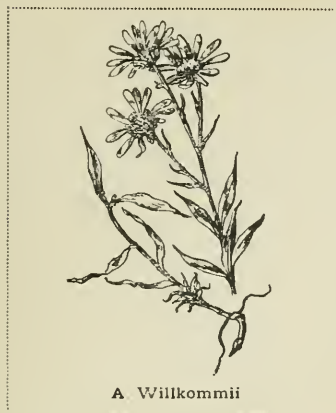

A. alpinus

1,358. — *A. alpinus* L.

Perenne, rizoma llenyós, ramificat, negre, que produeix llargues fibres radicals; tronc de 3-20 cm., dret, simple, paucifoli, pubescent, monocèfal; fulles *molt enteres*, pubescents, pestanyoses, les radicals *oblongo-trasovades* o *espatulades*, atenuades en pecíol alat, obscurament 3-nerves, les caulinars linears, un poc atenuades a la base; flors ligulades violades o lilacines, les tubuloses grogues; calàtida *gran*, *solitària*, *terminal*; bràcties del periclini fluixes, lanceolades, peludes, *apiculades*, purpurines i escarioses a l'àpex; aquenis peluts, plomall el doble llarg.

Geografia.—Pastures i roques de les muntanyes: Núria, cap a Finestrelles i al Puigmal; Coll de Jou; Peguera. = Comabella, la Toza, Mörens, Costabona (Vay.); Espunyola (Puj. C.); Cambradases (Bub.); vall del Juela (Timb.); Gaussac (Llen.); Salardú, Ruda (C. et S.). —Jul.-Ag.

A. Willkommii

1,359. — A. Willkommii Schultz.

Perenne, rizoma llenyós, ramificat, que produeix llargues fibres radicals i varis troncs estèrils formant rosetons, els uns i els altres fèrtils, de 1-2 dm., drets o ascendents, simples o poc ramificats a l'àpex, 1-10-cèfals; fulles d'un verd grisenc, un poc consistents, aspres, pestanyoses, les radicals i les dels rosetons *oblongo-espatulades*, *atenuades en peciol alat*, *obscurament 3-nerves*, enteres, rar. denticulades, les caulinars lanceolades, agudes, sentades; flors ligulades lilacines, 10-20 lígules linear-lanceolades, esteses; calàtides bastant grans, sostingudes per peduncles ascendents, rígids, amb *poques bràcties*, subdilatats a l'àpex; corimbos fluix, bràcties del periclini linears, canescent-verdoses, obtusiúscules, aplicades, estretament fimbriato-escarioses al marge, pubescents; aquenis oblongs, coberts de pèls curts, sedosos, aplicats; plomall blanc, de pèls críspo-flexuosos per la base, poc més llargs que l'aqueni.

var. *catalaunicus* Amo. — *A. Catalaunicus* Willk. et Csta. — Planta de 2-3 dm., més gràcil, tronc menys robust, pubèrulo-escabrós, purpurascent, ramificat a la part superior, policèfal; fulles més estretes, més llargament lanceolades; calàtides més petites, més nombroses (15-20), formant una panotxa corimbiforme.

Geografia.—Boscos àrids i pedregosos de la vall de Ribas; de S. Joan de les Abadesses a Olot. — De Bagà a la Pobla de Lillet (Salv.); S. Llorenç dels Piteus (Isern); plana de Vich (Csta., Masf.); Queralbs, Rocabruna; Freixenet, Oix, Bassegoda, N.ª S.ª del Mont (Vayr.); S. Feliu de Pallerols (Codin.).

La β *catalaunicus* Amo, als turons de Ripoll, Surroca, S. Joan de les Abadesses (Csta.), i Coll de Malrem, vall del Bach, Ribas (Vayr.); paratges incults de Ripoll, Campdevàrol, Llosas, Gombreny (Senn.). — Jul.-Ag.

N.B. Bubani (Flor. pyren., II, 260) creu que les plantes que li envià Vayr. sub *A. Willkommii* i sub *A. catalaunicus*, com les que dit botànic recollí prop de Moyà, Collsuspina, Tona, Bassegoda, Castelló d'Ampúries i als Pireneus d'Aragó i Navarra, corresponen al *A. Amellus* L., encara que no deixa de notar algunes diferències, com ja les havia observades Pourret. Nosaltres no havem pogut apreciar en la pl. catalana que les bràcties periclinals exteriors siguin *recorbades a l'àpex*, caràcter especialment distintiu del *A. Amellus* L., sinó *aplicades*, i en un tot la planta igual a la *Willkommii* Schultz, recollit per Pau a Monreal del Campo. Per aquest motiu referim a aquesta espècie les dues plantes catalanes. Creiem per altra part un xic difícil de distingir el *A. Willkommii* del *A. catalaunicus*.

A. acris

1,360. — A. acris L.

(vegís el que havem dit en Erigeron.)

Percenne, rizoma llenyós, negre, amb llargues fibres radicals; tronc de 2-5 dm., dret, rígid, estriat, verd o purpurascents, pubescent o glabrescent, fullós, simple o ramificat a la part superior; fulles *linears*, atenuades pels 2 caps, *molt puntejades*, rígides, aspres al marge, les inferiors 3-nerves, les superiors 1-nerves, portant ramells fullosos a l'axil·la; les flors ligulades, blaves o lilacines, les tubuloses grogues; calàtides en *corimbe compost*, ample, dens; peduncles *molt bracteolars*, bràcties del periclini oblongues, aplicades, *purpurines*, *obtuses*, *amplament escarioses al marge*, *glabrescents*; aqueni pelut, groguenc, atenuat a la base; plomall albo-rós, el doble llarg del fruit.

Geografia. — Boscos i terres incultes: cordillera litoral i superior del Vallès, Brugués, Montcada, S. Salvador, sobre Olesa; Lleyda, al peu de Gardeny; Bages.=Cardona, Prats de Rei, S. Martí (Puiggari!); Puigreig (Puj. C.); Vich (Masf.); litoral de Girona fins a Castellfollit, Oix (Vayr.); Figueres, Llers, Molins (Senn.). — Set.-Nov.

N. B. La pl. de Lleyda presenta les lígules blanques.

A. Tripolium

1,361. — A. Tripolium L.

(tripolium és en llatí el nom d'una pl. no ben determinada, diuen si un turbith marítim.)

Biennal, tronc de 3-8 dm., dret o ascendent, fistulós, *glabre*, estriat, *poc fullós*, generalment ramificat des de la base; fulles *carnoses*, glabres, aspres al marge, enteres, les inferiors *oblongo-trasovades*, llargament peciolades, les caulinar *lanceolato-linears*, atenuades als 2 caps, subtrinerves; les flors ligulades blanques o albo-lilacines, les tubuloses grogues; calàtides 1-4 a l'extremitat de les branques, mitjanen, en *ample corimbe compost*; peduncles *poc bracteolats*, bràcties del periclini *linear-lanceolades*, obtuses, *subpestanyoses* i escarioses al marge, *purpurines a l'àpex*, glabres; aquenis groguencs, lluent, quasi glabres; plomall blanc, sedós, el doble llarg de l'aqueni.

♂ *longicaulis* Rouy. = A. *longicaulis* Duf. — Fulles inferiors linear-lan-

Compostes.

G. 360. - Aster.

ceolades, agudes, les superiors estretament linears, acuminades; bràcties periclinals més llargues i més estretes que en el tipus, obtusiúscules, vermellloses.

Geografia.—Prats del litoral i terrenys salobrençs: Prat del Llobregat, litoral de Barcelona. = Cardona, Urgell (Csta.); llacunes i pantans de Castelló, Roses (Vayr.).

La *δ longicaulis* Rouy, als llocs inundats de la Farola de Barcelona (Senn.!). — Jul.-Ag.

A. barcinonensis

1,362. — *A. barcinonensis* Senn.

(per la seva pàtria, Barcino(n).)

Biennal (?), tronc de prop de 1 m., dret, fistulós, glabre, estriat, vermellós, poc fullós, molt ramificat; branques primes, dretes; fulles glabres, escabroses al marge, les radicals (?), les caulinars *llargament lanceolato-linears*, atenuades pels 2 caps, 1-nerves, les rameals linears, acuminades, dretes; calàtides *petites*, pauciflores, nombroses, disposades al llarg de les branques formant una *gran panotxa piramidal*; pedicels bracteolats; periclini de bràcties glabres, les exteriors més petites, sem-

blants a les bractèoles, les interiors clares, linears, escarioso-argentes al marge, purpurines a l'apex, totes agudes, apiculades; flors ligulades rosades o purpurines, quasi de la longitud del periclini, flors tubuloses grogues, en reduït nombre; aquenis fusiformes, pubescents, subcostelluts, groguencs, lluent; plomall blanquinós, 1-seriat, breument pestanyós, el doble llarg de l'aqueni.

Geografia.— Terrenys salobrençs del litoral: la Farola; Prat del Llobregat, junt a la Ricarda (Senn.!). — Set.-Oct.

Gènere 361. — **BELLIUM L.**

(Diminutiu de *bellis*, com *Seriola*, *Picridium*, etc.

Flors perifèriques ligulades, 1-seriades, rosades, femenines, les centrals tubuloses, 4-5-dentades, grogues, hermafrodites; calàtides terminals, solitàries, petites (12-15 mm. diàm.); bràcties del periclini iguals, lanceolades, verdes o purpurines, amb pèls aplicats, estretament escarioses al marge i freqüentment pestanyoses a l'àpex; aquenis trasovoides, plomall format de 4-10 escames membranoses suborbiculars i altres tants pèls breument pestanyosos; receptacle ovoïdo-cònic; herbes perennes, de 3-15 cm., de rizoma prim, que produeix estolons filiformes, ascendants o radicants; troncs escapiformes, prims, drets o ascendants, peluts, completament afil·les o amb 1-2 fulles a la base; fulles en rosetó, glabres o glabrescents, trasovades o espatulades, enteres, llargament peciolades, de pecíol pubescent.

1,363. — **B. bellidioïdes L.**

(de *bellis*, *béllidis*, la *margaridoia*; per la semblança: així a l'*Aster* li diuen *Christmas-Daisy* els anglesos.)

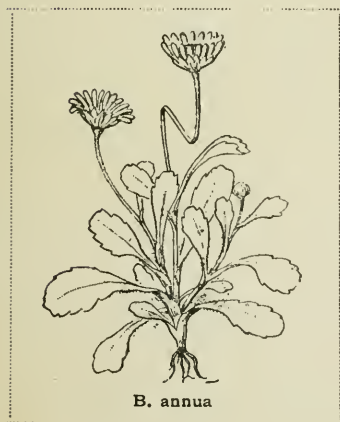
Geografia. — Sembla pròpia del litoral de Còrcega, però Costa, amb referència a Salvador, la cita a Tarragona i al port de Mahó. Quant a les varies cites de l'Empordà, corresponen a una raça pigmea de la *Bellis annua* L. que s'ha pres per *Bellis microcephala* Lange. — Març-Juny.

Gènere 362.—**BELLIS L.**

(En llatí la margarideta, flor; ho deriven de *bellus*, formós, bonic.)

Flors perifèriques ligulades, 1-seriades, femenines, blanques o purpurines, les del disc tubuloses, 4-5-dentades, hermafrodites, grogues; calàtides solitàries, terminals; periclini hemisfèric, bràcties 2-seriades, aquenís trasovoido-comprimits, sense costelles ni plomall, amb marge sortit, obtús; receptacle cònic, nu; herbes perennes o anuals, de tronc escapiforme o un poc fullós a la part inferior; fulles generalment en rosetó radical, enteres o fisionades.

- 1 { Plantes anuals, caulescents, arrel molt prima, fibrosa; fulles primes, blanques, subespatulades, enteres o fisionades a l'apex; calàtides petites (10-15 mm.) **1,364. B. annua.**
- 1 { Plantes perennes, escapiformes, de rizoma curt **2.**
- 2 { Fulles trasovades, 1-nerves, bruscament contretes en pecíol; calàtides de 2 cm. diàm., lígules blanques o purpurines **1,365. B. perennis.**
- 2 { Fulles oblongues, 3-nerves, insensiblement atenuades en pecíol; calàtides de 3 cm. diàm., lígules purpurines . . **1,366. B. silvestris.**

1,364.—B. annua L.

(*per ser anual.*)

Sinonímia.—Margaridoia, margarideta; *cast.* margaritilla; *anglès* daisy. ⁽¹⁾

Anual, arrel prima, fibrosa, fasciculada; tronc de 3-10 cm., dret o ascendent, simple o ramificat a la base, fullós a la part inferior, llargament nu a la superior, ± pelut; fulles *trasovato-espatulades*, primes, blanques, atenuades en pecíol ample i pestanyós, *fisionades a la part superior*, pubescents; calàtides petites, so-

litàries, terminals; periclini ovoide, de bràcties herbàcies, vírido-fosques, ovato-lanceolades, *obtusiuscules*, pubescents, pestanyoses a l'apex; lígules *blanques o purpurines per dessota*, linears, nombroses, 1-2 veg. *més llargues que el periclini*; aquenís molt petits, trasovoides, peluts; planta polimorfa.

(1) *Aster Sinensis* és la reina Margarida (*fr.* reine-Marguerite).

Compostes.

G. 562. - Bellis.

β dentata DC. — Fulles amplament espatulades, ostensiblement dentades; lígules barbudes a la base.

Geografia. — Comuníssima als arenals herboso-humits del litoral de Barcelona, predominant la *β dentata* DC. = Litoral de l'alt Empordà, Castelló d'Empúries (Vay., Senn.!). — Gener-Abr.

N. B. Al Prat del Llobregat i a l'Empordà abunda una raça que per la seva extremada petitesa (2-5 cm.), tronc filiforme, fulles enteres, calàtides molt petites, bràcties periclinals acutiúscules, pestanyoses des de la base i lígules trasovades, 1 veg. més llargues que'l periclini, recorda la *B. microcephala* Lge., però, d'acord amb Amo, no admetem aquesta pl. ni com a var. perquè es noten tots els trànsits.

B. perennis

1,365. — *B. perennis* L.

(per ser pl. perenne.)

Sinonímia. — Margarideta i margaridoia, pasqüeta; *cast.* margarita, bellorita, consuela menor.

Perenne, rizoma curt, truncat, nuós, bru; troncs *escapiformes*, simples, pubescents; fulles en rosetó radical, gruixudes, *trasovato-espatulades*, bruscament contretes en pecíol, uninerves, superficialment fisionades, glabrescents; calàtides mitjanes (2 cm. diàm.), solitàries, terminals; periclinis de bràcties vírido-fosques, lanceolades, obtuses, pubescents; lígules nombroses, *blanques* o *purpurines*, lineal-lanceolades, 1 veg. més llargues que el periclini, generalment barbudes a la base; aquenis trasovoides, finament peluts, els del disc *glabres*.

β caulescens Rochebr. — Troncs curts, però ostensiblement epigeus ⁽¹⁾, fullosos a la base.

Geografia. — Comú per prats i vores de camins des del litoral fins al Pireneu. = La *β caulescens* Roch., abundant als prats del litoral de Barcelona. — Març-Oct.

B. silvestris

1,366. — *B. silvestris* Cyr.; subsp. de l'ant., apud Rouy.

(de silva, la selva o bosc; per la estació preferent.)

(1) ἐπίγειος (cf. ὑπόγειος o ὑπόχθιος) és adj. i significa, parlant de plantes, que s'arrossega per terra — l'altre, subterrani: Cf. *Arachis bipogaca* L., nom del cacauet o maní; *ang.* peanut, pindars; *cast.* pistachos de tierra.

Compostes.

G. 362. - Bellis.

Es diferencia de l'anterior per la seva major robustesa, fulles pubescent-grisenques, enteres o superficialment fisionades, *oblongo-lanceolades*, *insensiblement atenuades en pecíol ample*, 3-nerves, els nervis laterals menys marcats; calàtides més grans (3-4 cm. diàm.), peduncles més robustos i més llargs, bràcties del periclini *virido-negroses*, *acutiúscules* o submucronulades; lígules *purpurines*, més amples; aquenis *tots peluts*; plantes *autumnals*.

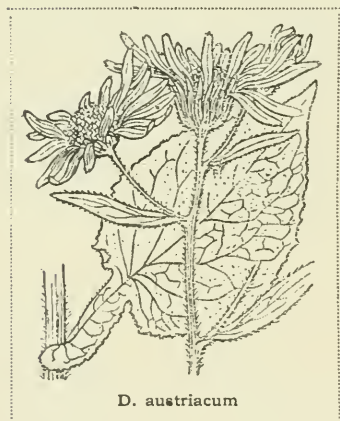
Geografia. — Prats i camps frescals des del litoral al Vallès. = Vich r. (Masf.), litoral de Gerona fins a Lladó i Dosquers (Vay.). — Set.-Nov.

Gènere 363. — **DORÓNICUM L.**

(D'origen fosc; com *Aronicum*, *Arnica* i *Dorycnium* mateix, algunes o totes tingudes per verinoses (1).)

Flors grogues, les perifèriques ligulades, 1-seriades, femenines, les del disc tubuloses, hermafrodites; calàtides grans, solitàries o en raïm corimbi-forme; periclini obert, de bràcties quasi iguals, imbricades, 2-3-seriades; aquenís oblongs, costelluts, els de la circumferència sense plomall, els del disc amb plomall pilós, multiseriat; herbes perennes, de tronc fistulós, fulles alternes, les caulinars amplexicaules.

- 1 { Fulles caulinars molt acostades, de pecíol ample i molt acostades, foliàci; llim ovat, bràcties del periclini no glanduloses; plantes sense estolons, **1,367. D. austriacum.**
Fulles caulinars distants, de pecíol poc o gens alat; llim orbicular, bràcties del periclini ciliato-glanduloses; plantes estoloníferes, **1,368. D. cordatum.**

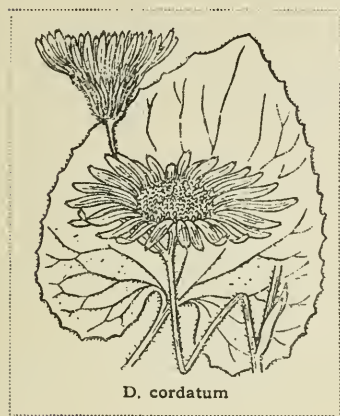
1,367. — D. austriacum Jacq.

(per la pàtria seva.)

Rizoma curt, sense estolons; tronc de 6-9 de-címetres, dret, angulós, molt fullós, ramificat, glabrescent; fulles blanques, pubescentes, denticu-lades, les radicals peciolades, cordiformes, ob-tuses, les caulinars lanceolato-acuminades, molt acostades, més llargues que'ls entrenusos, con-tretes en pecíol ample i ampleament auriculat, les superiors oblongo-panduriformes, amplexi-caules; calàtides en raïm corimbi-forme, bràc-ties del periclini linear-lanceolades, acuminades, no glanduloses; aquenís perifèrics glabres, els centrals peluts; receptacle pelut.

Geografia. — Boscos de les muntanyes: Costabona (Vay.); de Prats de Molló a la vall d'Eine, a la Cerdanya, cap a Llivia (Gaut.); vall d'Andorra (G. et G.); vall de Carença (Compy.); Pir. Or. (Coste). — Jul.-Ag.

(1) Cf. *Pardalianches*. Diuen alguns que *Doronidge* o *Doronigi*, és nom àrab de una de les espècies, i res més

1,368. — *D. cordatum* Lamk. = *D. Pardalianches* Willd.

(*cordatus*, aquí sens dubte per les fulles cordiformes; en llatí no significa això: se sol significar en Botànica aquest caràcter per *cordifolius*; *pardalianches* o *pardaliace*, literalment: que estrangula les panteres o sigui que mata o destrueix animals salvatges; s'aplica a l'acònit.)

Rizoma tuberculós, que produeix estolons llargs i prims; tronc de 3-8 dm., dret, estriat, simple o ramificat a l'àpex, pubescent, fluixament fullós; fulles blanques, sinuato-denticulades,

pubescents, les radicals llargament peciolades, de pecíol poc o gens alat, suborbicular-cordiformes, les caulinars bruscament contretes en pecíol amplexicaule auriculat, generalment enteres, les superiors ovades, sentades, amplexicaules; calàtides solitàries, terminant el tronc i les branques; bràcties periclinals linear-acuminato-setàcies, pubescents, ciliato-glanduloses; lígules oblongo-lanceolades, quasi 1 veg. més llargues que'l periclini; aquenis perifèrics glabres, els del disc pubescents; receptacle pelut.

Geografia.—Torrens i boscos ombrosos des del litoral al Pireneu: abundant al Vallès i part de Bages; Ribes; Montsolí. = Vich, r. (Masf.); la Sellera (Cod. I). — Juny-Jul.

Gènere 364. — ARÓNICUM NECK.

(Ho formen, segons es diu, de *árnica* i *doronicum*.)

Solament es diferencia del gèn. *Doronicum* en que tots els aquenís porten plomall multiseriat.

- 1 { Fulles basilaris ovades, truncades a la base o cordiformes, dentades, les caulinaris del mig contretes en pecíol alat, amplexicaule-auriculades, les superiors sentades, amplexicaules, **1,369. A. scorpioides.**
- 1 { Fulles basilaris oblongues, ni truncades ni cordiformes, atenuades en pecíol no auriculat, enteres o superficialment dentades o sinuoses, les caulinaris semiamplexicaules, no auriculades, denticulades a la meitat inferior **1,370. A. Clusii.**

1,369. — A. scorpioides DC. — Doronicum grandiflorum Lamk.

(tal vegada per la inflorescència típica que recorda la cua de un escorpi; grandiflorum, per les flors relativament grans.)

Rizoma horitzontal, carnós, escamós, amb llargues fibres; tronc de 1-3 dm., dret, angulós, fullós, fistulós, simple o poc ramificat, setós o pubescent; fulles totes *dentades, anguloses*, les basilaris *ovades, truncades a la base o cordiformes*, llargament peciolades, les caulinaris del mig *contretes en pecíol alat, auriculat i amplexicaules*, les superiors sentades, amplexicaules, totes hispido-pubescents; *calàtides grans, solitàries, raram. 2-3*; peduncles *engruixits cap a l'apex*, coberts de pèls curts i articulats; periclini de bràcties 2-seriades, lanceolato-linears, acuminades, ciliato-glanduloses; lígules oblongues, enteres o 3-dentades, d'un groc bonic, amb estries vermelloses, 1 veg. més llargues que el periclini; aquenís *el·lipsoides, peluts*; els perifèrics glabres; receptacle pubescent.

Raça *viscosum* Gaut. et Freyn. — Tronc i pecíols amb pèls glandulosos, fulles basilaris més petites, de pecíol més curt.

Compostes.

G. 364. Arónicum.

Geografia. — Roques i pedruscam de les altes muntanyes: Carença, Coll de Núria, Coll de Mörens, vall de Llo (Gaut.); Cambradases i vall d'Eine (Bub.); Noufonts (Senn.); vall d'Aran (Csja., Isern); vall del Juela (Timb.); Port de Viella; Pic de Maubermé (Coste et Soul.); abundant a Marimanya (Llen.). — Jul.-Ag.

A. Clusii

1,370. — A. Clusii Koch. = A. Doronicum Rchb.

Tronc de 1-3 dm., dret, fistulós, \pm pelut, freqüentment glandulós a l'àpex, simple; fulles basilaris *oblongues, obtuses, enteres o subdentades, ni truncades ni cordiformes*, atenuades en pecíol dilatat a la base, però *no auriculat*, les caulinaris *lanceolades, sentades, semiamplexicaules, enteres, denticulades a la meitat inferior*, agudes o acuminades, no auriculades; calàtide gran, *sempre solitària, terminal*; peduncle llarg, engruixit a l'àpex, cobert de pèls articulats; bràcties periclinals linear-lanceolades, acuminades, piloso-pestanyoses; lígules d'un groc viu, oblongues, 1-seriades, 2-3-dentades, el doble llargues del periclini; aquenís *linear-oblongs, finament costelluts, glabrescents*.

Geografia. — Roques altes de les muntanyes: Vall d'Aran; Port de Benasc i Maladetta (Csta. ex Wk.); Colomés, r. r. (Llen.). — Jul.-Ag.

N. B. Rouy creu que la pl. indicada als Pir. espanyols s'ha confós amb la *A. viscosum*; però la pl. portada per Llen. és *ben diferent*.

Gènere 365. — **ÁRNICA L.**

(Ho deriven de *παραμυζός*, que fa esternudar o estufornar, d'on li ve el nom de tabac de muntanya: efectivament la pols que aixeca la flor seca es esternutatòria. Cf. *Achillea Ptarmica*.)

Flors grogues, les perifèriques ligulades, femenines, uniseriades, les del disc tubuloses, hermafrodites; calàtides grans (7-8 cm. diàm.), solitàries o 2-7 a l'extremitat del tronc i les branques; periclini acampanat, de bràcties quasi iguals, 1-2-seriades, lanceolades, agudes, pestanyoses, piloso-hispides; lígules esteses, venoses, tridentades; aquenis bruns, eriçats, tan llargs com el plomall, que és blanc; herbes perennes, d'un verd pàl·lid, rizoma gruixut, negre, amb llargues fibres; tronc de 1-6 dm., dret, rígid, estriat, pubescent-glandulós; fulles sentades, un poc consistents, subpestanyoses, pubescents per dessobre, glabres per dessota, obscurament 5-nerves, enteres o superficialment dentades, ovato o bé oblongo-lanceolades, les basilar en rosetó, les caulinars 1-2 parells, oposades, distants, més petites.

1,371. — A. montana L. — β oblongifolia Rouy.

(per la seva habitació muntanyosa.)

Sinonímia. — Àrnica, tabac de muntanya; cast. árnicia, tabaco de montaña, estornudera.

Fulles basilar oblongues, atenuades a la base, les caulinars oposades; troncs 1-7-cèfals.

Geografia. — Prats i pastures seques de les muntanyes: Núria, des del Salt del Sastre cap a la Creu d'en Riba, r.; sobre S. Gil i altres llocs. = Comabella, Puigllançada, Pla d'Anyella (Vay.); Costabona, Carença, la Cerdanya fins al Puigmal (Gaut); Surroca, prop de Sant Joan de les Abadesses; Montsant (Csta.); Vallferrera, Boet, Arcalís, Coma d'Orri (Font); Castanesa, Bassivé, Setcases (Isern!); Peguera, a la Sucarrada (Grau!); Coll de Portules (Salv.); Montartó, vall de Tredós, Ruda, Pla de Beret (C. et S.).

La β *oblongifolia* Rouy, a Aiguamoix (Llen.l). — Jul -Ag.

Gènere 366.—**SENECIO** TOURN.

(De *senex*, gen. antic. *sénecis*; ja hem dit que tradueix el grec *Erigeron*; pot ser al·lusió als plomalls blancs dels aquenis (1).)

Flors grogues, generalment les perifèriques ligulades, femenines, i-seriades, les del disc tubuloses, hermafrodites, rarament totes tubuloses i hermafrodites o les perifèriques i algunes del disc estèrils; calàtides solitàries o en corimbe terminal; periclini cilíndric, acampanat o hemisfèric, de bràcties generalment i-seriades o caliculat; aquenis cilíndrics, amb costelles; plomall multiseriat, receptacle pla o convex, nu o alveolat; herbes perennes o anuals, de fulles alternes o totes radicals.

- 1 { Fulles ± fundament dividides; plantes anuals o perennes . . . 2.
 { Fulles enteres o dentades; plantes perennes 11.
- 2 { Bràcties del periclini reflexes després de la disseminació, quasi sempre
 { barbudes a l'àpex 3.
 { Bràcties del periclini dretes després de la disseminació, més a l'àpex. 7.
- 3 { Lígules 1 veg. més llargues que'l periclini, que és acampanat; calicle
 { de 1-3 bràcties, aquenis pubescents, fulles pinnatisectes, de segments
 { estrets, dentats, revolts al marge 1,372. **S. gallicus**.
 { Lígules nul·les, més curtes o a penes més llargues que'l periclini, recor-
 { bades; periclini cilíndric 4.
- 4 { Calicle de 8-10 bràcties quasi totalment negres, calàtides petites
 { (5-6 mm.), lígules normalment nul·les 1,373. **S. vulgaris**.
 { Calicle de 4-5 bràcties verdes, calàtides mitjanes o grans (6-14 mm.),
 { lígules curtes 5.
- 5 { Fulles caulinars mitges i superiors dilatades a la base en 2 orelletes
 { amplexicaules, calàtides grans (10-14 mm.), aquenis pubescents;
 { plantes no viscloses, de *olor de fonoll* 1,374. **S. lividus**.
 { Fulles caulinars no dilatades a la base en orelletes amplexicaules, ca-
 { làtides mitjanes (6-8 mm.) 6.
- 6 { Plantes no glanduloses, periclini cilíndric, aquenis pubescents,
 { 1,375. **S. silvaticus**.
 { Plantes viscoso-glanduloses, periclini ovoide, aquenis a la fi glabres,
 { 1,376. **S. viscosus**.

(1) Joc de paraules en castellà *senecio*, quien no te conoce es un necio; més coneguda que ella sols la *ruda*.

Compostes.

- 7 { Plantes verdes, glabres o pubescents; calicle visible 8.
 { Plantes albo-tomentoses, calicle cobert pel toment 10.
- 8 { Fulles 2-3-pinnatisectes, en segments estretament linears; aquenis tots
 glabres 1,377. *S. adonidifolius*.
 { Fulles pinnatipartides, en segments \pm oblongs; aquenis del disc per lo
 menys pubescents 9.
- 9 { Bràcties del calicle nombroses, iguals a la meitat del periclini; aquenis
 tots pubescents, plomall de molts pèls, persistents,
 1,378. *S. erucifolius*.
 { Bràcties del calicle dues o poques, molt curtes; aquenis perifèrics gla-
 bres, plomall de pocs pèls, caduc 1,379. *S. Jacobaea*.
- 10 { Fulles verdes per dessobre i albo-tomentoses per dessota, pinnatisectes;
 aquenis glabres, 10-12 lígules; plantes no llenyoses de les platges,
 1,380. *S. Cineraria*.
 { Fulles albo-tomentoses per les 2 cares, pinnatipartides; aquenis pubes-
 cents, 5-7 lígules; plantes de les altes muntanyes,
 1,381. *S. leucophyllus*.
- 11 { Calàtides mitjanes o petites (4-6 mm.), amb menys de 10 lígules; peri-
 clini ovoide 12.
 { Calàtides grans, amb més de 10 lígules; periclini hemisfèric o acam-
 panat 13.
- 12 { Bràcties del calicle 4 veg. més curtes que'l periclini, que està format
 de 10-12 bràcties blanquinoses i obtuses, fulles carnosos, les cauli-
 nars amplexicaules, subdecurrents 1,382. *S. Doria*.
 { Bràcties del calicle la meitat més curtes que'l periclini, que està for-
 mat de 8-12 bràcties pubescents, acuminades; fulles no carnosos,
 semiamplexicaules 1,383. *S. Jacquinianus*.
- 13 { Tronc molt fullós, fulles caulinars superiors normals, periclini hemis-
 fèric, calicle de 3-6 bràcties, plomall a penes més llarg que l'aqueni,
 1,384. *S. Tournefortii*.
 { Tronc poc fullós, fulles caulinars superiors bracteiformes, periclini acam-
 panat o subcilíndric 14.
- 14 { Fulles inferiors oblongues, llargament peciolades, enteres o dentades,
 1-3 calàtides, calicle tant o més llarg que'l periclini, aquenis glabres,
 1,385. *S. Doronicum*.
 { Fulles inferiors subespatulades, breument peciolades; calicle molt més
 curt que el periclini, aquenis peluts 15.

- 15 { Troncs sub-lanuginosos, llim de les fulles 3-dentat, les superiors linears; corimbe de 2-7 calàtides, bràcties del periclini araneoso-pubescents 1,386. *S. Auricula*.
Troncs canescents, llim de les fulles serpentejat-dentat, les superiors lanceolades; corimbe de 3-20 calàtides, bràcties del periclini brunes o purpurascents a l'àpex 1,387. *S. spatulaefolius*.

1,372. — *S. gallicus* Chaix.

(per la habitació de la planta: de Gàl·lia (França.)

Annual, arrel cònica, ramificada; tronc de 2-4 dm., dret, ramificat, glabre, subestriat; fulles un poc carnosos, *pinnatisectes*, de segments *estrets, distants, enters, dentats* o *pinnatifids*, un poc *revolts pel marge*, separats per petits *lòbuls dentiformes*, les inferiors peciolades, les superiors sentades, amplexicauli-auriculades, orelletes *inciso-dentades*; calàtides petites, poc nombroses, en *corimbe fluix*; peduncles prims, llargs, amb bràcties molt petites, acuminades;

periclini acampanat, glabre, de bràcties linears, acuminades, vorejades de blanc, barbudes i freqüentment maculades a l'àpex, a la fi reflexes; calicle de 1-3 bràcties, lígules oblongues, poc nombroses, 1 veg. més llargues que el periclini; aquenis negres, peluts.

β *difficilis* DC.—Calicle nul, segments de les fulles linears, estrets, curts.

Geografia.—Llocs cultivats, pedregosos: Camps i vinyes de Cornudella, al peu del Montsant.=Prades, Ciurana, La Pena, Esplugu de Francolí (Csta.); Pont de Muntanya, Aren, Escala, S. Romà, Conca de Tremp (Bub.); Esplugu de Francolí, la Cènia, Empúries (Llen.). El tipus al Camp de Tarragona (Wbb.). — Maig-Jul.

1,373. — *S. vulgaris* L.

Sinonímia.—*Acanthis*, herba sana, xenixell, morruts, apagallums; *cast.* hierba cana; *fr.* se-neçon.

Annual, arrel obliqua i fibrosa, tronc de 2-3 decímetres, dret, ramificat, estriat, glabre o enteranyinat; fulles pinnatilobades, de *lòbuls iguals*, curts, angulosos, den-

Compostes.

G. 366. - Senecio.

tats, les inferiors atenuades en pecíol, les superiors amplexicauli-auriculades; calàtides petites, en corimbes o raïms corimbiformes terminals; periclíni cilíndric, caliculat; bràcties periclinals linears, glabres, albo-escarioses al marge, negres i barbudes a l'àpex; calicle de 8-10 bràcties molt curtes, aplicades, negres a la meitat superior; flors totes tubuloses, aquenis grisencs o bruns, amb costelles cobertes de pèls aplicats.

Geografia.—Terres cultivades de tot el país, des de la Costa fins als Pireneus.—Fl. quasi tot l'any.

1,374. — *S. lívidus* L. — *S. feniculaceus* Ten.

(pel color amoratat del revers de les fulles; folia contrectata odorem foeniculaceum emittunt; ap. Bubani.)

Annual, arrel vertical, ramificada; tronc de 2-4 dm., dret, robust però fistulós, simple o poc ramificat a la part superior, estriat, pubescent, glandulós, poc fullós; fulles pubescents, planes o una mica revoltes pel marge, freqüentment vermelloses per dessota, les basils nombroses i quasi en rosetó, peciolades, trasovades, lobato-dentades, les caulinars distants, lanceolato-pinnatifides, de lòbuls dentats, sentades, amplexicauli-auriculades; calàtides grans (8-14 mm.), poc nombroses, en corimbe fluix; periclíni cilíndric, de bràcties estretament linears, agudes, albo-escarioses al marge, barbudes i comunament tacades de negre a l'àpex, un poc glanduloses; calicle de 4-5 bràcties, 4 veg. més curtes que'l periclíni; lígules molt curtes, revoltes o circínades; aquenis negres, amb les costelles cobertes de pèls curts, aplicats; pèls del plomall abundants, 2 veg. més llargs que l'aqueni; planta que fressant-la desprèn olor de fonoll, tenint-ne també el gust, sobre tot el tronc.

Geografia. — Boscos i llocs pizarroso-pedregosos àrids: Abundant a les cordilleres inferiors i superiors del Vallès; *S. Hilari*, Montsolí, cap a Carós.=*S. Jeroni*, *S. Gervasi* (Csta.); Montsolí, Guillerries, Osor; Sta. Coloma, Pla d'en Martés, Esponollar; Paní; Gavà (Vay.); Darnius (Bolí). — Maig.

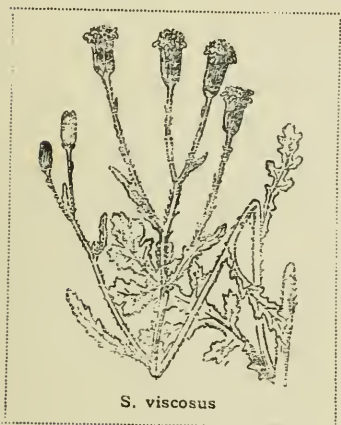
1,375. — *S. silvaticus* L.
(per la estació boscana de la pl.)

Compostes.

G. 366. - Senecio.

Annual, arrel forta, fibrosa; tronc de 3-8 dm., dret, robust, rígid, molt ramificat a l'apex, pubescent, blanquinós; fulles *pinnatipartides*, de divisions estretes, desiguals, *alternativament més petites i dentiformes*, les inferiors *peciolades*, les superiors *sentades*, *amplexicauli-auriculades*; orelletes incises; calàtides *petites* (6-8 mm.), nombroses, en ample corimbe, periclini cilíndric, pubescent, *enteranyinat*, glabrescent, de bràcties linears, agudes, albo-escarioses al marge, barbudes a l'apex, però *no tacades*, 4-5 bràcties del calicle *extremadament petites*; lígules molt curtes, revoltes o circinades; aquenis petits, negres, pubescents; plantes *oloroses*.

Geografia. — Boscos i terrenys arenosos: Algunes veg. en llocs selvosos (Csta.); pla de la Cerdanya (Vay.); Montlouis (Lap.); Cerdère (Timb. ex Bub.).

S. viscosus

1,376. — *S. viscosus* L.

(*de viscum, el vesc: per ser agafallós el tronc.*)

Annual, arrel cònica, fibrosa; tronc de 2-5 decímetres, dret, ramificat, piloso glandulós, *viscós*; fulles *pinnatilobades* o *pinnatipartides*, de segments *desiguals*, angulosos, sinuato-dentats, les inferiors atenuades en pecíol, les superiors *semialexicaules*, freqüentment *auriculars*; calàtides *mitjanes*, en corimbe fluix; peduncles poc bracteolats, periclini *cilíndric*, caliculat, de bràcties linears, pubescent-glanduloses, verdes, bruno-negroses a l'apex; calicle de 8-10 bràcties fluixes, iguals a la meitat o al terç del periclini; flors ligulades, nombroses; lígules *curtes*, *revoltes* o *circinades*; aquenis bastant grans, negrosos, *glabres*.

8-10 bràcties fluixes, iguals a la meitat o al terç del periclini; flors ligulades,

S. adonidifolius

Geografia. — Terrenys arenosos: S. Hilari; Ribas; Núria = Des de les immediacions de Barcelona i altres llocs del litoral fins a la vall d'Aran (Salv. I); Hospital de Benasc, Seu d'Urgell (Csta.); Castanesa, Bassivé (Bub.); Pireneus d'Olot (Tex.); Vich, r. (Masf.); La Sellera, camí d'Osor (Cod. I); abundant a la vall d'Aran, des de la Bordeta a Salardú (Llen. I); Ruda (C. et S.). — Maig-Ag.

1,377. — *S. adonidifolius* Lois. — *S. artemisiaefolius* Pers.

(*per les fulles semblants a les de l'Adonis, cas oblic adonidis, o a les de la Artemisia o donzell.*)

Compostes.

G. 366.-Senecio.

Perenne, rizoma cundidor, ramificat; tronc de 3-8 dm., dret, robust, estriat, glabre, poc ramificat a la part superior; fulles glabres, *bipinnatisectes*, de segments *estretament linears*, enters o 2-3-fids, *cuspidats*, les inferiors llargament peciolades, amb segments *filiformes als costats del peciòl*, les caulinars superiors sentades, amb segments laterals a la base i subamplexicaules; calàtides petites, nombroses, en *corimbe compost, dens*; peduncles prims, bracteolats; periclini ovoide, glabre, lluent, bru, de bràcties linears, curtes, estretament escarioses al marge, barbudes a l'àpex; calicle de 2-3 bràcties aplicades, lanceolades, iguals a la meitat del periclini; 3-6 lígules el·líptiques, d'un groc viu, poc més llargues que'l periclini; aquenis *glabres*.¹

Geografia. — Boscos, marges i terrenys pedregosos: Montseny, abundant a S. Marçal; Queralbs. = En varis llocs de Catalunya i marges d'alguns camps, exceptuant la regió baixa (Csta.). — Juny-Set.

1,378. — *S. erucifolius* L.

(per les fulles semblants a les de la *Eruca* o *ruca*; és formació molt general en les denominacions específiques de les plantes, amb tendència a suprimir el diftong: *barbareifolius* i mil més.)⁽¹⁾

Perenne, rizoma cundidor, tronc de 4-10 decímetres, dret, robust, estriat, \pm vermellós, ramificat, pubescent o un poc enteranyinat; fulles consistents, pubescents, verdes, més clares per dessota, *pinnatilobades* o *pinnatipartides*, de divisions oblongues, paral·leles, enteres o inciso-dentades, les inferiors peciolades, les superiors sentades, amb els segments basilaris amplexicaules a manera d'orelletes; calàtides mitjanes, nombroses, en *corimbe compost, poc dens*; peduncles rígids, escassament bracteolats; periclini acampanat, glabrescent, de bràcties *ovades*, acutiúscules, brunes, ampleament escarioses al marge; calicle de bràcties *nombroses, lanceolades, aplicades, iguals a la meitat del periclini*; lígules nombroses, oblongo-lanceolades, de 1-2 veg. més llargues que'l periclini; aquenis *grisencs, tots igualment ericats*.

β *ceratophyllus* Wk. et Csta. — *S. Costae* Rouy. — Planta de un verd grisenc, de tronc vermellós, poc ramificat a l'àpex; fulles consistents, pubescent-grisencs per dessota, de lòbuls estrets, aguts, amb 2-3 dents triangulars, molt revoltes pel marge; calàtides menors, corimbe més petit i més dens, bràcties del periclini oblongues, obtuses.

(1) *Cistus salvi(ae)folius* L.

Compostes.

G. 366.- Senecio.

Geografia. — Vores de torrents i llocs argiloso-humits: Comú al Vallès, Penadès, Bages; Ribas. = Vich (Masf.); Sagaró, Benda, Lladó (Vay.); Vidrà (Masf. M.^a).

La β *ceratophyllus* Wk. et Csta. — A Cardona (Csta.). — Jul.-Set.

S. Jacobaea

1,379. — S. Jacobaea L.

(*per haver-se dedicat a St. Jaume* — Jacobus de Iacob, cf. Machabaeus.)

Sinonímia. — Herba de S. Jaume; *cast.* hierba de Santiago, vara de Santiago; *fr.* herbe dorée, fleur de Saint-Jacques; *angl.* ragwort, (quasi sòrdida, escabrosa herba.)

Perenne, rizoma *curt, truncat, oblic, no cundidor*, amb llargues fibres; tronc de 5-8 dm., dret, rodó, estriat, generalment vermellós, ramificat a l'àpex, glabre o pubescent; branques

drete, fulles primes, les inferiors peciolades, trasovato-oblongues, *lirato-pinnatifides*, lòbul terminal inciso-dentat, les superiors sentades, *auriculades*, pinnatipartides, de divisions 2-3-fides; calàtides petites, en corimbe compost, umbel·liforme; peduncles rígids, amb bràcties alenades; periclini hemisfèric, de bràcties linear-lanceolades, pubescents, albo-escarioses al marge, maculades a l'àpex; calicle de 1-2 bràcties molt curtes, lígules nombroses, d'un *groc viu*; aquenis grisencs, els perifèrics *glabres*.

β *intermedia* Wk. — S. *Jacobaeoides* Wk. et Lge. — Rizoma llarg, vertical, flexuós, que produeix a la base moltes fibres blanquinoses.

Subsp. S. *aquaticus* (Huds.) Rouy. — Fulles inferiors ovades o lanceolades, desigualment dentades o lirades, de lòbul terminal molt gran, subcordiforme o amplament truncat; segments laterals de les fulles caulinars obllongs o linears, enters o poc dentats.

Geografia. — Prats i llocs frescals: Serra de l'Ubach, cap a la Portella; Rellinàs; cap a Martorell, Empalme; Sils, Vidreres, Blanes. = Bastant general al país (Csta.); Gerona; Banyoles; Empordà (Vay.); Mura, Caldés (Font); La Sellera (Cod.).

La β *intermedia* Wk. (A S. *Jacobaea* *specifice non differt*, Wk., Suppl. 87). — Torelló, Ripoll, Seu d'Urgell, Avellanès, Ponç, Castellfullit, Prats de Rei (Csta.); Vich (Masf.); Olot, Arbúcies, Gerona, Banyoles i tota la regió mitja fins a Cabanes (Vay.).

La subsp. S. *aquaticus* (Huds.) Rouy. — Als llocs humits de Castelldefels, Ripoll, Urgell i altres (Cta.); Empordà (Trem.); Banyoles, Ribes (Vay.). — Jul.-Ag.

S. cineraria

1,380. — *S. cineraria* DC.

(per estar la pl. vestida o coberta de un toment blanc i tou, sobre tot el tronc i les fulles, com cendres (cineres).

Sinonímia. — Donzell de mar (a Mallorca); cast. cenizo, cenicera marítima, cenicienta.

Perenne, rizoma ramificat, tronc de 3-6 dm., subllenyós a la base, dret o ascendent, rígid, es-triat, albo-tomentós, molt ramificat; fulles con-sistents, blanes, albo-tomentoses per dessota, ver-des i enteranyinades per dessobre, peciolades,

sobre tot les inferiors, *fondament pinnatifartides*; divisions oblongues, quasi iguals, ordinàriament 2-3-fides; calàtides mitjanes, nombroses, en corimbe compost, dens; peduncles curts, tomentosos, bracteolats; periclini acampanat, albo-tomentós, de bràcties lanceolades, acuminades; calicle de 3-5 bràcties molt curtes, quasi cobertes pel toment; 10-12 *ligules distiques*, d'un groc daurat; aquenis bruns, *glabres*; plomall més llarg que l'aqueni.

S. leucophyllus

Geografia. — Roques i arenes pròximes a la platja: Caps de Creus i Norfeu (Trem.!, Bub.); Empordà, prop de Rupia (Salv.!), Portvendres, Cap Cerbère (Gaut.); Porqueroles (Bourg. in Hb. Cad.) — Maig-Jul.

1,381. — *S. leucophyllus* DC.

(per les fulles blanques, λευκόφυλλος, cf. chamae-leuce v. chamaegeiron (el tussilago).

Sinonímia. — Herba blanca, florida blanca ⁽¹⁾; cast. hierba blanca.

Perenne, rizoma cundidor, ramificat, que produeix rosetons de fulles i tronc florífers de 1-2 dm., *herbacis*, ascendants, molt tomen-

tosos, simples, molt fullosos a la part inferior; fulles consistents, blanques, *enterament cobertes per les 2 cares de un toment blanquinós*, peciolades, les inferiors nombroses, les caulinars escasses i distants, *lirades o pinnatifides*, de divisions curtes, *subcuneïformes*, *amplament fistonades*; calàtides mitjanes, en corimbe dens, *hemisfèric o subglobulós*; peduncles molt curts, gruixuts,

(1) Cf. *Antennaria*.

Compostes.

G. 366. - Senecio.

amb poquíssimes bractèoles; periclini acampanat, albo-tomentós, de bràcties linear-acuminades; calicle de 2-4 bràcties, quasi ocultes pel toment, 5-7 lígules grogues, oblongues; aquenis grisencs, *pubescents*, més curts que'l plomall.

Geografia. — Pedruscam de la regió alpina: Núria, al Puigmal i Font de Segre; serra de Finestrelles. = Comabella, de Mòrens a Costabona (Vay.), Puig Peric, Setcases, vall d'Eine, Cambradases, Carença (Bub.); Prats de Molló, Coll de Núria (Gr. et G.). — Jul.-Ag.

S. Doria

1,382. — *S. Doria* L. — *S. altissimus* Mill. — *S. carnosus* Lamk. Adanson fa *Doria* igual a *Solidago*.

(*altus*, *superl.* *altissimus*, *per ser molt alt*; *carnosus*, *de caro*, *carnis*; *les fulles són un poc grasses i gruixudes*.)

Sinonímia. — Orval o dorval; *cast.* orval.

Perenne, rizoma curt, ramificat; tronc de 10-15 dm., dret, fistulós, anguloso-estriat, glabre, simple o un poc ramificat a l'àpex; fulles carnosu-coriàcies, glabres, glaucescents, *finament denticulades*, les inferiors grans, *ovades o el·líptico-lanceolades*, obtuses, atenuades en un llarg pecíol alat, les del mig oblongo-lanceolades, *sentades, amplexicaules, subdecurrents*, acuminades, les superiors bracteiformes; calàtides petites, nombroses, en corimbe compost, dens; peduncles filiformes, de poques bractèoles, acuminades, semiamplexicaules i subcordiformes; periclini acampanat, de 10-12 bràcties *linear-lanceolades*, *pubescents*; calicle de 4-5 bràcties desiguals, pestanyoses, 3-4 veg. més curtes que'l calicle, 4-5 lígules, curtes, linears, grogues; aquenis grisencs, amb *pèls intercostals*, *oberts*; plomall un poc més llarg que l'aqueni.

Geografia. — Prats i llocs humits: Montseny, Vich; Bages, Lleyda i Urgell, cap a l'estany de Ibars. = Cardona (Csta.); Armentera d'Empúries (Vay.); Tremp; Ponç, Organyà (Bub.). — Juny-Jul.

S. Jacquinianus

1,383. — *S. Jacquinianus* Rchb. — *S. nemorensis* Jacq. — Subsp. del *S. Fuchsii* Gmel. ap. Rouy.

(*ho deriven de nemus, némoris, el bosc; estació de la planta dedicada a Jacquín*.)

Compostes.

G. 366. - Senecio

Perenne, rizoma no *cundidor*, que produeix *borrons estolonífers curts*; tronc de 10-20 dm., dret, robust, *fortament angulós*, estriat, pubescent; fulles de un verd fosc, desigualment dentades, pubescents, *no carnosos*, les caulinars del mig amplament lanceolades, les inferiors el·líptico-lanceolades, bruscament contretes en pecíol alat, les superiors sentades, amplexicaules; calàtides mitjanes, en corimbe poc dens; periclini *ovoido-subcilíndric*, de 8-10 bràcties linears, pubescents; calicle de 3-5 bràcties, la meitat més llargues que'l periclini; lígules 4-5, linear-lanceolades, grogues, oloroses; aquenis glabres, iguals al plomall.

Geografia. — Boscos muntanyosos: Valls de Llo (Gaut.); d'Eine (Bub.); Pireneu Or. (Gr. et G.); al vessant espanyol (Rouy.); entre Bellegarde i Ceret (Compy.). — Jul.-Ag.

S. Tournefortii

1,384. — S. Tournefortii Lap.

(dedicada a Tournefort, botànic francès (1656-1708.)

Perenne, rizoma curt, gruixut, ramificat; tronc de 3-6 dm., dret, anguloso-estriat, simple o poc ramificat a l'àpex, glabrescent, *molt fullós*; fulles *consistents*, lanceolades, agudes, circuïdes de dents *petites, desiguals, dretes, cartilaginoses*, separades, les inferiors atenuades en pecíol alat, les demés sentades, atenuades a la base, *no amplexicaules*; calàtides grans, generalment 3-12 en corimbe simple, fluix; peduncles un poc engruixits cap a l'àpex, amb poques bractèoles lanceolato-linears, llargues; periclini *hemisfèric*, de bràcties lanceolato-linears, acuminades, pubescents, escarioses al marge, esfacelades ⁽¹⁾ i barbudes a l'àpex; calicle de 3-6 bràcties fluixes, *més curtes que'l periclini*, 12-14 lígules oblongo-lanceolades, de un groc viu, *més de 1 veg. més llargues que'l periclini*; aquenis glabres, finament costellats, poc més curts que'l plomall.

Geografia. — Roques i pastures de tota la cadena pirenenca: No escassa a les altures de Núria, cap al Puigmal. = Comabella, la Toza, Font del Saüc, sobre Setcases, Costabona (Vay.); Carença, Luchon (Bub.); Castanesa (Csta.); Port de Benasc (Gr. et G., Zett.); Pume-ro (Llen.); Port de Viella, vall del Juella (C. et S.). — Jul.-Ag.

(1) *Sphacelatus*, veu tècnica, significa marcit, cariat, podrit (esfâcel)

S. Doronicum

1,385. — S. Doronicum L.

(sembla composició de Doria i Aronicum; encara que el deriven del nom àrab de la espècie: *doronidge*.) ⁽¹⁾

Perenne, rizoma gruixut, ramificat; tronc de 2-5 dm., dret, rígid, un poc angulós o estriat, glabre o pubescent, simple o poc ramificat, poc fullós; fulles coriàcies, glabrescents o tomentoso-pubescents per dessota, subenteres o circuïdes de dents o fistons desiguals, distants, les inferiors ovades o bé oblongues, atenuades en llarg pecíol alat, les del mig lanceolades, *semiamplexicaules*, les superiors bractei-formes, linears; calàtides molt grans, solitàries ó 2-5 terminals, peduncles gruixudets, amb 1-2 bràcties linear-acuminades, distants; periclini *acampanat*, de bràcties linears, acuminades, esfacelades a l'àpex; calicle *polifil·le*, de bràcties alenades, *quasi iguals al periclini* o més llargues; lígules 12-20 lanceolades, grogues o ataronjades, esteses, molt més llargues que'l periclini; aquenis glabres, tan llargs com la meitat del plomall; planta polimorfa.

Geografia.—Prats i pastures de les muntanyes: Ciurel, Puig de Cubell (Vay.); Carlit, la Cerdanya, Llac de Lanoux, vall d'Err (Gaut.); cim de la Mola (Puj. J.I); Pireneu oriental; Font de Comps (Bub.); Coma d'Orri (Font.), prop de Viella, Port de Benasc (Campñ.I); Pumero, Vilamós, La Forcanada (Llen.); Montartó, Tredós, Ruda (C. et S.).—Jul.-Ag.

S. Auricula

1,386. — S. Auricula Bourg.

(Auricula, *diminutiu de auris, l'orella*; al·ludint segurament al pecíol dilatat: cf. Hieracium Auricula.)

Perenne, rizoma gruixut, oblic, densament piloso-tomentós, que produeix rosetons de fulles i 1-3 troncs de 6-20 cm., drets, rodons, estriats, simples o poc ramificats a l'àpex, quasi *afilel·les*, subllanosos; fulles quasi totes basilaris en dens rosetó, glauques, *trasovato-cuneïformes* o *subespatulades*, atenuades en ample pecíol, 3-dentades a l'àpex, molt rarament enteres, al principi pubescent-enteranyinades, després glabres, les caulinars poques,

(1) Cf. fr. orvalle (orvalle) = toute bonne, herbe aux plaies (espècie de sàlvia).

petites i separades, les mitjanes oblongues, les superiors linears bracteïformes; calàtides 2-7, raram. solitàries, en corimbe; peduncles llisos o solcats, amb poques bràcties; periclini acampanat, de bràcties linear-acuminades, araneosopubescents, més curtes que'l periclini, 9-12 lígules oblongo-linears, grogues; aquenis blanquinosos, pubescents, molt més curts que'l plomall, que és caduc.

Geografia.—Terres guixenques de Sanahuja a Balaguer i prats salobrencs del Pla d'Urgell (Csta.). — Jul.

1,387. — *S. spathulifolius* DC. — *Cineraria spathulifolia* Gmel. — *S. lanceolatus* Puel.

(de *Spatula* o *Spathula*, propiament branca de palmera; per les fulles de forma de una espàtula, les basilar: les demés fulles lanceolades o en forma de llança.)

Perenne, rizoma curt, gruixut, bru, amb fibres blanques; tronc de 4-8 dm., dret, fistulós, simple, llanós; fulles blanques, albo-tomentoses per dessota, blanquinoses o verdes i enteranyinades per dessobre, les basilar *ovato-espatulades*, *truncades* o *subcordiïformes*, atenuades en pecíol llarg i estretament alat, enteres o fisionades, les demés lanceolades o linears, dilatades a la base, *semiamplexicaules*; calàtides grans, 3-20 en corimbe simple; periclini llanut, de bràcties linear-lanceolades, brunes o porpra a l'àpex, 20 lígules grogues, a veg. molt curtes; aquenis bruns, 1-seriats; plomall *quasi igual al tub de la corol·la* o més llarg.

Subsp. *S. pyrenaicus* Gr. et G. — *S. brachychaetus*, β *discoideus* DC. — Tronc de 3-5 dm., quasi nu a la part superior; fulles basilar oblongo-lanceolades, atenuades en ample pecíol, les superiors lanceolato-linears o escamiformes; calàtides 6-12, periclini hemisfèric, bràcties no brunes o porpra a l'àpex o dèbilment; flors ataronjades, ordinàriament totes tubuloses.

Geografia. — Entre les roques de la base de Costabona a Perefeu (Vay. l in Hb. Csta. l); Cambradases (Bub.). La subsp. *S. pyrenaicus* Gr. et G., a Montlouis (Gr. et G.); Corbières (Timb.); Costabona; Comps (Lap. sub *Cineraria integrifolia* Mur., Pic de Gar (Zett.). — Juny.

N. B. No es consigna el *S. paludosus* L., perquè si bé Palau i Colm. el citen vagament a Catalunya, i Compañó el refereix a la vall de Carençà i de Llo, res diuen d'aquesta planta els autors pirenenics, i Rouy la considera pròpia del nord i centre d'Europa.

Gènere 367. — ARTEMISIA L.

(És el nom de la viuda de Mausolus, rei de Cària; Artemis és Diana, la deessa de la castedat.)

Flors grogues o purpurines, totes tubuloses, les perifèriques 3-dentades, 1-seriades, femenines, les del disc 5-dentades, hermafrodites o estèrils; calàtides generalment petites, nombroses, en raïm o panotxa; periclini hemisfèric-ovoide o bé oblong, imbricat; aquenis trasovato-comprimits, sense costelles ni plomall; receptacle glabre o pelut; herbes perennes, de fulles caulinars, alternes, ordinàriament pinnatisectes.

- 1 { Receptacle pelut 2.
Receptacle glabre 7.
- 2 { Tronc curt (15-20 cm.), simple; calàtides dretes, en raïm; fulles albosedoses, palmatisectes; segments linears 3.
Tronc llarg (3-15 dm.), calàtides penjants o dretes, en ampla panotxa 4.
- 3 { Raïm llarg, espiciforme; flors groguenques, 12-15 per calàtide; corol·la i aquenis peluts 1,388. *A. mutellina*.
Raïm curt, umbel·liforme, de 3-6 calàtides; flors d'un groc daurat, 30-40 per calàtide; corol·la i aquenis glabres. 1,389. *A. glacialis*.
- 4 { Tronc herbaci, segments de les fulles oblongs, obtusos; calàtides globuloses, penjants, en ampla panotxa fullosa; periclini hemisfèric, de bràcties internes ovades, amplament escarioses,
1,390. *A. Absinthium*.
Tronc llenyós a la base, segments de les fulles linears 5.
- 5 { Calàtides dretes durant la floració, en ampla panotxa; fulles albotomentoses per les dues cares, aquenis glandulosos,
1,391. *A. arborescens*.
Calàtides penjants, en panotxa estreta; fulles verdes o albo-tomentoses, aquenis no glandulosos 6.
- 6 { Fulles verdes, glabres; periclini hemisfèric, amb totes les bràcties ovades, còncaves, obtuses, amplament escarioses al marge; planta de una olor suau de *càmfora* 1,392. *A. camphorata*.
Fulles cobertes d'un toment blanc, espès; periclini angulós, amb les bràcties exteriors linears, herbàcies, les interiors ovades i escarioses al marge; planta de una forta olor de *trementina*,
1,393. *A. incanescens*.

- 7 { Segments de les fulles ampleament oblongo-lanceolats, aguts, víridoglabres per dessobre, albo-tomentosos per dessota; calàtides ovoides, 1,394. *A. vulgaris*.
8. Segments de les fulles estretament linears 8.
- 9 { Calàtides globuloses, penjants 9.
- 10 { Calàtides ovoido-oblongues o bé ovoido-còniques 10.
- 11 { Fulles 2-3-pinnatisectes, en segments filiformes, cuspidats; calàtides en panotxa estreta, fullosa; planta verda, 1,395. *A. chamaemelifolia*.
- 12 { Fulles palmatisectes o pinnatisectes, de segments 3-partits, obtusos; calàtides en raïm simple, 1-lateral; planta albo-sedosa, 1,396. *A. eriantha*.
- 13 { Calàtides oblongo-ovoides, fulles \pm albo-tomentoses, al menys al principi 11.
- 14 { Calàtides ovoido-còniques, fulles verdes, glabres 12.
- 15 { Plantes de 2-4 dm., bràcties periclinals glabrescents, fulles albo-tomentoses, 2-pinnatisectes; segments quasi plans, de raquis prominent 1,397. *A. gallica*.
- 16 { Plantes de 1-2 dm., bràcties periclinals glabres o viscoses, fulles joves canescents, borroses, pinnatisectes, de segments cilindroides, reunides en fascicles gemmiformes, distants . . 1,398. *A. herba-alba*.
- 17 { Plantes glabres, tronc herbaci o subllenýs a la base, ascendent; fulles joves pubescents, blanquinoses, 2-pinnatisectes, segments enters ó 2-3-fids, lacínies subfiliformes; calàtides ovoides, en ampla panotxa glabra 1,399. *A. campestris*.
- 18 { Plantes glutinoses a la part superior, tronc llenýs a la base, dret; fulles glabres, lluent, 2-pinnatisectes; segments pinnatífids, lacínies linears, acanalades; calàtides el·lipsoïdes, més petites, en panotxa viscosa 1,400. *A. glutinosa*.

1,388. — *A. mutellina* Vill.

(dedicada al botànic Mutel; fr. génipi blanc.)

A. mutellina

Rizoma curt, ramificat, que produeix rosetons de fulles i troncs florífers de 5-20 cm., herbacis, ascendants, simples, albo-sedosos; fulles enterament albo-sedoses per les 2 cares, peciolades, les basilar llargament, amb el pecíol dilatat a la base, 2-palmatisectes, de segments linears enters o dentats; calàtides subglobuloses, dretes, les inferiors solitàries, ge-

Compostes.

G. 367. - Artemisia.

minades o terminals a l'extremitat de un llarg peduncle, les superiors breument pedunculades en raïm estret, *fluix*, fullós, freqüentment *més llarg que'l restant del tronc*; periclini ovoide, angulós, pelut; bràcties molt còncaves, *lanceolades*, obtuses, escarioses al marge; corol·la *peluda*, aquenis oblongs, peluts a l'àpex; *receptacle pelut*.

Geografia.—Roques de les altes muntanyes: Núria, altures de Font Negra.=Cap a Nou Fonts i Font del Fresser (Salv.); Cambradases; valls d'Eine, Llo i Prats (Gaut.); Pireneu Or. (Rouy); Pic de Maubermé, r. r. (C. et S.). — Jul.-Set.

A. glaciális

1,389. — A. glaciális L.

(*per la estació*: glacies; *com frigidus, nivalis*.)

Sinonímia.—Cast. ajenjo alpino, cándido y bajo, enano o menor.

Es diferencia de l'anterior per les calàtides en nombre de 3-6, subsèssils, reunides en *raïm molt curt, umbel·liforme*, a l'extrem del tronc i a veg., además, 1 ó vàries calàtides axil·lars, separades i llargament pedunculades; *calàtides de 40-50 flors*, corol·la i aquenis *glabres*.

α congesta Rouy. — A. *congesta* Lkm. — 3-6 calàtides en raïm capituliforme a l'àpex, bràcties i generalment fulles superiors, enteres; planta de 5-8 cm.

A. Absinthium

Geografia.—Roques i pedruscam de la regió alpina: Núria, Noucreus (Senn.); Pireneus (Coste). — Jul.-Ag.

N. B. Encara que sembla més propia dels Alps creiem que pertany a aquesta espècie i var. la planta de Senn.

1,390 — A. Absinthium L.

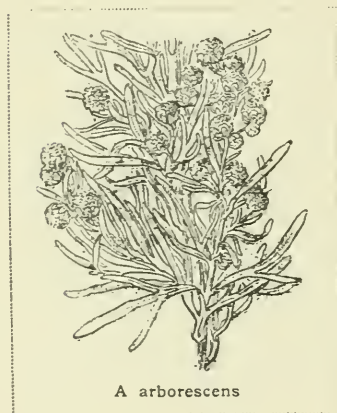
(*nom greco·llatí de l'absenta, ἀψίνθιον, pl. amarga*; seriphion és la A. marítima L.)

Sinonímia.—Donzell mascle; cast. ajenjo, doncel.

Rizoma curt, ramificat, que produeix troncs estèrils molt fullosos i troncs florífers de 4-6 dm., *herbacis*, drets, angulosos, blanquinosos, pubescents, *molt ramificats*; fulles *puntejades*, pubescents, blanques per dessobre, vírido-blanquinoses

per dessota, les inferiors i les dels troncs estèrils llargament peciolades, 2-*pinnatisectes*, de segments pinnatipartits, de divisions incises o dentades, obtusos; calàtides *globuloses*, *penjants*, en raïms 1-laterals, que formen una *ampla panotxa fullosa*, de branques *obertes*; periclini *hemisfèric*, blanquinós, de bràcties exteriors *linears*, quasi completament herbàcies, les interiors *ovades*, amplament escarioses; corol·la glabre o peluda, aquenís molt petits, trasovoides, glabres; receptacle cobert de llargs pèls; planta molt *olorosa*.

Geografia.—Terres incultes i pedregoses, freqüentment naturalitzat: Queralbs, St. Hilari, Montsolí. = Camprodon, Setcases, la Cerdanya (Vay.); Montseny; Vich; Tremp; Abella; Llautó; vall d'Aran (Csta.); Ribera de Cardó i Gerri (Salv.!). Requesens; Ripoll; Manlleu; Berga (Senn.); la Sellera (Cod.!). abundant de Les a Salabrú (Llen.). — Jul.-Set.

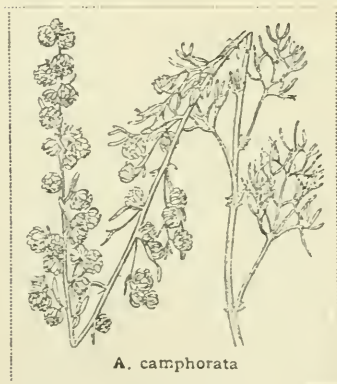
A. arborescens

1,391. — A. arborescens L.

(*pel tronc llenyós, com d'arbre o arbret.*)

Sinonímia.—Donzell; cast. ajenjo, doncel. ⁽¹⁾

Tronc *llenyós*, de 5-10 dm., dret, blanc, sedós, molt *ramificat* i fullós, de branques dretes; fulles *no puntejades*, *albo-sedoses* per les 2 cares, peciolades, 2-*pinnatisectes*, de segments linears, obtusos; calàtides bastant grans, *globuloses*, pedunculades, *penjants* durant la floriscència, després dretes, en petits raïms 1-laterals, formant 1 *ampla panotxa fullosa*, de branques dretes; periclini *hemisfèric*, albo-pubescent; bràcties exteriors linear-oblongues, *poc escarioses*, les interiors *ovades*, amplament *escarioses*; corol·la glabre, aquenís oblongo-cuneïformes, *glandulosos*; receptacle cobert de llargs pèls groguencs; planta aromàtica i poc amarga.

A. camphorata

1,392. — A. camphorata Vill.

(*per la olor camforada de la planta.*)

Sinonímia.—Herba menuda.

Tronc *llenyós a la base*, de 3-7 dm., molt *ramificat*, branques estèrils *ajegudes*, les flori-

(1) Cf. hierba doncella o brusela (una apocinàcia), i fr. *puccelle*.

Compostes.

G. 367. - Artemisia.

feres ascendents, estriades, glabres o glabrescents; fulles *puntejades*, verdes, glabres, pubescents o subtomentoso-blanquinosos, peciolades; peciols auriculats per 2 orelletes linears o dentiformes, 1-2-pinnatisectes, de segments linears, carenats per dessota, superficialment solcats per dessobre; calàtides globuloses, *penjants*, en petits raïms espiciformes fluixos, drets, formant una *panotxa dreta, de branques dretes*; periclini hemisfèric, subllanós, de bràcties quasi iguals, *ovades*, verdes a l'esquena, *amplament escarioses al marge*; corol·la glabra, aquenís oblongs, glabres; receptacle *curtament pelut*; planta d'olor de *càmfora*, bastant polimorfa.

A. incanescens

Geografia. — Llocs àrids i pedregosos: abundant a Bagà i Pobla de Lillet. = Berga (Grau!); Espunyola (Puj. C.); la Sagarra; Conca de Tremp (Csta.); S. Joan de l'Erm; vall d'Aran (Salv.); Talaixà; Bassegoda; N.^a S.^a del Mont, fins a Sagaró; Ribas; Tosa (Vay.); Viella, Arties, Salardú (Llen.). — Jul.-Set.

1,393. — *A. incanescens* Jord. — *A. saxatilis* Rchb., non Willd.

(*pel color blanquinós de la pl. incanescens*; *saxatilis indica la estació de llocs pedregosos.*)

Considerada avui com una raça o var. de l'anterior, se'n distingeix per la part superior del tronc, fulles, peduncles i periclini coberts d'una capa ± espessa de toment blanc; capitols *més petits i més llargament pedicelats*, periclini *angulós*, amb les bràcties *desiguals*, les exteriors *linears, enterament herbàci*, les interiors *ovades, amplament escarioses al marge*, olor *força de trementina*.

A. vulgaris

Geografia. — Llocs secs i pedregosos de les muntanyes: regió montana de Lleyda, Conca de Tremp, cap a la Seu d'Urgell, r. (Csta.); cap a la Sagarra (Isern ex Willk.). — Ag.-Set.

1,394. — *A. vulgaris* L.

Sinonímia. — Altimira; cast. artemisia; angl. mugwort (contra los mosques i mosquits a midge).

Rizoma gruixut i llenyós, però tronc *herbàci*, de 5-10 dm., dret, estriat, pubescent, vermellós, ramificat a la part superior; fulles *no puntejades*, vírido-fosques i gla-

Compostes.

G. 367. - Artemisia.

bres per dessobre, albo-tomentoses per dessota, de contorn ovat, les inferiors peciolades, 1-2-pinnatipartides; divisions ampleament oblongo-lanceolades, agudes, mucronades, les demés sentades, totes auriculades; calàtides ovoides, petites, nombroses, sentades, a la fi dretes, aglomerades al llarg de les branques, formant una gran panotxa piramidal fullosa; periclini albo-tomentós, de bràcties desiguals, subcòncaves, amb 1 banda verde a l'esquena, les exteriors lanceolato-linears, agudes, les interiors oblongues, ampleament escarioses al marge; corol·la groga o vermellova, glabra; aquenis i receptacle també glabres; planta molt amarga, olorosa.

A. chamaemelifolia

Geografia. — Prats, marges i vores de camins de la regió subpirenenca: Ripoll, Ribas, Queralbs, Berga. = Vich, r. (Masf.); la Sella, r. (Cod.); Cabrera; vall d'Aran (Salv.); Manlleu; Montgrony (Senn.); de Lès a Salardú (Llen., C. et S.). — Jul.-Set.

1,395. — A. chamaemelifolia Vill.

(fulles de la camamilla.)

Troncs llenyosos a la base, de 3-5 dm., drets, estriats, glabres, molt fullosos; fulles no puntejades, vírido-fosques, glabres, les caulinars sentades, 3-pinnatisectes, de segments filiformes, cuspidats, les inferiors amplexicaules; calàtides globuloses, penjants, breument pedicelades, en petits raïms 1-laterals, formant una panotxa estreta, fullosa; periclini hemisfèric, subpubescent; bràcties desiguals, còncaves, les externes linears, obtuses, herbàcies, les internes oblongues, amb 1 banda verde a l'esquena, ampleament escarioses al marge; corol·la glabra, aquenis i receptacle també glabres; planta de una olor agradable.

A. eriantha

Geografia. — Roques i pedruscam de les altes muntanyes: Surroca i Augassa (Vay.); S. Joan de les Abadesses (Senn.). — Set.-Oct.

1,396. — A. eriantha Ten. — A. Villarsii G. et G. — Raça de la A. Genipi Weber (ap. Rouy).

(pel toment albo-sedós i lluent, especialment del periclini; cf. erianthus, erigeron; no es confongui amb eranthemum.)

Rizoma gruixut, negre, ramificat, que pro-

Compostes.

G. 367. - Artemisia.

dueix rosetons cespitosos i troncs florífers de 5-20 cm., herbàcis, drets o ascendents, *albo-sedosos*, llunts; fulles no puntejades, albo-sedoses, les inferiors i les dels rosetons peciolades, pecíol dilatat a la base, no auriculat, 3-*sectes*, de segments 3-*partits*, divisions linears, agudes, les fulles caulinars sentades, *pinnatifides*; calàtides grandetes, *esfèrico-deprimides*, pedicelades, multiflores, un poc penjants, en raïm 1-lateral, un poc arquejat, curt, dens, bracteolat, bractèoles superiors enteres, les inferiors 3-fides; periclini cobert d'un toment llanut, blanquinós, de bràcties quasi iguals, còncaves, ovades, ampleament escarioses i brunes al marge; corol·la i aquenís *peluts*, receptacle *glabre*.

Geografia. — Roques i llocs secs de les altes muntanyes: Coma Gireta (Llen.); Unyarre a Montruc (Soul.). — Jul.-Ag.

N. B. Aquesta planta presenta la *facies* de la *A. Assoana* Willk., de l'Aragó, de la qual emperò es distingeix desseguida pel raïm més curt i més dens, i sobre tot, per receptacle glabre.

A. gallica

1,397. — *A. gallica* Willd. — Raça de la *A. marítima* L. (ap. Rouy).

(*gallicus*, de França, o Gal·lia, *pàtria principal*.)

Sinonímia. — Donzell bord o marí.

Rizoma ramificat que produeix troncs florífers cespitosos i troncs florífers de 2-4 decímetres, *llenyosos* a la base, ascendents, blanquinosos, ramificats, estriats; fulles *albo-tomentoses*, 2-pinnatisectes, de segments linears, obtusos, un poc revolts pel marge, de raquis prominent, les inferiors i les dels troncs estèrils peciolades, les demás sentades; calàtides *oblongues*, *petites*, *dretes*, sentades en petits raïms o glomèruls a l'axil·la d'una bràctia linear, entera, formant una *panotxa piramidal*, *densa*, de *branques dretes*; periclini de bràcties glabrescents, desiguals, les més exteriors petites, *ovades*, *totalment herbàcies*, les altres *linear-lanceolades*, acanalades, ampleament escarioses, llunts, de 2-3 flors cada calàtida; corol·la i aquenís *glabres*.

Geografia. — Terrenys salobrenes del litoral i de l'interior: comú al Prat del Llobregat; litoral de Barcelona, la Escala, Lleyda i Urgell. = Calella, de Calonge a Palamós; salines de Cardona (Csta.). — Ag.-Set.

A. herba-alba

1,398. — A. herba-alba Asso.

(per les fulles albo-tomentoses; cf. *álbidus*, *lammium*, *pópulus*, etc.)

Sinonímia. — Botja pudenta; *cast.* ontina, altamira lanar, boja blanca, escoba hedionda.

Troncs *sublennyosos*, de 1-2 dm., drets, molt ramificats, de branques primes, pàtulo-erectes; fulles molt petites, *albo-tomentoses*, al menys quan són joves, les inferiors breument peciolades, *pinnatisectes*, en segments *cilindràcis*, curts, obtusos, grassets, disposades sobre el

tronc en *glomèruls* o *fascicles gemmiformes*; calàtides petites *cilindròides*, generalment dretes, subsèssils, de bractèoles cilíndriques, petites, obtuses, en petits raïms simples, formant una *panotxa piramidal*, de bràcties *erecto-exteses*; bràcties del periclini glabres o subviscoses, molt desiguals, les més exteriors petites, *ovades*, quasi *totalment herbàcies*, les interiors més llargues, *linear-oblongues*, lluent, *amplament escarioses al marge*, totes obtuses, 3-4 flors a cada calàtide; corol·la purpurina o groguenca, glabra, de tub bruscament contret i glandulós a la base; aquenis i receptacle *glabres*; planta d'olor agradable.

α incana Boiss. — *A. Arragonensis* Lamk. — Tronc, branques, fulles i periclini incano-tomentosos, corol·la purpurina.

β glabrescens Boiss. — *A. Valentina* Lamk. — Tronc, branques, fulles adultes i periclini vírido-glabrescents, corol·la vermella o groguenca.

Geografia. — Terrenys argiloso-margosos àrids: al Vallès, r., detrs de Càn Font de Gayà (Tarrassa); Boades, terme de Castellgalí, cap a Manresa i Comarca de Bages fins a Puigreig. = Súria, Cardona, Berga, Vich, Urgell, Conca de Tremp i en direcció a la frontera d'Aragó; Montsant i en direcció a València (Csta.); Sampedor i Artès (Font); Tremp, Esterri (Bub.).

La *α incana* Boiss. — A Cardona (Puj. C.I.), idèntica a la que el propi A. ens remeté de Ejea de los Caballeros.

A la *β glabrescens* Boiss. = *A. Valentina* Lamk., de Segorbe, remesa per Pau, pertany la planta del Vallès i la dels voltants de Manresa. = També la de Cardona (Puj. C.I.). — Set.-Nov.

N. B. Costa i altres han assenyalat també a la comarca de Bages la *A. Barrelieri* Bess., però prescindint de que Bub. considera com a sinònimes la *A. Herba-alba* Asso, la *A. arragonensis* Lamk., la *A. Valentina* Lamk., la *A. Barrelieri* Bess. i fins la *A. Hispànica* Csta., nosaltres havem observat sempre en la planta del Vallès i de Bages calàtides 3-4-flores i periclini *glandulós*, en lloc de calàtides 7-8-flores i periclini *glabre*, que assenyala Willk. a la *A. Barrelieri* Bess.

A. campestris

1,399. — *A. campestris* L.

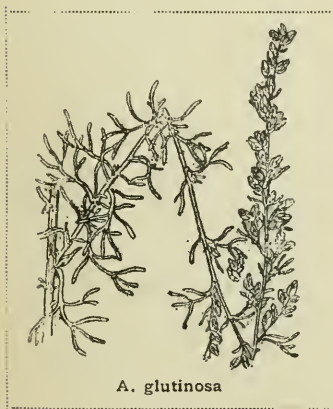
(indica la seva estació pels camps.)

Sinonímia. — Botja llemenosa; cf. lendiger; cast. abrotano macho, silvestre; abrotano del campo.

Troncs subllenysos a la base, de 3-6 dm., ascendents, estriats, a la fi glabres, ramificats; branques esteses, no viscose; fulles no puntejades, subalbopubescentes a la primera edat, virido-glabres quan adultes, 2-pinnatisectes, de segments enters o 2-3-fids; lacínies linears, mucronades, les inferiors i les dels troncs estèrils peciolades, les demés sentades; calàtides petites, ovoides, breument pedicelades, dretes o penjants, en petits raïms, amb bràcties linears, curtes, enteres, formant una gran panotxa piramidal, de branques esteses, no viscose; periclini glabre, lluent, de bràcties molt desiguals, les exteriors ovades, quasi totalment herbàcies, les interiors oblongues, ampleament escarioses al marge, obtuses; corol·la i aquenís glabres, receptacle nu; planta polimorfa, quasi inodora.

β *variabilis* (Ten.) Fiori. — Troncs de 6-18 dm., drets, llenysos; segments de les fulles un poc carnosos, glabres; panotxa ampla, de branques dretes; planta de una forta olor de trementina.

Geografia. — Comú en terrenys arenosos i arenys de rius i rieres de la zona baixa i mitja fins a Bagà. La β *variabilis* (Ten.) Fiori, als voltants de Tarrassa. = Cap a Sarrià, pr. de Barcelona (Csta.), pr. de Viella (Isern); Gesa, Arties, vall de la Noguera i Isabarren (Timb.). — Jul.-Set.

A. glutinosa

1,400. — *A. glutinosa* Gay.

(de glúten, glutinis, que com viscosus, vol dir agafallosa; per ser-ho les branques de la panotxa.)

Sinonímia. — Botja llemenosa; cast. escobilla parda, boja negra, pansera.

Considerada com una forma de l'anterior, per Rouy, i com a mera var. de la mateixa, per altres autors, es diferencia essencialment d'ella pels troncs llenysos a la base, vermello-

Compostes.

G. 367. - Artemisia.

sos; fulles lluent, calàtides *més nombroses, més petites, estretes, ovoido-còniques*, dretes, sentades o subsèssils; branques de la panotxa *viscoses*, bràcties externes del periclini de raquis *vermellós*.

Geografia.—Terrenys arenosos o salobrencs : Lleida, als prats de Navés; la Cerdanya, a les vores del Carol. = Immediacions de Cardona (Csta.); Vich (Masf.); Ribas; Guillerics i regió subpirenenca (Vay.). — Jul.-Set.

Gènere 368. — **TANACETUM** TOURN.

(Es fa igual a *athanasia*, això es: immortal; una planta que no mor; explicació que no és òbvia si no tenim en compte les seves propietats medicinals, a la manera de l'altea, valeriana, sàlvia, l'abrotonus i altres d'aquesta mena o grup.)

Flors grogues, totes tubuloses, les perifèriques 3-dentades, femenines, 1-seriades, les del disc 5-dentades, hermafrodites; calàtides hemisfèriques, en ample corimbe compost, terminal; bràcties del periclini coriàcies, imbricades, desiguals, oblongues, obtuses, amplament escarioses i lacerades a l'àpex; aquenís obcònics, llargs, glabres, de 5 costelles, terminats per un disc de igual amplada, que porta una corona membranosa curta, denticulada; planta herbàcia, de 8-12 dm., glabrescent, olorosa, de rizoma curt i ramificat, tronc dret, solcat, simple o poc ramificat a la part superior; fulles de contorn ovat, les inferiors peciolades, les demés sentades, amplexicaules, auriculades, pinnatisectes, de segments oblongo-lanceolats, pinnatífids, cuspidats, separats per altres dentiformes.

T. vulgare

1,401. — **T. vulgare** L.

Sinonímia. — Herba cuquera, tanarida; *cast.* hierba lombriguera o de las lombrices; *fr.* tansaisie; *angl.* tansy.

Geografia. — Marges i vores de camins, des de la zona inferior a la superior: Gelida, a la font Saburida, abundant a Ribas, Queralbs i vores del riu Freixa, al peu del Cadí. — Montserrat i vall d'Aran (Salv.); Montseny (Csta.); partit d'Olot (Tex.); la Cerdanya (Vayr.). — Jul.-Ag.

Gènere 369. — **LEUCANTHEMUM** TOURN.

(λευκός, blanc; ἄνθημα, toia de flors: pel color dels semiflòsculs (1).)

Flors perifèriques, ligulades, blanques, 1-seriades, femenines, les del disc grogues, hermafrodites, amb el tub de la corol·la compresso-alat, de llim 5-dentat; calàtides grans, terminals, solitàries o en corimbe; periclini hemisfèric o un poc còncav, de bràcties imbricades; aquenis obcònics, truncats a l'apex, de 10 costelles al voltant, tots o no més els del disc sense corona; plantes herbàcies, perennes, de fulles caulinars alturnes, enteres o asserrades, raram. pinnatisectes.

- 1 { Fulles inferiors pinnatisectes, de segments linears, enters ó 2-3-fids; bràcties exteriors del periclini lanceolades, agudes, les interiors oblongues, obtuses, escarioses a l'apex; aquenis perifèrics amb semicorona dentada **1,402. L. monspeliensis.**
- 1 { Fulles inferiors simplement serrades o lobades **2.**
- 2 { Aquenis tots sense corona, fulles inferiors trasovades o espatulades, llargament peciolades, les demás oblongues o trasovato-oblongues, semiamplexicaules, auriculades; calàtides de 2-4 cm., **1,403. L. vulgare.**
- 2 { Aquenis perifèrics amb corona, fulles inferiors cuneiformes o espatulades **3.**
- 3 { Tub de les corol·les del disc prolongades sobre la cara externa de l'ovari, corona dels aquenis 2-partida, fulles inferiors espatulades, peciolades, les caulinars amb 2-3 parells de dents, no amplexicaules; marge de les bràcties periclinals albo-argentí, **1,404. L. pallens.**
- 3 { Tub de les corol·les del disc no prolongat, corona dels aquenis no 2-partida, bràcties del periclini brunes al marge **4.**
- 4 { Aquenis de semicorona dentada, fulles grassetes, les inferiors el·líptico-lanceolades, llargament atenuades en ample pecíol, circuïdes de dents iguals, superficials, obtuses; calàtides de 4-6 cm., **1,405. L. maximum.**
- 4 { Aquenis de corol·la complerta, entera; fulles membranoses, les inferiors cuneiforme-oblongues, llargament atenuades en pecíol estret, enteres o circuïdes de dents desiguals, fines; calàtides de 4-6 cm., **1,406. L. montanum.**

(1) *leucanthemon* = *leucanthemis* (de Chios); cf. *chrysanthemum*.

Compostes.

G. 369. - *Leucanthemum*.

L. monspeliense

1,402.—*L. monspeliense* L.—*L. cebennense* DC.—*L. palmatum* Lmk.

(de Montpeller i de les Cevennes, a França; palmatus, per les fulles partides.)

Rizoma bru, ramificat; tronc de 2-5 dm., dret o ascendent, glabre, ramificat; fulles *no carnosos*, les inferiors i les de les branques estèrils estretament peciolades, *pinnatipartides*, les demés sub 2-3-pinnatisectes, de segments separats, estesos, linears, enters o incisos; calàtides mitjanes, bràcties del periclini desiguals, les externes lanceolades, agudes, les

internes oblongues, obtuses, *brunes i escarioses* a l'àpex; aquenis de les lígules amb una semicorona curta i dentada.

Geografia. — Llocs pedregosos de les altes muntanyes: Núria, piçarres del Puigmal i part alta de la Coma d'Eine. = Muntanyes de Ceret: S. Llorenç de Cerdans, Prats de Molló (Gaut.; Gr. et G.); pujant a Notre Dame du Coral (Compy.). — Jul.-Ag.

L. vulgare

1403. — *L. vulgare* Lamk.

Sinonímia. — Flor de S. Joan (?); *cast.* consuela media, pajaritos, margarita mayor; *fr.* grande Marguerite.

Rizoma negre, dur, cundidor, ramificat; troncs de 3-5 dm., drets, angulosos, simples o ramificats, glabres, pubescents o peluts; fulles membranoses, les inferiors *trasovades* o *espatulades*, *contretes en llarg peciòl*, ordinàriament *fistonades*, les demés oblongues o lanceolades, *semiamplexicaules*, auriculades, incises o dentades; calàtides grandetes, solitàries o en corimbe; bràcties del periclini desiguals, les exteriors lanceolades, estretament escarioses i brunes al marge, les interiors amplament escarioses a l'àpex; aquenis negres, de costelles blanques, ordinàriament tots *sense corona* (per excepció alguna de les lígules amb corona entera o dentada); planta polimorfa.

β *auriculatum* Peterm. — Planta robusta, policèfala, de calàtides grans, aquenis de les lígules amb semicorona dentada.

Geografia. — Frequent per boscos i llocs herbosos des de la costa fins al Pireneu. La *β auriculatum* Peterm. — *L. subglaucum* Laramb., al Montserrat, cap a Sta. Cecília; S. Pere Sacama, sobre Olesa. — Maig-Jul.

L. pallens

1,404. — *L. pallens* DC., subsp. del *L. atratum* DC. (ap. Rouy).

(*pallens*, per l'involucre pàl·lid. Cf. *atratus*, que és ennegrit, així com aquest és blanquinós.)

Considerada per Gay i altres com una simple var. de l'anterior, se'n diferencia principalment per les bràcties del periclini pàl·lides, vorejades d'un marge blanc argentí, a veg. ferruginós, els aquenís de les lígules amb corona 2-partida, tubs de les corol·les del disc prolongats sobre la cara externa de l'ovari; fulles mitjes del tronc oblongues o cuneïformes,

serrades a la meitat superior i atenuades en pecíol adornat a la base de 2-3 parells de dents no amplexicaules.

Geografia. — Boscos àrids: Abundant a la part occidental del Montserrat; Corbera i altres llocs del Bergadà. = Montcada, r., llocs montuosos entre Begas i la costa (Csta.); Manlleu, Llers, Figueras, Molins (Senn.); Castellgalí; Guardiola; Fonollosa (Font). — Juny-Jul.

N. B. A la part occid. del Montserrat, des de Roca foradada a can Massana, i al cim del Farell (Caldes de Montbui), abunda una raça que pel seu desenrotlló, toment, forma, magnitud i consistència de les fulles recorda el *L. crassifolium* Willk. et Lge.

L. maximum

1,405. — *L. maximum* DC.

(per la estatura o talla, que és la més gran.)

Rizoma bru, curt, cundidor, ramificat; troncs de 4-7 dm., drets, assolcats, simples, monocèfals, glabres o glabrescents, llargament nusos a l'àpex; fulles grassetes o fràgils, grans, les inferiors el·líptico-lanceolades, llargament atenuades en ample pecíol, les caulinars lanceolades o linear-lanceolades, serrulades; dents fines, iguals, sentades o de pecíol curt i alat, no amplexicaules; calàtides molt grans (4-8 cm. diàm.), bràcties del periclini desiguals, les exteriors lanceolades, bruno-cscarioses al marge, les interiors linear-oblongues, amplament escarioses a l'àpex; tub de les corol·les del disc no prolongat

Compostes.

G. 369. - *Leucanthemum*.

sobre l'ovari; aquenís de les lígules amb una corona dentada, alguna vegada completa.

Geografia. — Llocs àrids i pedregosos del Pirineu: cap a Corbera, riu de Greixa i altres llocs del Bergadà; Núria, al Salt del Sastre. = Altures de Ribas, Setcases, Tragurà, Ull de Ter, Costabona (Vay.); Castanesa (Csta.); Solaneta de Costabona; Conca de Tremp; Bassibé (Bub.); Tredós, Bonaigua (Timb.). — Jul.-Ag.

1,406. — *L. montanum* DC. *Chrysanthemum saxicolum* Koch.

(estació seva es la muntanya; saxícola, fet aquí adjectiu neutre; que habita en llocs pedregosos, com saxàtils.)

Planta cespitosa, multicaule; troncs de 2-3 dm., drets o ascendents, prims, angulo-so-estriats, monocèfals, llargament nusos a la part superior; fulles glabres, subcrasses, les inferiors *trasovato-lanceolades*, atenuades en pecíol, les demés *oblongo-lanceolades* o les superiors *oblongo-linears*, sentades, *no auriculades*, totes mucronato-dentades; calàtides mitjanes, bràcties del periclini un poc desiguals, les exteriors ovato-lanceolades, *estretament escarioses* al marge, les interiors lanceolades, *amplament escarioses a l'àpex*: tub de les corol·les del disc *no prolongat sobre l'ovari*, aquenís de les lígules amb corona entera, cupuliforme.

♂ *graminifolium* Rouy. — *L. graminifolium* Lmk. — Fulles inferiors llargament cuneïformes o linear-oblongues, fluixament fistonades, les caulinars linears, enteres o feblement dentades.

Geografia. — Boscos, marges i prats secs de les zones mitja i superior: comú a Ripoll i vall de Ribas; Gelida, cap a Masgranada. = Turons calços de Vich (Csta., Masf.); Prats de Rei; S. Pere Sallavinera (Puigg.l); Segaró, les Ansies fins a Collsacabra, Vidrà; Ciuret, N.^a Dona del Mont.

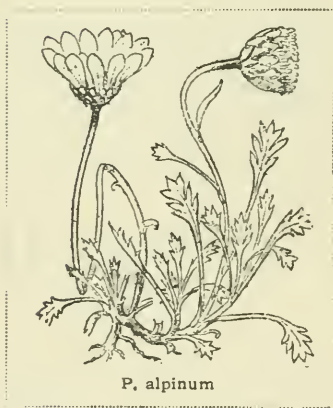
La ♂ *graminifolium* Rouy. — A les Corbières, Conflent (Gaut.); Prades (G. et G.); Pirineu orient. (Lap.). — Juny-Ag.

Gènere 370.— PYRETHRUM GÄRTN.

(Greco-llatí: sembla indicar una planta urent o ardent, sobre tot l'arrel (1).)

Es diferencia del gènere *Leucanthemum* per les corol·les del disc, que tenen el tub àpter, rodó; aquenís de 5 costelles, glanduloso-pel·lúoids, tots amb corona escariosa, ± completa; calàtides solitàries o en corimbe, fulles pinnatipartides.

1	{	Planta cespitosa, rizoma que produeix rosetons estèrils i troncs florífers de 5-15 cm., monocèfals; fulles inferiors i les dels rosetons pinnatipartides, les superiors enteres, linears. . . 1,407. <i>P. alpinum</i> .
		Planta de tronc dret, de 3-8 dm., policèfal, sense rosetons estèrils. 2.
2	{	Rizoma cundidor, fulles caulinars auriculades, semiamplexicaules; periclini no umbilicat 1,408. <i>P. corymbiferum</i> .
		Rizoma no cundidor, fulles totes peciolades, periclini umbilicat a la fructificació 1,409. <i>P. Parthenium</i> .

1,407.— *P. alpinum* Willd. *Leucanthemum alpinum* Lamk.

(per la seva estació alpina.)

Rizoma prim, ramificat, *cundidor*, que produeix rosetons estèrils i troncs florífers de 5-15 cm., ascendents, finament estriats, pubescents, simples, nusos a la part superior; fulles *virido-cendroses*, glabrescents o pubescents, les inferiors i les dels rosetons cespitoses, de contorn ovat, contretes en pecíol *estretament alat*, *pinnatipartides*, en 5-7 divisions *linears*, *enteres*, mucronades, 2-4 fulles caulinars petites, distants, enteres o 2-3-fides; calàtides grandetes, solitàries; bràcties del periclini desiguals, les exteriors ovades, les altres oblongues, totes *obtuses i amplament escarioses i negres al marge*: aquenís amb corona *quasi completa*, la dels perifèrics un poc més llarga.

β *pubescens* Duby. — *P. tomentosum* Clair. — Tronc i fulles subtomentosos, bràcties del periclini pestanyoses i franjades de blanc.

(1) ang. feverfew, que és: febrífuga, per les propietats que se li atribueixen; també pellitory of Spain, que és *pellitric* cast.

Compostes.

G. 370. - Pyrethrum.

Geografia. — Pedruscam de les altes muntanyes: Altures de Núria, Puigmal, Finestrelles, Coma d'Eine. = De Núria a Costabona, Pics de Comabella, La Toza (Vay.); Monteixo (Fontl); Maladetta; Ports dels Pirineus centrals (Csta.), Ports de Benasc i de la Picada (Zett.); regió alpina de tota la vall d'Aran (Llen.); Tredós, Ruda (C. et S.).

La β *pubescens* Duby. a les altures de Núria. = Als llacs de Carençá (Gaut.). — Jul.-Ag.

N. B. Les lígules de la planta de Núria són freqüentment vermelloses a la base, per lo qual s'ha dit que pertany a la var. δ del *P. hispánicum* Wk., però les bràcties exteriors del periclini són *obtus*, com en el tipus, i no *agudes* com en la pl. de Wk.

P. corymbiferum

1,408. — *P. corymbiferum* Schrank. — *Leucánth. corymbosum* Gr. et G.

(per la inflorescència corimbosa.)

Rizoma *cundidor*, tronc de 3-8 dm., dret, assolcat, simple o poc ramificat, pubescent o glabrescent; fulles glabres per dessobre, pubescents i pàl·lides per dessota, les inferiors peciolades, les caulinars *semiamplexicaules*, *auriculades*, totes *pinnatisectes*, de segments ovato-oblongs, pinnatipartits o pinnatífids, dentats, mucronats; calàtides mitjanes, *en corimbe flux*; periclini *no umbilicat*, de bràcties desiguals, les exteriors ovato-lanceolades, agudes, les interiors obtuses, amplament escarioses a l'àpex, totes brunes al marge; aquenis blanquinosos, finament xagrinats, els del disc més breument coronats.

Geografia. — Marges i terrenys montuosos de tot el país. — Jul.-Ag.

P. Parthenium

1,409. — *P. Parthenium* G. et G. *Leucánthemum Parthenium* Gr. et G.

(per les propietats medicinals, que com en *Matricaria*, es refereixen al sexe femení.)

Sinonímia. — Segura, herba de S. Antoni, camamilla pudenta; *cast.* *matricaria*, hierba de Sta. María.

Rizoma *no cundidor*, tronc de 3-6 dm., dret, assolcat, glabrescent, molt ramificat i fu-llós; fulles totes *peciolades*, de contorn oblong, blanes, pubescents, *pinnatisectes*, de segments oblongs, pinnatífids, inciso-dentats, *obtusos*; calàtides mitjanes, *en corimbe*

Compostes.

G. 370. - Pyrethrum.

fluix, fullós; periclini hemisfèric, *umbilicat a la fructificació*, de bràcties desiguals, les exteriors *linear-lanceolades, agudes*, escarioses al marge, les interiors *oblongues, obtuses*, escarioses i lacerades a l'àpex, totes obtusament carenades; aquenis bruns, no xagrinats, de costelles blanques; corona *molt curta*, fistonada.

Geografia. — Prop de les habitacions com a subespontània en tot el país; no escassa als marges de Vallcebre i altres llocs del Pireneu. — Maig-Jul.

Gènere 371. — **CHRYSÁNTHÉMUM** TOURN.

(De χρυσός, or; flor d'or, pel color groc de les flors (al. *Goldblume*.)

Flors grogues, les perifèriques ligulades, uniseriades, femenines, les del disc tubuloses, amb el tub compresso-alat, 4-5-dentades, hermafrodites; lígules oblongues, escotades o subtridentades; calàtides grans, solitàries; peduncles engruixits a l'àpex, periclíni umbilicat, de bràcties desiguals, concaves, vírido-grogenques, les exteriors ovades, obtuses, estretament escarioses al marge, les interiors trasovades, ampleament escarioses a l'àpex; aquenís dimorfes, els perifèrics compresso-tetràgons, 2-alats, amb 3 costelles a l'esquena i 4 a la cara ventral, els del disc subcilíndrics, amb 10 costelles, tots sense corona: herbes anuals, glabres, glauques, de tronc de 2-5 dm., dret, ramificat, estriat; fulles grassetes, oblongues, dilatades a l'àpex, les inferiors pinnatífides, atenuades en ample pecíol, les següents 3-fides o multífides, fonament dentades, les superiors oblongo-lanceolades, amplexicaules, enteres o dentades, cuspidades.

Chr. ségetum

1,410. — **Chr. ségetum** L.

(dels sembrats; perquè es troba pels camps de blat.)

Sinonímia. — Ull de bou, rot de bou; cast. corona de rey, mohino, Santimonia.

Geografia. — Terres cultivades de les zones inferior i mitja, principalment la primera. — Abr. — Maig.

Gènere 372. — PINARDIA LESS.

(La espècie típica rebé de Cassini el nom de *Pin. anisocephala*, que no és difer. del *Chrysanth. viscosum*, Desfont.)

Flors grogues, les perifèriques ligulades, 1-seriades, femenines, les del disc tubuloses, de tub compresso-alat, 4-5-dentades, hermafrodites; lígules trasovades, 2-fides o sub-3-dentades; calàtides grans, solitàries; peduncles estriats, engruixits a l'àpex; periclini umbilicat, de bràcties desiguals, obtuses, les exteriors ovades, carenades, estretament escarioses al marge, les interiors oblongo-espatulades, ampleament escarioses a l'àpex; aquenis dimorfes, els perifèrics 3-quetres, 3-alats, amb 6 costelles, els del disc comprimits amb una ampla ala al marge intern i 5 costelles, tots amb petites glàndules als espais intercostals, sense corona: herbes anuals, tronc de 3-6 dm., dret, glabre, estriat, ramificat, molt fullós; fulles verdes, les inferiors atenuades en ample pecíol, 2-pinnato-partides, de divisions oblongo-lanceolades, ordinàriament inciso-dentades, les demés semiamplexicaules, auriculades, sub-2-pinnatisectes, de segments lanceolato-linears, enters, incisos o dentats, mucronats.

1,411. — *P. Coronaria* Less. — *Chrys. Coronarium* L.

(sembla que aquesta mena de flors s'empleaven per a fer corones; són variades les anomenades així en botànica: l'anèmona, lychnis, etc.)

Sinonímia. — *Cast.* manzanilla de flor dorada, manzanilla loca.

Geografia. — Camps i terres de conreu: Tarrassa, r. = Immediacions de Barcelona, cap a S. Boi (Csta.); Montserrat (Vay.). — Maig-Juny.

Gènere 373.—**MATRICARIA** L.

(Vegi's el que s'ha dit a *Parthenium*: propietats emenagogues d'aquestes espècies;
cf. *Artemisia* i altres.)

Flors perifèriques, ligulades, blanques, 1-seriades, femenines, les del disc tubuloses, de tub subcilíndric, grogues, hermafrodites; calàtides mitjanes, terminals, solitàries o en corimbe; periclini hemisfèric, imbricat; aquenis obcònics, amb 3-5 costelles a la cara interna, sense costelles a l'externa, terminats per una corona membranosa; receptacle cònic: herbes anuals, de fulles 2-pinnatisectes, alternes.

- 1 { Receptacle agut, 8 aquenis de 1 mm., albo-groguencs, amb 5 costelles filiformes, llisos a l'esquena, corona oblíqua, molt curta; planta aromàtica **1,412. M. Chamomilla.**
Receptacle obtús, pla; aquenis el doble majors, negrosos, amb 3 costelles, rugosos per l'esquena; corona horitzontal, sortida; planta quasi inodora **1,413. M. inodora.**

1,412.—M. Chamomilla.—M. suaveolens L.

(nom vulgar de la camamilla, traduït manzanilla en cast. = poma petita, sens dubte per la olor que la recorda una mica; suaveolens, de olére, per aquesta raó de ser agradable d'olorar.)

Sinonímia.—Camamilla; cast. manzanilla.

Tronc de 2-5 dm., dret o ascendent, estriat, glabre, ramificat; fulles 2-pinnatisectes, de segments *filiformes*, estesos, *plans pel revers*, mucronulats; calàtides mitjanes, terminals, *en corimbe*; bràcties del periclini poc desiguals, oblongues, obtuses, groguenques, ampleament escarioses a l'àpex; lígules el·líptico-oblongues, *reflexes*; aquenis *albo-groguencs*, petits (1 mm.), subcilíndrics, un poc curvos, *amb 5 costelles filiformes* a la cara interna, llises a l'esquena, *sense glàndules*, terminats per una corona membranosa, *molt oblíqua, molt curta*: receptacle cònic, *agut, buit*: planta *aromàtica*.

Compostes.

G. 373.-Matricaria.

Geografia. — Terres cultivades, llocs herbosos de quasi tot el país, inclosa la Cerdanya.
— Abr.-Jul.

1,413. — *M. inodora* L.

(sense olor, com contrastant amb la anterior.)

Tronc de 2-4 dm., dret, anguloso-estriat, glabre, freqüentment vermellós a la base, ramificat; fulles 2-pinnatisectes, de segments lineal-filiformes, *canaliculats pel revers*, mucronulats; calàtides mitjanes, terminals, *solitàries*; bràcties del periclini desiguals, les exteriors lanceolades, estretament escarioses al marge, les interiors oblongues, ampleament escarioses a l'àpex, totes obtuses, vírido-groguenques brunes al marge; lígules el·líptico-oblongues, a la fi reflexes; aquenis *negrosos*, subtetràgons, amb 3 costelles blanquinoses a la cara interna, rugosos a l'esquena i entre les costelles, amb 2 glàndules rodones a l'àpex, groguenques, negroses a la maturitat: planta quasi inodora.

Geografia. — Llocs herbosos de Ribas. = A la Cerdanya (Vay.); Queralbs (Senn.!); vall d'Aran, pr. de Viella (Salv.!); Montgarri, Bassibé (Compñ.!); Vilaller (Csta.); runes de tota la vall, remontan-se fins a Montgarri (Llen.!); Salardú (C. et S.). — Jul.-Set.

Gènere 374. — **ANTHEMIS L.**

(ἀνθήμερ, floreta; és la flor de la camamilla en partic.; per les moltes flors que té la planta; el propi dimin. és ἀνθήμερον.)

Flors perifèriques ligulades, blanques, 1-seriades, femenines, les del disc tubuloses, de tub comprimit, no alat, a la fi molt dilatat a la base, llim 5-dentat, hermafrodites; calàtides ordinàriament mitjanes, terminals, solitàries o en corimbe; periclini hemisfèric, imbricat; receptacle cònic a la maturitat, cobert de palletes; bràcties escarioses, aquenis subcilíndrics, amb costelles; herbes anuals o perennes, de fulles 1-2 pinnatipartides o pinnatisectes, alternes.

1	{	Lígules grogues a la base, flors tubuloses, apendiculades a la base d'un costat; fulles pinnatipartides, de divisions decreixents cap a la base; planta anual.	1,414. A. mixta.
		Lígules totalment blanques, flors tubuloses, no apendiculades	2.
2	{	Plantes perennes, tronc simple o poc ramificat a la part inferior, fulles 2-pinnatipartides; de 2-3 divisions,	1,415. A. montana.
		Plantes anuals, tronc molt ramificat a la part superior	3.
3	{	Plantes inodores, palletes del receptacle lanceolades, bruscament acuminades; aquenis llisos	1,416. A. arvensis.
		Plantes fèrides, palletes del receptacle alenades, aquenis tuberculosos,	1,417. A. Cótula.

A. mixta

1,414. — **A. mixta L.** — **Ormenis mixta DC.** — **O. bicolor Cass.**

(mixtus i bicolor, pels dos colors (groc i blanc) que presenten les lígules; Ormenis, es fa venir de ὄρμενος, tany; després de la floració s'allarga la rameta.)

Annual, tronc de 1-4 dm., dret, estriat, ordinàriament vermellós, pubescent, ramificat des de la base; fulles de contorn oblong, pinnatipartides, de divisions curtes, enteres o incises, decreixents cap a la base; calàtides solitàries, bràcties del periclini desiguals, pubescents, oblongues, ampleament escarioses al marge i a l'àpex; lígules blanques,

Compostes.

G. 374. - Anthemis.

grogues a la base, a la fi reflexes; corol·les del disc amb el tub prolongat pel costat intern de la base sobre l'ovari: receptacle cònic, amb palletes cartilaginoses, colorades i peludes a l'àpex, agudes, doblades longitudinalment, abraçant la flor i després l'aqueni, que és molt petit, verdós, trasovoide-cuneiforme, amb 3 costelles molt fines a la cara interna: planta olorosa.

Geografia. — Camps i terres arenoses: Empordà, Rosas, Cabanes (Senn.); Armentera (Llen.); Ceret, Rosas, S. Feliu de Guíxols (Bub.). — Juny-Ag.

1,415. — *A. montana* L.

(estació de la planta: a les muntanyes.)

Perenne, rizoma llenyós, multicaule; troncs de 1-4 dm., drets o ascendents, simples o amb alguna branca a la base, llargament nu a l'àpex; fulles grassetes, albo-tomentoses o glabres, llargament peciolades, 2-pinnatipartides, amb 2-3 parells de divisions oblongues o lanceolato-linears, obtuses, mútiques, enteres o incises; calàtides solitàries, sostingudes per peduncles molt llargs; bràcties del periclini desiguals, pàl·lides o brunes al marge, les exteriors lanceolades, agudes, les interiors obtuses, escarioses a l'àpex, pestanyoses; lígules blanques, oblongues; tub de les corol·les del disc no dilatat a la base, palletes del receptacle carenades, oblongo-linears, contretes en 1 punta curta, fina, bruna; aquenis blanquinosos, de costelles poc sortides, no xagrínats: planta polimorfa.

1,416. — *A. arvensis* L.

(estació de la planta: als camps.)

Sinonímia. — Camamilla borda; cast. manzanilla bastarda, manzanilla sin olor.

Annual, tronc de 1-4 dm., dret o ascendent, estriat, pubescent, ramificat; fulles 2-pinnati-

Compostes.

G. 374. - Anthemis.

sectes, de segments linears, curts, enters o incisos, cuspidats; calàtides solitàries, portades per peduncles bastant llargs; periclini pelut, de bràcties quasi iguals, oblongues, verdes a l'esquena, amplament escarioses al marge i a l'àpex; lígules blanques, el·líptiques, a la fi reflexes; tub de les corol·les del disc dilatat a la base, receptacle cònic, amb palletes linear-lanceolades, carenades, *contretes en una punta rígida*, que a la fructificació sobrepassa les flors del disc; aquenis *molt desiguals, llisos*, amb 10 costelles, terminats en una *vora plicato-ondulada*; planta *inodora*.

α *genuina* G. et G. — Peduncles no dilatats a la maturitat.

β *incrassata* Boiss. — Planta robusta, peduncles a la fi molt inflats, amplament fistulosos.

Geografia. — Comú per terres cultivades des de la costa a la regió subpirenca, predominant la β *incrassata* al litoral. — Abr.-Oct.

1,417. — A. Cótula L.

(*diminutiu de Cota, que com Doria semblen noms propis de geografia històrica, Venècia i Austria respect.; segons altres, de κοτὴλη, escudella; per les cavitats de la fulla.*)

Sinonímia. — Camamilla pudenta; cast. cótula fétida, manzanilla hedionda ⁽¹⁾.

Annual, tronc de 2-5 dm., dret, estriat, glabre, molt ramificat; fulles bastant grans, *2-pinnatisectes*, de segments linear-filiformes, enters o incisos, acuminats, separats, extesos; calàtides mitjanes i fins bastant grans, en ample corimbe o panotxa corimbiforme; periclini glabrescent, de bràcties quasi iguals, verdes, lanceolades, obtuses, escarioses al marge i a l'àpex; lígules blanques, oblongues, a la fi reflexes, ordinàriament estèrils; tub de les corol·les del disc dilatat a la base, receptacle cònic, amb palletes *linear-alenades*, caduques, no subsistint ordinàriament a la fructificació més que les de l'àpex del receptacle; aquenis *morenos, tuberculosos*, petits (1-1'5 mm.).

β *microcephala* Willk. et Csta. — Estatura menor, calàtides la meitat més petites, en panotxa corimbiforme.

Geografia. — Comuníssima als camps de l'Urgell i costa de Barcelona, Tarrassa, r. = Tarragona, Amposta, Balaguer, més amunt d'Esterri; Tremp, Seu d'Urgell, S. Joan de l'Erm (Csta.); prov. de Girona, runes de tota la regió mitjana fins a Nostra Sra. del Mont i Olot (Vay.); Rosas (Bub.). Efectivament predomina la β *microcephala* W. et Csta. com observa Costa. — Maig-Oct.

(1) Planta que segons Lin. agrada molt als galàpats, però fa fugir les mosques i desagrad a les abelles.

Gènere 375. — COTA GAY.

(Antic nom de algunes espècies de *Anthemis*, V. *Cótula*).

Es distingeix essencialment del gènere anterior pel tub de les corol·les del disc compresso-alat, apenes dilatat a la base; aqueis tetràgono-comprimits, poc o gens alats als angles, amb 5-10 costelles febles a cada una de les cares interna i externa; pel receptacle convex, hemisfèric a la maturitat, amb pалletes persistents; herbes anuals, biennals o perennes, de fulles 1-2-pinnatipartides, alternes.

- 1 { Lígules grogues, tant o més llargues que'l periclini; pалletes del receptacle linears, llargament acuminades, rígides, iguals o més llargues que les flors del disc; planta perenne 1,418. **C. tinctoria.**
- 1 { Lígules blanques; planta anual o biennal 2.
- 2 { Pалletes del receptacle espatulades, bruscament contretes en 1 punta espiniforme, tant o més llarga que la палleta; peduncles a la fi engruixits a l'apex; planta anual 1,419. **C. altíssima.**
- 2 { Pалletes del receptacle lanceolades, acuminades en 1 punta molt més curta que elles; peduncles no engruixits a l'apex; planta biennal, 1,420. **C. Triumphetti.**

1,418. — *C. tinctoria* Gay. — *Anthemis tinctoria* L.

(pel seu empleu a la tintoreria; també medicinal.)

Sinonímia. — *Cast.* abiar, albihar, manzanilla loca; *fr.* œil-de-bœuf. ⁽¹⁾

Perenne, tronc de 3-7 dm., dret o ascendent, pubescent, ramificat; fulles *pinnatipartides*, de raquis ample, amb petits lòbuls entre les divisions, que són *linear-oblongues*, *serrades*, amb les dents *cuspidades*; calàtides terminals, peduncles prims, estriats, llargament nusos i *no engruixits a l'apex*; periclini pelut, de bràcties desiguals, lanceolades, les exteriors agudes, esca-

(1) Ojo de buey (manzanilla loca) sembla que és *Chrysanthemum coronarium*

rioses al marge, però no a l'àpex, les interiors obtuses, escarioses i pestanyoses a l'àpex; lígules grogues, trasovato-oblongues, iguals al periclini o més curtes; palletes del receptacle linears, atenuades en punta rígida, igual a les flors del disc; aquenis blanquinosos, estretament alats, amb 5 costelles a cada cara i terminats en una corona molt curta o nul·la.

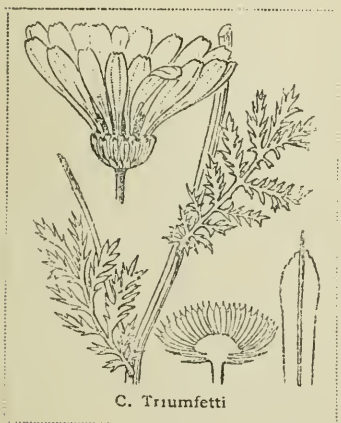
Geografia.—Costes pedregoses: Cap a Queralbs (Salv.); Montseny (Salv. i Csta.); Ribas (Vay.); Vich, r. r. (Masf.). — Jul.-Ag.

1,419. — C. altissima Gay. — Anthemis altissima L.

(per la talla elevada que presenta.)

Annual, tronc de 3-12 dm., dret, freqüentment vermellós, glabre o glabrescent, molt fullós, ramificat, de branques exteses; fulles 2-pinnatipartides, de raquis ample i alguns lòbuls terminats per dents inclinades; divisions petites, linear-lanceolades, dentades a l'àpex; dents llargament cuspidades, subespinoses; calàtides grans, terminals; peduncles llargs, estriats, a la fi engruixits a l'àpex; bràcties del periclini desiguals, les exteriors lanceolades, agudes, les interiors obtuses, més escarioses a l'àpex; lígules blanques, més llargues que el periclini; palletes del receptacle espatulades, bruscament contretes en punta espiniforme, tan llarga com elles; aquenis morenos, estretament alats, amb 10 costelles fines a cada cara, terminats per una coronula aguda, molt curta.

Geografia. — Camps i bardissars de l'Empordà fins a Sagaró, Bassegoda, Lluçanès (Vay.); Figueras, Llers, Molins (Senn.). — Maig-Juny.

1,420. — C. Triumphetti Gay. — Chrysanth. Coronarium Lap.

Joan Batista Triumphetti, *A. de Observationes de Ortu et vegetatione plantarum*, Romae, 1685.

Biennal, tronc de 3-8 dm., dret, estriat, pubescent, simple o un poc ramificat a l'àpex; fulles de contorn oblong, 2-pinnatipartides, de divisions lanceolato-linears, enteres o inciso-

Compostes.

G. 375.-Cota.

dentades, breument cuspidades; calàtides grans (3-5 cm. diàm.), solitàries, portades per llargs peduncles estriats, no engruixits a l'àpex; periclini pelut, de bràcties desiguals, les exteriors lanceolades, agudes, escarioses al marge, les interiors linear-oblongues, obtuses, escarioses i *llargament pestanyoses* a l'àpex; lígules blanques, trasoblongues, 1 veg. més llargues que el periclini; palletes del receptacle estretament lanceolades, acuminades en punta rígida, molt més curta que elles mateixes; aquenís groguencs, estretament alats, amb 5 estries a cada cara, terminats per una corona quasi tan llarga com la meitat de l'aqueni.

Geografia. — Comú pels boscos de les muntanyes: cordillera superior del Vallès, des del Montserrat al Montseny; S. Hilari, Montsolí, Guillerics, Ribas. = Camprodon, N.º Dame du Coral (Vayr.), La Sella (Cod. I); Alp, Toses, Setcases (Bub.); Andorra (Gr. et G.), Arties, Salardú (C. et S.). — Maig-Ag.

N. B. La *C. Cossoniana* Rchb., referida per Costa al Montseny i per Campañó a la prov. de Lleida, és, segons Amo, una mera *variació* de l'anterior, que se'n aparta principalment per les divisions de les fulles, dividides en *lacinies enteríssimes, linear-lanceolades*, en un mateix pla, com les dents de una pinta.

Gènere 376. — **ANACYCLUS PERS.**

(= *ἀνανθήκλος*, aplicat per Vaillant, perquè les flors radials femenines són estèrils, disposades en cercle al voltant del disc.) (1)

Flors perifèriques, generalment ligulades, blanques o grogues, uniserials, femenines o estèrils, les del disc grogues, hermafrodites, tubuloses, de tub compresso-alat; llim 5-dentat, amb 2 dents més llargues i més estretes que les altres 3; calàtides grans, terminals; periclini hemisfèric, imbricat; receptacle breument cònic, amb palletes persistents; aquenis plans, deprimits, amb 1 ala a cada costat, auriculada a l'àpex, en els exteriors més ampla; herbes anuals, de fulles alternes, 2-pinnatisectes.

- 1 { Lígules blanques, més llargues que'l periclini; bràcties periclinals sense apèndix escariós, palletes del receptacle trasovades, obtuses; ales de l'aqueni terminades per lòbuls obtusos. **1,421. A. clavatus.**
- 1 { Lígules grogues, iguals al periclini o quasi nul·les **2.**
- 2 { Lígules per lo menys tan llargues com'l periclini, bràcties periclinals amb apèndix escariós, palletes trasovato-cuneïformes, lòbuls de les ales dels aquenis aguts, erectes **1,422. A. radiatus.**
- 2 { Lígules molt curtes o quasi nul·les, bràcties periclinals no apendiculades, palletes oblongo-espatulades, lòbuls de les ales dels aquenis obtusos, divergents **1,423. A. Valentinus.**

1,421. — A. clavatus Pers. — A. tomentosus DC.

(de clava, no de clavus; pel peduncle inflat a l'àpex (com una massa o porra.)

Sinonímia. — Panigroc; cast. manzanilla de los campos.

Tronc de 2-4 dm., dret o ascendent, estriat, pubescent o pelut, ramificat a l'àpex; fulles caulinars assentades, amb 2 orelletes laciniades, amplexicaules; segments curts, estrets, mucronulats; peduncles de les calàtides peluts, finament estriats, a la fi engruixits a l'àpex; bràcties del periclini lanceo-

(1) *ἀνανθής*, sense flor; *ἀνανθέω*, reflorir.

lades, les exteriors agudes, les interiors obtusiúscules, totes estretament escarioses al marge i a l'àpex, *no apendiculades*; lígules blanques, el·líptiques, més llargues que'l periclini; palletes del receptacle *trasovato-cuneiformes*, generalment pestanyoses; aquenís *molt petits, cuneiformes*, els exteriors amb 2 ales *hialines*, amples, terminades a l'àpex per 2 lòbuls obtusos.

Geografia.—Comú per terres arenoses de la zona inferior, menys freqüent a la mitja, com la part alta del Vallès i Bages, Urgell, Camp de Tarragona, Cornudella, Figueras. = Cardona, Sallent; Puigreig, Marlès, Serrateix, Espunyola; Avià; Berga (Puj. C.!); Vich (Masf.); Prats de Molló (Gaut.). — Maig-Juny.

A. radiatus

1,422. — A. radiatus Lois. — Anthemis valentina L.

(sens dubte per les lígules grogues del radi, i peduncles purpurins.)

Tronc de 2-6 dm., dret, pelut o glabrescent, ramificat a l'àpex; fulles caulinars assentades i abraçant el tronc amb 2 orelletes laciniades, segments linears, aguts mucronulats; peduncles de les calàtides estriats, a la fi *engruixits a l'àpex*; bràcties del periclini linear-oblongues, estretament membranoses al marge, terminades per un *apèndix escariós*, rodó, denticulat;

lígules grogues, oblongues, al menys *tan llargues com el periclini*; palletes del receptacle *trasovato-cuneiformes*, triangulars a l'àpex, molt agudes, no pestanyoses; aquenís interiors més petits, àpters, els exteriors amb 2 ales *hialines amples*, terminades per 2 lòbuls aguts, erectes.

A. valentinus

Geografia. — Llocs incults, arenosos, poc distants del mar: arenals marítims de Blanes (Trem!), Pireneu or. (Bub., Coste, Rouy). — Maig-Ag.

1,423. — A. valentinus L.

(per la pàtria — València —; en llatí, dues Valències, cap d'Espanya, encara que valentino i valenciano són sinòn. en castellà; és planta espanyola de fulles boniques.)

Tronc de 2-3 dm., dret o ascendent, robust, estriat, ± pelut, simple o ramificat; fulles

Compostes.

G. 376. - *Anacyclus*.

caulinars amplexicaule-auriculades, segments linears, mucronulats; peduncles de les calàtides estriats, a la fi *molt engruixits, fistulosos*; bràcties del periclini lanceolades, estretament escarioses al marge i a l'àpex, *no apendiculades*; lígules *grogues, molt curtes, quasi nul·les*; palletes del receptacle espatulato-cuneïformes, apiculades, pestanyoses a l'àpex; aquenis cuneïformes, els interiors estretament alats, els exteriors *amb 2 amplex ales hialines*, terminades per 2 lòbuls *obtusos, divergents*, portant una semicorona denticulada.

Geografia. — Llocs incults i vores dels camins: Comú al litoral, remontant-se fins al Vallès; Vilafranca del Penadès, Castelló d'Ampúries. = Cardona (Puj. C.I); Vich, r. (Masf.); Figueras, Rivesaltes (Bub.); Molins, Escaules, Fortià (Senn.). — Maig-Juny.

Gènere 377. — DIOTIS DESF.

(Liter. *doble orelleta* o apèndices a la base de les flors tubuloses; de δις, doble, οὔς; διώτος; cf. τετραώτος, de quatre nanses. Així *myosotis*.)

Flors grogues, totes hermafrodites, tubuloses, de tub compresso-alat, prolongat a la base en 2 *esperons obtusos que abracen quasi enterament l'ovari*, de llim 5-dentat; calàtides subglobuloses, breument pedunculades, mitjanes, en corimbe compost; periclini imbricat, bràcties ovades, cònca- ves, obtuses, llanudes; receptacle petit, convex, amb palletes ovades, còn- caves, obtuses, escarioses, llanudes a l'àpex; aquenis trasovoide-comprimits, arrodonits a l'àpex, no alats, amb 5 costelles obtuses, blanquinosos, amb estries grogues, glandulosos; herbes perennes, enterament cobertes d'un es- pès toment llanós blanc; tronc de 1-4 dm., ajagut o ascendent, simple o ramificat, molt fullós; fulles trasovato-oblongues, obtuses, enteres o bé obs- curament fisionades, assentades, acostades, a la fi reflexes.

D. candidissima

1,424. — *D. candidissima* Desf. — *D. marítima* Sm.

(*superlatiu de cándidus, blanc; per ser la pl. albo-llanosa; marítima, pel lloc o estació.*)

Geografia. — Arenals marítims del litoral: Masnou, Blanes (Salv.l); S. Feliu de Guíxols, S. Pol, Blanes (Bub.); torrent d'Argentona (Joverl); Salou (Llen.l). — Juny-Ag.

Gènere 378. — **SANTOLINA** Tourn.

(Segons els més estaria per *sanctolina*, planta santa, per les seves virtuts, com tenim card sant o beneït; segons altres de Saintes (Santones), país de la Gàlia, com *santonina* (una *Artemisia Santonicum* o de Saintonges.)

Flors grogues, les perifèriques curtament ligulades, 1-seriades, femenines, les del disc hermafrodites, tubuloses, de tub compresso-alat, allargat i dilatat a la base en una membrana que cobreix la part superior de l'ovari; llim 5-dentat, calàtides mitjanes, terminals, solitàries, portades per peduncles angulosos, no engruixits a l'àpex; periclini hemisfèric, imbricat; receptacle també hemisfèric, amb palletes còncaves, linear-oblongues, obtuses; aquenis tetràgono-comprimits, no alats, truncats a l'àpex, atenuats a la base; petits arbustos molt ramificats, de fulles alternes pinnatífides o pinnatisectes.

- 1 { Fulles linears, pinnatífides; lacínies curtes (2 mm.), obtuses, disposades en 4-6 sèries i en diferents plans,
 1,425. **S. chamaecyparissus.**
 Fulles oblongues, pinnatisectes; segments el doble llargs (3-6 mm.), disposats en 2-4 sèries i en un mateix pla o quasi,
 1,426. **S. pectinata.**

S. chamaecyparissus

1,425. — S. chamaecyparissus L.

(s'ha comparat a un xiprer, com una *Euphorbia* així qualificada.)

Sinonímia.—Espenallac, herba de Sant Joan, botxes de S. Joan, cordonet, camamilla de muntanya; *cast.* abrótano monterino o hembra, lombriguera, cipresillo.

Petit arbust de 2-6 dm., de tronc llenyos, ascendents, molt ramificats, únicament les branques de l'any fulloses, dretes, rígides, estriades, peludes o pubescents; fulles grasse-tes, de contorn linear, peciolades o atenuades a la base, *pinnatífides*; lacínies curtes (uns 2 mm.), *subclaviformes*, disposades en 4-6 files no situades al mateix pla; calàtides subglobuloses, de 8-10 mm. diàm., portades per

Compostes.

G. 378. - Santolina.

peduncles anguloso-estriats, un poc engruixits a l'àpex; periclini glabre o pubescent, de bràcties desiguals, les exteriors lanceolades, *acuminades*, amb 1 costella dorsal ben marcada, les interiors oblongues, còncaves, obtuses, escarioses a l'àpex; corol·les amb petites glàndules, tub més allargat pel costat intern sobre l'ovari, palletes del receptacle linear-oblongues, *glabres*, obtuses; angles laterals dels aquenis més sortits; planta polimorfa.

α *incana* Gr. et G. — Troncs i fulles cobertes d'abundant toment blanc, periclini albo-pubescent.

Geografia.—Llocs secs i margosos de tot el país, des de la costa fins al Pireneu.

La α *incana* G. et G. = *S. incana* Lmk., a Berga, Corbera, Bagà i altres llocs del Bergadà. = Entre Gandesa i Horta (Tarrag.) (Csta.); Collsacabra (Vayr.).—Maig-Jul.

1,426. — *S. pectinata* Bth. — *S. Benthiana* Rouy. Subsp. o var. de l'anterior.

(de pecten, *pinta*: per la disposició en dues fileres de les divisions foliars; Jordi Benthham, Secretari de la London Hort. Soc. — Hi ha el gènere Benthamia.)

Es diferencia principalment de l'espècie anterior per les fulles totes ostensiblement pectiolades, de contorn linear-oblong, pinnatipartides; divisions el doble llargues (3-6 mm.), obtuses, disposades en 2 files *com les dents de una pinta*, raram. en 4, totes al mateix pla o quasi; peduncles no engruixits a l'àpex, bràcties externes del periclini pubescents, lanceolades, obtuses, amb 1 petit apèndix escariós; palletes del receptacle lanceolades, carenades, obtuses, peludes a l'àpex.

Geografia.—Boscos àrids: al Bergadà, de Rebot al Puigllançada; de Comabella al Padró dels Quatre Batlles. = Freixanet, Vidrà, Basfora, Collsacabra, Talaixà; Bassegoda, N.ª Senyora del Mont (Vayr.). — Jul.-Ag.

Gènere 379. — **ACHILLEA L.**

(En memòria d'Achilles, deixeble de Chiron, el 1.er metge que l'empleà per a curar llagues i ferides. Cf. *Centaurea*.)

Flors perifèriques ligulades, regularment blanques (a veg. grogues o rosades), 1-seriades, femenines, les del disc hermafrodites, tubuloses, de tub compresso-alat, 5-dentades; calàtides mitjanes, en corimbe ordinàriament compost; receptacle pla o convex, cobert de palletes; aquenis oblongs o trasovats, comprimits, estretament alats per una membrana cartilaginosa, sense costelles ni corona: herbes perennes, de fulles alternes, serrades o 1-2-pinnatisectes.

1	{	Flors grogues, en corimbe compacte; fulles rudes, molt puntejades, oblongues, les inferiors peciolades, pinnatífides, les superiors assentades, serrades	1,427. A. Agératum.
		Flors blanques o rosades	2.
2	{	Fulles serrades	3.
		Fulles 1-2-pinnatisectes.	4.
3	{	Fulles glabres o glabrescents, no puntejades, linear-lanceolades, atenuades de la base a l'àpex, agudes; tronc angulós, lígules ovades,	1,428. A. Ptarmica.
		Fulles pubescents, puntejades, lanceolades, solament atenuades a l'àpex, obtusiúscules; tronc no angulós, lígules oblongues,	1,429. A. pyrenaica.
4	{	Fulles pinnatisectes, de 3-6 segments linears per banda, disposats al mateix pla, els inferiors tan llargs com els del mig; lígules blanques,	1,430. A. chamaemelifolia.
		Fulles 2-pinnatisectes	5.
5	{	Fulles petites (2'5 cm.), de contorn oblong, raquis enter, amb 8-12 segments linears, enters o fèsos per banda, al mateix pla; lígules albuguenques	1,431. A. odorata.
		Fulles grans, de contorn ovat o lanceolato-linear	6.
6	{	Rizoma curt, no cundidor; fulles de contorn ovat; raquis dentato-serrat, de 6-8 segments per banda, dividits en lacínies linears, acuminades; lígules blanques	1,432. A. nobilis.
		Rizoma llarg, cundidor; fulles de contorn lanceolato-linear, raquis enter, amb nombrosos segments dividits en lacínies linears, mucronades; lígules blanques, rosades o purpurines.	1,433. A. millefolium.

A. Agératum

1,427. — A. Agératum L.

(s'interpreta: aglomerat, dens, aggere, pels capítols agrupats en corimbe compacte.)

Sinonímia. — Atarreina; cast. agerato, hierba julia, altarreina; fr. eupatoire de Mésué.

Rizoma llenyós, tronc de 2-5 dm., dret, poc estriat, simple o ramificat a l'àpex, glabre o glabrescent; fulles oblongues, aspres, obtuses, *fortament puntejades*, les inferiors atenuades en peciol, *serrato-pinnatifides*, les superiors fasciculades als nusos, assentades, *serrades*; calàtides petites, a la fi subcilíndriques, en corimbe compacte; periclini pubescent, de bràcties externes, lanceolades, agudes, les internes oblongues; lígules *grogues*, molt curtes; palletes del receptacle transparents, lanceolades, agudes, carenades; aquenis blanquinosos, trasovato-cuneiformes, arrodonits a l'àpex.

Geografia. — Llocs humits herbosos, vores de camins: Tarrassa, Prat del Llobregat, Gelida, Lleida, als prats de Navès; Montseny; Vidreres; Bages. = Cabrera (Csta.); Vich (Masf.); Casserres, Serrateix, Espunyola, Cardona (Puj. C.); Girona, Besalú, Figueras, Rosas (Bub.); Castelló, Cabanes (Senn.); S. Climent d'Amer (Cad. I). — Jul.-Set.

A. Ptarmica

1,428. — A. Ptarmica L.

(ή παρμηκή, pl. que fa estornudar. Cf. Arnica) ⁽¹⁾.

Rizoma cundidor, tronc de 4-6 dm., dret, rígid, *angulós*, estriat, ramificat a l'àpex, glabre o pubescent; fulles glabres, lluent, *no puntejades*, linear-lanceolades, atenuades de la base a l'àpex, *agudes*, *serrulades*, les caulinars assentades, dents molt acostades, mucronades, cartilaginoses; calàtides mitjanes, llargament pedunculades, en corimbe fluix; periclini hemisfèric, pelut, de bràcties lanceolades, agudes, escarioses al marge; lígules *blanques*, ovides; palletes del receptacle lanceolades, carenades, agudes, lacerades, peludes a l'àpex; aquenis cuneiformes, truncats a l'àpex.

(1) De παρμός; πατίρω, estornudar, fer estornuts (estornutatoria).

Geografia. — Llocs humits dels Pireneus: la Cerdanya, al pla i a les muntanyes; de Núria a Costabona (Vayr.); vall de Núria (Gaut.); vall d'Aran, cap a Arties, Castanesa (Csta.); ribera de Arties, Safarrera, r. (Llen.). — Jul.-Ag.

A. pyrenaica

1,429. — *A. pyrenaica* DC. — Subsp. de l'anterior ap. Rouy.

(per la seva estació pirenenca.)

Sinonímia. — Camamilla de muntanya.

Es diferencia del tipus pel tronc ascendent, no angulós ni estriat; fulles *punctato-escavades*, lanceolades, solament atenuades a l'àpex, pubescents, no lluent, les caulinar \pm atenuades a la base, dents més cartilaginoses; calàtides més grans i més llargament pedicel·lades, corimbe oligocèfal, simple o quasi tal; bràcties del periclini més amplament brunes al marge, lígules oblongues, palletes del receptacle més amples a l'àpex; planta més pubescent.

Geografia. — Prats i llocs humits dels Pireneus: vall i muntanyes de Núria, prats de les Escaldes. = Vall de la Cerdanya (Csta.); Setcases (Isern!); la Toza, Comabella, Tragurà, Costabona (Vayr.); vall d'Eine, Bassibé (Csta., Bub.); Castanesa (Zett.). — Jul.-Ag.

A. chamaemelifolia

1,430. — *A. chamaemelifolia* Pourr.

(per la semblança de les fulles amb les de la camamilla.)

Rizoma ramificat, *no cundidor*; troncs de 2-4 dm., drets, anguloso-estriats, finament pubescents, simples o ramificats; fulles de contorn *ovato-oblong*, peciolades, fonament pinnatipartides o *subpinnatisectes*, de 3-6 segments linears per banda, enters, els inferiors tan o més llargs que els del mig, tots situats al mateix pla; raquis simple, enter; calàtides petites, nombroses, en corimbe compost; periclini ovoide, glabrescent; bràcties lanceolades, obtusiúscules, amplament escarioses, lacerades a l'àpex; lígules blanques, curtes, *trasovades*: palletes del receptacle lanceolades, carenades, agudes, lacerades a l'àpex, quasi totalment escarioses; aquenis *trasovato-oblongs*, arrodonits a l'àpex.

Geografia. — Roques dels Pireneus : Queralbs, cap a Cremals, Agost de 1891 i Juliol de 1904 legimus. = Cap a la font dels Assots (Salv.1); Setcases, vall d'Aran (Isern.); Castell de la Molina; Ger (Vayr.); la Cerdanya, vall de Fontviva (Gaut.); valls de Llo, Eine, Andorra; Coll de Núria: Carença, Setcases; Esterri (Bub.); Allós, de la vall del Noguera Pallaresa (Bub., Coste et Soul.). — Jul.-Ag.

A. odorata

1,431. — A. odorata L. — A. microphylla Willd.

(per la bona olor que exhala; les fulles són menudes, no tan grans com les de la espècie macrophylla L., sinó relativament petites.)

Rizoma llenyós, prim, *cundidor*, ramificat, *tortuós*, nuós; troncs de 1-3 dm., drets o ascendents, pubescents, estriats, simples o ramificats; fulles grisenques, peludes, *de contorn oblong*, les inferiors i les dels troncs estèrils peciolades, les caulinars assentades, *2-pinnatisectes*, de raquis enter, amb 8-12 segments *per banda*, quasi tots iguals, les últimes divisions curtes, *linears*, *mucronades*, *enteres* o *semidentades*; calàtides petites, nombroses, en corimbe compost, dens; periclini ovoide, pelut; bràcties oblongues, obtuses, còncaves, escarioses al marge; lígules *albo-groguenques*, molt curtes, trasovades; palletes del receptacle lanceolades, agudes, carenades, denticulades a l'àpex; aquenis molt petits, trasovato-cuneiformes, arrodonits a l'àpex.

Geografia. — Boscos i llocs herboso-àrids: comú a Ribas, al Bergadà, la Segarra. = Montserrat (Salv.1); Seu d'Urgell (Csta.); Ardèvol, Cardona, Serrateix, Espunyola (Puj. C.); Serra del Cadí (Jover); Olot, Coll de Bernadell, Amer, Besalú, Meià; Lluçanès (Vayr.); varies localitats de Bages (Font); Vilamós, Viella, Montgarri (Llen.). — Juliol-Agost.

A. nobilis

1,432. — A. nobilis L.

(nóbilis, noble; per la seva fàcies elegant i pomposa i per la seva eficàcia: novíbilis.)

Rizoma curt, fort, llenyós, *no cundidor*; troncs de 2-3 dm., drets, rígids, assolcats, pubescents; fulles peludes, grisenques, de contorn ovat, *2-pinnatisectes*, amb 6-8 segments *per banda*, desiguals, els inferiors i els del mig

quasi iguals, últimes divisions linears, acuminades, *multidentades*; raquis dentato-serrat, al menys a la meitat superior; calàtides petites, ovoides, en corimbe compost, dens; periclini pubescent, de bràcties oblongues, còncaves, obtuses, albo-escarioses al marge; lígules *blanques* o albo-groguenques, molt curtes; palletes del receptacle lanceolades, agudes, carenades, denticulades a l'àpex; aquenis molt petits, trasovoido-cuneïformes, *arrodonits a l'àpex*.

Geografia. — Boscos i costes calcàries: vall del Juela, Alós, = S. Isabarren, Esterri (Timb.); Pireneu or. (Auct. gallic.); Sournià (Oliv. ex Gautier); Pla Guillem, Vernet, Castanesa, Basibé, Esterri, Ribas, prop de Besalú (Bub.). — Jul.-Ag.

1,433. — *A. millefolium* L.

(*pels segments de les fulles molt nombrosos; llatí millefolia i millefolium. Cf. quinquefolium.*)

Sinonímia. — Milfulles, percala, marfull ⁽¹⁾, herba de tall; *cast.* milenrama, milhojas, filigrana, hierba de Aquiles; *ital.* millefoglio.

Rizoma prim, *cundidor*, *estolonífer*; tronc de 2-7 dm., dret, pubescent o llanut, anguloso-estriat, fistulós, simple o ramificat a l'àpex; fulles d'un verd bonic, de contorn *linear-oblong*, *2-pinnatisectes*, de raquis *estret*, *enter*, *no alat*, de 20-24 segments per banda, *quasi iguals*, *no situats al mateix pla*, dividits en lacínies linears, mucronades; calàtides petites, ovoides, en corimbe compost, dens; periclini pelut, bràcties ovato-oblongues, còncaves, obtuses, escarioses, pàl·lides o brunes al marge; lígules *blanques*, *rosades* o *purpurines*, trasovades, curtes; palletes del receptacle linear-lanceolades, carenades, apiculades; aquenis oblongo-cuneïformes, truncats a l'àpex: planta polimorfa.

Geografia. — Marges, prats i vores de camins des de la costa fins al Pireneu: abundant al S. Llorenç del Munt, Montseny, Ribas *et alibi*. — Maig-Set.

(1) Marfull és també: *Viburnum Tinus*.

Gènere 380. — **BIDENS L.**

(De bi(s) i *dens*, *dentis*, la dent; per les dues (o més) arestes amb que terminen els aquenís.)

Flors grogues, totes tubuloses i hermafrodites o les perifèriques ligulades, uniseriades, estèrils; calàtides terminals, solitàries; periclini hemisfèric, 2-seriat; receptacle convex, alveolat, amb palletes escarioses; aquenís cuneïformes, dilatats i truncats a l'àpex, terminats per 2-5 arestes alenades, espinoses: herbes anuals de fulles oposades.

- 1 { Calàtides dretes, fulles de pecíol alat, les superiors 3-partides, amb la divisió terminal més gran; aquenís terminats per 2-3 arestes,
 1,434. **B. tripartita.**
 Calàtides penjants, fulles assentades, un poc soldades per la base, oblongo-lanceolades; aquenís generalment terminats per 4 arestes,
 1,435. **B. cernua.**

B. tripartita

1,434. — **B. tripartita L.**

(tripartitus (*ap.* Coste); de tri(s); pel caràcter general de les fulles superiors dividides en 3 segments ⁽¹⁾.)

Tronc de 2-5 dm., dret, fistulós, glabrescent, ramificat; fulles glabres, peciolades, de pecíol curt, alat, generalment 3-partides, de segments lanceolats, inciso-serrats, el del mig més gran, a veg. pinnatífid, les fulles inferiors simples, lanceolades, serrades; calàtides dretes, sostingudes per peduncles dilatats a l'àpex; bràcties externes del periclini foliàcies, desiguals, esteses, escabroso-pestanyoses al marge, les internes més curtes, ovato-lanceolades, escarioses, brunes a l'esquena, grogues al marge, corol·les totes tubuloses; receptacle pla, palletes linear-lanceolades, aquenís oblongo-cuneïformes, bruns, amb 2-3 arestes alenades, guarnides de petites espines reflexes.

Geografia.—Vores d'aigües i llocs humits: la Cerdanya, St. Hilari, vores del Montsolí, r. =Cap a Mollet, Tordera i altres llocs humits de la costa i de l'interior (Csta.); Empordà, Girona, Olot i valls pirenenques (Vay.), Vich (Masf.); Puigreig, r. r. (Pujol C.); la Sellera, r. (Cod.); Fortianell (Senn.); Lès (C. et S.). — Jul.-Ag.

(1) *fr. chanvre d'eau*; cf. *Lycopus Europaeus*.

B. cernua

1,435. — **B. cernua** L.

(de cernuus, capbaix, inclinat o penjant (cf. nutans), per estar així els capitols.)

Tronc de 1-6 dm., dret, quasi glabre, ramificat; fulles assentades, un poc trabades a la base, llargament lanceolades, profundament dentades; calàtides penjants, grans en el tipus, molt petites en la β mínima DC.; bràctees externes del periclini herbàcies, desiguals, esteses o reflexes, pestanyoses a la base, les internes més curtes, ovades, dretes, escarioses, grogues, amb venes negres; corol·les totes tubuloses o les perifèriques ligulades, receptacle un poc convex, amb palletes lineari-oblongues, raiades de negre; aquenís oblongo-cuneïformes, bruns, truncats a l'àpex, atenuats a la base, amb 3-5 arestes alenades, espinoses.

Subvar. *ligulata* Edm. Bonnet. — Corol·les de flors perifèriques ligulades.

Geografia. — Aigües estanyades i llocs humits: vall de Cerdanya (Csta., Vayr.); les Guni-guetes; Sallagosa i tota la Cerdanya (Laper.).

La subv. *ligulata* Edm. Bonnet. = *Coreopsis Bidens* L. prop de Llívia (Laper.). — Jul.-Oct.

Gènere 381. — **ASTERISCUS MÖNCH.**

(Com una forma diminutiva de *Aster*, estel; al·ludint a l'involucre radiat.)

Flors grogues, les perifèriques ligulades, uniseriades, femenines, tub de la corol·la triquetre, les del disc tubuloses, hermafrodites; calàtides terminals, solitàries; periclini hemisfèric, multiseriat, imbricat; bràctees externes foliàcies, radiants, les internes coriàcies, aplicades; aquenis del disc obcònics, els de les lígules àpters, grans; herbes perennes o anuals, de fulles alternes, enteres.

- 1 { Plantes perennes, bràctees externes del periclini tan llargues com les lígules, palletes del receptacle acuminades, fulles peciolades o les superiors atenuades a la base 1,436. **A. marítimus.**
Plantes anuals, bràctees externes del periclini molt més llargues que les lígules, palletes del receptacle truncades a l'àpex, fulles inferiors peciolades, les superiors semiamplexicaules. 1,437. **A. aquàticus.**

A. marítimus

1,436. — **A. marítimus Mönch.**

(estació de la planta.)

Perenne, rizoma llenyós, ramificat, de branques escamoses; tronc de 3-15 cm., ordinàriament ramificat, dret, ajegut o ascendent, estriat, pelut, fullós; fulles transovato-oblongues, grassetes, *peciolades o les superiors atenuades en peciol*, obtuses, peludes, pestanyoses; calàtides bastantment grans, acompanyades de 1-3 *fulles florals*; bràctees del periclini totes foliàcies a la part superior, *curtament cuspidades*, les externes desiguals, peludes, oblongues, *iguals a les lígules*; palletes del receptacle lanceolato-alenades, aquenis coberts de pèls platejats.

Geografia.—Roques i llocs pedregosos de la costa: Montjuic, a una altitud d'uns 30 m. (Trem. in Hb. Cad.). — Abril 1886.

A. aquáticus

1,437. — *A. aquáticus* Mönch.
(estació igualment.)

Sinonímia. — Capsèletes (a Lleida); *cast.* bovas, escoba de castañuela.

Annual, tronc de 1-2 dm., dret, estriat, pelut, dividit sota la 1.^a calàtide en 1-3 branques *relativament llargues*; fulles oblongues, obtuses, peludes, pestanyoses, les inferiors atenuades en pecíol, les superiors assentades, *semiamplexicaules*; calàtides grans, acompanyades de *vàries fulles florals*; bràctees externes del periclíni linear-lanceolades, *no cuspidades*, molt més llargues que les lígules, les internes ovades, *obtuses*; palletes del receptacle carenades, truncades a l'apex; aquenis coberts de pèls platejats.

β *pygmaeus* Schulz. — Tronc simple, *mono-*, bicèfal, de 3-6 cm.

Geografia. — Vores de camins i llocs incults, humits: comú al litoral i centre de Catalunya (Csta.); Empordà fins a Sagaró; Montlló; Montagut (Vayr.); S. Pere Màrtir; Castelldefels; Llers, Vilarnadal (Senn.).

La β *pygmaeus* Schulz a les vores del camí de Torrelameu a Menarguens, Balaguer, al Turó del S. Crist. — Maig-Jul.

Gènere 382. — **PALLENIS** **CASS.**

(Cf. *πᾶλλης* (de Kassandura a la Macedònia: *Cassàndria*.)

Flors grogues, les perifèriques ligulades, biseriades, femenines, de tub alat, les del disc tubuloses, amb el tub alat del costat intern; calàtides no acompanyades de fu'les florals, pedunculades, terminals, solitàries; bràctees externes del periclini oblongo-lanceolades, nervudes, cuspidato-espinoses a l'àpex, esteses, molt més llargues que les lígules, les bràctees internes ovades, cuspidades; palletes del receptacle escarioses, lineals, còncaues, cuspidades; aquenis de les lígules transovats, deprimits ⁽¹⁾, alats, els del disc obconoides, amb petits pèls aplicats, tots bruns, terminats per una curta corona membranosa: plantes biennals, tronc de 2-4 dm., dret, estriat, pelut, ramificat a l'àpex, de fulles transovato-oblongues o espatulades, cuspidades, les inferiors atenuades en ample pecíol, les superiors assentades, semiamplexicaules, subauriculades.

P. spinosa

1,438. — P. spinosa **Cass. — Asteriscus spinosus** **Gr. et G.**

(de spina, per ser cuspidato-espinoses les bràctees externes del periclini.)

Geografia. — Frequent per llocs incults herbosos de tot el país, des de la costa als Pireneus. — Maig-Nov.

(1) No comprimits, com diuen les obres descriptives, perquè estan aplastats de dintre a fora.

Gènere 383.—**ÍNULA L.**

(=helenium, ala; del grec ἑλένιον; la transposició és deguda a *inoleus* (hinn—) nom del cervo mascle que encara no té l'any. Cf. *Walde*, Wörterbuch).

Flors grogues o vermelloses, les perifèriques quasi sempre ligulades, uniseriades, femenines o estèrils, les del disc tubuloses, hermafrodites; calàtides generalment en corimbe o solitàries, periclini hemisfèric, multiseriat, imbricat, bràctees enteres, amb 2 apèndixs filiformes a la base; receptacle pla o subconvex, nu; aquenis cilíndrics o subtetràgons, guarnits de costelles al voltant, coronats de un plomall simple, 1-seriat, breument pestanyós; herbes generalment perennes, de fulles alternes, quasi enteres.

- 1 { Bràctees externes del periclini foliàcies, ovades; calàtides molt grans, aquenis subtetràgons, fulles inferiors molt amples, **1,439. I. Helenium.**
- 1 { Bràctees externes del periclini no foliàcies, lanceolades o lineals; calàtides mitjanes o petites, aquenis cilíndrics **2.**
- 2 { Lígules més curtes que el periclini, flors groguenques o vermelloses, en corimbe; fulles el·líptico-lanceolades, enteres, tomentoses pel revers **1,440. I. Conyza.**
- 2 { Lígules més llargues que el periclini, flors grogues **3.**
- 3 { Fulles carnosos, lineals, glabres, enteres o amb 3 dents a l'àpex; tronc subllençós a la base, aquenis peluts . . . **1,441. I. crithmoides.**
- 3 { Fulles ni carnosos ni lineals, tronc totalment herbaci **4.**
- 4 { Fulles caulinars assentades o atenuades a la base **5.**
- 4 { Fulles caulinars amplexicaules o semiamplexicaules **6.**
- 5 { Bràctees externes del periclini erectes, aquenis peluts, tronc 1-, rar. 2-3-cèfal; fulles oblongo-lanceolades, piloso-sedoses, **1,442. I. montana.**
- 5 { Bràctees externes del periclini recorbadess a l'àpex, aquenis glabres, calàtides en corimbe, fulles verdes, pubescents per dessobre, albotomentoses per dessota **1,443. I. Vaillantii.**
- 6 { Plantes tomentoses, fulles blanques, les inferiors atenuades en pecíol alat; calàtides en corimbe, aquenis piloso-glandulosos, **1,444. I. Helenioides.**
- 6 { Plantes glabrescents, fulles coriàcies, amplexicaules; calàtides 1-3, a l'extremitat del tronc i de les branques; aquenis glabres, **1,445. I. salicina.**

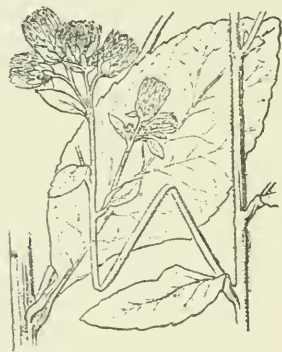
I. Helenium

1,439. — I. **Helenium** L. = **Helenium grandiflorum** Gilib.

Sinonímia. — Herba de l'ala, ala de corb; cast. éñula, ala.

Rizoma gruixut, carnós, ramificat; tronc de 10-15 dm., dret, robust, fistulós, estriat, pubescent, ramificat a l'àpex, fullós; fulles grans, consistents, verdes, glabres i un poc aspres per dessobre, grisenques, pubescent-tomentoses per dessota, desigualment dentato-serrades, les inferiors ovato-lanceolades, *molt amples*, atenuades en pecíol o decurrents sobre d'ell; les caulinars *ovato-cordiformes*, *amplexicaules*; *calàtides* grans, en corimbe; bràctees externes del periclíni *herbàcies*, *ovades*, *tomentoses*, *recorbades a l'àpex*, les internes *escarioses*, *linear-espatulades*, *erectes*; lígules nombroses, lineals, esteses, més llargues que el periclíni; aquenis morenos, *prismàtico-quadrangulars*, glabres; plomall ros.

Geografia. — Paratges herbosos, humits: Olot, a Cudella; Queralbs. = Cabrera, Ripoll (Salv.); Olot, Berga, Montseny (Csta.); Ribas, Ciuret, Montsolí, N.ª S.ª del Mont (Vayr.). — Juny-Jul.

I. Conyza

1,440. — I. **Conyza** DC.

(conyza és el nom de una composta semblant.)

Tronc de 5-10 dm., dret, subangulós, pubescent, ramificat a l'àpex; fulles *oblongues*, pubescents per dessobre, tomentoses per des-sota, enteres o denticulades, les inferiors peciolades, les superiors *atenuades a la base i as-sentades*; calàtides petites, subcilíndriques, en corimbe dens; bràctees del periclíni molt des-iguals, les exteriors verdes o purpurines, lan-ceolades, agudes, recorbades a l'àpex, *pubes-cents*, *pestanyoses*, les interiors lineals, agudes, escarioses, purpurines a l'àpex; lígules *més curtes que el periclíni*, aquenis cilindroides, bruns, glabres o pubescents; plomall blanquinós.

Geografia. — Torrents i paratges frescos des de la costa fins als Pireneus. — Maig-Set.

I. crithmoïdes

1,441. --- I. crithmoïdes L.

(per la semblança de les fulles amb les del fonoll marí: crithmum.)

Sinonímia. — Fonoll marí; cast. pulguera de Alicante, hierba del cólico, romero marino.

Tronc de 5-9 dm., *sublleyós a la base*, dret o ascendent, simple o ramificat, estriat, glabre, fullós; fulles *carnoses*, verdes, glabres, *lineals*, obtuses, les inferiors freqüentment trífides o 3-dentades, les superiors enteres, portant a l'axil·la *un fascicle de fulletes*; calàtides petites, portades per peduncles bracteolats, angulosos, un poc dilatats a l'àpex, en corimbe fluix; bràctees del periclini desiguals, lineals, acumina-des, *aplicades*, glabres, les exteriors herbàcies, les interiors escarioses al marge; lígules *més llargues que el periclini*, aquenis cilindroides, *petits*, rossos.

Geografia. — Maresmes i terrenys salobrençs: litoral de Barcelona, la Escala i altres llocs de l'Empordà, Urgell. = En tota la costa i terrenys salobrençs de l'interior (Csta.). — Juny-Oct.

I. montana

1.442. — I. montana L.

(per la estació de la planta; mons, montis.)

Sinonímia. — Herba del mal estrany.

Tronc de 1-3 dm., dret o ascendent, simple, albo-llanut, molt poc fullós; fulles *oblongo-lanceolades*, les inferiors atenuades en pecíol, les superiors assentades, enteres o molt obscurament denticulades, totes *piloso-sedoses*, especialment pel revers; calàtides grans, solitàries, raram. 2-3; bràctees del periclini desiguals, les exteriors herbàcies, linear-oblongues, obtusiús-cules, albo-tomentoses, erectes, les interiors groguenques, lineals, pubescents, pestanyoses, escarioses; lígules lineals, *molt més llargues que el periclini*; aquenis cilíndrics, bruns, *peluts*; plomall blanquinós.

Geografia. — Ermots i boscos àrids: Montserrat, cap a càn Massana; Masgranada, sobre Ordal; Lleida, a la serra de Canyelles. = Cap a Gandesa. Horta, la Mola (Csta.); Prats de Rei

Compostes.

G. 383. - Ínula.

(Puigg.!); Vich (Masf.!); Cardona, Sallent, Súria, Castelladral, Marlès (Puj. C.!); Lluçanès, Basora, Vidrà, Collsacabra (Vay.); Conca de Tremp, la Seu de Urgell, Solsona, Berga (Bub.); la Sellera (Cod.!); varis llocs de Bages (Font.). — Juny-Jul.

I. Vaillantii

1,443. — I. Vaillantii Vill. — I. Halleri Vill.

(Sebastià Vaillant ⁽¹⁾ i Albert Haller.)

Tronc de 4-6 dm., dret, estriat, pubescent, molt fullós, superiorment ramificat; fulles *oblongo-lanceolades*, *acuminades*, atenuades a la base o les inferiors subpeciolades, verdes i finament pubescents per l'anvers, *grisenques i un poc tomentoses pel revers*, obscurament denticulades; calàtides mitjanes, portades per peduncles subdilatats a l'àpex, en corimbe fluix; bràctees del periclini desiguals, les externes quasi foliàcies, ovato-lanceolades, recorbades a l'àpex, pubescents, les interiors quasi escarioses, lineals, acuminades; lígules linears, *molt més llargues que el periclini*; aquenís cilíndrics, *glabres*; plomall rosset.

var. *brevifolia* Wk. et Csta. = *I. semiamplexicaulis* Reut. — S'aparta del tipus per les fulles ovades o el·líptiques, amb dents grosses i separades; tronc monocèfal o bé oligocèfal, bràctees del periclini aplicades o les inferiors pàtulo-recorbades.

I. Helenioides

Geografia. — Boscos humits i muntanyosos: St. Hilari, al bosc de la Fontvella. = Boscos d'Arties a Montardó, sota del port de Caldes, d'Esterri a S. Joan de l'Herm (Csta.); muntanyes de Arties i Colomés (Llen.).

La var. *brevifolia* Wk. et Csta. — Prop d'Olot i de S. Joan de les Abadesses (Csta.). — Ag.

1,444. — I. helenioides DC.

(de *helenium*, per alguna semblança amb aquesta espècie, sobre tot per les fulles.)

Tronc de 3-5 dm., dret, estriat, pelut, amb pèls tuberculosos a la base, simple o ramificat; fulles *blanes*, *griseo-tomentoses per les dues cares*, obscurament dentades, *ovato-lanceolades*, agudes, les inferiors atenuades en pecíol alat, semiamplexicaules, les demés assentades,

(1) A. del *Botanicon Parisiense*, L. Bat. (Leyde), 1723.

Compostes.

G. 383. - Ínula.

amplexicaules; calàtides grans, solitàries o poc nombroses (2-7), en corimbe; periclini llanut, de bràctees quasi iguals, lineals, acuminades, les exteriors herbàcies, llanoses, les interiors quasi totalment coriàcies, pestanyoses; lígules lineals, *filoso-glanduloses*, molt més llargues que el periclini; aquenís cilíndrics, negrosos, *peluts*.

β *bracteosa* Vayr. — Planta més robusta, calàtides més grosses, més nombroses; bràctees del periclini molt desiguals, les exteriors foliàcies, reflexes, semblants a les caulinars.

Geografia. — Boscos, marges i llocs herbosos àrids: Tarrassa, Matadepera, S. Llorenç del Munt, a l'Ubach; comarca de Bages, Gelida i altres llocs del Penadès; Berga. = Vich (Masf.); de la Seu de Urgell a Organyà (Csta., Isern); les Garrigues (Gonz.l); Prats de Rei (Puigg.l); part de la Segarra (Csta.); Tremp, Solsona; Prats de Molló *et alibi* (Bub.); Puig-reig, Marlès, Casserres, Serrateix (Puj. C.).

La β *bracteosa* Vayr. — A Matadepera; Bagà, cap a Sta. Magdalena. = Prats i marges de Sagaró; Castell, Molí, Canet, Banyoles (Vayr. in Hb. Cad.). — Juny-Jul.

I. salicina

1,445. — I. salicina L.

(*per la semblança amb espècies de salix o salzes; forma i consistència de les fulles que recorda les del salze.* — Aquesta terminació, molt freqüent en la Botànica, és clàssica: quercinus, etc.)

Tronc de 2-5 dm., dret, glabre, simple o un poc ramificat a l'àpex, fullós; fulles d'un verd fosc, *coriàcies*, glabres, lluent, *ovato-oblongues* o *lanceolato-oblongues*, agudes, *semiamplexicaules*, acuminades, feblement *ciliato-cartilaginoses* i aspres al marge; calàtides grandetes, solitàries ó 2-4, en petit corimbe; periclini glabre, de bràctees desiguals, les exteriors herbàcies, endurides a la base, lanceolades, pestanyoses, *reflexes a l'àpex*, les internes lineals, escarioses, pestanyoses, dretes, dures al marge; lígules lineals, glabres, molt més llargues que el periclini; aquenís cilíndrics, *glabres*; plomall blanquinós.

Geografia. — Boscos de les muntanyes: Montserrat, a la bassa de S. Miquel i de Roca foradada a càn Massana; S. Climent del Bergadà, entre Vallcebre i Guardiola; vall de Ribas; Bages. = Castelldefels, Tarragona, Tortosa; Espluga de Francolí (Csta.); Cardona; Berga; Castellar de la Muntanya (Isern); al Lluçanès, Vidrà, Olot, Camprodon (Vayr.); Tortellà (Tex.l), Puigreig, Marlès, Sallent, Serrateix, Espunyola (Puj. C.). — Maig-Ag.

Gènere 384. — **PULICARIA GÄRTN.**

(De *pulex*, *pulicis*, la puça, per alguna propietat que se li ha atribuït. Compari's *Conyza*. La terminació és comuna a moltes plantes: scrofulària, pulmonària, cupulària, matri-cària, etc. (1). — Cf. *al.* Floh — i vegis Grimm's Lex.)

Flors grogues, les perifèriques ligulades, uniseriades, femenines, les del disc tubuloses, hermafrodites; calàtides terminals, solitàries, en corimbe o en raïms formant panotxa; periclini hemisfèric, pluriseriat, imbricat, de bràctees desiguals, enteres, amb 2 apèndixs filiformes a la base; aquenís cilíndrics, un poc atenuats i quasi arrodonits a l'àpex, amb costelles al voltant; plomall doble, l'exterior molt curt, en forma de corona dentada o profundament fèsa, l'interior format de pocs pèls capil·lars, molt poc pestanyosos; receptacle sense palletes, pla, superficialment alveolat; herbes anuals o perennes, de fulles alternes, enteres o molt poc dentades.

- 1 { Plantas anuals, lígules generalment erectes, poc o gens més llargues que el periclini 2.
Plantas perennes, lígules obertes, molt més llargues que el periclini 3.

- 2 { Fulles consistents, aspres, lineals; calàtides petites, sostingudes per llargs peduncles bracteolats, formant panotxa; aquenís blanquinosos, plomall de 10-20 pèls el doble llargs que l'aqueni,

1,446. **P. Sícula.**

- Fulles blanques, oblongo-lanceolades, ondulades; calàtides mitjanes, sostingudes per peduncles curts, en corimbe; aquenís brúneo-negrosos, plomall de 8-10 pèls iguals a l'àpex. 1,447. **P. vulgaris.**

- 3 { Fulles caulinars amb orelletes poc sortides, peduncles engruixits a l'àpex, aquenís blanquinosos; plomall de 10-20 pèls, corona fèsa,

1,448. **P. odóra.**

- Fulles caulinars amb orelletes sortides; peduncles no engruixits a l'àpex, aquenís morenos; plomall de 14-20 pèls, corona denticulada, 1,449. **P. dysenterica.**

(1) El *Plantago Psyllium* se l'anomena així per la forma de la llavor.

P. Sícula

1,446. — P. Sícula Moris.

(de la seva pàtria: Sicília.)

Annual, tronc de 2-5 dm., dret, un poc pubescent, vermellós, molt ramificat, de branques pàtulo-erectes; fulles *lineals*, *assentades*, aspres per dessobre, pubescents per dessota, enteres, *un poc revoltes pel marge*; calàtides petites, portades per peduncles llargs, *bracteolats*, un poc engruixits al cap, disposades en petits raïms, formant ampla panotxa; periclini pubescent, de bràctees exteriors lineals, agudes, verdes, les interiors acuminades, un poc escarioses al marge, purpúries a l'àpex; lígules *dretes*, *molt curtes*, *no sobrepassant el periclini*; aquenís blanquinosos, *peluts*; corònula del plomall molt petita, fonament laciniada; plomall de 10-20 pèls, blanquinosos, *el doble llarg de l'aqueni*.

Geografia.—Prats humits de la regió mediterrània: litoral de Barcelona, Castelló d'Empúries. = Empordà, Ciurana, Bassea (Vayr.); Fortià (Senn.), Rosas (Bub.). — Set.

P. vulgaris

1,447. — P. vulgaris Gärtn.

(*vulgar*, *comuníssima*.)

Annual, tronc de 1-3 dm., dret o ascendent, pubescent, ramificat; fulles *oblongo-lanceolades*, *ondulades*, blanques, enteres o apenes dentades, verdes i un poc aspres per dessobre, pubescent-blanquinoses per dessota, les inferiors atenuades en ample pecíol, les superiors *assentades*, *semiamplexicaules*; calàtides mitjanes, portades per peduncles curts, *no engruixits a l'àpex*, disposades en petits raïms formant panotxa corimbiforme; periclini pelut, de bràctees linear-setàcies, llargament pestanyoses, freqüentment vermelloses a l'àpex; lígules nombroses, *dretes*, *no sobrepassant el periclini*; aquenís bruns, peluts; plomall de 8-10 pèls blanquinosos, *tan llargs com l'aqueni*.

Geografia.—Prats i llocs humits: pels afores de Barcelona (Salv.); Campmany; La Junquera; Cantallops; Cabanes (Vayr.). — Ag.-Set.

P. odóra

1,448. — P. odóra Rchb.

(pel rizoma olorós.)

Perenne, rizoma *tuberculiforme*, olorós, que produeix arrels tuberoses; tronc de 3-8 dm., dret, pelut, simple o ramificat a l'àpex; fulles blanques, pubescents per dessobre, piloso-llanoses per dessota, enteres o denticulades, les inferiors *el·líptico-oblongues*, atenuades en ample pecíol, *subsistents en la floració*, les superiors *oblongo-lanceolades*, assentades, *semiamplexicaules*, amb orelletes *poc sortides*; calàtides grans, portades per peduncles llargs, bracteolats, un poc engruixits a l'àpex; periclini llanut, bràctees lineals, acuminades, pestanyoses, purpurines a l'àpex, les externes herbàcies, les internes escarioses; lígules nombroses, *molt més llargues que el periclini*; aquenís blanquinosos, *glabrescents*; corònula *laciniada*, plomall de 10-12 pèls, 3 veg. més llargs que l'aqueni.

Geografia. — Boscos i llocs frescals de la zona inferior: Blanes, cap a Sta. Cristina, de Lloret a Tossa. = Tordera, prop de Banyoles, Campmany, cap a Querafumet (Vayr.); St. Feliu de Guíxols (Bub.); Tarragona (Senn.). — Juny-Jul.

P. dysentérica

1,449. — P. dysentérica Gärtner.

(per haver curat de la disenteria certs soldats russos ⁽¹⁾.)

Perenne, rizoma *gruixut*, que produeix *estolons subterranis*, *escamosos*, *vermellosos*; tronc de 3-6 dm., dret, estriat, pubescent, llanut, *vermellós*, ramificat; fulles blanques, ondulades, verdes i aspres per dessobre, blanquinoses, tomentoses o llanoses per dessota, denticulades, les inferiors *oblongo-lanceolades*, *destruïdes a la floració*, les superiors *lanceolades*, *amplexicaules*, amb orelletes *molt sortides*; calàtides mitjanes, sostingudes per pedun-

(1) fr. herbe de Saint-Roch (16 Agost). Job s'hauria curat de les llagues amb la decocció d'aquesta herba; aràbic *rara ejub.* o sigui llàgrimes de Job; cf. Coix lacrima (Forskahl).

N. B. *rar* (hebr.) és saliva; les llàgrimes (Bokim) són trad. en grec per *καλαυθμώνη* (cf. *δάκρυ* i *δάκρυον*), *καλαυριτις* (calabrites) spuma argente.

Aquí *dysentérica* significa bo per a curar la disenteria, millor que *dysentria*. Compari's tàpsia (Θαψία.) Exactament com oftàlmic i *καλ·χός*, bo contra el còlic. Sembla abusiu i erroni l'*anti* que se sol emprar en casos semblants.

FLORA DE CATALUNYA

Compostes.

G. 384. - Pulicaria.

cles nusos o *unibracteolats*, no engruixits a l'àpex; periclini pelut, glandulós; bràctees lineals, setàcies, de punta freqüentment violada, llargament pestanyoses; lígules nombroses, estretes, més llargues que el periclini; aquenis bruns, *peluts*; corònula *denticulada*, plomall de 14-20 pèls, 4 veg. més llargs que l'aqueni.

Geografia.—Comú per llocs humits i vores d'aigües des de la costa als Pirineus.—Juny-
Octubre.

Gènere 385.— CUPULARIA GODR. ET GR.

(Per la *cúpula* o copeta que resulta de la caiguda dels pèls del plomall. Cf. *cupulifer*.)

Flors grogues, les perifèriques ligulades, uniseriades, femenines, les del disc hermafrodites, tubuloses, 5-dentades; calàtides petites o mitjanes, terminals i axil·lars, en raïms piramidals; periclini acampanat, multiseriat, imbricat, de bràctees desiguals; anteres amb 2 apèndixs filiformes a la base, aquenís cilíndrics, sense costelles, contrets a l'àpex en coll molt curt; plomall *simple*, de pèls uniseriats, breument pestanyosos, soldats a la base, en un anell que, caiguts aquells, forma una curtíssima *cúpula* fistonada ⁽¹⁾; receptacle pla, alveolat, amb els alvèols circuits d'una membrana dentada: herbes anuals o perennes, glanduloses, oloroses, de fulles alternes, enteres, o dentades.

- 1 { Plantas anuals, herbàcies; fulles caulinars lineals, assentades; bràctees externes del periclini herbàcies, lígules tan curtes com el periclini, freqüentment violàcies 1,450. **C. gravéolens.**
 { Plantas perennes, llenyoses a la base; fulles caulinars lanceolades, amplexicaules; bràctees externes del periclini escarioses, lígules més llargues que el periclini, grogues 1,451. **C. viscosa.**

C. gravéolens

1,450.— **C. gravéolens** Gr. et G. = **Inula gravéolens** Desf. = **Erigeron gravéolens** L.

(per la olor forta, però no desagradable del tot, de la planta ⁽²⁾.)

Annual, tronc de 2-6 dm., dret, estriat, pubescent-glandulós, herbaci i ramificat des de la base, de branques pàtulo-erectes, molt fullós; fulles verdes, enteres, aspres, glanduloses per les 2 cares, les inferiors linear-oblongues, obtuses, atenuades a la base, les superiors lineals, assentades, agudes; calàtides petites, breument pedunculades, en nombrosos raïms

formant panotxa; bràctees exteriors del periclini herbàcies, glanduloses,

(1) Gr. et G., Rouy i altres AA. francesos atribueixen als aquenís d'aquest gènere plomall doble, per creure erròniament que a corona cupuliforme és exterior als pèls i independent dels mateixos.

(2) Són moltes les obres que qualifiquen de fèlides aqueixes olors. Cf. la flor de l'*Ailantus*, del *Sambucus nigra*, etc no sempre *gravéolens* és del tot contrari a *suaveolens*; *fetidus* és veritablement repugnant, de fetor o pudor.

Compostes.

G. 384. - Cupularia.

pestanyoses, les internes amplament escarioses al marge; lígules poc nombroses, *iguals al periclini*, freqüentment violàcies; aquenis cilíndrico-oblongs, blanquinosos, piloso-híspids: plantes d'olor molt forta.

Geografia.—Terres pedregoses incultes i cultivades: Vallès, des del Llobregat al Tordera, estenent-se a Celràs i a l'Empordà; comarca de Bages. = Pla del Llobregat (Csta.); Valladaura (Senn.); Empordà fins a Besalú (Vayr.); La Sellera (Cod.!). — Ag.-Oct.

C viscosa

**1,451. — C. viscosa Godr. et Gr.—Eri-
geron viscosum L.**

(*per les bràctees viscoses o agaïalloses.*)

Sinonímia.—Olivarda; *cast.* pulguera valenciana, olivarda.

Vivaç, tronc de 5-10 dm., dret, estriat, *piloso-glandulós*, *llenyós a la base*, ramificat a l'àpex, de branques bon xic erectes, molt fullós; fulles verdes, glanduloses per les cares, aspres al marge, sinuato-dentades, les caulinars *lanceolades, amplexicaules, mucronades*;

calàtides mitjanes, breument pedunculades, nombroses, en raïms bractcolats, formant panotxa; bràctees periclinals externes linear-lanceolades, agudes, *viscoses, escarioses* al marge, les internes escarioses, acuminades, pestanyoses a l'àpex; lígules poc nombroses, *més llargues que el periclini*, grogues; aquenis cilíndrico-oblongs, blanquinosos, piloso-híspids: planta olorosa.

Geografia. — Terrenys calico-argilosos i pedregosos, frescals, de la regió mediterrània: al Vallès, Penadès, Bages. = Cardona; Priorat; Urgell (Csta.); Girona (Tex.). — Ag.-Nov.

Gènere 386.— JASÓNIA DC.

(Iaso, filla d'Esculapi, que es fa derivar de ἰασις, curació, per les seves propietats (1).)

Flors grogues, totes tubuloses, hermafrodites o les perifèriques ligulades, femenines, 1-seriades; calàtides mitjanes, en raïms corimbiformes; periclini acampanat, multiseriat, imbricat; anteres amb 3 apèndixs filiformes a la base, aquenis cilíndrics, atenuats pels 2 caps, peluts, amb costelles; plomall doble, l'exterior format de pèls curts, lliures, l'interior de pèls llargs, 1-seriats, breument pestanyosos; receptacle pla, nu; herbes perennes, de rizoma llenyós, fulles enteres o denticulades, alternes.

- 1 { Flors totes tubuloses, aquenis glandulosos a l'àpex, fulles caulinars agudes, rizoma nuós; plantes viscoses . . . 1,452. *J. glutinosa*.
Flors perifèriques ligulades, aquenis no glandulosos, fulles caulinars obtuses, rizoma tuberculós; plantes glanduloses, . . . 1,453. *J. tuberosa*.

J. glutinosa

1,452. — *J. glutinosa* DC. — *Erigeron glutinosum* L.

(per les fulles pubescent-glanduloses.)

Sinonímia. — Té de roca; cast. pulguera fina, planta de confitero.

Rizoma nuós, multicaule; troncs de 1-3 dm., drets, subestriats, piloso-llanuts, molt fullosos, simples o ramificats a l'àpex; fulles lanceolato-lineals, assentades; atenuades pels 2 caps, agudes, enteres, pubescent-glanduloses per les 2 cares; bràctees periclinals externes lanceolades, verdes, glanduloses, recorbades a l'àpex, les internes lineals, agudes, blanquinoses, escarioses, piloso-pestanyoses, particularment a l'àpex; flors totes tubuloses, quasi tan llargues com el periclini; aquenis blanquinosos, molt peluts, però glabres i glandulosos a l'àpex; plomall ros tirant a roig.

(1) Cf. *Jasione* (Plin.), semblant a la *Scabiosa*, que ou primerament posada a la classe *syngenesia* de L. Però *Jasonia* més aviat derivaria de *Jas-on*, el quefe dels Argonautes; la deessa de la salut no porta la *n* de la derivació patronímica.

Compostes.

G. 385. - Jasónia.

Raça latifolia Nob. — Es diferencia del tipus per les fulles *oblongues*, troncs *poc peluts*, calàtides *més grans*, en corimbe *més amples*, fluixos.

Geografia.—Roques calices de les muntanyes de la regió mediterrània: A l'Ubac, Montserrat; Montseny; Gelida; St. Martí Surroca, del Penadès. = Tarragona; Prades; Montsant; les Garrigues; Balaguer; Montsec, fins a Sopeira; Berga; Organyà; Seu d'Urgell; Roques blanques, prop d'Orri, localitat pirenenca (Csta.).

La *raça latifolia* Nobis, al Montserrat. — Jul.-Set.

1,453. — *J. tuberosa* DC.

(*pel rizoma tuberculiforme.*)

Sinonímia.—Herba estranya; *cast.* estrella de la playa.

Rizoma inflat, *tuberculiforme*; tronc de 1-4 dm., dret o ascendent, llenyós a la base, glabrescent, ramificat a l'àpex, prou fullós a la part inferior, fulles un poc consistents, *lineals o lanceolato-lineals*, assentades, atenuades a la base, *obtusos* o bé obtusiúscules, enters o denticulades, glanduloses per les 2 cares; bràctees periclinals externes sedoses, glanduloses, *reclabades a l'àpex*, les internes lineals, amplament escarioses al marge, poc o gens pestanyoses; flors de la perifèria generalment *ligulades*, poc nombroses, *més llargues que el periclini*; aquenís bruns, peluts, *no glandulosos a l'àpex*; plomall rosset.

β *hirsuta* Wk. — Troncs amb llargs pèls setosos, blancs, estesos.

Geografia. — Terres incultes argiloses : Des de Gelida a la Segarra; Bages; Bagà, vall de Ribas.= Vich (Masf.); St. Climent d'Amer (Cod.l); Manlleu; alt Empordà (Senn.l); Tortellà (Tex.); regió pirenenca inferior (Vayr.).

La β *hirsuta* Wk., freqüentment amb el tipus. — Jul.-Set.

Gènere 387.—**HELICHRYSUM** DC.

(Com si es digués *or del sol*, flor del sol; per la forma, color i formosura de les calàtides; ἥλιος, sol; χρυσός, or (1).)

Flors grogues, totes tubuloses, les perifèriques femenines, poc nombroses, uniseriades, les del disc hermafrodites; calàtides petites, en corimbe terminal; periclini globulós o bé ovoide, multiseriat, imbricat, de bràcties escarioses, grogues; aquenis cilíndrics, plomall simple, receptacle pla, nu; herbes perennes, subllenyses a la base, albo-tomentoses, de fulles alternes, lineals, generalment revoltes pel marge.

- 1 { Periclini globulós, de 4-6 mm. de diàm., d'un groc daurat; bràctees internes oblongo-espatulades, sense glàndules; aquenis amb moltes glàndules brillants **1,452. H. Stœchas.**
- 1 { Periclini ovoide, més petit; bràctees internes no dilatades a l'àpex ± glanduloses a l'esquena **2.**
- 2 { Calàtides nombroses, ostensiblement pedunculades, en corimbe fluixet, que sobrepassa de molt les fulles superiors; troncs erectes, fulles subfiliformes, de 2-5 cm.; aquenis no glandulosos, **1,455. H. serótinum.**
- 2 { Calàtides poc nombroses (10-12), subsèssils, en corimbe globulós, sobrepassant de les fulles superiors; tronc decumbent, fulles lineals, de poc més de 1 cm.; aquenis glandulosos, **1,456. H. decumbens.**

1,454. — H. Stœchas DC.

(per les fulles molt semblants a les de la *Lavàndula* d'aquesta denominació o sigui el tomaní o caps d'ase.)

Sinonímia.—Semprevives bordes, flor de S. Joan, flor de mort; *cast.* manzanilla bastarda, de muntanya o de pastor, perpetuas de monte, siemprevivas amarillas (2).

(1) Cf. *Chrysanthemum*, flor d'or — La correcció exigeix *belio*: ἡλίόφυτον (*smilax*)

(2) La perpetua encarnada (o sempiterna) és amarantàcia. Hi ha tres pl. compostes que porten el mateix nom de *perpetua* amarilla (color amarillo, amarillo más vivo i am. de azufre) que convindria especificar.

Compostes.

G. 387. - *Helichrysum*.

Tronc de 1-5 dm., dret, ascendent o estès, molt ramificat a la base; fulles revoltes, 1-nerves, albo-tomentoses per les 2 cares o vírido-cendroses per dessobre, *fluixament dretes*, obtuses, *oloroses* en fressar-les, de 1-2 cm. long., les de les branques estèrils més acostades o imbricades; calàtides en corimbe compost, convex, dens; periclini *globulós*, de 4-6 mm. diàm., d'un groc d'or, lluent, de bràctees desiguals, *sense glàndules*, les exteriors ovato-lanceolades, les interiors *oblongo-espatalades*, coriàcies a la base, *peludes* a l'esquena, escamoses a l'àpex, 1-2 veg. *més llargues que les externes*; aquenís petits, bruns, coberts de *petites glàndules brillants*: planta molt polimorfa.

H. serotinum

Geografia.—Comú per paratges montuoso-pedregosos àrids de tot el país, des de la costa als Pireneus.—Maig-Jul.

1,455. — *H. serotinum* Boiss., raça del *H. angustifolium* DC. apud Rouy.

(*serotinus*, el contrari de *primotinus* (*prime-renc*), això és, tardà.)

Tronc de 3-7 dm., dret o ascendent, ramificat a la base; fulles primes, *subfiliformes*, llargues, de 2-5 cm., *esteses* o *arquejades*, revoltes, obtuses, *vírido-tomentoses* i *fins verdes* per les 2 cares; calàtides $\frac{1}{3}$ *més petites* que en la espècie anterior; corimbe compost, convex, *més dens*; periclini *ovoide*, d'un groc *més pàl·lid*, de bràctees externes lanceolades, obtuses, les internes *lineals*, no dilatades a l'àpex, *glanduloses* a l'esquena; aquenís molt petits, no glandulosos; planta de florescència *més tardana*.

α *Libanótis* Gaut. — Planta robusta, troncs drets, de fins a 7-8 dm.; fulles molt llargues i d'un verd bonic per dessobre.

β *hispanicum* Rouy. — Troncs drets, més prims i més curts; calàtides més petites.

H. decumbens

Geografia. — Terrenys pedregoso-àrids de la regió mediterrània, des de la prov. de Tarragona fins als confins de la de Girona: Salou, Espluga, Vimbodí, Tarrassa, boscos de la serralada superior; la Barata, a l'Ubach, S. Llorenç del Munt, les 2 var. = *Pireneus* or.; Soreda (Conill in Hb. Cad.) — Jul.-Set.

1,456. — *H. decumbens* Camb.

(*pel tronc quasi ajegut*; cf. *Rosa sempervirens* i *Rubus*.)

Compostes.

G. 387. - *Helichrysum*.

Tronc de 1-2 dm., piloso-llanut, *decumbent*, molt ramificat, de branques freqüentment ternades, simples o ramificades a la meitat superior, fulloses fins a l'àpex; fulles lineals, obtuses, revoltes, albo-tomentoses pel revers, lanuginoso-verdoses i a la fi glabres per l'anvers, de 1-2 cm., *inodores en fressarles*, les de les branques estèrils acostades o imbricades; calàtides *ovoides*, *subsèssils*, enfonsades en un toment llanós, en corimbe *globulós*, dens, però de poques calàtides (10-12); periclini d'un groc d'or, lluent, de bràctees quasi iguals, les exteriors *ovades*, *obtuses*, un poc llanudes a la base dorsal, les interiors *oblongo-lanceolades* o *subespatulades*, escarioses a la meitat superior, *glanduloso-puntejades* a la meitat inferior; aquenis *glandulosos*, *lluents*.

β *compactum* Lge. — Corimbos densos, de calàtides més nombroses; bràctees externes del periclini de color de *castanya*.

Geografia. — Boscos i llocs pedregosos del Cap de Creus, al lloc anomenat *Arnella de Culip*, 2 Maig 1908 leg. = Cap de Creus (Bub., Vay.).

La β *compactum* Lge., al cim del Montserrat, 19 Juny 1910 leg.

Gènere 388. — GNAPHALIUM L.

(De γνάφαλον, borra o cotó ; pel toment que recobreix la planta ; n'omplien les màrfeques.
Phagnalos és anagrama.)

Flors grogues, totes tubuloses, les perifèriques nombroses, multiseriades, femenines, les del disc hermafrodites; calàtides petites, en capítol o raïms terminals; periclini ovoide o acampanat, escariós, multiseriat, imbricat, estès en estel a la maturitat; aquenis cilíndrico-oblongs, plomall 1-seriat, receptacle pla, nu; herbes anuals o perennes, *albo-tomentoses*, de fulles alternes, enteres.

- 1 { Plantes anuals, calàtides en capítols terminals 2.
 { Plantes perennes, calàtides en espigues terminals. 1.
- 2 { Fulles caulinars oblongo-espatulades, semiamplexicaules, les involu-
 crals més curtes que el capítol o nul·les; periclini blanquinós, lluent,
 1,457. *Gn. luteo-album*.
 { Fulles caulinars lanceolato-lineals, llargament atenuades a la base, les
 involucrels més llargues que el capítol; periclini bru, mate,
 1,458. *Gn. uliginosum*.
- 3 { Troncs de 3-6 cm., filiformes, amb 1-2 fulles lineals; calàtides en espigues
 curtes (1-2 cm.) o solitàries; plantes cespitoses, d'estolons curts,
 1,459. *Gn. supinum*.
 { Troncs de 1-3 dm., robustos, fullosos; calàtides en espigues ± llargues. 4.
- 4 { Fulles caulinars 1-nerves, assentades, atenuades a la base, lanceolato-
 lineals; espiga simple o composta, llarga, interrompuda a la base,
 1,460. *Gn. silvaticum*.
 { Fulles caulinars 3-nerves, poc nombroses, llargament peciolades, oblongo-
 lanceolades; espiga quasi sempre simple, curta, densa, poc o gens
 interrompuda a la base 1,461. *Gn. Norvégicum*.

Gn. luteo-album

1,457. — *Gn. luteo-album* L.

(pel color de les flors i del periclini, blanc nacarat aquest i les flors grogues.)

Annual, tronc de 2-4 dm., simple o ramificat, albo-llanós, quasi nu a l'àpex; fulles albo-tomentoses per les 2 cares, *uninerves*, *semi-amplexicaules*, les inferiors *transovades* o bé oblongo-espatulades, les superiors linear-lanceolades, agudes; calàtides subsèssils, en *capítols* terminals, densos, sense fulles a la base o amb

alguna fulleta bracteal *més curta que el capítol*; periclini blanquinós, lluent, de bràctees quasi iguals, oblongues o el·líptiques, gairebé totalment escarioses; aquenís molt petits, bruns, *glabres*, xagrinats.

Geografia. — Frequent en paratges arenoso-humits o vores d'aigües, des de la zona inferior fins a la superior. — Juny-Set.

Gn. uliginosum

1,458. — Gn. uliginosum L.

(*per la estació en llocs humits: uligo, uliginis.*)

Annual, tronc de 1-2 dm., dret, ascendent o difús, albo-tomentós, ramificat des de la base, fulls fins a l'àpex; fulles albo-tomentoses o verdes i glabrescents, *uninerves*, *llargament atenuades a la base*, *oblongo-lanceolades* o *lanceolato-lineals*; calàtides subsessils, en *capítols terminals*, densos, *fullosos a la base*, *llargament sobrepassats per aquestes fulles involucrals*; bràctees del periclini herbàcies a la meitat inferior, escarioses a la superior, groguenques

o brunes, *mates* o poc lluent, les exteriors ovades i obtuses, les interiors lineals, agudes; aquenís bruns, *finament aristats*.

Geografia. — Paratges arenosos humits de les altes valls i regió pirenenca: Montsant, S. Hilari, Montsolí, vores del Segre, a la Cerdanya, Núria. = Rocabruna; Campmany; La Junquera; Pla de les Arenes; Queralbs (Vayr.); Camprodon, Capvern (Bub.); Fos de la vall d'Aran (Jourtau). — Jul.-Ag.

Gn. supinum

1,459. — Gn. supinum L.

(*pels troncs ajeguts a la base.*)

Perenne, rizoma ramificat, *que produïx estolons curts, ajeguts, densament cespitosos*; troncs de 3-8 cm., *filiformes*, ajeguts o ascendants, simples, albo-llançosos, *paucifolis*; fulles tomentoses o llançosos per les 2 cares, *uninerves*, lineals o linear-lanceolades, *atenuades a la base*; calàtides subsessils, poc nombroses o solitàries, formant espiga terminal, curta, fluïxa; bràcties del periclini brunes, glabres, escarioses

al marge i àpex, llançosos a la base, amb una banda verda a l'esquena,

Compostes.

G. 388. - Gnaphalium.

les exteriors ovades, les interiors lanceolades; aquenis morenos, *amb petits pèls aplicats*.

Geografia. — Pastures de les altes muntanyes: Núria, a Noufonts, Coma d'Eine, al peu de Finestrelles. = Coma de Vaca, Carença, Comabella, La Toza (Vay.); vall d'Eine (Bub.), Ports de Benasc i de la Picada (Zett., Csta.), Coma Gireta (Llen.), Tredós (C. et S.). — Jul.-Agost.

1,460. — Gn. silvaticum L.

(*per la seva estació bosquetana: silva, el bosc.*)

Perenne, rizoma curt, que produeix troncs estèrils, curts, ajeguts i troncs florífers de 2-5 dm., drets o ascendents, simples o ramificats a la part superior, coberts d'un toment blanc, *molt fullosos fins a l'àpex*; fulles albo-tomentoses pel revers, *virido-glabrescents* per l'anvers, *uninerves, lanceolato-lineals, atenuades a la base*; calàtides en espiga terminal *fullosa*, simple o composta, llarga, fluixa, interrompuda a la base; bràctees del periclini escarioses a

l'àpex, brunes al marge, obtuses, les exteriors ovades, les interiors lineals; aquenis grisencs, *pubescents*.

Geografia. — Boscos àrids de terrenys pedregosos: Montseny; Núria, la Cerdanya. = Vich, r. (Masf.); Vall d'Aran, Ribera de Viella (Llen.I). — Juny-Set.

1,461. — Gn. Norvégicum Gunn. — Subsp. de l'anterior apud Rouy, simple var., apud Fiori.

(*planta de Noruega; fr. Norvège; habitació septentrional; al. Norwegen; llatín. Norwegia; angl. Norway.*)

Presenta realment una gran afinitat amb la espècie anterior, de la qual principalment se'n distingeix pels seus troncs drets, *poc fullosos*, coberts d'un toment *més dens*, per les fulles caulinars, particularment les del mig, ostensiblement *3-nerves, lanceolades, més amples* (1 cm. o més), *llargament peciolades, més densament tomentoses pel revers*,

Compostes.

G. 388. - Gnaphalium.

vírido-pubescents per l'anvers, poc nombroses, freqüentment més llargues que les inferiors, espiga terminal quasi sempre *simple*, *més curta*, *menys fullosa*, *més densa i quasi afil·la a l'àpex*.

Geografia.—Prats i boscos de les muntanyes: Vall de la Tec, Cambradases, cap a la Vall d'Eine; valls fronterisses d'Andorra (Gaut.); Vall d'Aran, cap al Portilló, Port de Benasc, la Maladetta (Zett.); Vall de Baños (Timb.); boscos de faigs de Artiga de Lin (Llen.). — Jul.-Agost.

N. B. Encara que Llenas diu que ell no l'ha vista als boscos del Portilló, creiem que els exemplars que pel Jul. de 1908 va portar d'Artiga de Lin, pertanyen veritablement a aquesta espècie.

Gènere 389. — **ANTENNARIA R. BR.**

(De *antenna*, per les setes (pappus) claviformes de les flors masculines que recorda les de les papellones diurnes: *papilionids*. Cf. *Globularia*)

Flors blanques, rosades o brunes (per les bràctees del periclini), totes tubuloses; calàtides dioiques, petites, en petit corimbe terminal; periclini acampanat, de bràctees escarioses a l'àpex, planes, multiseriades, imbricades, dretes i no esteses en estel a la maturitat; corol·les de les flors masculines curtes, obcòniques, 5-dentades, les de les femenines llargues, primes, filiformes, aquenís cilíndrics, plomall 1-seriat, amb els pèls soldats per la base en anell, capil·lars en les flors femenines, subclaviformes en les masculines; receptacle convex, sense palletes, alveolat; herbes perennes, albo-tomentoses, de fulles alternes, enteres.

- 1 { Rizoma amb estolons radicans, fulles inferiors espatulades, obtuses, verdes per dessobre: periclini blanc o rosat . . . **1,462. A. dioica.**
 { Rizoma sense estolons, fulles inferiors lanceolades, agudes, blanquinoses per les 2 cares; periclini bru . . . **1,463. A. Carpática.**

A. dioica

1,462. — A. dioica Gärtn.

(Ho és en distints involucrens i en diferents individus.)

Sinonímia. — Pota o peu de gat, flor de sempredura, sanguinària; *cast.* filosela menor, pie de gato; *fr.* pied-de-chat, herbe blanche, ceil-de-chien.

Rizoma molt ramificat, que produeix estolons prims radicans, terminats per un rosetó de fulles; tronc de 5-20 cm., dret, simple, albo-tomentós, poc fullós; fulles albo-tomentoses per dessota, vírido-glabres per dessobre, les inferiors i les dels rosetons *transovato-espatulades*, *obtus*, *mucronulades*, atenuades en pecíol, les superiors *lineals*, *acuminades*, assentades, separades, dretes; calàtides *blanques* o *rosades*, 3-8, \pm pedunculades, en corimbe dens, *umbel·liforme*; periclini llanut a la base, de bràctees desiguals, blanques o rosades, més amples, obtuses i més curtes que les flors en les calàtides *masculines*, blanques, més estretes,

Compostes.

G. 389. - Antennaria.

generalment agudes i més llargues que les flors en les calàtides femenines; aquenís glabres, llisos.

Geografia.—Pastures seques de les muntanyes: Agudes del Montseny; altures de Montsolí; Rasos de Peguera; Núria. = Surroca; Ports dels Pireneus Centrals (Csta.); Setcases (Isern!); comú a la regió alpina inferior, Port de Benasc (Zett.); Ruda, Pla de Beret (C. et S.).—Jul.-Ag.

A. Carpathica

1,463.—A. Carpathica Blouff. et Fing.
(dels Carpathes, habitació o pàtria.)

Es diferencia essencialment de l'anterior per careixen d'estolons, fulles ordinàriament víridocendroses i tomentoses per les 2 cares, les inferiors oblongo-lanceolades o lanceolades, agudes, 3-nerves; calàtides brunes, 2-4, en petit corimbe terminal; bràctees del periclini brunes per les 2 cares, blanques al marge i àpex, les externes oblongues, les internes linear-lanceolades, agudes.

Geografia. — Pastures i roques de les altes muntanyes: Núria, Carençà, Coma de Vaca, Comabella, La Toza (Vay.); Vall d'Eine (Gr. et G.); Cadena fronterissa fins més enllà de la Vall de Llo (Gaut.), Castanesa, Bassivé, Renclusa, Marboré (Zett.); Port de Benasc; Cambradases (Bub.); Montartó (C. et S.).—Jul.

Gènere 390. — **LEONTOPODIUM R. BR.**

(Lit. peu de lleó, al·lusió a la forma de la calàtide o inflorescència; λέων, λέωντος i πούς ποδός;
cf. *Lagopus*, *Micropus*, *Polypodium*, *Chenop*, *Lycopod*, etc.) ⁽¹⁾

Flors blanques, totes tubuloses, les perifèriques multiseriades, femenines, de corol·les filiformes, les del disc hermafrodites, de corol·la 5-dentada; calàtides subsèssils, formant un corimbe capituliforme, terminal, dens, rodejat de 7-8 fulles involucrals oblongo-lanceolades, blanques, molt tomentoses per les 2 cares, esteses en estel sobrepasant de molt el corimbe; periclini hemisfèric, multiseriat, imbricat, de bràctees un poc desiguals, lanceolato-lineals, tomentoses per les 2 cares, escarioses, glabres i negres a l'àpex; aquenís cilíndrics, amb petits pèls; plomall 1-seriat, de pèls soldats en anell per la base, capil·lars en les flors femenines, subclaviformes en les hermafrodites; receptacle pla, nu: herbes perennes, de rizoma bru, ramificat, de branques escamoses, terminades en un rosetó de fulles; tronc de 8-30 cm., dret, molt tomentós, simple; fulles alternes, albo-tomentoses, especialment per dessota, enteres, les inferiors oblongo-lanceolades i peciolades, les altres lanceolato-lineals, totes dretes, subtrinerves i mucronades.

L. alpinum

1,464. — *L. alpinum* Cass. = *Gnaphalium Leontopodium* Scop. = *Antennaria Leontopodium* Gärtn.

(per la seva estació.)

Geografia. — Pastures i roques de les altes muntanyes: Vall de Boí (Gonz.!). Castanesa (Lap., Gr. et G., Zett.); Castanesa i Bassivé (Compñ. in Hb. Csta.); Marboré, Port de Pineda i altres localitats dels Pir. d'Aragó (Lap.).—Jul.-Ag.

N. B. No consta cap cita concreta d'aquesta planta referent als Pir. Or. i creiem que en referir-la Grau (apud Csta.) als Rasos de Peguera, degué pendre per tal la *Antennaria dioica* Gärtn., que efectivament es troba allí. Així mateix sospitem de la de Boí, ja que ha-

vent donat un exemplar autèntic a un dels nostres deixebles, fill del país, no ha trobat tal planta.

(1) A la *Alchemilla vulgaris*, se li diu peu de lleó.

Gènere 391. — **FILAGO**

(Tota ella està com coberta de fils — *filum*, com cotó delicat. = borrago és *abou rach*, àr.: el pare de la suor.)

Flors \pm brúneo-blanquinoses, totes tubuloses, les perifèriques femenines, 2-, multi-seriades; de corol·la filiforme, 2-3-dentada, les del disc hermafrodites, poc nombroses, de corol·la tubulosa, 4-5-dentada; calàtides petites, en glomèruls terminals, amb fulles involucrals a la base, \pm llargues; periclini ovoide o pentagonal, de bràctees escarioses, còncaves o carenades, 3-5-seriades; aquenis transovato-comprimits, amb petites papil·les, de plomall fràgil, caduc, el de les flors perifèriques nul o 1-seriat, el de les centrals 1-, multi-seriat; receptacle filiforme o curt i pla, nu al centre, amb palletes a la perifèria: herbes anuals, tomentoso-llanoses, de fulles alternes, enteres.

- 1 { Periclini pentagonal, de bràctees externes cuspidades, no esteses en estel a la maturitat 2.
- 1 { Periclini no pentagonal, de bràctees externes no cuspidades, esteses en estel a la maturitat 3.

- 2 { Fulles caulinars linear-lanceolades, no atenuades a la base, les involucrals més curtes que el glomèrul; angles del periclini poc marcats, punta de les bràctees externes recta. **1,465. F. germànica.**
- 2 { Fulles caulinars lanceolato-espatulades, atenuades a la base, les involucrals generalment més llargues que el glomèrul; angles del periclini aguts, punta de les bràctees externes més llarga i recorbada, **1,466. F. spathulata.**

- 3 { Fulles involucrals iguals al glomèrul, periclini ovoide, de bràctees 2-seriades, còncaves, les externes agudes, la meitat més curtes que les internes; plantes de 2-4 dm. **1,467. F. arvensis.**
- 3 { Fulles involucrals més curtes que el glomèrul, periclini piramidal, de bràctees 4-seriades, carenades, totes obtuses, les externes 1 veg. més curtes que les internes; plantes de 5-20 cm. . **1,468. F. mínima.**

F. germanica

1,465. — F. germanica L.

(comú a l'Alemanya: estació.)

Sinonímia.—Herba del born (Vay.); castellà hierba algodónera, padre e hijos. (No podem endevinar si s'ha pensat: *filago*, el filaire, o *alnado* (*antenado*) cast.)

Tronc de 1-3 dm., dret o ascendent, simple o ramificat a la base, *dicòtom* a la part superior, de branques pàtulo-erectes, fullós, tomentós, fulles *linear-lanceolades*, *no atenuades a la base*, dretes, acostades, agudes, ondulades o revoltos pel marge; glomèruls *subglobulosos*, formats de 20-30 calàtides, assentats en les dicotomies i a l'extremitat de les branques, acompanyats de *vàries* fulles involucrals, *dretes, més curtes que ells*; periclini *obscurament pentagonal*, de bràctees oblongo-lanceolades, acanalades, les externes terminades en *punta recta*; aquenis bruns, finament glandulosos.

α *lutescens* Gr. et G. — Planta coberta d'un toment albo-groguenc, bràctees del periclini vermelloses a l'àpex.

β *canescens* Gr. et G. — Toment blanc, bràctees del periclini poc pàl·lides a l'àpex.

Geografia.—Torrens granítics o arenosos de la zona litoral i part de la mitja: Tarrassa, als sembrats del Guitart; Montalegre; Blanes; Vidreres; Sta. Coloma de Farnés; Montoli; les Guílleries; abundant a S. Miquel Sulterra. = Litoral i interior (Csta.); la Sellera (Cod.!). predominant la α *lutescens* Gr. et G. — Maig-Oct.

F. spathulata

1,466. — F. spathulata Besl. subsp. de la anterior ap. Rouy; simple var. ap. DC.

(per la forma de les fulles, *spathula*, o *subespatulades*.)

Tronc de 3-30 cm., generalment ramoso-dicotomat, des de la base amb les branques \pm *divaricades* o *postrades*; fulles albo-tomentoses, pàtulo-erectes, *lanceolato-espatulades*, *atenuades a la base*, planes; 2-15 calàtides en glomèruls més deprimits, *quasi hemisfèrics*, rodejats de 3-5 fulles involucrals esteses; general-

ment *més llargues que elles*; periclini circuit d'abundant toment llanós, *que no sobrepassa la base, ovoido-pentagonal*, amb els 5 angles aguts, *sortits*; bràctees el·líptico-oblongues, conduplicades, *cuspidades*, de punta groguenca o purpurina, més llarga i recurva en les externes; aquenis bruns, finament glandulosos.

β *prostrata* Boiss. = *E. micropodioides* Lge. — Planta molt peluda, de tronc de 2-10 cm., *postrat*, molt ramificat, d'entrenusos molt curts; glomèruls de 2-15 capítols, fulles involucrals iguals o més curtes que ells, bràctees a la fi divaricato-patents.

Geografia. — Llocs pedregosos àrids; al litoral, Vallès, Bages, Montsolí, fins a les Guilleries. — La β *prostrata* Boiss. per llocs herbosos dels voltants de Barcelona, pel camp de la Bota; Montcada; Tarrassa. = Prop de Barcelona (Csta.); la Mola, Tarragona (Compñ.); Montjuïc; Pla de Barcelona, Figueres, Empúries, la Escala, Cadaqués (Vayr.). — Abr.-Juny.

N. B. La β *prostrata*, de Catalunya, no es diferencia essencialment de la de Cartagena, segons exemplars remesos per Pau, però és menys *blanca* i *tomentosa*.

1,467. — *F. arvensis* L.

(*dels camps: arvum, com agrestis, de ager, agri.*)

Sinonímia. — Herba cotonera; fr. cotonnière; angl. cotton-rose; al. Filzkraut, Wiesen-wolle.

Tronc de 2-3 dm., dret, ramificat, de branques nombroses, dretes, poc dividides, molt albo-tomentós; fulles linear-lanceolades, agudes, dretes, *assentades, arrodonides a la base*, molt tomentoses per les 2 cares; calàtides subsessils, rodejades d'un toment abundant, reunides per 2-7 en petits glomèruls terminals i laterals formant panotxa; fulles involucrals iguals al glomèrul, periclini *ovoide*, de bràctees còncaves, *no carenades*, agudes, *no escarioses, 2-scriades*, les externes en nombre de 3-5, lineals, fluixes, agudes, la meitat més curtes que les internes, que són en nombre de 8; aquenis grisencs, amb petites *papil·les esfèriques*.

Geografia. — Terrenys arenosos: Tarrassa, camps del Guitart i de la Pineda; S. Hilari, les Guilleries. = Montserrat, Espluga de Francolí (Tex.); Montseny (Csta.); Berga (Grau); Sort; Rialp; Gerri (Salv.); Gardeny, de Lleida (Gonz.); als dos vessants dels Pireneus (Vayr.); la Cerdanya Augustrina (Bub.). — Juny-Set.

F. mínima

1,468. — F. mínima Fr.

(*espècie petita, nana; superlatiu de parvus — minor, que fa referència a la talla o estatura.*)

Tronc de 5-20 cm., dret, prim, ramificat, de branques pàtulo-erectes, breument albotomentós; fulles linear-lanceolades, *erecto-aplicades*, agudes, *assentades*, arrodonides a la base, nombroses; calàtides reunides per 3-5 en glomèruls terminals i laterals formant panoixa dicotòmica; fulles involucrals *més curtes que els glomèruls*, periclini ovoido-piramidal, de bràctees carenades, *no cuspidades*, 4-seriades, les externes ovades, 1 veg. *més curtes que les internes en nombre de 5.*

Geografia.—Boscos granítico-pissarroso i llocs arenosos: abundant a la serralada superior del Vallès, des de l'Ubach fins al Montseny; Empalme, la Selva, Guillerics. = Caldes de Montbuy, S. Feliu de Codines, Viladrau (Csta.); Tragurà, Montlló, fins a la Junquera; Roses i Guillerics (Vayr.); Cabanes (Senn.); Camprodon (Bub.); Vall d'Aran (Llen.). — Juny-Juliol.

Gènere 392. — **LOGFIA** **CASS.**

(És anagrama de *Filago*, com passa amb alguns noms científics de plantes.—
V. *Phagnalon* = γνάφαλον.)

Flors i fruits com el gènere *Filago*, sense més diferència que els aquenis de la línia perifèrica més exteriors que estan completament continguts per les bràctees del mig del periclini, cada una de les quals es caragola sobre ella mateixa, soldant-se inferiorment pel marge; calàtides assentades, reunides per 3-5, en petits glomèruls terminals i laterals o situats a les dicotomies, acompanyats de fulles involucrals *lanceolato-alenades*, molt més llargues que els glomèruls; periclini obtusament pentagonal, de bràctees lanceolato-lineals, còncaves, obtuses, escarioses, groguenques a l'àpex, que s'estenen en estel a la maturitat; aquenis molt petits, grisencs; herbes anuals, albotomentoses, tronc de 3-10 cm., drets, prims, ramoso-dicotomats a la part superior, de branques pàtulo-erectes; fulles dretes, linear-alenades, assentades.

L. subulata

1,469. — *L. subulata* Cass. = *Filago gállica* L.

(per la forma de les fulles: *subula*, la *alena*:
cf. Subularia aquatica, una conífera, i *Plantago subulata*.)

Geografia.—Terrenys granítico-pissarroso: comú a la cordillera superior del Vallès, des de l'Ubach fins al Montseny, la Selva, Blanes, les Guilleries.= Montcada (Csta.); Gavà, Cadaqués, la Cerdanya, Montlló, la Junquera (Vayr.); S. Feliu de Guíxols (Bub.); Cabanes (Senn.).—Juny-Set.

Gènere 393. — MICROPUS L.

(Lit. peu petit, curt; μικρός i ποὺς, per la brevetat dels peduncles; referit al *Leontopodium*, per ésser aquí més petit però que s'hi assembla pel toment de les fulles platejat-envelutat.)

Flors totes tubuloses, les perifèriques femenines, 1-seriades, de corol·la filiforme, les del disc en nombre de 5-7, masculines, de corol·la 5-dentada; periclini lobulós, 2-seriat; bràctees exteriors planes, fluïxes, les interiors en nombre de 4-8, coriàcies, cucul·liformes, abraçant les flors i aquenís de la perifèria, desprenent-se amb ells; aquenís transovats, comprimits, sense ploomall: herbes anuals, cobertes d'un toment blanc i llanós; tronc de 1-2 dm., simple i dret o multicaule, essent els troncs laterals ajeguts i difusos; fulles lanceolato-lineals, de marge ondulat, obtuses o acutiúscules.

M. erectus

1,470. — *M. erectus* L.

(*pel tronc dret, rectus o erectus. Cf. M. supinus* L.)

Geografia. — Paratges àrids i montuosos: Tarrassa, a la serra de Coll Cardús, Montserrat, abundant cap a càn Massana; Montseny, al peu de S. Marçal; Bages; a l'Urgell, a la Serra de Menarguens. = Ripoll, Ribes, Sagaró, Fares; Lluçanès; Vidrà; Plataver; Collsacabra; Dosquers (Vayr.); Vich (Masf.); Pont de Muntanyana; Berga; Girona; Besalú (Bub.). — Maig-Jul.

Subsp. *M. bombycinus* Lag. — Planta coberta per un toment llanós, *més abundant i més llarg*; troncs laterals ascendants, no difusos; branques dretes, fulles planes, glomèruls *més grossos, més acostats*; fulles involucrals *més amples, més obtuses, poc o gens més llargues* que el glomèrul; bràctees internes del periclini solament 4-5, *subglobuloses, molt piloso-llanoses*.

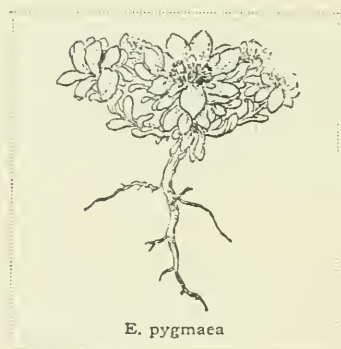
Geografia. — Camps secs: als voltants de Lleida (Compñí, l.); Catalunya i Aragó (Salv. l.). — Maig-Juny.

Gènere 394. — **EVAX** GÄRTN.

(Sembla ésser el nom d'un metge àrab contemporani de Neró, a qui fou dedicada; certament no ben explicada la etimologia (1).)

Flors totes tubuloses, les perifèriques femenines, nombroses, multiseriades; corol·la prima, 4-dentada, les del centre masculines, en petit nombre, 5-dentades; calàtides ovoides, en glomèruls terminals, acompanyats de fulles involucrals; periclini hemisfèric, de bràctees planes, aplicades, 1-2-seriats; aquenis tots lliures, transovats; comprimits, sense costelles ni plomall; receptacle cònic, nu al centre, amb palletes a la base; herbes anuals, albo-tomentoses, de 1-4 cm., amb fulles enteres, imbricades.

- 1 { Fulles oblongues, obtuses, les involucrals transovades, molt tomentoses, albo-nívies; aquenis pubescent-papil·losos . . . 1,471. *E. pygmaea*.
 { Fulles espatulato-lanceolades o lineals, tomentoso-grisenques, les involucrals molt més llargues que el glomèrul, terminades en mucró glabre; aquenis pubescents a la base . . . 1,472. *E. asterisciflora*.

E. pygmaea

1,471. — *E. pygmaea* Pers. = *E. umbellata* Gärtn. — *Micropus pygmaeus* Desf.

(per la talla petita; umbellata, mal aplicat, perquè és aparent la disposició dels capítols en umbel·la.)

Arrel prima, flexuosa, molt ramificada; tronc de 1-4 cm., dret, simple o ramificat a la base, de branques laterals ascendents, cobert de fulles albotomentoses per les 2 cares, *oblongo-transovades, obtuses*, tan més llargues i més amples com més pròximes a la inflorescència; calàtides ovoides a l'extremitat dels troncs i de les branques, en *glomèruls* acompanyats de fulles involucrals, *transovades, més llargues* que el periclini; bràctees del periclini *lanceolades*, aplicades, *llargament acuminades, doblades en angle recte a la meitat superior*, un poc peludes a la base dorsal, glabres, llustroses i grogues a l'àpex; palletes del receptacle *acuminades*, aquenis papil·loso-aspres, sobretot, al marge.

(1) *evax* o *euax* és la interjecció bravo! — *euaxos* és en grec: fràgil; cf. *pygmaea*.

Compostes.

G. 394. - Evax.

Geografia. — Llocs secs i arenosos pròxims al mar: La Escala; Llansà, Culera, Capràs; Portvendres (Bub.); La Escala (Vayr., Llen.!); Roses (Senn.). — Maig-Juny.

E. asterisciflora

1,472. — *E. asterisciflora* Pers. — Var. de l'anter., apud Fiori.

(per la semblança de les flors o calàtides amb les de l'*Asteriscus*.)

Es diferencia de l'anterior per les fulles lanceolades o *espatulato-lanceolades*, agudes, lanoso-tomentoses, grisenques per les 2 cares, les involucrals *molt més llargues que el glomèrul*, terminades per un *mucró glabre*; bràctees del periclini i palletes del receptacle ovato-lanceolades, un poc lanuginoses a l'esquena, *acuminato-aristades, reflexes a l'àpex*; aquenis pubescents a la base.

Geografia. — Terres incultes: Empordà, Vilajuiga, r. (Senn. in Hb. Cad.). — Abr. 1908 legit Senn.

N. B. No posseïm exemplars autèntics de la espècie de Pers., però, per les descripcions dels autors, ens inclinem a referir a ella més que a la *E. Cavanillesii* Rouy, la planta ampurdanesa.

Gènere 395. — **CARPESIUM L.**

(Interpreten una palla; les llargues fulles seques involucrals interiors — les escames — semblen palles. = *cárpchos*, el fenigrec; *καρχήσιον* és el nom de una fusta; *κάρπατος* el de una pl. verinosa.)

Flors groguenques, totes tubuloses, les perifèriques femenines, multise-riades, amb el tub de la corol·la més prim, les del disc hermafrodites, 5-dentades; calàtides solitàries, terminals, *penjants* d'un peduncle fullós, en-graduït, reflex, formant una ampla panotxa fullosa i fluïxa; periclini he-misfèric, multiseriat, imbricat; aquenis fusiformes, voltats de petites costel·les, contrets superiorment en un coll glandulós, curt, terminat en petit disc cupuliforme, sense plomall; receptacle pla, puntejat, nu; herbes perennes, de rizoma fibrós, tronc de 2-5 dm., dret, estriat, pubescent, ramificat a la part superior, de branques esteses; fulles alternes, blanques, ovato-lanceolades, acuminades, curtament peciolades, dentades, pubescents.

1,473. — **C. cernuum L.**

(cernuus, *capbaix*, *inclinat*: per les calàtides *penjants*.)

Geografia. — Llocs herbosos, frescats de la zona superior: Ribes, Olot, a la *Noc d'en Cols* i abundant a S. *Valentí dels Esparts*. = Vich (Masf.), la Sellera, r. (Cod.!); Pir. Or., cap a Monàs, S. Joan de les Abades-ses; Besora, Bianya, Sagaró, les Guillerries, en Osor, Castanyadell (Vayr.); Tortellà, Crespià (Tex.!); S. Hi-pòlit i seguint el Ter (Senn.!); Prats de Molló (Bub.). — Jul.-Ag.

Gènere 396. — CALÉNDULA L.

(Forma part de la sèrie de plantes o flors *calendàries* o de rellotge, del temps, etc., sobretot linneanes; la flor de les calendes o sigui de tots els mesos (1).)

Flors grogues, les perifèriques femenines, ligulades, 2-3-seriades, les del disc masculines, tubuloses; calàtides solitàries, terminals; periclini hemisfèric, de bràcties 2-seriades; aquenis 2-morfes, els externs estrets, bequeruts, els del mig amples, truncats a l'àpex, \pm encorbats, tuberculoso-espinosos a l'esquena, alats al marge, els interns estrets i caragolats quasi en anell; ploom nul, receptacle tuberculós: herbes perennes o anuals, de fulles alternes, enteres o dentades.

- 1 { Plantes perennes, lígules esteses, formant calàtides de 3-5 cm. diàm., d'un groc de taronja; aquenis tots arcuato-cimbiformes, tubulosos a l'esquena; fulles inferiors espatulades . . . 1,474. **C. officinális.**
 { Plantes herbàcies, lígules esteses formant calàtides de 2-3 cm. diàm., d'un groc de sofre; aquenis tots arquejats, els interns amb arestes transversals; fulles totes oblongo-lanceolades . 1,475. **C. arvensis.**

1,474. — **C. officinális L.**

(és comuna i serviria com a medicinal.)

C. officinális

Sinonímia.—Gojats, graugets, clavellines de mort; *cast.* caléndula o flor de muerto, maravillas mejicanas, mercaderes reales o dorados; *fr.* souci des jardins; *it.* furrancio; *angl.* golds-blume, marygold.

Tronc de 2-4 dm., angulós, ramificat, dret o difús, fullós, pubescent-glandulós; fulles inferiors *espatulades*, enteres, atenuades en pecíol, les superiors *oblongo-lanceolades*, *amplexicaule-auriculades*, enteres o sinuato-denticulades, mucronades; calàtides grans (3-5 cm. diàm.), bràctees del periclini *lanceolato-acuminades*, piloso-escabro-

(1) La terminació és com la de *Ínula*, *Campánula*, *Lúzula*, *Primula*, etc., etc. Aquest nom de Caléndula també es dona a la *Caltha*; *fr.* souci d'eau ou des marais. Cf. *Caléndula pluvialis*, que quan ha de ploure clou les flors; *anglès* small cape.

Compostes.

G. 396. - Caléndula.

ses a l'esquena, escarioso-glanduloses al marge; lígules *llargues* (1-2 cm.), de color *groc ataronjat*; aquenís tots encorbats en forma de barqueta, un poc espinosos per l'esquena, els exteriors més grans tenen una *cresta a la cara interna*, poc bequeruts.

Geografia. — Cultivada i subespontània al Montserrat i S. Salvador, sobre Olesa, procedent d'antics cultius. — Febr.-Nov.

C. arvensis

1,475. — *C. arvensis* L.

(dels camps.)

Sinonímia. — Galdirons, llevamans, llevagat; *cast.* caléndula silvestre, flor de cada mes, maravilla silvestre; *fr.* petit souci.

Tronc de 1-3 dm., angulós, fistulós, dret o ascendent, ramificat, de branques esteses, pubescent; fulles oblongo-lanceolades, enteres o sinuato-denticulades, mucronades, les inferiors atenuades en pecíol, les superiors arrodonides a la base, semiamplexicaules; calàtides *mitjanes*, bràctees del periclini lanceolato-acuminades, d'un verd pàl·lid, pubescents, escarioses al marge; flors d'un *groc pàl·lid* dessobre, lígules tot lo més una veg. més llargues que el periclini, aquenís blanquinosos, tots arquejats, els exteriors tuberculoso-espinosos a l'esquena, *estrets i bequeruts*, els del mig *inflats en forma de barqueta*, sense bec, els interiors *quasi anulars*, \pm transversalment tuberculosos a l'esquena; planta polimorfa.

Subsp. *C. macroptera* Rouy. = *C. parviflora* Rafm. — Aquenís *tots anulars*, amb 3 sèries de tubèrculs a l'esquena; bec més curt, calàtides més petites, lígules *poc més llargues que el periclini*.

β *discolor* Rouy. = *C. discolor* Botan. plur. — Lígules grogues o ataronjades, flors tubuloses d'un porpra fosc.

Geografia. — Terres cultivades de tot el país, des de la Costa fins a la regió supirenca. Floreix quasi tot l'any.

La *C. macroptera* Rouy, a la serra del Montsant (Pujol ex Vayr.).

La β *discolor* Rouy, als camps de Tortosa (Senn.). — Abr.

II.—CINAROCÈFALES (flosculoses)

(De *cinara*, per presentar generalment l'aspecte d'escarxofes, sobretot a les cabesses o ulls, tècnicament la calàtide o periclini.)

Gènere 397. — ECHINOPS L.

(ἐχῖνος, l'erichó; ὤψ aspecte; les flors formen una bola com un erichó, és a dir, la calàtide o inflorescència.)

Flors blaves, hermafrodites, en calàtides uniflores, acompanyades d'un periclini angulós, rodejat de pèls setiformes a la base, reunides en capítol esferoidal, sobre un receptacle comú; aquenis cilíndrics, sedosos, de plumell cupuliforme, molt curt i caduc, format per pèls \pm soldats; herbes perennes, de fulles alternes, pinnatífido-espinoses, tomentoses pel revers.

- 1 { Flors d'un blau blanquinós, capítols de 4-5 cm., pèls basilaris de les calàtides que arriben a la meitat del periclini; lòbuls de les fulles triangulars, feblement espinosos; tronc glandulós, de 5-10 dm.,
1,476. *E. sphaerocéphalus*.
Flors d'un blau viu, capítols de 2-3 cm., pèls basilaris de les calàtides que arriben a la quarta part del periclini, lòbuls de les fulles lanceolars, fortament espinosos; tronc no glandulós, de 2-4 dm.,
1,477. *E. Ritro*.

E. sphaerocéphalus

1,476. — *E. sphaerocéphalus* L.

(insistent en aquesta idea: cap rodó, capítols grans.)

Sinonímia. — Card erichat o de erichó, panical (o penical) blau; *cast.* cardo marino, cardienca, cardo erizo.

Tronc de 5-10 dm., dret, robust, estriat, pubescent-tomentós, glandulós, ramificat a l'àpex; fulles un poc blanques, vírido-pubescentes per dessorre, sinuato-pinnatífides, de lòbuls amples, triangulars, ciliato-espinosos o feblement espinosos, les inferiors peciolades, les superiors amplexicauli-auriculades; flors d'un blau blanquinós, capítols grans

(4-5 cm.), pèls basilar del periclini iguals a la meitat del mateix, bràctees pubescent-glanduloses, carenades, fimbriato-pestanyoses cap a la meitat, terminades en punta alenada, inermes; aquenis coberts de pèls grocs, *que no sobrepassen el plomall* de pèls soldats fins prop de l'àpex.

Geografia. — Boscos i llocs incults de la zona superior: Ribes, Queralbs; abundant, de Guardiola a la Pobla de Lillet, estenent-se per les conques del Bastareny i del Llobregat fins prop de Castellar d'en Huch. = Muralles, runes i roques de Baget, Freixanet, Vidrà, Ripoll, Besora, fins a S. Joan del Galí, N.^a Senyora del Mont (Vayr.); Surroca; Montgrony, Berga, S. Hipòlit (Senn.). — Jul.-Ag.

E. Ritro

1,477. — E. Ritro L.

(aquest ve a ésser el petit en relació amb el *sphaerocephalus*; ῥίτρος és nom neutre d'una planta espinosa, una espècie de echinops ⁽¹⁾.)

Sinonímia. — Panical blau; *cast.* cabeza de erizo, cabeza de vieja, cardo abadejo; *it.* cocodrillo (seria el mateix nom del cocodril, animal).

Tronc de 2-4 dm., dret, estriat, pubescent, tomentós, *no glandulós*, ramificat a l'àpex; fulles *subcoriàcies*, *virido-glabres* per dessobre, *pinnatifides* o *pinnatipartides*, de divisions estretes, lanceolades, *fortament espinoses*, les inferiors *peciolades*, les superiors *amplexicauli-auriculades*; flors d'un blau viu, capítols mitjans (2-3 cm.), pèls basilar del periclini iguals a la quarta part del mateix, bràctees glabres, carenades, blanques a l'àpex, fimbriato-pestanyoses cap a la meitat, terminades en punta alenada inermes; aquenis coberts de pèls grocs, aplicats, *que sobrepassen el plomall* de pèls soldats solament a la base.

Geografia. — Llocs incults de la major part del país: litoral, Vallès, Penadès, Tarragona, a l'Urgell, a la Segarra; Bages; Bagà; Vich *et alibi*. — Jul.-Set.

(1) Es cosa estranya que la transcripció hagi sigut sense *y*, i s'hagi deixat la terminació *s* (*rhytros*).

Gènere 398. — **GALACTITES MÖNCH.**

(γάλα, γάλακτος, segurament per les venes lletoses o taques blanques de les fulles.
Per la terminació cf. Petasites, Odontites, etc.)

Flors purpurines, les perifèriques més grans, radiants, estèrils, les centrals hermafrodites, fèrtils; calàtides grandetes, solitàries, terminals al tronc i a les branques; periclini ovoide, enterenyinat, de bràctees imbricades, les externes triangulars a la base, bruscament acuminades en una punta triquetra, canaliculades per dessobre, denticulato-aspres pel marge, \pm vulnerants, les internes lanceolades a la base, insensiblement terminades en punta més llarga, inermes; anteres amb un apèndix terminal encorbat, aquenís cilíndricocomprimits, bruns, lluent, amb 10 estries; plomall caduc, format de pèls plumosos, multiseriats, soldats en anell per la base; receptacle amb llargs pèls caducs; herbes biennals, de 2 a 5 cm., tronc dret, angulós, albotomentós, simple o ramificat; fulles verdes, *maculades de blanc* per dessobre, a la fi glabres, *albotomentoses* per dessota, lanceolades, pinnatipartides, de lòbuls triangulars o lanceolats, espinosos, assentades, \pm decurrents en ala estreta, espinosa.

G. tomentosa

1,478. — G. tomentosa Mönch.

(per les fulles que a la fi són tomentoses o cotonoses.)

β *integrifolia* Boiss. — Fulles enteres o sinuato-ondulades, tronc feble, de 1-2 dm., mono-, oligocèfal.

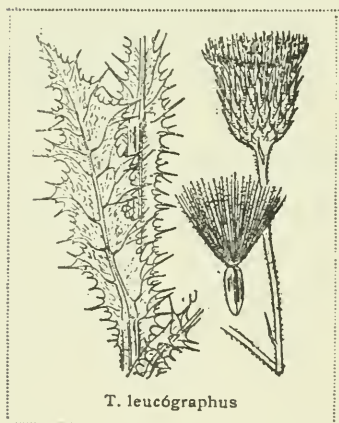
Geografia. — Profusament estesa per tot el litoral, Vallès, Penadès, part de la Sagarra; Figueres i altres llocs de l'Empordà.

La β *integrifolia* Boiss., prop de Tarrassa, boscos de can Carbonell. — Abr.-Juny.

Gènere 399. — **TYRIMNUS CASS.**

(Si és certa la etimologia donada, de τυρός, formatge, Cassini li hauria posat aquest nom, perquè amb aquesta planta s'amatona o fa pendre la llet ⁽¹⁾, com l'herba col: *Cinara Scolymos*.)

Flors purpurines, iguals; involucre terminal subhemisfèric, de bràctees aplicades, les exteriors ovato-lanceolades, acuminades, feblement espinoses, les interiors lineals; aquenis tetràgons, comprimits; estams de filaments completament soldats, plomall format de pèls quasi llisos, soldats en anell a la base; receptacle pelut: herbes biennals, *blanquinoses*, *araneoses*; tronc de 3-6 dm., dret, simple o poc ramificat, de branques llargues, llargament nues a l'àpex; fulles oblongo-lanceolades, sinuato-dentades o pinnatifides, espinoses, primes, verdes, *tacades de blanc per dessobre*, tomentoses per des-sota, les caulinars assentades, decurrents, les radicals atenuades a la base.

1,479. — T. leucographus Cass. — Carduus leucographus L.

(Aquest nom específic recorda les taques blanques de les fulles: *leucographis* ap. Plini, és el nom d'un card ⁽²⁾.)

Geografia. — Camps i llocs incults: Ulldecona, Vinaroz (Paul). — Maig-Jul.

(1) Vindria a ser com el *galium*, que els francesos diuen *gaillet o caille-lait*; en castellà *cuajaleches*, una rubiàcia. — La terminació recorda la de *rhannus*, — *thamnus*, *dictamnus* (i tal vegada *cyclaminos*, *sycáminos*), *amerimnon* (*Sempervivum tectorum* L., *sedum maius*) ἀμέριμνον: qui dissipa tota inquietud, μέριμνα.

(2) *Leucographis*, λευκογραφίς: λευκός, brillant, blanc; γράφω, escriu, dibuixo. — *Wegedistel*, *carduus leucographus* L., Plin., 27, 103 (ap. Weise); ap. Bailly, *dict.* λευκογραφίς, terre blanche pour dessiner, craie.

Gènere 400. — **SILYBUM ADANS.**

(σίλυβον ο σίλυβον, Diosc., espècie de card o cardó comestible, de fulles tacades de blanc.)

Flors purpurines, totes iguals, hermafrodites; calàtides grans (4-8 cm. diàm.), solitàrees a l'extremitat del tronc i de les branques; periclini hemisfèric, de bràctees imbricades, glabres, les exteriors i les del mig ovato-oblongues, amb un apèndix estès triangular, acuminat, terminat per una forta espina, portant-ne 4-6 més febles a la base; les bràctees interiors dretes, no apendiculades, anterres a penes apendiculades a l'apex; aquenis transovato-compri-mits, grossos, negres, llunts, no estriats; plomall blanc, sedós, caduc, format de pèls denticulats, pluriseriats, soldats en anell a la base; receptacle carnós, amb palletes setàcies: herbes biennals, tronc de 3-15 dm., dret, robust, assolcat, glabre, ramificat a l'apex, de fulles grans, verdes, *maculades de blanc*, llunts, les basilar atenuades en pecíol, sinuato-pinnatifides, de lòbuls ovats, sinuato-dentades, les caulinars ovato-lanceolades, amplexicauli-auriculades, no decurrents.

S. Marianum

1,480. — **S. Marianum** Gärt. — **Carduus Marianus** L.

(probablement nom legendari, relacionat amb les taques blanques i lletoses de les fulles.)

Sinonímia. — Card gallofer, cardot, card marià; *cast.* cártamo mariano, cardo lechero, cardo de asno o borriquero; *fr.* lait de Notre-Dame, épine blanche, chardon Marie ou argenté.

Geografia. — Comú en paratges herbosos i vores de camins; litoral, Vallès i alt Empordà. — Juny-Jul.

Gènere 401. — ONOPORDON L.

(Denominació pliniana; de difícil determinació — ὄνος — πῶρον, no convé a la planta; «noble thistlelike plants,» diu un A. anglès. El nom vulgar també el retrobem en Lycoperdon o Bovista. S'endevina més que s'explica així (1).)

Flors purpurines, rosades o blanques, totes iguals, hermafrodites; calàtides grans, solitàries, terminals; periclini imbricat, de bràctees enteres, atenuades en espina; anteres sagitades a la base, amb un apèndix terminal alenat; aquenis transovats, comprimits, subtetràgons, arrugats transversalment; plomall caduc, format de pèls subplumosos, multiseriats, soldats en anell a la base; receptacle carnós, nu, amb alvèols fondos i denticulats: herbes biennals, de fulles alternes, espinoses.

- 1 { Plantes acaules, flors blanques, 1-3 calàtides al centre d'una roseta formada per fulles oblongues, pinnatífides, albo-tomentoses per les 2 cares; plomall 6 veg. més llarg que l'aqueni . . . 1,481. **O. acaule.**
 Plantes caulescents, de tronc alts, alats i ramificats; flors purpurines o rosades 2.
- 2 { Corol·les glabres, plomalls rogencs, 1 veg. més llargs que l'aqueni; bràctees periclinals lanceolades, espinoses, les exteriors reflexes, 1,482. **O. acanthium.**
 Corol·les glanduloses, plomalls rossos o blancs, 2 veg. més llargs que els aquenis; bràctees periclinals ovades o triangulars a la base. 3.
- 3 { Corol·les purpurines, bràctees exteriors del periclini ovato-lanceolades, terminades en espina triquetra, reflexes; plomalls rossos: plantes de 3-15 dm. 1,483. **O. Illiricum.**
 Corol·les rosades, bràctees del periclini triangular-lanceolades, terminades en espina curta recta; plomalls blancs, nervis de les fulles molt marcats: plantes de fins a 2 m. 1,484. **O. nervósum.**

(1) Sinònim seu és *acanos*, ἄκανος, planta que estronca la sang; ὄνος, asinus, l'ase; πῶρον, crepitum emit tit (reddit). Cf. Lycoperdon (Bovista); fr. vesses-de-loup.

Compostos.

G. 401. - Onopordon.

O. acaule

1,481. — O. acaule L.

(sense tronc, com aphyllous, sense fulles, acaule; afill·le, etc.)

Sinonímia. — Escardasses blanques; cast. toba sentada.

Tronc nul o molt curt, presentant freqüentment la base 1-2 branques ascendants, molt curtes; fulles grans, en roseta, albo-tomentoses per les 2 cares, principalment pel revers, *pinatifides*, de lòbuls amples, triangulars, dentats, espinosos; calàtides 1-3, subsessils al centre de la roseta; periclini globulós, *glabre*;

bràctees vírido-groguenques, lanceolato-acuminades, terminades en *espina triquetra vulnerant*, les exteriors *pàtulo-erectes*; flors blanques, aquenís negres, mates, tetràgons; plomall d'un blanc ros, 1-6 veg. més llarg que l'aqueni.

Geografia. — Boscos de les muntanyes: al Cadí (Bub., Isern!); al Bergadà, cap a l'Estany i bosc de Segalés (Csta., Grau!); La Baells (Senn.!); muntanyes de Ger, Gils (Vayr.); Montsant (Csta.); amb alguna abundància al bosc de la Pena, prop de l'Espluga de Francolí (Llen.!); la Foya, prop d'Alfara, de Tarragona (Font!). — Jul.-Ag.

O. Acanthium

1,482. — O. Acanthium L.

(ἀκάνθιον, Plin., un arbust que porta una espècie de cotó; té les fulles com les del Acanthus mollis, espinoses ⁽¹⁾.)

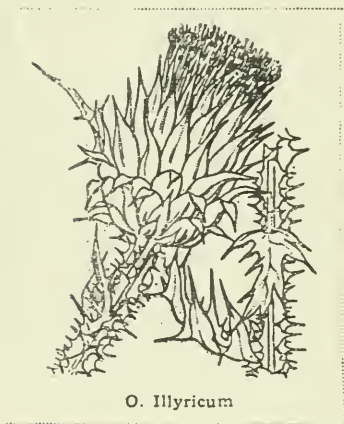
Sinonímia. — Bufassa, carnera borda, cardiga, pet d'ase; cast. tobas, alcachofas silvestres o borriquemias, cardo burrero; fr. épine blanche; angl. artichoke i cardoon (cf. *Cynara Cardunculus*).

Tronc de 5-15 dm., dret, robust, ramificat a l'àpex, fortament albo-enteranyinat, amb 2-3 amples ales foliàcies, espinoses; fulles grans, pubescent-enteranyinades per dessobre, albo-tomentoses per dessota, ovato-oblongues, dentato-espinoses, les basilaris atenuades en pecíol, les caulinars amb llarga decurrència

(1) La grana és oleifera.

foliàcia; calàtides \pm penjants; periclini *globulós*, *enteranyinat*, de bràctees *lanceolato-lineals*, terminades en espina triquetra vulnerant, les exteriors reflexes; flors *purpurines*, corol·les *glabres*, aquenis grisencs, maculats de negre, transovoide-subtetràgons, molt arrugats transversalment; plomall *rogenc*, 1 veg. més llarg que l'aqueni.

Geografia.—Comú per llocs incults i vores de camins des del litoral fins a la regió subpirenenca. — Jul.-Ag.

O. Illyricum

1,483. — O. Illyricum L.

(de la Il·líria, nom geogràfic; per la habitació o pàtria.)

Tronc de 5-15 dm., dret, robust, ramificat a l'àpex, fortament albo-enteranyinat, amb 8 ales foliàcies, molt espinoses; fulles albotomentoses per les 2 cares, especialment pel revers, grans, les basilaris peciolades, *oblongo-lanceolades*, pinnatífides, de lòbuls oblongs, inciso-dentats, espinosos, les caulinars més estretes, llargament decurrents, espinoses; calàtides *ovoido-deprimides* a l'extremitat del tronc

i de les branques curtes, periclini enteranyinat a la base; de bràctees coriàcies, violades a l'àpex, les exteriors *ovato-lanceolades*, terminades en espina triquetra, curta, vulnerant, *reflexa*, les interiors lanceolato-lineals, atenuades en punta llarga, feble; flors *purpurines*, corol·les *glanduloses*, aquenis bruns, tetràgons, fortament arrugats transversalment; plomall ros, el doble llarg de l'aqueni.

O. nervosum

1,484. — O. nervosum Boiss.

(pel tronc nervut.)

Tronc de 4-20 dm., dret, estriat, un poc ramificat a l'àpex, recorregut d'ales amples, *nervudes*, espinoso-dentades; fulles subcorià-

Compostes.

G. 401. - Onopordon.

cies, albo-enteranyinades, lanceolades, sinuato-lobades, dentato-espinoses, de raquis *molt ample, gruixut, blanc*, el mateix que els nervis; calàtides grans, *ovoides*, assentades; periclini pubescent, de bràctees d'un verd pàl·lid, triangular-lanceolades, terminades en espina curta, *glanduloses* i purpurascents a l'apex; flors *rosades*, corol·la *molt glandulosa*, aquenis bruns, estriats i arrugats transversalment; plomall blanquinós, *el doble llarg de l'aqueni*.

β *glomeratum* Csta. — Planta *anual*, coberta d'un toment *cotonós o araneós*; tronc simple, foliós, policèfal; fulles lanceolades, feses en lòbuls triangulars, espinosos; calàtides assentades, *aglomerades*; bràctees del periclini terminades en *espina llarga*, recta, vulnerant, les interiors més llargues, inermes.

Geografia. — El tipus a l'Aragó, centre i sur d'Espanya.

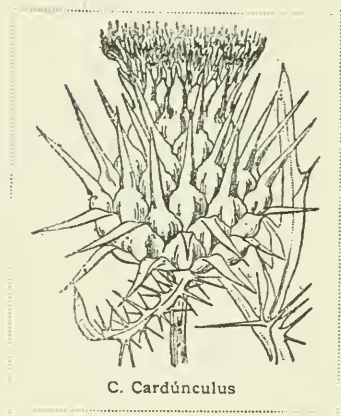
La β *glomeratum* Csta., per terres incultes de Sentiu, prop de Balaguer i altres de l'Urgell i de la Sagarra. — Jul.-Ag.

Gènere 402. — **CINARA L.**

(*κινάρα* és el nom grec de l'escarxofa. La ortografia amb y grega (υ) no és tan pròpia.)

Flors blaves, totes iguals, hermafrodites; calàtides molt grans, terminals; periclini imbricat, de bràctees còncaves, obtuses o atenuades en espina; filaments estaminals lliures, anteres sagitades, amb un apèndix terminal obtús; aquenis transovats, tetràgons, un poc comprimits; plomall caduc, format de pèls plomosos multiseriats, soldats en anell a la base; herbes perennes, de fulles albo-tomentoses, alternes, pinnatipartides.

- 1 { Bràctees del periclini ovato-lanceolades, terminades en espina robusta; fulles de divisions terminades en espines alenades, grogues, **1,485. C. Cardúnculus.**
 Bràctees del periclini ovades, escotades, mucronades; fulles sense espines **1,486. C. Scolymus.**

C. Cardúnculus

1,485. — C. Cardúnculus L.

(*Cardúnculus*, *cardus* o *carduus*: tots aquests noms venen a significar, com *cinara*, tal vegada: *espinós*. *Celta* ard o art, *espina*; per les de l'involucre, com *dents de gos*.)

Sinonímia. — *Herba col* la silvestre, *card* la cultivada; *cast.* *cardo* de comer o de huerta; *it.* *carduccio*, *caglio*.

Tronc de 5-15 dm., dret, robust, simple o ramificat a l'àpex; fulles verdoses i a la fi glabres per dessobre, albo-tomentoses per dessota, pinnatipartides, de divisions decurrents sobre el raquis, estretament alat i terminades en *espines alenades*, *grogues*; calàtides molt grans, freqüentment acompanyades de 1-2 fulletes florals; periclini globulós, de bràctees *lanceolato-acuminades*, terminades en *forta espina canaliculada*, *estesa*, les internes més estretes, simplement cuspidades; aquenis transovoido-tetràgons, groguencs, amb taques brunes; plomall blanc, molt més llarg que l'aqueni.

Geografia. — Cultivat i espontani prop de les habitacions i vores de camins. — Juny-Jul.

Compostes.

G. 402. - Cinara.

1,486. — **C. Scolymus L.**

(σκόλυμος, espècie de card, d'arrel comestible.)

Sinonímia. — Carxofa, escarxofa; *cast.* alcachofa, alcachofera; *fr.* artichaut; *angl.* artichoke; *it.* carciofo ⁽¹⁾.

Es diferencia essencialment de l'anterior per les fulles superiors pinnatífides, lobades o quasi enteres, totes *inermes*; calàtides *més grosses*, bràctees del periclini *amplament ovades*, generalment *escotades i mucronades*, carnosos a la base.

Geografia. — Cultivada i subespontània prop de les hortes i habitacions. — Ag.-Set.

(1) La cultivada o de taula procedeix, com la pastanaga, del *Daucus*.

Gènere 403. — PYCNOCOMON HOFFING. ET LINK.

(Picnomon (ap. Coste), contracció o síncopa de *πυκνόμονον*, espècie de escabiosa; *πύκνος*, dens; *κόμη*, cabellera (*pappus plumós i dens*) plumall apinyat (1).)

Flors purpurines, totes iguals, hermafrodites; calàtides ovoido-oblongues, breument pedunculades, solitàries o agrupades a l'extremitat del tronc i de les branques, circuïdes i traspassades per les fulles florals semblants a les caulinars superiors; periclini cotonós, de bràctees lanceolato-lineals, obtuses, terminades en una espina pinnada, prima, no vulnerant; filaments estaminals lliures, anteres terminades en un apèndix alenat, aquenis transooido-comprimits, llisos, groguencs, lluent; plumall blanc, caduc, format de pèls plomosos, multiseriats, soldats en anell, 4 veg. més llarg que l'aqueni; receptacle amb palletes filiformes: herbes anuals, troncs de 2-5 dm., drets, ramificats, de branques divaricades, enteranyinats, fullosos, alats per la decurrència de les fulles superiors; fulles coriàcies, oblongo-lanceolades, decurrents en ala estreta, espinulosa, enteranyinades, especialment per des-sota, dentato-espinoses, ciliato-espinuloses entre les dents.

P. acarna

1,487. — *P. acarna* Cass. — *Carduus acarna* L.

(*ἀκάρνη* és el nom d'un peix de mar molt delicat. *Apud Theophr.* és un card (2).)

Sinonímia. — *Assotacristos*; *cast.* azafrán descarnado, cardo ajonjero de Salamanca, cardo bardero.

Geografia. — Paratges arenoso-àrids del litoral: al Vallès, Penadés, la Sagarra, a Bages i part del Bergadà. = Prov. de Tarragona i Lleida fins a Balaguer (Csta.); Sta. Llúcia de la Junquera (Vayr.); Conca de Tremp,

Cardona (Bub.); la Sellera (Cod.). — Jul.-Ag.

(1) Cfr. *Anacyclus* per *Ananthocycus*, i *Chrysocoma*, etc.

(2) Willdenow en fa un gènere *Ac. cancellata*.

Gènere 404. — **CIRSIUM** TOURN.

(Es fa derivar de κίρσος, variça, per les virtuts medicinals; en Plini κίρσιον, espècie de cardó.)

Flors purpures, blanquinoses o blavenques, totes iguals; calàtides terminals, periclini imbricat, de bràctees enteres, no escarioses al marge, atenuades i freqüentment terminades en punta espinosa; filaments estaminals lliures, peluts; anteres amb apèndix escariós, linear-alenat; aquenis oblongo-comprimits, llisos; plomall caduc, de pèls plumosos, multiseriats, soldats en anell a la base; receptacle cobert de palletes setàcies: herbes perennes o biennals, de fulles alternes, generalment espinoses.

- 1 { Fulles espinuloses per l'anvers 2.
 { Fulles glabres o pubescents per l'anvers 4.
- 2 { Fulles llargament decurrents, bràctees periclinals linear-lanceolades,
 atenuades en punta espinosa; flors purpures,
 1,488. **C. lanceolatum**.
 { Fulles no decurrents 3.
- 3 { Calàtides ovoido-còniques, bràctees del periclini llises al marge, termi-
 nades en punta triquetra, vulnerant, recorbada; fulles florals lanceo-
 lades, espinoses, més llargues que les calàtides; flors purpures;
 planta de 2-3 dm 1,489. **C. echinatum**.
 { Calàtides globoses o subgloboses, bràctees del periclini aspres al marge,
 terminades en punta feble, espatulada o alenada, no vulnerant ni
 recorbada 1,490. **C. erióphorum**.
- 4 { Fulles decurrents, flors purpures 5.
 { Fulles no decurrents 6.
- 5 { Fulles pinnatipartides, llargament decurrents, espinoses; calàtides nom-
 broses, subsèssils; planta sense estolons . . . 1,491. **C. palustre**.
 { Fulles enteres, pestanyoses, oblongo-lanceolades, breument decurrents;
 calàtides pedunculades; planta de estolons subterranis,
 1,492. **C. monspessulanum**.
- 6 { Calàtides unisexuals, en panotxa corimbiforme; flors purpures; fulles
 oblongo-lanceolades, diversament dividides, espinuloses,
 1,493. **C. arvense**.
 { Calàtides hermafrodites, solitàries o aglomerades 7.

- 7 { Flors grogues, groguenques o blanques, raríss. purpurines; bràctees periclinals atenuades en punta oberta o reflexa 8.
Flors purpurines 9.
- 8 { Calàtides no acompanyades de fulles florals; bràctees periclinals reflexes, fulles pinnatipartides, ciliato-espinuloses, auriculades; flors grogues 1,494. **C. Erysithales.**
Calàtides acompanyades de fulles florals fortament espinuloses, bràctees periclinals obertes, fulles pinnatífides, molt espinoses, no auriculades; flors blanquinoses 1,495. **C. glabrum.**
- 9 { Plantes ± acaules, amb 1-3 calàtides nascudes al centre d'una roseta de fulles pinnatipartides, verdes, glabres per dessobre, pubescents per dessota. 1,496. **C. acaule.**
Plantes ostensiblement caulescents, fulles caulinars ± amplexicaules. 10.
- 10 { Calàtides aglomerades per 2-5 a l'àpex, bràctees periclinals amb una callositat viscosa a l'esquena, fulles glabres, ± dividides, ciliato-espinuloses 1,497. **C. rivulare.**
Calàtides solitàries, terminals; bràctees periclinals sense callositat. 11.
- 11 { Arrel fibrosa, fulles enteres o dentades, albo-tomentoses per dessota; llim de la corol·la més curt que el tub . . 1,498. **C. heterophyllum.**
Arrel tuberosa, fulles pinnatipartides, cinèreo-enteranyinades per dessota; llim de la corol·la més llarg que el tub . 1,499. **C. tuberosum**

1,488. — **C. lanceolatum** Scop.

(aquest és un terme pròpiament botànic, es refereix aquí a les fulles.)

Sinonímia. — Llobacarda; *cast.* cardo borri-queño.

Biennal, tronc de 5-15 dm., robust, dret, assolcat, enteranyinat, *alato-espinós*, ramificat, de branques erectes; fulles *lanceolades*, pinnatipartides o pinnatífides, de divisions partides en lòbuls desiguals, divaricats, *espinosos*, verdes i *erigades d'espinules* per l'anvers, cendro-

ses i *araneoso-pubescents* pel revers, les caulinars *llargament decurrents*; calàtides solitàries o subagregades a l'extremitat del tronc i de les branques, nues o acompanyades de 2-3 fulles florals més curtes que les calàtides; periclini *ovoide*, un poc enteranyinat, de bràctees lanceolato-lineals, llarga-

Compostes:

G. 404. - *Cirsium*.

ment atenuades en punta *triquetra*, *espinosa*, *pàtulo-erecta*; corol·la purpurina, de llim 1 veg. més curt que el tub; aquenis *groguenes*, lluent, transovoido-cuneïformes.

Subv. *hypoleucum* DC. — Fulles \pm albo-tomentoses pel revers.

Subsp. *C. crinitum* Boiss. — Bràctees externes del periclini molt obertes i recorbadess, quasi desde la meitat; aquenis bruns.

β *catalaunicum* Wk. et Csta. — Calàtides molt grosses, solitàries; periclini globulós, molt enteranyinat; fulles florals lanceolades, espines de les fulles més febles.

Geografia. — En paratges incults de la part alta de Catalunya i valls pirenenques (Csta.); camins d'Olot i Pireneus (Vayr.); Plana de Vich (Masf.).

La subvar. *hypoleucum* DC., a l'Ubach. = Prats de Castelló (Vayr.).

La subsp. *C. crinitum* Boiss., comuna des del litoral fins a la regió pirenenca, estenent-se per la Sagarra i prov. de Girona. = Abunda la β *catalaunicum* Wk. et Csta. (Csta.). — Jul.-Setembre.

1,489. — *C. echinatum* DC.

(*echinatus*, derivat de *echinus*, eriçó, per les calàtides espinoses i tota ella.)

Perenne, *rabassuda*, tronc de 2-3 dm., dret, assolcat, *albo-araneoso-llanós*, ramificat a l'àpex; branques erectes, curtes; fulles coriàcies, vírido-fosques i molt espinuloses per dessobre, cinéreo-tomentoses per dessota, un poc revoltes pel marge, pinnatipartides, de lòbuls bífids, divaricats, terminats per una forta espina groguenca, les basilaris peciolades, les caulinars semiamplexicaule-auriculades; calàti-

des *ovoides*, en corimbe terminal, dens, acompanyades de fulles florals lanceolades *més llargues que elles*, *fortament espinoses*; periclini araneoso-llanós, de bràctees lanceolato-lineals, llises al marge, atenuades en punxa triquetro-espinosa, les externes *fortament recorbadess*; corol·les *purpurines*, de llim una veg. més curt que el tub; aquenis transovoides, foscos, lluent, amb línies negres.

Geografia. — Llocs pedregosos àrids: Tarrassa, prop del Guitart, r.; Gelida; no escassa a les estribacions del Montcau. = Llocs estèrils de la Sagarra (Csta.); frontera de l'Aragó i Catalunya (Losc.); ribera de Cornudella; Pont de Montanyana; Conca de Tremp (Bub.); al Tibidabo, S. Pere Màrtir (Senn. in Hb. Cad.). — Jul.-Ag.

1,490. — *C. eriophorum* Scop.

(liter. que porta llana o borrisol, pel toment blanquinós del revers de les fulles.)

Biennal, tronc de 5-20 cm., dret, robust, assolcat, pubescent, ramificat; fulles consistents, vírido-espinuloses per dessobre, cinereo-llanosos per dessota, de raquis i nervis prominents, subrevoltes al marge, pinnatipartides, de divisions bífides, lanceolades, la terminal més gran, totes terminades en espina groguenca vulnerant, les basilaris molt grans, peciolades, les caulinaris semi-amplexicaule-auriculades; calàtides grans, solitàries, globuloses o subglobuloses, sense fulles florals o de longitud variable; periclini fortament araneoso-llanós, de bràctees interiors i mitges lanceolato-lineals, espatuliformes o alenades a l'àpex, no vulnerants; corol·la purpurina, raram. blanca ⁽¹⁾; aquenís oblongs, rossos, lluints, amb línies negres.

Subsp. *C. odontolepis* Boiss. — Calàtides hemisfèriques, turbinades o conoides, acompanyades de 8-10 fulles florals que les sobrepassen; dilatació espatulada de les bràctees periclinals cartilaginosa i denticulada, terminada per una espina setàcia més llarga.

ε *Risterianum* Rouy. = *C. eriophorum*, var. *Risterianum* Gillet. = *C. ferox* Csta. et auct. catalan., non DC. — Periclini molt enteranyinat, de bràctees lanceolato-lineals, carenades, sense dilatació espatulada o molt petita, terminades en una espina menys feble; flors purpurines, fulles ± coriàcies, molt espinoses, de divisions estretes, ciliato-espinuloses.

ζ *Corbariensis* Rouy. = *C. corbariensis* Senn. — Periclini glabrescent, divisions de les fulles més estretes, més revoltes i més espinoses; fulles florals generalment més curtes que les calàtides, o nul·les.

Geografia. — Llocs incults i vores de camins: Frontera de l'Aragó i Catalunya (Losc.1); Vall del Tec fins a Prats de Molló (Comp.); cadena principal del Vernet a la Vall de Llo; a la Cerdanya (Gaut.); valls d'Aran i del Noguera (Timb.); les Bordes, Arròs, Viella (Llen.1).

La subsp. *C. odontolepis* Boiss., als boscos de l'Ubach, camí de la Portella, r.; Montserrat, cap a la roca foradada, r. = Comarca de les Garrigues (Gonz.); frontera del baix Aragó (Losc.!).

La ε *Risterianum* Rouy, al Montserrat, a l'Ubach, d'on baixa fins a Tarrassa; de Guardiola a Castellar de N'Huc; Ripoll, d'on s'estén fins al Vallès, estant disseminada per una gran part del país.

(1) *Odor florum omnino similis illo Allii capillaris, sive moscati* (Bubani).

Compostes.

G. 404. - Cirsium.

La *ζ Corbariensis* Rouy, no escassa al peu oriental del Castell de Figueres. = Llers (Senn. in Hb. Cad.). — Jul.-Set.

N. B. La var. ε pel seu periclini molt *araneoso-llanós* es distingeix desseguida del *C. ferox* DC., confosos pels botànics catalans i el confonguérem també seguint-los nosaltres. Bubani fa posà en dubte les cites de Willk. i de Costa, ni sembla que dongués gran crèdit a les de Gren. i Godron.

C. palustre

1,491. — *C. palustre* Scop.

(de *palus*, *palúdis*, l'estany, per la estació, a la manera dels joncs i canyes.)

Biennal, tronc de 5-10 dm., dret, fistulós assolcat, alato-espinós, pubescent, simple o ramificat a l'àpex; fulles vírido-fosques per desobre, més clares per dessota, un poc enteranyinades pel revers, hispíduls per l'anvers, *pinnatipartides*, de divisions 2-3-fides, aquestes terminades en espina feble, les basilars atenuades en pecíol alat, les caulinars *llargament decurrents*; calàtides *ovoides*, dentades, aglo-

merades en *dens corimbe*; periclini un poc enteranyinat, de bràctees aplicades, *llises al marge*, amb una callositat negra a l'esquena, les externes ovato-lanceolades, obtusiúscules, bruscament terminades en una petita espina, les internes lineals, acuminades, escarioses, *purpurines* a l'àpex; corolles generalment purpurines, de tub igual al llim; aquenís petits, linear-oblongs, blanquinosos.

C. monspessulanum

Geografia. — Reguerols i llocs inundats. Montseny, Montsolí, Queralbs, Núria, i altres llocs dels Pireneus. = Vich (Masf.); Vall d'Eine (Bub.); comú a la Vall d'Aran (Llen.). — Jul.-Agost.

1,492. — *C. monspessulanum* All.

(de la pàtria: Montpellier, com *monspeliensis*.)

Perenne, rizoma gruixut, que produeix *estolons subterranis*; tronc de 5-15 dm., dret, prim, assolcat, araneoso-pubescent, ramificat a l'àpex; fulles *oblongo-lanceolades* o *lanceolades*, agudes, ordinàriament vírido-glabres per les 2 cares, *enteres* o superficialment *sinuato-dentades*, *ciliato-espinuloses*, les basilars atenuades en pecíol alat, espinulós,

les caulinars assentades, *un poc decurrents*, les superiors \pm bracteïformes, no decurrents; calàtides petites, *ovoides*, llargament pedunculades; periclini pubescent, de bràctees aplicades, aspres al marge, les exteriors ovato-lanceolades, terminades en punta molt curta, *negroses a l'esquena*, les interiors lineals, escarioses, agudes, violades a l'àpex; corol·la purpurina; aquenis petits oblongs, rossos, lluentos.

C. arvense

Geografia.—Comú per vores d'aigües corrents i llocs humits des del litoral fins als Pireneus. — Juny-Set.

1,493. — C. arvense Scop.

(*aquí, dels camps, amb acceptió botànica nova, no llatina clàssica.*)

Sinonímia.—Calcides, carsos; *cast.* cardo oloroso, cardo cundidor, cardo blanco, ramoncillo negro; *fr.* chardon hémorrhoidal o hémorroïdal.

Perenne, rizoma cundidor, tronc de 5-10 dm., dret, angulós, glabrescent, ramificat, de branques dretes; fulles vírido-glabrescents per les 2 cares o albo-araneoses per dessota, oblongo-lanceolades, sinuato-dentades o sinuato-pinnatifides, ciliato-espinoses al marge, les caulinars assentades i a veg. decurrents; calàtides petites, *cilindroides*, assentades o breument pedunculades, reunides en corimbe; periclini glabrescent, de bràctees aplicades, brunes a l'àpex, les exteriors lanceolades, terminades en petita espina, les interiors lineals, terminades en punta escariosa; flors *unisexuals* en cada calàtida, corol·la purpurina o blanca, de llim 2-3 veg. més curt que el tub; aquenis linear-oblongs, bruns.

C. Erysithales

Geografia.—Comú per camps, vinyes i terres cultivades des del litoral fins als Pireneus. — Jul.-Set.

1,494. — C. Erysithales Scop.=C. glutinosum Lmk.

(*De ἐρυσίθα i θάλλω: de flors purpurines o vermelloses* ⁽¹⁾; glutinosus, de gluten, glútinis,

(1) Quasi totes les obres de Botànica escriuen *Erisithales* amb *iota* i no amb *ypsilon*, com ha d'ésser, i així es troba en Plini, qui ho refereix al *Carduus pratensis*, o sigui *Cirsium anglicum* Lob. Linneus especifica amb aquest nom grec un *Cnicus*, que és el *Cirs. glutinosum* Lmk. de que aquí es tracta. Com se veu, s'al·ludeix a la singular coloració floral d'aquesta planta, denominació que en tot rigor deuria ésser ἐρυσιθηλίζ, com tenim ἐριθηλίζ, que significa molt ramós o florit.

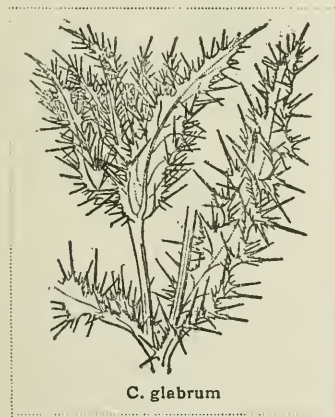
Compostes.

G. 404. - Cirsium.

per les bràctees periclinals agafalloses; ἐρσιθάλης, nom d'una planta medicinal, el Sedum acre, Cp. erithales, trithales, chrysothales.)

Perenne, de rizoma curt, negre, que produeix fibres radicals gruixudes; tronc de 5-7 dm., dret, assolcat, pubescent, quasi nu i ramificat a l'àpex; fulles grans, virido-fosques per dessobre, més clares per dessota, pubescents per les 2 cares, *ciliato-espinuloses*, *pinnatipartides*, de divisions *oblongo-lanceolades*, *dentades*, *oposades*, esteses en angle recte, les divisions superiors decurrents, les inferiors un poc reflexes, les fulles basilaris contretes en pecíol alat, *dentato-espinulós*, *auriculat*, les caulinars *auriculades*; calàtides (1) globuloses, llargament pedunculades, deprimides a la base, *penjants*, solitàries o agregades, *sense fulles florals*; periclini glabre, de bràctees linear-lanceolades, esteses des de la meitat i terminades en punta reflexa, amb una callositat negra, lluent i glutinosa a l'esquena i prop de l'àpex; corol·les groguenques, raram. purpurines, de llim més llarg que el tub; aquenis transovoides, blanquinosos, lluentos.

Geografia.—Boscos de les altes muntanyes: cap a Olot, al turó de Cubells; boscos ombrívols de Vidrà, a la Bola (Vay.); promontori de Cabrera (Trem.); muntanyes de Cabrerà, r. r. (Senn.). — Jul.-Ag.

C. glabrum

1,495. — C. glabrum DC.

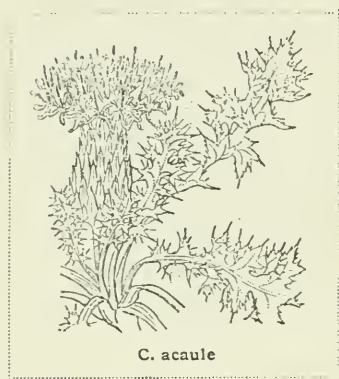
(perquè no té toment, glaber, glabra, sense pèl; aplicat a l'ordi, vol dir sense barba o aresta.)

Perenne, rizoma gruixut, que produeix fibres primes; tronc de 4-5 dm., dret, gruixut, completament *glabre*, simple o ramificat a la part superior, molt fullós fins a l'àpex; fulles coriàcies, d'un verd pàl·lid, *glabres* per les 2 cares, *linear-lanceolades*, *pinnatífides*, de lòbuls 2-3-fids, curts, divaricats, lanceolats, *ciliato-espinulosos*, terminats en una forta espina groguenca, les basilaris atenuades en pecíol alat, les altres atenuades a la base, però no *amplexicaules* ni *auriculades*; calàtides grans, ovoides, *no deprimides a la base*, agregades o solitàries i *llargament pedunculades*, acompanyades de nombroses fulles florals herbàcies, *dentades*, molt espinoses, molt més llargues que les calàtides; bràctees del pe-

(1)' Tècnicament: *calathus*, *calathium* o *calathidium*, com *pyxidium*; tipus l'*Aster Sinensis* o *Chinensis* (*Callistephus*) la reïne-Marguerite dels francesos: com si fos χαλαθίς, ἰδός, que algú fa venir de -εἶδος, forma. Cf. φυσαλὶς, sinònim de κύστιον, una toia o panereta.

riclini aplicades, lanceolades, finament pestanyoses, terminades en forta espina *triquetra*, negrosa a la base, groguenca a l'àpex, oberta, *més curta que la bràctea*; corol·la d'un blanc groguenc, *de llim igual al tub*; aquenis cuneïformes, negrosos, lluents, finament estriats longitudinalment.

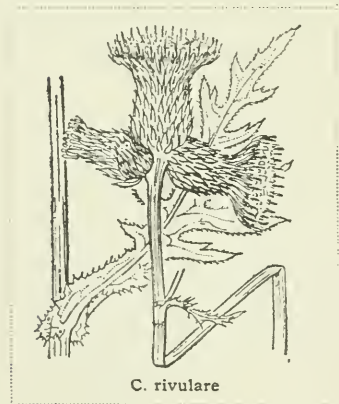
Geografia. — Llocs humits, vores de torrents dels Pireneus centrals: Castanesa, Vall de Benasc, Hospital de Benasc (Csta., Zett., Gr. et Godr.); Vall de Boï (Isern!); Baricauba; Vall de Juela; altures de Salardú (Coste et Soul.). — Jul.-Set.

1,496. — *C. acaule* All.

(*pel tronc curtíssim, quasi nul: acaulis, acaule.*)

Perenne, rizoma horitzontal, gruixut, que produeix fibres primes; tronc ordinàriament *molt curt o nul*, a veg. de 5-15 cm.; fulles consistents, peciolades, vírido-fosques per dessobre, grisenques per dessota, glabres o pubescents pels nervis al revers, oblongues, *pinnatipartides*, de divisions amples, inciso-dentades, *ci-liato-espinuloses*, la espina terminal de les divisions *més llarga i més forta*, ordinàriament totes les fulles en *roseta radical*; calàtides grossetes, ovoides, solitàries, a l'extrem d'un peduncle radical molt curt, bracteolat, situat al centre de la roseta; periclini deprimit a la base, glabre, de bràctees aplicades, breument pestanyoses, vírido-groguenques, les externes *més curtes*, ovato-lanceolades, mucronades, les internes lineals, escarioses a l'àpex, agudes; corol·les *purpurines*, de llim quasi una veg. *més curt que el tub*; aquenis oblongs, blanquinosos.

Geografia. — Boscos àrids de la regió de les altes valls: al Montseny, des de la regió del faig; Ribes; Núria; alt Bergadà, com Hospitalet, Coll de Jou, Castellar de N'Huc i valls pirenenques. = Vich (Masf.); Montsec, Olot i amunt, cap als Piren. Or. (Csta.); S. Joan de les Abadesses (Senn.). — Jul.-Ag.

1,497. — *C. rivulare* Link.

(*rivulus de rivus, és un riuet o fil d'aigua; estació de la planta.*)

Perenne, rizoma gruixut, no estolonífer, amb nombroses fibres primes; tronc de 6-12 dm., dret, assolcat, pubescent, sim-

Compostes.

G. 404. - *Cirsium*.

ple o poc ramificat, enteranyinat i *quasi nu a la part superior*; fulles víridofosques, més pàl·lides i pubescents per dessota, *pinnatifides* o *pinnatipartides*, de divisions *lanceolato-oblongues*, *denticulades*, *obertes*, *quasi paral·leles*, les inferiors atenuades en pecíol alat, espinulós, dilatat, amplexicaule, les superiors *amplexicaule-auriculades*; calàtides globuloses, agregades en nombre de 2-5, la terminal *més gran*, les laterals a l'axil·la d'una petita bràctea lineal, enteríssima; periclini glabre, deprimit a la base, de bràctees aplicades, un poc esteses a l'àpex, lanceolades, subpestanyoses, amb una *callositat negra*, *oblonga i viscosa a l'esquena*; corol·les *purpurines*, de llim *més llarg que el tub*; aquenis oblongs, groguencs, llanuts.

Geografia.—Prats humits i llocs pantanosos: Cabrera (Salv.); Queralbs; N.^a S.^a del Castellar; Costabona (Vayr.); Piren. centrals, cap a Bassivé (Compñ.); Vall d'Aran; Aiguamoix (Timb.); abundant a la ribera de Ruda (Llen.); Arties; Pla de Beret; Vall de Tredós (C. et S.). — Juny-Ag.

C. heterophyllum

1,498. — *C. heterophyllum* All.

(se sol donar aquesta denominació a plantes que presenten fulles diferents; és el *unus et alter*, a vegades un sol, una sola (mena, classe, etc.), sempre com a terme de comparació, pròpiament doncs entre dues coses ⁽¹⁾.)

Perenne, rizoma cundidor, que produeix fibres primes i estolons subterranis; tronc de 6-15 dm., dret, fistulós, enteranyinat i *nu a l'àpex*, simple, amb 2-4 branques curtes, dretes; fulles glabres i víridofosques per dessobre, albo-tomentoses per dessota, desigualment pestanyoses, les inferiors *lanceolades*, aserrerrades, atenuades en pecíol alato-auricular, les caulinars del mig lanceolades, acuminades, *auriculades*, les superiors petites, lanceolato-lineals, acuminades, assentades; calàtides grans, subglobuloses, solitàries, sense fulles florals; periclini pubescent, *deprimit a la base*, de bràctees aplicades, aspres al marge, purpurines a l'esquena, les externes curtes, lanceolato-lineals, contretes en espínula curta, les internes linear-acuminades, escarioses; corol·la *purpurina*, de llim *més curt que el tub*; aquenis transovats, petits, groguencs, pàl·lids.

les inferiors *lanceolades*, aserrerrades, atenuades en pecíol alato-auricular, les caulinars del mig lanceolades, acuminades, *auriculades*, les superiors petites, lanceolato-lineals, acuminades, assentades; calàtides grans, subglobuloses, solitàries, sense fulles florals; periclini pubescent, *deprimit a la base*, de bràctees aplicades, aspres al marge, purpurines a l'esquena, les externes curtes, lanceolato-lineals, contretes en espínula curta, les internes linear-acuminades, escarioses; corol·la *purpurina*, de llim *més curt que el tub*; aquenis transovats, petits, groguencs, pàl·lids.

Geografia. — Prats i barrancs de les altes muntanyes: Bac de Fos (Jourtal); massís de Cagire a Gisoles (Timb.); Melles (Lap.); Grip (Philippe), sempre r. — Jul.-Ag.

(1) Hi ha una *Centaurea Scabiosa* L. *variifolia* Lois.

C. tuberosum

1,499. — *C. tuberosum* All. — *C. bulbosum* DC.

(com *bulbosum*, pel rizoma napiforme o en forma de nap⁽¹⁾.)

Perenne, rizoma gruixut, negre, generalment horitzontal, que produeix fibres *napiformes* o *fusiformes*; tronc de 3-8 dm., pubescent, angulós-estriat, simple o 2-3-furcat, llargament nu a l'àpex; fulles blanques, verdes i pubescents per dessobre, cendroses i un poc teranyinades per dessota, oblongo-lanceolades, *pinnatipartides*, de divisions 2-3-fides, *divergents*, ciliato-espínuloses, essent l'espínula terminal més llarga i subvulnerant, les fulles inferiors peciolades, les demés semiamplexicaules, \pm auriculades; calàtides subglobuloses, mitjanes, solitàries, *sense fulles florals*; periclini un poc enteranyinat, de bràctees aplicades, les exteriors ovato-lanceolades, brunes a l'àpex, les internes lineals, agudes, escarioses, purpurines a l'àpex; corol·la *purpurina*, de llim més llarg que el tub; aquenís oblongo-lineals, pàl·lids; planta polimorfa.

Raça *C. filipendulum* Lge. — Rizoma quasi horitzontal, *estolonífer*, amb fibres *fusiformes* i fibres *napiformes*; fulles caulinars *auriculato-amplexicaules*, bràctees externes del periclini terminades en *mugró espiniforme*.

Raça *C. anglicum* DC. — Rizoma oblíquo-vertical, *estolonífer*, amb fibres *filiformes* i algunes estretament *fusiformes*; fulles caulinars semiamplexicaules, *no auriculades*; bràctees externes del periclini *molt agudes*.

Geografia. — Prats i boscos: La raça *C. filipendulum* Lge., al Bergadà, d'on descendeix pel Llobregat quasi fins a la confluència d'aquest amb el Cardener. = Cabrera, Collsacabra (Puigg.!); Vidrà, Platraver, N.^a S.^a del Mont, Coll de Malrem, Vall del Bac, Ribes (Vayr.!); Vilatorra, Gurb, Roda, Senfores, Guixà (Masf.!); riera de Marlès i altres llocs del Bergadà, partic. a la obaga del Ginebret (Puj. C.!); Vidrà (Masf. Mar., in Hb. Cad.!); Torelló, Bellmunt (Senn.!). — Estiu.

La raça *C. anglicum* DC., de Setcases a Camprodon (Salv.!); Pir. Centrals, r. (Rouy).

N. B. Tots els exemplars catalans per nosaltres observats creiem que pertanyen al *C. filipendulum* Lge., coincidint perfectament amb la lám. 20 de les seves *Icones*, salvant, com ja observà Csta., el *no presentar estolons ni penjants* les calàtides.

(1) El *tuber* és pròpiament un tumor que certes parts fan de fàcil formació; així pogueren dir els romans *ubi uber, ibi tuber*, com si diguéssim: no hi ha roses sense espines.

HÍBRIDS

Entre els nombrosos híbrids que d'aquest gènere es coneixen, són dignes de citarse a Catalunya els següents:

1,500.— *C. grandiflorum* Kittel. = *C. lanceolatum* × *eriphorum*.

Planta de gran talla, fulles caulinars ± decurrents, les florals més curtes que les flors; calàtides grans, periclini enteranyinat, de bràctees lineals, pestanyoses o denticulades a l'àpex, llargament atenuades en punta pàtulo-erecta, espinosa; aquenís ordinàriament avortats.

Geografia. — Piren. Orient. *inter parentes*, r. (Rouy).

1,501.— *C. Senneni* Rouy = *C. eriphorum* × *arvense*.

Es diferencia del *C. eriphorum* Scop. per les calàtides mitjanes, ovoïdes, amb fulles florals que no sobrepassen les flors; periclini menys enteranyinat, de bràctees atenuades en espina.

Geografia. — Piren. Orient.; massís de Caillau (Senn., ex Rouy).

1,502.— *C. Borderi* Rouy = *C. monspessulanum* × *palustre*.

Rizoma cundidor, sense estolons subterranis; fulles verdes, pubescents per les 2 cares; calàtides petites, aglomerades.

— *C. Neirae* Cam. = *C. Borderi* β per-*palustre*. — Fulles inferiors subpinnatífides, de lòbuls 2-3-dentats, espinosos i ciliato-espinulosos, les caulinars llargament decurrents, les superiors sinuato-dentades.

Geografia. — Pir. Orient. (Rouy); Ripoll, Queralbs, Esquirol, *inter parentes* (Senn.!); de Bosost a Viella, Ruda (C. et S.).

1,503.— *C. pyrenaicum* Senn. = *C. monspessulanum* × *acaule*.

Fulles i calàtides del primer, tronc extremadament curt com el segon.

Geografia. — Ripoll (Senn.).

Compostes.

G. 404. - Híbrids.

1,504. — *C. subalpinum* Gaud = *C. palustre* × *rivulare*.

Fulles verdes, pinnatipartides, de divisions molt esteses; calàtides globuloses, petites o mitjanes, en raïm o corimbe dens, terminal; bràctees periclinals aplicades, lanceolades, agudes, aspres o pestanyoses, terminades en punta curta, blana, estesa.

Geografia. — Vall d'Aran, r. r. (C. et S.).

1,505. — *C. Masferrerii* Cad. = *C. filipendulum* × *palustre*.

La forma de les fulles, el tronc llargament nu a la part superior, monocèfal, la forma i color de les bràctees periclinals pertanyen al *C. filipendulum* Lge.; però la manifesta decurrència de les fulles caulinars marca la influència del *C. palustre* Link.

Geografia. — Vidrà (Masf. Mar. in Hb. Cad.).

Costa cita, además, el *C. glabrum* × *monspessulanum*, trobat per Compñ. cap a Bassivé, que és el *C. Gayi* Rouy, referit per aquest A. als Pir. espanyols de Castanesa, i un *C. bulbosum* × *acaule*, trobat per Vayr. als prats de Rocabruna, que podria ésser el *C. medium* All.

Gènere 405.—**CARDUUS L.**

(Nom llatí de la planta que dóna el card, que com *Carex*, sembla molt segur que té l'arrel del verb *cárrere*, cardar les fibres, la llana, etc.)

Es diferencia del g. *Cirsium* en què els pèls del plomall són denticulats, mai plomosos.

- 1 { Calàtides subcilíndriques o bé ovoido-oblongues, petites, aglomerades, assentades, caduques a la maduresa 2.
Calàtides \pm ovoides o globuloses, raram. petites o aglomerades, no caduques a la maduresa 3.
- 2 { Tronc amb ales espinoses amples i contínues, fulls fins a l'àpex, policèfal; calàtides de 7-9 mm. dià., amb fulles florals; aquenís no viscosos 1,506. **C. tenuiflorus.**
Tronc amb ales espinoses estretes, interrompudes, nu cap a l'àpex, oligocèfal; calàtides el doble més grans, sense fulles florals; aquenís viscosos 1,507. **C. pycnocephalus.**
- 3 { Bràctees del periclini rectes i dretes 4.
Bràctees del periclini doblades cap a fora o reflexes 8.
- 4 { Plantes albo-tomentoses, espinoses; calàtides mitjanes, en corimbes densos, terminals, acompanyades de fulles florals, 1,508. **C. carlinoídes.**
Plantes verdes \pm glabres, mai albo-tomentoses 5.
- 5 { Tronc alat i espinós fins a l'àpex, molt ramificat, oligocèfal; calàtides petites i aglomerades, bràctees externes del periclini feblement espinoses, sense nervi a la base 1,509. **C. crispus.**
Tronc ni fulls ni alat cap a l'àpex, monocèfal 6.
- 6 { Tronc curtament nu a l'àpex, fulles pinnatipartides, terminades per espines llargues i dures; bràctees del periclini agudes i espinoses, 1,510. **C. carlinaefolius.**
Tronc llargament nu a l'àpex, fulles espinuloses, bràctees del periclini no espinoses 7.
- 7 { Calàtides al principi dretes, bràctees del periclini obtuses, mútiques; fulles glabres, glaucescents pel revers 1,511. **C. defloratus.**
Calàtides penjants, bràctees del periclini atenuades en punta mucronada, fulles pubescents i enteranyinades pel revers, 1,512. **C. medius.**

- 8 { Calàtides grans (3-5 cm. diàm.), quasi sempre penjants; bràctees del periclini amples, triangular-acuminades, doblades pel mig cap a baix o esteses en estel. **1,513. C. nutans.**
- 8 { Calàtides la meitat més petites, dretes o inclinades; bràctees lineals, amb fort nervi dorsal, reflexes o arquejades **9.**
- 9 { Punta de les bràctees feblement vulnerant, totes arquejades cap enfora, reflexes; troncs fullosos, alats, espinulosos fins a l'àpex; fulles d'un verd fosc, tirant a porpra; flors rosades. . . **1,514. C. nigrescens.**
- 9 { Punta de les bràctees més vulnerant, les externes dretes, les del mig esteses, les superiors reflexes a l'àpex; troncs en general llargament nusos a l'àpex, fulles d'un verd bonic, flors d'un porpra viu, **1,515. C. hamulosus.**

1,506. — C. tenuiflorus Curt.

(de flors menudes; tenuis, fi, delicat; així tenim parviflorus, etc.)

C. tenuiflorus

Annual o biennal, tronc de 3-10 dm., dret, assolcat, enteranyinat, simple o ramificat, amplemment alat, espinós i fullós fins a l'àpex, essent les ales contínues; fulles pubescents i vírido-cendroses per dessobre, enteranyinades i freqüentment blanquinoses per dessota, sinuato-pinnatifides, de lòbuls amples, dentats, ciliato-espinosos, les caulinars llargament decurrents en ala sinuato-espinosa; calàtides petites (7-9 mm. diàm.), subcilíndriques, assentades o curtament pedunculades, aglomerades, en petit corimbe, amb fulles florals més curtes que les flors, caduques a la maturitat; periclini glabrescent, de bràctees lanceolato-lineals, les externes d'un verd pàl·lid, blanques o escarioses al marge, terminades en espina triquetra, arquejada cap enfora a l'àpex, les internes lineals, dretes, llargament acuminato-escarioses, més llargues que les flors, aquestes purpúries: llim de la corol·la igual al tub, aquenis rossos, lluent, no viscosos, estriats longitudinalment, xagrinats.

Geografia.—Llocs incults, vores de camins, runes: Freqüent al litoral, Vallès, Penadès, Bages; Tarragona; Figueres i altres llocs de l'Empordà fins als Pireneus. — Abr.-Maig.

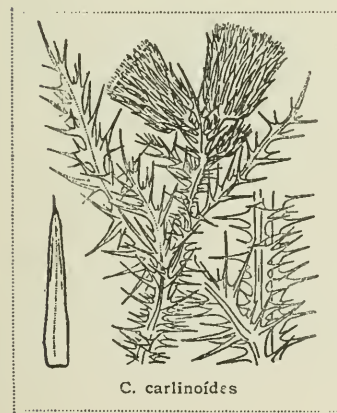
C. pycnocephalus

1,507. — *C. pycnocephalus* L.

(Sembla aquí significar una cosa oposada a tenuiflorus, per ésser més grossos els capítols, encara que oligocèfals ⁽¹⁾.)

Es diferencia de la espècie anterior, amb la qual té gran afinitat, per les ales dels troncs més estretes, interrompudes, amb freqüència llargament nusos a la part superior, oligocèfals; calàtides el doble majors, ovoido-oblongues, generalment sense fulles florals; bràctees externes del periclini ovato-oblongues, terminades en espina més curta, recta, no arquejada, les internes curtament acuminades, més curtes que les flors; aquenis viscosos, grisencs.

Geografia. — Llocs incults, vores de camins; freqüentment amb l'anterior: litoral de Barcelona; Vallès, part infer. de Bages; Sils; Vidreres; Figueres. = S. Feliu de Guíxols; Portvendres; Cerbère (Bub.). — Maig-Juny.

C. carlinoides

1,508. — *C. carlinoides* Gou.

(de carlina, per alguna semblança amb ella.)

Perenne, tronc de 2-5 dm., dret, assolcat, angulós, albo-tomentós, àmpliament alat, espínós i fullós fins a l'àpex, molt ramificat a la part superior; fulles vírido-cendroses per desobre, albo-tomentoses per dessota, lanceolades, pinnatipartides, de divisions 3-5-fides, espínoses, terminades en llarga espina groga, vulnerant, les caulinars decurrents en ampla ala sinuato-espínosa, les basilar llargament atenuades en peciol alat, espínós; calàtides ovoido-globuloses, mitjanes, breument pedunculades en ample corimbe, dens; periclini enteranyinat, de bràctees dretes, les externes lanceolato-lineals, acuminades en espina curta, les internes llargament escarioses, no vulnerants, purpúries a l'àpex; flors purpúries o blanques, llim de la corol·la la meitat més llarg que el tub; aquenis bruns, llunts, estriats longitudinalment.

(1) *Pycnocomon* és sinònim de *Scabiosa* en la espècie *rutaefolia*; se sol escriure *picnomon*, encara que es dona per etimologia *pycnos* = dens.

Geografia.—Boscos i pedruscam dels Pireneus: No escàs a la Vall de Núria, Coll de Pal, Coll de Jou. = Vall d'Eyne (G. et G., Bub.); Queralbs, Mòrens (Vayr.); muntanya de Gausac; Pumero, Comagireta (Llen.); de Castanesa a Bassivé, Penyalblanca, Port de la Picada, falda de la Maladetta (Zett., Csta.); Ports de la Bonaigua (Timb.) i de Beret (C. et S.). — Jul.-Ag.

C. crispus

1,509. — C. crispus L. non auct. hispan. omn.

(per les ales del tronc que són sinuato-espinoses, com el Cistus crispus per les fulles, etc.)

Biennal, tronc de 5-12 dm., dret, estriat, alat fins a l'àpex; ales estretes, sinuato-espinoses, ramificat a l'àpex, de branques desiguals, dretes, tomentoses sota les calàtides; fulles blanques, vírido-fosques i glabrescents per des-sobre, ± enteranyinades per dessota, oblongo-lanceolades, sinuato-pinnatífides, de lòbuls amples, dentato-ciliato-espinulosos, les caulinars llargament decurrents; calàtides subglobuloses, petites, dretes, assentades o breument pedunculades, acompanyades de petites fulles florals, ordinàriament agregades en petit nombre; periclini un poc enteranyinat, de bràctees linear-lanceolades, dretes, les externes poc obertes, sense nervi a la base, feblement espinoses; flors purpurines, llim de la corol·la un poc més llarg que el tub; aquenis grisencs, lluent, longitudinalment estriats.

β *polyanthemos* Godr. — Fulles profundament pinnatífides, verdes per les dues cares, bastantment espinoses.

Geografia.—Lloc incults i vores de camins de la regió pirenenca: Núria, al Salt del Sastre. = Bellmunt, de Torelló; Montgrony, Ribes, la Rullada, cap a Cabrera (Senn.!); Montsolí, Guillerries, Platraver (Vayr.?). — Juliol-Ag.

C. carlinifolius

1,510. — C. carlinifolius Lam.

(de fulles de carlina ⁽¹⁾.)

Perenne, tronc de 2-4 dm., dret, assolcat, glabre, alat; ales lobades, molt espinoses; espines llargues, grogues, vulnerants; fulles coriàcies, verdes i glabres per les

(1) Com *salviifolius*, en lloc de *salviaefolius*

2 cares, *pinnatipartides*, de divisions *palmatífides*, amb els lòbuls lanceolats, acuminats, *fortament espinosos*, les caulinars amb *llarga decurrència molt espinosa*; calàtides globuloses, dretes, solitàries o geminades, curtament pedunculades; periclini pubescent, de bràctees externes *canaliculades per sota l'apex*, exteriorment recorregudes d'un nervi en tota la seva longitud, terminades per *una espina vulnerant*, obertes a la meitat superior, les internes linear-acuminades, inermes, purpurines a l'apex; flors *purpurines*, llim de la corol·la igual al tub; aquenis rossos, lluent, estriats longitudinalment, xagrinats.

Raça *C. petrophilus* Timb. — Peduncles *llargament nusos*, calàtides inclinades o penjants, espines de les bràctees periclinals i de les fulles més febles.

Geografia. — Pastures seques de les altes muntanyes: de Tagast pujant als Rasos de Peguera; Port de la Picada (Csta.); S. Llorenç dels Piteus (Isern!); S. Hilari; Pla de les Arenes; Tragurà (Vayr.); Valls de la Cerdanya, Carol, Eyne i Llò; Prats-Balaguer (Gaut.); Penyalblanca; Maladetta; Vall de Benasc (Zett.); Conca de Tremp (Bub.).

La raça *C. petrophilus* Timb. — Abundant als boscos i terres ermes de Ripoll, Vall de Ribes, fins a Núria. = Altures de Berga fins a Puigllançada (Senn.). — Juny-Ag.

C. defloratus

1,511. — *C. defloratus* L. — *Cirsium pauciflorum* Lamk.

(*defloratus*, sinònim de *pauciflorus*, com privada de flors; Gillet tradueix *terne més aviat com un color trencat, esmortuït, pel de les flors.*)

Perenne, tronc de 2-5 dm., dret, angulós-assolcat, alat, d'ales estretes, lobulades, espinuloses, simple o 2-3-furcat, glabre a la part inferior, pubescent o tomentós i *llargament nu* a la part superior; fulles glabres, vírido-fosques per dessobre, *glaucescents* per dessota, *sinuato-pinnatífides*, de lòbuls oberts, distants,

ciliato-espinulosos, 2-3-fids, les caulinars *decurrents*; calàtides globuloses, grandetes, al principi dretes, després penjants, solitàries, sense fulles florals, *llargament pedunculades*; periclini pubescent, de bràctees externes molt desiguals, lanceolato-lineals, dretes, recorregudes pel nervi dorsal, *obtusiuscules*, *mútiques* o *mucronades*, però inermes; flors *purpurines*, raram. blanques; llim de la corol·la més llarg que el tub, aquenis rossos, lluent, a penes estriats, xagrinats.

Geografia. — Boscos i pastures de les altes muntanyes: partit d'Olot (Tex.); la Cerdanya; Valls d'Eyne i de Lló (Gaut.); Vall d'Aran, cap als Banys de Tredós (Compñ.); sota el Port de Benasc, cap a Artiga de Lin (Zett.), Vall d'Arties, Pla de Beret, Ruda (C. et S.). — Jul.-Ag.

C. medius

1,512. — *C. medius* Gouan. — *C. arctioides* Willd.

(com intermediària, no ben determinada; arction, la bardana, per alguna semblança.)

Presenta manifesta afinitat amb el *C. defloratus* L. i amb el *C. carlinifolius* Lamk., però es diferencia del primer per les bràctees periclinals menys desiguals, llargament acuminades, en punta molt aguda, estreta i carenada, per les fulles peludes als nervis pel revers, més profundament dividides i freqüentment pinna-tipartides amb divisions més nombroses, molt pròximes fins a recobrir-se pel marge, espinuloses, 3-5-lobades, de lòbuls estesos, amb el terminal 2 veg. més llarg; i es distingeix del *C. carlinaefolius* pels seus peduncles llargament nusos, per les bràctees periclinals terminades en espina alenada més curta, pel llim de les corol·les més llarg que el tub i pels lòbuls de les fulles no acuminats, ni terminats en espina llarga i forta; i es distingeix dels dos pel seu peduncle arquejat al terç superior, de lo qual resulta que la calàtide sigui *reflexa*.

Geografia. — Prats de les regions alpina i subalpina de la cadena pirenenca: Núria (Salv.); Cadé (Isern!); Costabona (Bub.); Ribes, la Cerdanya; Esponollar, Fares, Serinyà, Espinabell, Tour du Mir; Rocabruna; la Junquera; les Guillerries, cap a Montsolí; S. Hilari, Espinelbes (Vayr.); Ribera del Sollo (Font); Penyablanca, falda de la Maladetta (Zett.); Arties (Csta.); Artiga de Lin i una gran part de la Vall, c. c. (Llen.). — Jul.-Set.

C. nutans

1,513. — *C. nutans* L.

(per les calàtides penjants: nutari, inclinar-se, penjar ⁽¹⁾.)

Biennal, tronc de 5-10 dm., dret, estriat, enteranyinat, estretament alat, ales estretes, dentades, fortament espinoses, nu i tomentós a l'àpex, generalment ramificat; fulles verdes,

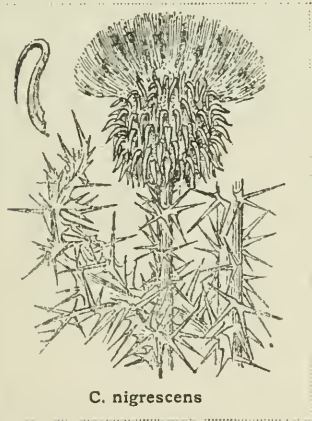
(1) Les flors fan pendre la llet.

Compostes.

G. 405. - Carduus.

pubescents per dessobre, un poc enteranyinades per dessota, lanceolato-pinnatipartides, de divisions 2-4-fides, espinuloses, terminades en *forta espina*, les caulinars *decurrents*; calàtides grans (3-5 cm. diàm.), subglobuloso-deprimides, generalment *penjants* i solitàries, sense fulles florals, \pm llargament pedunculades, de peduncles tomentosos; periclini enteranyinat, de bràctees externes ovato-triangulars, *sense nervi dorsal a la base*, doblades pel mig cap a baix, terminades en punta vulnerant, les interiors lanceolato-lineals, acuminades, escarioses, purpurines a l'àpex, blanques; flors *purpurines*, raram. blanques, oloroses; llim de la corol·la quasi igual al tub; aquenis rossos, llunts, longitudinalment estriats.

Geografia.—Llocs incults i vores de camins: comarca de Bages a S. Vicents de Castellet i Pont de Vilumara; Hospitalet, al peu del Cadí, abundant a les vores del riu Greixa, Ribes. = Serra del Cadí (Jover!); Notre Dame du Coral; Molló; Rocabruna; Tragurà, Coll de Bernadell; Camprodon, Puig-Alt, Paní (Vayr.!); Prats de Rei (Puigg.!); Port de Montgarri (Compñ.!); les Bordes, Aubert, Viella, Baricauba (Llen.). — Juny-Ag.

C. nigrescens

1,514. — C. nigrescens Vill.

(per les fulles vírido-fosques, de nigrescere, enfosquir-se.)

Biennal, tronc de 3-5 dm., dret, estriat, enteranyinat, *alato-espinós* i *fulls fins a l'àpex*; fulles *vírido-fosques* o tenyides de *porpra*, dretes, pubescents per dessobre, un poc enteranyinades per dessota, *pinnatífides*, de incisions ovato-lobades, espinoses, les caulinars *decurrents* en ala estreta, lobulada, espinosa; calàtides grandetes, subglobuloses, deprimides, *dretes*, solitàries, sobre peduncles *albo-tomentosos*, sense fulles florals; periclini glabre o glabrescent, de bràctees lanceolato-lineals, recorregudes pel nervi dorsal prominent, terminades en *punta llarga i fina, no vulnerant*, les externes i les del mig *arquejades des de la meitat cap a baix, després reflexes*; flors *rosades*, aquenis grisencs, llunts, longitudinalment estriats.

Var. *glaber* Csta. — Tronc i fulles més espinosos, espines més fortes, incisions foliars més estretes, calàtides penjants, bràctees obertes, a la fi reflexes.

Subsp. C. *Assoi* Willk. — Troncs llargament nusos a l'àpex, monocèfals; fulles glabrescents per dessobre, un poc piloses al nervi per dessota, oblongo-

Compostes.

G. 405. - Carduus.

lanceolades, pinnatipartides, les inferiors nombroses, esteses a terra; bràctees externes obertes, les demés recorbadades amb la part lliure purpurascents; flors rosades.

Geografia. — Llocs incults àrids, vores de camins, al Vallès, Penadès, Montserrat; Bages; predominant la var. *glaber*. = Prov. de Lleyda, Tàrraga, Anglesola i Pla d'Urgell (Csta.); frontera de l'Aragó (Losc.); Llavorsí (Compñ.); Rocabruna; Tragurà; Camprodon (Vayr.). La subsp. *Assei* Willk., a Vallcebre i altres llocs del Bergadà.

C. hamulosus

1,515. — *C. hamulosus* Ehrh. — *C. spiniger* Jordan.

(de *hámulus*, ham; per les bràctees superiors del periclini ganxudes i reflexes com un ham.)

Biennal, tronc de 3-5 dm., dret, pubescent, alat, ramificat, de branques dretes; fulles *coriàcies*, d'un verd bonic, pubescents per dessobre, enteranyinades per dessota, *pinnatipartides*, de divisions ciliato-espineses, de lòbuls divergents, terminats per *forta espina vulnerant*, les caulinars decurrents en ala estreta, lobulada, espinosa; calàtides grandetes, ovoides, dretes o un poc inclinades, solitàries, *pedunculades*; peduncles generalment nusos i tomentosos, periclini un poc enteranyinat, de bràctees lanceolato-lineals, recorregudes als dos terços superiors per un fort nervi dorsal, les externes dretes, les del mig obertes des de la meitat, les internes subescarioses, \pm reflexes a l'àpex; flors d'un *purpuri fosc*, llim de la corol·la a penes més llarg que el tub; aquenis rossos, lluent, finament xagrinats.

Geografia. — Llocs incults i vores de camins: Conca de Tremp; la Junquera (Bub.); S. Hipòlit de Voltregà (Senn.); Vidrà? (Masf. Mar. in Hb. Cad.); Soreda (Conill!); Pir. Orient. (Gr. et G., Rouy). — Juny-Jul.

HÍBRIDS

1.516. — *C. nutantiformis* Shuttlew. = *C. nutans* per *nigrescens* Rouy.

Port del *C. nutans*, del qual no obstant es distingeix per les calàtides *més petites*, peduncles *alats*, *quasi fins a l'àpex*; bràctees externes i del mig del periclini *més estretes*, lanceolato-lineals, arquejades i reflexes des de la meitat.

Geografia. — S. Llorenç del Munt; Igualada; Torrelles de Foix, al Penadès, amb algun peu de flors blanques. — Juny-Jul.

1.517. — *C. Nuriae* Senn. et Pau. = *C. petrophilus* × *crispus*.

La forma i magnitud de les calàtides solitàries o geminades, sostingudes per peduncles bastantment llargs i tomentosos, la forma i direcció de les bràctees periclinals són del *C. petrophilus* Timb.; però les fulles, tronc i port de la planta pertanyen al *C. crispus* L.

Geografia. — Núria, entre el pont de Cremals i el Salt del Sastre *inter parentes* (Senn.!).

Gènere 406. — **CARDUNCELLUS ADANS.**

(Forma diminutiva de *Carduus*. Cf. *Cardunculus*.)

Flors blanques ⁽¹⁾, hermafrodites, totes iguals; calàtides relativament grans, ovoides, terminals, solitàries; periclini multiseriat, imbricat, de bràctees externes foliàcies, pinnatifides, espinoses, les altres coriàcies, les internes terminades per una dilatació escariosa laciniada; filaments estaminals lliures, anteres apendiculades a l'àpex, sagitades a la base; aquenis tetràgons, sense costelles; plomall de pèls breument plomosos, multiserials, soldats en anell a la base, caduc; receptacle amb palletes curtes, setàcies: herbes perennes, de fulles pinnatisectes o pinnatipartides, ± espinoses.

- 1 { Plantes ordinàriament caulescents, de fulles coriàcies, pinnatipartides, espinoses; bràctees periclinals sense nervis, les externes vulnerants, **1,518. C. monspeliensium.**
Plantes ordinàriament acaules, de fulles no coriàcies, pinnatisectes, molt poc espinuloses; bràctees periclinals amb nervis fins, paral·lels, a l'esquena, les externes espinuloso-inermes. **1,519. C. mitissimus.**

1,518. — C. monspeliensium All. — Carthamus Carduncellus L.

(de Montpellier, genitiu plural geogràfic.)

Tronc de 3-20 cm., dret, estriat, enteranyinat, fullós, simple, macrocèfal; fulles coriàcies, subglaucescents, glabres o pubescents, venoses, *pinnatipartides*, de divisions lanceolades, dentades o laciniades, *espinoses*, les basilar en roseta, les caulinar escases o nul·les; calàtides grans, ovoides; periclini glabre, de bràctees externes *ovato-lanceolades*, sense nervis a la base, obertes superiorment, dentades o feses, *espinoses*, les internes oblongues o lineals, terminades en un apèndix ample, escariós, laciniat; aquenis grossos, rossos, *granulosos*, 4 veg. més curts que el plomall.

(1) V. *Carthamus* i *Kentrophyllum caeruleum*.

Compostes.

G. 406. - Carduncellus.

Geografia.—Comú per turons calcino-argilosos de la zona mitja: Alt Vallès, la Sagarra, a la comarca de Bages; Corbera del Bergadà; Montserrat.=Arriba fins a Sopeira (Csta.); Vich (Masf.); regió subpirenenca (Vay.); Pir. Or., la Manera (Bub.); Prats de Molló; Notre Dame du Coral (Gaut.). — Juny-Jul.

C. mitissimus

1,519. — C. mitissimus DC. — *Carthamus mitissimus* L.

(fulles i bràctees sense espines: mitis significa com mollis, no dur: a penes espinulosos.)

Es diferencia de la espècie anterior per ésser generalment *acaule*, fulles *no coriàcies*, en roseta, les exteriors *enteres o dentades*, les altres *pinnatisectes*, amb els segments lanceolats o lineals, *enters o inciso-dentats*, molt *poc espinulosos*; calàtides *més grans*, ovoido-acampanades; bràctees periclinals *totes aplicades*, amb nervis *fius, paral·lels a l'esquena, no vulnerants*; aque-

nis més petits, *llisos, 7-8 veg. més curts que el plomall*.

Geografia.—Pastures seques i costes calcàries: A Corbera del Bergadà (Bub.); la Escala, al Montserrat (Pourr. ex Colm.); Rosselló (Lap.); Pir. Or., a Candiés, r. r. (Gaut.); Saint-Beat (Gr. et G., Zett.); a Salichau (Jourtan, ex C. et S.). — Juny-Jul.

N. B. Deu ésser aquesta planta molt rara a Catalunya, o sospitem que en alguna de les localitats on se cita se l'haurà confosa amb la planta anterior.

Gènere 407. — CÀRTHAMUS TOURN.

(Nom àrab que s'interpreta tintura, com quermes, com safrà; les flors donen un color molt fi; els xinos hi tenyeixen la seda de rosa i altres matissos.)

Flors d'un color de safrà, totes iguals, hermafrodites; calàtides grans, ovoides, solitàries, terminals, amb fulles florals tan llargues com les flors; periclini 3-seriat, de bràctees externes ovato-còrnies a la base, amb nervis paral·lels, mentre que el llim és foliàceo-el·líptic, nervut, terminat en punta no vulnerant; bràctees internes lanceolades, membranoses, acuminades, amb nervis paral·lels, inermes; aquenis transovoido-tetràgons, blanquinosos, glaberrims, llisos, sense plomall; receptacle pla, amb palletes lineals: herbes anuals, d'arrel fibrosa, tronc de 5-7 dm., dret, estriat, glabre, ramificat a la part superior, de branques dretes, blanquinoses, monocèfales; fulles assentades, ovato-lanceolades, espinuloso-asserreres o enteríssimes.

C. tinctorius

1,520. — C. tinctorius L.

(de tingere, tenyir; cf. la rubia, altra pl. colorant típica; la Reseda.)

Sinonímia. — Safrà bord; cast. alazor, cártamo, azafrán romí o bastardo, simiente de papagayos, azafranillo de Méjico.

Geografia. — Oriünda de la India oriental, es cultivava en alguns pobles de la costa i fins de l'interior, com, encara que rarament, a la comarca de Bages. — Juny-Jul.

Gènere 408. — RHAPONTICUM DC.

(Liter. *ruibarbre* del Pont; Rha és el riu Volga que va a morir al mar Caspi : així tenim la *Azalea Pontica*, originària del Caucas.)

Flors purpurines, hermafrodites, totes iguals; calàtides grans (7-8 cm. llarg \times 6-7 cm. ample), solitàries, hemisfèriques; periclini imbricat, de bràctees nombroses, un poc pubescents i estriades per l'esquena, les externes ovato-oblongues, *negroses*, *albo-argentines* i *lacerades pel marge*, les internes lanceolato-lineals, *rosses*, totes acuminades; tub de la corol·la prim, més llarg que el llim; aquenis ovoido-comprimits, bruns, llisos; plomall ros, 3 veg. més llarg que l'aqueni, persistent, multiseriat, de pèls fràgils, denticulats, els de la fila interior més llargs; receptacle amb palletes linear-setàcies: herbes perennes, de tronc robust, de 1 m., dret, molt assolcat, un poc engruixit a l'àpex, simple, monocèfal, glabre; fulles verdes i glabrescents per dessobre, albo-tomentoses per dessota, les inferiors molt grans, peciolades, subpinnatisectes, amb els segments lanceolats, inciso-dentades, acuminades.

R. cynaroides

1,521. — R. cynaroides Less. — Cnicus
Cinara Lamk. — Cn. centauroides L.

(de cinara, de la qual té alguda cosa, forma o facies.)

Geografia. — Roques i llocs trencats dels Pir. Centr. : Serra riberenca de Ruda i Port de la Bonaigua (Csta.); Vall d'Aran (Isern!); Port de la Picada, cap a Artiga de Lin (Zett., Bub.); Pumero; Artiga de Viella, Ruda, c. (Llen.!); entre el Coll de Barèges i el Port de Benasc, Tredós, Bonaigua, Ruda (C. et S.). — Ag.-Set.

Gènere 409. — **CENTAUREA L.**

(Grec *κένταυρος*. Plini refereix que el centaure Chiron va curar la ferida que li va causar al peu una fletxa d'Hèrcules amb la planta d'aquest nom. Cf. *Chironia Centaurium* DC. = *Erythraea Centaurium* Pers.)

Flors purpurines, blaves o grogues, les perifèriques generalment radiants i estèrils; calàtides mitjanes o petites, periclini imbricat, de bràctees terminades per un apèndix escariós i mútic o corni i espinós; aquenis oblongo-comprimits, llisos, sense costelles, calbs o amb un petit plomall persistent, format de pèls paleiformes, denticulats, multiseriats, lliures fins a la base; llombrícol ordinàriament lateral, receptacle cobert de palletes setàcies; plantes generalment herbàcies, perennes, biennals o anuals, de fulles alternes.

1	{	Bràctees periclinals terminades per un apèndix escariós, enter, lacerat o pectinato-pestanyós	2.
		Bràctees periclinals terminades per un apèndix espinós	21.
2	{	Apèndix lateral enter o lacerat, còncav, molt més ample que les bràctees, que recobreix totalment.	3.
		Apèndix lateral pestanyós o pectinat, pla	5.
3	{	Aquenis amb plomall doble, calàtides nues a la base, apèndix bracteal semilunar, bilobat, lacerat, amb una taca bruna triangular al centre; fulles caulinars pubescents, dentades a la base. 1,522. C. Costae.	
		Aquenis calbs, calàtides acompanyades de fulles florals, fulles aspres, pubescents, laciniades	4.
4	{	Branques dretes, curtes, gruixudes; fulles oblongo-lanceolades, les florals tan o més llargues que la calàtide; apèndix bracteal poc còncav, irregularment lacerato-franjat; floescència estival, flors perifèriques radiants	1,523. C. Jacea.
		Branques esteses o erecto-esteses, llargues, primes; fulles linear-lanceolades, les florals més curtes que la calàtide; apèndix bracteal marcadament còncav, poc franjat; floescència tardana, flors no radiants, 1,524. C. amara.	
5	{	Apèndix bracteal decurrent pel marge de la bràctea	6.
		Apèndix bracteal no decurrent o molt poc pel marge de la bràctea.	8.
6	{	Flors purpurines, fulles pinnatisectes, de segments lanceolats; bràctees periclinals d'un verd pàl·lid, llises; apèndix triangular, amb pestanyes de 2-4 mm.	1,525. C. Scabiosa.
		Flors blaves, fulles enteres	7.

Compostes.

- 7 { Planta anual o biennal, policèfala; fulles lineals, no decurrents; marge bracteal estret, amb pestanyes curtes, generalment argentines, 1,526. *C. Cyanus*.
- 7 { Planta vivaç, estolonífera, monocèfala; fulles lanceolades, decurrents fins a la fulla següent; marge bracteal ample, pestanyes llargues, generalment negres 1,527. *C. montana*.
- 8 { Apèndix bracteal quasi tan llarg com la bràctea o més, cobrint-la \pm totalment 9.
- 8 { Apèndix bracteal molt més curt que la bràctea, deixant la major part descoberta 13.
- 9 { Apèndix bracteal ovat o lanceolat, aplicat 10.
- 9 { Apèndix bracteal alenat, reflex 11.
- 10 { Apèndix bracteal ovato-lanceolat, negre o bru, circuit de pestanyes 2-4 veg. més llargues que el diàmetre, del disc, que cobreixen totalment la bràctea; aquenís amb un petit plomall, fulles florals més llargues que la calàtide 1,528. *C. nigra*.
- 10 { Apèndix bracteal ovat, negre o d'un bru fosc, circuit de pestanyes 1-2 veg. més llargues que el diàmetre del disc, que cobreixen poc o del tot la bràctea; aquenís calbs, fulles florals més curtes que la calàtide 1,529. *C. pratensis*.
- 11 { Fulles totes enteres, lineals, molt aspres; tronc ramificat, difús; calàtides \pm penjants, apèndix bracteal un poc més llarg que la bràctea, 1,530. *C. linifolia*.
- 11 { Fulles enteres o grossament dentades, lanceolato-lineals, lanuginoso-canescents; tronc simple, monocèfal; calàtides dretes, apèndix bracteal més curt que la bràctea 1,531. *C. emigrantis*.
- 11 { Fulles inferiors lirades, les superiors ovato-oblongues, enteres, dentades o pinnatífides, pubescents o tomentoses; tronc assolcat, calàtides dretes 12.
- 12 { Fulles pubescents, vírido-groguenques, les superiors auriculades; apèndix bracteal negrós, el doble llarg de la bràctea, 1,532. *C. pectinata*.
- 12 { Fulles albo-tomentoses, les superiors atenuades a la base, no auriculades; apèndix bracteal albo-tomentós, no tan llarg com la bràctea, 1,533. *C. Jordaniana*.
- 13 { Troncs llenyosos a la base, fulles inferiors pinnatífides, bràctees periclinals vírido-groguenques, llunts, estriades; apèndix semilunar, pestanyes curtes, rectes, espesses; flors no radiants. 1,534. *C. Intubacea*.
- 13 { Troncs herbacis, apèndix bracteal triangular, flors perifèriques radiants 14.

Compostes.

- 14 { Punta de l'apèndix bracteal més curta que les pestanyes, periclini ovoides, calàtides en panotxa fluixa 15.
 { Punta de l'apèndix bracteal tan llarga com les pestanyes o més. 16.
 { Calàtides de 5-6 mm. diàm., apèndix bracteal ocrós ⁽¹⁾, més alt que ample, amb la punta poc més curta que les pestanyes; fulles verdes o blanquinoses, 1-2-pinnatisectes, de segments revoltats,
 15 { 1,535. *C. paniculata*.
 { Calàtides de 6-7 mm. diàm., apèndix bracteal bru, més ample que alt, amb la punta molt més curta que les pestanyes; fulles albo-tomentoses, pinnatipartides, amb les divisions quasi planes,
 { 1,536. *C. leucophaea*.
 16 { Apèndix bracteal groguenc, ferruginós, pàl·lid, inermes 17.
 { Apèndix bracteal bruno-negrós, subespinescent 19.
 17 { Periclini cilíndric, de 3-4 mm. diàm.; calàtides solitàries a l'àpex de les branques formant panotxa espiciforme; apèndix bracteal aplicat, amb 2-3 pestanyes curtes o nul·les; fulles vírido-fosques, les florals molt curtes o distants de les calàtides 1,537. *C. micrantha*.
 { Periclini ovoides, de 4-10 mm. diàm. 18.
 18 { Periclini de 8-10 mm. diàm., calàtides solitàries a l'àpex de les branques difuses, formant ampla panotxa; apèndix bracteal ocrós, amb 4-8 pestanyes i la punta quasi oberta; fulles verdes, canescents, aspres, les florals més llargues que la calàtide 1,538. *C. ochrolopha*.
 { Periclini el doble més petit, calàtides agrupades a l'àpex de les branques, dretes, formant estreta panotxa; apèndix bracteal amb 4-6 pestanyes i la punta dreta, fulles canescents, blanques, les florals més curtes que la calàtide 1,539. *C. Cadevallii*.
 19 { Apèndix bracteal subrecorbat, un poc decurrent, amb 4-6 pestanyes flexuoses de 1-2 mm., bon xic més curtes que la punta espinescent; fulles rígides, aspres, vírido-cendroses; segments lineals, aguts; aquenís el doble llargs del plomall 1,540. *C. Hanryi*.
 { Apèndix bracteal erecto-obert, triangular, no decurrent, terminat en punta poc més llarga que les pestanyes 20.
 20 { Fulles inferiors pinnatisectes, segments de les superiors linear-lanceolats, quasi plans; apèndix bracteal amb 5-6 pestanyes; aquenís quasi iguals al plomall. 1,451. *C. Isernii*.
 { Fulles inferiors bipinnatipartides, segments de les superiors lineals, separats, mucronats; apèndix bracteal amb 4-5 pestanyes, quasi 4 veg. més llargues que el plomall 1,542. *C. caerulescens*.

(1) Greco-llatí *ocbra, ὄχρα*, una terra groga, i la niella dels blats.

Compostes.

- 21 { Flors grogues 22.
 { Flors purpures 26.
- 22 { Planta acaule, cespitosa; plomall curtíssim, calàtides solitàries, bràctees enteranyinades, terminades en llarga espiga groga, simplicíssima, erecto-oberta; corol·les citrines, amb els nervis comissurals ferruginosos; fulles cano-araneoses, pinnatisectes,
 { 1,543. *C. podospermifolia*.
- 23 { Planta caulescent, plomall més llarg que els aquenís 23.
 { Fulles no decurrents, les superiors pinnatisectes; calàtides grans (15-20 mm. diàm.), apèndix bracteal decurrent, pestanyós, terminat en punta oberta, groga 24.
 { Fulles decurrents, les superiors enteres; calàtides mitjanes, apèndix bracteal ni decurrent ni pestanyós 25.
- 24 { Apèndix bracteal tan llarg com la bràctea, amb punta tènue; aquenís negrosos, quasi tan llargs com el plomall rogenic; fulles caulinaris verdes, pinnatipartides, particions oblongues . 1,544. *C. collina*.
 { Apèndix bracteal el doble llarg de la bràctea, amb punta vulnerant; aquenís blanquinosos, la meitat més curts que el plomall; fulles caulinaris enteranyinades, 1-2 pinnatisectes, de segments lineals,
 { 1,545. *C. ornata*.
- 25 { Planta albo-tomentosa, calàtides solitàries, apèndix bracteal 2 veg. més curt que la bràctea, terminat en espina vulnerant, amb 1-2 espínules a la base; flors no glanduloses, aquenís grisos,
 { 1,546. *C. solstitialis*.
 { Planta verda, pubescent; calàtides generalment agrupades; apèndix bracteal poc més llarg que la bràctea, terminada en punta poc vulnerant, espinulosa fins a la meitat; flors glanduloses, aquenís groguencs 1,547. *C. melitensis*.
- 26 { Fulles caulinaris decurrents, lanceolades, sinuoses; calàtides reforçades per 2 fulles grans a manera de involucre; apèndix bracteal palmejat, de 5 espines quasi iguals, groguenques, reflexes,
 { 1,548. *C. sonchifolia*.
 { Fulles caulinaris no decurrents, \pm profundament dividides . . . 27.
- 27 { Bràctees periclinals terminades per una espina robusta, acompanyada d'espínules basilars curtes; fulles caulinaris pinnatipartides,
 { 1,549. *C. Calcitrapa*.
 { Bràctees periclinals terminades per 3-5 espines curtes, en forma de ventall; fulles caulinaris pinnatífides o sinuoses . 1,550. *C. áspera*.

1,522. — *C. Costae* Wk.

(dedicada per Willkomm a l'insigne botànic barceloní Antoni Cebrià Costa, autor del Catálogo razonado de las Plantas de Cataluña, 1877.)

Planta subfrutescent, tronc de 1 dm., dret, blanquinós, ramificat, de branques obertes, monocèfals, sense fulles floral; fulles verdes, puntejades per dessobre, àlbido-borroses per dessota, les inferiors pinnatisectes, de segments linears-canaliculats, enters o poc dentats, les superiors lineals, generalment amb 2 dents a la base; calàtides ovoides, nues a la base; periclini de bràctees vírido-groguenques, pubèruls per l'esquena, les externes i les intermitges terminades en un apèndix escariós, semilunar, bilobat, lacerat, un poc còncav, amb una taca bruna triangular al centre, essent nítid el restant, les interiors llargues, lineals, estriades, terminades en apèndix transparent; corol·la rosada, aquenís groguencs, glabres, el doble llargs del plomall, que és blanc.

Geografia—Llocs àrids de la Sagarra, prop de Targa; Lleyda; les Garrigues (Csta.); Pobla de Segur (Salv.). — Juny-Oct.

1,523. — *C. Jacea* L.

(jacea és el nom d'una viola trinitaria ⁽¹⁾; ho fan venir de jacère, jeure, per l'hàbit prostratus de la planta.)

Perenne, tronc de 2-6 dm., dret, angulós, glabre o glabrescent, ramificat superiorment, branques dretes, curtes, gruixudes; fulles un poc consistents, generalment verdes, aspres, les inferiors peciolades, lanceolades, sinuato-dentades o sinuato-pinnatífides, les superiors oblongo-lanceolades, assentades, enteres o amb algunes dents a la base; calàtides subglobuloses, mitjanes, solitàries o geminades, terminals, acompanyades de fulles florals poc nombroses, iguals o més llargues que la calàtide; periclini imbricat, bràctees terminades per un apèndix molt poc còncav, escariós, ample, que cobreix total-

(1) Altres formes són: jacia, gethia i jacinthus; és planta olorosa.

ment la bràctea immediata, bru, irregularment lacerato-franjat; flors purpurines, les perifèriques generalment estèrils, radiant; aquenís transovato-obllongs, blanquinosos, pubescents, sense plomall; llombrícol no barbut, floració estival.

Raça *C. Ruscinonensis* Boiss. — Planta elevada, molt ramificada; fulles lanceolato-lineals, llargues, amb grans dents a la base; apèndix de les bràctees periclinals inferiors bru pàl·lid lanceolat, amb franges bastantment regulars, ciliiformes.

C. amara

Geografia. — Prats de Gualba; Montseny; S. Hilari; Bages; Ribes, la Cerdanya *et alibi*. = Vich (Masf.); Berga (Salv.); freqüent des de 6 llegendes de la costa fins a la regió subalpina (Csta.).

La raça *C. Ruscinonensis* Boiss. a Ripoll (Senn.l). — Maig-Oct.

1,524. — *C. amara* L., subsp. de l'anter. apud Rouy.

(amarus, amarg, per què ho és la planta.)

Amb molta afinitat amb l'anterior, se'n distingeix per les fulles *aspres, grisenques, lineals* o *lanceolato-lineals*, les superiors amb 2 petites dents a la base, les florals *més curtes que la calàtide*; branques primes, llargues, esteses o erecto-esteses; calàtides *més petites*, apèndix bracteal *còncav poc franjat, dret*, no aplicat, pàl·lid, freqüentment blanc o d'un bru clar, enter o lacerat, i principalment per la florescència *tardana, quasi autumnal*.

Raça *C. dracunculifolia* Dufour. — Tronc i branques prims, decumbents; fulles estretament lineals, glabres, les inferiors llargament peciolades; calàtides petites, obcòniques.

C. Scabiosa

Geografia. — Llocs àrids, vores de camins: Montserrat, cap a can Massana, al costat de la carretera de Manresa. = Llocs ± eixuts, a veg. salats, de la costa i de l'interior (Csta.); a la Cerdanya (Gaut.).

La raça *C. dracunculifolia* Duf., al Prat de Llobregat, estany de Ramolà; la Escala. = Salines de Cardona, dels Alfaques; immediacions de S. Carles de la Ràpita; pla del Llobregat, cap a S. Climent (Csta.). — Jul-Oct.

1,525. — *C. Scabiosa* L.

(per alguna semblança amb aquesta espècie, sobre tot per les flors. V. *Scabiosa*.)

Perenne, rizoma llenyós, amb divisions llargues, cundidores; tronc de 3-8 dm., dret, robust, angulós, glabrescent, ramificat a l'àpex; branques pàtulo-erectes, fu-

lles *vírido-fosques*, glabres ò un poc aspres, les inferiors llargament peciolades, de forma variable fins en un mateix peu, freqüentment *pinnatisectes*, de segments *lanceolats*, inciso-dentats o linear-enteres, les superiors assentades, amplexicaules per dos lòbuls; calàtides grans, globuloses, terminals, solitàries; periclini imbricat, glabre; bràctees vírido-grogenques, terminades per un apèndix *negre, pestanyós, decurrent pel marge, que deixà al descobert la bràctea immediata*; pestanyes *quasi iguals*, flexuoses, blanquinoses a l'àpex; corol·les *purpurines*, les perifèriques radiants; aquenis negres, pubescents, llunts; llombrígol barbut, plomall ros, quasi igual a l'aqueni.

C. Cyanus

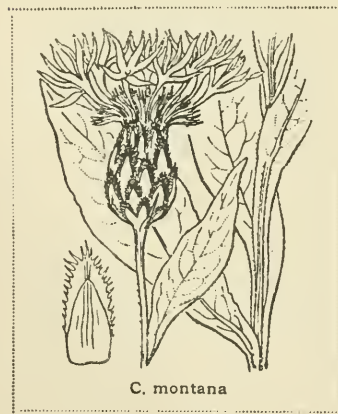
Geografia. — Freqüent per terres cultivades des del Vallès fins a Ribes. — Juny-Oct.

1,526. — C. Cyanus L.

(per les flors blaves, *κύανος* ⁽¹⁾; també tenyeix d'un blau no permanent el lli.)

Sinonímia. — Blauets, angelets, escombrera; *cast.* flor del cielo español, flor celeste de sembrados, azulejo.

Annual o biennial, tronc de 3-10 dm., dret, estriat, subtomentós, ramificat, de branques primes, llargues, dretes, fulles blanques, grisesques, *no decurrents*, les inferiors *peciolades, pinnatipartides*, de divisions linear-lanceolades, les superiors *assentades, lineals, enteres*, llargament *acuminades*; calàtides petites, ovoides, terminals, solitàries; periclini pubescent, imbricat; bràctees d'un verd pàl·lid, terminades per un apèndix *escariós, pestanyós, estret, decurrent pel marge, bru o argentí*; flors perifèriques *blaves*, radiants, les del disc *purpurines*; aquenis *blanquinosos, pubescents*; llombrígol barbut, plomall *quasi igual a l'aqueni*.

C. montana

Geografia. — Oriünda de l'Orient, abunda pels sembrats de tot el país, des de la costa fins als Pireneus. — Maig-Jul.

1,527. — C. montana L.

(per la estació de la planta; de mons, montis; als boscos de les muntanyes.)

Perenne, rizoma llarg que origina *estolons*

(1) *κύανος* i *κυάνος*, el nom d'aquesta planta en Plini, igual a *caeruleus*; *it.* ciano; *alem.* blaue Kornblume.

subterraneis primis, terminats en roseta; tronc de 3-4 dm., dret, araneoso-tomentós, \pm alat per la decurrència de les fulles, simple i monocèfal, raram. ramificat i oligocèfal; fulles blanques, \pm enteranyinades i tomentoses per les 2 cares, les caulinars *decurrents de la una a l'altra, lanceolades*, acuminades, les inferiors *oblongo-lanceolades*, atenuades en ample pecíol alat, totes enteres; calàtides bastantment grans, ovoides, terminals, quasi sempre solitàries; periclini imbricat, d'un verd pàl·lid; bràctees terminades per un apèndix escariós, *laciniato-pestanyós, negre, decurrent pel marge*, que no cobreix totalment la bràctia immediata, de pestanyes planes, *tan llargues com l'amplada del disc*; corol·les perifèriques grans, radiants, *blaves*, de lòbuls llargs i estrets, les del disc més petites, *purpurines*; aquenis grisencs, pubescents; llombrícol barbut, plomall blanc o ros, de $\frac{1}{6}$ a $\frac{1}{3}$ la llargada de l'aqueni: planta polimorfa.

α *typica* Rouy, α *genuina* G. et G. — Fulles caulinals ovato-lanceolades, planes, enteres, virido-enteranyinades per les 2 cares; tronc monocèfal o bé oligocèfal, bràctees del periclini amb una vora ampla, negra; pestanyes també negres i quasi iguals a l'amplada del marge.

β *semidecurrens* Rouy. — Fulles caulinals lanceolades, lineals, breument decurrents, les inferiors enteres o grossament dentades; calàtides petites, marge de l'apèndix bracteal estret, pàl·lid o blanquinós.

ζ *Lugdunensis* Briq. — Fulles caulinars sublineals, breument decurrents, superficialment sinuato-dentades; marge bracteal estret, bru; pestanyes més llargues que l'amplada del marge.

η *catalaunica* Pau. — Fulles caulinars lanceolades, breument decurrents, les inferiors oblongo-lanceolades, totes enteres, blanquinoses, enteranyinades per les 2 cares; apèndix bracteal ample, negre; pestanyes quasi tan amples com el marge.

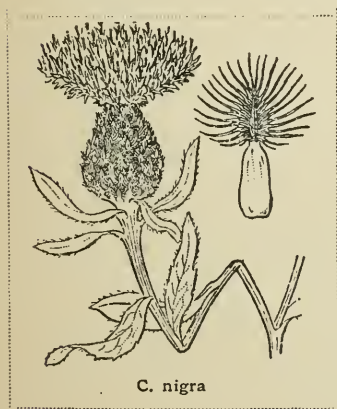
Geografia. — Boscos i llocs pedregosos de les muntanyes: Muntanya immediata a l'estació d'Olesa; Montcau, sobre Ordal; Corbera del Bergadà, cap a l'Estany; Guillerics; al cim de S. Miquel Sulterra. = Cabrera, Montseny (Salv.); de Corbera a Tagast (Csta.); boscos de la regió inferior i subalpina; Monàs, Vidrà, Besora (Vay.); N.^a S.^a del Far (Cod.); Torelló (Senn.); abundant a la ribera de Ruda (Llen., C. et S.).

La α *typica*, a Montcau.

La β *semidecurrens*, a S. Miquel Sulterra i al Far.

La ζ *Lugdunensis*, al Bergadà i Torelló.

La η *catalaunica*, a Olesa. — Maig-Jul.

C. nigra

1,528. — C. nigra L.

(pel color de les bràctees de l'involucre, d'un color fosc o negre.)

Perenne, tronc de 3-8 dm., dret, fort, angu-

lós, aspre, ramificat a la part superior, de branques dretes, engruixides a l'àpex; fulles verdes, un poc aspres, mucronades, les inferiors *peciolades*, *ovato-lanceolades*, \pm sinuato-dentades, les superiors *assentades*, *oblongo-lanceolades*; calàtides grandetes, *ovoides*, solitàries, terminals, acompanyades d'algunes fulles florals més curtes; periclini imbricat, bràctees *totalment cobertes* pels apèndix *ovato-lanceolats*, negres o bruns, aplicats, *pectinco-pestanyosos*; pestanyes 3 veg. més llargues que l'amplada de l'apèndix; flors *purpurines*, generalment totes iguals i fèrtils, raram. les perifèriques, estèrils i radiants; aquenis grisesos, pubescents; llombrícol no barbut, plomall igual a $\frac{1}{6}$ de l'aqueni.

Raça *C. nemoralis* Jord. — Calàtides ovoides, apèndix el·líptic, disc estretament lanceolat.

Geografia. — Prats, boscos i terrenys calissos: La Sellera (Cod.); Roni, Tírvia, Aro, de Vallferrera (Font!); Camprodon (Isern!, Bub.); a la Seu d'Urgell; Vilaller (Csta.); port de Viella, Montgarri (Bub.); ribera de Ruda (Llen.); Vall de Juella (Timb.); Port de Beret (C. et S.).

La raça *C. nemoralis* Jord., a Lés (C. et S.). — Juny-Jul.

C. pratensis

1,529. — *C. pratensis* Juill.
(estació de la planta, als prats.)

Perenne, tronc de 3-9 dm., dret, angulós, aspre, engruixit o ramificat a la part superior; fulles verdes, les inferiors llargament *peciolades*, *oblongo-lanceolades*, enteres, dentades, sinuoses o quasi pinnatífides, les altres *assentades*, *oblongues* o *lanceolades*, enteres o amb 2 dents petites a la base; calàtides *subglobuloses*, *bastantment grans*, terminals, generalment solitàries, acompanyades de fulles florals lanceolades, més curtes que la calàtide; periclini imbricat, de bràctees el·líptico-lanceolades, totalment cobertes o quasi per l'apèndix *ovat*, *negrós* o *bru*, circuit de pestanyes 1-2 veg. més llargues que l'amplada del disc; flors *purpurines*, les perifèriques generalment radiants i estèrils; aquenis sense plomall.

Subsp. *C. microptilon* Gren. — Calàtides més petites, apèndix bracteal més estret, reflex a l'àpex, que no cobreix totalment la bràctea; fulles florals i caulinars superiors lineals, les inferiors lanceolades o lanceolato-lineals.

Geografia. — Prats i boscos: Palautordera, r. = Vall d'Aran (Llen.); Gerp, r. (C. et S.). La subsp. *C. microptilon* Gren., a Castelló d'Empúries (Senn.! in Hb. Cad.). — Ag.-Set.

C. linifolia

1,530. — C. linifolia Vahl. — C. linarii-folia Lamk ⁽¹⁾.

(per la forma de les fulles, semblants a les del lli: linum.)

Perenne, tronc de 5-30 cm., dret o ajagut, estriat, ericat escabros, engruït a l'àpex, molt fullós, simple o ramificat; fulles inferiors lanceolato-lineals, atenuades en pecíol, obtuses, enteres, raram. sinuato-pinnatifides, les superiors lineals, assentades, enteres, totes cobertes de petites setes corbes que les fan molt aspres; calàtides ovoides, mitjanes, terminals, solitàries,

± penjants; periclini imbricat, glabre, de bràctees vírido-grogenques, nervoso-estriades, terminades per un apèndix alenat, poc més llarg que la bràctea, bru a la base, ferruginós en el restant, circuit de pestanyes llargues, distants, capil·lars, plumoso-pubescents, obert i un poc reflex a l'àpex; flors purpurines, subradiants; aquenis groguenques, estriats, 3 veg. més llargs que el plomall.

Geografia. — Parets, marges i terres argil·loso calissos: Costes de Garraf, des de Sitges a Castelldefels; freqüent des d'Olesa i la Puda fins a la regió alta del Penadès, Sagarra, Urgell i cap a Bages. — Maig-Jul.

C. emigrantis

1,531. — C. emigrantis Bub. — C. Janerii Graells.

(emigrans, emigrantis, el qui muda de lloc; denominació al·lusiva al propi Bubani ⁽²⁾; dedicada per Graells a Janer.)

Perenne, rizoma ramificat, multicaule; tronc simple, monocèfal, raram. ramificats a l'àpex i 2-3-cèfals, ascendents, angulosos, coberts com les fulles d'un toment grisenc espès; fulles linear-lanceolades, enteres o grossament dentades, les superiors assentades, les inferiors atenuades en pecíol alat; periclini ovoido-oblong, escames vírido-pàl·lides, serrato-tomentoses, d'apèndix més curt que l'escama, circuit de pestanyes llargues,

(1) Com salviifolia, menthifolia.

(2) «Retineo, diu Bubani, denominationem meam, qui, Ciceroniana modestia, plantam dicavi viro, qui patria exul, magno scientiae et gloriae amore excitatus botanicen strenue coluit, nullo labori parcens, nulloque permotus periculo, insidiisque

Multa tulit, fecitque sudavit et alsit, etc.»

plumoso-pubèruls; flors ròsco-purpurines, aquenis grans, llustrosos, comprimits, terminats per un plomall curt, rogenc.

Geografia. — Terrenys calisso-àrids : al Montsec, sobre Estall (Bub., Font!). — Jul.-Ag.

C. pectinata

1,532. — *C. pectinata* L.

(per les bràctees involucrals amb apèndix disposat com les dents d'una pinta: pecten, pectinis. Cf. *Abies pectinata* DC.)

Perenne, rizoma gruixut. curt, llenyós, multicaule; troncs de 1-3 dm., drets o ascendents, angulosos, pubescents, simples o ramificats, fullsos fins a les calàtides; fulles lanuginoses al principi, a la fi glabrescents, griseo-verdoses, un poc aspres, les inferiors *pcciolades*, *ovato-lirades*, \pm dentades, les superiors *ovato-oblongues*, *auriculato-amplexicaules*, enteres, dentades o pinnatífides, amb les divisions mucronades; calàtides *ovoides*, mitjanes, terminals, solitàries; periclini imbricat, glabre, de bràctees nervoso-estriades, pubescents, terminades per un apèndix *alenat*, 2 veg. més llarg que la bràctea, negrós a la base, bru en el restant, circuit de pestanyes llargues, pubèrulo-plumoses, *reflex quasi des de la base*; flors *purpurines*, poc o gens radiants; aquenis grisencs, comprimits, estriats, pubescents, 3 veg. més llargs que el plomall, que és negre: planta bastantment polimorfa.

C. Jordaniana

Geografia. — Comú en tota la formació granítica del Montseny, Arbúcies, S. Hilari, S. Miquel del Fai; Ribes, Queralbs i Núria. = Vich, r. (Masf.); la Sellera (Cod.); Pont de Muntanyana a Sopeira (Csta.); Setcases (Isern!, Carbó!); Prats de Molló; Organyà (Bub.). — Juny-Set.

1,533. — *C. Jordaniana* G. et G. — Subsp. de la *C. procumbens*, ap. Rouy. (dedicada a Jordan.)

Perenne, tronc de 6-10 cm., prim, ascendent, freqüentment arquejat, blanquinós, subtomentós; fulles enteranyinades per dessobre, tomentoses i verdoses per dessota, les superiors oblongues o el·líptiques,

Compostes.

G. 409. - Centaurea.

atenuades a la base, ni amplexicaules ni auriculades, enteres o sinuato-dentades; calàtides mitjanes, oblongo-cilíndriques, solitàries, terminals, acompanyades d'algunes fulles florals; periclini de bràctees nombroses, amb l'apèndix tomentós *manifestament recorbat des de la base, tot just tan llarg com la bràctea*; flors *purpurines*, les perifèriques radiants i estèrils; aquenis grisencs, pubescents, 4-8 veg. més llargs que el plomall.

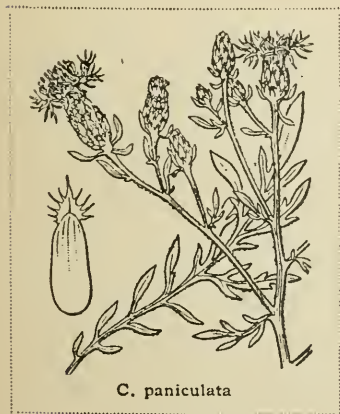
Geografia. — Entre Muntanyana i Sopena (Csta.); costes del Montsec, a la vista d'Alsamora (Compñ.!). — Abr.-Juny.

1,534. — C. intubacea Lamk.

(*intubus* o *intybus*, la xicòria; *per les fulles*; cf. *oleraceus*: Brassica oleracea, de formació anàloga.)

Perenne, tronc de 4-10 dm., dret o ascendent, estriat, pubescent, ramificat a l'àpex; branques llargament nues, un poc engruixides dessota la calàtida; fulles vírido-pàl·lides, glabres, les inferiors peciolades, *lirades* o *pinna-tipartides*, de divisions estretes, enteres, mucronades, les superiors assentades, lineals o lineal-lanceolades, enteres o lobulades a la base, simulant els lòbuls inferiors les estípules; calàtides *globuloso-còniques*, mitjanes, terminals, solitàries; periclini imbricat, pubescent a la base, de bràctees vírido-grogenques, estriades, lluent, terminades per un apèndix semilunar, ros, curt, aplicat, amb 7-11 pestanyes iguals; flors *purpurines*, raram. blanques, *no radiants*; aquenis rossos, amb taques brunes, lluent, iguals al plomall.

Geografia. — Gens escassa per les roques de la vora dreta del Llobregat, des de Monistrol fins a la Puda i abundant més avall de la vora esquerra. = Vessant de Collbató i cap a la Cova de la Mare de Deu (Csta.), prop del Monestir; abundant al Congost i Collbaix de Manresa (Font.). — Jul.-Set.

1,535. — C. paniculata L.

(*per les seves calàtides en panotxa*; panícula; *panicle* (i *pelussa*.)

Biennal, arrel cònica, tronc de 2-6 dm., dret,

primet, estriat, grisenc, \pm tomentós, molt ramificat, de branques primes, obertes o ascendents; fulles *grisenques*, puntejades, les radicals en roseta, *bipinnatipartides*, de divisions obertes, lineals, agudes o mucronades, enteres o dentades, les caulinars *pinnatifides*, d'incisions estretes, *revoltades*, les superiors enteres o amb 1-2 parells de petites divisions a la base; calàtides *ovoido-oblongues*, petites (5-6 mm. diàm.), terminals, solitàries, formant pel seu conjunt una *panotxa* fluixa, llarga, estesa i ramificada; periclini *un poc contret a la base*, imbricat; bràctees víridopàl·lides, estriades terminades per un apèndix *petit, triangular, pàl·lid*, coronat de 9-13 *pestanyes petites*, flexuoses, *tan o més llargues que la apical, que és subtrífida*; flors *purpurines*, rosades o blanques, les perifèriques radiants; aquenis grisencs, pubescents; llombrígol no barbut, el doble llarg del plomall, que és blanc; planta polimorfa.

Raça *C. polycephala* Jord. — Calàtides petites, en panotxa *corimbiforme, ampla*; punta apical de l'apèndix bracteal *subespinescens, més llarga que les pestanyes*.

Geografia. — Costes del migdia; S. Joan de l'Herm (Csta.); Tortellà, abund. (Tex.); Castellfullit; Montagut; Sagaró, Lladó (Vay.); la Sella (Cod.); Figueres; Manlleu (Senn.); Llavorsí, Tirvia, Mostesclado (Font!).

La raça *C. polycephala* Jord. — A Tarrassa, al bosc de la Xuriguera, r.; prop de Balaguer, Gerp, Avellanes, Montsec (Csta.). — Jul.-Ag.

C. leucophaea

1,536. — *C. leucophaea* Jord., subsp. de la anterior, ap. Rouy.

(λευκόφας, d'un color gris-cendrós: pels apèndixs involucrals que tenen un color entre blanc i groc o pàl·lid.)

Biennal, tronc de 15-25 cm., dret, estriat, albo-cotonós, molt ramificat; fulles *albo-tomentoses*, blanques, *pinnatipartides* o *pinnatisectes*, les caulinars de segments *lineals, plans, obtusiusculs, un poc revoltats*, les superiors enteres o amb poques divisions molt estretes a la base; calàtides mitjanes o petites (6-7 mm. diàm.), terminals, solitàries, en panotxa fluixa, de branques obertes; periclini *ovoido-oblong, arrodonit a la base*, de bràctees estriades, terminades en un apèndix curt, *més ample que alt*, ros com les 9-11 pestanyes, de les quals la apical és *la més curta*; flors rosades, raram. blanques, les perifèriques radiants; aquenis 3-4 veg, més llargs que el plomall.

Compostes.

G. 409. - Centaurea.

Geografia.—Costes àrides: Abundant a Hospitalet, al peu de Coll de Jou; boscos de Rebost, cap a Coll de Pal. = Llocs estèrils de Ribes i la Cerdanya (Vay.); Prades (Timb. ex Bub.). — Jul.-Ag.

C. micrantha

1,537.—*C. micrantha* Hoffing. et Link.
— *C. paniculata* Brot., non L.

(les calàtides són petites.)

Perenne, rizoma gruixut, llenyós, multicaul: troncs de 1-3 dm., drets, prims, rígids, subangulosos, aspres, ramificats quasi des de la base; fulles radicals lirato-pinnatipartides, les caulinars inferiors *bipinnatífides*, les superiors *pinnatífides* i les externes enteres, lineals; calàtides *oblongues*, molt petites, *atenuades* per la base, terminals, en panotxa fluixa; periclini glabre, bràctees terminades per un apèndix

bru, amb 2-3 pestanyes a cada costat *més curtes que la apical*; flors purpúries, aquenís tan llargs com el plomall.

α catalaunica Pau. — Branques curtes, ascendents; calàtides nombroses, petitíssimes, sublineals, en panotxa llarga, racimiforme; apèndix bracteal molt més alt que ample, amb les pestanyes laterals extremadament curtes o nul·les.

Geografia.—La *α catalaunica* Pau, per terres estèrils de S. Cugat del Vallès. — Juny-Jul. (Vidit Pau).

C. ochrolopha

1,538. — *C. ochrolopha* Csta. — subsp. de la *C. paniculata*, ap. Rouy.

(de bràctees groguenques.)

Biennal o *perennant*, tronc de 3-6 dm., dret, robust, angulós, vírido-cendrós, fulles albobverdoses, aspres, les radicals *indivises* o *pinnatipartides*, divisions linear-lanceolades, la terminal més gran, fulles caulinars amb les divisions lineals, *un poc revoltades*, les florals quasi tan llargues com la calàtide; calàtides mitjanes, *ovoides*, solitàries però nombroses, en

ampla panotxa corimbiforme; periclini arrodonit a la base, bràctees glabres, estriades, quasi cobertes pels apèndixs ocrosos, ampleament triangulars, amb

7-9 *pestanyes flexuoses*, la apical *més llarga, més robusta, subespinescent*, però *no vulnerant*; flors rosades, aquenis 3 veg. més llargs que el plomall.

Geografia.—Terrenys àrids: Tarrassa, als boscos de la Xuriguera, r.; abundant als marges i ermots de Valldoreix i S. Cugat del Vallès.= Montcada, S. Fost, Martorelles; Montseny; prop de l'Espluga de Francolí, Prades (Csta.); Vich (Masf.); Lluçanès, Torelló, la Bola, Collsacabra, Viladrau (Vay.); Figueres, Llers, Molins (Senn.). — Juny-Set.

C. Cadevallii

1,539. — C. Cadevallii Pau.

(dedicada per Pau al Dr. Cadevall, professor de Botànica i A. de varies obres, també botàniques.)

Perenne, multicaule, troncs de 1-2 dm., drets, estriats, subtomentosos, ramificats des de la base; fulles canescents, les inferiors *llargament peciolades*, lanceolato-lineals, enteres o pinnatisectes, planes, les superiors *assentades, pinnatisectes, segments lineals, revolts*; calàtides *ovoides*, un poc atenuades a la base, petites (3-4 mm. diàm.), terminals, freqüentment nombroses, en *panotxa densa i estreta*, acompanyades d'algunes fulles florals més curtes; periclini glabre, biàctees groguenques, estriades, en gran part cobertes per l'apèndix ocrós, circuit de 9-13 *pestanyes flexuoses, la apical mucroniforme, més llarga, no aplicada*; flors rosades, aquenis grisencs, estriats longitudinalment, 1-2 veg. més llargs que el plomall: planta de *fàcies*, fulles i tronc de la *C. Peteri* Rchb., però diferent per les calàtides, *sec.* Pau.

C. Hanryi

Geografia.—Ermots i marges dels camps de Valldoreix, prop de S. Cugat del Vallès.—Juny-Ag.

1,540. — C. Hanryi Jord. — Subsp. de la *C. paniculata* L. ap. Rouy.

(dedicada a Hanry.)

Perenne, rizoma gruixut, negrós, multicaule; troncs de 2-4 dm., drets, flexuosos, anguloso-estriats, un poc tomentosos, superiorment ramificats; branques pàtulo-erectes, fulles víridogrisenques, aspres, *pinnatipartides*, de divisions linear-oblongues, *planes, mucronades*, enteres

Compostes,

G. 409. - Centaurea.

o dentades; calàtides petites o mitjanes (10-12 mm. llarg \times 5-7), *ovoides*, *arrodonides a la base*; periclini imbricat, glabre; bràctees verdoses, estriades, terminades per un apèndix *relativament grandet*, *negre o negrós*, un poc recorbat i decurrent, triangular, amb 4-6 pestanyes per banda, flexuoses, de 1-2 mm., *bastantment més curtes i primes* que la punta apical, que té la forma d'un *petit agulló*; flors d'un *porpra viu*, les perifèriques radiants; aquenis grisencs, pubescents, 2 veg. més llargs que el plomall.

α *melanolepis* Pau. — Apèndix bracteal negre, mugró terminal espini-forme.

β *contracta* mihi. — Planta robusta, tronc de 4-7 dm., ramificat a l'àpex; branques curtes, fortes, dretes; apèndix bracteal ferruginós, mugró terminal quasi igual a les pestanyes.

γ *catalaunica* Sen. et Pau. — Apèndix bracteal més petit, mugró poc més llarg que les pestanyes.

Geografia. — Boscos, ermots i marges de Montcada, S. Cugat, Valldoreix, abund. = Barcelona; Caldes de Montbuy (Csta.).

La α *melanolepis* Pau, a Valldoreix.

La β *contracta*, a S. Fost.

La γ *catalaunica* Sen. et Pau, a Llers (Senn. in Hb. Cad.).

C. Isernii

1,541. — C. Isernii Wk. — C. spinabadia (ap. Bubani, també la C. solstitialis).

(dedicada al recol·lector universitari Isern; spina badia pel color daurat blanquinós del tub del mugró subespini-forme.)

Perenne, tronc de 2-3 dm., dret, angulós, assolcat, glabrescent, exceptuada la base coberta d'*espessa borra blanquinosa*, ramificat des de la meitat superior; branques obertes, un poc engruixides a l'àpex, monocèfales; fulles aspres, les radicals llargament peciolades, *pinnatipartides*, les caulinars *assentades*, també

pinnatipartides, però les superiors *enteres* o amb alguna lacínia lineal a la base, mucronades; calàtides *ovoides*, *arrodonides a la base*, mitjanes, formant una panotxa corimbiforme, clara; periclini glabre, bràctees vírido-groguenques, no cobertes per l'apèndix, que és triangular, *bru*, erecto-obert o sub-reflex, no decurrent, amb 5-6 pestanyes per banda, flexuoses, més llargues que l'amplada de l'apèndix, més curtes que el mugró *subespini-forme* termi-

nal; flors rosades; aquenis poc més llargs que el plomall, que és blanc, molt més llargs en l'exemplar que posseïm.

Geografia. — Roques de S. Pere de Roda (Isern, Vayr. in Hb. Cad.). — Ag.

C. caerulescens

1,542. — *C. caerulescens* Willd., subsp. de la *C. paniculata* L., ap. Rouy.

(*pel color de les flors, de caeruleus, com caeruleans que tira a blau.*)

Biennal, tronc de 3-5 dm., dret, angulós pubèrul, ramificat des del mig; branques pàtulo-erectes, fulles verdes, aspres, les radicals *bipinnatipartides*, de divisions obertes, les caulinars de divisions ampleament lineals o linear-lanceolades, *planes*; calàtides *ovoides*, arrodonides a la base, grandetes (11-13 mm. llarg \times 8-10), terminals, solitàries, en panotxa

ampla i fluixa; periclini imbricat, glabre; bràctees subestriades, descobertes, terminades per un apèndix *bru, triangular, erecto-obert, no decurrent*, amb 4-5 *pestanyes per banda, més llargues que l'amplada de l'apèndix i més curtes que el mugró apical subespinescent*; flors *purpurines*, les perifèriques radiants; aquenis grisencs, 4 veg. més llargs que el plomall.

C. podospermifolia

Geografia. — Boscos i terres ermes de Tarrassa, la Barata, S. Llorenç del Munt, Montserrat, Bages. = Castelldefels; muntanyes pròximes a Barcelona; Caldes de Montbuy; immediacions de Berga, Montsant (Csta.); Llers, Girona, S. Pere de Roda, Cardona (Bub.); Moyà, Calders (Font). — Maig-Jul.

1,543. — *C. podospermifolia* Losc. et Pardo. — *C. dertosensis* Csta.

(*per les fulles de Podospermum laciniatum DC.; dertosensis, de Tortosa o Dertosa.*)

Perenne, rizoma *llenyós*, cilíndric, ramificat, *estolonífer*; tronc nul o de 4-7 cm., fulles glabres, verdes per dessobre, *albo-lanuginoses* per dessota, les basils llargament peciolades, molt polimorfes, enteres, dentades, lirades o *pinnatipartides*, divisions separades, enteres o dentades, la terminal *molt més gran*; fulles

Compostes.

G. 409. - Centaurea.

caulinars, quan existeixen, poques, linear-lanceolades, enteríssimes, també llargament peciolades; calàtides *ovoido-oblongues*, 3-6 (a veg. 7-12) en la *planta acaule*, solitàries en la *caulescent* i en les branques estoloníferes; periclini glabre o araneoso-tomentós, groguenc-verdós; bràctees externes *ovato-puntejades*, les del mig oblongues, terminades per una *espina tènue*, groguenca, *pàtulo-erecta*, les internes lineals amb *apèndix pinnatifido-espinulós*; flors *citrines* molt sortides; aquenis negrosos a la maturitat, pubèruls, amb plomall molt curt.

Geografia. — Prop d'Horta (Tarrag.); muntanya Caro, Carrelares i llocs pròxims al camí dels Ports de Beceit (Csta., Wk.); Vall de Lliberós, prop d'Horta (Font!). — Juny-Jul.

C. collina

1,544. — *C. collina* L.

(de collis, el turó, per la seva estació preferent ⁽¹⁾.)

Perenne, tronc de 3-5 dm., dret, angulós, pubescent-aspre, simple o ramificat a l'àpex; branques dretes, fulles vírido-cendroses, bastantment consistents, aspres, les radicals peciolades, enteres, lirades o pinnatipartides en divisions de forma variable, les caulinars assentades, pinnatipartides; calàtides *globuloses grans*, terminals, solitàries, acompanyades de 1-2 fulles florals; periclini glabre o subaraneós

a la base, imbricat; bràctees vírido-groguenques, coriàcies, terminades en apèndix *bru*, *decurrent*, circuit de pestanyes *espinescents*, pàl·lides, *més llargues que l'amplada de l'apèndix*, la apical llargueta, *vulnerant*, *oberta*, *un poc més curta que la bràctea*; flors grogues; aquenis *ovoido-comprimits*, negres, pubescents, a la fi glabres i lluents; llombrícol *barbut*, plomall *negre*, tan llarg com l'aqueni.

β *macracantha* DC. — Espines apicals de les bràctees robustes, més llargues que les bràctees.

γ *serratulifolia* Senn. et Pau. — Particions de les fulles freqüentment serrulades i sempre apiculades.

Geografia. — Terres cultivades del Vallès, Penadès, la Sagarra, l'Urgell, a Bages; Vich, Corbera del Bergadà, Empúries et alibi.

La β *macracantha* DC., a Tarrassa, Monistrol i sens dubte generalitzada.

La γ *serratulaefolia* Senn. et Pau, a S. Gervasi. — Maig-Ag.

(1) L'arrel contusa és un bon remei hemostàtic, celebrat dels portuguesos.

C. ornata

1,545. — *C. ornata* Willd.

(ornatus, adornat, per les espines de les bràctees involucrals, que constitueixen un adorno de la planta, de les flors també formoses i d'una olor agradable.)

Perenne, tronc de 1-4 dm., dret, robust, angulós, araneoso-pubescent, ramificat; branques dretes, fulles basils amb pecíol llarg, ample, acanalat i embeïnador per la base, 1-2-pinnatipartides, de divisions oblongo-lineals, curtes, desiguals, obtusiúscules, les caulinars assentades, pinnatisectes, les superiors lineals, enters.

mucronades; calàtides ovoides, grans o mitjanes, terminals, solitàries, a veg. acompanyades d'una fulla floral; periclini pubescent, vírido-greguenc; bràctees ovades, coriàcies, llises, terminades per un apèndix ferruginós clar, decurrent, pestanyós, de pestanyes pàl·lides, més curtes que l'amplada de l'apèndix, amb una espina apical, vulnerant, erecto-recorbada, dilatada i acanalada a la base, més llarga que la bràctea; flors grogues; aquenis trans-

ovoido-comprimits, blanquinosos, seríceo-pubescents, de llombrígol barbut; plomall vermellós, el doble llarg de l'aqueni.

var. *tenuifolia* Boiss. — Divisions de les fulles curtes i estretes.

Geografia. — Terres margoso-àrides de la Serra de Balaguer a Torrelameu, tocant a Menarguens. = Turó de S. Eloi, prop de Targa (Csta.), cap a Castellfullit (Puigg.). — Juny-Ag.

C. solstitialis

1,546. — *C. solstitialis* L.

(com si diguessim herba solstitialis, planta del solstici o del sol, anual, efímera; té per sinònim spina solstitialis: època de la florescència ⁽¹⁾.)

Sinonímia. — Narrioles, renigroles; cast. cardo estrellado de flor amarilla; angl. Barnaby's thistle; al. Sonnenwend-Flockenblume ⁽²⁾.

Anual, arrel cònica, prima; tronc de 2-5 dm., dret, grisenc, tomentós,

(1) Solstitiale tempus és l'estiu, 21 de juny (equinocci).

(2) Cf. Barnabastag, Tag des Apostels St. Barnabas, 11 Juni neuen Stils, der im alten Stil Tag der Sommer-Sonnenwende wir; solstitialis herba, Plin. Plaut., Aus., l'efímera (iris). Aquesta bonica planta que rebem aquests dies (juliol de 1922) de Barbens, a l'Urgell, és coneguda amb el nom de arrioles o blanquielles; auriote del fr. antic, i nouruño, de la Provença i Languedoc (A. S.) V. Aguiló, Diccionari.

anguloso-alat, molt ramificat; branques ascendents, febles; fulles cotonoses, les basilsars *peciolades*, *lirades* o *pinnatipartides*, les caulinars *assentades*, *llargament decurrents*, *lanceolato-lineals*, *enteres* o *espinuloses*; calàtides *globuloso-còniques*, mitjanes, terminals, solitàries; periclini enteranyinat, bràctees groguenques, terminades per un apèndix palmat, groguenc, compost d'una *espin terminal*, *vulnerant*, *oberta*, generalment *més llarga que la calàtide* i de 2-3 *espinules* a cada costat; flors grogues, corol·les *no glanduloses*, les perifèriques *més curtes que les del disc*; aquenis grisencs, glabres, lluent; plomall blanc, *més llarg que l'aqueni*.

Geografia.—Camps del litoral; Vallès, r., i Gelida, r.; a Bages; comú a la Sagarra, a l'Urgell, Lleyda; abundantíssima a Castelló d'Empúries i per tot l'alt Empordà. = Vich (Masf.); la Cerdanya, r. (Vay.).—Juny-Oct.

C. melitensis

1,547. — C. melitensis L.

(de Malta o Melita, illa on fou trobada la espècie per Boccon ⁽¹⁾.)

Annual, arrel cònica, tronc de 2-10 dm., dret, aspre, estretament alat, ramificat; branques ascendents, vírido-fosques, aspres, les fulles basilsars *lirato-pinnatifides*, les caulinars *assentades*, *linear-oblongues*, o *linear-lanceolades*, *enteres* o *dentades*, *mucronades*, *decurrents* o *semidecurrents*; calàtides *ovoidglobuloses*, petites, solitàries o agrupades en reduït nombre a l'àpex de les branques, acompanyades d'algunes fulles florals; periclini glabrescent, bràctees vírido-groguenques, llises, terminades per una *espin grega*, *oberta*, *un poc vulnerant*, aproximadament de la longitud de la bràctea, dilatada a la base, *pinnato-espinulosa fins a la meitat*; flors grogues, *totes iguals*, *glanduloses*; aquenis transvoides, pubescents, *iguals al plomall*, que és blanc o ros.

Geografia.—Camps i vores de camins: Litoral de Barcelona, comú al Vallès, Bages, Penadès, part de la Sagarra; Empordà. = Vich (Masf.); Lluçanès (Vayr.); S. Climent d'Amer (Cod.I). — Juny-Set.

C sonchifolia

1,548. — C. sonchifolia L.

(per les fulles que recorden les del lletsó: sonchus oleraceus.)

Perenne?, tronc de 3-6 dm., dret, grisenc,

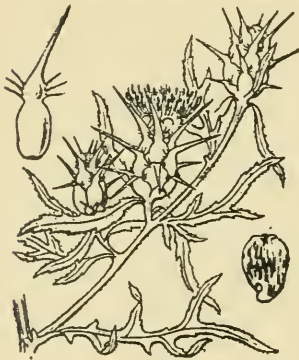
(1) No hi ha que equivocar-ho amb *mellitum*, com cert A. italià que li dona el nom de Erba dolce, quan no té re de dolça, si no és l'arrel, sinó amarga com moltes afines, i punxent.

Compostes.

G. 409. - Centaurea.

angulós, aspre-pubescent, un poc glandulós, recorregut per una ala ampla i dentada, ramificat; branques més llargues que el tronc principal, fulles inferiors peciolades, *lirato-pinnatipartides* en lacínies denticulato-espínoses, les altres assentades, *amplexicaules*, lanceolades o bé oblongues, sinuato- o remotament dentades, \pm decurrents; calàtides ovoides, subumbilicades, terminals, solitàries, acompanyades de 2 fulles florals grans; periclini glabre, bràctees terminades per un apèndix *palmato-espínós*, compost de 5 espines *quasi iguals*, groguenques, *doblades cap a baix*; flors del disc *blanques*, les perifèriques *purpurines*, un poc més llargues; aquenis oblongs, blanquinosos, lisos, amb petit *plomall vermellós*.

Geografia. — Costes de Tarragona, cap al Port de Salou (Jover!). — Maig-Juny.

C. Calcitrapa

1,549. — C. Calcitrapa L.

(aquesta paraula no llatina, de calx, calcis, d'on calcitrare, donar guits contra; és com tríbulus, nom d'un instrument o arma de guerra: per les calàtides del periclini vulnerant. Cf. calcides i muricatus.)

Sinonímia. — Floravia, herba espitllera; cast. cardo estrellado, abrojos.

Biennal, arrel gruixuda, tronc de 2-5 dm., dret, estriat, pubescent, ramificat, amb les branques divaricades; fulles blanques, pubescents, les basilaris en roseta, grans, peciolades, *pinnatipartides*, divisions linear-lanceolades, dentades o inciso-dentades, apiculades, les fulles caulinaris amb divisions més estretes i les superiors enteres, linear-acuminades; calàtides *ovoides*, mitjanes, solitàries, acompanyades de fulles florals, en ampla panotxa; periclini glabre, imbricat, vírido-groguenc, de bràctees molt coriàcies, llises, contretes sota l'apèndix, que és *pinnato-espínós*, compost de 5-7 espines grogues, la terminal robusta, acanalada a la base, molt oberta i més llarga que la calàtide, fortament vulnerant, les laterals petites; flors *purpurines*, raram. blanques, totes iguals; aquenis transovoides, petits, blanquinosos, amb taques brunes, llunts, sense *plomall*.

Geografia. — Abundant per llocs incults de tot el país, des de la costa fins als Pirineus. — Maig-Setembre.

C. áspera

1,550. — *C. áspera* L.

(per ésser així la planta tota.)

Sinonímia. — *Brassera*, a la Sagarra; *tramladros* a l'Aragó.

Perenne, rizoma prim, ramificat, llarg; tronc de 3-8 dm., dret, angulós, *aspre*, molt ramificat; branques primes, esteses o difuses; fulles *aspres*, les inferiors peciolades, *lirades* o *sinuato-dentades*, les superiors assentades, linear-oblongues, sinuato-dentades, mucronades, *no decurrents*; calàtides *ovoides*, *arrodonides a la*

base, petites, solitàries; periclini glabre o un poc enteranyinat, bràctees pàl·lides, llises, terminades en un apèndix orbicular estès, després reflex, circuit de 3-6 espines groguenques, divergents, un poc vulnerants, l'apical més llarga, *iguals a la meitat de la bràctea*; flors *purpurines*, raram. blanques, les perifèriques subradiants; aquenis grisencs, glabres, lluent; plomall blanc, de $\frac{1}{3}$ a $\frac{1}{4}$ de l'aqueni.

γ *subinermis* DC. — Espines bracteals reduïdes a 3-5 espínules molt primes i curtes, quasi iguals, dretes, aplicades.

Raça *C. pseudosphaerocephala* Shuttlen. — Fulles més amples, pinnatifides, les caulinars auriculades; calàtides el doble grosses, subglobuloses o subhemisfèriques; periclini imbricat, aquenis més grossos, d'un bru purpurí; florescència més primerenca, quasi vernal.

Geografia. — Frequent per camps i terres incultes des de la costa a la regió subpirenenca.

La γ *subinermis* DC., als llocs frescals herbosos del arenals marítims de Salou i Prat de Llobregat.

La raça *C. pseudosphaerocephala* Shuttlen, al Tibidabo i al peu del Montjuic. — Maig-Oct.

HÍBRIDS

Abunden els híbrids en aquest gènere, mereixent especial menció els següents:

1,551. — C. Senneni Pau. — C. pectinata × microptilon mihi.

Calàtides oblongues, apèndix de les bràctees periclinals linear-alenat, plomós, dret; fulles caulinars amplexicauli-auriculades, pinnatífides o pinnatilobades, de lòbuls apiculats.

Geografia. — Castelló d'Empúries (Senn.l.). — Set.

1,552. — C. silvática Pourr. — C. Scabiosa × collina Timb.

Apèndix de les bràctees periclinals subespíniforme, fosc, obert; flors rosades, tacades de groc o grogues, tenyides de porpra.

Geografia. — Manlleu, Esquirol (Senn.).

1,553. — C. Chaixiana Rouy. — C. áspera × Calcitrapa G. et G.

Calàtides ovoides, bràctees poc o gens contretes sota l'apèndix, aquest pinnat, de 5-7 espines dretes, la terminal el doble llarga, prima; fulles no decurrents, atenuades a la base, pinnatífides.

Geografia. — Marges i olivars de Segaró, Beuda, Salas (Vay.). — Jul.

1,554. — C. Pouzini DC. — C. Calcitrapa × áspera G. et G.

Bràctees periclinals visiblement contretes sota l'apèndix, espina terminal més robusta, molt oberta, generalment més llarga que la bràctea; fulles caulinars, perlomenys les superiors, amplexicaules.

Geografia. — Freqüent per terres incultes. — Maig-Set.

1,555. — C. Barcinonensis Senn. — C. áspera × Hanryi Senn.

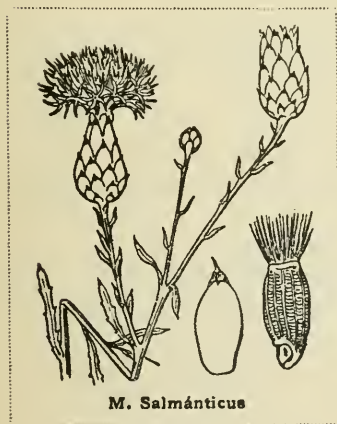
Port i fulles de la *C. áspera* L., bràctees periclinals de la *C. Hanryi* Jord.

Geografia. — Cordillera del Tibidabo (Senn.l.). — Ag.

Gènere 410. — **MICROLONCHUS DC.**

(Ve a ésser un sinònim de *hastilis*; de μικρός, petit, i λόγχη, llança; al·ludint a la palleta lanceolada del centre del plomall.)

Flors purpurines, les perifèriques estèrils, \pm radiants, les centrals hermafrodites, fèrtils; calàtides ovoido-còniques, mitjanes o petites, terminals, solitàries; periclini imbricat, molt contret a l'apex, glabre, de bràctees cartilaginoses, groguenques, ovades, finament puntejades, obtuses, mútiques o terminades per un petit mugró dret, estès, reflex, caduc; aquenis oblongs, bruns, glabres, amb costelles fines, arrugats transversalment, llombrícol lateral; plomall doble, persistent, l'exterior format de pèls paleïformes, denticulars, desiguals, pluriseriats, lliures, quasi tan llargs com l'aqueni, l'interior format de pèls concrescents en forma d'escama unilateral, *acuminada*; receptacle amb abundants palletes setàcies; herbes biennals o perennes, de tronc de 3-6 dm., dret, angulós, pelut inferiorment, glabre a la part superior, ramificat; branques dretes, primes, flexibles, nues a l'apex; fulles víridocendroses, aspres, les radicals en roseta, peciolades, pinnatífides o lirades, dentades, les superiors lineals, enteres o denticulars a la base, apiculades.

1,556. — **M. Salmánticus DC.** — **Centanrea Salmantica L. M. Clusii (ap. Bub.).**

(de Salamanca, lloc natal de l'espècie.)

Sinonímia. — Cabessudes, granallons, herba escombrera o granera; *cast.* cabezuelas, escobillas, escobas de cabezuela, cabezuela coronada, algarabía ⁽¹⁾.

Geografia. — Marges i terres argiloses-calisses del Vallès, Penedès, la Sagarra, Urgell, fins a Balaguer; a Bages; al Bergadà, fins a Hospitalet; Montsolí; a la vall d'Aran; les Bordes (Llen.). — Jul.-Ag.

(1) Algarabía, en *cast.* és el nom d'una planta escrofulariàcia de fulles tomentoses i flors grogues, de branques dicotòmiques, de la qual se'n fan escombres. Cf. *sarothamnus*.

Gènere 411. — **KENTROPHYLLUM NECK.**

(Centroph., sembla que es torna a la C en lloc de K perquè així és la transcripció llatina (1); κέντρον, agulló; φύλλον, fulla, i també hi ha qui ho refereix a les puntes espinoses del plomall.)

Flors grogues, iguals, hermafrodites, fèrtils; calàtides ovoido-oblongues, grandetes, terminals, solitàries; periclini imbricat, bràctees externes foliàcies, obertes, pinnatilobades, espinoses, semblants a les fulles inferiors, les del mig ovades, amb un apèndix coriàci, lineal, pinnatífid, espinós; les interiors lineals, pinnatífides, espinoses; aquenis transovoido-tetragonals, grossos, groguencs, tacats de negre; plomall ros, de pèls amples, paleïformes, desiguals, els interiors molt més curts, connivents; receptacle amb palletes setàcies; herbes anuals, de tronc de 3-5 dm., dret, *pubescent*, ramificat a l'àpex; fulles coriàcies, glanduloso-viscoses, molt nervudes, semiamplexicaules, pinnatífides, de lòbuls lanceolats, espinosos; làtex vermellós.

K. lanatum

1.557. — **K. lanatum DC. — Carthamus lanatus L.**

(pel tronc pubescent o llanut.)

Sinonímia. — Assota-cristos; *cast.* cártamo salvaje o silvestre; *fr.* chardon béni des Parisiens.

α gracillima. — Planta de 1-2 dm., molt pedunculada cap a l'àpex, monocèfala, feble, amb tots els òrgans més petits.

Geografia. — Paratges incults i poc cultivats des del litoral fins a la regió subpirenca.

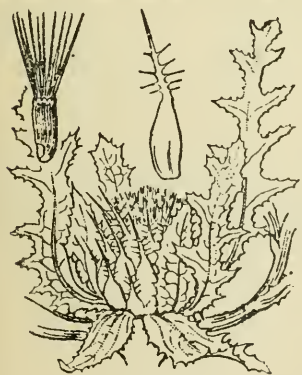
La *α gracillima* Nob., remesa del Bergadà per Puj. C.

(1) El precepte hauria de comprendre a *Centaurea*, *Centranthus* i altres noms botànics.

Gènere 412.—CNICUS VAILL.

(κνίχος és en grec el nom d'una espècie de card de flors de color de taronja, caràcter que convé al *Carthamus tinctorius*; és el *cardosantus* ap. Bubani (1).)

Flors grogues, iguals, les perifèriques uniseriades, estèrils, les del centre hermafrodites, fèrtils; calàtides ovoides, grandetes, terminals, solitàries; periclini imbricat, enteranyinat, de bràctees externes foliàcies, ovato-lanceolades, aplicades, més llargues que les flors, les altres ovades, coriàcies, groguenques, \pm llanudes, terminades per una espina simple, exceptuades les internes que la porten més robusta, més llarga, amb espinules laterals obertes, separades; aquenis cilíndrics, grossos, bruns, lluent, circuits de 20 costelles, terminats per un disc cartilaginós, dentat; llombrícol lateral, gran, mat, pubescent, rodejat d'un marge semblant al disc; plomall caduc, doble o biseriat, l'exterior compost de 10 pèls rígids, estesos, subspinescents, implantats en el disc, 2 veg. més llargs que els interiors, que són febles, subplomosos i connivents; receptacle amb palletes piliformes; herbes anuals, de tronc de 1-4 dm., dret, angulós, llanut, ramificat; branques divaricades, més llargues que el tronc principal; fulles d'un verd pàl·lid, pubescents, de raquis blanc, sortit, les basalars peciolades, oblongues, sinuato-pinnatifides, les caulinars més amples, assentades o breument decurrents.

Cn. benedictus

1.558.—Cn. benedictus. L.—Carbenia benedicta Adans.

(És el *cardosantus officinalis* o *beneït*; Bubani diu, de la denominació d'Adanson: *barbarum et supervacuum* Carbeni Adans. nomen; el qual sens dubte serà car(*dus*) ben(*edictus*).)

Sinonímia.—Card sant; cast. cardo santo o bendito.

Geografia.—Marges i vores de camins: Tarrassa, Matadepera, Olesa; a l'Empordà, camps immediats a Palau i al Golf de Roses. = Camps de Calella a Blanes (Salv.1); de Collbató a Esparreguera (Jover); a l'Empordà, comú a Vilarnadal, Avinyonet, remuntant fins a Maià, Segaró (Vay.); Girona (Bub.); Bages, Castellbell, la Bauma (Font). — Maig-Juny.

(1) Per a $\eta = i$, pot conferir-se amb *crithmum*, una umbel·lífera.

Gènere 413. — **CRUPINA** Cass.

(Sembla provenir d'un verb holandés, *kruipen*, que significa arrastrar-se; el *pappus* o plomall fosc i multifid se sembla a les cames d'un insecte rèptil.)

Flors purpurines, iguals, les perifèriques estèrils, les centrals hermafrodites, fèrtils; tub de la corol·la barbut a l'àpex, calàtides oblongues, atenuades a la base, petites, terminals, generalment solitàries; periclini imbricat, glabre, de bràctees molt desiguals, verdes o purpurines, ovato-acuminades, amb estries longitudinals, estretament escarioses al marge; aquenis transovoido-oblongs, grossos, negrosos a la base, grocs i pubescents en la resta; llombrigol gran, ovat, quasi recte, terminat per un disc cupuliforme, enter; plomall biseriati, persistent, l'exterior de pèls molt desiguals, rossos, denticulars, l'interior de 10 palles petites, lanceolades; receptacle amb palles lineal-setàcies: herbes anuals, tronc de 2-5 dm., dret, prim, soleat, glabre, ramificat a l'àpex; branques curtes, fines, dretes, nues; fulles pubescent-escabroses, la major part basilar, petites, oblongues, atenuades a la base, inciso-dentades, les altres pinnatisectes, de segments lineals, separats, denticulato-erigats.

Cr. vulgaris

1.559. — *Cr. vulgaris*. Cass. — *Centaurea Crupina* L.

(és realment espècie comuna.)

Geografia. — Paratges pedregosos incults: Al Vallès, S. Llorenç del Munt, S. Pere Sacama, Montserrat; Bages; Copons i altres llocs de la Sagarra. = A l'Urgell (Csta.); Tortosa (Llen.); Viella, r. r. (C. et S.). — Maig-Juliol.

Gènere 414. — **SERRÁTULA L.**

(En temps de Plini se'n deia a Italia *Bettonica*; després s'ha referit a l'espècie *tinctoria*; no sempre les fulles de les espècies compreses són *asserrades* sinó íntegres.)

Flors purpurines, hermafrodites, totes iguals, raram. les perifèriques femenines, majors o unisexuals, i les calàtides dioiques per avortament; calàtides petites o grossetes, ovoido-oblongues o globuloses, terminals, en panotxa corimbiforme o solitàries; periclini imbricat, bràctees exteriors mucronades, les interiors escarioses a l'àpex; aquenis oblongo-comprimits, glabres, amb 6 costelles al voltant; llombrícol molt oblic, rodejat d'un marge callós; plomall persistent, multiseriat, pèls denticulars, els de la fila interior més llargs; receptacle amb palletes setàcies: herbes perennes, de fulles alternes, enteres o pinnatipartides.

- 1 { Tronc ramificat, policèfal; calàtides oblongues, de 5-6 mm. diàm.; fulles aspres, pinnatipartides, amb les divisions *asserrades*; periclini purpurascet **1,560. S. tinctoria.**
 { Tronc simple, monocèfal; calàtides globuloses, de 10-20 mm. diàm., llargament pedunculades; fulles quasi sempre enteres, **1,561. S. nudicaulis.**

1,560. — S. tinctoria L.

(o sigui dels tintorers, com la Rubia, Genista, etc.; se'n treu un color groc.)

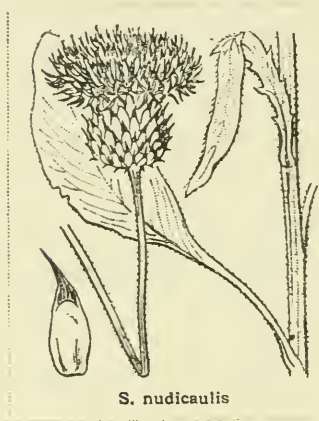
Sinonímia. — *It.* cerretta o serretta.

Tronc de 2-8 dm., dret, rigid, angulós, solcat, glabre; fulles vírido-fosques, *asserrades*, les inferiors llargament peciolades, oblongo-lanceolades, enteres o pinnatífides, la divisió terminal molt més gran, les superiors assentades, lanceolades o lineals, enteres o pinnatipartides a la base; calàtides petites o mitjanes, oblongues, *atenuades a la base en panotxa corimbiforme*; periclini glabrescent, *violat a l'àpex*; bràctees exteriors ovato-lanceolades, agudes, les interiors lineals, escarioses, subpestanyoses; aquenis blanquinosos, un poc rugosos transversalment; plomall ros clar, igual a l'aqueni; planta polimorfa.

Raça *S. macrocephala* Bert., ϵ *monticola* Rouy. — *S. tinctoria* β *montana* Gren. — Calàtides el doble majors, poc nombroses, breument pedunculades o subsèssils; fulles caulinars amb poques divisions laterals, la terminal molt més gran.

Geografia — Boscos, prats i sots (*sepincola*): La Cerdanya, Ribes, S. Hilari; les Guilleries. = Montseny; muntanya de Cabrera (Salv.!); Olot, Sta. Magdalena (Vayr.); al Bergadà, al bosc de Ginebret, Espunyola (Puj. C.); la Sella (Cod.!); Montgrony (Senn.!); Port de la Picada i cap a Artiga de Lin (Zett.).

La raça *S. macrocephala* Bert. — Al canal de Pumero (Llen!). — Jul.-Ag.

1.561. — *S. nudicaulis* DC.

(aquesta espècie és de les que tenen les fulles no asserrades; *quae caeterum caulem foliatum gerit, diu Bubani.*)

Tronc de 2-5 dm., dret, simple, monocèfal, anguloso-solcat, glabre, llargament nu a l'àpex; fulles glauques, un poc consistents, llises, glabèrrimes, la major part basilar, peciolades, el·líptiques, obtuses, enteres, les caulinars assentades, lineals, distants, apiculades, enteres, raram. dentades; calàtides globuloses, grans, solitàries; periclini \pm enteranyinat a la base,

de bràctees un poc coriàcies, vírido-groguenques, les externes ovato-acuminades, estriades, negroses a l'àpex, terminades en un muçró espiniforme, \pm arquejat enfora, les interiors lanceolato-lineals, violades a l'àpex, terminades en un apèndix escariós, dret; flors purpurines, aquenis negrosos, subrugosos; plomall ros, el doble llarg de l'aqueni.

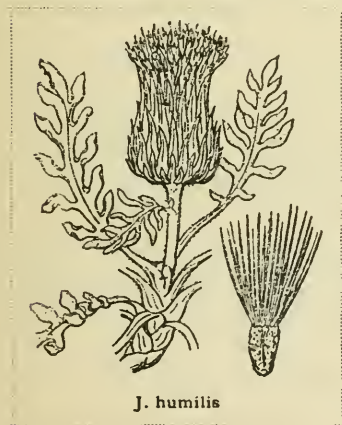
Geografia. — Pastures de les muntanyes: comú al turó de S. Salvador, sobre Olesa de Montserrat; plana d'Ancosa, entre Copons i S. Magí; abundant al cim del Montsant. = Montserrat, camí de can Gomis (Marcel!); a la Vall d'Aran, al massís de Ruda (Soulié! in Hb. Cad.). — Maig-Juny.

N. B. Nova per a Catalunya, en trobar-la a S. Salvador, en 1884, fou determinada pel Dr. Trèmols.

Gènere 415. — **JURINEA CASS.**

(Dedicada a L. Jurine, professor de medicina a Ginebra, 1751.)

Flors purpurines, totes iguals, hermafrodites, fèrtils; calàtides subglobuloso-acampanades, terminals, solitàries, relativament grans; periclini tomentoso-enteranyinat, bràctees fluixes, lanceolato-lineals, uninerves, les exteriors arquejades a l'àpex o aplicades, les interiors escarioses, acuminades, un poc violàcies a l'àpex; aquenis obcònico-quadrangulars, bruns, rugoso-papil·losos; plomall blanc, multiseriat, 4-5 veg. més llarg que l'aqueni, de pèls denticulars, breument soldats en anell a la base, a la fi caduc; receptacle en pалletes laciniades: herbes perennes, acaules o subacaules; rizoma llenyós, curt, negre, ramificat; branques de 3-5 cm., albo-tomentoses, terminades per una roseta estèril o florífera; fulles cendroses, puntejades per dessobre, albo-tomentoses per dessota, pinnatipartides, divisions curtes, oblongues, generalment oposades, un poc girades pel marge.

1.562. — J. humilis DC. — J. Bocconi Guss. — J. pyrenaica G. et G.

(per la talla petita, encara que pulcra espècie; dedicada a Bocconi, dels Pireneus Catalans.)

Geografia.—Turons margosos de Coll-Blanc, immediat a Sta. Coloma de Queralt, a l'altitud d'uns 400 m. legi 28 maii 1907. = Muntanya del Cadí (Isern!); Penya-blanca; Port de Benasc (Zett., Bub.). — Maig.-Ag.

N. B. La planta de Sta. Coloma és idèntica a la de Sierra Mariola, remesa per Pau.

Gènere 416. — **LÉUZEA DC.**

(Dedicada a Deleuze, amic de De Candolle, naturalista francès (1).)

Flors purpurines, iguals, hermafrodites, fèrtils; calàtides *ovoides*, grans, terminals, solitàries; periclini imbricat, glabre, lluent; bràctees finament es-triades, cobertes d'un apèndix escariós, orbicular, còncau, \pm laciniat, blan-quinós, bru o violaci, les interiors llargament lineals, agudes; aquenis trans-ovoides, negres, xagrinats, amb costelles poc marcades; plomall blanc, 10 veg. més llarg que l'aqueni, caduc, format de pèls plomosos, multise-riats, soldats en anell a la base; receptacle amb palletes lineals; herbes perennes, de rizoma gruixut, tronc de 1-3 dm., dret, estriat, tomentós, ge-neralment monocèfal; fulles verdes i un poc enteranyinades per dessobre, albo-tomentoses per dessota, pinnatipartides, de divisions linear-lanceolades, les inferiors peciolades, enteres o lirades.

L. conifera

1.563. — L. conifera DC. — Centaurea conifera L.

(que porta una pinya o con, que aquesta és la forma de la calàtide.)

Sinonímia. — Pinyes de S. Joan, culleretes, perdiuetes, cigales; *cast.* cuchara de pastor.

Geografia. — Boscos àrids i erms del litoral, Vallès, Penedès; Igualada, i altres llocs de la Sagarra; a Bages, al Bergadà, Ribes; Vich (Masf.); la Sellera, Sadernes, S. Aniol (Cod.). — Maig-Jul.

(1) Així terminen Saussurea, Jurinea.

Gènere 417. — **SAUSSUREA DC.**

(Fou dedicada a Horaci Benet de Saussure, celebrat filòsof suís, molt entès en Botànica
Mori en 1799 a l'edat de 59 anys.)

Flors vermelles, iguals, hermafrodites, fèrtils; calàtides oblongo-cilíndriques, breument pedunculades, en petit corimbe terminal, fluix; periclini imbricat, villosos-sedós, a la fi glabre; bràctees aplicades, fosques, les externes ovades, obtuses, les interiors linear-oblongues; aquenis subcilíndrics, quasi lineals, finament estriats; plomall doble, l'extern persistent, format de pèls setiformes, curts, denticulars, l'interior de pèls plomosos, uniseriats, breument soldats en anell a la base, caduc; receptacle amb palletes lliures o soldades: herbes perennes, de rizoma estolonífer, tronc de 1-2 dm., dret, enteranyinat, a la fi glabre, simple, poc fullós; fulles aracnoideo-tomentoses, després glabrescents, \pm tomentoses per dessota, les inferiors hastato-lanceolades, amb pecíol alat, les caulinars assentades, lanceolades, breument decurrents, les superiors lineals, bracteiformes, poc decurrents, més curtes que les calàtides.

1,564. — *S. alpina* DC., var. *púmila* Pau. — *S. macrophylla* G. et G. — *S. Pujolica* Csta.

(dels Alps, varietat *nana*; de fulles grosses, que Costa dedicà a Pujol.)

Sinonímia. — *It. sarretta lanuginosa.*

Geografia. — Regió alpina dels Pir. Centr., *Serra negra*, entre Castanesa i la vall de Malibierno, r. (Puj. J.I).
— 8 ag. 1873.

Gènere 418. — **STAEHELINA L.**

(Porta el nom del botànic suís Benet Stæhelin, qui va publicar l'any 1730 uns treballs sobre els *Equisetums* i altres plantes inferiors.)

Flors purpurines, iguals, hermafrodites, fèrtils; calàtides oblongo-cilíndriques, mitjanes, terminals, solitàries o geminades, en corimbe; periclini imbricat, enteranyinat a la base, acompanyat de petites fulles florals a la base; bràctees vermelloses, pubescents, especialment al marge, desiguals, les exteriors ovato-lanceolades, les interiors lanceolato-lineals, totes acuminato-apiculades; aquenis quasi lineals, estriats, bruns, glabres; plomall caduc, format de pèls albo-sedosos, denticulars, uniseriats, soldats per la base en fascicles que es desprenen separatament, 5 veg. més llarg que l'aqueni: petit arbust de 2-4 dm., de tronc molt ramificat, tortuós, tomentós; fulles víridocendroses per dessobre, albo-tomentoses per dessota, lineals, girades, enteres o denticulars, mucronades.

St. dubia

1,565. — St. dubia L. — Serratula rosmarinifolia Cass.

(*per roris marini folia; les fulles tenen certa semblança amb les del romaní.*)

Sinonímia. — *It. pennellini.*

Geografia. — Boscos i ermots àrids i pedregosos: Serralada litoral; al Vallès, Penedès, S. Llorenç del Munt; Montserrat; Igualada i altres llocs de la Sagarra, de Bages; Montsant, al Bergadà *et alibi.* = La Mola; immediacions de Lleyda (Csta.); Vich (Masf.); Ribes, Planols, Segaró, Beuda, Vilanan; falda de N.^a S.^a del Mont (Vayr.); Cadaquès (Trem); S Julià del Llor (Cod.!). — Maig-Jul.

Gènere 419. — **CARLINA L.**

(En memòria de Carlemany, segons diu Olivier de Serres, per haver curat amb ella el seu exèrcit; Linneus, per una raó semblant, l'assigna a Carles V, emperador)

Flors generalment grogues, per excepció purpurines o blanquinoses, hermafrodites, fèrtils, totes iguals; calàtides grans o mitjanes, hemisfèriques, terminals, solitàries o en corimbe; periclini imbricat, amb les bràctees exteriors foliàcies, espinoses, les interiors lineals, escarioses, enteres, colorades, generalment radiants; corol·la 5-fida, filaments estaminals lliures, glabres; anteres amb un apèndix terminal lanceolat i dos basilar plomosos; aquenis cilíndrico-oblongs, coberts de pèls curts, sedosos; plomall caduc, uniseriat, format de pèls plomosos, concrescents inferiorment en feixets de 3-4 cada un, formant anell; receptacle amb palletes lacerades a l'àpex i soldades en tub a la base: plantes herbàcies, anuals o biennals, de fulles alternes o en roseta basilar, ordinàriament molt espinoses.

- 1 { Calàtides grans (6-15 cm. diàm.); plantes acaules, subacaules, raram. caulescents, monocèfales 2.
 { Calàtides mitjanes (1-4 cm. diàm.); plantes caulescents, policèfales. 3.
- 2 { Bràctees mitges del periclini planes a la base, les internes albo-argen- tines per dintre i violàcies per fora; principals divisions de les pa- lletes del receptacle claviformes, obtuses; flors purpurines o blan- quinoses, fulles pinnatisectes 1,566. **C. acaulis.**
 { Bràctees mitges del periclini convexo-hemisfèriques a la base, les in- ternes grogues per dintre i brunes per fora; principals divisions de les palletes del receptacle fusiformes, agudes; flors grogues, fulles pinnatífides. 1,567. **C. Cinara.**
- 3 { Bràctees internes del periclini purpurines per les 2 cares, agudes, en- teres, les externes inciso-espinoses, tomentoses, més llargues que les internes; fulles caulinaris semiamplexicaules, blanquinoses, molt ner- vudes 1,568. **C. lanata.**
 { Bràctees internes del periclini grogues per les 2 cares, les externes pin- natífido-espinoses, glabres, més curtes que les internes . . . 4.

- 4 { Bràctees internes d'un groc viu, linear-lanceolades, obtusiúscules, poc o gens pestanyoses; aquenis grocs, la meitat més curts que el plomall; tronc glabre a la part superior, fulles sinuoses, auriculades, **1,569. C. corymbosa.**
- 4 { Bràctees internes d'un groc blanquinós, estretament lineals, acumina- des, inferiorment pestanyoses; aquenis blancs, tan llargs com el plo- mall; tronc llanut a la part superior, fulles oblongo-lanceolades, amplexicaules **1,570. C. vulgaris.**

C. acaulis

1,566. --- C. acaulis L. — C. subacaulis DC. — C. caulescens Lamk. — C. Rhopalachyron mihi.

(aquestes primeres denominacions fan referèn- cia al tronc més o menys curt, en apariència nul; *rhopalachyron* de ῥόπαλον, maça, i ἄχρον, palleta ⁽¹⁾.)

Sinonímia. — Carlina; carunquera, a la Vall d'Aran (Csta.); *cast.* cardo ajonjero o aljon- jero, cardo pinto.

Biennal, tronc freqüentment nul, per no rara excepció de 3-30 cm., simple, *monocèfal*, dret, cilindroide, subestriat, glabrescent; fulles *un poc coriàcies*, totes peciolades, vírido-fosques, glabres per les 2 cares, *pinnatisectes*, de segments *palmatífids*, espinosos, les inferiors en *roseta*; calàtides grans (7-12 cm. diàm.), hemisfèriques, solitàries; periclini glabrescent o subaraneós, bràctees externes foliàcies, pinnatífides, espinoses, generalment *més llargues que els radis*, les intermèdies *planes* a la base, ne- groses, lanceolato-acuminades, vorejades d'espines ramificades, les internes lineals, molt llargues, breument acuminades, denticulars a l'àpex, *albo-ar- gentines* per dintre, violàcies per fora, salvant la porció terminal; flors *pur- purines* o *blanquinoses*, aquenis coberts de pèls aplicats, d'un color groc daurat; plomall *el doble llarg* de l'aqueni, palletes del receptacle amb les principals divisions *claviformes, obtuses*, coberta la maça de punts brillants.

α typica Beck. — Planta acaule o subacaule.

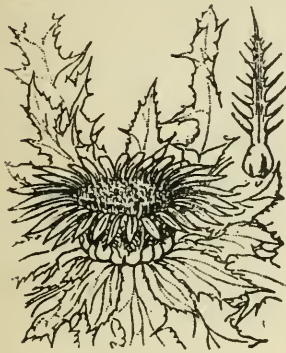
β alpina Beck. — *C. alpina* Jacp. — *C. caulescens* Lamk. — Tronc de 5-30 cm.

(1) Per a més informació pot veure's: *les Carlines de Catalunya*, del Dr. Cadevall, publicades l'any 1915, a la plana 5.

Compostes.

G. 419 - Carlina.

Geografia. — Boscos i pastures de les muntanyes: Núria, abundant des del *Pont de Cre-mals* fins al *Salt del Sastre*; Olot, bosc de Sta. Margarida de la Cot. = Prats dels Pirineus fins a Freixenet, Santa Pau, Santa Magdalena, Platraver (Vay.); Costabona; la Cerdanya, Escaldes, Font Romeu, Vall d'Eyne, cap a Andorra (Gaut.); Port i Vall de Benasc (Zett.); Port de la Bonaigua (Timb.); Viella, Arties, Ruda, Bagergue, Montgarri (Llen.); Salardú (C. et S.). — Juliol-Ag.

C. Cinara

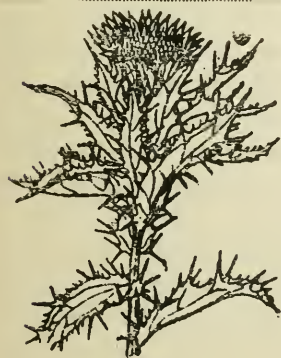
1.567. — C. *Cinara* Pourr. — C. *acanthifolia* auct. cat. omn., non All. — C. *pyrenaea* Saint Amans, subsp. de la C. *acanthifolia* All. ap. Rouy, var. β de la mateixa, ap. Fiori.

(*Cinara* és l'escarxofa; la semblança amb aquesta pl. i amb l'*Acanthus* es notòria; de la regió pirenenca.)

Biennal, acaule, fulles en ampla roseta basilar, coriàcies, nervudes, vírido-clares, glabrescents, un poc llustroses per dessobre, grisenques i araneoso-tomentoses per dessota, lanceo-

lades, *pinnatilobades*, de lòbuls palmatidentats, espinosos, les exteriors peciolades, les interiors assentades; calàtides molt grans (13-15 cm. diàm.), hemisfèriques, subsèssils al centre de la roseta; periclini glabre, de bràctees externes foliàcies, iguals, ovato-lanceolades, enteres però espinoses al marge i àpex, més curtes que els radis, les del mig lanceolato-lineals, convexo-hemisfèriques a la base, com les externes, negroses, *espinoso-pectínies*, amb les espines simples o poc ramificades, les internes lineals, molt llargues, agudes, enteres, denticulars a l'àpex, d'un groc bonic i lluent per dins i a l'àpex, brunes i mats per defora; flors grogues, aquenís coberts de pèls aplicats, d'un groc daurat; plomall 1'5-2 veg.

més llarg que l'aqueni, palletes del receptacle amb les principals divisions *fusiformes*, agudes, sense punts brillants.

C. lanata

Geografia. — Llocs pedregosos i pastures seques de les muntanyes: S. Llorenç del Munt, cap a la Cova Simanya; Montseny, S. Hilari; Ribes, Núria, Olot. = N.ª S.ª del Mont (Vay.); la Sellera (Cod.); Penyalblanca, Benasc (Zett., Bub. sub C. *acanthifolia* All.); Bonaigua (Timb.); Pumeró, Arties, Vilac (Llen.); Salardú, Pla de Beret (C. et S.). — Jul.-Ag.

1.568. — C. *lanata* L.

(pel toment llanós que porta la planta.)

Sinonímia. — Card de cabeceta, a les Balears; *cast.* cardo muelle enano.

Annual, tronc de 5-30 cm., dret, finament solcat, *araneoso-tomentós*, a la fi glabre, simple, monocèfal, menys freqüentment un poc ramificat, amb les branques ascendents, a veg. més llargues que el tronc principal; fulles coriàcies, comunament conduplicades, oblongo-lanceolades, *cendroses* o *tomentoses* per les 2 cares, nervudes, sinuato-espinoses, poc atenuades a la base, semiamplexicaules; calàtides hemisfèriques, mitjanes (1'5-3 cm. diàm.), solitàries; periclini *llanut*, de bràctees externes nombroses, amplemment lanceolades, inciso-espinoses, molt vulnerants, amb l'espina terminal interiorment acanalada, més llargues que els radis; bràctees del mig lanceolato-lineals, enteres, terminades en espina simple, llanudes per fora, lluent per dintre, les internes lineals, agudes, inermes, *purpurines i brillants* per les 2 cares, radiants; flors *grogues*, aquenis coberts de pèls blancs, aplicats; ploomall 1 veg. *més llarg* que l'aqueni, palletes del receptacle amb les principals divisions *estretament fusiformes, agudes, sense punts brillants*.

Geografia. — Llocs incults de la regió mediterrània: Tarrassa, al peu de la riera del Palau, r.; Monistrol de Montserrat, prop de l'estació de la muntanya, r. = Cervelló (Salv.); Montjuïc, S. Just, Esparreguera (Csta.); Figueres, l'Escala, c. (Bub.); la Cènia (Llen.); S. Nazari (Conitl in Hb. Cad.) — Juny-Oct.

1,569. — *C. corymbosa* L.

(*les calàtides van disposades en ample corimbe.*)

Sinonímia. — Card negre, a les Balears; *cast.* cardo de cabeza de pollo, cardo cuco.

Biennal, tronc de 2-4 dm., dret, glabre, estriat, blanquinós, molt ramificat, de branques ascendents; fulles coriàcies, \pm conduplicades, vírido-pàl·lides, glabres, nervudes, reticulades, sinuato-espinoses, ovato-oblongues, no atenuades a la base, *amplexicauli-auriculades*; calàtides mitjanes (uns 3 cm. diàm.), hemisfèriques, solitàries a l'extremitat del tronc i de les branques, formant un *ample corimbe*; periclini araneoso-glabrescent, de bràctees externes foliàcies, lanceolato-lineals, pectinato-espinoses, amb l'espina terminal interiorment acanalada, vulnerants, quasi tan llargues com els radis; bràctees del mig llanudes per fora, lluent per dintre, lanceolato-acuminades, curtes, enteres, punxants, les internes linear-lanceolades, obtusiúscules, poc o gens pestanyoses,

Compostes.

G. 419. - Carlina.

d'un groc viu per les 2 cares; flors grogues, aquenis coberts de pèls aplicats d'un groc daurat, plomall 1 veg. més llarg que l'aqueni, palletes del receptacle amb les principals divisions llargament i estreta fusiformes, agudíssimes, bon xic més llargues que el plomall, sense punts brillants.

Geografia. — Boscos i llocs incults de la regió mediterrània: Al Litoral, Vallès, Penedès, Bages, remuntant fins a la regió pirenenca. = Vich c. (Masf.); part inferior d'Aran, Pontau, Bosost (Llen.). — Juny-Oct.

C. vulgaris

1.570. — *C. vulgaris* L.

(és l'espècie més freqüent i coneguda.)

Sinonímia. — Carlina silvestre.

Biennal, tronc de 2-5 dm., dret, solcat, glabre, salvant cap a l'àpex que és llanut, molt fullós, comunament ramificat a l'àpex; fulles subcoriàcies, freqüentment conduplicades, vírido-glabres per dessobre, albo-araneoses o tomentoses per dessota, nervudes, oblongo-lanceolades, *semiamplexicaules*, sinuato-pinnatífides, espinoses, amb les espines divaricades;

calàtides mitjanes (3-4 cm. diàm.), hemisfèriques, solitàries o en corimbes; periclini araneós, de bràctees externes foliàcies, lanceolato-lineals, espinoses, amb espines vulnerants, més curtes que els radis; bràctees del mig lineals, molt llanudes, circuïdes d'espines ramificades, quasi inermes, les internes *estretament lineals*, acuminades, enteres, brunes per fora, d'un groc blanquinós per dins i per l'àpex, radiants; flors groguenques, aquenis coberts de pèls blancs, aplicats; plomall tan llarg com l'aqueni, palletes del receptacle amb totes les divisions molt estretament fusiformes, agudíssimes, sense punts brillants, sobrepassant el plomall.

Raça *C. stricta* Rouy. — *C. longifolia* Rehb. — *C. vulgaris* β *longifolia* Csta. — Fulles llargues, lanceolades, planes, enteres, desigualment ciliato-espinuloses, atenuades a la base; bràctees externes del periclini més llargues que els radis, calàtides més grans, plomall 1 veg. més llarg que l'aqueni.

Geografia. — Boscos i llocs incults, secs i pedregosos de tot el país.

La raça *C. stricta* Rouy, al Montserrat (Csta.). — Jul.-Set.

HÍBRID

1.571. — C. Vayredae Gaut. — C. acanthifolia × acaulis Vay.
(Pl. not. de Catalunya. — Anal. Soc. Esp. Hist. Nat., VIII, 3.º, 96). — **C. Cinara × acaulis mihi.**

Aspecte de la *C. Cinara* Pourr. pel color *verd clar* de les fulles, que no obstant són *més llargues, pinnatisectes*, de segments profundament *pinnatifids*, molt espinoses, glabrescents o un poc enteranyinades pel revers; bràctees externes i del mig del periclini de igual forma i ramificació que les de la *C. acaulis* L., però *convexo-hemisfèriques* a la base, com en la *C. Cinara*, les internes d'un *groc brut* per dintre i per l'àpex, *brunes* per fora; flors *purpurines*, principals divisions de les palletes del receptacle *fusiformes* i *obtusiuscules* (forma intermèdia entre les dels dos progenitors).

Geografia. — Boscos pedregosos de la Vall de Ribes, sobre Montagut, Ag. 1913 *legi interparentes*. = Bosc de can Pubill, sobre N.º Dame du Coral, molt prop de la frontera (Vay.); al Canigó (Senn., ex Rouy.).

N. B. Sospitem que la nostra planta de Ribes deu ésser idèntica a la de Vayr., que no serà *C. acanthifolia × acaulis*, perquè la primera planta no és catalana. Ignorem si és igual a la del Canigó, per no tenir-la Senn.; però sí que és idèntica a la seva *C. Secondaireana* — *C. Cinara × acaulis* Senn., que aquest botànic recol·lectà a la muntanya de Caillan, Mosset pr. de Prades, pel Set. de 1902.

Gènere 420. — **ATRACYLIS L.**

(Teophrastus en parla i es té per *Centrophyllum lanatum*; *Crocodilina* de Bubani, derivant-ho ja d'una denominació de Vaillant, qui fa referència a alguna semblança de l'involucre amb les ungles del crocodil (1).)

Flors purpúries, hermafrodites, fèrtils, les perifèriques estèrils; calàtides ovoides o acampanades, mitjanes, solitàries o en corimbe fluix; periclini 2-seriat, bràctees externes foliàcies, involucrals, pinnatífido-espinoses, les internes escarioses, enteres, amb espina o mugró terminal, no radiants ni colorades; aquenis cilíndrico-oblongs, coberts d'una densa capa de pèls aplicats, pàtulo-ascendents a l'àpex, formant una corona tan o més llarga que l'aqueni; plomall caduc, 1-2-seriat, pèls plomosos a l'àpex, soldats en anell a la base; receptacle pla, amb llargues palletes multifides, concrescents en tub a la base: herbes anuals o perennes, de fulles alternes, assentades, \pm espinoses.

- 1 { Plantes perennes, de rizoma gruixut, fulles coriàcies, pinnatífides, espinoses; bràctees externes del periclini semblants a les fulles, plomall uniseriat, bru, poc més llarg que l'aqueni . 1,572. **A. humilis.**
 { Plantes anuals, d'arrel prima, fulles blanques, enteres, ciliato-espinuloses; bràctees externes del periclini pinnatipartides, amb espines alenades, plomall 2-seriat, blanc, pèls interiors 2-3 veg. més llargs que l'aqueni, 1,573. **A. cancellata.**

1,572. — **A. humilis L.**

(per la seva talla, quasi tocant a terra.)

A. humilis

Perenne, de rizoma gruixut, llenyós; tronc de 1-3 dm., dret, estriat, glabre o un poc tomentós, simple, *monocèfal*, molt fullós, acompanyat de troncs estèrils més curts; fulles *coriàcies*, *lanceolato-lineals*, *pinnatífido-espinoses*, nervudes, assentades, glabres; calàtides *acampanades*, *grandetes*, *solitàries*; periclini glabre, amb les bràctees externes foliàcies, semblants a les fulles per la forma, magnitud i espines,

les del mig *transovades*, arrodonides a l'àpex, terminades per una espina, les

(1) ἀτρακτολῖς tradueixen alguns lèxics *atri*, de ἄτρακτος, fus, filosa, que es feien del tronc (Vaillant, Mem. Ac. Sc., 1718), essent així seria com l'*evonymus*, dit en fr. fusain; no sembla estrany que hagués suggerit aquesta idea de la filosa el toment llanós que porta la planta.

internes quasi lineals, amb espina inerme; flors *purpurines*, *totes fèrtils*; aquenís coberts de pèls aplicats, *rossos*; plomall 1-seriat, de pèls *plomosos*, *bruns* a la meitat inferior, *poc més llarg que l'aqueni*.

Geografia.—Boscos i llocs incults, àrids, pedregosos: Al litoral, Vallès, Penedès, Sagarrà, Bages; Figueres. = Vich, Berga, Tremp, Sanahuja (Csta.); Lluçanès; Segaró, cap a Coll del Puig i Collsacreu (Vay.); Tortosa (Senn.!). — Ag.-Set.

1.573. — *A. cancellata* L. ⁽¹⁾

(el periclini és reixat a manera de cancell, com barrat.)

Sinonímia. — *It. fiore in gabbia* (que respon al *grillée* o *grillage* (barreaux) dels francesos).

Annual, arrel *prima*, tronc de 5-30 cm., dret, ± tomentós, prim, generalment ramificat; branques pàtulo-ascendents, fulles *blanes*, *pubescent-cotonoses*, *lanceolades* o *lineals*, *enteres*, *ciliato-espinuloses*, *assentades*; calàtides *ovoides*, mitjanes, generalment en corimbe fluix; bràctees externes del periclini *pinatipartides*, *pectinades*, amb les divisions *pinnatifido-espinuloses*, bràctees del mig lanceolades, escarioses a l'àpex, apiculades, inermes, les internes lineals, totalment escarioses; flors *violades*, les *perifèriques estèrils*; aquenís coberts de pèls aplicats *blancs*, plomall 2-seriat, pèls de la sèrie externa *simples*, *blancs* i tan llargs com l'aqueni, soldats per l'àpex amb els que formen la corona terminal de l'aqueni, els de la sèrie interior *plomosos*, un poc *rossos*, 2-3 veg. *més llargs que els exteriors*.

Geografia. — Llocs àrids i pedregosos: Cadena litoral; Gelida, abundant; Lleyda, a Gardeny i Serra de Canyelles. = Montjuic (Salv.!, Csta.); Gavà (Vay.); Montalegre, Montcada, Castelldefels, Garraf, Tarragona, la Mola, Priorat *et alibi* (Csta.); la Cènia (Llen.!). S. Pere Màrtir, Montgat, Llers (Senn.!). — Maig-Juny.

HÍBRID

1.574. — *A. Gedeoni* Senn. — *A. humilis* × *cancellata*.

Fulles inferiors, calàtides i toment de la *A. cancellata*; però fulles superiors, periclini i rizoma de la *A. humilis*.

Geografia. — Tortosa (Senn.!). — Abr.

(1) En llatí *cancellata cutis* és la pell de l'elefant, plena d'arrugues; recordi's el nom del bolet *Clathrus cancellatus*, insistent en la idea, com passa sovint en Hist. Natural amb certs caràcters.

Gènere 421. — **LAPPA** TOURN. — **ARCTIUM** L.

(*Lappa* ve a significar agafallós, nom genèric, com *lapathum*, *viburnum* i *verbena*; cf. λαβάνειν, pendre, agafar; al·ludint a les bràctees involucrals ganxudes; millor que *arctium* seria *arcion* o *arcium*; la forma de *L.* suggeria una etimologia relacionada amb el pèl aspre de l'ós.)

Flors purpurines, hermafrodites, fèrtils, totes iguals; calàtides globuloses, mitjanes o petites, terminals, en raïm o corimbe; periclini multiseriat, imbricat; bràctees linear-lanceolades, les externes i les del mig prolongades en una punta ganxuda, còrnia, les internes escarioses, dretes; aquenis oblongo-transovoido-comprimits, amb costelles longitudinals, rugosos transversalment; llombrícol basilar un poc oblic, plomall caduc, curt, de pèls multiseriats, desiguals, lliures; receptacle amb palletes setàcies: herbes biennals, de fulles grans, alternes, peciolades.

- 1 { Calàtides petites (1'5-2 cm. diàm.), breument pedunculades o subsèsils, en raïm; bràctees internes del periclini més curtes que les flors, rosades a l'àpex; pecíol de les fulles radicals fistulós, **1,575. L. minor.**
 { Calàtides grans (3-4 cm. diàm.), llargament pedunculades, en corimbe; bràctees internes més llargues que les flors, de punta verda; pecíol de les fulles radicals ple **1,576. L. major.**

L. minor

1,575. — L. minor DC.

(per les calàtides petites — 1'5-2 cm.)

Sinonímia. — Bardana, llapassa, repalassa; cast. lampazo, amores ruines.

Tronc de 8-12 dm., dret, robust, estriat, ramificat; fulles ovades, verdes per dessobre, blanquinoses per dessota, les inferiors molt amples, cordiformes a la base, de pecíol *fistulós*; calàtides petites, *contretes a l'àpex a la maturitat en corimbe oblong*; periclini glabre o un poc enteranyinat, de bràctees *més curtes que les flors*, en la sèrie interna *breument alenades, rosades i dretes a l'àpex*;

Compostes.

G. 421. - Lappa.

aquenis grisos, tacats de negre, a peïes rugosos a la base, d'uns 6 mm., amb vora terminal *llisa*; plomall groguenc.

Geografia. — Llocs herbosos i vores de camins: Al Vallès, d'on remunta fins a Vallcebre i altres llocs del Bergadà i Ribes. — Jul.-Ag.

L. major

1.576. — *L. major* Gaertn. — *L. officinalis* All.

(per les calàtides més grans — 3-4 cm. i usos medicinals.)

Sinonímia. — Rep els mateixos noms que l'anterior.

Es diferencia essencialment de la precedent espècie per sa *major* talla (10-15 dm.), calàtides *el doble* grosses, obertes a l'àpex, *llargament pedunculades*, disposades en *corimbe fluix*; bràctees externes i del mig del periclini denticulars a la base, *més llargues* que les flors, acuminades, *verdes* a l'àpex; aquenis *un poc més grossos*, d'un *bru clar*, tacats de negre, irregularment rugosos, particularment a l'àpex; vora terminal undulato-plegada.

Geografia. — Llocs incults i vores dels camins: Vall de Ribes. — Jul.-Ag.

N. B. Sembla una mica més rara que la *L. minor*.

Gènere 422. — XERANTHEMUM TOURN.

(ξηρός, sec; ἄνθημα, flor: al·lusió a les folíoles escarioses de l'involucre; fr. immortelle (com sempreviva; cf. *azalea*, d'estació àrida); angl. everlasting, amb *Gnaphal.*, *Helichrysum* i altres espècies.)

Flors purpurines, quasi iguals, les perifèriques en petit nombre, subbi-labiades, femenines, estèrils, les del disc tubuloses, 5-fides, hermafrodites, fèrtils; anteres amb 2 apèndixs basilaris filiformes, pestanyosos; calàtides solitàries, petites; periclini imbricat, glabre, escariós; bràctees internes ± radiants, aquenis obpiramidato-trígons, comprimits, coberts de petits pèls se-dosos; plomall 1-seriat, format de 5-10 cerres lanceolato-acuminades, amb la punta denticular; receptacle amb palletes 2-3-partides; herbes anuals, al-bo-tomentoses, de fulles lineals, alternes, enteres.

- 1 { Calàtides ovoido-hemisfèriques, amb 100-120 flors hermafrodites; bràc-tees internes del periclini 2 veg. més llargues que el diàm. del disc, esteses, rosades; plomall un poc més curt que l'aqueni, **1,577. X. annum.**
 { Calàtides ovoido-cilíndriques, amb 30-40 flors hermafrodites; bràctees internes del periclini 1'5 veg. més llargues que el diàm. del disc, so-lament esteses a ple sol, róseo-purpurines; plomall un poc més llarg que l'aqueni **1,578. X. inapertum.**

1,577. — X. annum L. — X. radiatum Lamk.

(és anual i té les folíoles interiors del periclini radiants.)

X. annum

Tronc de 1-6 dm., dret, angulós, ramificat; branques esteses, llargament nues a l'àpex; fu-lles albo-tomentoses, les inferiors oblongo-trans-ovades, les caulinars lanceolato-lineals, mu-cronades; calàtides ovoido-hemisfèriques, amb 100-120 flors hermafrodites, solitàries a l'ex-tremitat del tronc i de les branques; bràctees externes del periclini ovades, pàl·lides, obtu-ses, mucronulades, les internes molt més grans, 2 veg. més llargues que el diàm. del disc; aque-nis nigro-grisencs, atenuats a la base; plomall un poc más curt que l'aqueni.

Compositas.

G. 422. - Xeranthemum.

Geografia. — Llocs incults, àrids: Prats de Rei (Puigg. ex Csta.); Seu d'Urgell (Bth.); entre Campdevànol i Montgrony (Senn. *in litt.*). — Maig-Jul.

N. B. La planta que nosaltres recollírem a S. Puvim, prop de Prats de Rei, i a Utxafaba, prop de l'estany d'Ibars pel Jul. de 1907, pertany a l'espècie següent, que és, com observa Costa, la general a Catalunya.

1.578. — X. inapertum Willd. — X. erectum Presl.

(no obert, referit a les mateixes folíoles a penes radiades ⁽¹⁾; erectus, pel tronc dret.)

Tronc de 5-45 cm., dret, angulós, simple o poc ramificat; branques esteses, llargament nues a l'àpex; fulles inferiors oblongo-transovades, les superiors lanceolato-lineals, mucronades; calàtides ovoido-cilíndriques, amb 30-40 flors hermafrodites, solitàries a l'extremitat del tronc i de les branques; bràctees externes del periclini pàl·lides o rosses a l'esquena, orbiculars o ovades, arrodonides a l'àpex, mucronulades, les interiors 1'5 veg. més llargues que el diàm. del disc, róseo-purpúries o pàl·lides, divaricato-esteses a ple sol, dretes a l'ombra; plomall un poc més llarg que l'aqueni.

Geografia. — Llocs incults, àrids i pedregosos: S. Llorenç del Munt, a l'Ubach, la Sagarra, Urgell, Lleyda; a Bages, fins a Bagà. = Cardona, Vall de la Cerdanya (Csta.): Vich (Masf.); Pobla de Cièrvoles (Gonz.). — Juny-Jul.

(1) *Incomptum* de Cass. — Cf. *Silene inaperta*, perquè a penes s'obre la flor, de corol·la molt petita.

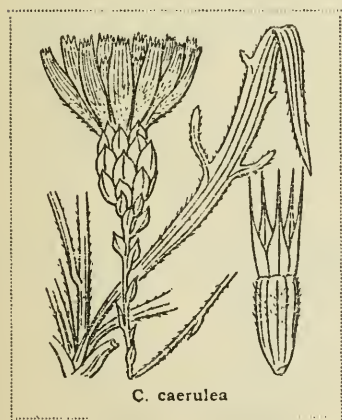
III.—LIGULIFLORES

(Liter. flors en llengüeta, de *lingua*; *ligula* sense la nasal; flors semi-flosculoses.)

Gènere 423.—CATANANCHE L.

(Sembla la flor dels encantaments o bruixeries, *κατανύχη*, que fa violència; cf. *orobanche* i *cynanchum*, on trobem igual terminació, *angustiosa* (1).)

Flors blaves, calàtides ovoides, mitjanes, terminals, solitàries, portades per llargs peduncles, amb petites bràctees escarioses cap a l'apex; periclini imbricat, multiseriat, de bràctees escarioses, pel·lúcido-argentes, amb el raquis ferruginós, ovades, bruscament i breument apiculades; aquenis abaldufats, coberts de pèls bruns aplicats; plomall de 5-7 cerres lanceolato-acuminades, receptacle amb llargues cerres: herbes perennes, tronc de 5-8 dm., dret, eriçat, aspre, estriat, flexuós, ramificat, poc fullós; fulles grisenques, piloso-aspres, molt llargues lineals, les inferiors peciolades, pinnatipartides, amb 2-4 petites divisions a la base.

1.579.—C. caerulea L.

(de color blau; cf. *lutea*, groc, hi ha la *C. lutea* o groga.)

Sinonímia.—Cervellina, cerverina, sargantana, cigales; *cast.* hierba Cupido; *fr.* Cupidone; *it.* belvedere turchino.

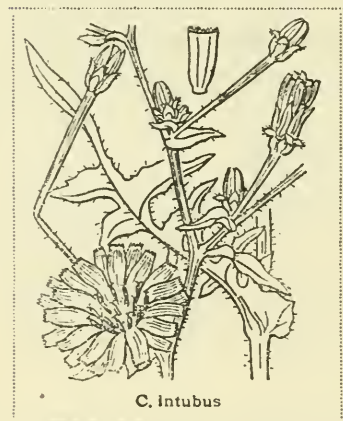
Geografia.—Boscós, ermots, marges d'una gran part del país: al Vallès, Bages, la Sagarra, Berga, Bagà, Castellar de N'Huch, Ribes. = Les Garrigues (Gonz.); Vich (Masf.); Borredà *et alibi* (Csta.); Gombreny; Montgrony, Surroca (Senn). — Juny Oct.

(1) Vaillant ho deriva de *κατά* i *ἀνύχη*, necessitat: una planta que es fa admirar; *Dioscor.* parla d'una pl. que les dones de Tessàlia empleaven per a filtres i pocions d'amor, com és ara la *Circaea*; J. Bauhin diu al *Lathyrus Nissolia catananche legi minosa*.

Gènere 424. — CICHORIUM L.

(Grec, *κίχωρος*; molts són els autors que ho deriven de *κίω*, anar o venir, i *χωρὸν*, camp; planta dels camps; una mica agafat pels cabells, com se sol dir; el nom és egipci com la pl. (Forskahl) (1).)

Flors blaves, calàtides solitàries a l'extremitat de les branques i axil·lars, geminades o ternades, assentades; periclini 2-seriat, bràctees exteriors en nombre de 5, més curtes, les internes en nombre de 8, endurides i soldades a la base; aquenis subtetràgons, truncats a l'àpex; plomall coroniforme, molt curt; receptacle pla, amb palletes al centre; marge de les arèoles pelut; herbes perennes, tronc de 5-10 dm., dret, flexuós, solcat a l'àpex, un poc aspre, ramificat; branques divaricades, fulles molt peludes pel raquis, les inferiors runcinades, amb el lòbul terminal gran i agut, les caulinars lanceolades, enteres, amplexicaules, bracteïformes en l'inflorescència.

1.580. — *C. intubus* C.

(*intubus* o *intybus*, que és la silvestre: endívia, àr. endibeh (2).)

Sinonímia.—Xicòria amarga (xicoines), mastagueres; *cast.* achicoria o chicoria silvestre; *fr.* barbe du capucin (3); *it.* radicchio, cicoria.

Geografia.—Comú per prats i terres argilenques des de la costa fins a la regió subpirenenca (també cultivada). — Juny-Jul.

(1) Chikoûryeh.

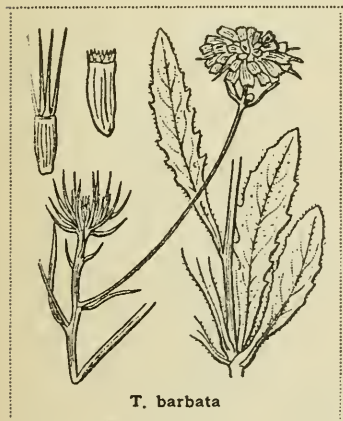
(2) La *xicoria de cafè* és una var. que encara que adulterant-lo li dona una aroma superior a l'anglès, El *C. Endívia* L. que es cultiva, és la escarola, amb distintes varietats.

(3) També així la *Nigella Damascena*.

Gènere 425. — **TOLPIS GAERTN. (ADANS) DREPANIA**

(Coscs d'Adanson solen dir: podria pensar-se en *τολόπη*, capdell de llana i espècie de carbassa; la terminació com tantes altres de la família: *Crepis*, *Picris*, etc.; *δρέπανος*, falç; per les folioles externes de l'involucre en forma de falcilla quan madura.)

Flors freqüentment discolores, les perifèriques grogues, les centrals d'un bru de *porpra*; calàtides cilíndrico-acampanades, petites, terminals, en cima dicotòmica paniculada, les alars, que terminen els troncs principals, sostingudes per peduncles curts, fistulosos, engruixits cap a l'àpex, les altres amb peduncles llargs, filiformes, tots amb algunes bràctees setiformes; periclini 2-, multiseriat; bràctees externes setiformes, arquejades, tan o més llargues que les internes; aquenis petits, tetragonals, estriats, contrets a la base, truncats a l'àpex; plomall format de 4 cerres denticulars, més del doble llargues que l'aqueni, amb altres curtíssimes a la base, els aquenis perifèrics terminats per una coròndula de cerres dentiformes; receptacle alveolar, sense palletes: herbes anuals, d'arrel prima, tronc de 1-4 dm., dret, glabre, poc fullós, ramoso-dicotòmic; branques pàtulo-ascendents, fulles glabrescents o pulverulents, les basilaris oblongo-espatulades, atenuades en pecíol, enteres o dentato-pinnatifides, les caulinaris escasses, lineals, enteres, agudes, assentades.

T. barbata

1,581. — T. barbata Willd.

(*barbatus*, *barbut* o amb barba, per les cerres del plomall dels aquenis centrals; cf. *tragopogon*.)

Geografia. — Terrenys pedregoso-àrids de la costa llevantina: Mollet, Campins, Montseny, Empalme, Vidreres, Blanes, Cadaqués. = Entre Calella i Malgrat (Csta.); freqüent al litoral, internant-se fins a Osor i Santes Creus a les Guilleries; Prats de Molló (Vay.); Vich (Masf.); la Sellera (Cod I). — Juny-Jul.

Gènere 426. — **HEDYPNOIS** Tourn.

(ἡδύς, dolç; ὕπνος, sòn; al·lusió al somni diurn de les flors. Dalechamp, comentador de Plini, ho deriva de πνέω, respirar, per la olor agradable que comunica a les viandes (1).)

Flors grogues, calàtides ovoides o subglobuloses a la maturitat, penjants o inclinades abans de la floració, petites, solitàries, terminals; periclini quasi 1-seriat, de 10-20 bràctees excavades per la cara interna compriment els aquenis perifèrics i amb algunes petites bràctees a la base; aquenis subcilíndrico-tetràgons, encorbats, finament estriats, els perifèrics amb plomall escariós, ciatiforme, els interns amb plomall 2-seriat, la fila exterior curta, escamosa, l'interior composta de 4-5 cerres lanceolato-acuminades, escabroso-denticulars; receptacle nu: herbes anuals, troncs de 1-4 dm., drets o difusos, pubescents inferiorment, ramificat, de branques flexuoses, poc fullós; fulles híspides, les inferiors oblongo-lanceolades, enteres o dentades, atenuades, les caulinars lineals, enteres, agudes, assentades.

1,582. — **H. polymorpha** DC.

(affecta distintes formes o varietats.)

α rhagadioloides Willd. — Peduncles fructífers llargs, prims, poc inflats a l'àpex; calàtides ordinàriament dretes abans de l'antesi: planta piloso-escabrosa, periclini erigit, tronc difús.

β monspeliensis Willd. — Es diferencia de l'anterior per ésser planta glabrescent, bràctees del periclini glabres, calàtides inclinades.

γ crética Willd. — Peduncles inflats o claviformes a l'àpex, fistulosos; calàtides penjants, periclini glabre o setulós a l'esquena i a l'àpex, tronc difús o dret, glabre.

Geografia. — Sembrats, marges i vores de camins: al litoral, Vallès; Bages, Empordà.

La *α rhagadioloides*, a Tarrassa i Bages. = Besalú; Barcelona (Vay.).

La *β monspeliensis*, als arenals marítims de Sitges i Vallcarca. = Vinyes i olivars de Cardener (Vay.).

La *γ crética*, al Vallès i Bages. = Castelló; Roses (Vay.); Port Vendres (Bub.). — Abr.-Juny.

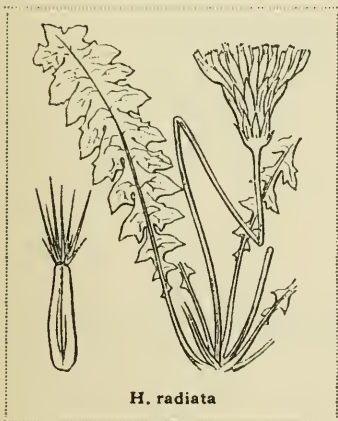
(1) No s'hi veu la congruència amb el gènere modern.

Gènere 427. — **HYOSERIS** JUSS.

(σέρης és la xicoira o lletuga; ὕς ὕος, el porc o truja, per l'olor, diuen fètida, abominable, de la planta (1).)

Flors grogues, calàtides subcilíndriques, mitjanes o petites, solitàries a l'extremitat de peduncles radicals; periclini glabre, 1-seriat, de bràctees lanceolades que abracen els aquenis perifèrics, acompanyades de bràctees més petites a la base, en calicle; aquenis biformes, els perifèrics subcilíndrics, amb plomall de cerres curtes, desiguals, els del centre compresso-alats, amb plomall format de pèls exteriors prims i d'altres interiors més amples, atenuats en punta escabroso-denticular; receptacle nu: herbes perennes o anuals, de tronc escapiformes, fulles en roseta radical, runcinades o pinnatipartides.

- I { Plantes perennes, de rizoma gruixut, peduncles de 1-3 dm., ascendents, poc inflats a l'àpex; bràctees del periclini esteses en estel a la maturitat **1,583. H. radiata L.**
 Plantes anuals, d'arrel prima, peduncles de 1-5 cm., estesos, molt inflats a l'àpex; bràctees del periclini aplicades a la maturitat, **1,584. H. scabra.**

H. radiata

1,583. — H. radiata L.

(*radiatus*, segurament per les bràctees esteses en forma d'estel a la maturitat.)

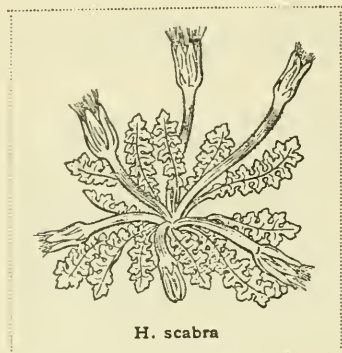
Perenne, rizoma gruixut, que produeix cames de 1-3 dm., drets o ascendents, glabres, monocèfales, fistuloses, però *quasi no inflades* a l'àpex; fulles glabres o un poc hispides sobre el raquis, *sinuato-pinnatipartides*, de divisions subombals, anguloses, iguals; calàtides mitjanes, de 30-100 flors; periclini de 9-18 bràctees, 3 veg. més llargues que el calicle, esteses a la maturitat; aquenis del centre pestanyosos al marge.

(1) Tenim *arnoseris*, *seriola*, etc., i per altra part *hypochoeris*, i pel que toca a la acceptió despectiva tenim: *cari*, *cavallar*, etc.

Compostes.

G. 427. - Hyose:is.

Geografia. — Roques i llocs secs marítims: Blanes, no escassa a la Roca Palomera, = Castell de Bagur (Vay.); prats del Canyet, prop de Barcelona (Salv.l); Roses (Bub.); litoral de Colliure a Banyuls (Gaut.); Pir. Or. (Rouy). — Maig-Juny.

1,584. — *H. scabra* L.

(*per les fulles rudes, escabroses: scabrae, de scaber; cf. scabies, la sarna.*)

Annual, arrel prima, cames curtes, de 1-6 centímetres, més llargues que les fulles, esteses, glabres o glabrescents, monocèfals, fistuloses, molt inflades a l'àpex, quasi tan amples com les calàtides; fulles farinoso-escabroses, pinnatipartides, runcinades; divisions ovato-triangulars, anguloso-dentades; calàtides petites i so-

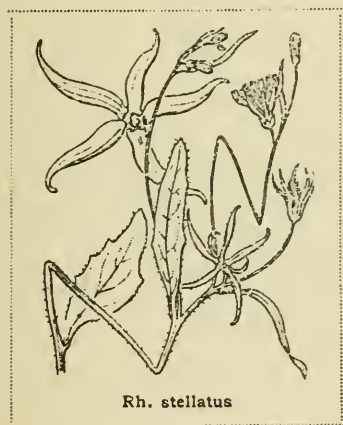
lament contenen 8-12 flors, periclini glabre, de 8-10 bràctees, 5 veg. més llargues que el calicle, aplicades a la maturitat; aquenis del centre escabrosos, pestanyosos al marge.

Geografia. — Llocs secs, pedres, pastures del litoral mediterrani: Bagur, Pals, *et alibi*, de Girona (Vay.); garrigues de Tarragona (Senn.l). — Abr.-Maig.

Gènere 428.—**RHAGADIOLUS** TOURN.

(Ho deriven de ῥάγας, una esclatxa o canalicle, per les divisions semblants a un solc o canaleta. Ho apliquen a les bràctees involucrals. Té el nom una forma diminutiva, com *Gladiolus*.)

Flors grogues, calàtides cilíndrico-acampanades, petites, separades, en panotxa fluixa i divaricada, les terminals curtament pedunculades, les axil·lars llargament; periclini de 5-8 bràctees uniseriades, acrescents a la maturitat i abraçant els aquenís perifèrics, acompanyat de petites bràctees a la base en forma de calicle; aquenís alenats, arquejats, acrescents a la maturitat, els exteriors estesos en estel, els interiors caragolats, tots o al menys els perifèrics persistents, sense plomall; receptacle nu; herbes anuals, tronc de 1-3 dm., generalment difús, ramificat, glabre; branques divergents, poc fulloses, nues superiorment; fulles molt variables, enteres, denticulars o lirades.

1,585.—**Rh. stellatus** Gaertn.

(forma d'estel que afecten els aquenís externs, patents.)

α leiocarpus DC.—Aquenís llisos, fulles inferiors dentades.

β intermedius DC.—Aquenís llisos, fulles inferiors sinuato-lirades.

δ edulis DC.—Aquenís escabrosos, fulles inferiors llargues, lirades, amb el lòbul terminal molt gran, suborbicular, dentat.

Geografia.—Les tres var. es troben disseminades per camps i sembrats de les zones inferior i mitja, però sembla que predomina la *β intermedius* DC. La *δ* es comestible (edúlis), sinòn. *Lampsana Rhag.* L.

Gènere 429. — **ARNOSERIS GAERTN.**

(ἀρνίς; ἀρνός, anyell: xicoira dels bens; com *aposeris*, seria una altra xicoira.)

Flors grogues, calàtides subglobuloses, petites, penjants abans de l'antesi, portades per peduncles escapiformes, inflats, fistulosos i estriats a l'àpex, 1-3-cèfals, en corimbe fluix; periclini uniseriat, de bràctees connivents després de l'antesi, acompanyat d'algunes bràctees molt curtes a la base; aquenis transovoido-pentagonals, comprimits, amb 5 costelles i 5 solcs, terminats per una corònula curtíssima, entera; receptacle nu; herbes anuals, d'arrel prima, multicaules; troncs de 1-3 dm., drets, glabres, vermellosos a la base, simples o amb 2-3 branques ascendents a la part superior, afil·les; fulles totes en roseta basilar, transovato-oblongues, atenuades a la base, pubescents, dentades o quasi enteres.

1,586. — **A. pusilla Gaertn.** — **A. mínima Link.**

(*espècies nanes.*)

Geografia. — Camps i sembrats de terres silícies de la regió mediterrània: Montseny, sembrats immediats a Sta. Fe, no escassa (1.er Jul. 1909 *legi*). = Camps incults d'Espinabell; Molló, als Pireneus; Vall de Camprodon (Vay.); Mörens, Molló (Bub.); Vall d'Aran, cap a Bosost (Compñ. in Hb. Cad.); Fos (C. et S.); S. Hilari Sacalm, r. r. (Cod.!). — Juny-Ag.

Gènere 430. — LAMPSANA L.

(Plini diu que és purgant: de λαπίζω; altres de μαλάσσω, que serà una cosa semblant — emol·lient, encara que més desviada la etimol.)

Flors grogues, calàtides cilíndrico-acampanades, petites, sobre peduncles filiformes, llargs, nusos, en panotxa gran i fluixa; periclini glabre, de 8-10 bràctees lineals, uniseriades, iguals, no connivents a la maturitat, acompanyades a la base d'altres molt curtes en forma de calicle; aquenis transovoides, quasi claviformes, estriats, caducs, sense corònula ni plomall; receptacle nu: herbes anuals, tronc de 3-8 dm., dret, glabre o pubescent a la part inferior, estriat, ramificat; branques ascendents, fulles verdes, glabres, primes, quasi totes peciolades, les inferiors lirades, amb el lòbul terminal molt gran, dentat, truncat o cordiforme a la base, les superiors lanceolades, dentades o enteres.

L. communis

1,587. — L. communis L.

(per ésser freqüent: els noms fr. i angl. de la pl. fan referència a cert us que'n fan les dones que crien ⁽¹⁾.)

Geografia. — General en terres cultivades o incultes des del litoral fins a la regió subpirenenca. — Maig-Set.

(1) nipple-wort.

Gènere 431. — **HYPOCHOERIS L.**

(Els porcs, contenen, es mengen l'arrel amb molta afició: χοῖρος, porcell;
cf. *hyoscyamus*, *hyoseris*.)

Flors grogues, calàtides grans o mitjanes, terminals, solitàries; periclini multiseriat, imbricat, de bràctees molt desiguals; aquenis \pm fusiformes, finament estriats, escabrosos, generalment atenuats en bec capil·lar o els perifèrics truncats; plomall persistent, 2-seriat, pèls de la sèrie exterior molt curts, setiformes, denticulars, els interiors plomosos o uniseriats i tots plomosos; receptacle amb palletes linear-acuminades, caduques; herbes perennes o anuals, de fulles en roseta radical, generalment sinuades o pinnatífides.

1	{	Plantes anuals, d'arrel prima, fulles glabres o pestanyoses, oblongues, atenuades a la base, sinuoses o pinnatífides; plomall 2-seriat,	1,588. H. glabra.
		Plantes perennes, de rizoma gruixut	2.
2	{	Plomall 2-seriat, periclini glabre o amb el raquis eriçat; fulles sinuoses o pinnatífides	1,589. H. radicata.
		Plomall uniseriat, periclini eriçat, fulles enteres o sinuoses, freqüentment tacades de negre	1,590. H. maculata.

1,588. — H. glabra L.

(per ser-ho el tronc.)

Annual, arrel cònica, prima; tronc de 1-4 decímetres, dret, *glabre* o pubescent a la base, estriat, simple o un poc ramificat superiorment, afil·le, amb alguues petites escames a l'àpex; fulles *transovato-oblongues*, *glabres*, *pestanyoses*, *atenuades a la base*, *sinuoses*, *pinnatífides* o *quasi enteres*; calàtides *cilindroides*, petites, solitàries, sobre peduncles llargs, un poc inflats; bràctees del periclini *glabres*, lanceolato-lineals, aplicades, les internes quasi iguals a les

flors; aquenis bruns, eriçats de petites puntes, els perifèrics amb *plomall as-sentat*, els restants amb *plomall llargament estipitat*; plomall *biseriat*, pèls exteriors *curts*, *setiformes*, *denticulars*, els interiors *llargs*, *plomosos*; palletes del receptacle lanceolato-lineals, setàcies.

Compostes.

G. 43'. - Hypochoeris.

Geografia. — Terrenys granítics, arenosos i pissarrosos : Tarrassa; Montalegre; Blanes i altres llocs del litoral. = Arenals de Castelldefels (Csta.); Brugués; de Cadaqués a Llansà (Vay.); Roses (Bub.); a l'Empordà (Senn.); a la Vall d'Aran, Les, Fos (C. et S.). — Maig-Juny.

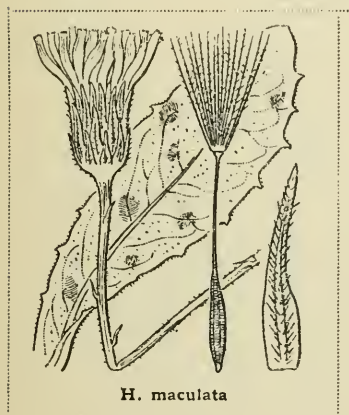

1,589. — *H. radicata* L.
(*pel rizoma radican.*)

Sinonímia. — Fr. herbe à l'épervier. Cf. *épervière*, oreille de souris.

Perenne, rizoma gruixut, ramificat; tronc de 3-6 dm., dret, simple o poc ramificat a l'àpex, glabre o subhispid a la base, afil·le, amb petites bràctees esquamiformes; fulles *hispides*, *oblongues* o *transovoides*, *atenuades* a la base, *sinuato-pinnatifides*, de lòbuls *obtusos*; calàtides mitjanes, solitàries a l'extrem de peduncles llargs, un poc inflats a l'àpex; bràctees periclinals lanceolato-acuminades, aplicades, escarioses al marge, glabres o eriçades al raquis, les interiors *més curtes que les flors*; aquenis bruns, eriçats de petites puntes, generalment *tots amb bec més llarg que ells*, raram. els perifèrics sense bec; plomall 2-seriat, amb pèls exteriors *curts*, *setiformes*, *denticulars*, i els interiors *llargs*, *plomosos*.

Geografia. — Prats i terres humides des de la costa fins als Pireneus. — Maig-Set.

1,590. — *H. maculata* L.
(*per les taques de les fulles.*)

Perenne, rizoma gruixut, llenyós; tronc de 3-6 dm., dret, robust, fortament estriat, hispí, simple ó 2-3 furcat, afil·le o monòfil·le, i amb algunes escametes cap a l'extremitat, *poc o gens inflat a l'àpex*; fulles grans, *hispides*, *pestanyoses*, *oblongues* o *transovoides*, *atenuades* a la base, d'un verd fosc, freqüentment amb *taques nigro-purpúres*, enteres o sinuato-dentades, dents *petites*, *agudes*; calàtides grans, solitàries; bràctees periclinals *lan- ceolato-lineals*, *enteres*, aplicades, les exteriors virido-eriçades, les interiors

Compostes.

G. 431. - Hypochocris.

escarioso-tomentoses, *molt més curtes* que les flors; aquenis fortament rugosos, tots bequeruts; plomall *1-seriat*, *plomós*; palletes del receptacle estretament lineals, llargament acuminades, igualant o sobrepassant el plomall.

Geografia. — Prats i boscos de les muntanyes : Peguera, Rebost, Coll de Pal, Núria. = Rasos de Peguera (Csta.); Ribes, la Molina (Vay.); Vall d'Aran, cap als Banys de Tredós (Compñ.!, Timb.!), Ruda, Aiguamoix (Llen.!), Pla de Beret (C. et S.). — Jul. Ag.

Gènere 432. — **THRINCIA ROTH.**

(Hi ha qui ho fa venir de *Σπινθιον*, *Σπινθός*, muralla, coronament, marlet; al·ludint al plomall en forma de corona dels aquenis exteriors; confós, sembla, amb *Σπίξ*; dedicada a Cosme Thrinci, A. d'un llibre d'agricultura.)

Flors grogues, calàtides cilindroides, terminals, solitàries, penjants abans de l'antesi; periclini multiseriat, imbricat; aquenis fusiformes, estriats, escabrosos, els perifèrics abraçats per les bràctees periclinals i amb plomall coroniforme, els centrals amb plomall plomós; receptacle nu: herbes anuals, biennals o perennes, de tronc escapiforme, fulles radicals.

1	{	Arrel tuberosa, periclini quasi tan llarg com els plomalls, bràctees planes, aquenis tots bequeruts i amb plomall plomós,	1,591. Thr. tuberosa.
		Arrel cònica o fibrosa, periclini més curt que els plomalls, bràctees internes còncaues abraçant els aquenis perifèrics sense bec i amb plomall coroniforme, els interns bequeruts i plomall plomós . . .	2.
2	{	Arrel fibrosa, bec dels aquenis centrals 3 veg. més curt que el fruit; plantes biennals o perennes	1,592. Thr. hirta.
		Arrel cònica, bec dels aquenis centrals igual o el doble llarg del fruit; plantes anuals	1,593. Thr. hispida.

Thr. tuberosa

1,591. — Thr. tuberosa DC.

(per les arrels tuberoses: tuber.)

Perenne, rizoma curt, truncat, que produeix arrels *tuberoses*, napiformes, fasciculades; troncs de 2-4 dm., drets o ascendents, hispids, estriats; fulles lanceolades, dentades o sinuato-runcinades, llargament peciolades, hispides; calàtides ovoides, mitjanes; peduncles no inflats a l'àpex, bràctees del periclini ± hispides, tan llargues com el plomall, planes, *no abraçant els aquenis*, que són tots *bequeruts*, amb puntes tuberculiformes ben mar-

cades a l'àpex, bec dels interiors pròximament *igual a la meitat de l'aqueni*; plomall plomós molt caduc, pèls a penes dilatats a la base.

Compostes.

G. 432. - Thrinci.

Geografia. — Llocs frescos herbosos de la regió mediterrània: Abundant des de Gavà fins a Brugués i altres llocs del litoral, internant-se fins a Gelida i Valldoreix; Camp de Tarragona; Figueres, l'Escala i altres llocs de l'Empordà; Cadaqués. = Litoral de Tarragona, Barcelona, Girona fins a Beuda; Olot (Vay.). — Set.-Nov.

Thr. hirta

1,592. — Thr. hirta Roth.

(per les fulles, probablement, que són hispides: hirtus.)

Perenne o *biennal*, rizoma curt, truncat, que produeix arrels fibroses, no tuberoses; troncs de 1-3 dm., ajaguts o ascendents, glabres o peluts a la base; fulles oblongues, quasi enteres o sinuato-pinnatífides, \pm hispides; calàtides solitàries, periclini glabre o híspid, bràctees poc més curtes que els plomalls que abraquen els aquenís perifèrics, 'aquestos sense bec i amb plomall coroniforme, els interiors amb bec

3 veg. més curt que ells; plomall plomós.

β *psilocalyx* DC. — Thr. nudicaulis Lag. — Periclini glabre o glabrescent.

Geografia. — Des dels terrenys pròxims a la costa a Castelldefels fins a les falces dels Pireneus (Csta.); marina de Girona, la Garrotxa (Vay.).

La β *psilocalyx* DC. — Llocs inundats de Pedralbes (Senn.!). — Juny-Ag.

Thr. hispida

1,593. — Thr. hispida Roth. — Thr. hirta β Rothii Ball ap. Fiori.

(pel tronc i fulles hispids: híspidus, sinòn. de hirtus.)

Annual, arrel cònica, multicaule; troncs drets o ascendents, de 1-2 dm., hispids; fulles oblongo-lanceolades, llargament atenuades en pecíol, enteres o runcinato-pinnatífides, fortament hispides; calàtides ovoides, mitjanes; peduncles un poc inflats a l'àpex, bràctees del periclini glabres o hispides, les internes abraçant els aquenís perifèrics, molt més curtes que els

plomalls; aquenís perifèrics sense bec, amb plomall curt, coroniforme, els interiors atenuats en bec tan o més llarg que ells, amb plomall d'un blanc brut, pèls dilatats a la base, plomosos.

Geografia. — Llocs àrids i estèrils: Al litoral, Vallès, Penedès, a la Sagarra, Bages et alibi. — Maig-Set.

Gènere 433. — **LEONTODON L.**

(Dent de lleó: λέων, λέοντος ὀδούς, ὀδόντος, per les fulles \pm runcinades, que s'han comparat a les dents del lleó (1).)

Flors grogues, calàtides mitjanes, terminals, freqüentment penjants abans de l'antesi; periclini imbricat, multiseriat; aquenis oblongs, estriats, atenuats en bec; plomall 1-seriat, amb pèls tots plomosos o 2-seriat, amb pèls exteriors simples i els interiors plomosos; receptacle nu: herbes perennes, de tronc generalment escapiformes i fulles radicals.

- 1 { Plomalls 1-seriats, tots plomosos; tronc ramificat, policèfal; calàtides dretes abans de l'antesi, fulles glabres . **1,594. L. autumnalis.**
 Plomalls 2-seriats, amb els pèls exteriors curts, escabrosos, raram. tots plomosos; tronc simple, monocèfal; calàtides penjants o inclinades abans de l'antesi **2.**
- 2 { Pèls del plomall tots plomosos, tronc 1-2-cèfal, paucifoli; fulles basilar rígides, lanceolades, totes amb llargues cerres blanques, **1,595. L. hispánicum.**
 Pèls exteriors del plomall curts i denticulars, troncs monocèfals, afil·les, glabres o híspids **3.**
- 3 { Fulles híspido-banquinoses, peduncles no inflats. **1,596. L. Villarsii.**
 Fulles glabres o híspides, verdes; peduncles \pm inflats a l'àpex . **4.**
- 4 { Peduncles inflats a l'àpex, amb moltes petites bràctees aplicades; fulles glabres o amb pèls amples, enteres o sinuoses, atenuades en llarg pecíol **1,597. L. pyrenaicus.**
 Peduncles poc o gens inflats, nusos o amb 1-2 petites bràctees, fulles amb pèls 2 3-furcats, pinnatifides, atenuades a la base, **1,598. L. híspidus.**

1,594. — L. autumnalis L.
(de la tardor, autumnus, cap al Setembre.)

Rizoma curt, truncat, amb moltes fibres filiformes, multicaules; troncs escapiformes, de 2-5 dm., drets, glabres, estriats, comunament ramificats i policèfals, afil·les, amb algunes petites bràctees herbàcies a la part superior; fulles llargues, glabres, enteres, pinnatifides o pin-

(1) Cf. leontopodion (leontopetalon), peu de lleó o gola de llop; leontocaron és el polium o polion.

Composit.:s.

G. 433. - Leontodon.

natipartides; calàtides *dretes* abans de l'antesi, peduncles llargs, *fistulosos*, *inflats a l'àpex*, amb petites escames; periclini pubescent, aquenis bruns, atenuats pels caps, rugosos transversalment, tots amb plomall 1-seriat, plumós, d'un blanc brut, fràgil, igual al fruit, pèls dilatats, escabrosos a la base.

α *genuinus* Wk. — Troncs glabèrrims, periclini pubescent.

β *pratensis* Koch. — Peduncles i periclini coberts de pèls negres.

γ *alpinus* G. G. — Tronc simple, monocèfal; periclini ericàt de pèls negres.

Geografia. — Comú als prats de Ribes, predominant la α *genuinus* Wk. = Surroca (Csta.); sota del Port de Benasc (Zett.).

La β *pratensis* Koch i la γ *alpinus* G. G., a Núria. = La *pratensis* també a la Pinya, Baga d'Espunya, pr. d'Olot (Vay.). — Jul.-Set.

1,595. — *L. hispánicum* Merat.

(de Espanya, pàtria d'origen.)

Rizoma *conoide*, *bru*, *vertical*, que produeix un o més troncs drets o ascendents, de 5-25 centímetres, simples i monocèfals o bifurcats i bicèfals, que freqüentment porten 2-3 fulles, sense les basilar, ericàt de pèls *setosos blancs*, simples o 2-3-furcats; fulles rígides, lanceolades, atenuades en pecíol, sinuato-dentades o pinnatifides, raram. enteres, molt aspres; calàtides prou grans, acampanades, portades per peduncles fistulosos inflats a l'àpex, adornats de petites escames obertes; bràctees periclinals externes *hispides*, les internes *escarioses* al marge; aquenis fusiformes, bruns, *més curts que el plomall*, que és *bi-*, *multiseriat*, de pèls *tots plomosos*, no dilatats a la base.

Geografia. — Terrenys margoso-àrids de la Catalunya occidental: Serra de Canyelles, pr. de Lleyda, 31 mai 1891 legi.

N. B. La planta catalana és idèntica a la de Aran-juez, segons exemplars rebuts del Dr. Pau.

1,596. — *L. Villarsii* Lois. — *L. hirtum* Vill.

(de Villars; *hirtus indica* (com *hispidus*) d'una manera general, les espines.)

Compostes.

G. 433. - Leontodon.

Rizoma *oblic, truncat*, raram. fusiforme, amb fibres grosses; troncs de 1-3 dm., drets, gràcils, glabres o setulosos, simples, no inflats a l'àpex, *nusos* o amb *algunes bractèoles*; fulles *petites*, oblongues, *estretes*, *hispido-blancuinoses*, amb pèls *blancs, rígids, llargs*, tots o la major part *simples*, pinnatifides o pinnatipartides, amb les lacínies estretes, distants, agudes; calàtides petites o mitjanes, *inclinades* abans de l'antesi; bràctees del periclini llargues (10-15 mm.), glabres o setuloses a l'esquena, les externes a la fi recorbades; aquenis bruns, xagrinats, iguals al plomall que és *biseriat*, d'un blanc brut, els pèls exteriors simples, escabrosos, els interiors plomosos, dilatats a la base.

Geografia. — Llocs secs dels Pireneus: partit d'Olot (Bolós, ex Wk.); Pir. Orient., Prats de Molló, Prades (Lap.); entre Bassivé i Castanesa (Timb.); pastures i pedruscam de les regions del faig i de l'avet, Viella, Arties, Montgarri, etc. (Llen.).

1,597. — *L. pyrenaicus* Gon.

(*dels Pireneus, la habitació principal.*)

Rizoma *curt, truncat*, que produeix *moltes fibres*; tronc de 1-3 dm., dret, glabre, *inflat* i \pm pilós a l'àpex, adornat de *nombroses petites bràctees*, monocèfal; fulles *oblongues*, \pm *llargament peciolades*, enteres o sinuato-dentades, glabres o amb alguns pèls llargs *simples*; calàtides relativament grans, penjants abans de l'antesi; periclini negrós, glabre o piloso-ericat; aquenis bruns, rugosos, atenuats pels caps, més llargs que el plomall que és blanc-ros, de pèls exteriors escabrosos, els interiors dilatats a la base, plomosos, raram. tots el pèls plomosos i uniseriats; receptacle amb els alvèols *nusos*.

β *Gouani* A. Chab. — Troncs de 12-15 cm., fulles estretes, glabres, llargament peciolades; periclini hispíd, plomall ordinàriament uniseriat, plomós.

Raça *pygmaea*. — Tronc de 2-5 cm.

Geografia. — Pastures pedregoses de les muntanyes: Comú a Núria la β *Gouani*, i a les altures, com el Puigmal, la raça *pygmaea*. = Agudes del Montseny; S. Miquel Sulterra; roques de Costabona; Bac de la Presta; Eyne, Llo; muntanyes de les Salines, Andorra (Vay); Ports de Caldes i altures dels Alts Pireneus (Csta.); Ports de Benasc i de la Picada (Zett.); Pumero, Ruda, Aiguamoix, Bagergue (Llen.); Vall de Juella i Tredós (Timb.). — Jul.-Set.

Compostes.

G. 433. - Leontodon.

L. hispidus

1,598. — *L. hispidus* L. — *L. proteiformis* Vill.

(de *Proteus*, tipus de les metamorfosis; espècie molt polimorfa (o versàtil).)

Rizoma oblic, truncat; troncs de 2-5 dm., drets, glabres o hispids, estriats, amb poquíssimes bràctees, monocèfals, un poc inflats a l'àpex; fulles grans, oblongo-lanceolades, llargament peciolades o atenuades a la base, obtusiúscules, sinuato-dentades o pinnatífides, glabres o amb \pm pèls 2-3-furcats; calàtides penjants abans de l'antesi, periclini híspid o glabre, aquenís bruns, rugosos, poc atenuats pels caps, iguals al plomall que és d'un blanc brut, 2-seriat; pèls exteriors simples, curts, denticulars, els interiors el doble llargs, plomosos, prou dilatats a la base; receptacle amb els alvèols subpilosos: planta polimorfa.

α *glabratus* Koch. — Troncs, fulles i periclini glabres o glabrescents.

β *vulgaris* Koch. — Troncs, fulles que són planes i dentades, i periclini \pm eriçats, de pèls llargs.

Geografia. — Boscos i prats de les muntanyes: S. Hilari; Ribes; Núria; Coll de Pal, les dues varietats, predominant la 2.ª = Muntanya del Mont, Prats de Molló (Vay.); Penya-blanca (Zett.); Fos, Vall de Ruda (C. et S).

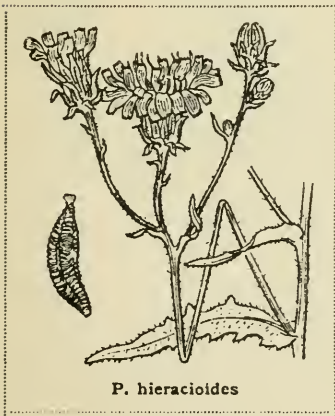
La α *glabratus* també a la Baga d'Espunya, Olot (Vay.). — Jul.-Set.

Gènere 434. — **PICRIS** JUSS.

(*picris*, *idis*, una espècie de lletuga; cf. *πικρός*, amarg; planta amarga;
πικρίς = *picridia*, la cuscunia.)

Flors grogues, calàtides mitjanes, en corimbe; periclini imbricat, amb les bràctees exteriors freqüentment obertes o reflexes; aquenis curtament atenuats a l'àpex, adornats de costelles, arrugats transversalment, un poc encorbats; plomall blanquinós, caduc, multiseriat, de pèls plomosos, soldats en anell per la base; receptacle nu: herbes generalment biennals, de fulles enteres, ondulades o sinuoses; plantes hispides, aspres.

{	1	Fulles caulinars lanceolato-lineals, semiamplexicaules; peduncles poc o gens inflats a l'àpex, calàtides petites, bràctees periclinals externes obertes o reflexes, aquenis de 3'5 mm. 1,599. P. hieracioides. Fulles caulinars ovato-lanceolades, cordiformes a la base i amplexicaules per 2 aurícules obtuses; peduncles inflats a l'àpex, calàtides mitjanes, bràctees periclinals dretes, aquenis de 5 mm., 1,600. P. sonchoïdes.

1,599. — P. hieracioides L.

(*present alguna semblança amb els hieraciums o herbes dels esparvers.*)

Sinonímia. — Parraques.

Biennal, tronc de 4-8 dm., dret, robust, estriat, híspid, ramificat, de branques esteses; fulles *hispides*, aspres, les basilaris oblongues, ondulades, enteres o sinuato-dentades, peciolades, les caulinars *lanceolato-lineals*, atenuades a la base, *semiamplexicaules*; calàtides relativament petites, en corimbe *fluix*; peduncles

no inflats a l'àpex, periclini ericat, bràctees externes *obertes o reflexes*; aquenis *curts* (3'5 mm.), brúneo-ataronjats, feblement encorbats, fortament plicato-rugosos: espècie polimorfa.

Geografia. — Boscos i llocs herbosos de tot el país, i principalment a les zones mitja i superior. — Jul.-Set.

1,600. — *P. sonchoides* Vest. — *P. pyrenaica* G. et G. et auctor. plur., non L. — *P. orophila* Timb. — Var. de l'ant. ap. Fiori.

(per igual semblança amb els sonchus o lletsons; la seva habitació preferent, els Pireneus; orophila representa l'estació; lit. amiga de les muntanyes, com origanum i altres denominacions.)

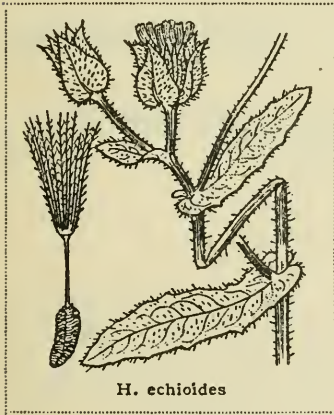
Amb gran afinitat amb l'anterior, se'n distingeix essencialment per les fulles caulinars superiors ovato-lanceolades o amplement lanceolades, cordiformes a la base i abraçant el tronc per dues orelletes arrodonides: peduncles inflats a l'àpex, calàtides $\frac{1}{3}$ més grans, fulles periclinals negroses, totes dretes, hispides; aquenís més llargs (5 mm.).

Geografia. — Llocs herbosos de les muntanyes: Pir. Orient. (G. et G.); Prats; Balaguer; Cambradases; la Llagona (Gaut.); Vall d'Aran, Bertrem (Llen.); Arties, Ruda (C. et S.). — Jul.-Set.

Gènere 435. — **HELMINTHIA** JUSS.

(Es fa derivar de ἑλμινθιον, cuc petit; per la forma de l'aqueni; Vaillant diu que és abreviació de helminthotheca, de ἑλμινς, -θος i θήκη, caixa o aqueni, per igual motiu (1).)

Flors grogues, calàtides grandetes, curtament pedunculades, en corimbe; periclini 2-seriat, 3-5 bràctees exteriors ovato-cordiformes, foliàcies, espinoses, les interiors en nombre de 8-10, lanceolato-acuminades; aquenis oblongs, un poc comprimits, arrugats transversalment, vermellosos, bruscament terminats per un bec capil·lar més llarg que ells, plomall plomós; receptacle nu: herbes anuals, tronc de 5-10 dm., dret, robust, híspid, angulós, ramificat; fulles oblango-lanceolades, enteres o sinuato-dentades, les basilaris peciolades, les caulinars amplexicaulo-auriculades, totes híspides, molt aspres.

1,600. — **H. echioïdes** Gaertn.

(per alguna analogia amb els echiums o herbes de l'escorçó.)

Geografia. — Camps i vores de camins en terres humides: Freqüent al litoral, Vallès, Penedès, Bages. = Vich (Masf.); Segaró (Vay.); la Sellera, r. (Cod.). — Juny-Jul.

(1) Cl. *Pterotheca*, altra composta: càpsula o fruit amb ales.

Gènere 436. — **UROSPERMUM** SCOP.

(*Liter.* grana de cua: οὐρά, cua, al·ludint al bec de l'aqueni (1).)

Flors grogues, calàtides grans, terminals, solitàries; periclini de 8 bràctees uniseriades, soldades a la base; aquenis oblongo-comprimits, tuberculosos, terminats en llarg bec fistulós i dilatat a la base; plomall caduc, pèls plomosos, breument soldats a la base; receptacle pelut; herbes perennes o anuals, de fulles \pm pinnatífides.

- 1 { Plantes perennes, de troncs i fulles pubescents, bractees periclinals lanceolades, tomentoses; bec dels aquenis insensiblement atenuats des de la base a l'àpex. **1,602. U. Dalechampii.**
 { Plantes anuals, de troncs i fulles híspids, bràctees periclinals ovato-lanceolades, eriçades; bec dels aquenis inflat a la base, després filiforme **1,603. U. picroïdes.**

1,602. — U. Dalechampii Desf.

(dedicada a Dalechamp.)

Sinonímia. — Cuixa-barba.

Rizoma gruixut, negrós, que produeix un o més troncs de 2-5 dm., drets, *pubescents*, estriats, simples o inferiorment ramificats, nusos superiorment; fulles *pubescents*, les inferiors peciolades, runcinato-panduriformes, \pm pinnatífides, amb el lòbul terminal molt gran, les superiors amplexicaules, ovato-lanceolades o bé oblongues, enteres o dentades; calàtides portades per llargs peduncles, *insensiblement inflats* cap a l'àpex; bràctees del periclini *lanceolades*, *tomentoses*; aquenis amb 3 rengles de tuberculs a cada cara, bec llis, fistulós, *insensiblement atenuat de la base a l'àpex*; plomall ros.

Geografia. — Comú per boscos i llocs herbosos des del litoral fins als Pireneus. — Abr.-Juny.

(1) Així tenim *podoppermum*; *Ulospermum* (*Conium*).

Compostes.

G. 436. - Urospermum.

U. picroides

1,603. — *U. picroides* Desf.

(semblant al *Picris* ⁽¹⁾.)

Annual, arrel fusiforme, tronc de 3-5 dm., dret, estriat, hispido-escabrós, simple o ramificat, fullós fins a l'inflorescència; fulles *hispides* per les 2 cares, *espinuloses* al marge, les inferiors peciolades, transovato-oblongo-pinnatífides, les superiors oblongo-pinnatífides, *amplexicaulo-auriculades*; calàtides no tan grans com en l'anterior, peduncles *poc inflats a l'àpex*, bràctees del periclini *ovato-lanceolades, setoso-hispides*; aquenis muntats en un *podosperm prismàtico-triangular* i continuats per un llarg bec *fortament inflat a la base i filiforme* en la resta; plomall *blanc*.

Geografia. — Llocs incults i pedregosos de la regió mediterrània: al litoral de Sitges, Vallcarca, Castelldefels *et alibi*; Vallès, Bages. = La Sella (Cod.I). — Maig-Juny.

(1) *picridioides* seria sens dubte més exacte; cf. *pteridioides*, de *pteris*, *ptéridis*; en aquesta mena de formacions no hi ha la uniformitat ni la justesa que caldria: convé distingir les declinacions grecollatines *pari-* o *imparisil* labes. Cf. *rosmarinifolius* per *rosi-mar*., etc. Aquí resulta una mutilació.

Gènere 437.— **SCORZONERA L.**

(Per alguns *scorça nera*, *escorça negra* (de l'arrel); per altres del nom català *escorçó* (cast. *vibora*), com a remei, per la forma de l'arrel tal vegada (1).)

Flors grogues, calàtides cilíndriques, grandetes, terminals, solitàries; periclini multiseriat, imbricat, de bràctees desiguals, aplicades; aquenis subcilíndrics, sense bec, però feblement atenuats a l'àpex, estriats, assentats; plomall plumós, de barbes entrecreuades i pèls desiguals, els més llargs nusos a l'àpex; receptacle nu, alveolat; herbes perennes, de fulles lanceolades o lineals, generalment enteres.

- 1 { Aquenis piloso-sedosos, pèls del plomall curtament nusos a l'àpex, bràctees periclinals acuminades, albo-escarioses al marge; fulles lineals, molt estretes, 3-5-nerves **1,604. Sc. hirsuta.**
- 1 { Aquenis glabres, plomall amb 5 pèls més llargs i llargament nusos a l'àpex **2.**
- 2 { Aquenis tuberculosos, quasi espinosos; tronc ramificat, policèfal, raram. monocèfal; fulles coriàcies, les caulinars lanceolato-lineals, semiamplexicaules **1,605. Sc. hispànica.**
- 2 { Aquenis llisos, tronc simple, monocèfal **3.**
- 3 { Bràctees externes del periclini en nombre de 1-3, més estretes, subarestoses, iguals o més llargues que les internes; tronc nu o monòfil, ple; fulles totes lineals (amples de 1-4 mm.), **1,606. Sc. aristata.**
- 3 { Bràctees externes del periclini més curtes que les internes, tronc fistulós, comunament 2-3-polifil·le **4.**
- 4 { Tronc generalment mono-, tri- fil·le; fulles basilar lanceolato-acuminades, 5-7-nerves; aquenis aproximad. de 1 cm. **1,607. Sc. humilis.**
- 4 { Tronc polifil·le, fulles totes estretament lineals, 13-nerves; aquenis aproximadament de 2 cm. **1,608. Sc. macrocephala.**

(1) Notis que *cast. escuerço* és galàpat; aquí serà bo recordar aquella llei que amb poques excepcions s'enuncia dient que tota planta usada com aliment posseeix unes qualitats molt inactives, ja que si llur acció fos enèrgica, seria la pl. impròpia per a aliment. La *Sc. hispànica* es té per alimentícia i medicinal a la vegada.

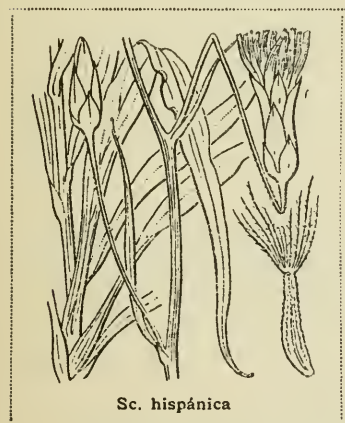
1,604. — *Sc. hirsuta* L.

(segurament pels aquenís molt peluts i sedosos.)

Rizoma gruixut, cilíndric, *oblic*, negre, uni-, multicaule; tronc de 2-4 dm., ascendent, prim, estriat, pelut o glabrescent, generalment simple, molt fullós a la meitat inferior, nu a la part superior; fulles peludes, assentades, les basils \pm embeinadores a la base, lineals, 3-5-nerves i llargament acuminades, el mateix que les caulinars, les superiors quasi filiformes; calàtide terminal, mitjana; periclini glabre, de bràctees desiguals, les exteriors ovato-

acuminades, albo-escarioses al marge, les interiors oblongo-lanceolades; aquenís coberts d'abundants pèls llargs, sedosos, rossos, plomall multiseriat, de pèls desiguals, els més llargs curtament nusos a l'àpex, una veg. més llarg que l'aqueni.

Geografia.—Llocs secs i pedregosos: Ermots de Menarguens, cap a Balaguer.=Ardèvol (Puj. C.); serra de Rubio (Puigg.); Lluçanés; S. Quirze de Besora, Ripoll (Vay.); Conca de Tremp (Bub.). — Maig-Juny.

1,605. — *Sc. hispánica* L.

(tal volta cultivada o de jardí: per l'habitació o pàtria principal.)

Sinonímia.—Escorçonera; sebolla (a Villier); cast. escorzonera.

Rizoma gruixut, cilíndric, vertical, escamós, negre, comestible; tronc de 4-12 dm., dret, estriat, glabre, tomentós a la base, molt fullós a la part inferior, poc a la superior, generalment ramificat i policèfal; fulles subcoriàcies, \pm lanceolades, les inferiors atenuades en pecíol embeinador, amb el raquis blanc, les caulinars poques i estretes, semiamplexicaules, les superiors lineals; calàtides solitàries a l'extremitat del tronc i de les branques, grandetes; periclini glabre o un poc tomentós a la base, bràctees externes ovades, més petites, les internes oblongo-lanceolades, totes un poc acuminades i escarioses al marge; aquenís, particularment els

perifèrics, *tuberculoso-espinosos* seguint les estries; plomall blanquinós, amb 5 pèls llargs i llargament nusos a l'àpex; planta polimorfa.

β *glastifolia* Wallr. — Fulles linear-lanceolades, planes, enteríssimes o denticulats.

γ *crispátula* Boiss. — Fulles ovato-lanceolades, llargament acuminades, amb el marge eriçat, denticular i ondulat.

Geografia. — Llocs montuoso-pedregoso-àrids: la β *glastifolia* Wallr., al Vallès, Bages, la Sagarra. = Cardona, Berga, Vich, Pla d'Urgell fins a Vilaller (Csta.); Bac del Fau (Vay.); Molins, Llers (Senn.).

La γ *crispátula* Boiss., al Montserrat, S. Pere Sacama, sobre Olesa; Plana d'Ancosa, prop de S. Magi. — Maig-Jul.

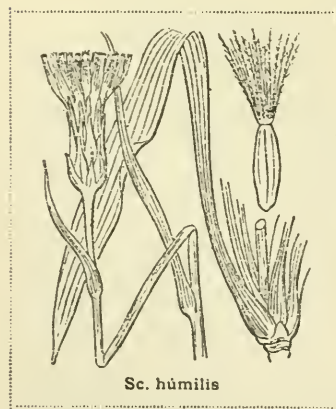

Sc. aristata

1,606. — *Sc. aristata* Ram.

(per les bràctees externes una mica arestoses o com aresta.)

Rizoma gruixut, escamós a l'àpex; tronc de 2-4 dm., dret, *ple*, no fistulós, finament estriat, lleugerament tomentós, simple, *monocèfal*, *nu* o *monòfil·le*; fulles totes lineals, 3-5 nerves, dretes, agudes, totes basilaris o una caulinar; calàtide gran, periclini \pm cotonós a la base, de bràctees desiguals, de les quals 1-3 externes més estretes, llargues, *subarestoses*, iguals o més llargues que les internes que són lanceolades, obtuses; aquenís estriats, els exteriors *tuberculosos*, els interiors *xagrinats*, tots més curts que el plomall.

Sc. humilis

Geografia. — Pastures dels Pirineus orient. i centrals: Prats de la Perxa (Gaut.); Port de la Picada (Lap., Bub.); entre Bassivé i Castanesa (Timb.); Canejan, r. (Fontan ex C. et S.). — Juny-Jul.

1,607. — *Sc. humilis* L.

(per la talla relativament petita de la planta.)

Rizoma gruixut, vertical, *negrós*, escamós a l'àpex; tronc de 2-4 dm., dret, *fistulós*, simple, *monocèfal*, raram. 2-3-furcat, glabre o amb alguns flocs *llanosos*, *blancs*, caducs a l'àpex;

Compostes.

G. 437-Scorzoner¹.

fulles d'un verd bonic, enteres, glabres, les basilaris *lanceolades* o *lanceolato-lineals*, agudes, peciolades, 5-7-nerves, les caulinaris, en nombre de 2-3, petites, lineals, assentades, dretes; calàtides terminals, periclini \pm tomentós a la base, bràctees ovades, les externes *molt més curtes* que les internes; flors *el doble llargues del periclini*, aquenis *curts* (9-10 mm.), de costelles *llises* o *escabriuñscales*, un poc més curts que el plomall.

Geografia. — Prats humits, llocs pantanosos: La Cerdanya, des del pic de Tausse fins a les valls d'Err, Dorres i Carol (Gaut.); Montlouis (Bub.); Bassivé (Campo, ex Wk.).—Maig-Juny.

1,608.—*Sc. macrocéphala* DC.— β *acutisquama* Pau. — *Sc. gráminifolia* L. α *major* Wk. — *Sc. gráminifolia* Jacq.

(*per les calàtides grans, que aquí vénen designades per cabeces o capítols; per les fulles comparades a les d'una graminia se la denomina graminifolia, de gramen, gráminis.*)

Rizoma *prim*, vertical, escamós a l'àpex; tronc de 1-4 dm., dret, *fistulós*, estriat, pubescent, generalment simple, monocèfal, raram. un poc ramificat a l'àpex, *fullós quasi fins a l'inflorescència*; fulles *estretament lineals*, *llargament acuminades*, 1-3-nerves, les basilaris *agru-*

pades, un poc dilatades i subembeinadores a la base; calàtides *grans*, periclini glabre o un poc cotonós a la base, bràctees fluixes, molt desiguals, les externes *ovades*, les internes *lanceolato-lineals*, agudes, *estretament albo-es-*
carioses al marge; flors *grogues* o *de color de carn*, aquenis *llargs* (15-20 mm.), blanquinosos, llisos, quasi iguals al plomall.

β *minor* Wk. — *Sc. pinifolia* Gou. — Planta de 8-10 cm., fulles *estretament linear-alenades*, glabres; periclini *araneoso-tomentós*, flors *exteriorment purpurascents* o *violàcies* per fora.

Geografia. — Marges, boscos i terres argilenques: al Vallès, la Puda, Montserrat, a Bages, la Sagarra, a l'Urgell. = Muntanyes del litoral, Camp de Tarragona, Priorat (Csta.); Prats de Rei (Puigg !); les Garrigues (Gonz !); cap a Borredà; Congost; la Abella; Segaró; Crespià (Vay.).

La β *minor* Wk. — A Tortosa (Senn.l), — Abr.-Oct.

Gènere 438.—**PODOSPERMUM DC.**

(πους, ποδός, el peu; l'aqueni és estipitat o amb peu; σπέρμα, aquí aqueni.)

Flors grogues, calàtides cilíndriques, grans, solitàries a l'extremitat del tronc i de les branques; periclini de bràctees exteriors pulverulentes, curtes, ovato-lanceolades, generalment terminades en una punta obtusa, còrnia, blanca, les interiors llargues, lanceolato-lineals; aquenis grisencs, cilíndrics, solcats, portats per un peu blanc buit, costellut, més ample i més curt que el fruit; plomall plomós, sedós, d'un blanc brut; receptacle pla, superficialment alveolat; herbes biennals, d'arrel cònica, tronc de 1-5 dm., dret, estriat, \pm tomentós, generalment ramificat, fullós; fulles *pinnatisectes*, de segments distants, molt variables per la forma i magnitud, a veg. nuls; plantes polimorfes.

1,609. — **P. laciniatum DC.**

(per les fulles molt *pinnatisectes* o *dividides en lacínies*.)

Sinonímia. — Cuixa-barba ⁽¹⁾, barball; *cast.* barba de macho o de cabra, barbaja, hierba del sapo.

α *genuina* G. et G. — Segments de les fulles lineals.

β *integrifolia* G. et G. — Fulles lineals, enteres, sense segments.

γ *intermedia* G. et G. — Segments de les fulles lanceolats, bràctees periclinals generalment terminades en apèndix obtús, blanc.

Geografia. — Camps, vinyes i terres incultes de quasi tot el país, des de la costa fins als Pireneus, predominant les var. α i γ . — La β *integrifolia* G. et G. — *P. subulatum* DC., al Vallès i terres àrides de Menarguens, a l'Urgell. — Març-Oct.

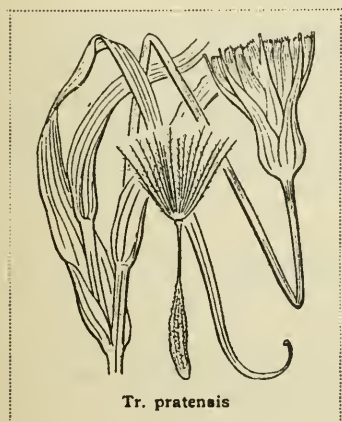
(1) V. *UROSpermum*.

Gènere 439.— TRAGOPÓGON L.

(τράγος, boc; πώγων, barba; al·lusió (o comparació) a les barbes del plomall, que simulen la d'un boc o cabró. Cf. a les Gramínies: CHRYSOPOGON, POLYPOGON...)

Flors grogues, purpurines o lilacines; calàtides \pm grans, solitàries, terminals; periclini uniseriat, de 8-16 bràctees soldades per la base, esteses en estel durant la florescència, a la fi reflexes; aquenis fusiformes, escabrosos, terminats en bec llarg, filiforme; plomall plomós, presentant 5 pèls més llargs, nusos a l'àpex; receptacle nu; herbes anuals o biennals, de fulles \pm lineals i amplexicaules.

- 1 { Flors grogues 2.
Flors purpurines o lilacines 3.
- 2 { Peduncles cilíndrics, no inflats a l'àpex; periclini de 8 bràctees tan llarg com les flors; fulles amplexicaules, lineals, llargament atenuades en punta 1,610. **Tr. pratensis.**
Peduncles claviformes, fistulosos; periclini de 10-12 bràctees, poc més llarg que les flors; fulles molt dilatades a la base, bruscament acuminades 1,611. **Tr. major.**
- 3 { Peduncles claviformes, fistulosos; periclini generalment de 8 bràctees, aquenis bruscament contrets en bec no inflat, tan llarg almenys com el fruit 1,612. **Tr. porrifolius.**
Peduncles no claviformes, periclini de 5-8 bràctees, aquenis atenuats en bec inflat sota el plomall 1,613. **Tr. crocifolius.**

Tr. pratensis

1,610.— Tr. pratensis L.

(dels prats o prades: prata.)

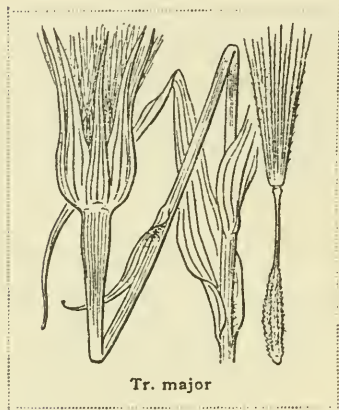
Sinonímia.— Barba de cabra, barbata; *cast.* barba de cabra o cabruna; *fr.* ratabout, barbe-de-bouc.

Biennal, trec de 4-8 dm., dret, glabre, estriat, fistulós, simple o ramificat, fullós; fulles dretes, dilatades i amplexicaules a la base, després insensiblement i llarga atenuades, linear-acuminades; calàtides grans, peduncles llargs, no inflats a l'àpex o poc; periclini de 8 bràc-

tees lanceolato-acuminades, iguals a les flors; aquenis grisencs, iguals o més curts que el bec, que és escabrós, tuberculós; plomall blanc o subviolaci.

Subsp. *Tr. minor* Fr. — Calàtides més petites, flors iguals a la $\frac{1}{2}$ ó $\frac{2}{3}$ del periclíni, fulles molt estretes.

Subsp. *Tr. orientalis* L. — Calàtides més grans, periclíni més curt que les flors, aquenis la meitat més llargs que el bec.

Geografia. — Freqüent als prats i llocs herbosos des del Vallès fins als Pireneus. La subsp. *Tr. minor* Fr., a la Cènia (Llen.); la subsp. *Tr. orientalis* L., a Nostra Senyora del Mont, Setcases, Queralbs (Vay.); Vall de Baños i Casa de Bonaigua (Timb.); comú per tota la Vall d'Aran fins a Ruda (Llen.). — Maig-Jul.

1,611. — *Tr. major* Jacq.

(sembla que fa referència als peduncles molt inflats a l'àpex.)

Annual o *biennal*, tronc de 4-10 dm., dret, estriat, freqüentment simple, fullós; fulles inferiors poc dilatades a la base, quasi gramíniformes, les superiors dilatato-amplexicaules, llargament linear-acuminades; calàtides molt grans, còncaves a la floració; peduncles molt inflats, fistulosos; periclíni de 8-12 bràctees linear-lanceolades, poc més llargues que les flors; aquenis pentagonals, tuberculosos, insensiblement atenuats en bec igual o 2-3 veg. més llarg que el fruit.

Subsp. *Tr. dubius* Scop. — Calàtides planes a la floració, no tan grans; peduncles menys inflats, periclíni de 8-10 bràctees, visiblement més llarg que les flors; tronc més curt (3-4 dm.), monocèfal.

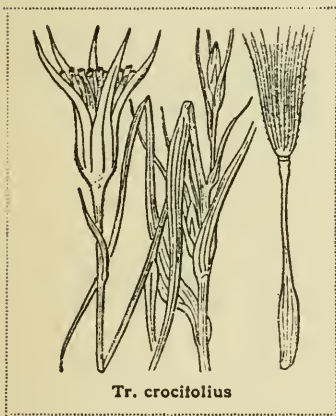
Geografia. — Terrenys argilosos, vores de camins: al Vallès, part de Bages; a l'Urgell, cap a Menarguens. = Costa de l'Empordà; vinyes de Segaró (Vay.); la Sel·lera (Cod.); Riuer, pr. del Miracle (Marcet!). — La subsp. *Tr. dubius* Scop., cap a Torelló (Csta.); Lluçanès, Ripoll, Olot, Segaró, Dosquers, L'Escala, Torruella, Terraprim (Vay.); Solsona, Vall del Carol (Bub.) — Maig-Juny.

1,612. — *Tr. porrifolius* L. — *Tr. australis* Jord.

(les fulles s'assemblen o s'aporten a les del porro, espècie d'all: porrum; australis, per l'habitació meridional de la pl.)

Biennal, arrel cònica, tronc de 5-10 dm., dret, robust, glabre, estriat, simple o ramificat, fullós; fulles *dilatato-amplexicaules*, linear-lanceolades, llargament atenuato-acuminades, \pm ondulades; calàtides *molt grans*, peduncles *grossos* i molt *inflat*s, periclini generalment de 8 bràctees lanceolato-lineals, *molt més llargues que les flors*, que són d'un *violat fosc*; aquenís albuguencs, els exteriors fortament *tuberculosos*, els interiors *quasi llisos*, tots atenuats en bec igual o més llarg que ells.

Geografia. — Prats i llocs herbosos; Figueres, a la falda oriental del Castell. = Llers (Senn.); Seu d'Urgell, Cadí, Solsona, Berga, Organyà (Bub.); Montseny, Tosses (Vay.); en algunes localitats dels Piren. orient. (Gaut.); a la Vall d'Aran, les Bordes, Bosost, Artiga de Lin fins a Viella (Llen.). — Maig-Jul.

1,613. — *Tr. crocifolius* L.

(*les fulles són semblants a les de la safranera: crocus.*)

Annual o *biennal*, tronc de 3-8 dm., dret, estriat, glabre o cotonós a la base, simple o ramificat; fulles *estretament lineals*; les caulinar *un poc dilatades a la base* i semiamplexicaules, glabres o subtomentoses a la base; calàtides *grandetes*, peduncles *a penes inflats a l'àpex*, periclini de 5-8 bràctees *dretes* durant l'antesi, *més llargues que les flors*, aquestes són *grogues* al centre i d'un *violat vermellós* a la perifèria; aquenís exteriors fusiformes, atenuats en *bec inflat sota el plomall*, els interiors *molt tuberculosos*, bec més curt que l'aqueni i que el plomall.

Geografia. — Boscos i paratges herbosos: Montserrat, S. Llorenç del Munt, Montseny, S. Hilari; al Vallès, Bages, però sempre escàs. = Vich, Montsant, Tàrraga, Lleyda, ribera del Ribagorzana fins a Sopeira (Csta.); al Miracle (Marcet); Empordà; Olot; les Guilleries; muntanyes del Mont i del Fau; Ribes (Vay.). — Maig-Juny.

Gènere 440. — **CHONDRILLA** Tourn.

(Se li ha donat una forma diminutiva com a tants d'altres: *potentilla*, *tormentilla*; de *χόνδρος*, que és un grop o terròs: Theophr. parla d'unes arrels tuberculosos o grumosos d'una *chondrilla* altres ho refereixen a uns trocets de matèria gomosa o màstec que portarien els troncs.)

Flors grogues, calàtides cilíndriques, petites, pauciflores, breument pedicel·lades, solitàries o geminades a l'àpex o al llarg de les branques; periclini un poc farinós, compost de 8-10 bràctees lineals acompanyades d'altres molt petites formant calicle; aquenis oblongo-cilíndrics, adornats de costelles, muricato-espinosos a l'àpex, terminats per una corona de petites escames, del centre de les quals surt un bec filiforme; plomall blanc, format de pèls simples, uniseriats; receptacle nu: herbes biennals, tronc de 4-10 dm., dret, glabre, hispíd a la base, *quasi afil·le*, destruïdes a la florescència, les caulinars lanceolato-lineals, enteres o dentades, dretes.

Ch. juncea

1,614. — **Ch. juncea** L.

(*pel tronc quasi nu, comparat a un jonc: cf. filée dels autors fr.*)

Sinonímia. — Xicoira, màstecs, estaquetes; cast. ajonjera, chicoria dulce.

Geografia. — Camps, vinyes i marges, principalment de les zones mitja i inferior. — Jul.-Set.

Gènere 441. — **TARAXÁCUM HALL.**

(Ès d'empleu medicinal: significaria que cura movent o purgant (alterant.)

Flors grogues, totes hermafrodites; calàtides oblongo-acampanades, relativament grans; periclini multiseriat, bràctees exteriors més curtes, formant calicle i freqüentment vorejades d'un marge membranós característic; aquenis fusiformes, subcromprimits, solcats, amb tubèrculs a l'apex, terminats en bec cònic o cilíndric que sosté el peu d'un plomall format de pèls simples, multiseriats; herbes perennes, acaules, de peduncles radicals, fistulosos; fulles esteses en roseta, rares veg. dretes; molt polimorfes.

- 1 { Bràctees exteriors del periclini reflexes, falciformes, lineals, sense marge membranós, poc más curtes que les interiors, totes d'un gris verdós, **1,615. T. vulgaris.**
- 1 { Bràctees externes del periclini aplicades o bé obertes 2.
- 2 { Plomall rogenc, bràctees exteriors lanceolades, més estretes que les interiors; fulles generalment llanudes, coriàcies; nervis i peduncles tomentosos **1,616. T. pyrrhopappum.**
- 2 { Plomall blanc, bràctees exteriors ovades, més amples que les interiors. 3.
- 3 { Bràctees exteriors amb estret marge membranós blanc, ben distint. 4.
- 3 { Bràctees exteriors sense marge membranós o amb marge colorat . 6.
- 4 { Flors precursors de les fulles, florescència autumnal, rizoma gruixut, carnós **1,617. T. megalorrhizon.**
- 4 { Flors coetànies de les fulles o posteriors a elles, florescència primaveral, rizoma primet 5.
- 5 { Aquenis griseo-bruns, amb tubèrculs petits, aguts, clars, **1,618. T. obliquum.**
- 5 { Aquenis vermells o nigro-purpurins, amb tubèrculs llargs i aguts, **1,619. T. levigatum.**
- 6 { Fulles transovades, bràctees marcadament corniculades, les exteriors amb marge bru **1,620. T. obovatum.**
- 6 { Fulles ± estretes, bràctees poc o gens corniculades 7.
- 7 { Fulles dretes, serpentato-dentades; bràctees exteriors amb ample marge vermellós, rarament blanc **1,621. T. paludosum.**
- 7 { Fulles esteses, diversament runcinades; bràctees exteriors sense marge membranós **1,622. T. alpinum.**

Compostes.

G. 441. - Taraxácum.

T. vulgare

1,615. — *T. vulgare* Lamk. (Schrk.). — *T. officinale* Roth.

(per les seves virtuts més o menys provades per un us o emplen vulgar.)

Sinonímia. — Caixals de vella, pixacà, pixallit, apagallums, angelets; *cast.* diente de león, hocico de puerco, amargón; *fr.* pissenlit.

Planta molt polimorfa, de 5-50 cm.; rizoma carnós, simple o ramificat; fulles nombroses, herbàcies, verdes, esteses a terra o dretes, dentades o *runcinato-incises*, amb els lòbuls amplament triangulars, rarament lineals, el terminal poc més gran; peduncles escapiformes, generalment nombrosos, drets o ascendents, abundantment llanosos a la florescència sota les calàtides; aquenis grans (12-25 cm. llarg), periclini de bràctees nombroses (15-20), lineals, grises, raram. negroses, les exteriors poc més amples que les interiors, però una mica més curtes, falciformes, quasi sempre des de sobre la base reflexes, sense marge membranós distint; aquenis petits (3-4 mm.), grisencs o brúneo-olivacis, amb tubèrculs mitjans, llargs, abundants, contrets en bec cilíndric, curt ($\frac{1}{6}$ del fruit); peu del plomall 2-3 veg. més llarg que l'aqueni, plomall blanc, de 6-8 mm., més curt que el bec.

T. pyrrhopappum

Geografia. — Comú per llocs herbosos i frescals de tot el país des de la costa als Pireneus. — Febr.-Des.

1,616. — *T. pyrrhopappum* Boiss. et Reut. — *T. tomentosum* Lge. — *T. serótinum* Bub.

(pel plomall — pappus, ros; les fulles són tomentoses; un xic tardana — serótinus, la fructificació; cf. *Helichrysum serot.*, espècie més tardana que altres.)

Planta ajaguda, de 5-15 cm.; rizoma carnós, quasi simple, molt violaci-brunescent i llanut a l'àpex; fulles aplicades a terra, grassetes, coriàcies, cobertes d'un toment llanut, més abundant al raquis i més fosc pel revers, transovades, obtuses, cartilaginéo-denticulars, freqüentment quasi enteres; a veg. pinnatilo-

Compostes.

G. 441. - Taraxácum

bades; peduncles un o més, curts, ajaguts o ascendents, *breument i densa tomentosos a la florescència*, allargats a la fructificació; calàtides *grans* (16-25 mm.), *estretes*; periclini de bràctees ordinàriament *corniculades*, les exteriors *aplicades* o un poc esteses, *més estretes* que les inferiors, totes *lan- ceolades*; aquenis *llargs* (5-7 mm.), grisenys o un poc bruns, amb tubèrculs mitjans o petits a l'àpex; bec *cònic*, igual al $\frac{1}{3}$ del fruit; peu del plomall *quasi tan llarg com l'aqueni*, plomall *bru*, *tirant a violat*, de 7-8 mm.

Geografia. — Prats de S. Magi de Brufaganya, abundant, formant xespa; vores dels camins cap a Sta. Coloma de Queralt. = Marges dels camps al Pla de Vich (Masf. i in Hb. Cad.); entre Fornols i la Serra del Cadí (Jover!); Cardona i Berga (Compñ. i); Vallferrara, a Montesclado (Font); Sopeira (Bub.). — Maig-Ag.

T. megalorrhizon

1,617. — T. megalorrhizon (Forsk.)
Hand. — T. gymnanthum DC. — T. hi-
bernum Stev. — T. mínimum Arcang.

(el rizoma és gros; de la tardor; a veg. es tro-
ben les flors sense les fulles que apareixen més
tard, gymnanthus.)

Planta molt variable, petiteta (3-16 cm.),
rizoma *molt carnós*, simple o poc ramificat;
fulles *grassetes*, aplicades, raram. dretes, gla-
bres o poc peludes per dessota, *estretament*
ovades o *lanceolades*, *runcinades* o pinnatiparti-
des, de lòbuls variables; peduncles generalment
nombrosos, ascendents o ajaguts, més curts
que les fulles, però *molt més llargs* a la florescència; calàtides *mitjanes* o *pe-
tites* (12-20 mm.), bràctees del periclini olivàcies o rogenques, ordinària-
ment amb una *ratlla fosca a l'esquena*, \pm *corniculades*, les exteriors *aplica-
des* o un poc esteses, *més amples* que les interiors, iguals a la $\frac{1}{2}$ o $\frac{1}{3}$,
totes \pm *ovades*, amb un *estret marge membranós blanc ben distint*; aquenis
gríseo-bruns i alg. veg. un poc *vermellosos*, amb tubèrculs *grans* a l'àpex,
atenuats o bruscament contrets en bec cònic igual a la tercera part del
fruit; peu del plomall *quasi el doble de l'aqueni*, plomall blanc, de 5-6 mm.

Geografia. — Costes de Garraf, abundantíssima a la carretera de Sitges a Vallcarca,
serralada litoral, d'on remunta fins al Papiol; Empordà, a l'Escala, lloc dit *la Clota*,
17 Sept. 1908 *legi.* = Cadaqués (Hb. Trèmuls!, sense classificar); de Figueres a Hostalet; als
voltants de Vilarnadal; Tortosa; Sarrià, S. Feliu de Llobregat, Molins de Rei (Senn.!). —
Primav. i tardor.

T. obliquum

1,618. — *T. obliquum* (Fr.) Daldst. — *T. levigatum* Rchb. — *T. officinale* β *glaucescens* Fick.

(segurament per les bràctees externes que a la floració són lleugerament arcuato-recorbes; involucri foliola — exteriora — florendi tempore saepe leviter arcuato-recurva, diu V. Handel-Mazzetti, en la seva Monogr. dels Taraxacums.)

Planta molt variable, de 5-40 cm., rizoma gruixut, simple o ramificat, lanuginoso-escamós a l'àpex; fulles herbàcies, verdes o *glaucescents*, aplicades a terra o un poc dretes, runcinades o pinnatipartides; peduncles *subtènues*, drets o ascendents, més curts que les fulles a la florescència, més llargs a la fructificació; calàtides *força* grans, periclini de bràctees *glaucescents-pruinoses*, corniculades, les interiors lanceolades, més estretes que les exteriors, que són *ovades*, aplicades, iguals a la tercera part de les internes, *glaucescents-vermelloses*, amb marge membranós blanc ben marcat; aquenis griseo-bruns, amb tuberculs aguts, petits, clars, bruscament terminats en bec cònic igual a la quarta o quinta part del fruit; peu del plomall més del doble llarg de l'aqueni, plomall blanc, de 5-6 mm.

Geografia.—Boscos i prats secs de Tarrassa. = Barcelona (Hb. Trèmols ex H. Freih. et Handel-Mazzetti). — Març-Abr.

T. levigatum

1,619. — *T. levigatum* (Willd.) DC. — *T. erythrospermum* Ben. — *T. corniculatum* Guss. — *T. taraxacoïdes* α *levigatum* Wk.

(scapi glabri; laevigatus, és llis, que així es presenta generalment.)

Planta regularment variable, però sempre *subgràcil*, de 3-30 cm.; rizoma *primet*, simple o ramificat, freqüentment escamós i lanuginós a l'àpex; fulles herbàcies, aplicades a terra o suberectes, verdes o *glaucescents*, glabres o un poc peludes pel revers, pinnatipartides o pinnatisectes, de divisions enteres o dentades, amb freqüència *molt estretes*; peduncles un o alguns, *primets*, drets o ascendents, més llargs o més curts

Compostes.

G. 441. - *T. r. xácum*.

que les fulles, però que s'allarguen a la fructificació; calàtides *petites* o *mitjanes* (1-2 cm. llarg), bràctees del periclini *griseo-verdes* o *glauco-pruinoses*, ordinàriament *corniculades*, les exteriors *aplicades* o *patent-recorbades*, *ovades*, més amples que les interiors, iguals a $\frac{1}{3}$ o $\frac{1}{2}$ de les interiors, amb un marge *membranós blanc ben distint*; aquenis *petits* (3-4 mm.), *fortament vermellosos* o *quasi atro-purpuris*, amb abundants *tubèrculs llargs, aguts, bruscament contrèts en bec cònic*, iguals a $\frac{1}{3}$ o $\frac{1}{4}$ del fruit; *peu del plomall d'una meitat o més del doble de l'aqueni, plomall blanc, de 4-5 mm.*

Geografia. — Prats secs del Vallès, Montseny, on remunta fins a les Agudes i Turó de l'Home; a l'Empordà; Castelló d'Empúries, Palau et alibi. — Març-Jul.

T. obovatum

1,620. — *T. obovatum* (Willd.) DC. — *T. officinale* δ *taraxacoïdes* var. *obovatum* Wk.

(per la forma de les fulles transovades.)

Planta generalment *ajaguda*, de 5-35 cm., rizoma *prou carnós*, ordinàriament *simple*, a *penes escamós a l'àpex*; fulles *aplicades a terra*, herbàcies, d'un verd fosc, *transovades*, enteres, *denticulars* o *raram. runcinades*; peduncles generalment *nombrosos, ascendents, primets, més curts que les fulles a la florescència*, però *allargats a la fructificació*; calàtides *mitjanes*, bràctees del periclini *grisenques* o *brúneo-verdoses*, per lo comú *fortament corniculades*, les exteriors *aplicades* o *esteses*, iguals a $\frac{1}{3}$ - $\frac{2}{3}$ de les interiors, *ovades*, amb marge *membranós bru*; aquenis *bruns* o *griseo-bruns* i a veg. *vermellosos*, amb *tubèrculs mitjans, aguts, bruscament contrèts en bec cònic*, iguals a $\frac{1}{3}$ del fruit; *peu del plomall aproximadament igual al doble de l'aqueni, blanc, de 6-8 mm.*

T. paludosum

Geografia. — Terrenys argilencs dels voltants de Lleyda; Montserrat, camí de Sta. Cecília; Manresa. = Serra del Cadi; als Piren. centrals (Csta.). — Abr.-Juny.

1,621. — *T. paludosum* (Scop.) Schlech-tr. — *T. palustre* Lamk. — *T. officinale* var. *lívidum* Koch.

(per la estació de la planta ⁽¹⁾.)

(1) *In pratibus paludosis Europae septentrionem versus, dlu en la Distributio de la planta l'especialista mencionat.*

Planta quasi gens gràcil, de 5-20 cm., rizoma carnós, simple o un poc ramificat, prou escamós a l'àpex; fulles *dretes*, *grassetes*, d'un verd pàl·lid, *lanceolades* o *lineals*, llargament atenuades a la base, *superficialment i remota* dentades, raram. serpejades o sinuoses o enteres; peduncles *un* o *pocs*, generalment *arcuato-ascendents*, iguals o poc més llargs que les fulles en la florescència, una mica allargats a la fructificació; calàtides *petitetes* o *mitjanes*, bràctees periclinals griseo-verdoses, *gens* o *poc corniculades*, lès exteriors *aplicades*, iguals al terç o dos terços de les interiors, però més amples, totes *ovades*, amb *ample marge membranós*, *quasi sempre vermellós o blanc*; aquenís *bruns* o *grisencs*, d'uns 5 mm., amb tubèrculs *petits*, *aguts* i *clars* a l'àpex, *llisos* en la resta, bruscament contrets en bec cònic, iguals al $\frac{1}{3}$ o $\frac{1}{4}$ del fruit; peu del plomall quasi igual al *doble* de l'aqueni, plomall blanc, de 5-8 mm.

T. alpinum

Geografia.—La Sella, vores del Ter (Cod. I); Prats de Molló, Port Vendres (Gaut.).—Març-Abr.

1,622.—*T. alpinum* (Hoppe) Heg. et Heer.—*T. nigricans* Rchb.—*T. officinale* var. *alpinum* Koch.—*T. glabrum* DC.—*T. vulgare* var. *alpinum* Arcang.

(*per la seva estació també; pel color del periclini: involucrem nígricans; scapi glabri, Id. ibidem.*)

Planta molt variable, petita, de 5-20 cm., però robusta; rizoma primet, simple o poc ramificat, poc escamós a l'àpex; fulles aplicades a terra, raram. *dretes*, *herbàcies*, verdes, *transovades*, llargament atenuades a la base, *runcinades* o *pinnatifides*, raram. enteres; peduncles *un* o *més*, drets o ascendents, iguals a les fulles o més curts a la florescència; calàtides *mitjanes* i a veg. *petites*, periclini *griseo-verd*, molt freqüentment *negrós*; bràctees *gens* o *poc corniculades*, les exteriors aplicades o esteses, iguals a $\frac{1}{2}$ de les interiors, però més amples, totes ovades, de marge membranós *nul*, raram. molt estret, blanc o més ample i confós; aquenís petits (4-5 mm.), bruns o griseo-bruns, amb tubèrculs petits solament a l'àpex; bruscament contrets en bec *cuneiforme* igual a $\frac{1}{4}$ o $\frac{1}{5}$ del fruit; peu del plomall més llarg que l'aqueni (quasi el doble), plomall blanc, de 4-5 mm.

Geografia. — Prats alpins de Comabella, *Pedró dels Quatre Batlles*, a la serra del Cadí, sobre Coll de Pal.=Vall d'Eyne (Bois. et Reut.); Port de la Picada (Timb.); Port de Benasc, de Caldes (Coste, cites de Freih. et Handel-Mazzetti, 97. — Jul.-Ag.).

Gènere 442. — **LACTUCA L.**

(De *lac*, *lactis*, la llet; pel latex, que com les eufòrbies i altres plantes, presenta senyaladament la planta nostra: termina com *festuca*, *eruca*.)

Flors grogues, blaves o violàcies; calàtides oblongo-cilíndriques, nombroses, en panotxa o corimbe terminal; periclini imbricat, de bràctees desiguals, les exteriors més curtes, en calicle; aquenis comprimits, plano-convexes, estriats, bruscament terminats en bec capil·lar; plomall blanc, de pèls denticulars; receptacle nu; herbes anuals, biennals o perennes, lactescents, de fulles alternes, decurrents o amplexicaules.

1. { Flors grogues; plantes anuals o biennals 2.
 { Flors blaves o violàcies; plantes perennes 8.
2. { Fulles caulinars estretament i llarga decurrents 3.
 { Fulles caulinars amplexicaule-auriculades 4.
3. { Calàtides de 4 flors, d'un groc blanquinós, violàcies per fora, la meitat més llargues que el periclini; bec de l'aqueni tan llarg com el fruit, branques erectes, fulles inferiors runcinato-pinnatipartides,
 1,623. **L. vimínea**.
 { Calàtides de 5 flors, d'un groc viu per les 2 cares, una veg. més llargues que el periclini; bec de l'aqueni igual a la meitat del fruit, branques obertes, fulles inferiors grans, sinuato-bipinnatipartides,
 1,624. **L. chondrilliflora**.
4. { Periclini format de 5 bràctees iguals, uniseriades, breument caliculat; fulles lirades, amb els lòbuls amples, angulosos,
 1,625. **L. muralis**.
 { Periclini format de bràctees desiguals, imbricat 5.
5. { Fulles caulinars lineals, enteres, acuminades, no espinuloses; calàtides assentades, fasciculades, en raïms prims, fluixos,
 1,626. **L. saligna**.
 { Fulles mai lineals, ni enteres ni acuminades, ± espinuloses; calàtides en corimbe 6.
6. { Fulles blanques, no espinuloses al marge, ondulades, dentades; calàtides en corimbe contret 1,627. **L. sativa**.
 { Fulles un poc consistents, ordinar. espinuloses al marge i al raquis; calàtides en panotxa oberta 7.

- 7 { Aquenis grisencs, de marge agut, hispids a l'àpex; fulles dretes, la major part amb el llim vertical, pinnatifides o pinnatilobades, **1,628. L. Scariola.**
 Aquenis negres, de marge engruixit, llisos i a veg. hispíduls a l'àpex; fulles esteses, amb el llim generalment horitzontal, indivises o sinuoses **1,629. L. virosa.**
- 8 { Orelletes de les fulles arrodonides, aquenis negres, oblongo-lanceolats, llargs (7 mm.); flors blanquinoses o violàcies, **1,630. L. perennis.**
 Orelletes de les fulles sagitades, agudes; aquenis bruns, transovats, curts (4 mm.); flors blaves **1,631. L. tenérriima.**

L. viminea

1,623. — L. viminea Presl.

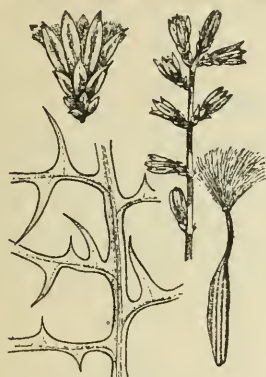
(vimineus, com salignus, que vindrà després, fan referència al brancatge gràcil i flexible, a la manera dels vimets — vimina — i salzes (salices.)

Biennal, tronc de 5-10 dm., dret, molt ramificat, de branques *erectes*, blanquinoses, simples o poc dividides; fulles basilar *pinnatifides*, de divisions *primes*, enteres o dentades, les caulinars *lineals*, *enteres*, *decurrents*, essent la decurrència *llarga i estreta*; calàtides nombroses, axil·lars i terminals, solitàries, geminades o ternades, curtament pediculades, en raïms formant ampla panotxa; periclini oblong i a la fi contret a l'àpex; flors d'un *groc pal·lid*, violàcies per fora, en nombre de 4 a cada calàtide, *la meitat més llargues* que el periclini; aquenis *negres*, insensiblement atenuats en bec un poc més llarg que el fruit; plomall blanc, *més curt* que el bec i l'aqueni.

γ *Grenieri* Rouy. — *L. ramosissima* G. et G. — Branques curtes, molt aproximades, subespinescents, divaricades; decurrència de les fulles molt curta, d'un verd negrós; calàtides de 5 flors, bec dels aquenis quasi igual al fruit.

Geografia. — Terrenys àrids i pedregosos: Al litoral, Vallès, Bages, gran part de la Sagarra. = Cardona, Montseny, Vich (Csta.); Castellfollit de la Roca (Tex.l); Ribes; la Cerdanya (Vay.); Empordà (Senn.); Roses; Vall d'Aran (Bub.); les Bordes, Aubert, Viella (Llen.).

La γ *Grenieri* Rouy, a Tossa; Besalú (Vay.). — Jul.-Oct.

L. chondrilliflora

1,624. — *L. chondrilliflora* Bor., raça de l'anterior ap. Rouy.

(les flors recorden les de la chondrilla o màstec.)

Es diferencia essencialment de l'anterior per les fulles basilar *molt més grans* (fins a 20 cm. llarg \times 14 d'ample), sinuato-bipinnatipartides, en lacínies lineals; tronc *fistulós*, amb les branques *obertes o divaricades*; calàtides de 5 flors, d'un *groc viu per les dues cares, una veg. més llargues* que el periclini; aquenís de uns 5 mm., *més del doble llargs* que el bec, que té 2 mm. i a veg. és quasi nul.

Geografia. — La Sellera, camí d'Osor, r. (Cod.1); Vall d'Aran, prop de Viella (Csta.); regió inferior, Cierp, Les, Bosost (C. et S.). — Ag.-Set.

L. muralis

1,625. — *L. muralis* Fr.

(com murorum, significa de les parets o muralles, que ve a ésser la seva estació a les roques i murs.)

Annual, tronc de 5-10 dm., dret, estriat, glabre, *fistulós*, ramificat: fulles primes, glauques pel revers, *lirato-pinnatipartides*, amb les divisions *amples, anguloses, dentades*, la terminal *més gran*, les basilar atenuades en pecíol, les caulinar contretes en pecíol *alat, amplexicaulo auriculat*; calàtides petites, nombroses, llargament pedunculades, en ampla panotxa terminal; periclini de 5 *bràctees iguals*, lineals, obtuses, *uniseriades*, acompanyades d'un *petit calicle*; flors *grogues*, aquenís *nigro-bruns*, de bec *blanc*, la meitat més curt.

Geografia. — Boscos, roques i llocs ombrívols de les muntanyes: Montserrat, a l'Übach, a la Portella; S Llorenç del Munt, a Sta. Inés; Montseny; S. Hilari; Ribes. = La Cerdanya (Vay.); la Sellera (Cod.1); Vall d'Aran, Les, Bosost, Artiga de Lin, riberes de Viella (Llen.1); Arties, Tredós (C. et S.). — Maig-Oct.

L. saligna

16,26. — *L. saligna* L. — *L. salicifolia* Salisb.

(de salix, sàlicis, de la naturalesa del salze; com vimíneus, del vímet; les fulles són estretes, semblants a les del salze.)

Biennal, tronc de 5-10 dm., dret, prim, llis, subestriat, blanquinós, simple o poc ramificat; fulles estretes, llises al marge i a veg. espinuloses al raquis, les basilar *pinnatifides*, de lòbuls lanceolato-lineals, les caulinars *lineals*, *enteríssimes*, acuminades, *amplexicaules* per 2 orelletes, estretes, *molt agudes*; calàtides petites, subsèssils, poc nombroses, fasciculades, disposades al llarg del tronc en *raïm espiciforme*; flors grogues, periclini de *bràctees desiguals*, imbricat; aquenis grisencs, fusiformes, quasi *el doble més llargs que el bec*.

L. sativa

Geografia.—Vores dels camins en llocs secs i pedregosos: Freqüent al Vallès i part de la Sagarra. = Prats de Rei (Puigg.); Calaf; Pla d'Urgell, Plana de Vich (Csta.); Empordà; Girona, Olot (Vay.); Piren. Orient; Conflent (Bub.). — Jul.-Oct.

1,627. — L. sativa L.

(que es cultiva pels horts.)

Sinonímia.—Ensiam, lletuga; cast. lechuga (común).

Annual, tronc de 6-12 dm., dret, glabre, llis, ramificat, *molt fullós*; fulles comunament *transovades*, *ondulades*, *dentades*, verdes, blanes, freqüentment espinuloses al raquis, *amplexicaulo-auriculades*; orelletes *arrodonides*, calàtides petites, pediculades, nombroses, en raïms al llarg de les branques formant una *ampla panotxa corimbiforme*, fullosa i bracteolada; periclini de *bràctees desiguals*, imbricat; flors grogues, aquenis grisencs, de marge *estret*, *un poc híspid* a l'àpex; bec blanc, poc més llarg que l'aqueni.

L. scariola

Geografia.—Cultivades algunes varietats ± espontànies a les hortes. — Juny-Set.

1,628. — L. Scariola L. — L. silvestris Lamk.

(l'escarola silvestre, un diminutiu com seriola (1).)

(1) prickly, tradueix l'anglès (*espinosa*).

Compostes.

G. 442. - L. ctuca.

Biennal, tronc de 5-20 dm., dret, subestriat, glabre, amb *petits agullons a la base*, ramificat a l'àpex, de branques esteses; fulles un poc consistents, glauques, generalment *espinuloses* al marge i al raquis, la major part amb el llim vertical, les inferiors *transovades*, les superiors *runcinato-pinnatifides*, amplexicaulo-auriculades, d'orelletes *sagitades*; calàtides petites, nombroses, subsèssils o pedicel·lades, en petits raïms al llarg de les branques, formant una *panotxa piramidal*, poc bracteolada; periclini de *bràctees desiguals*, imbricat; aquenis grisencs, de marge *agut*, *erigits a l'àpex*; bec blanc, igual o poc més llarg que l'aqueni.

L. virosa

Geografia. — General pels torrents i llocs pedregosos des del litoral fins a la regió subpirenenca. — Juny-Octubre.

1,629. — *L. virosa* L., raça de l'anterior ap. Rouy.

(aquesta denominació fa referència aquí a la vegada a l'olor forta i a les propietats de la planta o millor del suc, lactucari o tridaci que se'n treu; com de la cicuta per exemple; quasi verinosa; és la lactuca agrestis (Dioscor.)

Sinonímia. — Ensiam boscà; cast. lechuga silvestre o ponzoñosa.

Biennal, i amb gran afinitat amb l'anterior, de la qual es distingeix pel tronc *més robust*, *més hispí*d a la base, ordinàriament amb *coloració violàcia*; fulles *més consistents*, de llim generalment horitzontal, *transovades*, enteres, denticulars o *sinuoses*, raram. *runcinades*; aquenis d'un *negre porpra*, de marge *engruixit*, glabres o hispíduls a l'àpex; bec blanc, tan llarg com l'aqueni.

L. perennis

Geografia. — Vores dels camins, llocs incults i pedregosos: Montserrat, camí dels *Degotalls*; marges de Vallcebre; Adous del Bastareny; abundant al peu del Cadí, a l'arenys del riu Greixa; S Vicens de Rus, cap a Castellar de N'Huch = Olot i muntanyes veïnes; Santa Llúcia de la Junquera; N.^a Seny.^a del Mont, Ribes, Toses; la Cerdanya (Vay.); Vall d'Aran; del Portilló a les Bordes (Csta.); Bosost Aubert, Viella, Bertran, Salardú (Llen.). — Juliol-Set.

1,630. — *L. perennis* L.
(és *viraç*.)

Sinonímia. — Xicoira grossa; cast. lechuga azul.

Perenne, rizoma gruixut, tronc de 3-5 dm., dret, gruixudet, glabre, violaci, fullós, ramificat a la part superior; fulles blanques, glauques, glabres, les inferiors *pinnatifides*, de lòbuls oblongo-lineals, enters o dentats, les superiors lanceolades, enteres o lobadès, amplexicaule-auriculades, *orelletes arrodonides*; calàtides grans (3-4 cm. diàm.), sostingudes per pedicels llargs, *bracteolats*, en ample corimbe flux, terminal; flors *blanques* o violàcies, periclini de bràctees desiguals, imbricat; aquenis *oblongo-lanceolats*, llargs (7 mm.), negres, *costelluts*; bec igual al fruit, plomall blanc, tan llarg com l'aqueni.

Geografia. — Roques i llocs pedregosos de les muntanyes: S. Llorenç del Munt, la Mata i Montcau; Montseny, boscos de S. Marçal; costa de la Vinya Vella, cap a Cadaqués; les Guillerries, Serra del Coll = Montserrat (Csta.); S. Hilari; N.^a Seny.^a del Mont; de Roses a Llansà (Vay.); Roses (Senn.); Monteixo (Fontl); Vall d'Aran, Vilamós (Llen.l); Arties, Salardú, Ruda (C. et S.). — Maig-Jul.

L. tenerrima

1,631. — *L. tenerrima* Pourr.

(*superlatiu de tener, delicat; per ésser-ho la planta: prima.*)

Perenne, tronc de 3-5 dm., dret, prim, *trencadís*, freqüentment ramificat des de la base formant *botja*; fulles ordinàriament *totes basils*, oblongues, enteres, dentades o profundament *pinnatifartides*, amb les divisions *lineals*, enteres o dentades, les caulinars lineals, *amplexicaule-auriculades*, *orelletes sagitades*, *molt agudes*; calàtides petites, llargament pedicel·lades, pedicels poc bracteolats, reunides en ample i flux corimbe terminal; periclini de bràctees desiguals, imbricat; flors *blaves*, aquenis *transovats*, curts (4 mm.), *bruns*, *quasi sense costelles*, de bec *la meitat més curt que el fruit*; plomall *groguenc*, igual al bec.

Geografia. — Roques, marges i llocs pedregoso-àrids: Comú al litoral, Vallès, Penedès, part de la Sagarra; Bages, S. Hilari *et alibi.* = Montserrat, Montsant, Lleyda i part de l'Urgell: Montseny (Csta.); Monàs, Talaixà, N.^a Seny.^a del Mont, la Cerdanya (Vay.); Vich (Masf.); la Sellera (Cod.l); Roses (Senn.); Cadaqués, Llansà, Molló, Ceret, Conflent (Bub.). — Maig-Ag.

Gènere 443. — **PRENANTHES L.**

(πρηνής, inclinat, caigut; άνθος, flor; per les calàtides penjants, capbaixes (cf. *nutantes*); la terminació com *cheilanthes*, etc.)

Flors *purpúries*, calàtides cilíndriques, mitjanes o petites, de 2-5 flors, uniseriades, *penjants*, llargament pedicel·lades, en panotxa corimbiforme; periclini de 6-8 bràctees imbricades, planes, les interiors lanceolato-lineals, iguals, obtuses, les exteriors molt més curtes, formant calicle; aquenis sub-lineals, estriats, blanquinosos, atenuats a la base, truncats a l'apex; plomall assentat, de pèls denticulars, multiseriats, blanc, quasi el doble llarg de l'aqueni; receptacle nu; herbes perennes, de rizoma fibrós, tronc de 6-12 dm., dret, prim, estriat, un poc flexuós, glabre, ramificat a l'apex; fulles primes, glauques i venoses pel revers, oblongo-lanceolades, enteres o sinuato-denticulars, les basilar atenuades en pecíol alat, les caulinars amplexicaule-auculades.

1,632, — **Pr. purpurea L.**

(flors purpúries, molt formoses.)

Geografia.—Boscós de les muntanyes: Cim de Matagalls, al Montseny. = Berga (Csta., Puj. C.!); Molló, Espinabell, Platraver, Puigsacau, les Guílleries (Vay.); Vall de Boí (Gonz.); Vall d'Aran (Csta.); Tredós (Timb.); Artigues de Lin i de Viella, Portilló, Baguerque, Aiguamoix etc. (Llen.l); Les, Montartó (C. et S.). —Jul.-Ag.

Gènere 444. — **MULGEDIUM CASS.**

(Ho deriven de *mulgere*, muniyir; pel suc lletós de la planta. Cf. *Lactuca*; sinòn. de *Sonchus*. Cf. *Sonchidium*, *Cicirbita*: σόγχος τριχύς (no queda explicada la terminació) (1).

Flors blaves, calàtides cilindroides, en raïm o panotxa corimbiforme terminal; periclini imbricat, de bràctees molt desiguals; aquenis comprimits, estriats longitudinalment, atenuats a l'àpex, però no terminats en bec, sinó en disc cupuliforme; plomall blanc, receptacle nu; herbes perennes, de tronc fistulós i fulles inferiors runcinato-pinnatipartides.

- 1 { Calàtides en raïm oblong, hispido glandulós com el periclini; aquenis oblongs, de 4-5 mm.; segment terminal de les fulles molt ample, **1,633. M. alpinum.**
Calàtides en panotxa corimbiforme, glabra, com el periclini; aquenis molt comprimits, el·líptics; segments de les fulles quasi tots iguals, **1,634. M. Plumieri.**

1,633. ---M. alpinum Lessing. — Sonchus alpinus L.

(per l'estació de la planta.)

Tronc de 4-10 dm., dret, simple, piloso-glandulós a l'àpex; fulles grans, glabres, glauques per dessota, runcinato-lirades, amb la divisió terminal *triangular*, molt ampla, les laterals 2, raram. 4, lanceolato-acuminades, totes desigualment dentades, les inferiors amb pecíol amplament al·l, auriculato-amplexicaule; calàtides *mitjanes*, en *raïm oblong*, amb bràctees *filiformes*, hispido glandulós; periclini *livido-purpurí*, hispido-glandulós com l'inflorescència; aquenis oblongs, blanquinosos, de 4-5 mm., un poc escabrosos.

Geografia.—Boscos i roques de la regió subalpina: Solaneta de Costabona (H. Mass. ex Gaut.); la Cerdanya, a la Calm, bac de Llivia, Vall d'Eyne (Gaut.); Vallferrera, a la Molinassa (Font; Esquierry (Lap). — Jul.-Ag.

(1) Cal recordar que Cassini va formar el gènere *Pallenis*=*Asteriscus* (*Pallida*) *Pallens*, de Cicioni (spinozue). S'ha d'estar previngut, com amb les denominacions estrambòtiques d'Adanson.

Compostes.

G. 444. - Mulgedium.

M. Plumieri

1,634. — M. Plumieri DC. — *Sonchus Plumieri* L. — *Lactuca Plumieri* G. et G.

(dedicada al P. Plumier, mínim, viatjador i botànic del s. xvie: hi ha el gènere *Plumiera* L. (*franchipancier* o *frangipancier*, en fr.)

Tronc de 4-10 dm., dret, ramificat a l'àpex, glabre; fulles glaucescents, profundament pin-natipartides, de divisions quasi totes iguals, cuspidato-dentades, les superiors cordato-amplexicaules; enteres o lobades, les inferiors amb ample pecíol alat, totes auriculato-amplexicaules, calàtides grans, en panotxa corimbifor-

me, glabra, amb bràctees amplexicaules; periclini glabre, aquenis grisencs, molt comprimits, el·líptics, d'uns 8 mm., un poc rugosos.

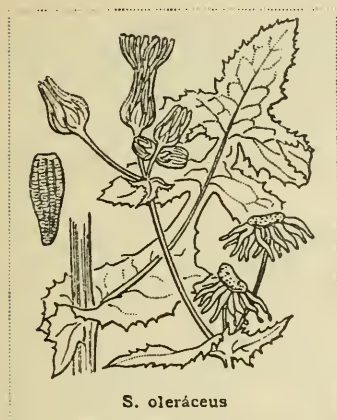
Geografia. — Boscos i roques de les muntanyes: Solaneta de Costabona, Carençà, la Cerdanya, Vall d'Eyne (Gaut.); Vallferrera, a la Molinassa (Font); Vall d'Aran (Isern); Artiga de Lin, sota el Port de la Picada, Vall de Benasc (Zett, Csta.); comú en llocs humits des de Les fins a Montgarri (Llen.); Vall d'Arties, Salardú, Beret, Tredós (C. et S.). — Ag.-Set.

Gènere 445. — **SONCHUS L.**

(σόγχος i σόγκος (cf. σονμφός, buit), pels troncs fistulosos, tendres; es tradueix per *lleisó*;
fr. laiteron, laceron, laitron; al. Saudistel (card de porc); també Gänsedistel (c. d'oca.)

Flors grogues, calàtides urceolades, en corimbe o cima umbel·liforme; periclini de bràctees desiguals, multiseriades, imbricades; aquenis compri-
mits, estriats, arrugats transversalment, truncats a l'àpex; plomall albo-ar-
gentí, assentat de pèls simples; receptacle nu; herbes anuals, biennals o pe-
rennes, de fulles amplexicaule-auriculades.

- 1 { Orelletes de les fulles lanceolades, agudes; fulles membranoses. . . 2.
 { Orelletes de les fulles arrodonides, obtuses; fulles \pm grasses . . . 4.
- 2 { Fulles runcinato-pinnatipartides, amb el raquis freqüentment denticu-
 lar; divisió terminal molt més gran, aquenis transovato-oblongs, for-
 tament estriats 1,635. *S. oleraceus*.
 { Fulles pinnatisectes, amb el raquis llis; segments iguals, aquenis fina-
 ment estriats 3.
- 3 { Plantes anuals, tronc herbaci, fistulós; peduncles i calze glabres, seg-
 ments foliars llargs, distants, estesos. . . 1,636. *S. tenerrimus*.
 { Plantes perennes, tronc subllenyós, massís; peduncles i calze general-
 ment glandulosos, segments foliars curts, estrets, reflexes,
 1,467. *S. Dianeae*.
- 4 { Plantes anuals, d'arrel fusiforme, fulles espinuloses, diversiformes, ore-
 lletes caragolades en hèlix, aplicades al tronc; aquenis llisos, amb
 3 costelles molt sortides 1,638. *S. asper*.
 { Plantes perennes, de rizoma cundidor, orelletes curtes, no caragolades
 en hèlix 5.
- 5 { Marge de les fulles cartilaginós, espinós, sinuato-ondulat; tronc simple,
 calàtides nombroses, en fascicles axil·lars, formant tirs llarg i espès,
 1,639. *S. crassifolius*.
 { Marge de les fulles no cartilaginós, espinuloso-denticular; calàtides en
 corimbe 6.
- 6 { Tronc simple o poc ramificat, mono-, oligocèfal; fulles lanceolato-li-
 neals, bràctees exteriors del periclini ovades, aquenis arrugats,
 1,640. *S. marítimus*.
 { Tronc molt ramificat, fulles ovato-lanceolades, bràctees exteriors del
 periclini lanceolades, aquenis llisos, subalats,
 1,641. *S. aquáticus*.

S. oleraceus

1,635. — **S. oleráceus L.**

(participa de les qualitats de la col o verdura: olus, óleris.)

Sinonímia. — Llacsó, lletsó; *cast.* cerraja, lechecilla; *fr.* lait-d'âne, liarge, palais-de-lièvre; *angl.* sow thistle; *alem.* Hasenkohl (agrada molt a llebres i conills).

Annual, arrel fusiforme, tronc de 3-8 dm., dret, fistulós, ramificat, llis o subglandulós a l'apex; fulles blanques, glauques per dessota, *run-cinato-pinnatipartides*, amb el raquis freqüentment denticular i la divisió terminal triangular, més gran, les basils amb pecíol amplament alat, les caulinars amplexicaule-auriculades, amb les orelletes *esteses i acuminades*; calàtides en corimbe terminal umbel·liforme, periclini glabre i a veg. cotonós a la base, de bràctees lanceolato-lineals; aquenís oblongo-transovats, bruns, *fortament arrugats transversalment*.

Geografia. — Comú per les hortes i terres cultivades de tot el país. — Floreix quasi tot l'any.

S. tenerrimus

1,636. — **S. tenérrimus L.**

(delicat, com la lactuca així denominada; clammy dels anglesos.)

Sinonímia. — Llacsó de paret o menut; *cast.* cerraja tierna o menuda.

Biennal, tronc de 2-4 dm., dret, estriat, fistulós, glabre, molt ramificat, freqüentment des de la base; fulles blanques, *pinnatisectes*, amb el raquis llis, de segments oposats, *estrets, separats, iguals*, a veg. rombals i peciolulats, les caulinars amb pecíol sagitato-amplexicaule, d'orelletes lanceolato-acuminades; calàtides en cima corimbiforme, oligocèfala; peduncles llargs, freqüentment cotonosos a l'apex; bràctees del periclini glabres, aquenís oblongs, bruns, finament estriats, *molt poc arrugats transversalment*.

Geografia. — Comú per muralles, roques i marges de les zones mitja i inferior. — Floreix quasi tot l'any.

S. Dianae

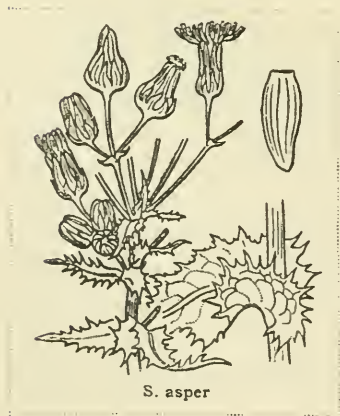
1,637. — *S. Dianae* Lacaita. — *S. tenerrimus* L. β *perennis* Rouy? non Lge. (Wk., Illustrationes, II, 16).

(de Dianium, nom romà de la vila de Dènia, on fou descoberta aquesta espècie en 1848.)

Perenne, rizoma *sublennyós*, tronc de 2-3 dm., dret, *massís*, robust, ramificat; branques i peduncles *glanduloso-hispids*, fulles en sa majoria disposades en *roseta basilar*, lanceolades, *pinnatipartides* o *pinnatisectes*, amb el raquis estretament alat, enter; segments *nombrosos*, *oposats*, *acostats*, *reflexes*, *angulosos*, *lanceolats*, *oblongs* o *subrombals*, *mucronats*; pecíol dila-

tat a la base, *semiamplexicaule*, *no auriculat*; fulles caulinar del mig poc nombroses, més petites, de pocs segments, aquestos lineals, enters, les superiors o rameals escasses, molt petites, tripartides o enteres i linears, totes grassetes, glabres, verdes per dessobre, pàl·lides o purpurascents per dessota; calàtides grandetes, en nombre reduït formant cima corimbiforme; periclini albo-llanós a la base, de bràctees lanceolades, *escarioses* al marge, nigro-verdoses, *glanduloso-hispides*; aquenís oblongo-lineals, finament arrugats, foscos, 3 veg. més curts que el plomall.

Geografia.— Roques marítimes de Cadaqués; l'Escala, abundant; Blanes, a la roca Palomera; costes de Garraf. = Argelés (Conill in Hb. Cad. sub. *S. tenerrimus* L. β *perennis* Lge.); S. Feliu de Guíxols, Llansà (Vay. sub. *eod.*); Palamós, Cadaqués, Port-Vendres (Bub. sub. *L. pectinatus* DC.). — Maig-Set.

S. asper

1,638. — *S. asper* Vill.

(planta, espècie ruda; les fulles són espinuloses.)

Annual, arrel cònica, poc ramificada; tronc de 2-5 dm., dret, robust, llis, poc ramificat; fulles consistents, enteres, sinuato-dentades o pinnatífides, *fortament espinuloses*, [les caulinar amplexicaule-auriculades, amb orelletes arrodonides, *obtuses*, *caragolodes*, *aplicades contra el tronc* i quasi tocant-se pel marge posterior; calàtides *mitjanes*, en cimes umbel·liformes; bràctees periclinals i peduncles general-

Compostes.

G. 445.-Sonchus.

ment llisos, sense glàndules; aquenis llisos, no arrugats transversalment, estretament alats, amb 3 costelles longitudinals molt sortides.

α *inermis* Bisch. — Fulles transovato-oblongues, enteres o dentades, no espinuloses.

β *pungens* Bisch. — Fulles lanceolades, rígides, runcinato-dentades, espinescents.

Geografia. — Comú per horts i terres cultivades de tot el país, predominant la β *pungens*. — Floreix quasi tot l'any.

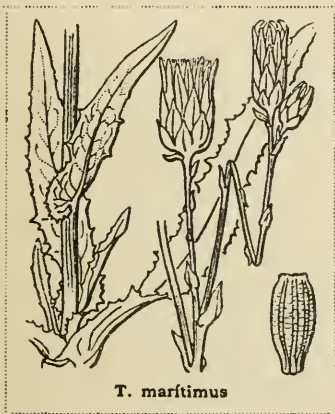
S. crassifolius

1,639. — *S. crassifolius* Pourr. — *S. simplicissimus* Lag.

(per les fulles cartilaginoses; el tronc és simple (simplex, simplicis en la forma superlativa.)

Perenne, glauca i fètida; tronc de 2-10 dm., dret, gras, estriat, glabre, *simple*, fullós fins a l'àpex; fulles *coriàcies*, de marge *cartilaginós*, *espinoso-dentat*, un poc girat, espines blanques, el mateix que el raquis que és ample, les basilar peciolades, subpinnatífides, les caulinars oblongues, superficialment sinuoses, *cordato-amplexicaule-auriculades*, orelletes arrodonides, curtes; calàtides nombroses, glabres; aquenis oblongs, subcorbs, estriats, 4 veg. més curts que el plomall.

Geografia. — Terrenys argiloso-salobres: freqüent als camps de l'Urgell (Csta.). — Maig-Ag.

T. maritimus

1,640. — *S. marítimus* L.

(indica l'estació, al mar.)

Perenne, tronc de 4-8 dm., dret, fistulós, glabre, simple o poc ramificat; fulles glauques, llargament (2 dm.) *lanceolato-lineals*, enteres, *dentato-espinescents* o sinuoses, les caulinars poc nombroses (1-4); peduncle i periclini glabres, llarg aquest (almenys 15 mm.), de bràctees exteriors *ovades*; aquenis bruns, oblongs, llisos o *arrugats transversalment*, sobretot a l'àpex.

Compostes.

G. 445. - Sonchus.

Geografia. — Llocs humits del litoral : Prat del Llobregat i altres. = Roses (Bub., Vay.); S. Pere Pescador (Cod.l). — Maig-Set.

S. aquatilis

1,641. — S. aquatilis Pourr.
(també l'estació, a les aigües.)

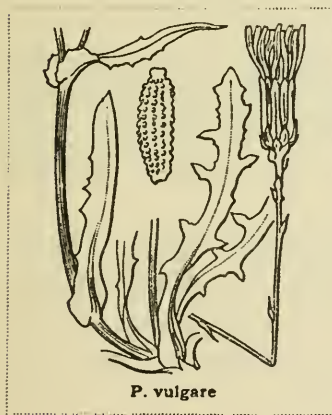
Es distingeix de l'espècie anterior, amb la qual té gran afinitat, per les fulles més blanques, més amples; tronc més ramificat, policèfal; calàtides la meitat més petites, periclini d'uns 10 mm., de bràctees exteriors lanceolades, com les interiors; aquenis grisencs, el·líptics, llisos, amb marge ample, quasi alat.

Geografia. — Torrents, vores de canals i reguerols de gran part del país; al Vallès, Montcada, Tarrassa, Penedès, a l'Urgell, Bages; Ribes *et alibi*. = Vich, Torrelló (Csta.); Òdena, Igualada (Puigg.l); Pons, Cardona, Tremp, Organyà, etc. (Bub.); al Lluçanès; Segaró (Vay.); Llers, Pont de Molins (Senn.). — Juny-Jul.

Gènere 446. — **PICRIDIMUM** DESF.

(Tenim que *picridia* és = a *picris*, *πικρίς*, una espècie de lletuga; una forma diminut. com *pteridium*, i per altra banda *seriola*, de *σέρις*, xicoira (1).)

Flors grogues, calàtides urceolades, solitàries, terminals, portades per llargs peduncles un poc inflats a l'àpex i amb petites escames; periclini imbricat, de bràctees obtuses, les interiors lanceolades, les exteriors ovato-cordiformes, albo-escarioses al marge; aquenis dimorfes, els externs olivacis, fortament tuberculosos, els interns blanquinosos, llisos; plomall 3 veg. més llarg que l'aqueni, caduc; receptacle pla, nu: herbes anuals, d'arrel cònica, tronc de 2-4 dm., dret, glabre, simple o ramificat; fulles glauques, les basilaris pinnatifides, les caulinars lanceolades, enteres o dentades, amplexicaulo-auriculades, d'orelletes amples, arrodonides.

1,642. — **P. vulgare** Desf.

(és conegudíssima i molt buscada per a menjar-la com escarola o ensiam.)

Sinonímia. — Cosconilla; *cast.* lechuguilla dulce.

Geografia. — Marges, parets i vores de camins, particularment a les zones mitja i inferior. — Abr.-Nov.

(1) Cf. *πικρός*, amarg; *πικρίδια* σῦκα, figues una mica amargues; *πικρόλωτος*, el lotus amarg; el contrari (antònim) és *γλυκύς*; el tipus radical és la pega (*pix*, *picis*, *picatum*), *πίσσα*.

Gènere 447. — **ZOLLIKOFERIA DC.**

(= Chondrilla = Peltidium; *Zollikofer.*)

Flors d'un groc pàl·lid, calàtides grandetes, cilíndriques, ovoido-oblongues, solitàries, terminals, sostingudes per llargs peduncles adornats de petites escames herbàcies ovato-cordiformes, punxagudes; periclini glabre, imbricat, de bràctees albo-escarioses al marge, les interiors lanceolades, les exteriors ovades; aquenis cilíndrics, estriats, escabrosos, no tuberculosos; plomall persistent, blançísim, format de pèls llargs un poc rígids i d'altres més curts, tènues i flexuosos; receptacle còncav, nu: herbes perennes, cespitoses, glabres, glauques, de fulles *pinnatipartides*, de divisions obtuses, albo-calloses a l'àpex.

- 1 { Troncs de 15-40 cm., molt ramificats; calàtides cilíndriques, bràctees periclinals obtuses, albo-calloses a l'àpex; aquenis densament tomentosos, lòbuls de les fulles basilaris enters, **1,643. *Z. resedaefolia*.**
- Troncs de 6-12 cm., simples o poc ramificats; calàtides ovoido-cilíndriques, bràctees periclinals acuminades, aquenis pubèruls, lòbuls de les fulles basilaris dentats **1,644. *Z. púmila*.**

Z. resedaefolia

1,643. — *Z. resedaefolia* Coss. — *Scorzonera resedaefolia* L. — *Sonchus chondrilloides* Desf.

(o *resedifolia*, per les fulles que s'assemblen, o també a la chondrilla.)

Planta *multicaule*, troncs de 15-40 cm., drets o ascendents, *ramoso-dicotomats* des de la base, estriats, paucifolis, superiorment nusos: fulles estretes, amb raquis blanc, les superiors atenuades a la base, cespitoses, les superiors semiamplexicaules; calàtides de 10-14 mm., *cilíndriques*; bràctees periclinals aplicades, *obtuses*, albo-calloses a l'àpex; aquenis coberts

de toment curt i dens, brúneo-groguencs, més curts que el plomall.

β *viminea* Lge. — Troncs difusos, branques més gràcils, calàtides més petites.

Compostes.

G. 447. - Zollikoferia.

Geografia. — Turons margosos i gipsosos, pròxims a Lleyda; Serra de Malgovern i de Campelles. = Balaguer, Gerp, Sentiu i part de l'Urgell (Csta.).

La *β viminea* Lge., als arenals marítims de Salou. — Maig-Jul.

1,644. — *Z. púmila* DC. — *Scorzonera púmila* Cav. — *Sonchus scorzoneraefolius* Lag. ⁽¹⁾

(és espècie nana, de fulles semblants a les de la escorçonera, scorzoneraefolius.)

Planta molt afí de l'anterior, de la qual es diferencia per la seva menor talla, troncs *simples* o ramificats a la base, però les branques allargades i *monocèfales*; fulles grasses, amb el raquis i les lacínies lineals, dentades; calàtides de 14-16 cm., al principi *capbaixes*, després erectes; periclini *ovoido-oblong*, bràctees *acuminades*, les exteriors *obertes*; aquenis bruns, de color d'oliva, pubèruls.

Geografia. — Terrenys calissos i de guix de Balaguer; alta Sagarra, Conca de Tremp (Csta.); Pons i Castellfullit (Puigg.); Calonge (Puj. C.). — Juny-Ag.

(1) Frère Sennen acaba de descobrir a Tarragona la *Zollik.* *Jaimeí* que dedica a Jaume 1.er el Conqueridor.

Gènere 448. — **ZACINTHA** Tourn.

(Del nom d'una illa de la mar Jònica, principal localitat de la pl., per altre nom Zante;
cf. *Lapsana Zacintia*.)

Flors grogues, calàtides petites, urceolades, assentades en les bifurcacions, pedicel·lades a l'extremitat de les branques; peduncles inflats i fistulosos a l'àpex, periclini angulós, imbricat, de bràctees interiors giboso-carnoses a la maturitat, contretes a la part superior, les exteriors més curtes, formant calicle; aquenís biformes, els perifèrics molt gibosos, amb plomall lateral, els centrals subcilíndrics, amb plomall terminal; receptacle nu: herbes anuals, de tronc escapiforme, de 1-2 dm., dret, prim, fistulós, freqüentment acompanyat d'altres laterals, ascendents; fulles quasi totes basilar, peciola- des, runcinades o pinnatífides, les caulinars escasses, lanceolades, enteres o dentades, amplexicaulo-sagitades.

Z. verrucosa

1,645. — **Z. verrucosa** Gaertn.

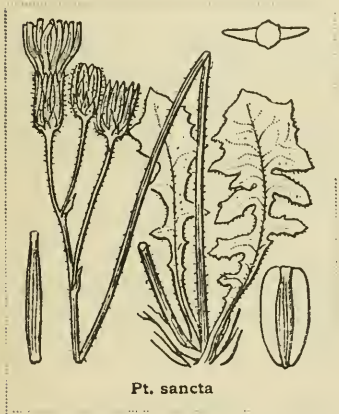
(segurament per les bràctees giboso-carnoses: *ver-
rugosa*.)

Geografia. — Llocs àrids i pedregosos de la regió mediterrània: Pla de Barcelona (Fk.1 ex Wk.); de Banyuls a Perafita (Gaut.); Piren. Orient. (Coste). — Maig-Juny.

Gènere 449. — **PTEROTHECA** CASS.

(πτερόν, ala; θήκη, càpsula o caixa; pels aquenís alats.)

Flors grogues, calàtides ovoides, mitjanes, en corimbe pauciflor; periclini imbricat, híspid i un poc glandulós com els peduncles; bràctees escarioses al marge, les internes lanceolato-lineals, les externes ovades, curtes, en calicle; aquenís biformes, els perifèrics més grans, blancs, convexos, subcarenats per l'esquena, amb 2-3 ales escarioses a la cara, els centrals subcilíndrico-lineals, acanalats, vermellósos, atenuats en bec curt, quasi iguals al plomall blanc, multiseriat, de pèls molt prims, soldats a la base; receptacle amb palletes capil·lars: herbes anuals, generalment multicaules, de troncs escapiformes, bracteolats, de 1-3 dm., drets, peluts, simples o poc ramificats; fulles totes en roseta radical, transovades, \pm dividides.

Pt. sancta

1,646. — *Pt. sancta* Schultz. — *Pt. ne-mausensis* Cass.

(espècie de Nîmes.)

Geografia. — Camps i terres cultivades: Figueres, camps immediats al Castell; Tarrassa, en una vinya de can Poal, abundant, però tal vegada accidental. = Castelló, Bagur, Pals, Vilamala, internant-se fins a Cabanelles (Vay.); Cadaqués (Trèm.); Pla de Barcelona (Funk). — Abr.-Maig.

Gènere 450. — **AETHEORRHIZA** CASS.

(αἷθος, és foc, flamarada, flama, com en *Aethionema*, com socarrat i cremat ⁽¹⁾.)

Flors grogues, lívides per fora; calàtides cilindroides, mitjanes, solitàries, terminals; periclini imbricat, piloso-glandulós com l'extremitat del peduncle; bràctees interiors lanceolato-lineals, obtusiúscules, estretament escarioses al marge, les exteriors molt més curtes, simulant un calicle; aquenis fusiformes, subtetràgons, amb 4 solcs profunds i 3-4 de superficials; plomall d'un blanc de neu, quasi una veg. més llarg que l'aqueni; receptacle pla, amb papil·les berrugoses: herbes perennes, estoloníferes, *rizoma fibroso-tuberculós*, tronc escapiforme, de 1-2 dm., dret, fràgil, monocèfal, glabre inferiorment, glandulós a l'àpex; fulles totes radicals, blanques, subcarnoses, glabres, verdes i després vermelloses, llargament peciolades, oblongues, enteres o superficialment dentades.

Ae. bulbosa

1,647. — **Ae. bulbosa** Cav. — **Crepis bulbosa** Tausch. Cass. (ap. Coste).

(*pels tubercles o tuberositats de l'arrel; cf. Thalictrum tuberosum; el bulbosus com el tuberosus al tronc: Ranunculus bulbosus.*)

Geografia. — Arenals marítims de la costa llewantina; Barcelona, Castelldefels, Vallcarca, Sitges *et alibi*; a l'Empordà, on s'interna fins als garrics del peu del Castell de Figueres. — Abr.-Maig.

(1) Cf. eteògames (aéthéogamía = cryptogamia; aquí de ἡθος; habitud, el costum (desacostumat).

Gènere 451. — **BARCKHAUSIA MOENCH.**

(O Borkhausia, del nom d'un botànic alemany: Moritz Borkhausen; altres diuen d'un químic d'Utrecht, † en 1723. A. de Plantes útils d'Alemanya, 1790.)

Flors grogues, calàtides cilíndriques, mitjanes o grans, en corimbe terminal; periclini generalment caliculat, rarament imbricat; aquenís subuni-formes, cilíndrics, estriats, no alats, tots o almenys els centrals terminats en bec; plomall blanc, multiseriat; receptacle setós: herbes anuals o biennals, rarament perennes, de tronc fistulós, fulles ± dividides, les caulinars generalment amplexicaules.

- 1 { Plantes perennes, tronc quasi nu, mono-, oligocèfal, calàtides grans, periclini regularment imbricat, aquenís insensiblement atenuats de la base a l'àpex, en bec curt i gruixut **1,648. B. álvida.**
- 1 { Plantes anuals o biennals, tronc ± fullós, ordinàriament policèfal; calàtides mitjanes, periclini caliculat, aquenís tots o almenys els centrals terminats en bec llarg i prim **2.**
- 2 { Aquenís perifèrics amb bec més curt que ells, els centrals amb bec més llarg que l'aqueni; calàtides penjants abans de l'antesi, planta molt fètida **1,649. B. fètida.**
- 2 { Aquenís tots amb bec igual, filiforme **3.**
- 3 { Bràctees del periclini obtuses, albo-escarioses al marge, pubescents; plomall molt més llarg que el periclini, bec filiforme, més llarg que l'aqueni **1,650. B. taraxicifolia.**
- 3 { Bràctees del periclini agudes, herbàcies, hispides; plomall poc o gens més llarg que el periclini, bec engruixit a l'àpex, més curt que l'aqueni **1,651. B. setosa.**

B. álvida

1,648. — B. álvida Cass. — Crepis álvida Vill.

(els aquenís són blanquinosos.)

Perenne, rizoma gros, bru, escariós; tronc de 1-3 dm., dret, estriat, pubescent-glandulós, *simple* o *2-3-furcat*, *quasi afil·le*; fulles basilar en roseta, oblongo-lanceolades, enteres, dentades o runcinato-pinnatífides, ± glanduloses, les caulinars 1-3 lanceolades o lineals, enteres; calàtides *grans*, solitàries a l'extremitat del

tronc o de les branques; periclini *regularment imbricat*, de bràctees ovades o lanceolades, *albo-escarioses al marge*, comunament tomentoses, acutiúscules; flors d'un groc daurat, aquenis *blanquinosos*, insensiblement atenuats de la base de l'àpex *en bec curt i gruixut*.

Geografia. — Boscos i pastures de les muntanyes: S. Salvador, sobre Olesa; Montserrat; Montcau i Masgranada, sobre Ordal; Gelida, Torrelles de Foix, Copons i altres llocs de la Sagarra; Bages; Coll de Jou; Corbera del Bergadà; Ribes; Núria. = Comabella, Platraver, Collsacabra, N.^a Seny.^a del Mont, Escaules, Rocabruna, la Molina (Vay.); Vich (Masf.); Llers (Senn.). — Maig-Jul.

B. fétida

1,649. — B. fétida DC. — Crepis fétida L.

(l'olor no és del tot desagradable, recorda la de la nitrobenzina ⁽¹⁾.)

Annual, fétida, tronc de 1-4 dm., dret, angulós, pelut, fullós, ramificat; fulles oblongo-lanceolades, piloso-aspres, blanquinoses, les inferiors peciolades, runcinato-pinnatipartides, les caulinars amplexicaules, ± pinnatipartides a la base; calàtides ordinàriament nombroses, *penjants* abans de l'antesi; peduncles *bracteolats*, *subinflats a l'àpex*; periclini *caliculat*,

tomentós i freqüentment glandulós; bràctees interiors lineals, agudes, engruixides a l'esquena, *abraçant els aquenis perifèrics*, les del calicle curtes i fluixes; flors grogues, les de la circumferència *purpurines* per fora; aquenis groguencs, fusiformes, estriats, rugosos; bec dels perifèrics *més curt*, i el dels interiors *més llarg* que l'aqueni.

B. taráxifolia

Geografia. — Llocs pedregosos, incults o cultivats de tot el país, des de l'Urgell fins a l'Empordà, i des de la costa als Pireneus. — Juny-Set.

1,650. — B. taráxifolia DC. — Crepis taráxifolia Thuill.

(*per les fulles runcinades, com arpiots, que recorden les del Taráxacum.*)

Biennal, tronc de 3-6 dm., dret, anguloso-

(1) La *chrysomela pópuli* (larva) fa la mateixa olor, experimentat en Juny-Jul. 1911.

Compostes.

G. 451. - Barkhausia.

estriat, glabrescent, poc fullós, ramificat; fulles subescabroso-hispides, *run-cinato-pinnatipartides*, les basilsars peciolades, les caulinars amplexicaulo-auriculades, molt dividides a la base; calàtides nombroses, *dretes* abans de l'antesi; peduncles *ni bracteolats ni inflats a l'àpex*, però amb una fulleta bracteïforme lineal a la base; periclini *caliculat*, bràctees tomentoso-pubes-cents i a veg. subglanduloses, lineals, *obtuses*, *albo-escarioses al marge*, les del calicle molt més curtes, ovades, fluïxes; flors grogues, les de la circum-fèrència purpurines per fora; estigmes bruns, aquenis *tots amb bec filiforme més llarg que el fruit*, plomall molt més llarg que el periclini: planta molt polimorfa.

Raça *B. recógnita* DC. — *Crepis recógnita* Hall. — Planta de menor talla, troncs nombrosos, prims, ajaguts o ascendents, quasi afil·les; calàtides més petites, en corimbe clar i difús.

Geografia. — Prats, camps i llocs herbosos d'una gran part del país: Al litoral, Vallès, Penedès, Bages; Ribes; Empordà.

La raça *B. recógnita*, a les mateixes localitats i freqüentment amb el tipus. — Maig-Juny.

B. setosa

1,651. — B. setosa DC. — Crepis setosa Hall.

(*eriçada tota ella, peluda; cf. verbera setosa, pell de cabra* ⁽¹⁾; *com cerra, pèl de porc.*)

Annual, tronc de 2-4 dm., dret, anguloso-estriat, *subsetós*, fullós, ramificat; fulles d'un verd alegre, primes, un poc setoses al raquis, oblongo-lanceolades, les inferiors peciolades, dentades o pinnatífides, les superiors amplexicaulo-auriculades, lanceolades, agudes, enters o \pm dividides a la base; calàtides nombroses, *dretes* abans de l'antesi; peduncles *ni*

bracteolats ni inflats, però hispids, amb fulleta bracteïforme *ovato-acuminada*, *setosa* a la base; periclini *caliculat*, bràctees lineals, *agudes, herbàcies, hispides*, les del calicle la meitat més curtes, molt obertes; aquenis groguencs, fusiformes, *hispíduls*; bec *engruixit a l'àpex, un poc més curt que l'aqueni*.

β *hispida* Rouy. — *B. hispida* Rdeb. — Planta de major talla (3-7 dm.), quasi enterament hispida.

Geografia. — Abundant als camps cultivats de Vich, Torelló, Ripoll, S. Hipòlit de Volterga; Tibidabo, a la Teula (Senn. l'in Hb. Cad.). — Jul.-Ag.

(1) Pròpiament la xurriacada o assots donats amb una corretja de pell de cabra. Cf. Qui no vol creure la bona mare ha de creure la pell de cabra; *cast.* quien no cree en buena madre, creará en mala madrastra.

Gènere 452. — CRÉPIS L.

(*κρηπίς*, xinella o babutxa; per causa, segons sembla, de la forma del fruit ⁽¹⁾.
Cf. *Chlorocrepis*.)

Flors grogues, calàtides cilíndriques, de magnitud variable; periclini imbricat o caliculat, aquenís uniformes, estriats o solcats, atenuats a l'àpex, no truncats; plomall d'un blanc de neu, multiseriat: herbes anuals o perennes, polimorfes.

- 1 { Plantes anuals, aquenís de 10 estries longitudinals 2.
 { Plantes perennes, aquenís de 20 estries longitudinals 4.
- 2 { Periclini glabre, calàtides pauciflores, aquenís centrals llisos, els perifèrics espinulosos; plantes glanduloso-viscoses inferiorment,
 1,652. Cr. pulchra.
 { Periclini pubescent, calàtides multiflores, aquenís tots amb les estries llises 3.
- 3 { Bràctees periclinals externes aplicades, aquenís linear-oblongs, receptacle glabre, tronc glabre 1,653 Cr. virens.
 { Bràctees periclinals externes esteses, aquenís el·lipsoides, receptacle fibrillós, tronc erigit 1,654. Cr. nicaeensis.
- 4 { Troncs de 5-15 cm., ajaguts, ramificats des de la base; fulles ovato-cordiformes, totes peciolades enteres o denticulars, pubescent-blanquinoses; plantes de les altes muntanyes,
 1,655. Cr. pygmaea.
 { Troncs de més de 20 cm., ramificats superiorment; fulles caulinars amplexicaulo-auriculades 5.
- 5 { Orelletes de les fulles curtes i rodones, calàtides petites, en corimbe pauciflor 1,656. Cr. succisifolia.
 { Orelletes de les fulles llargues, sagitades; calàtides grans, solitàries ó 2-5 6.
- 6 { Peduncles i periclini glandulosos, aquenís iguals al plomall, tronc poc fullós 1,657. Cr. grandiflora.
 { Peduncles i periclini hispids, aquenís quasi el doble llargs del plomall, tronc bastantment fullós 1,658. Cr. blattarioides.

(1) Sembla anagrama de *picris*: Plini no la descriu. Recordi's que *hippocrepis* és una lleguminosa, i *cyripedium* seria pel mateix motiu (orquid., fr. sabot de Vénus, soc o esclop: *calceolus*).

Compostes.

G. 452. - Crépis.

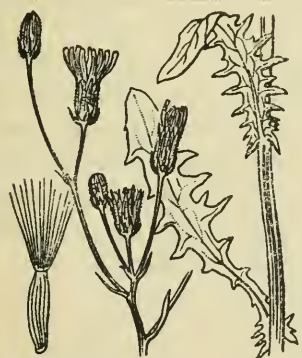
Cr. pulchra

1,652. — Cr. pulchra L. — Chondrilla pulchra Lamk.

(espècie elegant: *pulchra* (una de les rares paraules llatines que tenen aspiració entre dues consonants. Cf. περὺς, bigarrat, antigament sinònim de formós. V. Walde, Lat. Wörterb.)

Annual, tronc de 3-10 dm., dret, solcat, fistulós, glabre i nu a la part superior, piloso-glandulós i fullós a l'inferior; fulles inferiors transovato-oblongues, dentades o sinuoses, piloso-glanduloses, peciolades, les superiors lanceolades, enteres o assentades, subauriculades;

calàtides cilíndrico-oblongues, mitjanes, pauciflores, llargament pedunculades, en ample corimbe; periclini molt glabre, caliculat; bràctees del calicle molt petites, aplicades, les interiors 4-5 veg. més llargues, lineals, engruixides a la base, escarioses i envoltades pel marge; aquenis groguencs, de 10 estries longitudinals, els interiors llisos, els perifèrics molt finament hispíduls, tots quasi iguals al plomall, que és promptament caduc, particularment en els perifèrics.

Cr. virens

Geografia. — Llocs pedregosos i herboso-humits: des del Vallès i Bages a St. Vicents de Rus, prop de Castell de N'Huch, i valls pirenenques. = Al Lluçanès, Bessa, Castellfullit, Tortellà (Vay.); Molins de Segur (Puigg.l, Tex.l); vall de Boí (Gonz.l). — Abr.-Jul.

1,653. — Cr. virens L. — Cr. polymorpha Wallr.

(de color verd o verdós: és planta polimorfa o variable ⁽¹⁾.)

Annual, tronc de 2-8 dm., dret o difús, solcat, glabre o glabrescent, ramificat; fulles basilsars oblongo-lanceolades, dentades o runcin-

nato-pinnatífides, peciolades, les caulinars sagitades, assentades; calàtides petites, multiflores, nombroses, en panotxa corimbiforme; periclini subtomentós i a veg. subglandulós, caliculat; bràctees del calicle lineals, aplicades, les interiors 3-4 veg. més llargues; aquenis color d'oliva, cilíndrico-lineals, tots

(1) De vireo; virentia és sinònim. de vegetabilia, els vegetals o plantes; d'un verd típic; sui generis.

Compostes.

G. 452. - Crépis.

llisos, de 10 estries longitudinals, més curts que el plomall, que és blanc; receptacle glabre: planta *polimorfa*.

α *dentata* Bisch. — Fulles dentades.

β *runcinata* Bisch. — Fulles runcinades.

Raça *Cr. difusa* DC. — Troncs prims, difusos; peduncles filiformes, calàtides més petites, fulles caulinars lineals.

Geografia. — Prats, boscos i llocs herbosos de tot el país, el tipus, les varietats, la raça i formes intermèdies. — Abr.-Set.

Cr. nicacensis

1,654. — *Cr. nicacensis* Balbis. — *Cr. scabra* DC.

(de Niza o Nice — localitat clàssica del Mediterrani — Ligúria — Nicaea — Nicaeensis i Nicaenus, de l'altra Nicaea, de Bitínia.)

Annual, tronc de 3-6 dm., dret, estriat, *erícat*, sobretot inferiorment, quasi nu; fulles basilar *peciolades*, enteres, dentades o pinnatífides, un poc eríçades, aspres, les caulinars assentades, *sagitades*, amb les orelletes acuminato-divergents; calàtides mitjanes, *multiflores*, un poc ventrudes a la maturitat, en

corimbe poc fornit; periclini *tomentoso-glandulós*, com els peduncles, *caliculat*; bràctees del calicle *lanceolato-lineals*, *esteses*, les interiors lanceolades, agudes, 1-2 veg. més llargues; aquenis groguencs, el·lipsoides, de 10 *estries* longitudinals ben marcades, curtament atenuats a l'àpex, la meitat més curts que el plomall, que és blanc; receptacle alveolat i *fibrillós* ⁽²⁾.

β *integrifolia* Lamt. — Fulles enteres o feblement dentades.

Geografia. — Boscos i pastures seques de les muntanyes: Masgranada, sobre Gelida, entre els garrics. = N.^a Seny.^a del Mont; Albanya, Pincaró, Beuda, Banyoles (Vay.); la Cot, prop d'Olot (Bolós); Pont de Molins (Senn.† in Hb. Cad.); Colliure, Vallbona, Banyuls (Gaut.). — Maig-Juny.

N. B. La planta catalana per nosaltres examinada pertany a la β *integrifolia*. (Cf. *Cr. integrifolia* Frœl. (pygmaea).

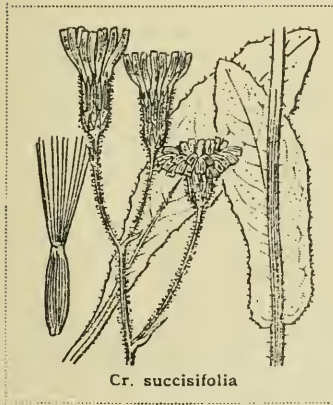
(2) Fibrillos, de *fibrillae*, sol dir-se de les arrels; *fr.* fibrille, fibrilleux; *angl.* fibril (fibrillae), fibrillose (fibrilous); encara que de *libra*, *libella*, com a diminutius. Cf. *fibula*.

1,655. — Cr. pygmaea L. — Omalocline pygmaea Rchb. vel Omocline ⁽¹⁾.

(és nana, cf. púmila. Cf. *Campanula pygmaea* (*Borrigo laxiflora*.) ὀμάλος, cf. ὅμλος, similis; com λεῖος (levis) llis, aposat a δασός Així tenim *Homalocarpus* (*Anemone*), *Homalobus* (*Astragalus*), *Homalocenchrus* (*Oryza*), *Homogyne*, *Homalonema* (*Calla*: filament, igual), *Homalanthus* (*Euforb.*) — *Calamintha Clinopodium* — *Pterotheca* — *Lcersia* — (traduït per càpsula, fruit) afi de *Crepis* (*Trichocrepis*), *Uracline* (*Milium*).

Perenne, rizoma cundidor, primet, ramificat; troncs de 5-15 cm., ascendants, ramificats des de la base, glabres o pubescents, fulles llargament peciolades, peciòl embeinador, fulles ovades, freqüentment subcordiformes, enteres, denticulars o les inferiors subllirades, glabres o ± pubescent-tomentoses, especialment pel revers, cendroses i a veg. vermelloses; calàtides grans, cilíndroide-acampanades, solitàries, terminals; peduncles llargs, un poc escamosos o bracteolats; periclini imbricat, glabre o pubescent, tomentós; bràctees ovato-lanceolades, agudes; flors perifèriques purpurines per fora; aque-nis ferruginosos a la maturitat, de 20 estries, més curts que el plomall blanc; receptacle amb alvèols semilunars, nusos.

Geografia. — Roques i pedruscam de les altes muntanyes: Adous del Bastareny, al peu del Cadí; altures de Núria. = Mörens, Coma de Vaca, Eyne (Vay.); Carençà, Castanesa, Peña Montañesa, Port de la Picada, Bielsa (Bub.); S. Victoriano; Sierra Negra (Puj. J. ex Vay.); Castanesa, Port de la Picada (Zeit., Csta.); Pumeró (Llen. I); Port de la Bonaigua (Timb.); Vall de Juela (C. et S.). — Jul -Ag.

1,656. — Cr. succisifolia Tausch. — Cr. hieracioides Willd.

(per les fulles semblants a les de la *Scabiosa succisa* (cf. v. *praemorsa* Tausch., com mossegada, rosegada ⁽²⁾; REGLES INTERNAC., § 4, XIII — la vocal entre les dues arrels — grega

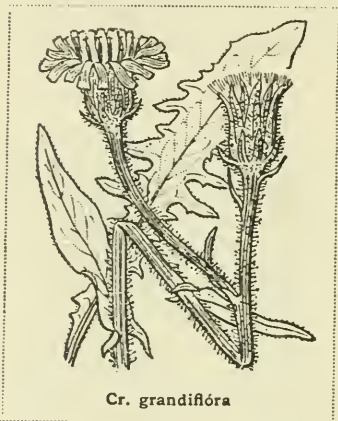
o llatina, vocal d'enllaç, serà en llatí i, en grec, o: *menthifolia*, *salviifolia*, i no *menthaefolia*, *salviaefolia*; *caricaeformis* de *Carica*, al costat de *cariciformis*, de *carex*, càricis, perquè l'etimologia ho exigeix.)

(1) *Omalotheca* = *Gnaphalium supinum* — theca o thece; la transcripció deuria ésser *Homalo* —.
(2) *Cl. Scorpiurus subvillosa*.

Compostes.

G. 452. - Crépis.

Perenne, rizoma prim, fibrós; tronc de 3-5 dm., dret, estriat, fistulós, eriçat o glabrescent a la part inferior, un poc ramificat a la superior; fulles basilaris oblongues, obtuses, *enteres o superficialment denticulats*, *llargament atenuades en peciol*, les caulinaris oblongo-lanceolades, *semiamplexicaulo-auriculades*, amb orelletes curtes, molt arrodonides; calàtides mitjançes, en corimbe fluix, oligocèfal; periclini i peduncles negrosos, *piloso-glandulosos*; bràctees aplicades, lanceolato-agudes, les externes molt curtes, en calicles; aquenis groguencs, quasi iguals al plomall.

Cr. grandiflora

Geografia. — Pastures de les muntanyes: Núria, al peu de la Creu de'n Riba, r. = La Molina, Porxo del Sitjar; Ger, Núria, r. (Vay.); Prats de Molló (G. et G.); la Presta, Vall de Llò (Gaut.); Pir. centrals, Vall de Baños *et alibi* (Timb.); Ruda, Aiguamoix, Montgarri (Llen.). — Jul.-Ag.

1,657. — Cr. grandiflora Tausch.

(*les flors, aquí calàtides, són grans; cf. grandiscapiae* àrbores, de tronc molt alt: *Hypecoon grandiflorum*. *Hypecoum* L.)

Perenne, rizoma llarg, *fusiforme*; tronc de 2-5 dm., dret o ascendent, sulcato-angulós, *pubescent-glandulós*, poc fullós, ramificat; fulles *pubescent-glandulosos*, les basilaris oblongo-lanceolades, dentades o pinatífides, llargament atenuades en *peciol alat*, les caulinaris enteres, *amplexicaulo-auriculades*, amb les orelletes sagitades; calàtides grans, solitàries o 2-5, terminals; periclini i part superior dels peduncles *piloso-glandulosos*; bràctees internes oblongo-lanceolades, obtuses, les externes estretes, *la meitat més curtes* que les internes; aquenis groguencs, de 7-10 mm., de 20 estries, iguals al plomall.

Cr. blattarioides

Geografia. — Pastures de les altes muntanyes: La Cerdanya, a la Vall d'Eyne (Gaut.); Vall d'Aran, Banys de Tredós (Timb.); cap a Arties, en general r. (Csta.); barranc d'Arties, ribera d'Aiguamoix (Llen.); Salardú; Vall de Ruda (C. et S.). — Jul.-Ag.

1,658. — Cr. blattarioides Vill. — Cr. austriaca Jacq⁽¹⁾.

(*de blattaria scil.*, herba bl. = *verbascum*. Cf. *Soyeria blattarioides*

(1) El cast. ladilla (Ac., de *lens*, *lendis*, la llèmena), bé podria ésser un dimin. de *blatt*.

Compostes.

G. 452. - Crépis.

Monn., Hieracium blattar. tincaria, v. tincaria (herba), el poliol, sarronets (*Thlaspi*), sarrons (*Blitum*), blenera (*Phlomis*), Cf. candilera (cast.) *Verbasc.* *Lychnitis*, etc.)

Perenne, rizoma *truncat*, tronc de 2-7 dm., dret, angulós, \pm ericàt, no *glandulós*, molt fullós, fistulós, simple i monocèfal o un poc ramificat a l'àpex; fulles pubescents, aspres, les basilaris el·líptiques, molt dentades a la base, atenuades *en peciol alat*, generalment destruïdes a la florescència, les caulinaris ovades o lanceolades, acuminades, dentades, *amplexicaulo-auriculades*, amb les orelletes *sagitades*; calàtides *molt grans* (4-6 cm. diàm.), solitàries o 2-5 en corimbe terminal; periclini *hispido-negrós*, bràctees lanceolades, obtuses, les externes *estesos i tan llargues com les internes*; aquenis groguencs, de 20 estries, un poc més llargs que el plomall, que és blanc.

Geografia.—Pastures de les altes muntanyes: Abundant als prats de Queralbs immediats al Fresser. = Estesa pels Pireneus (Salv.!). la Cerdanya, la Perxa, Vall de Llo, Coll de Puigmörens (Gaut.); Vallferrera a la Rebuira (Font); Vall d'Aran (Isern!); sota del Port de la Picada, des d'Artiga de Lin (Zett.); per tota la Vall fins a Montgarri (Llen.); Vall de Tredós, Port de la Frèche (C. et S.). — Jul.-Ag.

N. B. Una planta menys robusta, de fulles no tan desenrotllades, finament dentades, però que no difereix essencialment del tipus, la qual recollirem a Queralbs, és indubtablement la *β pyrenaica* Vay., citada per aquest autor de Queralbs a Núria.

Gènere 453.—**SOYERIA (ROUY) MONN.**

(Dedicada a Soyer-Villemet.)

Flors grogues, calàtides grans, en corimbe terminal; periclini hispido-glandulós, aquenís cilíndrics, truncats a la base i a l'àpex, finament estriats; plomall blanc o ros, receptacle alveolat, nu o amb cerres capil·lars; herbes perennes, de fulles glabres o pubescents.

- 1 { Fulles glabres, les basilaris runcinades o dentades, atenuades a la base; aquenís amb 10 estries, plomall ros 1,659. **S. paludosa**.
Fulles pubescents, les basilaris lirades, amb pecíol amplexicaule i lòbul terminat molt gran, truncat o cordiforme; aquenís amb 20 estries, plomall blanc 1,660. **S. lampsanoídes**.

1,659.—**S. paludosa** Godr.—**Crepis paludosa** Moench.

(per la seva estació, als llocs humits: *paludosus*, de palus, palúdis, llacuna, pantan; també el jonc o la canya fina (cf. *paludícola*, *palustris*: *paludosa*.)

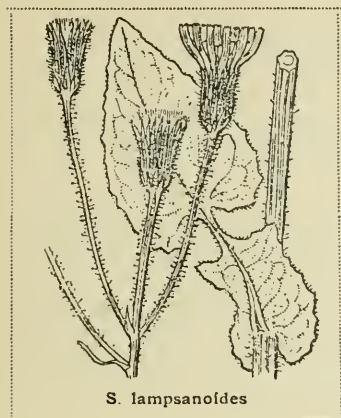
Rizoma cespitos, tronc de 3-6 dm., dret, estriat, fistulós, glubre fins a la inflorescència, ramificat a l'àpex; fulles grans, blanques, les inferiors oblongues o transovades, *runcinades* ⁽¹⁾ o *dentades*, *atenuades a la base*, les superiors lanceolades, acuminades, enteres, dentades o incisives, *amplexicaulo-auriculades*; orelletes grans, dentades; calàtides un xic grans, en corimbe fluix; periclini i peduncles *hispido-glandulosos*, negrosos; bràctees obtusiúscules, aplicades; flors d'un groc pàl·lid, aquenís groguencs, amb 10 estries, quasi iguals al plomall, que és d'un blanc brut o ros, receptacle nu.

Geografia. — Boscos i prats humits de les muntanyes: De la Presta a Pla Guillera (Compy.); valls de la cadena fronterera de Careñça (Gaut.); font dels Esclops, sobre Montlouis (Bub.). sota el Port de Benasc (Zett.); c. c. a les zones del faig i de l'abet de tota la Vall d'Aran (Llen.); Pla de Beret, Port de la Frèche (C. et S.) — Juny-Ag.

(1) *runcinat*, de *runcinare*, ribotejar amb el ribot o garlopa; *runcina*; també segar els blats: *runcinare frumenta* = *runcare*. V. *Hesperis runcinata*. *Apargia Taraxaci* (els lòbuls de les fulles cap avall). Cf. aixado, aixadell, eixartellar, arpiots, rastell, rasclé (al. Rechen), arrencar, etc.

Compostes.

G. 453. - Soyeria.

1,660. — S. lamsanooides Monn. — Crepis lamsanooides Froel.

(de lámpsana o lápsana, lapsanium), arboraca (espécie de col); cf. legumen: lápsana vivere, viure amb misèria, λαψάνη (cf. λάχανον, λάχανον) sinapis (la mostassa.)

Rizoma truncat, tronc de 3-6 dm., dret, estriat, fistulós, pubescent, ramificat a l'àpex, molt fullós; fulles blanques, les basilaris *lirades*, generalment destruïdes a la florescència, les caulinaris inferiors també *lirades*, de pecíol *amplament amplexicaule* i lòbul terminal gran, *ovato-cordiforme*, dentat o denticular, les fulles superiors ovades, lanceolades, acuminades, amplexicaulo-auriculades; calàtides *grans*, en corimbe dret o un poc obert; periclini i part superior dels peduncles *hispido-glandulosos*; bràctees lanceolades, *llargament acuminades*, d'un verd fosc; flors d'un *groc viu*, aquenies bruns, de 20 *estries*, quasi iguals al plomall, que és *blanc*.

Geografia.—Boscós i pastures de la cadena pirenenca: Costabona, Jasa de l'Ullat (Vay.); Carença (Compy.); Vall de Llo; Coll de Puigmörens (Gaut.); Vallferrera, a la Rebuira (Font); Vall d'Aran (Isern!); sota el Port de la Picada, des d'Artiga de Lin (Zett.); Vall d'Artes, Salardú, Port de la Frèche (C. et S.). — Jul -Ag.

Gènere 454. — **HIERACIUM L.**

(Nom emprat ja per Dioscòrides, derivat de ἱεράξ, l'esperver, perquè segons una creença antiquíssima els espervers se servien del seu suc per a aclarir la vista.)

Flors grogues, rarament purpúries, calàtides multiflores, de magnitud variable, solitàries o en inflorescència \pm corimbiforme, periclini imbricat, rares vegades subcaliculat, aquenis atenuats a la base, truncats a l'àpex, estriats, plomall uni- o subbiserial, d'un blanc brut o ros, format per pèls simples, fràgils. Herbes perennes, polimorfes, que presenten les fulles basilars en *rosotó* o bé *destruïdes* en la florescència, denominant-se, respectivament, *fil·lòpodes* i *afil·lòpodes*.

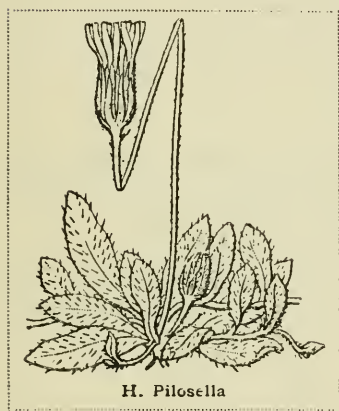
Constitueix un dels gèneres més difícils de la botànica, ja pel manifest polimorfisme de les seves espècies, ja per la facilitat amb què s'hibriden, circumstàncies que han donat lloc a la creació de nombroses espècies, algunes de les quals, per referir-se a formes intermèdies, estan probablement destinades a desaparèixer com a tals, per a convertir-se en meres races o varietats, a mesura que vagin multiplicant-se els estudis comparatius d'aquestes plantes.

- 1 { Aquenis de 1'5-2'5 mm. de llarg, fisonats a l'àpex, plomall uniserial, de pèls quasi iguals, rizoma generalment estolonífer, tija escapiforme, fulles enteres o denticulades, setoses en ambdues cares (subgènere *Pilosella*) 2.
- 1 { Aquenis de 3-4 mm., no fisonats a l'àpex, plomall subbiserial, de pèls desiguals, rizoma mai estolonífer (subgènere *Archihieracium*) 6.
- 2 { Revers de les fulles albo-tomentós, tija completament àfila, monocèfala, lígules perifèriques purpúries pel dessota 3.
- 2 { Revers de les fulles mai albo-tomentós, tija afil·la o bé oligofil·la, generalment policèfala 4.
- 3 { Rizoma amb estolons llargs i fulles separades i desiguals, periclini pubescent-glandulós 1,661. *H. Pilosella*.
- 3 { Rizoma amb estolons curts, rarament nuls, fulles aproximades i quasi iguals, periclini amb llargs pèls blancs, no glandulosos.
1,662. *H. Peleterianum*.
- 4 { Tija de 3-8 dm., policèfala, calàtides mitjanes, en cima, corimbe o panícula umbel·liforme, fulles estretament lanceolades, llargament atenuades en pecíol alat, eriçades de llargs pèls setiformes i per sota de pèls estrellats, periclini també eriçat, blanquinós.
1,663. *H. anchusoïdes*.
- 4 { Tija de 3-30 cm., monocèfala o bé oligocèfala 5.

- 5 { Rizoma amb estolons llargs, fullosos, tija glabra, periclini amb pèls negres, glandulosos, fulles oblongo-transovades, glauques i glabres. **1,664. H. Aurícula.**
- 5 { Rizoma sense estolons, tija tomentosa i glandulosa, periclini híspid, sense glàndules, fulles oblongo-lanceolades, setoses en ambdues cares i pel revers amb pèls estrellats **1,665. H. púmulum.**
- 6 { Plantes fil·lòpodes, o amb fulles basilar persistents, en rosetó, durant la florescència **7.**
- 6 { Plantes afill·lòpodes, o amb fulles basilar destruïdes en arribar la florescència **22.**
- 7 { Fulles viscose, les caulinar sèssils o amplexicaules, ovades o lanceolades, lígules pestanyoses **8.**
- 7 { Fulles no viscose, amb pèls simples o denticulats, rares vegades plumosos **9.**
- 8 { Fulles verdes, consistents, planta glandulosa, viscosa, d'olor balsàmica, aquenis negres **1,666. H. amplexicaule.**
- 8 { Fulles glaucescents, primes, planta poc glandulosa, llanuda a la base, aquenis vermellosos **1,667. H. Berardianum.**
- 9 { Calàtides generalment grans, periclini regularment imbricat, multi-seriat **10.**
- 9 { Calàtides mitjanes o petites, periclini irregularment imbricat, bràctees exteriors curtes i desordenades **19.**
- 10 { Lígules glabres, vores alveolars no fibril·loses, tronc de 5-20 cm., eriçat, no glandulós, monocèfal, calàtide gran, periclini molt pelut, bràctees agudes. **1,668 H. pilíferum.**
- 10 { Lígules peludes, vores alveolars fibril·loses. **11.**
- 11 { Plantes molt llanudes a la base, amb pèls subplumosos, alvèols del receptacle amb abundants pestanyes que tapen les dents triangulars **12.**
- 11 { Plantes no llanudes a la base, amb pèls simples, denticulats, alvèols del receptacle amb poques pestanyes més curtes que les dents alenades **17.**
- 12 { Plantes de 2-8 dm., policèfales, calàtides petites o mitjanes, estils bruns o lívids **13.**
- 12 { Plantes de 5-25 cm., oligocèfales, calàtides grans, estils grocs . . **14.**
- 13 { Tija glabra o ± peluda, amb 1-3 fulles, les caulinar sèssils i estretament lanceolades **1,669. H. solidagineum.**
- 13 { Tija peluda, almenys inferiorment, amb 2-5 fulles, les caulinar amplexicaules, ovades o lanceolades **1,670. H. neocerinthe.**

- 14 { Bràctees externes del periclini amples, obtuses, fulles gruixudes, densament llanudes, les basilaris oblongues o bé ovades, les caulinars sèssils, petites o bracteïformes **1,671. H. phlomoides.**
 Bràctees del periclini estretes, totes agudes o acuminades . . . **15.**
- 15 { Fulles albo-sedoses, amb pèls denticulats en ambdues cares, pecíol llanut, periclini albo-tomentós **1,672. H. cándidum.**
 Fulles peludes, amb pèls subplumosos en ambdues cares, periclini molt pelut o glandulós **16.**
- 16 { Peduncles i periclini molt peluts, tija peluda en tota la seva longitud, aquenis d'un bru vermellós **1,673. H. mixtum.**
 Peduncles i periclini glandulosos, tija glabrescent a la part inferior, aquenis d'un bru negre **1,674. H. Lawsonii.**
- 17 { Calàtides grans, periclini inflat, hemisfèric, eriçat de llargs pèls blancs i ordinàriament d'altres glandulosos, tija peluda, amb 2-3 fulles, primes, poc densament peludes en ambdues cares. **1,675. H. cerinthoïdes.**
 Calàtides mitjanes o petites, periclini ovoide, tomentós i amb pèls glandulosos. **18.**
- 18 { Fulles circūides de pèls glandulosos ± abundants, tija de 8-15 cm., escapiforme o amb una o rarament dues fulles bracteïformes, monocèfal o bicèfal **1,676. H. heteradenum.**
 Fulles sense pèls glandulosos, tija de 2-5 dm., amb 3-4 fulles, oligocèfal, peduncles tomentosos i glandulosos . **1,677. H. Mougeotii.**
- 19 { Tija fullosa, fulles basilaris escasses o en rosetó fluix, contretes o atenuades en pecíol, les caulinars del mig sèssils, les superiors bracteïformes, peduncles i periclini amb pèls estrellats i pèls glandulosos, bràctees obtuses **1,678. H. vulgatum.**
 Tija escapiforme o amb una o dues fulles, les basilaris en rosetó dens, bràctees del periclini agudes **20.**
- 20 { Fulles verdes, amb pèls curts i blancs, les basilaris ovato-cordiformes o bruscament contretes en pecíol, peduncles i periclini molt glandulosos **1,679. H. murorum.**
 Fulles glauques o cendroses, amb pèls llargs, subsetiformes, generalment tacades. **21**
- 21 { Pèls del periclini tots o quasi tots glandulosos, fulles peludes a les cares, marge i pecíol, les basilaris cordiformes o contretes en pecíol, enteres o denticulades, la caulinar sèssil o peciolada . **1,681. H. fráigile.**
 Pèls del periclini mesclats, uns glandulosos i altres no, fulles glabrescents o poc peludes per sobre, feblement tacades. **1,680. H. cineráscens.**

- 22 { Fulles caulinars bruscament decreixents, peduncles i periclini sense pèls glandulosos o amb molt pocs, bràctees obtuses 23.
 Fulles caulinars insensiblement decreixents, peduncles i periclini amb pèls glandulosos o sense. 24.
- 23 { Aquenis d'un ros clar, fulles basilaris ovato-oblongues o el·líptiques. 1,682. *H. pyrenaicum*.
 Aquenis d'un púrpura negre, fulles basilaris ovato-lanceolades 1,683. *H. autumnale*.
- 24 { Peduncles i periclini amb alguns pèls glandulosos, bràctees agudes, estils grocs 1,684. *H. pseudoeriophorum*.
 Peduncles i periclini sense pèls glandulosos, bràctees molt obtuses, estils lívids 1,685. *H. boreale*.

1,661. — *H. Pilosella* L.

(és la *Pilosella* dels botànics prelinneans, així anomenada pels abundosos pèls que la vesteixen.)

Sinonímia. — Herba cansera, orella de rata, peludella; *cast.* pelosilla; *fr.* piloselle.

Riçoma estolonífer, amb els estolons llargs, de fulles *separades i desiguals*, tija escapiforme, de 1-2 dm., pubescent, generalment monocèfala, fulles basilaris en rosetó, *transovato-oblongues, enteres, albo-tomentoses* per sota, erigides de pèls setiformes i breument peciolades, calàtides mitjanes, subglobuloses, periclini pubescent, freqüentment glandulós, amb les bràctees externes obtuses i les internes linears i agudes, flors grogues, les perifèriques comunament *purpúries* pel dessota, aquenis d'un bru vermellós. Planta polimorfa.

α virescens Fr. — Fulles primes, a penes blanquinoses per sota.

β nigrescens Fr. — Calàtides ordinàriament més grans, amb abundants pèls glandulosos negres.

ε incanum Froel. — Fulles cobertes de pèls estrellats en ambdues cares, periclini amb glàndules molt escasses o gairebé sense.

Subsp. *H. Hoppeanum* Schultes. — Bràctees del periclini ovades o el·líptiques, obtuses, amplament escarioses al marge.

Geografia. — Comú als boscos, prats i erms de tot el país. — La subsp. *H. Hoppeanum* Schultes, al Pir. or. (Gaut., Sen.); Vall d'Aran, a Aiguamoix (Sudre). — Maig-Setembre.

H. Peleterianum

1,662. — *H. Peleterianum* Mérat, raça de l'anter. ap. Rouy; var. *pilosissimum* Fr.

(dedicada a Le Peletier, que descobrí la planta als pujols de Mantes, prop de París.)

Difereix de l'anterior pels estolons curts, gruixuts, ascendents, amb fulles molt aproximades, quasi iguals, generalment més ericats i blanquinosos, el mateix que la tija i les fulles, calàtides més grans, periclini ordinàriament sense glàndules, cobert de pèls blancs, llargs i sedosos.

γ *subcalvum* Arv.-T. — Revers de les fulles blanc, com enfarinat, bràctees del periclini agudes i espurnejades de petits tubèrculs negres.

Geografia. — Roques i boscos de les muntanyes: Roques del Pendís, al Cadí (Vidit Arv. Touvet); Vall d'Aran, a Aiguamoix (Sud.). — Jul.-Ag.

H. anchusoides

1,663. — *H. anchusoides* Arv. - T., subsp. de l'*H. cymosum* L. sec. Rouy; *H. praealtum* Vill. (auct. cat.).

(pel seu aspecte d'*anchusa* o *buglossa*; *praealtum*, això és, molt alt, per la seva alçada relativament gran.)

Tija de 3-8 dm., dreta o ascendent, simple o bifurcada al capdamunt, coberta de pèls estrellats molt petits i ericada de llargs pèls setiformes, amb algunes fulles a la part inferior, aquestes estretament lanceolades, atenuades en llarg peciol alat, enteres, ericades, com la tija, en ambdues cares i espurnejades de petits pèls estrellats pel revers, quasi totes en rosetó basilar, calàtides petites, bastant nombroses (5-50), en panícula corimbiforme, periclini ericat, blanquinós, flors d'un groc clar i aquenís negres.

γ *setulosum* Rouy; *H. setulosum* Arv.-T. — Tija i fulles més llargament ericades, panícula més curta i més densa.

Geografia. — Boscos pedregosos de la regió mediterrània: serralada litoral, Martorell de la Selva; Sant Pere Sacama, sobre Olesa; Montserrat, Obach, et alibi. = La Sellera, al Pas-teral (Cod. I in Hb. Cad.).

La γ *setulosum* Rouy, al Tibidabo (Sen. I). — Maig-Jul.

1,664. — H. Aurícula L.

(alguns Hieracium del grup de les Pilosella foren designats, genèricament, Aurícula muris pèls botànics antics, i d'ací deriva l'específic linneà.)

Rizoma estolonífer, amb els estolons llargs, fullosos, tija d'1-3 dm., escapiforme o amb una sola fulla, dreta, glabra, tomentosa i glandulosa a l'apex i amb algunes bracteoles, simple o una mica ramificada, fulles glauques, oblongo-transovades, glabres o amb alguns pèls setiformes, però sense pèls estrellats, atenuades i llargament pestanyoses a la base, calàtides ovoïdes,

petites, 1-6 en corimbe fluix, umbel·liforme, periclini i peduncles erigats de pèls negres, glandulosos, mesclats amb altres més llargs i setiformes, flors d'un groc pàl·lid, aquenis negres. Planta bastant polimorfa.

Geografia. — Frequent als terrenys granítics o sorrencs del Montseny, S. Hilari, Ribes, Rasos de Peguera i Pireneu. = Urgell (Costa). — Jul.-Ag.

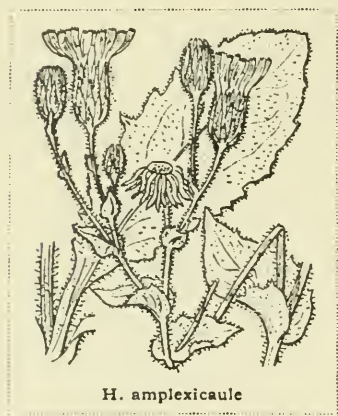
1,665. — H. púmulum Lap. — H. Candollei Mon.

(del llatí púmulus, nan, per l'escassa alçada de la planta.)

Rizoma vertical, sense estolons, amb moltes fibres, tija de 2-8 cm., dreta, escapiforme o amb 1-2 fulles, simple o una mica ramificada a l'apex, cobert d'abundant toment de pèls estrellats i pèls negres, glandulosos, amb algun de llarg i setiforme; fulles erigades en ambdues cares, amb pèls estrellats al revers, les basilar

oblongo-lanceolades o espatulades, les caulinars més petites, lanceolades, calàtides relativament grans, comunament 2-3 en petit corimbe fluix, periclini erigat de llargs pèls setiformes, així com els pedicels, adornats demés amb pèls negres, curts i glandulosos, flors grogues, ataronjades o purpúries.

Geografia. — Pastures i pedruscam de les altes muntanyes: Núria, Fontnegra i Coll de Finestrelles, Puigmal. = Comabella, La Tossa, Maranges, Setcases, Morens, Costabona (Vay.); Vall d'Aran, Ruda, r. r. (C. et S.). — Jul.-Ag.

H. amplexicaule

H. Berardianum

1,666. — H. amplexicaule L.

(per les fulles caulinars abraçadores o amplexicaules.)

Tija d'1-3 dm., dreta o ascendent, tomentosa i glandulosa en tota la seva longitud, amb olor balsàmica, ramificada a vegades des de la base, fulles primes, circuides de pèls glandulosos, les basilars oblongues o transovades, sinuato-dentades, atenuades en pecíol alat, les caulinars ovato-cordiformes, amplexicaules, agudes, dentades o enteres, calàtides ovoides, mitjanes, en ample corimbe, peduncles ascendants, tomentoso-glandulosos, una mica bracteolats, periclini glandulós, de bràctees fluixes, linears i acuminades, flors grogues, lígules pestanyoses, aquenis negres, receptacle eriçat de pèls.

Geografia. — Roques de les muntanyes : Ribes; Adous del Bastareny i altres llocs de la regió pirenenca. = Tragurà (Vay.); Baguerque i altres localitats de la Vall d'Aran (Llen.!), Salardú (C. et S.), Portilló (Zett.); La Sellera (Cod.!). — Ju.-Ag.

1,667. — H. Berardianum Arv. - T. — H. pseudo-Cerinthe Koch, simple var. de l'anterior sec. Rouy.

(dedicada a Pierre Bérard, apotecari de Grenoble.)

Difereix de l'anterior per ésser llanut a la base, per les fulles basilars lanceolades o bé ovato-lanceolades, dentades o superficialment sinuato-dentades, i pels aquenis vermellosos.

H. piliferum

1,668. — H. piliferum Hoppe.

(per la gran abundor de pèls de la tija i fulles.)

Tija escapiforme, de 5-20 cm., dreta, eriçada de llargs pèls blancs barrejats amb altres d'estrellats, no glandulosos, generalment monocèfala, fulles totes basilars i a vegades una caulinar, oblongo-lanceolades, peludes en ambdues cares o

Compostes.

G. 454. - Hieracium.

bé *glabres*, calàtide *gran*, periclini *molt pclut*, no glandulós, de bràctees agudes o acuminades, flors grogues, lígules glabres, aquenis petits, rossos.

Raça *H. glanduliferum* Hoppe — Planta verda o glaucescent, tija sense fulles i monocèfala, coberta de pèls negres, curts i glandulosos, alguns simples i llargs, sobretot cap a l'àpex caulinar, mesclats amb altres d'estrellats, aquenis roigs o negres.

Geografia. — El tipus molt rar a la Vall d'Aran, a Liat (C. et S.); la raça *H. glanduliferum* a les altures orientals de Coma Gireta (Llenç) i crestes d'Aiguamoix (Soulié ex Sudre), Pir. Or. (Rouy, Coste). — Jul.-Ag.

H. solidagineum

1,669. — *H. solidagineum* Fr. — *H. Tremolsianum* Arv.-T. et G.

(*solidagineum*, *pel seu aspecte de solidago* o verga d'or; *Tremolsianum*, *per haver-lo dedicat al botànic català Fred. Trèmols*.)

Tija de 2-8 dm., glabra o \pm peluda, ramificada, de branques llargues, amb 1-3 fulles separades i bruscament decreixents, a l'origen de cada branca o peduncle una fulla bracteïforme, linear, fulles lanceolato-oblongues, acuminades, ericades de llargs pèls blancs, principalment al pecíol, marge i revers, dentades, les basilar atenuades a la base, sèssils o curtament peciolades, les caulinars sèssils, estretament lanceolades; calàtides petites, en panícula, peduncles i periclini molt glandulosos, bràctees agudes, lígules pestanyoses, estils lívids, aquenis d'un bru vermellós fosc.

H. neocerinthae

Geografia. — Pir. Or., cap a Prats de Molló (Gaut, ex Rouy), — Jul.-Set.

1,670. — *H. neocerinthae* Fr. — *H. cerinthoides* Gouan — *H. Gouanii* Arv.-T. — *H. vogesiacum* Wk. et Lge., non Mougeot (sec. Arv.-T.).

(*Neocerinthae* i *cerinthoides* *per la seva semblança amb la Cerinthe*, una borraginàcia.)

Planta *fil·lòpoda* amb la tija d'1-5 dm., dreta o ascendent, *peluda inferiorment*, curtament glandulosa cap a la inflorescència, ramificada i

amb 3-5 fulles, aquestes *glauques*, *glabres* per sobre i *peludes* per sota i al marge, les basilaris ovades o lanceolades, obtuses o agudetes, atenuades en pecíol *alat i pelut*, les caulinaris *amplexicaules*, freqüentment acuminades, a vegades subpanduriformes, obtuses; calàtides mitjanes o petites, en panícula corimbiforme, peduncle i periclini *tomentosos i glandulosos*, bràctees *acuminades*, lígules pestanyoses, estils lívids, aquenis rossos o negrosos. Plantes molt polimorfes.

Geografia. — Comú als boscos muntanyencs de Catalunya: Montserrat, S. Llorenç del Munt, Bagà, Adous del Bastareny, Pobla de Lillet, Castellar de n'Huch, Ribes *et alibi*. = Vall d'Aran (Llen.!), Montgrony (Sen.!). — Jul.-Ag.

H. eriocerinthae

1,671. — H. phlomoides Froel. — H. eriocerinthae Fr.

(del grec *φλογμός*, flama, al·ludint a la metxa de pèls de la base de la tija.)

Planta fil·lòpoda, amb la tija de 2-4 dm., *llanuda a la base*, dreta, prima, simple i monocèfala o bifurcada, de branques monocèfales, amb pèls llargs, fulles *gruixudes*, *densament lanuginoses*, les basilaris *oblongo-lanceolades* o bé *ovato-oblongues*, atenuades en pecíol *llarg i ample*, les caulinaris en nombre d'1-2, *ovato-cordiformes*, sèssils o *amplexicaules* i bracteïformes, peduncles llargs, *tomentosos i glandulosos*, com el periclini, que té les bràctees externes *obtuses* i les internes *agudes*, aquenis negrosos.

H. candidum

Geografia. — Roques dels Pireneus: Setcases (Costa), Núria (Vay.), Pir. Or. (Rouy); Vall d'Aran, a Arties, Montartó (C. et S.) i Ruda (Sud.). — Juny-Jul.

1,672. — H. candidum Sch.

(*per les fulles cobertes de pèls blancs en ambdues cares.*)

Planta fil·lòpoda i eriòpoda, amb la tija de 5-25 cm., dreta, prima, *glabra*, ramificada i sense fulles sota les branques; fulles *glauques*, les basilaris *oblongo-espatulades*, lleument sinuato-dentades, obtuses, mucronades, *atenuades en*

Compostes.

G. 454. - Hieracium.

peciol llanut, albo-sedoses en ambdues cares, amb els pèls denticulats, les caulinar oblongo-lanceolades, cordato-amplexicaules, acuminades, glabres, les superiors bracteïformes, calàtides, mitjanes, generalment en nombre de 2-4, peduncles llargs, glabres, tomentosos a l'àpex, no glandulosos, periclini verd-groguenc o blanquinós, una mica tomentós, a penes glandulós, amb les bràctees lanceolades, agudes, albo-escarioses al marge, lígules pestanyoses, estils grocs, aquenís quasi negres, alvèols del receptacle pestanyosos, amb dents curtes i triangulars.

var. *psilotrichum* Cad. — *H. psilotrichum* Arv.-T. et Cad. — Planta molt peluda a la base, generalment amb una sola fulla caulinar \pm peluda.

Geografia. — Roques dels Pireneus: El tipus a la Vall del Segre, cap a Tres Ponts i Organyà (Csta.); Pir. Or., a S. Pau de Fanollet i S. Antoni de Galamús (Gaut., sub *H. laniferum* Cav.); roques calisses al sud de Salardú (Sud.). La var. *psilotrichum*, sobre les roques immediates a L'Estany (del Bergadà), prop de Corbera, i (una forma *reducta*) a l'Adou del Bastareny, vora el riu Greixa i al Pendís (*Vidit* Arv.-T.). — Jul.-Ag.

H. mixtum

1,673. — *H. mixtum* Froel.

(per presentar barrejats caràcters d'altres espècies.)

Planta *fil·lòpoda i glandulosa*, amb la tija d'1-2 dm., dreta i molt *peluda en tota la seva llargada*, així com els peduncles, comunament amb alguns pèls glandulosos a l'àpex, i 1-2 fulles caulinar, les inferiors *transovades, atenuades en peciol curt, molt llanoses en ambdues cares i amb els pèls crespats, molt denticulats o sub-plumosos*, les caulinar bracteïformes, generalment ovades o lanceolades, amplexicaules, agudes; calàtides en nombre d'1-3, peduncles i periclini molt *peluts, no glandulosos*, lígules pestanyoses, estils grocs, aquenís d'un bru *vermel·lós fosc*.

Geografia. — Roques calisses de la zona alpina del Pireneu: Vall d'Aran, massís de Ruda (C. et S., Sudr.). — Jul.-Ag.

1,674. — *H. Lawsonii* Vill.

(dedicat a Lawson.)

H. Lawsonii

Planta fil·lòpoda i eriòpoda, amb la tija de

Compostes.

G. 454. - Hieracium.

5-25 cm., dreta, simple i monocèfala o bé ramificada i oligocèfala (amb 2-5 calàtides), glabrescent a la part inferior, *setoso-glandulosa* a la superior, afil·la o amb 1-2 fulles, aquestes glauques, les inferiors el·líptico-lanceolades, enteres o denticulades, sèssils o atenuades en pecíol *curt i ample*, *llanut*, erigades, particularment pel revers, de *pèls llargs, sedosos, blancs, subplumosos*, les caulinars ovato-acuminades o bracteïformes, enteres; calàtides mitjanes, peduncles llargs, prims, *glandulosos*, el mateix que el periclini, bràctees *acuminades*, lígules pestanyoses, estils grocs, aquenís d'un *bru negre*.

β *saxatile* Sch.; *H. saxatile* Vill. — Fulles ovato-espatulades o amplament ovades, enteres, les caulinars petites o bracteïformes, sèssils, no amplexicaules.

Geografia. — Roques de les muntanyes: Montserrat, en llocs alterosos i ombrívols, Sta. Anna i S. Joan (Csta.); Setcases (Isern!); La Cènia (Llen!); Salardú (C. et S.). La var. *saxatile* Sch. a la Vall de Benasc (Zett.), Bielsa (Soulié!, *in* Herb. Cad.). — Juny-Ag.

H. cerinthoides

1,675.—*H. cerinthoides* L., non Gouan.
(*per la semblança amb la borraginàcia Cerinthe.*)

Planta fil·lòpoda i *quasi gimnòpoda*, glauca, amb la tija de 2'5-5 dm., *peluda* i amb 2-3 fulles; aquestes blanques, *primes*, enteres o denticulades, agudes o mucronades, peludes en ambdues cares o *glabres en l'anvers*, les basilar grans, en rosetó *poc fornit i fluix*, el·líptiques, oblongo-lanceolades o espatulades, *peciolades*, amb el pecíol ± llarg i estret, a vegades marcescents, les caulinars lanceolades i semiamplexicaules, amb les orelletes amples i arrodonides, calàtides en nombre d'una o poques, grans, el periclini inflat, semiesfèric, i les bràctees *fluixes*, erigades de llargs *pèls blancs*, generalment també amb alguns de glandulosos, peduncles tomentosos i peluts, lígules pestanyoses, estils bruns o lívids, aquenís bruns vermellosos. Planta molt polimorfa.

Geografia. — Roques, torrents i pastures dels Pireneus, sobre tot occidentals i centrals (Rouy); cap a Ribes i Queralps (Puigg!), Coll de Puigmorens (Aym. ex Gaut.); Vall d'Aran, roques i pastures de la zona alpina inferior, Castanesa, Penyalblanca, (Zett.), Beret, vall del riu Ruda (Sud). — Jul.-Ag.

N. B. Zett. creu difícil separar aquesta espècie de l'*H. neocerinthe* Fr. per tal com, si bé l'*H. cerinthoides* es caracteritza pels *llargs pèls blancs* del periclini, no és menys cert, diu, que en una mateixa localitat hom troba formes intermèdies que passen per graus insensi-

bles de les unes a les altres, de manera que no sempre és possible afirmar a quina de les dues espècies pertany la planta. No obstant, Rouy inclou la primera en la subsecció *Cerinthea*, que comprèn plantes \pm *gimnòpodes* o *no llanudes a la base*, i la segona en la subsecció *Lanifera*, que està integrada per espècies marcadament *eriòpodes* o *llanudes a la base*. Pel que diu al Pir. or. català, bé podria haver-se pres per *H. cerinthoides* alguna de les moltes formes comunes de l'*H. Gouanii* Arv.-T.

H. heteradenum

1,676. — *H. heteradenum* Arv.-T. et Cad.

(del grec ἑτερος, *altre*, i ἄδην, *glàndula*, per tenir pèls glandulosos de dues menes o distribuïts de diversa manera.)

Planta fil·lòpoda i eriòfora, amb la tija de 8-15 cm., dreta, escapiforme o amb una, rarament amb dues fulles \pm bracteïformes, monocèfala o amb dues calàtides, glabrescent a la part inferior, pubescent-glandulosa a la superior; fulles quasi totes en rosetó basilar, glauques, primes, oblongues o el·líptiques, atenuades en pecíol ample, generalment curt i pelut, *circuïdes de pèls glandulosos* \pm *abundants*, glabres o glandulosos en ambdues cares, les caulinars ovato-acuminades, amplexicaules, ordinàriament *bracteïformes*; calàtides mitjanes, peduncles i periclini amb pèls *estrellats i glandulosos*, bràctees lanceolato-linears, acuminades, subescarioses al marge, lígules pestanyoses, estils grocs, aquenís d'un negre vermellós.

Geografia. — Pastures seques del Pireneu pròximes a la zona alpina: Rasos de Peguera, al Pic de l'Estela i Coll de Jou. = Rasos de Peguera, a la Roca de l'Huró (Sen. l in Herb. Cad.). — Jul.-Ag.

H. Mougeotii

1,677. — *H. Mougeotii* Froel. — *H. vogesiacum* Moug.

(dedicada per Frölich, en una monografia dels *Hieracium* que restà inèdita, a Jean B. Mougeot, metge de Bruyères, als Vosges.)

Planta fil·lòpoda, *poc peluda*, glaucescent, tija de 2-5 dm., dreta o flexuosa, prima, amb 2-4 fulles, oligocèfala; *fulles primes*, glabres per sobre, peludes al marge, raquis i pecíol, enteres o dentades, les basilar el·líptiques o lanceolades, agudes o obtusiúscules, atenuades en

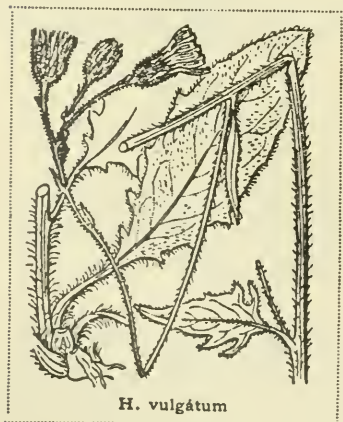
pecíol \pm llarg, llanut, les caulinars *semiamplexicaules* o *panduriformes*; calàtides mitjanes, *ovoides*, *no inflades*, peduncles amb pèls *estrellats i glandulosos*, periclini *hispido-glandulós*, negrós, de bràctees acuminades, les externes *fluixes i una mica esteses*, lígules pestanyoses, estils grocs, aquenis quasi negres. Planta molt polimorfa.

var. *doronicoides* Rouy; *H. doronicoides* Arv.-T. — Tija bastant peluda, fulles basilar amb pecíol llarg i llanut, bràctees del periclini acuminades.

subsp. *H. sonchoides* Arv.-T. — Tija *erigada* inferiorment, *piloso-aspra* a la part superior, fulles glabrescents per sobre, *subllanoses* al marge, pecíol i revers, peduncles amb pèls estrellats, com enfarinats, *piloso-glandulosos*, calàtides mitjanes, en panícula corimbiforme, periclini amb abundants pèls glandulosos i pocs de simples, lígules pestanyoses, estils d'un groc brut, aquenis negrosos.

subsp. *H. olivaceum* G. et G. — Planta suberiòpoda, de tija prima, pubescent, afil·la o amb 1-2 fulletes bracteïformes, ramificada a la part superior, fulles basilar el·líptiques o bé ovato-lanceolades, obtuses, denticulades, pubescents per sota, contretes en pecíol pelut; calàtides mitjanes o petites, en corimbe, peduncles i periclini amb pèls estrellats barrejats amb altres de glandulosos, negres, lígules pestanyoses, estils lívids, aquenis negrosos.

Geografia. — Roques i pedruscam de les muntanyes; entre Ripoll i S. Joan de les Abadesses (Carbó!, ex Costa), Vall de Morens (Vay.); Cerdanya, valls d'Eina i de Llo (Gaut.). La var. *doronicoides* Rouy, a Núria, al Salt del Sastre (*vidit* Arv.-T.); la subsp. *H. sonchoides* Arv.-T., a les Adous del Bastareny (*vidit* Arv.-T.). = Manlleu (Sen.). La subsp. *H. olivaceum* G. et G. a Montserrat (*vidit* Arv.-T.). — Jul.-Ag.

1,678. — *H. vulgatum* Fr. — *H. silvaticum* Lamk.

(per ésser planta molt estesa, ampleament disseminada per Europa; *silvaticum*, per les seves preferències estacionals.)

Planta fil·lòpoda amb la tija de 3-8 dm., dreta, subflexuosa, una mica aspra, *fullosa*; fulles verdes, no glauques, tacades o immaculades, peludes en ambdues cares o glabrescents, les basilar oblongues o lanceolades, *poc nombroses* o en *rosetó fluix*, *atenuades en pecíol*, enteres, dentades o feses a la base, les caulinars (3-10 o més) regularment distanciades fins a l'àpex, les inferiors peciolades, les altres sèssils, les superiors bracteïformes; calàtides mitjanes, poc nombroses, en pa-

nícula corimbiforme, peduncles i periclini amb pèls *estrellats* i *glandulosos*, bràctees del periclini *obtusos*, lígules glabres, estils ordinàriament lívids, aque-nis negrosos. Planta bastant polimorfa, amb nombroses varietats.

Geografia. — Boscos, roques i torrents de les muntanyes : Monserrat. S. Llorenç del Munt, S. Hilari, Montsolí. = Olot, Camprodon, Prats de Molló (Vay.); Vall d'Aran, Luchon (Zett.); Lés (C. et S.). — Juny.-Jul.

H. murorum

1,679. — H. murorum L.

(per fer-se en llocs ombrívols, i, ocasionalment, als murs.)

Planta fil·lòpoda, amb la tija de 3-6 dm., *escapiforme* o amb 1-2 fulles, pubescent o eriçada; fulles verdes, rarament tacades, les basilaris en rosetó dens, ovades o el·líptiques, *cordiformes* o *bruscament contretes en peciòl*, enteres, dentades o feses a la base, amb llargs pèls blancs en ambdues cares, o, almenys, en la inferior, però *sense pèls estrellats*, la caulinar peciolada; calàtides poc nombroses, en

panícula subcorimbiforme, *peduncles arquejats i redreçats*, molt *glandulosos*, *periclini eriçat de pèls quasi tots glandulosos*, *bràctees agudes*, lígules glabres o subpestanyoses, estils lívids. Planta extremadament polimorfa.

β *pilosissimum* G. G. — Planta més peluda, sobretot a la base de la tija i peciòls.

H. cinerascens

Geografia. — Molt comuna, sota diverses formes, a totes les muntanyes de Catalunya. La var. *pilosissimum* a Terrassa, torrent de la Xuriguera. — Maig-Set.

1,680. — H. cinerascens Jord.

(per les fulles cendroses.)

Planta fil·lòpoda, amb tija de 2-5 dm., *escapiforme*, *afil·la* o amb una sola fulla caulinar, dreta, glabrescent a la part inferior, pubescent, amb pèls estrellats, a la superior, oligocèfala; fulles *glaucescents* o *cendroses*, freqüentment tacades, les basilaris *ovades*, *peludes en ambdues cares*, *peciòl i marge* amb pèls rígids i

subsetiformes, contretes en peciòl o cordiformes, enteres o molt superficial-

ment denticulades, mucronulades, la caulinar generalment bracteïforme; calàtides mitjanes, en nombre de 3-10, rarament 1-2, en panícula curta, subcorimbiforme, peduncles farinosos per tenir pèls estrellats barrejats amb altres de *glandulosos*, periclini erijat de pèls *tots glandulosos*, bràctees *agudes*, *lígules glabres*, *estils grocs*, aquenis negrosos; planta de *floració precoç*.

Geografia. — Boscos àrids i pedregosos: torrents de Matadepera, a la falda de S. Llorenç del Munt (*vid.* Arv.-Tl). = La Sagarra (Puj. C.), de la Cerdanya a Montlluís (Gaut.), Pir. Or. (Rouy); S. Hipòlit, a les vores del Ter (Sen.). — Maig-Juny.

H. praecox

1,681.—*H. praecox* Schultz, raça de l'*H. fragile* Jord., sec. Rouy; var. de l'*H. murorum* sec. Coste i Fiori.

(*per florir precoçment.*)

Planta fil·lòpoda i eriòpoda, amb la tija d'1-3 dm., *escapiforme*, dreta, cilíndrica, glabra a la part inferior, pubescent a la superior; fulles *glaucescents*, generalment *molt tacades*, oblongo-lanceolades, glabres o glabrescents per sobre, llanudes per sota i pel marge, contretes en *pecíol llargament pèlut*, enteres, dentades o pinatífides a la base, agudes; calàtides mitjanes,

agregades, en panícula corimbiforme, peduncles arquejats, tomentoso-glandulosos, periclini amb pèls simples i pèls *glandulosos*, aquests més abundants, bràctees negroses, linears i acuminades, lígules subglabres, estils grocs, aquenis bruns negrosos.

H. pseudoeriphorum

Geografia. — Freqüent als boscos i torrents del Vallès, S. Llorenç del Munt i Montserrat. — Pir.Or. (Rouy). — Maig-Juny.

1,682.—*H. pseudoeriphorum* Lor. et Timb.—*H. rectum* Gris. var. *pseudoeriphorum* Arv.-T. et Gaut.

(*pseudoeriphorum*, això és, fals *eriphorum*, per la seva semblança amb aquesta altra espècie de *Hieracium*.)

Planta afil·lòpoda, amb la tija de 3-7 dm., dreta, robusta, rígida, *erijada*, amb llargs pèls

Compostes.

G. 454. - Hieracium.

blancs, llanosos, a la base, fulles verdes o vermelloses, *nombroses, ovato-oblongues, dentades, acostades, insensiblement decreixents, peludes en ambdues cares*, les basilar *atenuades en peciol curt i ample*, les caulinar *semiamplexicaules*; calàtides mitjanes, en *panícula corimbiforme*, bracteolada, peduncles i periclini coberts d'un toment compost de pèls estrellats, de pèls simples llargs i de pèls *glandulosos*, bràctees agudetes, lígules subpestanyoses, estils *groguencs*, aquenis d'un *purpura fosc*, receptacle llargament fibril·lós.

var. *myriophyllum* Rouy; *H. myriophyllum* Sch. — Planta robusta, densament fullosa, peluda, fulles lanceolades, atenuades a la base, corimbe curt i pauciflor.

Geografia.—Roques de Ribes i llocs herbosos de Matadepera i de Martorell de la Selva. = Pir. or., Prats de Molló (Rouy). La var. *myriophyllum* a Sta. Fe del Montseny (Csta.).

H. pyrenaicum

1,683. — *H. pyrenaicum* Jord. — *H. pyrenaicum* Rouy.

(*per ésser planta pirenenca.*)

Planta hipofil·lòpoda, més rarament afil·lòpoda, amb la tija de 3-6 dm., ericada de llargs pèls blancs o rossos, bastant fullosa; fulles primes, peludes en ambdues cares, denticulades, *heteromorfes*, les basilar grans, el·líptiques o bé ovato-oblongues, en fals rosetó, *atenuades en peciol alat, llanut*, agudes, les caulinar *bruscament decreixents*, freqüentment poc nombroses, *ovato-acuminades, semiamplexicaules*; calàtides mit-

janes, en panícula corimbiforme o racemiforme, bracteolada, peduncles com farinosos, per estar coberts de pèls estrellats, periclini amb llargs pèls blancs simples, generalment *sense pèls glandulosos*, bràctees obtuses, lígules glabres o poc pestanyoses, estils lívids, aquenis d'un ros clar, receptacle amb alvèols hispids.

var. *Cadevallii* Arv.-T.; *H. Cadevallii* Pau — Planta de menor talla (2-3 dm.), de fulles basilar grans, tant o més llargues que la tija subescapiforme, fulles caulinar totes molt petites, bracteiformes, calàtides en raïm simple.

var. *nobile* Rouy; *H. nobile* G. G. — Fulles basilar menys llargament peciolades, en rosetó fornit, les caulinar més nombroses i més regularment disposades, ovato-cordiformes, semiamplexicaules, acuminades; calàtides grans, panícula estreta, racemiforme, periclini ericàt de llargs pèls blancs que cobreixen el toment estrellat.

Geografia. — Boscos i roques de les muntanyes: Montserrat, camí de S. Jeroni; Obac, cap a la Font de la Cirera. La var. *Cadevallii* Arv.-T., a Montserrat; la var. *nobile* Rouy, a S. Hilari. = Montseny, Viladrau, a la Carena de l'Ase (Csta.). — Jul.-Set.

H. autumnale

1,684.—H. autumnale Griseb.—H. Sabaudum L., p. p?

(per la seva floració tardana, en començar la tardor; sabaudum, per créixer a les muntanyes de Savoia.)

Planta afil·lòpoda, amb la tija de 3-8 dm., dreta, robusta, eriçada sobretot inferiorment; fulles heteromorfes, també eriçades en ambdues cares, primes, les inferiors ovato-lanceolades, agudes, *atenuades en peciol alat*, les superiors bruscament decreixents, ovato-agudes, *semiamplexicaules*, totes \pm dentades; calàtides mitjanes, en corimbe oligocèfal, peduncles i periclini coberts de toment estrellat, sense pèls glandulosos, el periclini amplament truncat a la base, de bràctees obtuses, \pm piloso-híspides, lígules glabrescents, estils lívids, aquenís d'un *púrpura* negre.

Geografia. — Terrassa, boscos de la Xuriguera. — Set.-Oct.

N. B. La planta catalana no es diferencia de l'estirp aragonesa tramesa per Pau i determinada per Boissier, segons Loscos; però Arv.-T. la considera com *H. boreale* Fr. var. *ericetorum* Jord.

H. boreale

1,685.—H. boreale Fr.

(per créixer amb preferència a l'Europa boreal.)

Planta afil·lòpoda, amb la tija de 4-10 dm., dreta, robusta, estriada, eriçada inferiorment, glabrescent a la part superior; fulles nombroses, \pm regularment decreixents, *glabrescents* o peludes, les inferiors oblongo-lanceolades o lanceolades, llargament *atenuades* a la base, \pm peciolades, dentades, les altres ovato-agudes, amples i arrodonides a la base, *quasi semiamplexicaules*; calàtides petites, en panícula corimbiforme bracteolada, peduncles coberts d'un toment de pèls estrellats, a vegades barrejats amb alguns pèls simples i llargs,

Compostes.

G. 454. - Hier cium.

però sense pèls glandulosos, periclini pubescent, no glandulós, de bràctees *molt obtuses*, lígules subpestanyoses, estils lívids, aquenis d'un púrpura fosc. Espècie molt polimorfa.

Geografia. — Boscos de les muntanyes : S. Hilari i les Guïlleries, Olot, al Bosc de la Tosca. = Seu d'Urgell, prop d'Arfà (Salv.!), Olot, Tortellà (Tex.!), Montseny, Olot i Guïlleries (Csta.), Luchon (Zett.), Lés (C. et S.). — Ag.-Set.

HÍBRIDS

Entre els nombrosos híbrids d'aquest gènere mereixen especial menció els següents:

1,686. — H. cordatum Sch. — H. amplexicaule × neocerinthe Rouy.

Planta glauca, peluda, fulles llargues, quasi enteres, amb pecíol llanut, corimbe oligocèfal, periclini molt glandulós, de bràctees acuminades, lígules pestanyoses, aquenis d'un bru vermellós.

Geografia. — Montseny (Csta.).

1,687. — H. Costae Sch. — H. sabaudum × pyrenaicum Pau (*Notas Botánicas*, fasc. 6.º, 69).

Planta hipofil·lòpoda, tija de 20-30 cm., amb diverses fulles, peluda a la base, glabrescent a l'àpex, oligocèfala; fulles ovato-lanceolades, acuminades, denticulades, peludes en ambdues cares i en el marge, les basilars amb llarg pecíol alat, les altres sèssils o semiamplexicaules, peduncles i periclini pubescents i glandulosos, bràctees obtuses, aquenis d'un púrpura negre.

Geografia. — Montserrat. = Olot (Csta.).

Gènere 455. — **ANDRYALA L.**

(Alguns suposen aquest mot derivat de ἀνὴρ, home, i ἄλη, error, per ésser algunes *Andryala* espècies difícils de distingir i fàcils de confondre.)

Flors grogues o ataronjades, reunides en calàtides subgloboses, en corimbe, amb el periclini subbisèriat; aquenís petits, cilíndrics, atenuats a la base i truncats a l'àpex, amb deu dents i deu costelles, plumall format de pèls plumosos inferiorment, simplement denticulats a l'àpex i més llargs que el fruit; receptacle nu, amb alvèols pentagonals, circuits d'un marge curtíssim, membranós, lacerat, que porta cerres tan o més llargues que els aquenís. Herbes anuals o perennes amb toment de pèls estrellats, i amb les fulles alternes, enteres o \pm dividides.

- 1 { Plantes perennes, blanquinoses, corimbe fluix, periclini tomentós, no glandulós, fulles inferiors oblongues, peciolades, les superiors lanceolades, enteres **1,688. A. ragusina.**
- 1 { Plantes anuals, cendroses, corimbe dens, periclini tomentós i \pm glandulós **2.**
- 2 { Lígules grogues, peduncles tomentoso-glandulosos, corimbe gran, fulles sinuato-dentades, les caulinars arrodonides o atenuades a la base, però sèssils o semiamplexicaules, plantes de 3-6 dm. **1,689. A. integrifolia.**
- 2 { Lígules ataronjades, peduncles tomentosos, corimbe petit, fulles enteríssimes o superficialment sinuades, les caulinars rotundato-cordiformes a la base, plantes de 1-2 dm. **1,690. A. arenaria.**

1,688. — A. ragusina L. — A. lyrata Pourr.

(ragusina, de Ragusa, ciutat de l'Adriàtic, on no sembla viure aquesta espècie; els autors que consideren nomen ineptum aquest de Linné, admeten l'específic de Pourret, que és, després d'aquell, el més antic, i fa referència a la forma de les fulles inferiors.)

Perenne, amb el rizoma descendent, llarg, negrós, ramificat i terminat en rosetons de fulles i tiges floríferes de 3-4 dm., dretes, cobertes

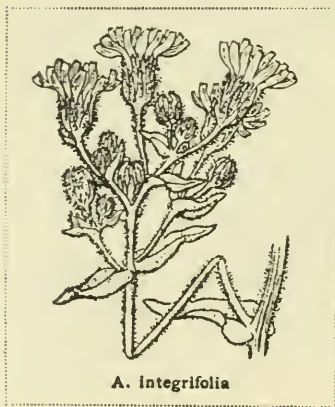
Compostes.

G. 455. - Andryala.

d'un toment blanquinós, curt, espès, ramificades, fulles albo-tomentoses, les inferiors *peciolades*, oblongues, dentades, sinuato-runcinades o quasi *lirato-pinnatífides*, les superiors lanceolades, atenuades a la base, sèssils, calàtides llargament pedunculades, en *corimbe fluix*, bracteolat, peduncles i periclini tomentosos, *no glandulosos*, bràctees convexes, les exteriors curtes i escasses, les interiors linears, agudes, al principi dretes i a la fi reflexes, aquenis groguencs, amb les costelles i dents terminals ben marcades, plomall blanc, tres vegades més llarg que l'aqueni.

var. *ramosissima* Boiss. — Tija molt ramificada, fulles superiors enteres, les inferiors pinnatífides o pinnatipartides.

Geografia. — Comuna als arenys de rius i rieres: Vallès, Penedès, Segarra, Bages. = Priorat, Espuga de Francolí, Girona, Figueres, Olot, fins al Pir. Or. (Csta.). La var. *ramosissima* Boiss. als arenys i llocs pedregosos del Fluvià, cap a Dosquers, Besalú, *et alibi* (Vay.). — Maig-Set.

1,689. — *A. integrifolia* L.

(per tenir les fulles enteres o gairebé enteres.)

Annual o biennal, tija de 2-5 dm., dreta, virido-tomentosa, simple o ramificada; fulles blanques, d'un verd grisenc, tomentoses, les inferiors oblongo-lanceolades, *peciolades*, lleument sinuades, obtuses, les superiors lanceolades o linear-lanceolades, sèssils o *semiamplexicaules*, enteres; calàtides en corimbe dens, *curtament pedunculades*, peduncles i periclini tomentoso-glandulosos, bràctees lanceolato-linears, *planes*, al principi dretes, a la fi esteses en estrella; aquenis negrosos, amb les costelles blanquinoses i dents ben marcades, plomall unes quatre vegades més llarg que l'aqueni.

α *corymbosa* Wk. — Tija ramificada a l'àpex, fulles inferiors sinuades, les superiors enteríssimes.

β *angustifolia* DC. — Tija ramificada des de la base, fulles linear-lanceolades, totes enteres o les inferiors sinuato-dentades.

γ *sinuata* Wk. — Fulles inferiors sinuato-pinnatífides o runcinades.

Geografia. — Vores de camins i llocs herbosos des de la costa al Pireneu. Les var. α i γ freqüents al Vallès i en diversos punts del litoral; la var. β a Vic (Masf.), Calonge i S. Feliu de Guíxols (Vay.). — Maig-Juny.

Compostes.

G. 455. - Andryala.

1,690. — *A. arenaria* Boiss. et Reut. —
A. tenuifolia var. *arenaria* DC.

(*arenaria*, per viure als sorral i terres arenoses.)

Annual, amb la tija d'1-2 dm., dreta, coberta d'un toment cendrós, ramificada superiorment; fulles enteríssimes o lleument sinuades, les inferiors oblongo-lanceolades, *curtament peciolades*, les caulinars *sèssils*, *rotundato-cordiformes* a la base, atenuades a l'àpex; calàtides *curtament pedunculades*, en corimbe dens, peduncles *densament tomentosos* el mateix que el periclini, el qual, demés, sol presentar alguns

pèls llargs i glandulosos, negres, bràctees linears, agudes, lígules ataronjades, aquenis negrosos, amb costelles blanques terminades en punta recorbada.

var. *pinnatifida* Lge. — Fulles pinnatífides o pinnatipartides.

Geografia. — Marges del Besòs, cap a S. Adrià (Csta.). La var. α a Montcada i Monistrol (Vay.). — Maig-Set.

Gènere 456. — **SCOLYMUS L.**

(Del grec σκόλυμος, nom d'un card d'arrel comestible.)

Flors grogues, calàtides grans, terminals o terminals i axilars, ovoides, periclini imbricat, format de bràctees foliàcies, subespinoses i estretament escarioses al marge; receptacle alveolat, amb palletes amples, escarioses, plegades longitudinalment i soldades pel marge, formant un tub que envolta totalment l'aqueni i simula un pericarpí amplament alat, plomall escariós, curt, coroniforme, o de 2-4 cerres fràgils. Herbes molt espinoses, de fulles decurrents i tija alada.

1	{	Plantes anuals, glabres, amb les fulles i les bràctees circuïdes d'un marge blanc, cartilaginós 1,691. Sc. maculatus.
		Plantes biennals o perennes, pubescents, amb les fulles i bràctees sense marge blanc cartilaginós 2.
2	{	Tija ramificada, amb ales molt interrompudes, bràctees del periclíni totes agudes, cuspidades 1,692. Sc. hispànicus.
		Tija simple, amb ales no interrompudes, almenys en la part superior, bràctees externes del periclíni obtuses . . 1,693. Sc. grandiflorus.

Sc. maculatus

1,691. Sc. maculatus L.

(per la tija, ales, marges i nervis foliars blancs, per la qual cosa la planta sembla tacada.)

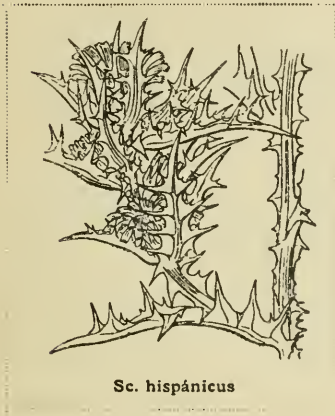
Planta anual, tija de 3-9 dm., dreta, blanca, glabra, amb ales contínues, amples, cartilaginoses, dentades, espinoses, ramificada, de branques esteses, terminades en una calàtide, formant un corimbe; fulles oblongues, amb marge blanc, gruixut, cartilaginós, sinuato-lobades, amb lòbuls dentato-espinosos, nervis i espines blancs, cartilaginosos, molt forts, les caulinars amplament decurrents, formant 2-4 ales espinoses;

calàtides acompanyades de 2-4 bràctees *pectinato-espinoses*, coriàcies, de marge gruixut i cartilaginós, bràctees del periclíni lanceolato-linears, cuspidades, lígules eriçades de pèls negres, anteres brunes, plomall coroniforme, enter o denticulat.

Geografia. — Llocs incults de la regió mediterrània: Roses (Bub.), Banyuls (Gaut.), Pir. Or. (Coste). — Jul.-Ag.

Compostes.

G. 456. - Scolymus.

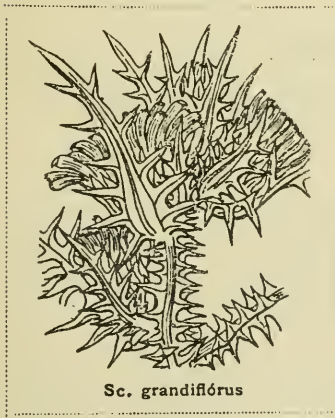
Sc. hispánicus

1,692. Sc. hispánicus L.

(per viure en terres hispàniques.)

Planta biennal o perenne, amb la tija de 2-8 dm., dreta, blanquinosa, pubescent o glabrescent, amb ales interrompudes, desigualment dentato-espinoses, no cartilaginoses, ramificada, branques esteses, fulles lanceolades, sinuato-pinnatifides, de lòbuls dentato-espinosos, i nervis i espines blancs, sense marge cartilaginós, les caulinars decurrents; calàtides terminals i axil·lars, en raïm ramificat, reforçades per tres fulles bracteals dentato-espinoses, amb el periclini format de bràctees lanceolato-linears, totes agudes, cuspidades, lígules erigades a la base de pèls blancs, anteres grogues, plomall format per tres o quatre cerres fràgils.

Geografia. — Litoral de Barcelona, Montcada, Cerdanyola, fins a Terrassa. = Cardona, Targa, Lleida i Pla d'Urgell (Csta.); Pir. Or., a Coll-lliure (Bub.), platja d'Argelès a Cervera (Gaut.). — Jul.-Set.

Sc. grandiflorus

1,693. Sc. grandiflorus Desf., subsp. de l'anterior sec. Rouy.

(per les calàtides grans, aquí donant a flor el sentit vulgar.)

Planta perenne, amb la tija de 2-4 dm., dreta, pubescent, amb ales no interrompudes, llevat a la base, sinuades i dentato-espinoses, sempre simple, terminada per 2-5 calàtides sèssils, reforçades per tres (la terminal per sis), bràctees coriàcies, lanceolato-acuminades, fortament espinoses a la base; fulles oblongo-lanceolades, pinnatipartides, de divisions ovato-lanceolades, irregularment dentato-espinoses, les caulinars decurrents; bràctees del periclini lanceolato-linears, les exteriors obtuses, les interiors agudes, lígules erigades de pèls blancs a la base, anteres grogues, plomall coroni-forme, amb 2-3 cerres dilatades a la base.

Geografia. — Costes seques del Pir. Or.: Coll-lliure (G. et G., Bub., Gaut.), Banyuls (Xartart ex G. et G., Coste). — Juny.

Família 67. — **AMBROSIÀCIES LINK.**

(Del gènere *Ambrosia*.)

Plantes monoiques, de flors groguenques o verdoses, les masculines en calàtides multiflores, amb el periclíni uniseriat, corol·la regular, gamopètala i amb cinc dents, cinc estams d'anteres lliures, no apendiculades a la base, estil filiforme i ovari avortat; les flors femenines solitàries o geminades, voltades d'un involucre gamofil·le per la concrescència de les bràctees, sense corol·la ni estams, estil amb dues branques estigmàtiques filiformes, ovari adherent, unilocular; fruit en aqueni, tancat en l'involucre endurit, espinós, terminat per dos becs lliures o soldats, i sense plomall. Herbes anuals, de fulles simples, alternes, o les inferiors oposades, sense estípules.

- 1 { Fulles dentato-lobades o enteres, aquenís ⁽¹⁾ de 10-25 mm., disperms, eriçats d'espines ganxudes i terminats per dos becs distints **457. Xanthium.**
 Fulles pinnatipartides, aquenís monosperms, de 4 mm., circuits cap al mig d'un verticil de quatre a sis espines i terminats en un bec bifid. **458. Ambrosia.**

Gènere 457. — **XANTHIUM L.**

(Del grec ξανθός, groc, per haver utilitzat els fruits d'alguna espècie per a tenyir de ros els cabells ⁽²⁾).

Flors verdoses, calàtides globuloses, bràctees del periclíni lliures, receptacle amb palletes, calàtides femenines biflores, corol·la filiforme, tubulosa; fruits bastant grans, eriçats d'espines ganxudes, biloculars, amb les cel·les monospermes, i terminats per dos becs distints; fulles dentato-lobades o enteres.

- 1 { Tiges amb llargues espines tripartides a la base de les fulles, aquestes cuneato-lanceolades, les superiors enteres i les restants amb 3-5 lòbuls, níveo-tomentoses per sota, verdes, amb el raquis blanc per sobre, becs del fruit poc aparents **1,694. X. spinosum.**
 Tiges inermes, fulles dentato-lobades, ovades, verdes o grisenques en ambdues cares, becs del fruit molt aparents **2.**

(1) Tant aquí com en les descripcions que segueixen, l'autor, en dir *aquenís* i *fruits* espinosos, es refereix a l'involucre que els tanca (F. Q.).

(2) «Fructus ante collectus quam perfecte siccescat, deinde tusus et fictili vase reconditus, flavos facit capillos...» [Bauhin, *Historia plant.*, p. 572 (1651).]

Ambrosiàcies.

G. 457.- Xanthium.

- 2 { Fruit ovoide, de 12-15 mm., verdós, pubescent, nu a l'àpex, becs cònics, rectes, divergents o connivents, fulles ovato-triangulars, subcordiformes, amb 3-5 lòbuls anguloso-dentats . **1,695. X. strumarium.**
- 3 { Fruit el·lipsoide, de 20-25 mm., ros, pelut, totalment cobert d'espines, becs rectes o ganxuts, fulles ovato-cuneïformes **3.**
- 3 { Fruit pelut, no glandulós, cobert d'espines primes, tan llargues com la seva amplada, rectes fins al ganxo terminal, becs rectes, hispids, separats **1,696. X. itálicum.**
- 3 { Fruit piloso-glandulós, cobert d'espines robustes, més curtes que la seva amplada, recorbadades des de la meitat, becs corbs i ganxuts, glabres **1,697. X. macrocarpum.**

1,694. X. spinosum L.

(per les espines que hi ha gairebé sempre a la base de les fulles.)

Sinonímia. — Cadells, llagastes, enganxadores, i, com a altres compostes espinoses, abriülls, escardots bords, floravia, etc.; cast. cadillaos, cachurrera.

Tija de 3-6 dm., dreta, solcada, pubescent, ramificada des de la base, i tenint, al peu de cada fulla, a manera d'estípules, una o dues llargues espines groguenques i tripartides; fulles

peciolades, blanques, albo-tomentoses per sota, d'un verd obscur, amb els nervis blancs per sobre, cuneïformes a la base, les superiors enteres i les altres amb 3-5 lòbuls, el terminal llargament lanceolat-acuminat; calàtides sèssils, les masculines aglomerades a l'àpex de la tija i de les branques, les femenines solitàries, opositifòlies; fruit petit (10-15 mm. de llarg), el·lipsoide-oblong, a la fi reflex, pubescent, ericat d'espines grogues, primes, rectes, ganxudes a l'àpex, més curtes que la seva amplada i terminat per dos becs poc aparents, alenats, drets, desiguals.

β *canescens* Csta. — Fulles més petites, estretíssimes, cano-tomentoses en ambdues cares, lòbul del mig llarguíssim.

Geografia. — Paratges secs i pedregosos, runes i terres incultes de tot el país, des de la costa al Pireneu. La var. *canescens* prop de Badalona, a les vores del Besòs (Csta.). — jul.-Set.

X. strumarium

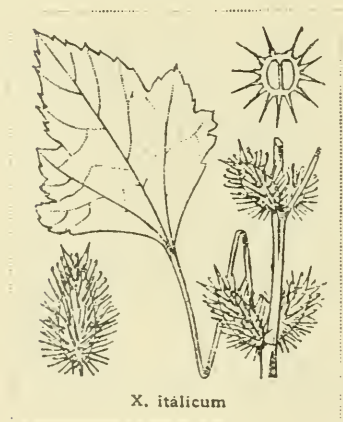
1,695. X. strumarium L.

(del llatí *struma*, el goll, perquè, vulgarment, s'ha atribuït a aquesta planta la virtut de curar-lo.)

Sinonímia. — Bardana o llepassa borda o menor, escorpins.

Tija de 3-8 dm., dreta, robusta, angulosa, pubescent, *inerm*e, ramificada, fulles llargament peciolades, d'un verd cendrós, més pàl·lides per sota, pubescents, aspres, ovato-triangulars, *subcuneato-cordiformes* a la base, irregularment lobulato-dentades; calàtides quasi sèssils, en raïms axil·lars i terminals, les masculines a l'àpex; fruits *petitets* (12-15 mm. de llarg), aglomerats, ovoides, verdosos, pubescents, criçats d'espines rectes, ganxudes a la punta, més curtes que l'amplada del mateix fruit, que és nu a l'extremitat, amb dos becs cònics, rectes, *divergents* o *connivents*, molt aguts.

Geografia. — Terres cultivades o incultes des de la costa a la falda del Pireneu, sense ésser comú. — Maig-Set.

X. italicum

1,696. X. italicum Moretti

(per viure a Itàlia, i a altres terres del migdia d'Europa.)

Tija de 3-6 dm., dreta, robusta, angulosa, pubescent, aspra, *inerm*e, ramificada, amb les fulles llargament peciolades, d'un verd clar, glaucescents pel revers, pubescents, aspres, especialment als nervis i pecíol, ovato-triangulars, *subcuneades* o *subcordiformes* a la base, lleugerament lobato-dentades; calàtides en curtes espigues axil·lars i terminals, fruits aglomerats, grans (20-25 mm. de llarg), el·lipsoides, rossos, *peluts*, no glandulosos, totalment i densament coberts d'espines febles, rectes, ganxudes a l'àpex, tan llargues com l'amplada del fruit, terminats per dos becs hispids, drets, *divergents*.

Geografia. — Runes i llocs arenosos del litoral: Barcelona, sorral de Can Tunis. = Girona (Vay.), Cabanes, de l'Empordà (Sen.l). — Jul.-Set.

1,697. X. macrocarpum DC.

(per l'invòlucre fructífer, aquí pres com a fruit veritable, molt voluminós.)

Sinonímia. — Escorpins.

Tija de 2-5 dm., dreta, robusta, angulosa, coberta de petits pèls setiformes aplicats i dirigits vers l'àpex, ramificada; fulles llargament peciolades, d'un verd groguenc, pubescents, aspres, una mica consistents, ovato-triangulars, generalment subcuneiformes a la base, irregularment lobato-dentades; calàtides sèssils, aglomerades a l'àpex de la tija i a l'axil·la de les fulles, les masculines poc nombroses i situades a l'extremitat dels glomèruls; *fruits més grans que en l'espècie anterior* (20-25 mm. de llarg), poc nombrosos, rossos, *piloso-glandulosos*, totalment i densament coberts d'espines fortes, ascendents, recorbades des de la meitat, ganxudes a l'àpex, més curtes que el fruit, que termina en dos becs cònics, robustos, piloso-híspids i divergents a la base, glabres, recorbats cap endins i ganxuts a l'extrem.

Geografia. — Runes i llocs arenosos: Litoral de Barcelona, camps i vinyes de S. Cugat, Valldoreix, Terrassa, Castellgalí i altres llocs de Bages. = Pla del Llobregat (Csta.); Besalú, Devesa de Girona, r. (Vay.). — Jul.-Set.

HÍBRIDS

Sembla que no manquen pas híbrids en aquest gènere. El que, al nostre entendre, es presenta més clar és el

1,698. — X. Sallentii Senn. — X. strumarium × macrocarpum.

La inflorescència, les espines que cobreixen els fruits i els becs terminals pertanyen al *X. strumarium*; però llur vestidura glandulosa i les fulles corresponen al *X. macrocarpum*. La magnitud dels fruits és intermediària entre la dels de les dues espècies.

Geografia. — Barcelona, litoral de Can Tunis, Setembre de 1913, Sen., Sall. et Cad.

Gènere 458.— **AMBROSIA L.**

(Del grec ἀμβροσία, ambrosia, al·ludint al perfum que exhalen diverses espècies d'aquest gènere.)

Flors groguenques en calàtides globuloses, formant espigues llargues i denses, terminals o situades a l'axil·la de les fulles superiors; les calàtides masculines, nombroses, situades a la part superior, amb el periclini d'una sola peça, format per bràctees soldades en forma de copa, el receptacle nu; les calàtides femenines uniflores, apètales, situades a la part inferior; fruit en aqueni, petit (4 mm. de llarg), tancat en el periclini endurit, adornat des de la meitat de 4-6 espines curtes, ascendents, quasi truncat a l'àpex, terminat en un bec subbífid, i amb una sola sement; herbes anuals, piloso-canescents, d'olor forta, amb la tija de 2-6 dm., dreta, peluda, ramificada, fulles peciolades, d'un verd cendrós per sobre, blanquinoses per sota, de contorn^o ovat, les inferiors bipinnatipartides, les superiors pinnatipartides amb les divisions pinnatífides i els lòbuls obtusos i dentats.

1,699. — **A. marítima L.**

(*per ésser planta del litoral.*)

Geografia. — Litoral del Mediterrani: Arenals del Besòs i del Llobregat, prop de la costa (Salv. I, Graells), vora Tarragona (Delaroché ex Colm.). — Jul.-Ag.

ÍNDIX DEL VOLUM III

FAMÍLIES, GÈNERES I ESPÈCIES

	Pàgs.
ACHILLEA [379]	283
— Ageratum	284
— chamaemelifolium	285
— Millefolium	287
— nobilis	286
— odorata (microphylla)	286
— Ptarmica	284
— pyrenaica	285
ADENOSTYLES [351]	205
— albifrons (àlbida)	205
— pyrenaica	206
AETHEORRHIZA [450]	466
— bulbosa (=Crepis bulbosa)	466
AETHUSA [306]	64
— Cynapium	64
AMBROSIÀCIES (Família 67)	502
AMBROSIA [458]	506
— marítima	506
AMMI [331]	84
— majus	84
— Visnaga (=DAUCUS)	85
ANACYCLUS [376]	277
— clavatus (tomentosus)	277
— radiatus (=Anthemis)	278
— valentinus	278
ANDRYALA [455]	497-499
— arenaria	499
— integrifolia	498
— lyrata	497
— ragusina	497
ANETHUM [289]	36
— feniculum (V. FENICULUM)	62
— graveolens	36
ANGELICA [287]	33
— pyrenaea (V. SELINUM)	35
— Razulii (ebulifolia)	34
— scabra (V. XATARDIA)	55
— silvestris	33
ANTENNARIA [389]	313
— Carpàtica	314

	Pàgs.
ANTENNARIA dioica	313
— Leontopodium	315
ANTHEMIS [374]	271-275
— altissima (V. COTA altissima)	275
— arvensis	272
— Cotula	273
— mixta (V. Ormenis bicolor)	271
— montana	272
— valentina (V. ANACYCLUS)	278
ANTHRISCUS [320]	96-98
— Cerefolium	98
— silvestris	96
— vulgaris	97
APIUM [318]	92
— graveolens	92
ARALIÀCIES (FAMÍLIA 60)	116
(V. HEDERA)	
ARCTIUM (V. LAPPA)	405
ARNICA [365]	236
— montana (oblongifolia)	236
ARNOSERIS [429]	412
— pusilla (minima)	412
ARÓNICUM [364]	234
— Clusii (DORONICUM)	235
— scorpioides	234
ARTEMISIA [367]	249-258
— Absinthium	251
— arborescens	252
— campestris	257
— camphorata	252
— chamaemelifolia	254
— eriantha (Villarsii)	254
— gallica	255
— glacialis	251
— glutinosa	257
— Herba-alba	256
— incanescens (saxatilis)	253
— mutellina	250
— vulgaris	253
ASPERULA [340]	152-155

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT DE CIENCIES

	Pàgs.		Pàgs.
ASPERULA arvensis	152	BUPLEURUM Gerardi	76
— cynanchica (aristata, brachy- siphon).....	153	— junceum	75
— hirta.....	153	— protractum (=subovatum) .	74
— levigata	154	— ranunculoides	72
— odorata	154	— rigidum	71
ASTER [360]	223	— rotundifolium	73
— Linosyris (V. LINOSYRIS) ..	213	— semicompositum	77
— acris	226	— tenuissimum	76
— alpinus.....	224	CALENDULA [396]	325
(var. V. ERIGERON frigidus). .	220	— arvensis	326
— barcinonensis	227	— officinalis.....	325
— pyrenaicus	224	CALICIFLORES gamopètales	118
— Tripolium	226	(V. CAPRIFOLIÀCIES)	119
— Willkommii.....	225	CAPRIFOLIÀCIES (FAMÍLIA 62).....	119
(var. catalaunicus).		(V. SAMBUCUS)	
ASTERISCUS [381]	290	CARBENIA	
— aquaticus	291	— benedicta (V. CNICUS)	389
— maritimus	290	— mitissimus (Carthamus) ...	361
— spinosus (V. PALLENIS) ...	292	— monspeliensium	360
ASTEROCEPHALUS.....	189	(=Carthamus Carduncellus).	
— maritimus	189	CARDÚCULUS (V. CINARA).....	336
(V. SCABIOSA maritima). .	189	CARDUUS [405]	351
ASTRANTIA [329]	110	— acarna (V. PYCNOCOMON) ..	338
— major	110	— carlinifolius	354
— minor	111	— carlinoides.....	353
ATRACTYLIS [420]	403	— crispus	354
— cancellata	404	— defloratus (<i>Cirsium pauciflo-</i> <i>rum</i>)	355
— húmilis	403	— hamulosus (spiniger).....	358
— (Híbrids)	404	— leucographus (V. TYRIMNUS)	330
BARCKHAUSIA [451]	467	— Marianus (V. SILYBUM) ...	330
— albida (=Crepis albida) ...	467	— medius (arctioides)	356
— fétida (=Crepis fétida)	468	— nigrescens	357
— setosa (=Crepis setosa) ...	469	— nutans	356
— taraxacifolia	468	— pycnocephalus	353
(=Crepis taraxacifolia).		— tenuiflorus	352
BELLIS [362]	229	(Híbrids)	359
— annua	229	CARLINA [419]	397
— perennis.....	230	— acaulis (<i>subacaulis, caulescens,</i> <i>rhopalochyron</i>	398
— silvestris	230	— Cinara (<i>acanthifolia, pyre-</i> <i>naea</i>)	399
BELLIUM [361]	228	— corymbosa	400
— bellidioides	228	— lanata	399
BIDENS [380]	288	— vulgaris	401
— cernua	289	(Híbrid)	402
— tripartita	288	CARPESIU [395]	324
BIFORA [281]	24	— cernuum	324
— radians	25	CARTHAMUS [407]	360-362
— testiculata	24	— Carduncellus	360
BUNIU		— lanatus (V. Kentrophyllum). .	385
— Carvi (V. CARUM)	83	— mitissimus.....	361
BUPLEURUM [308]	68-77	— tinctorius	362
— angulosum (=pyrenaicum) .	71	(V. CARDUNCELLUS).	
— aristatum (=opacum)	74	CARUM [312]	82
— falcatum	73	— Carvi	83
— fruticescens	70		
— fruticosum	70		

FLORA DE CATALUNYA

	Pàgs.		Pàgs.
CARUM verticillatum (=BUNIAM) .	82	CIRSIIUM monspessulanum	343
CATANANCHE [423]	409	— palustre	343
— caerulea	409	— pauciflorum.	
CÁUCALIS [279]	18	(V. Carduus defloratus).	355
— daucoides	18	— rivulare	346
— hispànica (=DURIEUA)	16	— tuberosum (bulbosum)	348
— leptophylla (=parviflora) . .	19	CNICUS [412]	389
CENTAUREA [409]	364	— benedictus	389
— amara	369	(=Carbenia benedicta).	
— aspera	385	— centauroides	
— Cadevallii	378	(V. RHAPONTICUM).	363
— caerulescens	380	— Cinara	363
— Calcitrapa	384	CHONDRILLA [440].	440
— collina	381	— juncea	440
— conifera (V. LEUCEA)	390-394	CHRYSANTHEMUM [371]	267
— Costae	368	— Coronarium (V. PINARDIA) .	268
— Crupina (V. Crupina).		— saxicolum	
— Cyanus	370	(V. LEUCANTHEMUM).	263
— emigrantis (=Janerii)	373	— ségetum	267
— Hanryi	378	CHRYSOCOMA	213
— intubacea	375	— Linosyris (V. LINOSYRIS)..	213
— Isernii (spinabadia)	379	CICHORIUM [424]	410
— Jacea	368	— intubus	410
— Jordaniana	374	CINARA [402]	336
— leucophaea	376	(V. CARLINA).	399
— linifolia (=Cinarifolia)	373	— Cardunculus	336
— melitensis	383	— Scolymus	337
— micrantha (paniculata Brot.).	377	CINAROCÈFALES (Flosculosas, divi-	
— montana	370	sió II)	327
— nigra	371	(V. ECHINOPS)	
— ochrolopha	377	CINERARIA	
— ornata	382	— spathulifolia (V. SENECIO) .	248
— paniculata	375	COMPOSTES (Família 66)	194
— pectinata	374	CONIUM [327]	108
— podospermifolia (dertosensis)	380	— maculatum	108
— pratensis	372	CONOPODIUM [321]	99
— scabiosa	369	— denudatum	99
— solstitialis	382	— ramosum	100
— sonchifolia	383	CONYZA [358]	217
(Híbrids)	386	— ambigua	217
CEPHALARIA [347]	181	— Naudini (V. INULA)	293
— leucantha	182	CORIANDRUM [182]	26
— syriaca	181	— sativum	26
CHAEROPHYLLUM [322].	101-103	CORIMBÍFERES (RADIATES)	204
— aureum	102	(Divisió I).	
— Cicutaria (hirsutum)	101	CÒRNIES (Família 61)	117
— ténulum	102	(V. CORNUS).	
CIRSIIUM [404]	339	CORNUS [383]	117
— acaule	346	— sanguinea	117
— arvense	344	COTA [375]	274
— echinatum	341	— altissima	275
— eriophorum	342	— tinctoria (ANTHEMIS)	274
— Erysithales (glutinosum) . . .	344	— Triumfetti (Chrysánthemum	
— glabrum	345	Coronarium Lap.)	275
— heterophyllum	347	CREPIS [452]	470-475
— lanceolatum	340	— blattarioides (austriaca) . . .	474

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT DE CIENCIES

	Pàgs.		Pàgs.
CREPIS bulbosa (V. AETHEORRHIZA).		ECHINOPHORA spinosa	106
— fetida (V. BARCKHAUSIA).		ECHINOPS [397]	327
— grandiflora	474	— Ritro	328
— lampsanoïdes (V. SOYERIA).	477	— sphaerocéphalus.....	327
— nicaeensis (=scabra)	472	ENDRESSIA [298]	51
— paludosa (V. SOYERIA)	476	— pyrenaea	
— pulchra (=pyrenaea)	471	(=MEUM pyrenaicum).	
— pygmaea	473	ERIGERON [359].....	219
(V. OMALOCLINE).		— acris	220
— succisifolia (=hieracioides) .	473	— alpinus.....	221
— setosa.		— canadensis.....	219
— taraxacifolia	441	— frigidus	220
(V. BARCKHAUSIA).		— glutinosus (V. JASONIA)....	304
— virens (=polymorpha)	471	— viscosus	
CRITHMUM [297]	56	(V. CUPULARIA viscosa).	303
— maritimum	56	ERYNGIUM [330]	112
CRUCIANELLA [342]	157	— Bourgati (Tournafortii) ...	112
— angustifolia	158	— Campestre	113
— latifolia	159	— maritimum	113
— maritima	157	EUPATORIUM [350]	204
— pátula	158	— Cannábinum	204
CRUPINA [413]	390	EVAX [394].....	322
— vulgaris (CENTAUREA CRU-		— asterisciflora	323
PINA)	390	— pygmaea (=umbellata) ...	322
CUPULARIA [385]	302	=MICROPUS pygmaeus.	
— graveolens (INULA, ERIGE-		FENICULUM [305]	62-63
RON)	302	— officinale (=vulgare)	62
— viscosa (ERIGERON viscosum)	303	=capillaceum.	
DAUCUS [275]	8-12	(V. ANETHUM Feniculum	
— Carota	11	(dulce).	
— Durieua	16	— piperitum	63
— Gingidium	10	FÈRULA [292].....	43
— gummifer	9	— communis (nodiflora)	43
— maritimus	10	FILAGO [391]	316
— máximus	11	— arvensis	318
— Visnaga (V. AMMI)	85	— gállica (V. LOGFIA subulata)	
DETHAWIA [303]	56	— germánica	317
— tenuifolia	56	— mínima	319
DIOTIS [377].....	280	— spathulata	317
— candidíssima (maritima) ...	280	GALACTITES [398]	329
DIPSÀCIES (Família 65)	177	— tomentosa	329
DÍPSACUS [346]	177-180	GALIUM [338]	132
— fullonum	179	— Aparine	136
— pilosus	179	— cespitosum	147
— silvestris	178	— cinereum	145
DORONICUM [363]	232	— cometerrhizon	148
(V. SENECIO).	238	— cruciatum	135
(V. ARONICUM).	234	— erectum	143
— austriacum	232	— frutescens	144
— cordatum (PARDALIANCHES).	233	— maritimum	140
— grandiflorum.		— minútulum	138
(V. ARONICUM).	234	— Mollugo	143
DREPANIA (V. TOLPIS).....	410	— murale	138
DURIEUA [277]	16	— palustre	141
— hispánica	16	— parisiense (=ánglicum)....	139
ECHINOPHORA [325]	106	— pusillum	146

FLORA DE CATALUNYA

	Pàgs.		Pàgs.
<i>GALIUM pyrenaicum</i>	147	<i>HIERACIUM mixtum</i>	487
— <i>rígídum</i> (=lúcidum)	144	— <i>Mougeotii</i>	489
— <i>rotundifolium</i>	135	— <i>murorum</i>	491
— <i>saccharatum</i>	137	— <i>neocerinthe</i>	486
— <i>saxátile</i> (=hercynicum) ...	148	— <i>Peleterianum</i>	482
— <i>silvestre</i> (=umbellatum) ..	145	— <i>phlomoïdes</i>	486
— <i>tenellum</i>	140	— <i>piliferum</i>	484
— <i>tricorne</i>	137	— <i>Pilosella</i>	481
— <i>uliginosum</i>	141	— <i>praealtum</i> auct. cat.	482
— <i>vernum</i>	136	— <i>praecox</i>	482
— <i>verticillatum</i>	139	— <i>pseudo-cerinthe</i>	484
— <i>verum</i>	142	— <i>pseudo-eriophorum</i>	492
<i>GAYA pyrenaica</i> (V. <i>SESELI nanum</i>)	58	— <i>pumilum</i>	483
<i>GNAPHALIUM</i> [388]	309-312	— <i>pyrenaeum</i>	493
— <i>luteo-album</i>	309	— <i>pyrenaicum</i>	493
— <i>Leontopodium</i> (V. <i>LEONTOPODIUM</i>). ..		— <i>sabaudum</i>	494
— <i>norvegicum</i>	311	— <i>silvaticum</i>	496
— <i>silvaticum</i>	311	— <i>solidagineum</i>	485
— <i>supinum</i>	310	— <i>Tremolsianum</i>	485
— <i>uliginosum</i>	310	— <i>vogesiaceum</i> Moug.	489
<i>HEDERA</i> [332]	116	— <i>vogesiaceum</i> Willk. et L. ..	485
— <i>Helix</i>	116	— <i>vulgatum</i>	490
<i>HEDYPNOIS</i> [426]	412	(Híbrids)	496
— <i>polymorpha</i>	412	<i>HOMOZYNE</i> [352]	207
<i>HELENIUM grandiflorum</i> (V. <i>INULA HELENIUM</i>). ..	293	— <i>alpina</i>	207
<i>HELICHRYSUM</i> [387]	306-308	<i>HYDROCOTYLE</i> [328]	109
— <i>decumbens</i>	307	— <i>vulgaris</i>	109
— <i>serótinum</i>	307	<i>HYOSERIS</i> [427]	413
— <i>Stoechas</i>	306	— <i>radiata</i>	413
<i>HELMINTHIA</i> [435]	429	— <i>scabra</i>	414
— <i>echioïdes</i>	429	<i>HYPOCHOERIS</i> [431]	418
<i>HELOSADIUM</i> [315]	87	— <i>glabra</i>	418
— <i>nodiflorum</i>	87	— <i>maculata</i>	419
— <i>repens</i>	88	— <i>radicata</i>	419
<i>HERACLEUM</i> [295]	46-48	<i>IMPERATORIA</i> [291]	41
— <i>montanum</i> (PANACES)	47	— <i>hispánica</i>	42
— <i>pyrenaicum</i>	46	— <i>Ostruthium</i>	41
— <i>Sphondylium</i>	47	(=PEUCEDANUM, <i>Ostruthium</i> <i>hispánicum</i>). ..	
<i>HIERACIUM</i> [454]	478-496	<i>INULA</i> [383]	293-297
— <i>amplexicaule</i>	484	— <i>Conyza</i>	294
— <i>anchusoides</i>	482	— <i>crithmoïdes</i>	295
— <i>Auricula</i>	483	— <i>graveolens</i> (V. <i>CUPULARIA</i>). ..	302
— <i>autumnale</i>	494	— <i>helenioïdes</i>	296
— <i>Berardianum</i>	484	— <i>Helenium</i>	294
— <i>boreale</i>	494	— <i>montana</i>	295
— <i>cerinthoides</i> L.	488	— <i>salicina</i>	297
— <i>cerinthoides</i> Gouan.	485	<i>INULA</i> <i>Vaillantii</i> (Halleri).	296
— <i>candidum</i>	486	<i>JASONIA</i> [386]	304
— <i>Candollei</i>	483	— <i>glutinosa</i>	304
— <i>cinerascens</i>	491	— <i>tuberosa</i>	305
— <i>eriocerinthe</i>	486	<i>JURINEA</i> [415]	393
— <i>Gouanii</i>	485	— <i>humilis</i> (Bocconi)	393
— <i>heteradenum</i>	489	— <i>pyrenaica</i>	393
— <i>Lawsonii</i>	487	<i>KENTRANTHUS</i> [343]	160
		— <i>angustifolius</i>	161

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT DE CIENCIES

	Pàgs.		Pàgs.
KENTRANTHUS Calcitrapa.....	161	LEVISTICUM officinale.....	32
— ruber	162	LIBANOTIS (V. SESELI)	58
KENTROPHYLLUM [411]	388	LIGULIFLORES (III divisió de les	
— lanatum.....	388	Composites) (V. CATANANCHE)	409
KNAUTIA [348]	183	LIGUSTICUM [301]	
— arvensis	184	— peloponnesiacum	
— híbrida.....	184	(V. MOLOPOSPERMUM).	105
— longifolia	186	— pyrenaicum.....	54
— silvática (=TRICHERA)	185	LINOSYRIS [356]	213
LACELLA (V. LASERPITIUM)	29	— vulgaris (=ASTER Linosyris)	
— montana	29	(=CHRYSOCOMA Linosyris).	
— Nestleri	28	LOGFIA [392]	
LACTUCA [442]	447	— subulata (FILAGO gállica) ..	316
— chondrilliflora	449	LONGICERA [336]	124-129
— muralis	339	— alpigena.....	129
— perennis.....	451	— caerulea	127
— Plumieri (V. MULGEDIUM) .	455	— Caprifolium.....	125
— saligna (salicifolia)	449	— etrusca.....	126
— sativa.....	450	— implexa	125
— Scariola (=silvestris)	450	— nigra	128
— tenerrima	450	— Periclymenum	126
— viminea	448	— pyrenaica	128
— virosa.....	451	— Xylosteum	127
LAMPSANA [430]	417	MATRICARIA [373]	269
— communis	417	— Chamomilla (suaveolens) ..	269
LAPPA [421]	405	— inodora	270
— major (officinalis)	406	MEUM [299]	52
— minor	405	— Athamanticum	52
LASERPITIUM [284]	28-30	— pyrenaicum	
— gállicum	29	(=ENDRESSIA pyrenaea).	51
— latifolium	30	MICROLONCHUS [410]	387
— Nestleri	28	— Salmanticus	387
— Siler	29	(=CENTAUREA SALMANTICA).	
— trilobum		MICROPUS [393]	321
(V. SILER trilobum).	31	— erectus	321
LEONTODON [433]	423-426	— pygmaeus (V. EVAX)	322
— autumnalis	423	MOLOPOSPERMUM [324]	105
— hispánicum	424	— cicutarium	105
— hispídis (proteiformis)	426	MULGEDIUM [444]	454
— pyrenaicus	425	— alpinum (=SONCHUS alpinus)	454
— Villarsii (hirtum)	424	— Plumieri	455
LEONTOPODIUM [390]	315	(=SONCHUS Plumieri).	
— alpinum	315	(=LACTUCA Plumieri).	
LEUCANTHEMUM [369]	260	MYRRHIS [323].....	104
— máximum	262	— odorata (=SCANDIX odorata)	104
— monspeliense	261	OENANTHE [307]	65-67
(cebennense, palmatum)		— fistulosa	67
— montanum	263	— Lachenalii (=filipenduloides)	66
(CHRYSANTHEMUM saxicolum)		— peucedanifolia	67
— pallens	262	— pimpinelloides	66
— Parthenium (V. PYRETHRUM)		OMALOCLINE vel OMOCLINE	
— vulgare	261	— pygmaea (V. CREPIS)	473
LEUZEIA [416]	394	OPOPANAX [293]	44
— conífera	394	— Chironium.....	44
(CENTAUREA conífera).		ONOPORDON [401]	332-335
LEVISTICUM [286]	32	— acaule	333

FLORA DE CATALUNYA

	Pàgs.		Pàgs.
ONOPORDON Acanthium.....	333	PTYCHOTIS heterophylla	86
— illyricum	334	PULICARIA [384]	298-301
— nervosum	334	— dysentérica	300
ORLAYA [276]	13-15	— odora	300
— grandiflora	14	— sicula	299
— marítima	13	— vulgaris	299
— platycarpus	14	PYCNOCOMON [403]	338
ORMENIS bicolor [mixta]		— Acarna (CARDUUS ACARNA)..	338
(V. ANTHEMIS)	271	PYRETHRUM [370]	264-266
PALLENIS [382]	292	— alpinum	264
— spinosa	292	— corymbiferum.....	265
(=ASTERISCUS spinosus).		— Parthenium	265
PASTINACA [294]	45	RADIADES (I Corimbíferes)	204
— sativa.....	45	RHAGADIOLUS [428]	415
PETASITES [353]	208	— stellatus.....	415
— fragrans	208	RHAPÓNTICUM [408]	363
— niveus (vulgaris)	209	— centauroïdes	363
— officinalis.....	209	— cinaroides	363
PETITIA		(=CNICUS CINARA).	
— scabra (XATARDIA)	55	RUBIA [337]	130
PETROSELINUM [317]	90	— peregrina	131
— sativum	91	— tinctorium.....	131
— ségetum (=SISON ségetum).	90	RUBIÀCIES (Família 63)	130
PEUCEDANUM [290].....	37-40	SAMBÚC [334]	119-121
— Cervaria	39	— Ebulus	120
— officinale	37	— nigra	120
— oreosélinum	39	— racemosa	121
— ostruthium		SANÍCULA [331]	115
(V. IMPERATORIA).		— europaea	115
— stenocarpum	38	SANTOLINA [378]	281
— vénetum (alsàticum).....	38	— chamaecyparissus	281
PHAGNALON [357].....	214	— pectinata (BENTHAMIANA)..	282
— rupestre (Tenorii)	215	SAUSSUREA [417]	395
— saxàtile	215	— alpina	395
— sórdidum (tricephalum) ...	214	(macrophylla, Pujolica).	
PICRIDIMUM [446]	461	SCABIOSA [349]	187
— vulgare	461	— columbaria	192
PICRIS [434].....	427	— graminifolia	190
— hieracioïdes.....	427	— Gramuntia	192
— sonchoïdes.....	428	— macrópoda (pulsatilloïdes)..	191
(pyrenaica, Crophila).		— marítima	189
PIMPINELLA [310].....	79-80	— stellata	189
— Anisum	79	— succisa	188
— magna	80	— ukrànica	191
— saxifraga	80	SCANDIX [319]	93-95
PINARDIA [372]	268	— australis	94
— Coronaria		— hispànica (macrorrhynchus).	94
(=CHRYSANTHEMUM Corona-		— odorata (V. MYRRHIS)	104
rium).		— Pecten-Veneris	93
PODOSPERMUM [438]	436	SCOLYMUS (V. CINARA)	337
— laciniatum.....	436	— [456].....	500-501
PRENANTHES [443]	453	— grandiflorus.....	501
— purpurea	453	— hispànicus	501
PTEROTHECA [449]	465	— maculatus	500
— sancta (nemaunensis)	465	SCORZONERA [437].....	432-435
PTYCHOTIS [314].....	86	— aristata	434

PUBLICACIONES DE L'INSTITUT DE CIENCIES

	Pàgs.		Pàgs.
SCORZONERA hirsuta	433	SOLIDAGO Virga-aurea	211
— hispànica	433	SONCHUS [445]	456
— hùmilis	434	— alpinus	
— macrocephala (graminifolia) .	435	(V. MULGEDIUM alpinum)	434
— resedifolia		— aquàticus	460
(V. ZOLLIKOFERIA) .	438	— asper	458
SELINUM [288]	35	— chondrilloides	
— pyrenaicum	35	(V. ZOLLIKOFERIA) .	438
— scabrum		— crassifolius (simplicissimus) .	459
(V. XATARDIA scabra) .	55	— Dianae	458
SENECIO [366]	237-248	(tenèrrimus β perennis) .	
— adonidifolius (artemisiifolius)	241	— maritimus	459
— Aurícula	247	— oleraceus	457
— Cineraria	244	— scorzonifolius	
— Doria (altissimus, carnosus) .	245	(V. ZOLLIKOFERIA) .	438
— Doronicum	247	— tenèrrimus	457
— erucifolius	242	SOYERIA [453]	476
— gállicus	239	— lampsanoïdes	477
— Jacobaea	243	— paludosa	476
— Jacquiniàus (nemorensis) .	245	STAEHELINA [418]	396
— leucophyllus	244	— dubia	496
— lívidus (feniculaceus)	240	SUCCISA (V. SCABIOSA)	188
— silváticus	240	TANACETUM [368]	259
— spathulifolius (lanceolatus) .	248	— vulgare	259
— Tournefortii	246	TARAXACUM [441]	441
— viscosus	241	— alpinum (nigricans, glabrum)	446
— vulgaris	239	— corniculatum	444
SERRATULA [414]	391	— levigatum DC.	444
— nudicaulis	292	(erythrospermum) .	
— rosmarinifolia		— megalórrhizon	443
(V. STAEHELINA dubia) .	396	(gymnanthum, hibernum, mí-	
— tinctória	291	nimum) .	
SÉSELI [304]	57-61	— obliquum (levigatum Rchb.)	444
— annuum (bienne, coloratum)	60	— obovatum	445
— elatum	59	— paludosum (palustre)	445
— Libanotis	58	— pyrrhopappum	442
— montanum	59	(tomentosum, serótinum) .	
— nanum	58	— vulgare (officinale)	442
— tortuosum	60	THAPSIA [283]	27
SHERARDIA [341]	156	— villosa	27
— arvensis	156	THRINCIA [432]	421
SILAUS [300]	53	— hirta	422
— virescens	53	— hispida	422
SILER [285]	31	— tuberosa	421
— trilobum	31	TOLPIS [425]	411
SILYBUM [400]	331	— barbata	411
— Marianum	331	TORDYLIUM [296]	49
SISON [311]	81	— máximum	49
— Amomum	81	— nodosum	
— ségetum (V. PETROSELINUM) .	90	(V. TORILIS nodosa) .	21
SIUM [309]	78	TORILIS [280]	20
— angustifolium	78	— Anthriscus	22
SMYRNIUM [326]	107	— helvética (=infesta)	22
— Olusatrum	107	— heterophylla	21
SOLIDAGO [355]	211	— nodosa	21
— canadensis (longifolia)	212	TRAGOPOGON [439]	437-439

FLORA DE CATALUNYA

	Pàgs.		Pàgs.
TRAGOPOGON crocifolius.....	439	VALERIANELLA coronata	175
— major	438	— discoidea	175
— porrifolius	438	— echinata	170
— pratensis	437	— eriocarpa (campanulata) ...	174
TRICHERA		— microcarpa	173
— arvensis.		— Morisonii (dentata).....	172
— silvática (V. KNAUTIA). 184-185		— olitoria.....	170
TRINIA [316]	89	— púmila (membranacea) ...	171
— vulgaris (=dioica)	89	— truncata	174
TURGENIA [278].....	17	VIBURNUM [335]	122
— latifolia	17	— Lantana	123
TUSSILAGO [354]	210	— Opulus	122
— Fáfara	210	— Tinus	123
TYRIMNUS [309]	330	XANTHIUM [457]	502-505
— leucographus	330	— italicum	504
UMBEL·LÍFERES (Família 59)	3	— macrocarpum	505
UROSPERMUM [436]	420	— spinosum	503
— Dalechampii	430	— strumarium.....	504
— picróides	431	(Híbrids)	505
VAILLANTIA [339].....	150	XATARDIA [302]	55
— hispida.....	151	— scabra	55
— murális	150	XERÁNthemUM [422].....	407
VALERIANA [344].....	163-168	— annuum (radiatum)	407
— dioica	165	— inapertum (erectum)	408
— excelsa (sambucifolia)	165	ZACINTHA [448]	464
— globulariifolia	166	— verrucosa	464
— montana	167	ZOLLIKOFERIA [447]	462
— officinalis.....	164	— púmila	463
— pyrenaica	164	(SCORZONERA púmila, SON-	
— trípteris	167	CHUS scorzonifolius).	
— tuberosa	166	— resedifolia	462
VALERIANÀCIES (Família 64)	161	(SCORZONERA resedifolia)	
VALERIANELLA [345]	169-176	(=SONCHUS chondrilloides).	
— Aurícula (=rimosa)	172		

ÍNDEx DE NOMS

abriülls, 503.
 abrojos (*cast.*) *calcitrapa*, 384.
 abrótnano macho o silvestre, del campo (*cast.*), 257.
 — montesino o hembra (*cast.*), 281.
 acanthis, 239.
 ache de montagne (*fr.*), 32.
 — persil, 92.
 achicoria o chicoria silvestre (*cast.*), 410.
 — dulce (*condrilla*) (*cast.*), 425.
 agerato (*cast.*), 284.
 agulles (de pastor), 93.
 ahoga gats, ahoga viejas (*cast.*), 97.
 ajenjo (doncel) alpino càndido y bajo, enano o menor (*cast.*), 251-252.
 ajonjera (*cast.*), *chondrilla* (V. *achicoria*, *cardo*), 425.

ala de corb, 294 (V. *ala*, *cast.* *ínula*, *énula*).
 alazor (*cast.*) (V. *azafrán*, 362.) (Cf. *cúrcuma*: *crocus indicus*).
 albihar, abiar (*cast.*), 274.
 alcachofa, alcachofera (*cast.*), artichaut (*fr.*), artichoke (*ang.*), carciofo (*it.*), 337.
 — silvestre o borriqueña (*cast.*), 333.
 alcaravea (*cast.*), *Carvi*, 83.
 alexanders (*angl.*) (*Smyrniium olusdtrum*] *Anácyclus*), 107.
 algarabía (*cast.*) (també una escrofulariàcia), 387.
 altamira lanar (*cast.*), 256.
 altimira, 253.
 amor de hortelano (*cast.*), 136.

- amores ruines (*cast.*), 405.
 anacio (*it.*), anise (*angl.*), 79.
 anet, 36.
 angelets, 370.
 angèlica borda, 33.
 angélica silvestre (*cast.*), 33.
 anís o matalahuga (*cast.*), 79.
 anis des Vosges (*fr.*), 83.
 apagallums, 239.
 apegalós, 136.
 api, 92.
 — bord de muntanya, 32.
 — de cavall, 107.
 apio caballar o equino (*cast.*), 107.
 — de laguna o palustre (silvestre), 92.
 — de monte, 32.
 — de perro, 64.
 — seco o de España, 35.
 àrnica, 236.
 arnioles o blanquielles, 382.
 artemisa, 253.
 artemisia (*cast.*)
 artichoke (*angl.*) (*Cardoon*), 333.
 assotacristos, 338, 388.
 atarreina, alta-reina (*cast.*), 284.
 azafrán descarnado (*cast.*), 338.
 — romí o bastardo, 362.
 azafranillo de Méjico (*cast.*), 362.
 azulejo (*cast.*), 370 (V. blauets, bleuét (*fr.*)
 baladre, 27.
 barba de macho o de cabra (*cast.*) (*Podospermum*), 423.
 — de cabra, barbata (*Tragopogon*), 424.
 barba cabruna (*cast.*), 424.
 barball (*Podospermum*), 423.
 barbaja (*cast.*)
 barbe-de-capucin (*fr.*), 410.
 (també *Nigella damascena*).
 bardana, 405.
 bardana borda, 504.
 Barnaby's thistle (*angl.*) (*solstit alis*), 382.
 barretera, 209.
 Bärwurz (*al.*), 54.
 bec-de-lièvre (*fr.*), 73.
 bedstraw (*angl.*), 142.
 belleraca, 47.
 bellorita (*cast.*), 230.
 berle (*fr.*), 78.
 berraza, berrera (*cast.*), 87. (Cf. berros.)
 biznaga (*cast.*), 85.
 blanquielles (arnioles), 382.
 blauets, 370.
 bleuét (*fr.*)
 bola de neu, 122.
 bola de nieve (*cast.*)
 bonarbre, 120.
 botja llemenosa, 257.
 — pudenta (*cast.* boja blanca), 256.
 — negra, pansera, 257.
 boucage (*fr.*) le grand (*Pimpinella*), 80.
 bouquetin (petit) (*fr.*), 80.
 bovas (*cast.*), 291.
 brassera (Sagarra), 385.
 bufanaga, 11.
 bufassa, 333.
 cabessudes, 387.
 cabeza de erizo (*cast.*), 328.
 cabezuela coronada, cabezuelas (*cast.*), 387.
 cachurrera (*cast.*), 503.
 cadells, 503.
 cadillos (*cast.*), 503.
 cadillos (quijones, (*cast.*), 17.
 calcides (carsos), 344.
 caléndula (*cast.*), 325.
 — silvestre, 326.
 camamilla, 269.
 — borda, 272.
 — de muntanya, 281-285.
 — pudenta, 265-273.
 canabassa, 204.
 candileja (*cast.*), 27.
 cannabina de agua (*cast.*), 204.
 cañamazo, cañamo silvestre, acuático (*cast.*), 204.
 canyaferla (canyafellera), 27, 43.
 cañaheja (*cast.*)
 cadells, 17, 18.
 canonges, 171.
 cantillatge, 123.
 cañaheja (*cast.*), 27, 43.
 capsaletes (Lleyda), 291.
 caraway (*angl.*) (*Carvi*).
 card (penical marí), 113.
 — eriçat (d'eriçó).
 — gallofer o marià (cardot), 327, 331.
 cardo marino, cardienca, cardo erizo, erizo (*Echinops*), cardo abadejo (*cast.*), 328.
 card sant, 389.
 cardo santo o bendito (*cast.*)
 — negre (Balears), 400.
 cardencha silvestre o salvaje, cardo de cardadores (*cast.*), 178-179.
 cardetes (Lleyda), 189.
 cardiga (V. carnera).
 cardo ajonjero (aljonjero) (*cast.*)
 — pinto, 398.
 — de cabeza de pollo (cuco) (*cast.*), 400

- cardo corredor marino (azul) (*cast.*), 113.
— burrero, 333.
— de corro de huerta, 336 (V. herba col).
— ajonjero de Salamanca (*cast.*)
— bardero, 338.
— borriqueño, 340.
— estrellado, 384.
— estrellado de flor amarilla, 382.
— oloroso, cundidor, blanco, 344.
— lechero, de asno o borriquero (mariano) (*cast.*), 331.
card, cardot de peraire, 178-179.
carduccio, caglio (*it.*) (V. herba col).
carlina, 398.
— silvestre, 401.
carnera borda, cardiga, 333.
carotte (*fr.*), 11.
carrot (*angl.*) (deadly carrot), 27.
cártamo (*cast.*), 362.
— salvaje o silvestre, 388.
carunquera (carlina) (Aran), 398.
carxofa, escarxofa
castaña de tierra (*cast.*), 99.
catch-weed (*angl.*) scratch-weed, 136.
catxurros, 17.
— cachurro, cadillo, cachurrera (menor) (*cast.*) (diverses plantes), 18.
cejuda simple o hedionda (*cast.*), 105.
celery (*angl.*) (parsley), 92.
cenizo (*cast.*), cenicera marítima, cenicienta, 244.
cerfull, 98.
— bord, 96.
cerfeuil des fous (*fr.*), 97.
— musqué, 104.
cerreja (*cast.*) (*Sonchus oleraceus-sarvalia*, la lletuga), 435.
— tierna, menuda, 436.
cerretta (*it.*), serretta, 391.
— sarretta lanuginosa (*Saussurea*), 395.
chanvrin (*fr.*), 204.
chardon à foulon (*fr.*), 179.
chardon béni des Parisiens, 388.
— hémorrhoidal, 344.
— Marie ou argenté, 331.
— roulant (*Eryngium*).
cheese-reunet (*angl.*), 142.
chervil (rough) (*angl.*), 96.
chèvrefeuille (*fr.*), 125.
cicuta (o ceguda) major, 108.
cicuta menor (*cast.*), 64.
cicutaria, 96.
cigué (petite) (*fr.*), 64.
cilantro (*cast.*), 26.
cilantro menor, 24.
cipresillo (*cast.*), 291. (Cf. *pinillo*).
clavellines de mort, 325.
cleavers (*angl.*) (*Gal um aparine*), 136.
coccodrillo (*it.*), 328.
comí, 83.
— de Candia o de Marsella, 60.
(abusivamente), 99.
cominos negros o rústicos (*cast.*), 30, 60.
comino de prado (*cast.*), 83.
conisa bruta (Cav.), 214.
— coniza sórdida (*cast.*)
consuelda media (*cast.*), 261.
— menor, 230.
cordonet, 281.
coriandre (celiàndria), 26.
cornejo (*cast.*), 17.
cornel-sherry (cornier), 117.
cornouiller (*fr.*), 117.
corona de rey (*cast.*), 267.
— (corona de rei: *Onosma bona*; *Saxifraga longifolia*).
coscoll, 105.
— coscollo (*cast.*)
— cosconilla (Picridium), 438.
cótula fétida (*cast.*), 273.
créixens bords, 87.
— creixenera.
crête marine (*fr.*), 50.
creuera, 135.
croca, 27.
crocida groga, 135.
— croisette (*fr.*).
cuixabarba (*Podospermum*), 423.
culleretes, 394.
— cuchara de pastor (*cast.*).
cumin des prés (*fr.*) (anis des Vosges), 83.
chirivía (*cast.*), 45.
daisy, 229.
dill (*angl.*), 36.
dissaco (*it.*), 179.
dités (Berga), 129.
dog-wood (*angl.*), 117. (Cf. *vermut* (absenta).)
donzell, 252.
— bord o marí, 255.
— mascle, 251.
— de mar (Mallorca), 244.
dorval (orval), 245.
doucette (*fr.*), 245.
Drehkraut (*al.*), 49.
durillo (fino) (*cast.*), 123.
èbuls, 120.
elder (common) (*angl.*), 120.
encilla (*cast.*), 22.

- eneldo (*cast.*), 36.
enganxadones, 503.
ensiam (lletuga), 432.
— boscà (virosa).
épine blanche (*fr.*), 331-333. (Cf. aubé-
pine (*Crataegus*).
ervato (servato) (*cast.*), 37.
escabiosa, 184.
— de flor blanca, 182.
— de Indias (*cast.*), 189, 192.
— de palomas (*cast.*), 192.
escardasses blanques, 333.
escardot, 178, 179 (V. *card*, cars).
escardots bords, 503.
escoba de castañuela (*cast.*), 291.
escobas de cabezuela, escobillas (*cast.*),
387.
escoba hedionda (*cast.*), 256.
escobilla parda (*cast.*), 257.
escombrera, 370.
escorçonera (ad. f. *F.*), 421.
— escorzonera (*cast.*).
escorpins, 504-505.
escuradents, 85.
— herbe aux cure-dents (*fr.*).
esfondillo (*cast.*), 47.
esgarrallengües, 131.
espernallac, 281.
espunyidera (espunidella), 142.
— blanca, 143.
— groga, 136.
estaquetes (*Chondrilla*), 425.
estornudera, 236. (Cf. *arnica*.)
estrella de la playa (*cast.*), 305.
eupatoire de Mésué (*fr.*), 284.
eura, 116.
falles (Bagà), 182.
faux fenouil (*fr.*), 27.
— persil (*fr.*), 64.
fenouil (*fr.*), 62.
— de porc, 37.
filigrana (*cast.*) (milenrama), 287.
filosela menor, 313.
fill abans que el pare (*filius ante patrem*),
210.
Filzkraut (*lit.* feltre) (*al.*), 318.
— Wiesenwolle (*lit.* llana dels prats-
feno).
finocchio (*it.*), 62.
— fennel (*angl.*), der Fenchel (*al.*).
finocchiella (*it.*), 104.
fiore in gabbia (*it.*) (*Cancellata*), 404.
fleur de Saint Jacques (*fr.*), 243.
floravia, 503.
flor de cada mes (*Calendula*), 326.
flor del cielo español (*cast.*), 370.
flor celeste de los sembrados.
— de Sant Joan (de mort), 306, 261.
flor de muerto (*cast.*), 325.
— de sempredura, 313.
floravia, 384.
fonoll, 62.
— de bou, 108.
— marí, 50, 295.
— pudent, 36.
forquilles, 93. (Cf. *agulles*, *pintes*, *culle-
res*.)
furrancio (*it.*), (*Calta*, *Calendula*), 325.
galderons, 326.
galio blanco (*cast.*), 143.
gallet, 125.
gatzarí (Aran), 128.
gojats, graugets, 325.
goldsblume (*al.*), 325.
gòsul, 129.
granallons (granar: escombrar), 387.
granza (rubia) (*cast.*), 131.
gratabous (*Centaurea* scabiosa, a la ser-
ra de Bertí). (Cf. *ratabout* (*fr.*) (*Tra-
gopogon*), 424.
grat(t)eron (*fr.*), 136.
guelderrose (*angl.*) (*Viburnum opulus*),
Schneeball (*al.*) (bola de neu).
guitamo (*cast.*), 11.
hare's ear (*angl.*), 71.
hartwort (*angl.*), 49.
Hasenkohl (*al.*) (*Sónchus*), 435.
hedge honewort (*angl.*) (bastard stone-
parsley), 81.
hemlock (*angl.*), 108.
hemp agrimony (*angl.*) (cannábica), 204.
herba de l'ala (inula), 294.
— del born (Vayr), 317.
— col (silvestre) (V. *card*), 336.
— cotonera, 318.
— cotonièra (*fr.*), cotton rose (*angl.*)
— cuquera, 259.
— escombrera o granera, 387.
— cansera, 481.
— espitllera, 384.
— del mal estrany, 295.
— estranya, 305.
— menuda, 252.
— sana, 239.
— de Sant Antoni, 265.
— de Sant Jaume, 243.
— de Sant Joan, 281.
— de tall, 287.
herbe blanche (*fr.*), 313.
— de Sainte Cunégonde (3 de març),
204.
— dorée, 243.

- herbe à l'épervier (*Hypchoeris*), 414.
hiedra (*cast.*), 116.
hierba algodónera (*cast.*), 317.
— de Aquiles (aquil·lea), 287.
— cana, 239.
— de los canónigos, 171.
— del cólico, 295.
— julia, 284.
— lombriguera (de las lombrices), 259.
— de San Jorge, 162.
— de Santa María, 265.
— de San Lorenzo (sanícula), 115.
— de Santiago, 243.
— del sapo (*cast.*)(*Podospermum*), 423
— de Túnez, 37.
hinojo (*cast.*), 62.
— hediondo, 36.
— de lobo, 59.
— marino, 50.
holly (sea) (*angl.*), 113.
ínula (ènula), 295.
ivy (*angl.*), 116.
julivert verdós, 91.
— de galàpat, 108.
juliverdassa, 64, 108.
Kardendistel, 179.
— teasel, fuller's thistle (*angl.*).
Kerbel (wohlriechender) (*al.*), 104.
lait-d'âne (*fr.*) (*Sonohus*), 435.
— de Notre Dame, 331.
lampazo (*cast.*) (*Lappaceus*), 405.
lauriel-tin (*fr.*), 123.
— laurestine (*angl.*).
lechecilla (*cast.*) (*Sonchus*), 435.
(Cf. lechetreznà, lechuga.)
lechuga común (*cast.*), 432.
— azul, 433.
— silvestre o ponzoñosa (virosa).
lechuguilla dulce (*cast.*) (*Picridium*), 438.
levístico (*cast.*), 32.
liarge (*fr.*) (*Sonchus oleraceus*), 435.
lierre (*fr.*), *hedera*, 116.
lilà (abusivamente), 162.
livèche ou séséli commun (*fr.*), 32, 54.
lombriguera (*cast.*), 281.
lovage (*angl.*), 54.
— livèche (*fr.*).
lladrecà, 204.
llagastes, 503.
llapassa, 405.
llepassa borda, 504.
— menor, 504.
lletsó, llacsó (*Sonchus*), 433.
— de paret o menut, 436.
lletuga (ensiam), 432.
llevamans (llevagat), 326.
lligabosc, 125, 126.
llobacarda, 340.
llorer bord, 123.
maceron (*fr.*), 107.
mâche (*fr.*), 171.
macuca portuguesa, 99.
manzanilla (*cast.*), 269.
— de montaña, 306.
— de pastor, 213.
— de flor dorada, 269.
— bastarda (sin olor), 272.
— hedionda, 273.
— de los cmapos, 277.
— loca, 274, 268.
maravillas mejicanas (*cast.*), 325.
maravilla silvestre (*cast.*), 326.
*mareselva, 125.
— madreselva (*cast.*).
marfull, 123, 287.
margaridetes, 171.
margaridoia, margarideta, 229, 230.
— margaritilla (*cast.*).
margarita (*cast.*), 230.
— mayor, 261.
— grande marguerite (*fr.*).
marygold, marigold (*angl.*), mary-bud
[the Virgin Mary and gold] (*Caléndula officinalis*).
màstecs (*Chondrilla*), 425.
mastegueres (xicoira), 410.
matafaluga (anís), 79.
— matalahuga (*cast.*).
matoner, 122.
matricària, 265.
mentironera (*cast.*), 123.
mercaderes reales o dorados (*cast.*), 325.
meu (herba del), 52.
milk-parsley (*angl.*), 35.
mirra olorosa, 104.
mohino (mürrisch) (*cast.*), 267.
morruts, 239.
mossegada del diable, 189.
— mordisco o bocado del diablo
(*cast.*) (*Succisa*).
milfulles, 287.
— milhojas, milenrama (*cast.*).
muguet (petit) (*fr.*), 142.
mundillo (*cast.*), 122.
Myrrh (sweet scented) (*angl.*), 104.
narrioles, reniroles (*V. arniolles*).
— auriole (*fr. antic*), auronelo (*prov.*)
(*Centaurea solstitialis*).
œil-de-bœuf (*fr.*), 274.
œil-de-chien (*fr.*), 313.
olivarda, 303.

- ontina (*cast.*), 256.
oreille-de-lièvre (buplèvre) (*fr.*), 71.
oreja de liebre (*cast.*), 71.
orella de llebre, 71.
— de rata, 481.
orval o dorval (*cast.*), 245.
padre e hijos (*cast.*), 317.
pajaritos (*cast.*), 261.
palais-de-lièvre (*fr.*) (*Sonchus*), 435.
pàmpules, 47.
panacea, 44.
panacea de Hércules (*cast.*), 47.
panical (o penical) blau, 327, 328.
panicaut (*fr.*), 113.
panigroc, 277.
parraques (*Picris*), 419.
parsley (fool's) (*angl.*), 64.
parsley (garden), 91.
(l'api és *celery*).
pasquëta, 230.
pastanaga, 11.
peine de pastor o de Venus (*cast.*), 93.
— de niñas, 94.
(V. *pinta*).
peines (*cast.*), 179.
pelosilla (*cast.*), 481.
peludella, 481.
penical o card marí, 113.
pennellini (*it.*) (*Stachelina*), 369. (Cf. pennello: pinzell (*fr. pinceau*)).
percala, 287.
perdiuetes, 394.
perejil (*cast.*), 91.
— lobuno, 108.
— macedonio, 107.
— de la mar, 50.
— de monte, 39.
— traidor o bastardo, 64.
perifollo (*cast.*), 98.
— oloroso o almizclado, 104.
(V. *cerfull*).
— insípido, 94.
— silvestre (de asno), 96.
perpetuas de monte (*cast.*), 306.
persil (*fr.*), 91.
— faux persil, 64.
persil d'âne, 96.
pet d'ase (*Onopordon*), 333.
Petersilie (*al.*), petrosselina (*it.*), 91.
piloselle (*fr.*), 481.
pie de gallina (*cast.*), 22.
pied-de-bouc (*fr.*), 80.
pimpinela (*cast.*), 80. (V. *pimpinella*.)
pinillo oloroso, 52 (també una labiada *chamaepitys*).
pintes (la Sella), 178.
pinyes de Sant Joan, 394.
planta de confítero (*cast.*), 304.
pota de cavall, 209.
— pied-de-poulin, pas-d'âne (*fr.*).
— o d'euga, 210.
— o peu de gat, 313.
— pie de gato (*cast.*), pied-de-chat (*fr.*).
*púdols, 120.
pulguera de Alicante (*cast.*), 295.
— valenciana, 295.
— fina, 304.
queue-de-pourceau (*fr.*) (*Peucedanum officinale* (fenouil de porc).
quijones (cadillos) (*cast.*), 17, 22, 94.
radicchio (*it.*), cicoria, 410.
ragwort (*angl.*), 243.
ratabout (*fr.*), barbe-de-bouc (*Tragopogon*), 424. (Cf. gratabou, una centaurea.)
rèbola, 131, 136.
reine-Marguerite (*fr.*), 229.
repalassa, 405.
rièble (*fr.*), 136.
roja, 131.
romero marino (*cast.*), 295.
rosa de Guedres, 122.
Roszfenchel, Saufenchel, Himmeldill (*al.*), 37. (V. *Fenchel* i *Dill*.)
rot de bou, 267. (Cf. ratabout) (*fr.*).
royuela (rubia) (*cast.*), 131.
rubia brava, 131.
— silvestre, 143.
safrà bord, 362.
salade royale (*fr.*), 171.
salsufragi, 41, 47.
sangrell, sangrinyel, 117.
sanguinària, 313.
santimonia (*cast.*), 267.
saüc, saüquer, saüquera, 120.
— doble, 122.
saüco (de agua) (*cast.*), 122.
sauquillo (*cast.*), 120.
saxifraga mayor (*cast.*), 80.
— menor,
scratchweed (catchweed) (*angl.*), 136.
sea-holly (*angl.*), 113.
sebolla (Vilaller) (*Scorzonera*), 421.
segura, 265.
sélín de montagne (*fr.*), 39.
semprevives bordes, 306.
— siemprevivas amarillas (*cast.*).
seneçon (*fr.*), 239.
servato (ervato) (*cast.*), 37.
séséli commun (livèche) (*fr.*), 32 (V. síselo (*cast.*)).

FLORA DE CATALUNYA

- simiente de papagayos (*cast.*), 362.
 siselo (*cast.*). V. séséli (*fr.*)
 sistra, 52.
 sombrerera (*cast.*), 209.
 sombrerillo de agua (*cast.*), 109.
 sombrero de obispo, de viuda (V. viuditas) (*cast.*), 189.
 Sonnenwe d-Flocken-blume (*al.*) (*solstitial*), 382.
 souci des jardins (*fr.*), 325.
 petit souci, 326.
 sow-thistle (*Sonchus*), 435.
 sureau (*fr.*) (*Sabucum*), 120.
 tabac de muntanya, 236.
 tabaco de montaña (*cast.*).
 talapradros (*cast.*), 47.
 tanaïsie (*fr.*), 259.
 tansy (*angl.*).
 tanarida, 259.
 te de roca, 304.
 toba sentada (*cast.*) (*Acaule*), 333.
 tobas.
 tortellatge, 123.
 tramaladros (Aragó), 385.
 tuixos, 30.
 turbit de montaña (*cast.*), 30, 54.
 — (abusivament), 105.
 tussilag, 210.
 tusilago (*cast.*).
 ull de bou, 267. V. 274.
 uña o pata de caballo, pie o uña de caballo (*cast.*), 209, 210.
 valeriana, 164.
 — de espuela (*cast.*) (*aculeatus, calcarius*), 162.
 vara d'or, 211.
 — de Santiago (*cast.*), 243.
 viuda silvestre, viuditas (*cast.*), 189.
 viudes, 189.
 — bordes, 184.
 viudes, sombrero de viuda (*cast.*), 189.
 water-parsnip (*angl.*), 78 (V. parsnip).
 Wiesenwolle (*al.*), 318.
 xenixell, 259.
 xicoira (xicòria) amarga, xicoines (*Chondrilla*), 410, 425.
 — grossa (*Lactuca perennis*), 433.
 xirivia o xerevia, 45.
 xuclamel, 125.
 yezgo (*cast.*), 120.
 zanahoria (cenoria) (*cast.*), 11.
 — loca, 44.
 — marina, 106 (V. *safranària*).
 zapaticos y calzas (Aragó), 125.
 zumillo (*cast.*), 267.

ADVERTIMENT

El darrer fascicle d'aquest volum, publicat fa temps, ha estat reimprès en part, des de la pàgina 473 incl. fins a la 477, per tal d'incloure en el volum, en les pàgines següents adicionades, la totalitat de la família de les compostes i les ambrosiàcies, que tan afins són d'aquelles. El DR. FONT I QUER, per encàrrec de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, ha curat de la transcripció dels textos originals del difunt DR. CADEVALL, i ha redactat les notes etimològiques dels noms de famílies, gèneres i espècies compresos en les pàgines susdites. L'índex, a causa d'aquelles addicions, ha estat refet.

QK
329
C2
v.3

Cadevall y Diars, Juan
Flora de Catalunya

BioMed

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
